

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

I

КЊИГА 13

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

Мома Марковић, Јован Ееселинов-Ж&рко, Душан Петровић-Шане, Милош Минић,
Драги Сгамекковић*, Шабан Трго, пуковник, Ратомир Стојковић и Светислава Савковић*,
потпуковници и Милош Крстић, мајор

Одговорни уредник

Фабијан Трго, пуковник

ИЗДАЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ТОМ

I

КЊИГА 13

БОРБЕ У СРБИЈИ 1944 ГОД.

БОРБЕ У СРБИЈИ 1944 ГОД.

(1-15 ОКТОБРА)

ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 1

ИЗВЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ОДЕЉЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ОДЕЉЕЊУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ У СРБИЈИ ОД 28 АВГУСТА ДО 30 СЕПТЕМБРА 1944 ГОДИНЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ
Оперативно одељење
Оп. бр. 65
1 октобра 1944 год.
П о л о ж а ј

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ — Оперативно одељење —

У времену од 28 августа до 1 октобра т.г. наше јединице у Србији биле су у офанзиви на свима секторима. И поред много надмоћнијег непријатеља, успеле су да заузму и одрже многа непријатељска упоришта, међу којима важнија: Врање, Пирот, Сурдулица, Грделица, Лебане, Куршумлија, Прокупље, Александровац, Сокобања, Болевац, Мајданпек и Кучево, Важни непријатељски гарнизони: Лесковац и Крушевац јако су притиснути од наших јединица и наши предњи делови налазе се до самих предграђа.

У току ових операција непријатељу су нанети тешки губици и то:

— мртвих	1.842
— рањених	2.340
— заробљених	2.929
— предало се (не рачунајући оне који су нам добровољно пришли)	4.589

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47/5, к. 181.

Укупно избачено из строја 11.700 непријатељских војника.

Заплењено: 6 топова, 22 бацача, 66 тешких митраљеза, 86 пушкомитраљеза, 3.902 пушке, 263.000 метака, 81 стројница (митраљета), 163 пиштоља, 370 бомби, 45 моторних возила, 4 радио-станице и 3 радио-апарата, 5 двогледа, 2 телеметра, 9.600 литара бензина, 7.400 кгр шјећера, 5.000 кгр експлозива, око 20 милиона динара, велики број јахаћих и товарних коња и другог разног материјала.

Уништено: 3 топа, 42 камиона, 3 мотоцикла и два авиона.

Оштећено: 15 немачких тенкова средње тонаже.

У исто време дејством на непријатељске комуникације постигнути су следећи резултати:

а) Ниш—Скопље: железничка пруга прекинута на 450 места у дужини 22.500 метара; срушено 8 железничких и 8 друмских мостова; уништено 130 вагона; спаљено 6 железничких станица. Сви тунели и мостови између Грделице и Предејана срушени су. Саобраћај на овој комуникацији потпуно је обустављен.

б) Краљево—Раика—Приштина: железничка пруга прекинута на више места; уништено 108 вагона; спаљена једна железничка станица и 2 цистерне са бензином.

в) Ниш—Прокупље—Куршумлија: пруга срушена на 108 места и спаљено 5 железничких станица. Део пруге Прокупље—Куршумлија оправљен и железница саобраћа од 25 септембра т.г. за наше потребе.

г) Сталаћ—Крушевац—Краљево: пруга срушена на 35 места у дужини 2.000 метара и срушен један железнички мост.

д) Ниш—Сврљиг—Књажевац: пруга срушена на 25 места у дужини 1.000 метара и срушена три моста.

У предњем извештају нису узети у обзир резултати дејства I и XII корпуса у Србији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб,
начелник Штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

(М.П.)

тунели и мостови између Грделице и Предејана срушени су. Саво -
брињај на овој комуникацији потпуно је обустављен.

б) Краљево - Ганча - Приштица: железничке пруге пре -
кинуте на више места; уништено 108 вагона; спаљена једна желез -
ничка станица и 2 цистерне са бенз.

в) <u>Рач - Прокуп</u>	срушена на
108 места и спаљено 5 вагона	ге Прокупље -
Кураумлија опр. ст. и вагона	генбра т. г.
за наше потребе	
	срушена на
35 места	жичани мост.
	цена на 25
места	стара
	грана
	штети дај -
авиација; зета у об -	
ство 1 а. аеродром у Срп.	

ОТ САНЦИЈУ - Савиња Грделица

За Штаб,
Велелики Штаб,
Генерал-мајор,
Велики Штаб

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИ- ЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ЉУДСТВА ИЗ СРЕМА У МАЧВУ РАДИ ПОПУНЕ ЈЕДИНИЦА КОРПУСА¹

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
Бр. сл.
1 окт. 1944

ШТАБУ XVI НОУ ДИВИЗИЈЕ

1. Главни штаб Војводине јавља: да је људство за пребадивање спремно у Рачанском Кључу. Сकेле су спремне и чекају само на наше повезивање са IX бригадом. У Босуту је непријатељ.

2. Потребно је најхитније повезати се са IX бригадом преко Саве код Рачанског Кључа и отпочети са пребадивањем људства².

У том циљу *најхитније* упутите два наша батаљона са сектора Узвеће—Причиновић и батаљон IV бригаде из Богатића на место пребацивања. Ради обезбеђења пребацивања потребно је осигурати се од правца Бос. Раче и Балатуна постављајући једну јединицу поред Дрине на сектору Црне Баре. Један батаљон поставити као обезбеђење према Босуту и Митровици³, а са трећим батаљоном организовати брзо пребацивање људства преко Саве.

Пребачено људство одмах формирати у групе од по 2—300 и упућивати са мањом пратњом за Чокешјину, где ће се целокупно људство прикупити и расподелити на дивизије.

3. На меето пребацивања поћи ће један члан Штаба дивизије, ради организације прихвата. Понети са собом једну радио-станицу и обавештавати Штаб корпуса о току пребацивања.

Уколико сматрате да су мало три батаљона за обезбеђење превоза и прихват, онда узмите још један ваш батаљон.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/2, к. 951.

² Види док. бр. 32

³ Сремска Митровица

Напомињемо да је ствар врло хитна и да "треба брзо радити, јер непријатељ може сваког часа реагирати и омести пребацивање.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

Н а ч е л н и к
потпуковник Пер.⁴ Грујић

(М.П.)

БР. 3

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРИНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ,
ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ И ЧЕТРДЕСЕТ СЕДМЕ НО ДИВИ-
ЗИЈЕ ЗА ДЕЈСТВА У ПРАВЦУ ЛЕСКОВЦА И НИША¹**

Ш Т А Б
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 8
1.X.1944 г.
ЧАСОВА 21

ШТАБУ 46 ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.

Јаче непријатељске снаге извршиле су притисак на II пролетерску дивизију која се налазила на линији Крушевац—Александровац—Брус и помериле су је на десну обалу Расине. Из ових разлога је Главни штаб НОВ и ПО Србије већ упутио две бригаде 24 дивизије у правцу Разбојне. Нама је наређено да 22 дивизија пређе на леву обалу Мораве и са новоформираном 47 дивизијом преузме положаје и сектор 24 дивизије. 46 дивизија својим снагама има држати сектор Врање и десну обалу Мораве.

Бугарска војска већ неколико дана врши концентрацију својих снага на простору Пирот—Бабушница—Бела Паланка и очекује наређење маршала Толбухина за напад у правцу Ниша и Лесковца.

⁴ Периша

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 1067.

Наша 22 дивизија је 28/29 прошлог месеца заузела Власотинце после 40-часовне борбе, где је нанела непријатељу велике губитке у људству и материјалу. У Власотинцу је пао велики плен нама у руке.

У смислу горе постављеног нам задатка и изложене ситуације,

НАРЕЂУЈЕМО:

1) 22 дивизија ће одмах по пријему овог наређења упутити једну своју бригаду са сектора Власотинце на леву обалу Мораве са задатком да на линији Слатина—Чукљеник—Дрводеље — према Лесковцу — преузме положаје једне бригаде 24 дивизије. Ова бригада 24 дивизије ће одмах по смени продужити покрет за својом дивизијом у правцу Бруса. Једну бригаду задржати на обезбеђењу Власотинца све до доласка бригаде 46 дивизије, која има преузети овај задатак². По предаји положаја и ова бригада има прећи на леву обалу Мораве и поставити се на простор Косанице³ (Лебане—Пуста Река) — према Лесковцу и комуникацији Лесковац—Ниш. Једну бригаду задржати на простору Бабичко са раније датим задатком. Ова бригада има стално пратити покрете бугарских снага у моменту њихове офанзиве и дејствовати на комуникацијама у циљу пресецања непријатеља који буде отступао. Углавном оријентација ове бригаде је Ниш. Бабички одред, под командом Штаба ове бригаде која ће се налазити на Бабичком, поставити на правцу Власотинце—Равна Дубрава са задатком затварања правца од Душника.

Дивизија има будно пратити развијање ситуације, како би у погодном моменту могла извршити напад на Лесковац у циљу његове ликвидације а затим се оријентисати према Нишу. Дејствовати стално на путу Лесковац—Ниш и чистити непријатељске посаде на овом простору. Рушити комуникацију и постављати нагазне мине. У моменту напада бугарских снага, садејствовати им и бити први који ће улазити у градове. У градовима поступати како смо то већ раније наређењем предвидели.

По доласку на нови сектор успоставити везу десно са једном бригадом 46 дивизије која ће бити на простору Грделица—Предејане и бригадом на сектору Власотинце. Лево одржавати везу са деловима 47 дивизије на простору Пуста Река—Прокупље.

² Види док. бр. 27

³ Вероватно се односи на Јабланицу.

2) 46 дивизија ће одмах по пријему овог наређења упутити најбољу и најнаоружанију бригаду на сектор Власотинце са задатком затварања свих праваца од Лесковца⁴. По доласку на овај сектор сменити бригаду 22 дивизије која ће се одмах после тога преbacити на леву обалу Мораве.

Једну од новоформираних бригада (ван састава дивизије) која је најбоље наоружана упутити на простор Предејане—Грделица са задатком затварања Грделичке Клисуре према Лесковцу.

Ове две бригаде биће под непосредном командом једног од чланова вашег Штаба који треба да дође са њима и да одржава поред везе са вама непосредну везу и са Штабом корпуса.

Везу одржавати десно са Бабичким одредом и бригадом 22 дивизије а десно са бригадом 22 дивизије на левој обали Мораве.

Остатак дивизије као и све јединице ван састава дивизије распоредите на вашем сектору према нахођењу. Настојте да по могућству ликвидирате Немце у Белом Пољу или их бар тако блокирајте да им онемогућите снабдевање. Повезати се са македонским и косовским јединицама.

Бригади која ће се налазити на простору Предејане—Грделица издати наређење да што темељитије поруши цесту.

3) 47 дивизија са једном бригадом поставиће се на сектору Пуста Река—Прокупље са задатком дејства на комуникацију Лесковац—Ниш и затварања праваца који воде од комуникације из Ниша за Прокупље. Детаљнији задатак овој дивизији не можемо издати пошто немамо податке да ли су и остале две бригаде наоружане.

4) Све јединице на својим положајима односно на датим им првцима треба да одреде детаљније линију својим бригадама, а по могућству што ближе непријатељским гарнизонима.

Све јединице морају бити са својих праваца активне јер пасивна одбрана не доноси никакве користи.

5) Штаб корпуса по преласку бригада 22 дивизије на леву обалу Мораве пребациће се такође на тај сектор и сместити се вероватно у с. Вучје. Штаб 22 дивизије одредиће један батаљон који ће бити на простору између с. Вучје и Лесковца.

6) Корпусна војна област и даље ће остати у Пироту. Командант Корпусне војне области предузеће стално одржавање везе са Штабом маршала Толбухина и Штабом II бугарске армије. Под командом Војне области Корпуса

⁴ Види док бр. 29 и у 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

налазиће се одреди Пиротски и Царибродски, као и новоформирани бригаде које су моментално без оружја, а остану на терену Пирот—Бабушница.

Уколико за то буде постојала могућност успоставићемо радио-везу са Корпусном војном области. О свим променама као и новостима, а нарочито са стране савезничких армија, најхитније нас обавештавати.

У случају да се прими материјал, поделу вршити само у споразуму са нама.

7) Корпусна болница остаће и даље у Пироту.

Све теже рањенике дивизије ће најхитније упућивати у Корпусну војну болницу, одакле ће бити транспортовани за Бугарску у совјетске болнице. Штаб 46 дивизије може слати своје тешке рањенике непосредно у сов. болнице у Софију са прописним спроводним актом, наравно са сектора Врања и Сурдулице.

8) Извештаје слати свакодневно радио-везом, а поред тога штабови дивизија и командант групе бригада на сектору Власотинце—Грделица слаће и писмене извештаје најмање сваки трећи дан. У хитнијим случајевима слати писмене извештаје и чешће. Напомињемо да по овоме не сме бити пропуста јер у противном узимаћемо на одговорност штабове дивизија.

Штаб 22 дивизије организоваће најбоље могућу курирску везу између своје бригаде на Бабичком и Штаба.⁵

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба
п.пуковник,
Момчило Полексић

Командант
пуковник,
Љубо Вучковић

(М. П.) .

ШТАБ ххла ДИВИЗИЈЕ
ХИИ КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 13
19 октобра 1944

Узети подаци за опер. дневник.

Комесар, ппуковник⁶

Командант, п.пуковник
Том.⁷ Ј. Поповић

³ О дејствима јединица Тринаестог корпуса НОВЈ у вези с овим наређењем види док. бр. 182.

⁶ Милија Станишић
Томица

БР. 12

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР-
БИЈЕ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА КОРПУСА ОД 1 ДО 15
СЕПТЕМБРА 1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
XIV КОРПУСА НОВЈ
Оп. бр.
1 октобра 1944

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Достављамо петнаестодневни извештај о раду и акци-
јама овог корпуса у времену од 1—15 септембра о.г.

За ово време дивизије овог корпуса оперисале су на про-
сторији у околини Ниша, Сврљига, Књажевца, Зајечара,
Бољевца и Тимочкој и Неготинској Крајини. Ослобођена су
места Сврљиг, Књажевац, Зајечар, Неготин, Мајданпек и
очишћена су сва упоришта која је непријатељ држао. Сво-
јим доласком на ову територију наше су дивизије разбиле
упоришта немачко-бугарских јединица и јединица Недића,
Јботића и Драже Михаиловића који је имао највећа упори-
шта на овој територији.

Приликом чишћења Тимочко-Неготинске Крајине ра-
збијени су четнички корпуси и то: Књажевачки, Тимочки,
Хомољски, и неки делови Млавског корпуса који су били
састављени већином од присилно мобилисаних сељака из
наведених крајева. Ударцима наших јединица, наносећи
истима велике губитке, наведени корпуси су се распали
пошто се је људство које су насилно мобилисали разбежало
кући, а један велики део се предао и ступио у редове
наших јединица.

На ослобођеној територији, поред ослобођених места,
основани су нови одреди: Сврљишки, Књажевачки, Него-
тински, Зајечарски и Подгорски — за које је доцније издато
наређење да се од ових одреда формирају Озренски и Кра-
јински НОП одреди. У свим местима у којима су биле једи-
нице овог корпуса ликвидиране су четничке власти и осно-
вани су нови народно-ослободилачки одбори. Народ у наве-
деним местима примио је наше јединице са великим оду-
шевљењем, што се нарочито да закључити по томе пгго је
велики прилив добровољаца у наше редове.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 35/1, к. 892.

Акције и покрети:

1 септембра о.г.

Јединице 9 бригаде 23 ударне дивизије порушиле су гоопусте на прузи између Доњег Матејевжца и Кнез Села и у истом месту напале су на немачку једизшцу која се кретала друмом Ниш—Алексинач. У тој борби непријатељ је имао 30 мртвих и више рањених. 7 бригада исте дивизије ушла је у Сврљиг и блокирала Бугаре у основној школи.

2 септембар:

7 бригада ликвидирала је с Бугарима у Сврљигу. Заробљено је 170 Бугара, од којих 3 официра. Заплењено је: 1 хаубица 105 мм и 120 граната од исте, 1 40 пушака са ножевима, 370 ручних бомби, 45 ашовчића, 45 пијук-секирица, 7 шараца, 1 брэнгал, 2 лака митраљеза, 81 опаоч, 210 фишеклија, 40.000 бугарске муниције, 9.000 српске муниције, 48 кут. за шарац, 12 добоша за шарац, 9 резервних цеви и 24 светлеће ракетле. 7 бригада није имала губитака.

Истог дана јединице 14 бригаде напале су на железничкој станици Палилула бугарску посаду, којом приликом су убили 15 Бугара и заробили 45. Заплемњено је: 3 шарца, 15.000 метака и разног другог материјала. 14 бригада није имала губитака.

3 септембар:

Јединице 9 бригаде дочекале су непријатељску моторизовану колону која је од правца Ниша до Јазила у Сврљиг. Вођена је кратка борба после које су се јединице 9 бригаде повукле. Наши губици су: 2 мртва и 2 рањена друга и 1 нестало.

4 септембар:

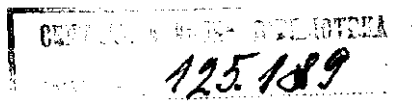
Јединице 23 ударне дивизије ушле су у град Књажевац из којег је непријатељ побегао пред сам улазак наших јединица у град. Заробљено је 150 четника Драже Михаиловића. Заплењено 23.700 динара, 2 писаће маишне, 6 самара, 2 аутомата и друго.

5 септембар:

14 бригада водила је борбу на положају с. Лесковац—Лубница са четницима Драже Михаиловића, који су били у јачини од 1.500 људи. После кратке борбе четници су разбијени и у борби је погинуло 7 четника и 201 заробљено. Ми нисмо имали губитака.

6 септембар:

20 бригада налазила се на положајима са задатком затварања правца Алексинач—Ражањ—Буковик-, на линији бо-

ћанска Клисура—с. Рујевица—с. Јодааница. Бугарске јединице које су се повлачиле из Западне Србије у јачини око 15.000 хтеле су да прођу правцем Сомобања—Књажевац за Бугарску. Пошто нису хтели пристати да се са нашим јединицама заједнички боре против Немаца, није им дозвољен пролаз без борбе, нити су хтели да предају оружје, него су кренули према Нишу, где су према обавештењима делом разоружани од Немаца, а остатак успео да се са оружјем пробије у Бугарску.

6 и 7 септембар:

Јединице 23 ударне дивизије нападале су непријатеља у граду Зајечару. Зајечар је бранило 5.500 немачко-недићевско-дражиновских војника. Град је био утврђен. Поред снага које су браниле град, истога дана дошло је ново појачање од Бора у јачини од 7 тенкова и 12 камиона са Немцима. За време док су наше јединице нападале на град и делимично ушле у исти, од Белог Брега дошло је 3.000 дражиноваца који су ударили с леђа на 14 бригаду која је била приморана да већи део снага окрене против овог непријатеља. Услед енергичног напада 14 бригаде непријатељ је био разбијен и нанети му велики губици. У тим борбама убијек је четнички командант јуришног корпуса за Источну Србију мајор Бора Станисављевић, као и командант четничке бригаде коме је име непознато. После овога 14 бригада се поново повратила у напад на Зајечар, али је непријатељ био искористио прилику док је ова бригада водила борбу са четницима те је једним делом снага побегао из Зајечара према Бору. После јаке и жестоке борбе уз употребу лаких и тешких бацача са наше стране као и хаубице која је заплењена од Бугара, наше су јединице успеле да уђу у Зајечар 7 септембра у 17 часова. Приликом улака у град наше су јединице топло дочекане од стране грађана, који су топло поздрављали нашу војску. У борбама око Зајечара непријатељ је имао око 370 мртвих и око 1.000 заробљених војника и официра. Ми смо имали 24 мртва друга и 60 рањених. Заплењена је велика количина намирница, бензина, као и оружја.

Од 1—6 о.м. XXV дивизија налазила се на просторији Сокобања—Врбовац—Поружница—падине Ртња—Врмца—Читлук—северне падине планине Девице. Дивизија се сређивала, примала транспорте од савезника, попуњавала у људству и материјалу и припремала за покрет према Дунаву у циљу спајања и повезивања са јединицама Црвене армије. Непријатељске снаге дражиноваца налазиле су се на падини Буковика према Ражњу и Параћину и северно и севе-

роисточно од Бољевца. За ово време јединице су имале војнички и политички рад и никаквих борби није било.

7 септембар:

XXV дивизија извршила је покрет према Бољевцу са задатком разбијања и уништавања дражиновских банди на просторији око Бољевца. Јаче дражиновске банде које су ту биле сконцентрисане приликом наиласка XXV дивизије разбежале су се и нису примиле борбу. Истог дана јединице 18 бригаде заробиле су 16 дражиноваца који су побегли из својих јединица. 16 бригада заробила је 4 четника са оружјем.

Истог дана јединице 45 дивизије на" положајима Лесковик (к. 1174)—к. 1129—Оштра Чука (к. 1074)—Големи Дел (к. 995) дочекале су једну групу бугарских јединица у јачини око 3.000 људи са нешто моторизације, која је наишла правцем Ниш—Веље Поље—Језеро—Сокобања. Пошто су наишли на наше јединице Бугари су захтевали да их пропусте да несметано прођу за Бугарску, на што ови нису пристали, већ су захтевали да их потпуно разоружају. После краћих преговора, Бугари су пристали да предају један део оружја, а остало оружје су отели, пошто су ноћу 7—8 извршили напад на њих. Заплењено је: 23 камиона, 1 лимузина, 5 моторцикла и друге разне спреме. Од свих разоружаних бугарских војника, јавило се око 300 добровољаца да се заједно са нашим јединицама боре против Немаца.

Друг мајор Лазаревић из Главног штаба предузео је на себе да обави посао по питању 30 бугарских официра. Остатак разоружане бугарске војске такође је по деловима упућен према Бугарској.

8 септембар:

XXV дивизија врши покрет из Злота, поред Бора, преко Вел. Крша и Дели Јована, ка с. Плавни и Црнајки. У овом покрету заробљено је код с. Злота 6 четника, заплењена је већа количина експлозива и 6 пушака. Порушено је 6 мостова, од којих 2 од армираног бетона.

XXIII ударна дивизија у Зајечару је извршила свечану сахрану погинулих другова и одржала збор у Зајечару на коме је присуствовало око 5.000 слушалаца.

9 септембар:

Јединице XXV дивизије напале су дражиновски корпус Боже Миладиновића — Књажевачки корпус — у с. Горн.анима, баш кад је исти бежао од јединица XXIII ударне дивизије. Том приликом заробљено је 10 дражиноваца и 2 курира са чезама и 3 писаће машине. Курири су дали податке о снази корпуса, који је нападнут у селу и одмах раз-

бијеи и у борби заробљено 15 четника, који су пришли НОВ. У селу су пронађени магацини са резервном храном, обућом и вешом. Заплећен је 1 моторцикл и фијакер са запрегом.

Истога дана 16 бригада заробила је 14 четника са оружјем.

Јединице XXIII дивизије овога дана евакуисале су материјал и храну из Зајечара, пошто је најављено да се јаке непријатељске моторизоване колоне крећу од Књажевца до Зајечара.

10 септембар:

Јединице XXIII ударне дивизије водиле су борбу на положајима око села Краљевице са јачим непријатељским моторизованим колонама, које су имале већи број тенкова и борних кола. У овим борбама убијено је 6 непријатељских војника и више њих рањено. Заплећено је 6 пушака и другог материјала. Рањена су наша три друга.

Једна група дражиноваца из Поречке бригаде наишла је са једним теретним и једним луксузним аутомобилом на путу Д. Милановац—Клокочевац на јединице XXV дивизије. Непријатељ је разбијен и има једног мртвог и једног рањеног војника. Камион и ауто су заплећени.

18 бригада запленила је четнички магацин у с. Штубику са резервном храном, одећом и обућом. Заплећена је целокупна архива штаба корпуса потпуковника Пилетића², која садржи врло важна документа за откривање злочиначке делатности дражиновских банди у овом крају. Такође је заплећен и четнички магацин у селу Плавни. У с. Штубику и Плавни предало се 40 бивших четника са оружјем. Заплећен је један пушкомитраљез „Брно“.

Ноћу 10—11 септембра извршен је напад од стране јединица XXV дивизије на село Мосну и мост на ушћу Поречке Реке у Дунав. У овом нападу заплећена су два противавионска митраљеза калибра 20 мм са аутоматском палубом, 50 сандука муниције за исте митраљезе, један ауто V, 30 ранаца разне спреме. Убијено је 2 Немца и 8 белогардејаца и већи број рањеника. Заробљено је 6 белогардејаца и 1 Немац и 6 Талијана. Наше јединице нису имале губитака. Предало се још 50 бив. четника Драже Михаиловића са оружјем.

12 септембар:

Јединице XXIII ударне дивизије заузеле су град Неготин без борбе. 14 бригада имала је задатак да нападне на

² Велимир Пилетић, командант Млавског четничког корпуса. После ослобођења Србије побегао у иностранство.

Прахово. На путу за Прахово наишла је на непријатељску колону у с. Видровцу, којом приликом је заробила 15 Немаца и 1 четника са пушкама. Ова дивизија имала је намеру да заузме Прахово и очисти десну обалу Дунава ради повезиваша са Црвеном армијом у Прахову. Услед јаке непријатељске моторизоване колоне, која је надирала од Зајечара према Неготину као и од Бора, морало се одустати од предње намере и јединице ове дивизије поново су се повукле на положај Поповица—Сиколe—Салаш—Глоговица. Један батаљон из IX бригаде ове дивизије и коњички ескадрон исте дивизије са начелником штаба 9 бригаде пребацили су се са члановима Главног штаба преко Дунава и ухватили везу са Црвеном армијом.

Јединице 14 и 7 бригаде водиле су борбу са непријатељским моторизованим колонама у јачини од 10 тенкова, 90 камиона, 3 противколска топа и 1 хаубице. На положајима око Салаша и Глоговице непријатељ је надирао од Зајечара према Неготину и са моторизацијом успео је да се пробије до Неготина. У овим борбама непријатељ је имао 7 мртвих и неколико рањених, али је вероватно било више губитака, само што се није успело прикупити више тачних података о губицима. Наше јединице имале су 3 рањена и 2 изгубљена.

Истог дана 19 бригада извршила је напад на Д. Милановац. Непријатељ је имао 8 мртвих као и већи број рањених. Заробљен један Немац. Ми смо имали 1 мртвог и 3 лакше рањена. Овог дана 16 и 19 бригади предало се 67 четника.

Ноћу 12—13 [о.м.] 20 бригада са три батаљона напала је на четничке банде у области: с. Криви Вир. После петочасовне борбе четничке банде су потпуно разбијене. Непријатељ је имао 19 мртвих, међу којима два активна поручника, од којих један Црногорац, и 3 подофицира. Заробљених 28, међу којима два подофицира.

Заплењено 66 пушака, 3 пушкомитраљеза, 1 цев од тешког бацача, 40 мина, 17 коња и разне друге спреме. Наши губици: 2 мртва, 4' лакше рањена.

13 септембар:

Јединице 9 бригаде дочекале су непријатељску моторизовану колону у заседи која је ишла од Неготина према Салашу и другу која је ишла из Зајечара према Неготину. Борба се развила са обе колоне, али је непријатељ успео са моторизацијом односно тенковима и борним колима да продре према Неготину. Непријатељ је имао 10 мртвих и 3 рањена, а ми смо имали 1 мртвог и 3 рањена.

Јединице XXV дивизије вршиле су поново напад на Д. Милановац у сарадњи са румунском артилеријом која је дејствовала од Куле на левој обали Дунава, код села Свишице. Непријатељ је имао прилично губитака, што се приметило сутрадан по копању гробова, али нам исти број није познат. Наши губици: 1 погинули и 1 лакше рањени друг. Овога дана порушени су детаљно сви објекти на комуникацији Клокочевац—Доњи Милановац, као и велики гвоздени мост — 42 м. дуг — на ушћу Поречке Реке.

Ноћу 13—14 о.м. 20 бригада напала је на четнике на просторији с. Скорице—с. Витошевац—с. Брачин и после трочасовне борбе потпуно их разбила. Непријатељ је имао 23 мртва, међу којима Један официр. Заробљено 32, од којих 3 подофицира. Ослобођено 76 омладинаца које су силом били мобилисали и који су по ослобођењу добровољно ступили у наше редове. Заплењено 47 пушака, 2 мала бацача, 1 пушккомитраљез, 45 мина за лаки бацач, 3 пиштоља, 1 камион разне спреме. Наши губици — 2 мртва и 1 лакше рањен **ДРУГ-**

Исте ноћи 4 батаљон исте бригаде евакуисао је из алексиначког рудника 2.000 л. бензина, 3.400 кг. шећера и 2.400.000 динара.

После разбијања четничке банде су се повукле са правца Ражањ—Буковик и побегле према Сталаћу.

14 септембар:

Јединице 9 бригаде водиле су борбу са немачким моторизованим колонама, које су пролазиле код Зајечара према Неготину преко положаја Дубочана и Салаша. Борба је била жестока, јер је непријатељ употребљавао артилерију и тенкове, те је због тога непријатељ успео да продре према Неготину. Непријатељски губици у овој борби су непознати. Ми смо имали 6 рањених другова.

Овога дана предало се 16 бригади 30 четника Драже Михаиловића са оружјем. Ноћу 14—15 о.м. мања група бомбаша јединица XXV дивизије напала је непријатеља у бункерима код Д. Милановца и набацала бомбе у заклоне непријатеља. Непријатељ је имао губитака али се не зна колико.

15 септембар:

7 бригада са својим јединицама поставила је заседу на комуникацији Рготина—Бор на коју је непријатељ наишао са 30 возила и неколико топова, у јачини од 200 пешака. У тој борби 7 бригада уништила је 3 непријатељска аутомобила и 1 моторцикл, убила је 10 Немаца и 10 ранила

Истог дана јединице 7 бригаде у борбама са четничким корпусом Боже Миладиновића око Гамзиграда разбиле су наведени корпус. Заробила је 47 Арнаута, запленила 56 пушака, 1 тешки митраљез, 2 шарца и 1 митраљез и 1 шмајсер.

Истог дана јединице 9 бригаде напале су немачку моторизовану колону у селу Салашу, којом приликом су убиле 20 Немаца. Ми смо имали 3 рањена.

18 српској бригади предало се 40 четника са пушкама и 2 пушкомитраљеза. Заплењено је доста експлозива.

За време последња три дана јединице XXV дивизије стално одржавају везу са румунским трупима на левој обали Дунава.

Истог дана један батаљон 20 бригаде поставио је заседу између села Јовановца и с. Шетке на главном друму. Наишло је 16 камиона са војском, а један камион са моторциклом ишао је на један км. испред њих као претходница. Наши су отворили ватру на претходницу не сачекавши остале камионе да их ставе под ватру, тако да се ових 16 камиона успели вратити неоштећени, док је претходница уништена. Заплењен је 1 пушкомитраљез, 1 стројница, 5 пиштоља, 3 полуаутоматске пушке, 5 двогледа и друго. Убијено је 6 Немаца, од којих један лајтнант. Наших губитака није било.

Ноћу 11—12 о.м, 23 бригада напала је на непријатеља у Књажевцу али се морала повући услед непријатељске надмоћности. 12 о.м. у току дана један поручник Србин пребегао је 23 бригади и причао је да је непријатељ имао 20 мртвих приликом напада 23 бригаде. Наши губици: 2 мртва и 7 рањених, од којих један теже.

14 о.м. дању наишла су два камиона са војском на mine између Сврљига и Књажевца. Погинуло је 40 Немаца а камиони су уништени. Ноћу 14—15 о.м. 23 бригада напала је на четнике на проеторији с. Потркање—с. Равна, којом приликом је непријатељ разбијен и убијено је 4 четника и 13 заробљено са пушкама и 2 пушкомитраљеза.

Опште војничко стање:

Опште војничко стање код дивизија овога корпуса је различито, што углавном зависи од старости дивизија, наиме:

а) XXIII ударна дивизија као најстарија дивизија овога корпуса, коју сачињавају 7, 9 и 14 бригада које су прошле кроз многе борбе са непријатељем и све ове борбе успешно завршиле. Дивизија је као целина водила много борби са непријатељем, у овим борбама се прекалила и показала своју ударноет, те је с правом добила назив ударна дивизија. У по-

еледње време услед наглог прилива бораца бројно стање ове дивизије је удвостручено, па и више, те је иста разводњена. Затим велики број руководиоца узет је за позадинске раднике, за руководиоце новоформираних одреда, као и за руководиоце 45 дивизије, што је све утицало да се ова дивизија разводњи. Па ипак дивизија је способна и спремна за извршење свих задатака.

Дивизија живи војничким животом, само из наизред наведених разлога још није потпуно војнички организована.

б) XXV дивизија [је] млађа од XXIII ударне дивизије али ипак прошла је кроз више борби са непријатељем и као таква показала се способна за извршење и тежих задатака. И она је услед наглог прилива нових бораца разводњена, те јој је потребно извесно време за учвршћење.

в) X^а дивизија је нова дивизија и у току формирања. За сада има у своме саставу 20 и 23 бригаду. Као основа за формирање ове дивизије послужила је 20 бригада, која [је] приликом почетка формирања ове дивизије имала око 370 бораца, као и Бољевачки батаљон, јачине око 80 људи, од кога је формирана 21 бригада, која сада носи назив 23.

Услед наглог продирања 23 ударне дивизије и 25 дивизије на север, настао је велики прилив нових бораца — добровољаца у XI.V дивизију те су за недељу дана бригаде ове дивизије нарасле и то 20 бригада на 1.500 бораца, а 23 бригада на 1.250.

Ова дивизија као целина није учествовала у борби, те и њена борбена способност није окушана, док је 20 бригада самостално водила неколико борби са непријатељем и у овим борбама показала се да је способна за извршење самосталних задатака. 23 бригада организацијски добро је постављена, те смо мишљења док се војнички среди да ће и она бити способна за извршење војничких задатака.

Старешински кадар:

Цео старешински кадар почев од команде корпуса па до Десетара од скоро је на својој дужности, услед чега цела командна организација у корпусу још није могла постићи довољну чврстину, и поред свих позитивних особина нашег старешинског кадра. Ово се нарочито осећа код нижих руководиоца. Ипак се доста брзо напредује и учвршћивање јединица и подизање њихове способности ове брже расте.

Организационо постављене су све службе и оне углавном задовољавају потребе, изузев обавештајне службе која је још увек у овом корпусу доста слаба, што није остало без утицаја на рад јединица. Ми још увек далеко више ратујемо на основу претпоставки него ли на основу сигурних обавештења. Због тога се више служимо системом даљих

извиђачких одељења и уопште извиђањем ради добављања података. Најлошије стојимо са кадровима баш у овој служби. Добили смо Ваше наређење радиограмско за попуно ових кадрова војним и политичким руководиоцима који за то имају смисла.

Наше је мишљење да у погледу развијања ове службе потребни су првенствено руководиоци који имају вшпе знања и организацијског смисла, пошто би овакви другови највише допринели учвршћивању и подизању ове службе у нангим јединицама. На овим дужностима ми и сада имамо другове који имају прилично смисла за рад али им недостаје искуство из практичног рада и организације ове службе. Зато, ако би било могуће, пошаљите нам добре обавештајце за две дивизије. Истовремено јављамо да начелника обавештајног одељења у корпусу немамо, а био би нам нгто пре потребан.

Нарочито настојимо на томе да се нижим руководствима указује што више непооредне помоћи пошто ће на овај начин моћи најбрже да се осамостале.

Администрација је за сада један од тежих проблема у нашим јединицама, јер на њу нису навикнути наши руководиоци почев од команде чете па до команде бригаде и моментално у раду стварно претставља донекле кочницу развитка руководиоца и јединица иако се постављају само неопходни задаци. То је један од разлога који и нама отежава правилно командовање и благовремено извршавање свих задатака које нам Ви постављате. Радимо и на ликвидацији овог проблема, али се на овом пољу најслабије осећају резултати.

Штаб корпуса још увек није довољно сређен и углавном функционише оперативни део штаба.

Организација:

Долазак Црвене армије на нашу територију и у вези е тим скоро ослобођење ове територије по нашем мишљењу поставља пред нас организацију наших јединица новог типа, тј. на принципу т.зв. фронталног рата.

У том циљу морамо створити јаче пратеће групе, тј. јединице бацача, противтенковских оружја, артилерије мањих и тежих калибара, и организацију службе везе према новим захтевима. Ми смо већ предузели потребне припреме како би прелаз на нови тип организације био што бржи, а мислимо да наше дивизије добију форму лаких пешадиских дивизија. Првенствено би оспособљавали бригаде, као целине способне за извршење самосталних задатака, а потом дивизије.

Мислимо да се овај задатак поставља и пред XIП корпус који је исто тако као и наш најближи од осталих Црвеној армији. По овоме питању потребно је да Ви издате упутства, пошто би тип организације требао да буде исти, односно према томе како се предвиђа даља употреба појединих јединица.

Пуковник друг ЂЈфић³ налази се код штаба руске армије и чули смо да је прешао у Кладово. Он је предузео мере за прикупљање материјала потребног за нашу војску. Чули смо да је велики део материјала већ стигао на румунску обалу Дунава. Ми ћемо у споразуму са њим узимати потребне количине материјала, а било би добро када би Ви направили распоред, тј. који проценат припада нашем корпусу а који осталим јединицама, и послали једног официера који би извршио организацију транспорта и расподеле материјала.

Партизански одреди:

До сада биле су формиране следеће партизанске јединице: Сврљишки партизански одред, Књажевачки партизански одред, Зајечарски партизански одред, Крајински партизански батаљон, Мајданпечки партизански батаљон, и ухваћена веза са Пожаревачким партизанским одредом који броји 200 бораца.

Јачина формираних партизанских одреда, тј. Сврљешког, Књажевачког и Зајечарског је просечно по 150 бораца. Јачина Мајданпечког и Неготинско-крајинског батаљона по 50 бораца.

Наше је мишљење да се пред партизанске одреде постављају следећи задаци:

1) Разбијање непријатеља, а у првом реду остатака издајничких група

2) Помоћ у учвршћивању и организацији народно-ослободилачке власти

3) Мобилизација за војску
с тим што важност ових задатака може имати и други ред према условима у појединим рејонима.

У оваквој ситуацији решили смо да на територији нашег корпуса формирамо три партизанска одреда. Одреди да одмах формирају по три батаљона тако да би својим распоредом могли да прекрију цео терен, што захтева начин извршења задатака који се пред њих поставе.

Озренски партизански одред од линије Зајечар—Болевац—Параћин па јужно до територије XIII корпуса.

³ Љубодраг Ђурић

Пожаревачки партизански одред обухвата терен Пожаревачког округа.

Крајински партизански одред обухвата остали део територије.

За сада је углавном сређен Пожаревачки партизански одред, док је сређивање осталих партизанских одреда у току.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУЈ

Политички комесар
пуковник
Раја Неделжовић

Командант потпуковник
Рад.⁵ Т. Јовановић

Начелник штаба
потпуковник
Свет.⁴ Татарац

БР. 5

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ДА ПОЈАЧА ДЕЈСТВА ПРОТИВ НЕМАЧКИХ
ТРУПА КОЈЕ СЕ ПОВЛАЧЕ ПРЕКО БОРА И МАЈДАН-
ПЕКА У ПРАВЦУ БЕОГРАДА¹**

ШТАБ
XIV КОРПУСА НОВЈ
Оп. бр. службено
1 окт. 1944 године

ШТАБУ XXIII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ .

Јединице Црвене армије налазе се на линији Црни Врх —Циганско Гробље—Мироч. Један батаљон пука Црвене армије налази се на линији Косиште—Градац—к. 55 и контролише комуникације на ушћу Поречке Реке. Штаб XXV дивизије известио је да „изгледа да су јединице Црвене армије ушле у Неготин“.

⁴ Светислав
⁵ Радивоје

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 1067.

На основу ових података XXV дивизији наређено је да заузме следећи распоред: 19 и 16 бригада (без једног батаљона) да се лоетаве на просторији око Кучева, један батаљон 16 бригаде да се постави на просторији око Мајданпека са задатком према Д. Милановцу, а 18 бригада да се постави на просторији око Плавне, са задатком да дејствује на котлунијацији Плавна—Штубик и да одржава везу са јединицама Црвене армије.

Ваша ће дивизија заузети следећи распоред:²

14 бригада остаће на доедањој просторији са задацима који су јој ра^није додељени.

9 бригаду пребацити на просторију на којој је до сада била 7 бригада са истим задацима које је имала ова бригада.

7 бригаду одмах упутити на просторију око Глоговице са задацима дејства на непријатеља на комуникацији Зајечар—Неготин и рушења ове комуникације.

Ове задатке изводити непрекидно и енергично, ддњу и ноћу, а нарочито ноћу, нападом на непријатељске гарнизоне у оближњим селима, уколико ових има.

Штабу 7 бригаде издато је одмах наређење за покрет. Сада је баш радогом јављено да је ослобођен Неготин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб, командант
потпуковник
Рад, Т. Јовановић

Достављено: Штабу XXIII
ударне дивизије и Штабу
7 бригаде.

П.С.

1 бат. остаје у Јасикову до доласка 9 бриг.*

ппук. **Татарац**

¹ Види док. бр. 15

² Дописано руком, мастилом.

БР. 6

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО
ДИВИЗИЈЕ ЗА САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА ЦРВЕНЕ АР-
МИЈЕ НА ПРАВЦУ ПЛАВНА—ШТУБИК¹**

ШТАБ
XIV КОРПУСА НОВЈ
1 окт. 1944 године

ШТАБУ XXV ДИВИЗИЈЕ* НОВЈ

Услед слабог држања везе са Црвеном армијом и из разлога што се до скоро није испољило дејство јединица Црвене армије ни на једном другом сектору, осим на овом, а и услед вести Радио Лондона да је Врховни совјет СССР тражио за улазак у Југославију дозволу на сектору до мађарске границе, закључили смо да је дејство ове дивизије Црвене армије демонстративног карактера. Ово је у првом реду произишло, тј. оваква процена, грешком слабог одржавања везе, што морате схватити као вашу кривицу у првом реду.

Услед овакве ситуације хитно ћете поступити по следећем:

1) 18 бригаду упутити на положај код Плавне са задатком садејства јединицама Црвене армије на правцу Плавна—Штубик². Пазите да вам бригада не седи само на положају, већ да испољи своју офанзивну снагу до максимума према ситуацији.

2) Један батаљон 16 бригаде задржите ради обезбеђења правца Д. Милановац—Мајданпек.

23 дивизија упутиће 7 бригаду на просторију Глоговица—Салаш ради дејства на комуникацију Неготин—Зачар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политком пуковник
отсутан

Командант п.пуковник
Рад. Т. Јовановић

Нач. штаба п.пуковник
Свет. Татарад

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 1089.

² Види док. бр. 16

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
НАПАД НА УБ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ
Број служб.
1 октобра 1944

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА
ЈЕДИНИЦА

„Приликом покрета са сектора Ваљева—Коцељева јединице VI Личке дивизије разбиле су непријатеља и избиле на просторију Цера. У њези са даљим офанзивним дејством те дивизије и јединица XII Корпуса предвиђено је дејство *једитца* наше дивизије у Посавини на простору Бањани—Ушће—Обреновац².”

Ради стварања бољих услова за наше даље дејство и ради успешнијег обезбеђења ослобођене територије јединице наше дивизије извршиће 2 октобра о.г. између 6 и 7 часова изјутра напад на непријатељска упоришта на сектору Уб и Вреоци³.

Ради подизања морала и борбене способности великог броја нових бораца који је последњих дана ступио у наше јединице, и стварања ширих могућности за нову мобилизацију

— НАРЕЂУЈМО —

1.— I и III батаљон извршиће покрет у 24 часа 1 о.м. правцем Рукладе—Паљуви—Стубленица—Шарбани и прећи реку Уб у селу Шарбани (код Циганских кућа и к. 88). Задатак ова два батаљона је да на правцу свог покрета разбију све четничке посаде а прелаеком Уба на одређеној просторији најкаеније до 7 часова изјутра 2 о.м. нападну Ђеманов Моет и овладају Ђемановим Моетом и Црвеном Јабуком. У претходници ове колоне ићи ће I батаљон и директно ће учествовати у ликвидацији Ђемановог Моста и рушењу истог, као и ликвидацији Црвене Јабукe. III батаљон после

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—1, к. 713.

² Цитат из наређења Штаба Прве пролетерске дивизије. Редакција није пронашла овај документ.

³ Види док. бр. 22

преласка реке Уба биће непосредна резерва I батаљону обезбеђујући дејство I батаљона од правца Уба, а по потреби ће активно учествовати ка Ћемановом Мосту, Црвеној Јабуци и Убу.

Са ова два батаљона ће командовати мајор друг Саво МаШковић⁴. Ова два батаљона добиће и једно минерско одељење са експлозивом и нагазним минама, које ће бити под непосредном командом Штаба I батаљона. После ликвидације Ћемановог Моета Штаб I батаљона предузеће са придатим минерским одељењем минирање друма на правцу Обреновац, а такође упутити један део тог одељења у пратњи једне чете који ће порушити мост на Колубари (железнички) код села Лисопоље.

2.— Два батаљона III пролетбригаде у горе одређено време напашће Уб са источне и југоисточне стране са линије Трњаци—Стубленица—Силаја (к. 189). Задатак ова два батаљона је директни напад на град, чистећи пред собом спољна непријатељска упоришта.

3.— II батаљон, два топа артиљериског дивизиона наше дивизије и једно одељење противколског топа кренуће тачно у 1 час 2 о.м. правцем Бајевац—Гвозденовић—Жуто Брдо (к. 171)—Вучјак—Уб. II батаљон и предвиђена артиљерија у горе одређено време напашће Вучјак (к. 184) и продужити даљњи напад на Уб. За ликвидацију Вучјака треба вешто припремити напад, организујући успешно дејство тешких и лаких бацача и тешке артиљерије, а затим бомбапхка одељења и јуриш пешадије.

4.— IV и VI батаљон сачињаваће једну колону и поћи у 24 часа правцем Караула—Гвозденовић—Тврдојевац—школа на крчанику код коте 111—Совљак. VI батаљон биће претходница ове колоне и поеле прелаека реке Уба на правцу села Совљак чистиће сва непријатељска упоришта према Тамнави и мосту на истој као и према Убу, т.ј. нападајући директно на Уб са западне и северозападне стране. IV батаљон биће непосредна резерва VI батаљону, и обезбеђиваће леђа оба батаљона од правца Трлић. Код IV батаљона придодаће се једно минерско одељење са нагазним минама и експлозивом које ће Штаб IV батаљона са јаким обезбеђењем употребити за рушење моста на Тамнави (пут који води од Уба ка Шапцу). Такође ће постављати нагазне мине на путу од Совљака према Убу.

Са IV и VI батаљоном командоваће капетан друг Стево Адамовић, и водиће рачуна да ова два батаљона што брже очисте просторију Совљак и што брже предузму јак напад

⁴ Народни херој. Погинуо 1944 год. на Сремском фронту као командант Осме црногорске бригаде.

на Уб, као и рушење мостова на Тамнави и минирање друма што ближе према Убу.

Под командом Штаба VI батаљона ићи ће и једно одељење противколског топа, које ће се употребити на најпотребнијим правцима — секторима ова два батаљона.

5.— Батаљон „Гарибалди“⁵ кретаће се правцем II батаљона у време које је одређено за II батаљон и биће непосредна резерва на правцу напада II батаљона. Једну чету истуриће за време дејства II батаљон на Вучјаку према Мургашу и Механи Кладници која ће обезбеђивати са те стране док то буде потреба, своју главнину држати у непосредној близини II батаљона. Са овом колоном руководиће непосредно Штаб бригаде, т.ј. колоном II и V батаљона и артиљеријом.

6.— Два батаљона III пролет. бригаде као непосредна резерва постављају се цестом дуж Бајевца до Мех. Кладнице, и предузеће ликвидацију Кладнице. Задатак ова два батаљона је као резерва на правцу Уб—Словац а по потреби и дејство ка Убу.

7.— Штаб бригаде налазиће се на правцу напада II и V батаљона, на линији Жуто Брдо—Вучјак—Уб, где ће сви батаљони слати извештаје, потребне патроле и заробљенике, изузев I и III батаљона који ће имати специјалну везу са овим Штабом.

8.— Хируршка екипа у првом почетку напада налазиће се на просторији Жуто Брдо (Циг. куће) а према потреби кретаће се на правцу Уба, о чему ће на време бити обавештени сви батаљони. За обезбеђење хируршке екипе батаљон „Гарибалди“ одредиће један вод. I и III батаљон своје рањенике упућиваће правцем до батаљона III пролетбригаде који нападају Уб са источне стране, а ови ће их батаљони примати и упућивати даље ка нашем превијалишту или их задржавати у свом превијалишту.

9.— Бригадни санитет, интендантура и чета за везу данас 1 о.м. извршиће покрет правцем Степање—Гвозденовић и сместити се до мрака у западни део села Гвозденовић. Управа санитета са хируршком екипом у 24 часа поћи ће са колоном V батаљона др првог предвиђеног места хируршке екипе.

10.— Команда противколске чете још у току данашњег дана упутиће код II батаљона једно топовско одељење са одговарајућом послугом и муницијом у село Бајевац, а једно

⁵ Формиран у Сплиту после капитулације Италије, септембра 1943 год., од италијанских војника-добровољаца из бивше дивизије „Бергамо“ и од приштапских јединица Осамнаестог армиског корпуса. Ушао у састав Прве пролетерске бригаде.

противколско одељење са одговарајућом послугом и муницијом упутиће код VI батаљона у село Гвозденовић да тамо стигне до мрака. За ову акцију употребљавати само панцирне гранате. Остатак противколске чете, т.ј. онај непотребни део за акцију, до мрака сместити у село Гвозденовић код бригадне интендантЈфе.

11.— Минерски вод одредиће једно минерско одељење које ће до ноћи упутити I батаљону. Ово одељење снабдети са потребним нагазним минама а такође и са више од пола експлозива које сада поседује. Друго минерско одељење упутити код IV батаљона са потребним нагазним минама и остатком експлозива. Треће мање минерско одељење упутити код II батаљона само са нагазним минама. Садање постављене мине од кафане до Мех. Кладнице у току данашњег дана предати јединицама III пролетбригаде, односно одредити једног друга који зна где се мине налазе, а које ће III бригада по потреби повадити и пренети на друга потребна места. Остатак ваше коморе прикључите чети за везу.

12.— Сви батаљони у току борбе сва заузета места означаваће са по две ракетле било које боје испалењене у вис једна' за другом. Упоришта која треба тући тешким оруђима означавати са по једном ракетлом било које боје испалењеном ко^со у правцу непријатеља.

13.— Сви батаљони обавезно ће у борби употребити сва противколска оруђа као и тешке и лаке бацаче водећи најстрожије рачуна о успешном дејству и што мањем утроску граната.

14.— После ликвидације Уба све јединице — батаљони добиће накнадно наређење за даље дејство и постављање. Сви батаљони без обзира на блато и друге препреке обавезни су слати што чешће извештаје на одређени правац кретања овог Штаба, изузев I и III батаљона који ће имати радио-везу.

15.— Сви штабови и команде јединица у овој акцији морају показати највећу упорност и вештину у руковођењу за успех акције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР-МАЈОР,

М.⁶ Јовановић

КОМАНДАНТ-МАЈОР,

Ј.' Жарић

(М. П.)

⁶ Мирко

⁷ Јагош

БР. 12

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА ВРЕОЦЕ¹

ШТАБ
XIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
„РАДЕ КОНЧАР“
Дана 1.X.1944 године

Штабовима: I батаљона
II батаљона
III батаљона
IV батаљона

и команди: Протуколног одјељења, топовског одјељења

ЗАПОВИЈЕСТ

(секција Ваљево 1 : 100.000)

Приликом покрета са сектора Ваљево—Коцељево, јединице VI Личке дивизије разбиле су непријатеља и избиле на просторију Цера. У вези са даљним офанзивним дејством те Дивизије и јединице XII Корпуса предвиђено је дејство наших дијелова у Посавини на простору Бањани—Ушће—Обреновац.

Ради стварања бољих услова за наше даље дејство и ради бољег обезбјеђења ослобођене територије, извршит ће се 2 октобра 1944 између 6 и 7 часова изјутра напад на непријатељска упоришта на сектору Уб и Вреоци.

У нападу ће учествовати I Пролетерска бригада на сектору Уб—Ћеманов Мост, дијелови III Пролетерске бригаде на Мех. Кладницу.

Наша бригада добила је задатак у цјелини да изврши напад на централу Вреоци и обадва рудника испред Вреоца у правцу Степојевац². У истом правцу задатак наше бригаде офанзивног дејства. У вези са новим задацима,

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— I пролетерски батаљон прикупит ће се на простору Шопић до 20 часова данас, одакле ће кренути правцем Буљетин. Задатак овога батаљона је да ликвидира непријатељско упориште у с. Вреоцима (централи). Истом бата-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1, к. 892.

² Види док. бр. 52.

љону придодају се једао топовско одјељење из дивизиона I Пролетерске дивизије, бацач II батаљона, бацач IV батаљона и противколно оружје са посадом II батаљона. У Вреоцима се налази 140 њемачких војника (Банаћани).

2.— **III пролетерски батаљон** исто тако прикупит ће се у с. Петки до 18 часова данас, извршити покрет у с. Бурово. Задатак овог батаљона је непосредно обезбјеђење Вреоца и ликвидација рудника угља, гдје се налази по дану око 10 Њемаца са рударима.

3.— **IV пролетерски батаљон** прикупит ће се сав у с. Бурово до 20 часова данас. Задатак овога батаљона, проласком кроз Велике Црљене, ликвидирати Црљенско-колубарски рудник и послије ликвидације наставити рушење комуникације Обреновац—Вреоци и *моста* између Степојевца и Великих Црљена. IV и III батаљон морају садејствовати уколико би дошло до јачег отпора из рудника. Према једним обавјештењима да се налази око 200 Њемаца у Колубарском руднику, а према другим обавјештењима од радника централе, који се налазе код нас, да се налази око 10—20 Њемаца наоружаних и њемачки рудари-радници. IV батаљону придодаје се и наш протуколни топ, који мора да дође до изражаја у случају интервенције за вријеме напада на Вреоце. Топ поставити испред Великих Црљена, као и сва противколна оружја, која такођер обавезно морају доћи до изражаја.

4.— **II пролетерски батаљон** служит ће као резерва у случају потребе I батаљону, који напада Вреоце, с тим што оставити једну чету као посаду у с. Лајковцу. II батаљон прикупит ће се до 20 часова данас у с. Шопић одакле ће кренути као непоередна резерва у с. Буљетин — сјеверно од к. 438. Са овог положаја упутити једну чету у правцу с. Јунковца да прочисти тај сектор уколико се негдје налази четничка банда. Једну чету борбену обавезно имати код себе за помоћ I батаљону, уколико би требало.

5.— Топовско одјељење I Дивизије поставит ће се код с. Буљетин (к. 438), одакле ће да туче. II батаљон служит ће за обезбјеђење истог.

6.— Штаб бригаде налазит ће се у с. Шопићу, као и хируршка екипа, гдје треба упућивати све извјештаје и рањене другове.

7.— Бригадни санитет налазит ће се на старом мјесту V с. Петка.

8.— Сви батаљони кренут ће на задатак тачно у 24 часа.

9.— Напад отпочети 2 ов.мјес. тачно у 5 часова изјутра.

10.— Сви батаљони у току данашњега дана извршит ће све потребне припреме да би задатак извршили у пот-

пуности. Набавити маказе, које треба изоловати са гумом за сјечење струје, односно жиде, сјекиру са сухим држало, ракетле за споразумијевање. III и IV батаљон избацит ће увис двије бијеле и једну црвену ракетлу када заузму рудник, а I батаљон дат ће знак са једном црвеном и једном бијелом ракетлом када отпочне напад. Даље I батаљон може наставити са сваковрсним ракетлама и бацање у правцу непријатеља ради панике код истог непријатеља. Уколико би био отпор из зграда употребити ефикасно „Цон Буле“, противколске и мале бацаче.

11.— Послије ликвидације непријатеља са свих упоришта, раепоред батаљона био би слиједећи:

- а.— I батаљон — Вреоци
- б.— II батаљон — Медошевац—Буљетин
- ц.— III батаљон — Велики Црљени
- д.— IV батаљон — Степојевац

12.— Веза између Штаба бригаде и штабова батаљона мора бити редовна са куририма и телефоном уколико га поставимо.

13.— Знаци остају исти.

14.— Команда мјеста, Штаб бригаде у с. Шопићу, Штаб II батаљона сјеверно од коте 438 — Буљетин, Штаб I батаљона у близини Вреоца, Штаб III батаљона у заселку код Планине, Штаб IV батаљона — Велики Црљени. Ова мјеста служе за вријеме борбе. Поелије ликвидације непријатељских упоришта штабови ће одредити сами мјесто свога штаба, о чему ће извијестити одмах Штаб ове бригаде.

15.— IV и III батаљон такођер ће поставити нагазне мине испред својих положаја код којих обавезно поставити стражаре.

16.— Одмах предузети сређивање оружја, чишћење, попуњење муниције, мина, бомби и скупљање алата итд.

17.— Батаљосни који требају уручити оружје I батаљону, предат ће га у с. Шошгћу до 20 часова.

18.— Све заробљенике упућивати са добрим осигурањем у Штаб бригаде. Самостално стријељање заробљеника најстроже се забрањује.

На извршење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политкомесар:
мајор:
Денац Иван

Командант:
мајор:
Жежељ Милан

(М. П.)

П.С. Електрична централа не ради. Струја долази из Београда. III и IV батаљон срушит ће стуб од струје који води из Београда. За успјешно рушеше стуба узети 3 на-газне мине³.

БР. 9

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ОКТО-БРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОР-ПУСА НОВЈ О БОРБАМА ОД 21 ДО 30 СЕПТЕМБРА¹

Ш Т А Б
V Н О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
О. бр. 240—44
Дне 1 октобар 1944 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Достављамо вам скупан извештај за време од 21—30 пр. м. о покретима и борбама наше дивизије:

Напад на Аранђеловац завршен је 20.IX у 18 часова са одличним успехом. Јединице су извршиле своје задатке; непријатељ потпуно разбијен а највећим делом уништен. Извештај о овоме смо вам доставили.

Ноћу 20—21 један батаљон IV бригаде порушио је жел. мост на р. Милатовици, на рштерационалном друму у близини Младеновца, где је поставио и заседу. Приликом дц-зања моета у ваздух (са 200 кгр. експлозива), на мосту се налазила 2 камиона са водском и један тенк, који су потпуно уништени. Поред овога, митраљеском ватром уништена су још 4 камиона са војском.

Исте ноћи три батаљона X бригаде код Тополе поставила су заседу, где су дочекали 7 камиона, од којих су 3 спаљена (са бензином и нафтом) а 4 су побегла. Један батаљон вршио је напад на Тополу, исту успео заузети. Непријатељ се повукао на Оплепац. Поеле овог, наишло је 80 камиона са војском, ^ ш е јединице су припуцале на исте и повукле се.

³ Дописано руком, мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/3, к. 782 А.

Ове акције треба рачунати за 21.1X.944. Убијено је 55 Немаца. Ми смо имали 1 мрвог и 14 рањених. Број убијених Немаца је сигурно већи, али то нисмо могли утврдити.

Уништен је један железни мост на цести дуг 30 метара[^] један тенк, 9 *камнона*. Заплењено 200 кгр. динамита.

21.1X.о.г. Раковићев² четнички корпус, јачине око 500, покушао је да се преко с. Буковик пробије ка Белановици. Један наш батаљон извршио је напад на овај корпус, растерао четнике. Убијено је 30 а заробљено 60 четника. Ми нисмо имали губитака.

Заплењено: 4 пушкомитраљеза, 1 лаки талијански батчач, 2 пиштоља, 35 пушака и 5 коња.

Ноћу 21—22.1X. о.г. два батаљона X бригаде на интернационалном друму направила су заседу. НаИшла су 4 немачка камиона, који су спаљени. Убијено је 9 Немаца. Заплењено 5 пушака и 1 *пиштољ*.

Ми смо имали 7 рањених, од којих 2 теже.

После овога, оба батаљона су се померила северније, где су дочекали 6 камиона са војском и 1 тенк. Митраљеском ватром из непосредне близине оштећени су непријатељски камиони и убијен већи број Немаца, тако да је отпор био престао, али тенк је бранио прилаз камионима, те се до плена није могло доћи.

Убијено је најмање 50 Немаца. Ми смо имали 1 мрвог и 3 рањена.

22.1X. о.г. код Орашца један батаљон I и један батаљон IV бригаде разбили су једну недићевску колону, која је од с. Копљари покушала напасти на Аранђеловац. Непријатељ је разбијен и натеран у бегство.

Ноћне акције 21—22, као и борбу 22[-ог] рачунати за 22.1X.944. Укупно је убијено 59 Немаца. Ми смо имали 1 мрвог и 10 рањених. Заплењено: 5 пушака и 1 пиштољ.

Наше јединице налазиле су се на сектору Орашац—Пресека—Бања—Бенчац—Брезовац. Услед продора непријатеља преко [Горњег] Милановца и Рудника у току ноћи 22—23 пребацили смо главнину снага на ехтор Живковци—Јеловик—Венчац. Контролу Аранђеловца смо и даље задржали.

23.1X. о.г. јединице су стигле на нове положаје. Непријатељ није надирао на овај сектор, већ у току дана заузео коте непосредно уз цесту Рудник—Трешњевица—Топола, обезбеђујући на тај начин пролаз Тополу.

24.1X. о.г. између 17 и 18 часова непријатељ је, после јаке миобацачке и артиљериске ватре, заузео Венчац. Овде

² Предраг Раковић, командант Другог равногорског четничког корпуса. Погиноу децембра 1944 год. у с: Миоковцима (код Чачка) у борби са јединицама Друге пролетерске дивизије.

губитака нисмо имали, 2 друга су лакше коитузована од експлозије гранате.

25.IX. о.г. на свим секторима без промена. Непријатељ и даље пролази ка Тополи и Београду, према нашим јединицама неактиван.

26.IX. о.г. извршили смо промену распореда у следећем: I бригаду смо упутили на сектор с. Вукосавци са задатком дејства на Венчац и упућивања заседа на цесту Топола—Младеновац; X бригаду на сектор с. Драгољ са задатком контроле цесте Рудник—Трешњевица и затварања правца ка Белановици; IV бригаду на сектор с. Мисача с тим што смо један батаљон упутили заједно са Космајским одредом за дејство на сектору Космаја. XXI срп. бригада била је на сектору с. Буковик—Букуља, контролишући заједно са једним нашим батаљоном Аранђеловац.

27.IX. о.г. на свим секторима без промена.

Ноћу 27—28 Прва бригада извршила је напад на Венчац а демонстративно на Шаторњу и с. Бању. Напад на Венчац није успео, док је демонстративни напад на Шаторњу успео. На Шаторњи је убијено 15 Немаца. Заплењен је 1 „шарац“ (брзи), 14 бомби, 1 товарни коњ. Напад на Венчац није успео из разлога што се непријатељ добро утврдио и био врло упоран а располагао је са већим бројем минобацача и артиљеријом.

Ми смо имали свега 1 мртвог и 10 рањених, већином од граната.

28.IX. о.г. у 8 часова непријатељ је отпочео са нападом на целој линији од Пресеке, преко с. Бања и Венчаца—Трешњевице. Укупна јачина непријатеља била је преко 1.000 војника (углавном Немци). Колона која је нападала на Пресеку, успела је изненадити један батаљон Шумадиске бригаде, али је исти, у заједници са 2 батаљона IV бригаде, прешао у противнапад и после борбе која је трајала 8 часова непријатељ је протеран ка с. Бања а уједно је напустио и Аранђеловац, где је био дошао до првих кућа. На сектору Паун Бара—Марков Таван Прва бригада водила је борбу до пред сам мрак, када се непријатељ повукао. Код Гор. Трешњевице непријатељ је такођер одбијен и увече се повукао за Шаторњу.

У току овог дана непријатељ је имао 47 мртвих (што је избројано) а вероватно и већи број рањених. Ми смо имали 12 рањених, од којих 3 теже.

Батаљон који је упућен на Космај разбио је Недићеве жандарме у с. Сопот, који су побегли, а исто из заседе дочекао 1 воз са 2 вагона, у којима је било 20 Немаца. Воз је уништен, убијено 9 Немаца а остали побегли.

29.IX. о.г. мања артиљериска активност непријатеља, иначе без промена.

30.IX. о.г. непријатељ је поновно извршио напад снагама јачине 2.000—2.500 (утлавном Немци и нешто недићеваца), као и мештанских четника, потпомогнут већим бројем топова и минобацача, 3 тенка „Тигар“ који су изашли на Пресеку. Борба се водила цео дан и наше јединице на левом крилу под непријатељским притиском повукле су се на линију с. Буковик—Гараше, а I бригада на Букуљу и Цинцаров Гроб.

Непријатељски авиони бомбардовали су положаје IV бригаде. IV бригада имала је 3 рањена а I бригада 1 мртвог и 13 рањених. Укупно 1 мртав и 16 рањених, од којих 2 теже.

У току ноћи 30.IX.—1.X. Прва бригада извршила је неколико противнапада, али без успеха.

Губитци непријатеља нису нам познати, пошто су се наше јединице повлачиле, али је борба била врло упорна и непријатељ је имао веће губитке.

Ноћу 29—30. IX. о.г. батаљон који је отишао на Космај, у заједници са једном четом Коемајског одреда, пречиетио је од четника села Бељина, Бождаревац, Гунцати, где је убио 46 и заробио 17 четника. Ми смо имали 2 лакше рањена.

Приликом напада садејствовао је и наш техпки минобацач и при опаљењу једне мине (енглеске) иста је у цеви експлодирала, од чега су погинула 2 друга и 4 рањена, међу којима и командант батаљона. По исказу команданта батаљона и рањених другова (послуге минобацача), мина је експлодирала услед тога што је фабрички неисправна. Грешке до руковања није било. Минобацач је потпуно уништен.

Акцију овог батаљона рачунати за 30.IX. о.г.

Овим извештајем допуњавају се и замењују извештаји које смо вам раније слали.

Напомињемо да је I шумадиска бригада у борби 28.IX. имала 6 рањених, а број непријатељских војника које су они убили није нам познат.

Овај извештај је уједно и извод из операцијског дневника.

Борба на сектору Букуља—Цинцаров Гроб и даље се наставља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ,
Начелник, потпуковник:
Ратко Мартиновић

(М. П.)

БР. 10

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГЛДЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЦА КОД АРАНЂЕЛОВЦА¹

ШТАБ
I Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
V ДИВИЗИЈЕ
Бр. Сл.
Дне 1/X 1944 год.

ШТАБУ V НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Јучер 30.IX. непријатељ је напао на наше положаје из неколико праваца и то: са Доње Шаторње преко Горње Трешњевице једно-м колоном, другом колоном преко с. Брезовац, трећом колоном са Венчаца у правцу Капетанових Станова, четвртм колоном из с. Забрежја у правцу Паун Бара и петом колоном од Бање цестом за Аранђеловац, а од те колоне извјесне снаге одвојиле су се и отишле пругом до с. Копљара те са тог правца нападе на Пресеку. Једне непријатељске снаге нападе су на IV бригаду од правца Младеновца на Орашац и Пресеку. Овај напад непријатељ је извео јучер у 10 сати прије подне-и на свим секторима борба се водила читав дан и ноћас читаву ноћ. Непријатељ напада са прилично јаким снагама, састављеним од Немаца и четника, те Недићевих и Јботићевих снага. Ове непријатељске снаге располажу са приличним бројем тешког оружја, међу којим 4—5 топова и више бацача. Наше снаге биле су присиљене да се повуку на положаје на Букуљу—Цинцаров Гроб, док нам се један батаљон још увијек налази на Великим Барама. Непријатељ је са моторизацијом и извјесним снагама ушао у Аранђеловац.

Ми смо ноћас извршили неколико контранапада, али су сви били безуспјешни и наше јединице нису могле ликвидирати непријатеља. У овим борбама непријатељ је претрпио прилично велике губитке, а и наши губици нису мали. Ми смо досад имали 13 рањених и једног мртвог, а од рањених један је теже рањен, а остали су сви лакше рањени, али је већином командни кадар (водници, дееетари, делегати и један командир чете).

Јутрос смо подузели опет контранапад са два батаљона, батеријом и четом пратећих оруђа. Не знамо да ли ће се

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/6, к. 787 А.

постићи успјех и да **НИ** ће се непријатељ моћи одбити са новозаузетих положаја.

Наше јединице држе положаје дјеловима на Капетановим Становима—Цинцаров Гроб—Велике Баре. Непријатељ је у непосредној близини наших положаја, тј. у отстојању од 500 метара од наших јединица. Једне непријатељске снаге изашле су код цркве у Горњој Трешњевици и тамо се укопавају и утврђују. Још никад се не могу тачно установити непријатељске намјере, тј. да ли непријатељ намјерава остати у Аранђеловцу и држати линију Венчац—Букуља—Аранђеловац или су то његови напади да би наше снаге одбацио што даље од комуникације, да без ометања пролазе њихове дивизије које се повлаче према Београду.

Мишљења смо да је ове положаје врло незгодно држати, пошто непријатељ активно туче са тешким оружјем и наноси нам безпотребне губитке, а с друге стране, ако напустимо ове положаје, других положаја не можемо нити имамо гдје заузети до с. Гараша. Наше јединице много су уморне и искисле, те баш због самог тог умора приличан број нових бораца се деморалисао и настало је скоро масовно дезертерство из батаљона, који већ 30 и неколико сати воде непрекидно борбу са непријатељем. Досад нам је дезертирало 22 новомобилисана четника из Аранђеловца.

Сматрамо да би било неопходно нужно нашу бригаду повући бар 2 дана на одмор и да се среди стање унутар јединица, тј. да се постави командни кадар на упражњена мјеста, који је у овим борбама израђаван. Ми настављамо борбу и чекамо од вас наређење за даљни рад. У нашим јединицама на овим положајима не може се ништа радити ни војнички ни политички услијед борби које нам непријатељ намеће. Још немамо детаљних извјештаја да ли се непријатељ задржао у Аранђеловцу или се повукао назад у Бању. Чим добијемо ове извјештаје јавићемо вам радиограмом. Ваши радио-телеграфисти нека нам јаве кад све могу да одржавају везу са нама, пошто сматрамо да би наше везе требале бити много чешће, да вас обавјештавамо о ситуацији код нас.

Јавите нам о новостима код вас као и код осталих наших јединица. Везу са IV бригадом немамо нити знамо да ли је она одбила напад на Орашцу. Код њих се водила жестока борба. Са X бригадом имамо везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

' , Политком, мајор: Командант, п.пуковник:
Петар Симурдић (М. П.) **Стево Рауш**

П.С. Шаљемо коња за коњичку бригаду којег нисмо јуче послали.

БР. 11

ЦЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ОКО БОГАТИЋА И МАЛЕ МИТРО- ВИЦЕ¹

Ш Т А Б
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
1 октобра 1944

ШТАБУ XII УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ

1.— У току 30 пр. мј. на сектору II бригаде није било никаквих значајнијих промјена. Ноћу 30/IX—1/X о.г. јединице II бригаде вршиле су напад на непријатељске дијелове који су се налазили у Мајуру (јачина два батаљона Бјелоруса и добровољаца). Резултати ноћашњег напада нису нам још познати.

У самоме Шапцу стање је врло тешко. Код добровољаца завладала је деморализација и метеж. и већи број бјежи кућама. У току јучерашњег дана јединицама II бригаде пријавило се неколико добровољаца који су побјегли из опсједнутог Шапца.

2.— Два батаљона I бригаде који су се до јуче налазили на сектору села Богатић, упутили смо ноћас у Српску Митровицу² са задатком рушења мостова код Српске Митровице и на сектору Ноћај—Глушци, искључујући на тај начин могућност интервенције од правца Сремске Митровице. Уједно задатак ова два батаљона је ликвидација групе граничара у јачини 300—400, који су се са пограничног сектора Дрине, као и Богатића повукли у Српску Митровицу.

Према јутрошњем радиограму II бригаде, јединице I бригаде у току ноћи порушиле су одређене мостове и сада су у покрету ка Узвећу. Један батаљон IV бригаде, по одласку батаљона I бригаде на задатак ка Ноћајском Салашу, пребацили смо на сектор Богатића, који ће се задржати на сектору Богатића.-

Са просторије Узвећа подузећемо хватање везе иреко Чеврнтије са Сремом (Јарак—Шаххшнци).

3.— Нашим јединицама из села Богатића пришло је добровољно 40—45 бораца. У самоме селу Богатићу пронашли смо једну исправну четничку радио-станицу (домаћи

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/3, к. 951.

² Мала Митровица

производ) заједно са четничким радио-телеграфистом као и њихову шифру (коју вам грилажемо).

Јединице I бригаде ноћу 29/30 пр. мј. ухватиле су испред села Богатића познатог и озлоглашеног четничког крнника Дула зв. „Целата“, који се је исте ноћи пребацио из Босне у Црну Бару, одакле је кренуо у правцу Богатића у циљу извршења убиства неких од наших симлатизера. Истог смо ликвидирали у самом Богатићу.

4.— Стање у Богатићу као и у свим околним селима; услови за мобилизацију постоје и то на добровољној бази. Види се по том што народ из околних села, гдје наша војска још није стигла, долази стално и позивају приказујући да нас народ са одушевљењем чека. Четници као нека јача група уокште не постоје на цијелом сектору Мачве. Они су потпуно разбијени и у великом броју враћају се кућама, чак и такви зликовци за које се зна да су чинили злочине, издавали наше другове, па чак и сами стријељали. Сматрамо да није згодно још све ове хапсити, услијед тога што је народ још заплашен и не сме за све да да тачне податке. Ми ћемо хапсити заиста такве које ћемо моћи јавно стријељати пред народом, као на пр. Веелина Росића из Бадовинаца, који је издао и убио могуће 100 људи. Четничке групице још врше злочине по неким селима, као на пр. прије дрије ноћи убили су у Бановом Пољу једног нашег човјека, као и неке у Глушцима. Било би потребно да се Мачвански одред пребаци ов^амо не зато што народ неће да прилази к нама, него сматрамо да би се он могао више задржати по овим селима, прикупљати оружје, мобилисати нове и нове људе и на тај начин истребљивати изоловане четничке групице, које још увијек чине злодјела и убиства.

5.— Приликом акције у току ноћи на Српску Митровицу куцнули смо на врата нашег Срема, поздрав је био срдачан, с тим што смо пустили неколико рафала из наших шараца, који су приказали нашу жељу за Сремом претворену у још већу мржњу према непријатељу.

6.— Пошто ми са батаљонима I бригаде приближавамо се положајима самога Шапца, то уколико сматрате да је потребно да се батаљон IV бригаде и даље задржи у Богатићу, издајте директно наређење Штабу IV бригаде, пошто смо ми доста удаљени.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник,
капетан **Ребула**³

Командант
потпуковник **Камењар**^{*}

³ Едуард

⁴ Марко Перичин

БР. 12

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА КОН-
ТРОЛИСАЊЕ ПРАВАЦА ПРЕМА ЧАЧКУ, ПОЖЕГИ И
УЖИЦУ¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. 40
1.X.1944 г у 12 час.

ЗА П О В И Ј Е С Т

Црвена армија јуче је прешла Дунав на широком подручју " ослободила неколико градова и села у нашој земљи.

У вези са овим продором Црвене армије, и вјероватним брзим наступањем совјетских трупа ка Београду, очекивати је да ће окупатор убрзати напуштање јужних подручја наше земље и бјежати на сјевер, а са њиме и издајничке банде Љогића и Недића оvdје у Србији, а четници Драже Михаиловића разбијени су и раепршени под силним ударцима наше војске.

Оваква ситуација намеће брз и иницијативан рад свих наших јединица².

У вези с тим,

н а р е ђ у ј е м о :

Све јединице појачаће будност на својим одговарајућим секторима, непоередну и сталну контролу гарнизона Чачак, Пожега, Ужице и у погодном моменту брзо, енергично и самоиницијативно дјеловати и ослободити ове градове.

XV мајевичка НОУ бригада има сектор Чачка и град Чачак.

II крајишка НОУ бригада има сектор Пожеге и град Пожегу.

VI босанска бригада има сектор Ужице и град Ужице.

О свим промјенама и подацима *најбржим* начином и путем извјештавати овај Штаб, да би се на вријеме могле издати потребне директиве.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1, к. 892.

² Види док. бр. 52.

Штабови оригада хитно ће подузети потребно да се офанзивни дух, брзина, самоиницијатива појача у нашим јединицама и код свих наших руководиоца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
п. пуковник
Б.³ Петричевић

Командант-пуковник,
Глигорије Мандић

В. д. начелника
мајор,
Р.⁴ Вујовић

БР. 13

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ НОУ
БРИГАДЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНА-
ЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У УЖИЦУ¹**

ШТАБ
VI Б.[ОСАНСКЕ] НОУ БРИГАДЕ
1 октобра 1944
у 11 ч.

ШТАБУ XVII У.[ДАРНЕ] ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1) У току прошле ноћи једна чета нашег II батаљона упала је у интернат у Ужицу, у коме су били смјештени ђаци из разних крајева, и том приликом са четом је пошло 28 другова и 4 другарице-ђака 6—8 разр. гимназије. Жртава није било. Ово је учињено у споразуму и договору са профеоором који је био код штаба нашег II батаљона — претходно, а потом се вратио назад.

Припремамо терен за извлачеше још способних људи за борбу из Ужица.

Један вод III батаљона био је у засједи, а пошто није нико наишао, извршио је демонстративан напад са источне стране, да би процијенио ситуацију, јачину и морал непријатеља. Са водом је био командант батаљона.

³ Бранко

⁴ Ратко

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/6, к. 989.

Другове који су изишли из Ужица распоредили смо по јединицама.

2) У Ужицу се налази 800 до 1000 Њемаца, са 3 топа, 3 тенка, 3 тешка бацача, 150 до 180 Пољске страже. Налазе се углавном у граду и тјешњој спољној одбрани.

3) Шаљемо Вам 3 друга и 4 јахаћа коња за поуну I Коњичке бригаде.

4) Иначе на нашем сектору нема битних промјена. Радимо и даље на учвршћивању НО власти и прикупљању оружја.

5) Шаљемо Вам тражени папир. Синоћ га нисмо упутили из разлога што је била киша те да не би покисао.

6) Очекујемо наредбу за постављање штабова батаљона, а иначе смо све припреме извршили за формирање IV батаљона.

7) Списак другова које смо повукли у наш топовски вод, доставићемо Вам накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-мајор,
Релџа Лукић

Команд ант-потпуковник,
Саво Трикић

БР. 14

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ВЛАСОТИНЦА¹

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 29
1.X.1944 г.

ШТАБУ XIII КОРПУСА

Положај

После заузимања Власотинца наше јединице заузеле су следеће подожаје:

VIII Бригада: Јастребац, Власотинце—Ладовица—Прилепац—Стајковац—Обешеник.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/2, к. 1051.

⁴ Зборник том I, књ. 13

Х Бригада: Ступница—Г. Купиновица—Г. Драговље и Г. Гаре.

ХII Бригада: Орашац—Д. Купиновица—Дрњевац.

Бабички одред: Гуњетина—Средор и Црна Бара.

Демча је стигао у Власотинце са једним пуком бугарских партизана.

Његове снаге ћемо распоредити јужно од комуникације Власотинце—Лесковац и на просторији Крушевица—Црна Бара. Са овим пуком од тешког наоружања имају 3 протуколска топа 37 мм и нешто бацача.

Главнину наших снага оријентисаћемо на правцу Гаџиног Хана и Лесковца.

Непријатељ је у току данашњег дана покушавао од Лесковца са два тенка и лешадијом да се пробије у правцу Власотинца. Дошао је до Мораве и вратио се назад. Далекдметном артилеријом туче од Братмиловца наше положаје.

Радиограмом смо вам јавили резултате борбе у Власотинцу, али не знамо да ли сте све дешифровали, те вам укратко поново износимо резултат исхода борбе.

Заробљено је 290 недињеваца и четника и 19 рањених у болници, међу којима су два официра и 17 подофицира, све зликовци, које смо ликвидирали. Поред ове цифре непријатељ је имао око 50 мртвих и већи број рањених које су Немци одвукли за Десковац. Заплењено је 15 пушкомитраљеза и митраљеза, један тешки бацач, 2 неисправна аутоматска топа калибра 20 мм, 350 пушака, око 50.000 метака и другог ратног материјала. Један луксузни аутомобил и један моторцикл са при[колицом].

Наши губитци: 25 мртвих и 45 рањених.

Опширан извештај послаћемо вам чим будемо добили извештаје од бригада. У овом износимо само оно што ми знамо.

Сутра ћемо вам упутити 190 заробљеника, које треба ј ОЗН-а да саслуша а од њих се могу добити добри подаци. I Међу њима има великих зликоваца, које народ тражи да се стрељају. Њихова имена ће дати наш обавештајни официр и наше је мишљење да се по саслушању доведу овамо и стрељају. Поново напомињемо да су се сви они борили тако да им ни Немци нису равни. Молимо да нам се од ЊЈСХ врате одела јер имамо велики број голих и босих другова.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар — п.пуковник. Командант — п.пуковник,

Драгослав Ђорђевић² **Ратко Софијанић**

(М.П.)

² Умро у Швајцарској 1950 године.

П.С

Немци се налазе још на к. 808 и у Завидинцу, јачине око 400, полагаје су све минирали.

Експлозив вам враћамо зато што ми имамо око 400 килограма које смо нашли у магацину у Добром Пољу³.

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ДЕЈСТВО НА КОМУНИКАЦИЈАМА САЛАШ—НЕГОТИН, БОР—ЖАГУБИЦА И ГОРЊАЧКА КЛИСУРА—ПЕТРО- ВАЦ¹

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ КОВЈ
Број 23
1 октобра 1944 г.
19.20 часова

ШТАБУ 7, 9 И 14 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. — Јединице Црвене армије налазе се на просторији Црни Врх (655)—Циганско Гробље—Мироч. Један њихов батаљон налази се на линији Косиште—Градац—кота 55 контролишући комуникације на ушћу Поречке Реке.

Такође јединице Црвене армије ушле су у Неготин, Радужевац, Прахово. Те су јединице дошле из Бугареке и водиле борбу око Тимока са немачким јединицама.

Јединице 25 дивизије распоређене су; 19 и 16 бригада (распоредиће се у вези наређења Штаба корпуса) на просторији око Кучева, са једним батаљоном на просторији око Мајданпека, са оријентацијом према Доњем Милановцу. 18 бригада на просторији Плавна са задатком да дејствује на комуникацији Плавна—Штубик и одржава везу са Црвеном армијом.

2. — У вези наређења Штаба корпуса и извесне новонастале ситуације, наша дивизија ће се разместити на просторији Глоговица—Кривељ—Милановац². У вези тог наређења Штаба корпуса,

³ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/1, к. 1067.

² Види док. бр. 35.

НАРЕЂУЈЕМО:

а) 7 бригада одмах по пријему овог наређења кренуће и разместиће се на просторији Глоговичке колибе, тј. на просторији Гиндуша—Глоговица, са обезбеђењем према Сиколу и према Салашу одн. комуникацији [Д.] Бела Река—Рготина—Салаш. Њен задатак јеете дејство на комуникацији Слатина—Рготина—Копривница—Салаш, нападајући непријатељске колоне које се крећу тим правцем, као и на њихове гарнизоне, уколико се буду налазили на тој просторији, наиме на гарнизоне Сиколу—Салаш, Мала Јасикова, Копривница—Рготина. На гарнизоне дејствовати нарочито ноћу.

Предузети мере за рушење комуникација.

б) 9 бригада кренуће најкасније 2.о.м. ујутро у 6 сати и размести се на просторији где је до сада била 7 бригада, са истим задатком који је имала 7 бригада. Препоручујемо да се постави са једним батаљоном на просторији Бербеш—Потој Чука, где потпуно уништити комуникацију и сасвим затворити пролаз непријатељу од Бора ка Жагубици. Са једним батаљоном затворити правац Кривељ—Крст, постављајући се на просторији између Вел. и Малог Кривеља и дајући у исто време заседе на комуникацији код Клоко Чиша. 9 бригада оставиће један батаљон у селу Јасиково—Лесковац—Влаоле за обезбеђење наше дивизијске болнице, Штаба корпуса и Штаба дивизије. Тај батаљон ће сменити батаљон 7 бригаде, који се налази на тој просторији. Чим стигне батаљон 9 бригаде у село Јасиково, нека пренесе наше наређење да батаљон 7 бригаде крене одмах у састав своје бригаде на просторији Глоговичке колибе.

Са осталим деловима 9 бригада сместиће се на просторији Шишулејка—Кулмеа Погори, наиме на просторији код к. 677 до коте 555³. Са тим деловима рушићете комуникацију на просторији Чока Патурса—Клоко Чиш—Чока Купјата, дајући заседу место батаљона који се налази на просторији између Малог и Вел. Кривеља, на Клоко Чишу и осталим погодним местима.

У састав 9 бригаде кренуће и противколеки топ и етавити се под команду Штаба 9 бригаде, који ће му дати обезбеђење и поставити га на погодно место, одакле може ефикасно тући евент. непријатељске колоне, које би се кретале правцем Бор—Жагубица.

в) 14 бригада остаће на истој просторији где се и сада налази, са истим задатком који је до сада имала. Продужиће са уништавањем комуникације на просторији Горњачка Кли-

³ Вероватно кота 505.

сура—Рибаре, затварајући тај правац према Петровцу одн. према Жагубици што чвршће.

г) ТТтаб дивизије, хируршка екипа, дивизијски санитет, са свим осталим приштабним деловима, налазиће се у селу Влаоле.

Наша дивизијска болница у селу Лесково.

д) Све ће јединице успоставити најхитнију везу са Штабом дивизије, а такође најмање два пута дневно одржавати везу са нама у селу Влаоле.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
п.пуковник
Војо Поповић

Начелник,
мајор
Недељко Манојловић

Командант*
п.пуковник
Мил.⁴ Ивановић

БР. 16

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
1 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ДА СА-
ДЕЈСТВУЈУ ЈЕДИНИЦАМА ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ И ПОЈА-
ЧАЈУ НАПАДЕ У ПРАВЦУ КУЧЕВА И ПЕТРОВЦА НА
МЛАВИ¹**

Ш Т А Б
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 57
1.X.1944 г.
Положај

ЗА П О В Е С Т

(секција Неготин—Д. Милановац—Петровац—Велико
Градиште размер 1 : 100.000)

Подаци о непријатељу

Јаче непријатељске снаге и даље се налазе на комуникацији Салаш—Неготин—Штубик—Јабуковац. У госледње време није примећено да непријатељ на овој комуникацији добива појачања. У Бору непријатељски гарнизон је непромењен, тј. налази се око 1.000 непријатељских војника. Четничка групација код Петровца разбијена је од јединица

⁴ Миладин

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/3, к. 782 А.

XXII ударне дивизије. Стање у самом Петровцу нам је непознато. Пруга Петровац—Пожаревац и даље саобраћа. У Пожаревцу Немци су почели са демонтажама железничких постројења и исте товари и одвлаче за Немачку. На дан 28.IX два воза са љотићевцима отишла су из Пожаревца за Малу Крсну. Непријатељски гарнизон у В. Градишту је јачине 250 људи (белогардејаца, Румуна и Руса из Бесарабије) наоружаних са 3—4 минобацача тешка, 4 тешка митраљеза и око 20 пушкомитраљеза. Непријатељ у В. Градишту изградио је спољну и унутрашњу одбрану града. Непријатељски гарнизон у Голупцу, јачине 60—70 (белогардејаца) војника, наоружан је са неколико лаких митраљеза. Смештен је у згради среског начелства на чијим се ћошковима налази по један бункер. У селу Брњици налази се око 70 белогардејаца, наоружаних са 2 тешка митраљеза и 6 до 7 пушкомитраљеза. Непријатељски гарнизон у месту Добра, јачине 70 белогардејаца, смештен је у четири зграде. Утврђени су спољном и унутрашњом одбраном града. Око упришта постављена је препрека од бодљикаве жице. Спољна одбрана града састоји се од 4 бункера са посадом од по 7 војника. Наоружање 12 пушкомитраљеза. Морал код непријатељских војника је јако опао услед удараца Црвене армије и наступања Црвене армије на територију Југославије, као и силним успесима Народно-ослободилачке војске.

Услед слабог одржавања везе са Црвеном армијом Штаб корпуса нам је строго замерио, јер је исти услед нетачности и погрешних обавештења донео закључак да дивизија Црвене армије² на територији Неготин—Брза Паланка врши демонстративни напад, ради чега је издао наређење да се наше снаге рокирају према долини Мораве, услед чега би отпало едејство наше дивизије са јединицама Црвене армије. Поновним наређењем Штаба корпуса наша дивизија добила је задатак да са једном бригадом садејствује у нападу са јединицама Црвене армије. Једним батаљоном затворити правац Д. Милановац—Мајданпек а са главнином снага оријентисати се разбијајући четничке банде у правцу Петровца и Великог Градишта³. Ради извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО

XVIII српска бригада

Задатак: најхитније ће бацити се на комуникацију Јабучевац—Штубик, Штубик—Неготин—Салаш, где ће вршити нападе на непријатељске снаге на наведеној комуни-

² То је био један батаљон 109 пука 113 дивизије Црвене армије.

³ Види док. бр. 36

кацији. Бригада не сме дефанзивно лежати на положајима већ иста мора испољити највећу своју офанзивност на непријатеља садејствујући са јединицама Црвене армије. Својом активном одбраном чврсто затворити правац Штубик—Д. Милановац.

XVI српска бригада

Задатак: 2 о.м. у 4 сата ујутро упутиће свој један батаљон на положаје код Д. Милановца где ће сменити батаљон XVIII српске бригаде и затварати правац Д. Милановац—Мајданпек. По једну чету свакодневно упућивати преко Ковилова (к. 358) са задатком постављања заседа на комуникацији Д. Милановац—Бољетин. Други један свој батаљон оставиће у Мајданпеку, који ће имати један вод на Капетанској Ливади (к. 734). Друга своја два батаљона у току ноћи пребацили из Мајданпека за Кучево са камионом који јој се ставља на располагање. Задатак ових батаљона: развити јаку обавезајну службу у правцу Брњица, Голупца, В. Градишта и према ситуацији вршити упаде на ту просторију са задатком ликвидације непријатељских упоришта и разбијања четничких банди. Наслањати се на Звижд. Поред наведеног задатка, задатак ових батаљона је мобилизација људства на тој просторији за нашу војску, проналазак четничких магацина итд.

XIX српска бригада један свој батаљон оставиће на просторији Вољуја—Вољујски Крст⁴ са задатком разбијања четничких групица, осигурања саобраћаја Кучево—Мајданпек као и прихвата батаљона XVI српске бригаде у случају њиховог повлачења. Са друга своја три батаљона извршиће напад на Петровац ноћу 2/3 о.м. По ликвидацији Петровца један свој батаљон оставити на просторији Бистрица—Стамница—Мелница а са једним батаљоном поставити се на просторију Кнежица—Каменово са прихватницом на просторији Рановац. Трећи свој батаљон оријентисати у правцу Кобиље—Макци са задатком разбијања четничке банде у том правцу.

Везе: XVIII српска бригада одржаваће везу са јединицама Црвене армије, десно са VII бригадом XXIII дивизије која је упућена на просторију Глоговица—Салаш и са Штабом дивизије.

XVI српска бригада одржаваће везу десно са XVIII бригадом код Клокочевца преко батаљона код Д. Милановца, лево са XIX српском бригадом и са Штабом дивизије.

XIX српска бригада одржаваће везу десно са батаљонима XVI српске бригаде, лево са деловима XXIII дивизије и са Штабом XXV дивизије.

⁴ Крст код Вољује

Евакуација рањеника: рањенике упућивати у дивизи-ску болницу у Дебели Луг.

Исхрана: Исхрану јединица вршити на терену а у недостатку исхрану вршити из интендантуре XXV дивизије. Сувишну храну Јгпућивати интендантури дивизије.

Заробљеници и плен: Зликовце ликвидирати на лицу места. Остале заробљенике, тј. оне који нису зликовци, упућивати Штабу дивизије. Сав плен сем оружја упућивати интендантури Штаба дивизије.

Штаб дивизије налазиће се у Мајданпеку као и интендантура дивизије.

Напомена: XVIII српска бригада треба озбиљно схватити задатак и енергично приступити извршењу истога и вршити енергичне нападе на непријатеља. Јединице XVI српске бригаде и XIX српске бригаде развиће јаку обавештајну службу и упаде према комуникацији Божевац—В. Градиште врло опрезно изводити са прихватним снагама и јаким обезбеђењима. Развити јаку обавештајну службу и дознати какав је непријатељски саобраћај Божевац—Велико Градиште. Све новонастале моменте најхитније извештавати Штабу дивизије. Пожаревачки одред оперативно за извршење овог задатка ставља се под команду Штаба XIX српске бригаде. Противавионски митраљез који се налази код Штаба дивизије придодаје се Штабу XVI српске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
потпуковник
Мил,⁵ Пантелић

В. д. команданта мајор
Кукољ С. Урош

⁵ Милојица

БР. 18

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ АРАНЂЕЛОВАЦ—КОСМАЈ¹

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
Бр. сл.
Дне 2-Х-1944 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

Положај

1.) Јавили смо вам о борби коју смо водили 30 септембра на сектору Трешњевица—Венчац—Пресека.

1 октобра два батаљона I бригаде, са пратећом четом и батеријом, извршила су противнапад на Немце на сектору Велика Бара—Капетанови Станови—Каменар и успели су да Немце потисну на полазне положаје, тј. на Венчац и Бању. Немци су у овој борби имали 10—15 мртвих, више рањених и једног заробљеног. Ми нисмо имали губитака.

Такођер је одбијен напад једне немачке колоне, јачине 250 људи, код Гор. Трешњевице. Овде су Немци имали 2 мртва и 14 рањених. Ми нисмо имали губитака.

Заробљени Немац изјавио је да су на сектору I бригаде нападала два батаљона 14 регименте дивизије „Принц Еуген“. На сектору Пресеке нападао је један батаљон исте дивизије. Циљ овог напада био је, по изјави заробљеника, да наше јединице одбаце што даље од комуникације Гор. Милановац—Топола—Младеновац. Исти је изјавио да ускоро треба да прође овом комуникацијом дивизија „Скендербег“ а за њом једна усташка дивизија.

У борби 30 септембра и 1 октобра Немци су имали преко 50 мртвих и више рањених. Заплењено је 10 пушака.

Ми смо укупно имали 4 мртва и 20 рањених, од којих 3 теже.

Ноћу 1—2 ов.м. два батаљона I бригаде вршила су напад на Доњу и Горњу Шаторњу. Међутим Немци су се у међувремену повукли према Тополи, тако да до борбе није дошло.

Сада Немци држе Венчац, с. Бању а наши контролишу Аранђеловац.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бп 27/3, к. 782 А.

2.) Батаљон IV бригаде и Космајски одред нападали су ноћу 30—1 ов. м. гарнизон недићеваца у с. Парцани. Борба је била врло оштра. Недићевци су успели да се задрже у неколико тврдих зграда. 1 ов.м. изјутра око 900 недићеваца извршило је напад на батаљон и одред и наши су их успели одбити. Недићевци су имали велике губитке, штаб батаљона није нам о томе поелао детаљнији извештај. Данас нам јављају да се недићевци и жандарми концентришу у Рипњу и Раљи са намером да очисте Космај.

У борби батаљон и одред имали су 3 мртва и 14 рањених, већином лакше.

Услови за мобилизацију на сектору Космаја су повољни, но исту омета непријатељ својим задржавањем по селима где су наши водили борбу. Верујемо да ће недићевци настојати да наш батаљон потисну са Космаја.

Обзиром да би тамо могли извести неколико добрих акција, јавите нам би ли могли упутити читаву бригаду на сектор Космаја, или бар да појачамо наше снаге са још једним батаљоном.

3.) Шаљемо вам бројно стање и наоружање наших јединица. Приодату батерију, као. ни њено људство, нисмо увели у ова бројна стања.

4.) Примили смо наређење о формирању оредњег војног курса. Другове официре ћемо послати на време.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник:
Милутин Морача

БР. 18

**ОПЕРАЦИСКИ ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ
(КОЗАРАЧКЕ) УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 2 ОКТОБРА 1944
ГОД ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБА-
МА У СЕПТЕМБРУ 1944 ГОДИНЕ¹**

Ш Т А Б
V КК НОУ БРИГАДЕ
Бр. стр. пов.
2 окт. 44 год.

ШТАБУ ХI ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Предмет: — *Мјесечни оперативски
извјештај.*—

Достављамо Вам мјесечни (30-дневни) оперативски извјештај за вријеме од 31 августа до 1 октобра, тј. за мјесец септембар.

- 1 сеп. 44 год. Ова бригада извршила је покрет изјутра у 6 сати са просторије Бетањ—Подбетањ и из села Митровића и дошла на просторију Матијевићи увечер у 17 сати, и ту се задржала увечер до 21 сат и у ово вријеме кренула до села Хрвата, где је стигла 2 о. м. у 8 сати и ту се размјестила за одмор. Бригада на одмору у Хрватима, Бешировићима контролише правац према Кладњу, Живиницама и Лукавцу.
- 2 сеп. 44 год. Покрет из села Хрвата изјутра у 2 сата до Прав. Бабица и ту стигла у 9 сати и размјестила се за одмор. У 21 час продужили покрет до Љенобуда и ту стигли у 11 сати и одмах продужили са I, II и III батаљоном на Сребрник у циљу ликвидације непр. упоришта у Сребрнику. Напад на ово мјесто отпочео је у 15 сати и трајао до 18 сати. Послије жешће борбе напад није успио због надмоћности непријатеља и батаљони су повучени према Љенобуду на одмор.
- 3 сеп. 44 год.
- 4 сеп. 44 год.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бп 273, к. 782 А.

- 5 сеп. 44 год. Са два батаљона извршили смо напад на непријатељско упориште у Сребрнику. Напад је отпочео изјутра у 6 сати и трајао до 12 сати и послије неуспјеле акције батаљони су се повукли испред Љенобуда на одмор. III батаљон извршио је напад на село Стражу и послије неуспјеле акције батаљон повучен у село Захировићи. IV батаљон је био у засједи према Тузли.
- 6 сеп. 44 год. IV батаљон у селу Захировићи са задатком контролисања правца од села Стража и Тузле, а са остала три батаљона поново извршили смо напад на Сребрник. За овај напад борба је отпочела у 18 сати и трајала до 23 и послије неуспјеха батаљони повучени у Љенобуд. За вријеме напада на Сребрник непријатељ је имао слиједеће губитке: 75 мртвих и 80 рањених. Наши губици: 12 мртвих и 36 рањених. Заробљено: један мали бацач, један пуш. митраљез, 2' тромблонке, око 30 пушака, 40 коња и остале ратне спреме. Наш изгубљени материјал: један тешки бацач.
- 7 сеп. 44 год. • Покрет са бригадом из Љенобуда изјутра у 6 сати даље до села Сладне гдје смо стигли у 14 сати и ту се размјестили за одмор.
- 8 сеп. 44 год. I, II и IV батаљон размјештени у селу Сладни за одмор и контролишу правац Сребрник—Љенобуд и према прузи. III батаљон са болницом кренуо је изјутра у 7 сати из села Мурата до села Цакула и ту се смјестио.
- 9 сеп. 44 год. Бригада на истом мјесту у селу Сладна и у Цакуле на одмору. По батаљонима је рађено — војни и лолитички рад.
- 10 сеп. 44 год. Бригада је на истом мјесту у селу Сладна и са III батаљоном у Цакулама. Непријатељ је овога дана напао наше положаје од правца Сребрника—Љенобуда и Грачанице и ту је вођена борба до навечер, 19 сати. У овој борби непријатељ је успио да нас помјери од Мурата до цесте Тузла—Брчко.

- Ц сел. 44 год. Бригада је извршила покрет у 22 сата и кретала се преко Д. Ораховице — преко Бое. Петровог Села, прешла ријеку Спречу, гдје смо стигли под Озрен [Шл.] у Бос. Петрово Село у 11 сати и ту се одморили.
- 12 сеп. 44 год. Извршили покрет изјутра у 5 сати до села Омазића. заселак Мушићи и околина, и ту се размјестили за одмор. У овом покрету нашем III батаљону пришло је 10 четника (озренских) са 2 пуш. м.
- 13 сеп. 44 год. Из села Омазића извршили покрет у 11 сати до Башиговаца и Д. Лукавице гдје смо стигли навечер у 20 сати и ту се размјестили.
- 14 сеп. 44 год. Бригада је извршила покрет у 12 сати преко Пелемиша и Шехерџика и смјестила се код Осмака и Цапарди ради одмора.
- 15 сеп. 44 год. Са ове просторије извршили покрет рано, у 6,30 сати, преко Прав. Снагова према Дрини код Костијерева и у 4 сата послје подне извршили пребацивање са три батаљона и осталим дијеловима при Штабу бригаде с ону страну Дрине, а I батаљон остао код села Костијерева правећи мостобран за прелаз ријеке Дрине осталим снагама наше дивизије.
- 16 сеп. 44 год. Извршено пребацивање читаве наше дивизије као и I нашег батаљона и послје пребацивања кренули смо у 11 сати из села Будишића и вршили покрет даље у правцу Крупња. У близину Крупња стигли смо у 17 сати, извршили распоред III батаљона ради напада на Крупањ. Напад је отпочео у 18,30 сати и трајао до навечер, 22 сата. Послје овог времена непријатељ је побјегао у правцу Мојковића. Бригада је смјештена у Крупањ ради одмора.
- 17 сеп. 44 год. У 12 сати I и IV батаљон упутили се у правцу Шљивове ради гоњења четника и у првом сусрету са четницима, због надмоћности истих, ова два бат. повлачили су се у правцу Крупња од правца

- Шљивове и навечер око 17 сати читава бригада водила је борбу са овим четницима и борба се водила изнад самог Крупња.
- 18 сеп. 44 год. Четници су око 5 сати изјутра ударили на положај наших батаљона и ту је вођена борба и због много надмоћнијег непријатеља бригада је постепено под борбом повлачила се у правцу Столица, гдје је дошла навечер око 19 сати.
- 19 сеп. 44 год. Извршен покрет са Столица у 23 сата у правцу Мачков Камен, Шљивова, гдје смо стигли 20 сеп. у 13 сати и ту се смјестили и ухватили везу са војвођанским јединицама².
- 20 сеп. 44 год. Бригада се одмара у селу Шљивови и сређује се.
- 21 сеп. 44 год. Бригада је логоровала у селу Шљивови. Батаљони су се сређивали. Са штабовима батаљона код Штаба бригаде одржано савјетовање, гдје су дата упутства штабовима батаљона за даљи рад са батаљонима и поступак бораца и вођаца на терену Србије.
- 22 сеп. 44 год. Изјутра у 8 сати извршен покрет из села Шљивове за Крупањ гдје смо се смјестили у циљу одмора и сређивања јединица.
- 23 сеп. 44 год. Одмор у граду Крупњу, сређивање јединица, извршено савјетовање руководиоца по батаљонима.
- 24 сеп. 44 год. Покрет из Крупња до Цикота и ту смо смјестили II и III батаљон а IV батаљон у селу Драгинац. I батаљон остао у Крупњу.
- 25 сеп. 44 год. Бригада је кренула у 22 сата на акцију на четнике који су се тада налазили на Церу.
- 26 сеп. 44 год. Акција на Цер отпочела је у 12 сати и завршена истога дана до 20 сати. Послије чишћења Цера батаљони су се спу-

⁸ Једанаеста НОУ дивизија пребацила се, половином септембра 1944 год., из Источне Босне у Србију, на сектор Крупња. Ушла у састав Дванаестог ударног корпуса НОВЈ и у њему остала до половине новембра 1944 год. Отада до краја рата била у саставу Првог пролетерског корпуса НОВЈ, односно Прве армије.

стили на одмор у села испод Цера. Батаљони су се размјестили у селима Радовашница—Цуљковић—Бела Река а један батаљон на Церу на Раскршћу. У борбама на Церу непријатељ је послје првих наших судара са њим побјегао у правцу Мачве. Непријатељ је у борби на Церу имао 8 мртвих и 40 заробљених четника. Заробљено је: 1 пуш. митраљез, 20 пушака, 3000 метака и 8 коња. Наши губитци: 1 мртав.

27 сеп. 44 год.

Батаљони се одмарају и сређују у селу Радовашница—Бела Река, а један батаљон на Раскршћу на Церу.

28 сеп. 44 год.

У два сата извршен покрет у правцу Метковића у циљу извршења акције на четнике који су оморили у овом селу и послје побјегли у правцу Слатине, Црвене Механе, тако да нашим наилаком у село Метковић није било никакве борбе. Истога дана продужили смо са бригадом до слиједећих села и то: I батаљон до села М. Врањска, II батаљон у село Маове—Јевремовац, III бат. креће са Цера према Метковићу, а IV батаљон у В. Врањској. Штаб бригаде у В. Врањској.

29 и 30 сеп. 44 год.

Исти распоред бригаде као и 28 сеп.

Јединице у посљедњих мјесеца дана имале следеће:

1) Губитци

а) Влаегити — 34 мртва'
69 рањених
4 нестала

Свега 107 избачених из строја

б) Непријатељски — 361 мртвих и рањених
130 заробљених

Свега 491 избачених из строја

2) Плијен:

6 пуш. митраљеза
1 мали бацач
88 пушака
19.000 пуш. метака
110 граната за м. бацач
73 коња

Изгубљено:

1 тешки бацач
2 пуш. митраљеза
12 пушака

3) Уништено — потргано: 2 моста између Тузле и Добоја и
потргано око 6 км пруге.

3 о. м. (октобра) бригада се налази на линији Јевремовац—В. Врањска—М, Врањска—Жабар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар — мајор³,

Командант — мајор,
Егић⁴

(МП) ' ,

БР. 19

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 2 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ С ДОЛАСКОМ НА ПРОСТО-
РИЈУ БЛАЦЕ—РАЗБОЈНА¹

ШТАБ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Оп. бр. служб.

2 октобра 1944 год.

у 11 часова

ШТАБУ II ДИВИЗИЈЕ

Ми се налазимо са две бригаде на сектору Блаце—
Разбојна. Рохираћемо се још у лево својим левим крилом
према Брусу.

По наређењу Главног штаба потребно је да одмах успо-
ставимо са вама везу, као и дд примимо од вас потребно на-
ређење за акције на овом сектору. Нама је било стављено у
задатак да са правца Разбојна—Брус дејствујемо у десни
бок непријатеља који је био дошао према реци Расини. Јуче
смо добили радиограм од Г. ш. — извештај у коме нас оба-

³ Народни херој Махмут Ибрахимпашић-Маша. Погинуо 19 ок-
тобра 1944 год. у с. Рипњу, у борби за ослобођење Београда, као ко-
месар Пете крајишке ударне бригаде.

⁴ Душан

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
рског института под рег. бр. 25/3, к. 1078,

вештавају да еге непријатеља потукли код Расине и да се ситуација изменила на вашем сектору. Потребно је да нас упознате са ситуацијом и издате потребна наређења.

Наше снаге са којима овде за сада располажемо износе око 1800 наоружаних бораца, око 7 баџача. Ненаоружаних имамо око 1100 бораца. Једна наша бригада² остала је у Пустој Реци. Ове вам податке дајемо да бисте знали какве су наше расположиве снаге овде.

Штаб дивизије до повратка курира од вас остаће у Блацу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар—п.пуковник,
Србољуб Јосиповић

Командант—мајор,
М.³ Таловић

П.С. Можемо уепоставити радио-везу, ради чега вам шаљемо кључ⁴.

БР. 20

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ИБАРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О БОРБИ ПРОТИВ НЕМАЦА И ЧЕТНИКА КОД РАШКЕ¹

ШТАБ
ИБАРСКОГ ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Број службено
2 октобра 1944 г.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. СРБИЈЕ

Положај

Наш одред и даље се налази на Копаонику са једне и Друге стране. Контролишемо целу десну страну Ибра од села Слатине до Ушћа, Јошаничку Бању и сва села од западне копаоничке стране. Са источне стране контролишемо села: Влајковци, Ливађе, Радманово, Брзеће, Блажево и села у околини Блажева. Један батаљон се стално налази у Блажеву у очекивању авиона.

⁸ Тринаеста српска НО бригада

³ Миле

⁴ Дописано руком, мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 53/5, к. 181.

j Одред сада броји укупно 750 људи који су подељени у јчетири батаљона. Наоружање и поред оружја које смо добили од Г.Ш. Србије још увек недовољно и имамо још око 250 ненаоружаних другова. Морал одличан. Такође имамо много босих и голих другова.

Расположеше грађанства према нашем покрету и нашој борби сваким даном је све веће. Ако можемо створити могућност за наоружање, било запленом веће количине оружја од непријатеља, било добивањем из ваздуха, моћи ћемо одмах извршити мобилизацију још око 500 људи.

Ноћу између 26 и 27 септембра напали смо код села Дубраве, испод Слатине, артиљериску комору дивизије „Ј²“, која је била обезбеђена лешадијом и тенковима. У првом налету непријатељ је напустио пут и побегао према реци Ибру оставивши на путу око 100 коња, двадесет до тридесет кола, око двадесет кара, десетак камиона и два пољска топа. Кола, каре и камиони били су углавном натоварени артиљериском муницијом. Међутим, у борбу је стигао *оклоти* воз и тенкови. Пошто нисмо имали тежег оружја морали смо се после краћег одмора повући. Према накнадно прикупљеним подацима непријатељ је имао преко 50 мртвих. Број рањених није познат пошто су их још у току ноћи транспортовали. Ми смо имали једног мртвог и четири рањена, од којих је један умро. Остала три лако су рањена.

Делови Јаворског и II Косов. корпуса концентришу се у Рашкој и према изјави бегунаца имају намеру да нападну на Копаоник. Припремили смо акцију да их нападнемо у селима око Рашке (са леве стране Ибра) и да их разбијемо пре нето пођу према нама. Ноћу између 23. и 24 септембра 1944 г. разбили смо у селу Никољачи (2.5 км од Рашке) Дежевску бригаду. Заробили смо 17 четника, нешто муниције и пушака. Командант бригаде Душан Пешовић успео је да побегне. Капетан Цветић³ је у Рашкој. Четници примају муницију и оружје од Немаца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Предраг М. Ђурић

Командант,
Миладин Радуловић

² Односи се ва немачку ловачку дивизију „Скендербег“.

³ Радослав Цветић, командант Јаворског четничког корпуса

БР. 21

ПИСМО ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ОСМЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У МАЧВИ И ПОЦЕРИНИ¹

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
Бр. СЛ.
3 окт. 1944

ШТАБУ XXVIII ДИВИЗИЈЕ VI СЛАВОНСКОГ
КОРПУСА-А НОВЈ

Драги другови, .
Преко Штаба XXXVI дивизије добили смо од вас извештај² о распореду и задатку ваше дивизије.

Што се тиче ситуације код нас, можемо рећи да је Западна Србија скоро цела ослобођена. Наше јединице налазе се на сектору Крупња, *Ковиљаче*, Лознице, Лешнице, Цера, Мачве, Поцерине и све до Саве. Шабац је блокиран на 2—3 км од самог града. У Шапцу се налази 4—5000 Немаца, недићеваца, љотићеваца и белогардејаца.

Наш Корпус је за сада размештен и то:

XXXVI дивизија на сектору: Крупањ—Ковиљача—Лозница—Лешница,

XVI дивизија на сектору: Цер—Мачва и

XI дивизија на сектору: Поцерине.

Везу одржавамо и стално имамо источно од Поцерине са јединицама I прол. корпуса, које се налазе у Ваљево и на сектору Ваљево—Ужице—КоцељеЕО—Уб.

Четничке банде у Западној Србији, а и у другим крајевима Србије су потпуно разбијене и више не претстављају никакву опасност као војна организација. Сам Дража приликом наших недавних борби на Церу побегао је са групом официра код Бадовинаца преко Дрине у Босну. Вероватно да сте ви већ осетили његово присуство на вашем сектору.

Народ Мачвеи Поцерине о>длично нас је дочекао.Услови за мобилизацију на добровољној бази има и свакодневно се јавља по 50—100 нових бораца.

Преко Саве одржавамо везу са јединицама у Срему, где је такође прилив новог људства у наше јединице врло велики.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/3, к. 598.

² Редакција не располаже овим документом.

Ми смо примили вашу радио-шифру ради међусобне везе. Сматрамо да је наша шифра подеснија, зато вам шаљемо један примерак, по којој ћете са нама одржавати везу према уговореном времену.

Обавестићете Штаб III корпуса да и они успоставе везу са нама ради обавештавања о ситуацији на појединим секторима и заједничке оперативне делатности.

Одржавајте и даље курирску везу са нама преко Дрине. С другарским поздравом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

Начелник
п.пуковник **Пер. Грујић**

БР. 22

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ПРОЛЕТЕР- СКОГ КОРПУСА НОВЈ О НАПАДУ НА УБ И ВРЕОЦЕ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр.489
3 октобра 1944

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

2 о.м. у 6.30 часова отпочели смо са нападом на непријатељска упоришта на сектору Уб и Вреоци.

Сектор Уба:

На овом сектору било је 400 Немаца и до 1000 четника. Били су распоређени у Убу и око Уба на следећим истуреним упориштима: Совљак, Звиздар, Вучјак, Мех. Кладница, Мургаш, Силаја, Трњаци. Непријатељ је имао 4 тенка од 12—16 тона наоружана са топом и митраљезом, 50 камиона, 2 топа, доста бацача и аутоматског оруђа.

Непријатељска упоришта на овом сектору нападала је I Пролетбригада и три батаљона III Пролетбригаде.

План напада био је једновремени напад на два упо-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/4, к. 712.

ришта са запада, југа и истока. На северу је остављен при- видни отвор који је пак дубље био чврсто затворен са два батаљона на обреновачком и са једним батаљоном на ша- бачком путу. Батаљони на обреновачком путу једновре- мено су имали овладати Ћемановим Мостом, једном четом порушити пругу Обреновац—Скобаљ, а по извршењу овог задатка, кад по ситуацији буде корисно, да на радиограмско наређење отпочну са дејством са севера на сектору Уба.

Преко целога дана од почетка напада непријатељ је био врло упоран и давао је јак отпор, нарочито на упориштима око брда Вучјак, али и на осталим секторима. У току дана нешто је напредовала само наша колона на правцу с. Ско- баљ—Уб,*док је непријатељ врло брзо тенковима интерве- нисао на [Мех.] Кладници која је била у првом налету осво- јена. Пред мрак наређен је општи ноћни напад у 20 часова у коме су са севера учествовали и делови батаљона са Ће- мановог Моста. (Ћемановим Мостом овладали смо још у зору 2 о.м.).

У току дана, одмах после подне, непријатељ је од Обре- новца интервенисао са 3 тенка и 20 камиона. На њиховом правцу Ћеманов Мост био је порушен и наша обезбеђења на том мосту задржала су ову обреновачку групу наносећи им губитке у људств-у, а уништена су и 2 тенка и 3 камиона. Ова непријатељска група била је потпуно задржана те није ометала предвиђену ноћну ликвидацију сектора Уб.

Напад на Уб почео је тачно у 20 часова снажним нале- том — наши су брзо упали у град и непријатељ је отпочео хитно извлачење заштићујући то тенковима. Ова неприја- тељска група са сектора Уба одмах је даље прогоњена, а с чела је била задржана од нашег осигурања код Ћемановог Моста. Због овога непријатељ се задржао са свима возилима између Црвене Јабуре и Ћемановог Моста где се развила борба и у току целе ноћи и данашњег дана траје унингга- вање ове колоне, као и тучење обреновачке групе на коју смо упутили и делове за бочни удар од правца Д. Крај— Пландиште.

Непријатељ је имао доста жртава. Заробљено преко 30 четника, 1 шуц-полицајац, 1 бацач, нешто аутоматског ору- ђа, пушака и мало муниције, као и један путнички аутомо- бил (својина четничког корпуса).

Сектор Вреоци:

На овом сектору било је 150 Немаца у с. Вреоци и 240 Немаца у с. В. Црљени, а околу ових упоришта око 5—600 четника. Немци су били наоружани са великим бројем ба- Цача и доста аутоматског оруђа. Бункери око с. Вреоци били °У грађени жицом кроз коју је спроведена струја.

Напад на овом сектору извршила је XIII Пролетерска оригада. Непријатељ је био истеран из ровова и других упоришта, али се сконцентрисао у оба места у по једну кућу одакле је давао врло јак отпор, а наша оруђа нису била довољна нити су имала довољно муниције за ликвидацију.

Четници на овом сектору били су у току напада разбијени.

Штаб XIII Пролетбригаде сматрао је да има услова за ликвидацију непријатеља у овим улориштима и иницијативно је предузео ноћни напад. Напад није успео из наведеног разлога.

На овом сектору непријатељ је претрпео много губитака, а заробљено је 36 Италијана, нешто четника, 1 Немац, 2 шарца, уништен електрични вод и срушено неколико мостова између В. Црљена и Степојевца.

Наши губитци:

— на сектору Уба 14 мртвих и 45 рањених;

— на сектору Вреоци—В. Црљени 3 мртва и 25 рањених.

Укупно 17 мртвих и 70 рањених.

Заплењено је врло мало пушчане муниције, а утрошен је већи број — нарочито много из тешког наоружања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР
п. пуковник,
В.² Шћекић

КОМАНДАНТ
• пуковник,
В. Ј.³

(МП)

² Владо

³ Васо Јовановић

БР. 23

ПИСМО ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ СА КООРДИНАЦИЈОМ ДЕЈСТВА
НА ПРОСТОРИЈИ ОКО КРУШЕВЦА¹

Ш Т А Б
II ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ

Оп. бр. 174

3-X-1944

У 15 ч.

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ

1. — Ваш допис од 2.о.м. писан у 11 час. добили смо 3 о.м. у 13 часова².

2. — Ситуација на овом сектору се готово свакодневно мења с обзиром да је непријатељ врло активан у вршењу напада и испада из Крушевца. У ту сврху четницима Немци дају тенкове, разумљиво са својом посадом у тенковима.

У току јучерашњег дана су четници у јачини око 5.000 људи са 10 тенкова направили испад до линије: Шогоље—Дољане—Жабаре. Пред вече непријатеља смо одбацили на траг. Тенкове употребљавају поред комуникација и сеоским путевима.

3. — С обзиром на директиве које смо раније добили од Главног штаба, по доласку ваше дивизије ми бисмо требали да се рокирамо у лево у вези са задацима новим које ће нам доделити Главни штаб.

Ради горњег ваше две бригаде ћемо поставити на наше десно крило, а ми ћемо се рокирати са извесним снагама у лево.

4. — Ухватили смо везу са вашом XI Бригадом и не знајући да сте и ви близу њих издали смо јој наређење да се пребагц! на линију Наупаре—Витановац—Јабланица и ту до даљег оетане као резерва. Но, с обзиром да сте ви ту близу, уколико она већ не изврши покрет, ставите је под вашу команду и поставите се са ваше две бригаде на линију: Бован—• Трмчаре—Буковица—Шаврани—Дољане—Мешево—Жабаре закључно. По доласку ваших јединица на горњи сектор ми ћемо се рокирати у лево. Главни ваш задатак за сад јесте затварање комуникације Крушевац—Разбојна, за-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/3. к. 732 А.

² Види док. бр. 19

тим дејство *мањим* диверзионим групама на комуникације Крушевац—Сталаћ и Сталаћ—Житковац.

Мислимо да ће најбоље бити да ви издате потребна наређења вашим јединицама, а ви дођете у с. Наупаре код нас па ћемо се о свему још детаљније поразговарати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Ползотички комесар
п.пуковник,
М.³ Ђуровић

Командант—п.пуковник,
С.⁴ Урошевић

БР. 24

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ И НЕДИЋЕВЦЕ НА ПРОСТОРИЈИ АРАНЂЕЛОВАЦ—КОСМАЈ, БЕОГРАД—СМЕДЕРЕВО¹

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
Бр. служб.
Дне 3.X.1944 год.

V

ШТАБУ I, IV и X КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ^-Е
ДИВИЗИЈЕ

Положај

1.) После борбе 30.IX и 1 ов. м. са пуком дивизије „Принц Еуген“, наше јединице су у противнападу одбиле непријатеља тако да су се Немци повукли према Бањи, Тополи и Младеновцу. Наше јединице држе сада Трешњевицу, Венчац и Аранђеловац.

Према исказу који је дао заробљени Немац из баталјона дивизије „Принц Еуген“, преко Чачка и Тополе треба да прође арнаутска дивизија „Скендербег“ и још нека усташка дивизија. Ма да овај исказ мора бити тачан, може да послужи нашим об. органима у ирикупљању података о немачким трупама које пролазе.

³ Милинко

⁴ Средоје

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/1, к. 782.

2.) Батаљок IV бригаде и Космајски одред извели су неколико успешних акција на сектору северно од Космаја (с. Бељина, Бождаревац, Гунцати, Парцани, Сопот). Услед наше активности недићевци су појачали посаде дуж комуникације Београд—Младеновац и у последња 2 дана нападају наше снаге, са тежњом да их одбаце са космајског сектора.

Обзиром на повољну ситуацију на сектору Аранђеловац, појачаћемо батаљон IV бригаде са још два батаљона исте бригаде, како би могли да изведу неколико добрих акција против недићевско-четничких снага на сектору између Комаја, Београда и према Смедереву.

У овом циљу Штаб IV бригаде кренуће са два батаљона 4 ов'м. после подне или 5 ов'м. рано (када заврши рад на слању тражених другава) за село Рогача, где ће се повезати са другом Тањгом². Ми ћемо јавити другу Тањги о доласку батаљона и да прикупи податке, као и да предвиди где би се прва акција најбоље извела. Ово му и Штаб бригаде може јавити курирском везом.

Један батаљон IV бригаде остаће са болницом на сектору с. Живковци (Церовита Глава) и овај батаљон треба да контролише терен према Лазаревцу, управо да ту одржава везу са XIII прол. бригадом и да помогне команди места у Даросави³.

I бригада послаће свој један батаљон на сектор Буковик, који ће контролисати према Младеновцу (Мисача, Пресека). Штаб овог батаљона треба да одржава телефонску везу са нама, јер постоји телефонска линија. Остале јединице I бригаде задржаће ранији распоред⁴.

X бригада задржаће свој досадањи распоред с тим што ће, у случају потребе појачати односно ослободити I бригаду на сектору Вукосавци.

За извођење операција на комуникације и непријатељски саобраћај, штабови I и X бригаде могу споразумно да то раде.

3.) Све јединице треба да уведу ново време, т.ј. према средњеевропском времену, да ловрате сатове за један сат уназад. Радио-веза одржаваће се као и до сада у одређене сате.

СМРТ ФАШИЗМУ. — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник:

Милутин Морача

² Милош Тањга, заменик команданта Четврте крајишке НОУ бригаде

³ Сада Партизани.

⁴ Види док. бр. 42.

БР. 25

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЦА И НЕДИЋЕВАЦА ОКО АРАНЂЕЛОВЦА¹

Ш Т А Б
: IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. 167-44
Дне 3/X 1944 год.

ШТАБУ У-е НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам извјештај о акцији вођеној са Нијемцима и недићевцима 30-1X-44.

По добивеном дотшсу од Штаба У-е НОУ дивизије да наша бригада треба држати Пресеку и затварати тај правац као и лијево од исте, дијелови XXI српске бригаде добили су наређење да се пребаце на други сектор. По истом допису ми смо распоредили наше јединице и у току ноћи, тј. 29 и 30-1X-44, извршили смо смјену положаја и преузели положаје XXI српске бригаде.

По доласку на положаје прикупили смо податке да је непријатељ 29-1X-44 навече са једним дијелом од 200 војника заноћио у селу Копљари, а са једном групом заноћио код жан. станице Бања. Код ове обје јединице налазило се 2—3 тенка и 5—6 камиона, а преко саме ноћи исти су бацили по аеку гранату према Пресеки. Доласком ових непријатељских снага као и бацањем граната према нашим положајима, видели смо да непријатељ има намјеру да нас нападне на Пресеки и Осоју.

30-1X-44 вријеме је било маглоито и непровидљиво, тако да је непријатељ могао користити покрете без осјећаја од стране наших јединица, иако су каше извиђачке патроле биле прилично доста истурене испред положаја. У току дана између 10 и 11 сати непријатељ је кренуо са ова два правца, а са трећом колоном од Младеновца према Орашцу, тако да су ове снаге непријатеља једновремено почеле тући наше положаје минобацачком и артилериском ватром. Ватра је била доста велика, тако да су поједине коте биле у самој магли,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 782 А.

од те ватре било је неколико другова рањених. Ми смо предузели мјере да не подносимо велике жртве и повукли смо главнину наших снага, док смо на положајима оставили мање дијелове, а појачали положаје са аутоматским и тешким оруђем. Непријатељ је кренуо са једном колоном према селу Мисачи, а са другом колоном од Орашца ка Пресеки и Осоју, док је трећа колона продирала према Аранђеловцу.

Јачина ових колона:

Прва колона, која је ишла од Бање, јачине 150—200 Нијемаца и 100 жандарма који су дошли до Аранђеловца, а по доласку у Аранђеловац жандарми и тенкови продужили су даље, док су Нијемци ишли сјеверно од Аранђеловца ка Златару. Тенкови су прошли кроз Аранђеловац и кренули према Буковици, али пут је био прекопан код самог Аранђеловца, гдје су се заглибила 2 тенка и даље нису кретали за вријеме ове борбе. Послије дужег времена тенкове су извукли и повукли су се до [хотела] „Шумадија“ у Аранђеловцу.

Друга колона, која је кретала од правца Копљара, јачине од 100—200 са 3 тенка, кренули су према Орашачкој школи и даље на Винограде и Пресеку. Ова колона Нијемаца водила је борбу са нашим батаљоном, тј. са једном четом на Пресеки и успјели су наше потиснути према Гавраници.

Трећа колона јачине 150—200 Нијемаца са 3 тенка, кренули су од Младеновца на Марковац—Орашац и даље продужили према селу Мисачи, док су тенкови и камиони остали код Орашачке школе. Ова колона сачекана је била на Мисачком Брду (кота 264) од једне наше чете, гдје је задржана дуже времена. Непријатељ са 2—3 тенка покушао је да изиђе на Пресеку, гдје су излазили 28-1X-44, али услед непогодног времена нису могли, већ су се задржали под самом котом.

Непријатељски губитци у овој акцији: 8 мртвих и 15 рањених. Заплијењеног материјала није било.

Наши губитци у људству: 3 мртва, међу њима помоћник политкома 3. чете III батаљона, један новомобилисани и једна новомобилисана другарица, и 4 рањена друга, од којих један теже.

Утрошак муниције: 2.900 југословенских метака, 1.730 енглеских метака и 80 француских, 13 ручних граната, 27 граната лаког бацача, 15 граната тешког бацача.

За вријеме акције коју смо водили 28-1X-44, непријатељ је имао 30 мртвих и већи број рањених, што нису могли про-^вЈерити. Плијена и губитака у материјалу није било, зато

што је непријатељ сав материјал као и мртве одвлачио са тенковима, а последице са камионима.

За вријеме прве и посљедње акције са непријатељем нисмо могли дознати која је њемачка јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, мајор:
(отсутан)

Командант, мајор:
Вид. Бодирожа²

(М.П.)

БР, 26

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЦА, НЕДИЋЕВАЦА И
БЕЛОГАРДЕЈАЦА КОД ШАПЦА¹**

Ш Т А Б
ХВИ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
3 октобра 1944 г.

Ш т а б у

ХИИ КОРПУСА НОВЈ

1.— Непријатељ који је ноћу 29/30 п.м. разбијен и протеран са сектора Дуваништа—жел. станица Дубље—Слепчевић, повукао се у правцу града и посео линију циглана—Мајур—Докторовача. Јединице II бригаде, у циљу што лакше контроле свих излаза из Шапца са западне и југозападне стране, извршиле су ноћни напад 30/31² о.м. на непријатељске положаје у циљу протеривања непријатеља са линије Мајур—Докторовача, тежећи да се исти набије у сам град (Ужице)³. Напад је отпочео у 12 часова, који је потпомагала корпусна артиљерија. Иако је непријатељ на сектору циглана—Мајур—Докторовача био у јачини 1000 војника (белогардејаца, добровољаца и нешто Немаца), као и добро изгра-

² Народни херој. Погинуо на Сремском фронту 1945 год. као командант Четврте крајишке ударне бригаде.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/3, к. 951.

³ У оригиналу погрешно написано, а односи се на напад у ноћи између 30 септембра и 1 октобра 1944 године.

⁴ У оригиналу погрешно написано, а треба: Шабац.

ђених фортификациских утврда, јединице II бригаде једним енергичним налетом успеле су да непријатеља протерају са линије коју је држао и најуре га ка Шалцу. Међутим, приликом отступања непријатеља ка Шапцу, из самога града стигло је неколико тенкова који су уз помоћ пешадије извршили контра-напад и после огорчене и упорне борбе непријатељ успева одбацити наше јединице са већ запоседнутих непријатељских положаја и потиснути их на полазне положаје. Губитци непријатеља су прилично велики, а то се могло установити по погинулим које су наше јединице налазиле по положајима.

Наши губитци су 3 мртва и 19 рањених, од којих су 6 тешко рањених.

2.— 1 о.м. око 12 часова непријатељ је са 15 тенкова и око 3—400 белогардејаца извршио продор у правцу села Богосавца. IV батаљон II бригаде, који је затварао правац према Богосавцу, после жестоке и неједнаке борбе са непријатељском моторизацијом био је приеиљен да се повуче из Богосавца, те су пред сам мрак непријатељски тенкови дошли у село Богоеавац, где су се задржали краће време и повратили се у цравцу Шапца.

Уништена су 2 непријатељска тенка из противколске пушке. Један од тих уништених тенкова остао је у селу Богосавцу, док су другог успели да одвуку уз помоћ осталих 8 тенкова у Шабац. Уништени тенк који је остао у селу Богосавцу сам непријатељ је запалио.

По одласку непријатељских тенкова натраг у правцу Шапца, наше јединице заузеле су поново распоред који су и раније држале.

У току 2 о.м. на сектору II бригаде није било никаквих значајнијих промена. Јединицама II бригаде егално прибегавају добровољци из Шапца и до сада пребегло је око 25—30 добровољаца.

3.— 2 о.м. по наређењу Штаба корпуса два батаљона I бригаде са сектора Узвеће—Шеварице и један батаљон IV бригаде из Богатића упутили смо ка Рачанском Кључу, са "задатком прихвата нових бораца из Срема.

4.— Штаб дивизије налази се у Петровачи.

., ; СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије

Начелник
капетан **Ребула**

»

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА И БА-
БИЧКОМ НОП ОДРЕДУ ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ ПОЛОЖАЈА
ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ И ДАЉА ДЕЈСТВА
У ПРАВЦУ НИША¹**

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. бр. 29

3. X. 1944 г.

у 1 час

|
|
J

ШТАБУ БРИГАДА ОДРЕДА

Ситуација: Јаче непријатељске снаге извршиле су притисак на II пролетерску дивизију која се налази на линији Крушевац—Александровац—Брус и помериле је на десној обали реке Расине. Из ових разлога Главни штаб НОВ и ПО Србије већ је упутио две бригаде 24 див. у правцу Разбојне. Штабу XIII корпуса је наређено да са својим јединицама преузме положаје и сектор XXIV дивизије.

Услед заузимања Власотинца и дубљег продора наших снага на Бабички терен са десне обале реке Мораве, четничке снаге које се налазе на левој обали Мораве извршиле су покрет и отишле у правцу Пуковац. Овај покрет четника може да буде и у вези са операцијама које води II пролетерска дивизија и XXIV на сектору Брус—Александровац. У Лесковцу се налази око 2.000 Немаца. На просторији Равна Дубрава, Завидинце непријатељска снага је непромењена. Наша дивизија добила је наређење од Штаба корпуса да своје две бригаде пребаци на леву обалу реке Мораве у циљу смењивања и преузимања положаја XXIV дивизије².

За извршење додељеног нам задатка

НАР-ЕЂУЈЕМО:

1) VIII бригада по пријему овог наређења са своја три батаљона смениће XII бригаду, која се налази на просторији Доња Купиновица—Орашац—Доња Слатина—Кумарево. У циљу затварања праваца који излазе од Лесковца и активног дејства према Лесковцу. По доласку једне бригаде

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 1051.

² Види док. бр. 54, 182 и у 14 кн>. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

46 дивизије која је добила наређење од Штаба корпуса да дође на сектор Власотинце, VIII бригада биће смењена од ове бригаде па потом извршити покрет северно од Лесковца преко пруге и Мораве на проеторију Добра Глава—Лебана Пуста Река. За ово ће добити накнадно наређење. Са VIII бригадом пребациће се и Штаб дивизије.

2) XII бригада по пријему овог наређења прикупиће све делове своје бригаде и са бригадом извршити покрет правцем Власотинце—Грделица где ухватити везу са XV бригадом XXIV дивизије³. Преузети од ње положаје које она држи и разместити се на њеним положајима са задатком затварања правца од Лесковца и вршења притиска на истим. Уколико нема непријатеља у Грабовници, са бригадом се разместити на проеторији Грабовница—Велико Трњане—Кукуловце. Углавном Штаб бригаде ће се упознати са ситуацијом од XV бригаде и према ситуацији извршити распоред своје бригаде. XV бригада ће по смени извршити покрет у састав своје дивизије. Везу одржавати десно са бугарским партизанима у селу Ладовица, а лево са јединицама 47 дивизије, које се налазе негде око Лебана, са којим успоставити везу. По доласку једне Врањске новоформиране бригаде¹ на просторију Грделица—Грабовница, пребацити своје делове који су у Грабовници на нове положаје, које ће бригада сама предвидети.

3) X бригада са свим својим снагама оријентишаће се у правцу комуникације Равна Дубрава—Ниш са задатком што активнијег дејства на комуникацији постављајући нагазне mine и у случају напада бугарских јединица садејствовати им и са њима продужити у правцу Ниша са задатком да у Нишу успостави власт.

Везу одржавати деено са I бабичком бригадом⁵ на просторији Липовица; лево нема напшх снага. Такође одржавати везу и са VIII бригадом на просторији Орашац—Горња Слатина.

4) I бабичка бригада по пријему овог наређења са бригадом се размести на просторији Липовица—Пискупово—Средор, са задатком затварања правца од Равне Дубраве и што активнијег дејства према Равној Дубрави. Комуникацију Власотинце—Равна Дубрава минирати и не дозволити

³ Петнаеста српска НО бригада изашла је из Двадесет четврте НО дивизије и ушла у састав Четрдесет седме НО дивизије.

⁴ Ова бригада ушла је у састав Четрдесет седме НО дивизије.

⁵ Прва бабичка бригада формирана је крајем септембра 1944 год. од бораца из Запаља и Бабичке Горе. После ослобођења Ниша Расформирана је и од њеног људства попуњене су бригаде Двадесет ДРУге НО дивизије.

непријатељу да по сваку цену продре у правцу Власотинца. Везу одржавати лево са X бригадом на просторији Јарсе-ново—Горње Гаре, десно са бугарским батаљоном на просторији Шишава и Крушевица.

5) Бабички одред кретаће се по читавом терену бабичком у циљу вршења мобилизације и прикупљања оружја од одбеглих четника. Одред треба да изврши чишћење села на десној обали реке Мораве и да са X бригадом дејствује у правцу Ниша. Чврсту везу да одржава са X бригадом. Овај одред стављамо под команду X бригаде.

Општи задаци свих јединица које се налазе под командом овога Штаба:

Све јединице пратиће будно развој ситуације и морају бити врло брзе, тако када буде отпочела офанзива бугарских снага које се концентришу већ неколико дана на просторију Пирот—Бабушница—Модра Стена и Пирот—Бела Паланка, ако не пред њима, а оно са њима заједнички упадати у градове. Приликом уласка у градове одмах постављати наше страже код свих надлештава, магацина, свих врста јавних зграда итд. Одмах успоставити команду места, управо наше влаети и са јединицама предузети одржавање реда у градовима. Не сме се дозволити да се Бугари ни у ком облику мешају у наше унутарње ствари, т.ј. у постављање власти и одржавање реда по градовима. У погледу непријатељских магацина и возила поступити на исти начин, т.ј. свуда постављати наше стражаре и не дозволити да Бугари одвезу било које моторно возило. У погледу ратног материјала заплењеног на бојишту — то ћемо у заједници са штабом њихове армије решавати, док у погледу магацина свих врста у градовима поново напомињемо да наши треба да први стигну до њих и поставе стражу.

По почетку офанзиве у правцу Лесковца и Ниша VIII и XII бригада у заједници са бугарским јединицама нападаће Лесковац, а по заузимању истог XII бригада предузеће успостављање власти у Лесковцу и околним селима, док ће VIII бригада оријентисати се на пругу Лесковац—Ниш ликвидирајући непријатеља на том правцу и са бугарским јединицама продужити за Ниш, где ће у заједници са X бригадом успоставити власт у самој Нишу и околним селима.

I бабичка бригада по почетку бугарске офанзиве и они ће оријентисати се у правцу Ниша и садејствовати у заједници са X бригадом, но то не значи да иду у сам Ниш као што је предБиђено за X и VIII бригаду.

Дивизијска болница налазиће се у селу Јастребац где слати све теже рањенике, одакле ћемо упућивати за Корпусну болницу у Пироту.

Штаб дивизије налазиће се у Власотинцу све до доласка бригаде 46 дивизије, а потом пребациће се са VIII бригадом на леву обалу Мораве; о месту где ће бити смештен јавићемо накнадно. За сада све јединице одржаваће везу са нама у Власотинцу.

Поново напомињемо да све јединице требају да прате будно развој ситуације и сваки покрет непријатеља, јер би се могло десити да се ослабе непријатељски гарнизони где би ми и сами без Бугара предузели нападе. Зато обавештајну службу развити до максимум; а нарочито у правцу Лесковца и Ниша. За време операција настојте да се заплени што више оружја и њиме одмах наоружати своје ненаоружано људство и нове јединице.

XII бригада одржаваће везу са нама са куририма, а ми ћемо наредити да се успостави телефонска линија са Грделицом одакле ће нас извештавати телефоном.

При проласку кроз Власотинце бригада има проћи потпуно војничким редом и са песмом. При проласку Штаб бригаде јавиће се Штабу дивизије у Власотинцу.

Приликом покрета строго водати рачуна о авијацији, те према томе добро маскирати комору и људство да има по једну грану и покрет врхшгги на већем растојању батаљон од батаљона. Ово важи уколико буде лепо време, а уколико буде магла, бригада може вршити покрет скупа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар—п.пуковник,
Драг. Ђорђевић

Командант—п.пуковник,
Ратко Софијанић

Начелник—мајор,
Валентин Хорватић

(М.П.)

БР. 23
НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИ
ЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРП
СКЕ НО БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА ЛЕСКОВАЦ¹

ШТАБ
24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. сужб.
3-Х-1944
Положај
у 19. ч.

ШТАБУ XIII БРИГАДЕ

Положај

По једном вашем ранијем извештају Немци у Лесковцу минирају важне објекте, као: магацине, фабрике, мостове итд. и да су се већ чуле неке детонације у граду. Овакви извештаји стижу и са других страна у току јучерашњег и данашњег дана. По овоме јасно се закључује да непријатељ заиста има намеру да напусти гарнизон у Лесковцу и да се извлачи према Нихпу уколико би му то пошло за руком. У вези овакве ситуације

НАРЕЂУЈЕМО :

1. Са непријатељем одржавати најближи контакт и не дозволити да се неприметно-неопажено и некажњено извуче.
2. У односу на непријатеља бити свакога момента офанзиван и настојати да се уништи, за што постоје услови: непријатељ је са свих страна блокиран и отсечен од своје главнине и потпуно је деморалисан. Треба сад по њему лупити енергично и организовано.
3. Са јединицама 22 дивизије одржавати везу и уколико би оне са оне стране вршиле притисак са бугарским јединицама на град Лесковац², ускладите и ви свој напад са ове стране заједно са 15 бригадом.
4. По заузећу града Лесковца одмах два батаљона избаците на железничку раскрсницу Дољевац—Прокупље и Дољевац—Лесковац са задатком да контролишу пут и пругу према Нихну, Прокупљу и Лесковцу. Две чете једног батаљона оставите на међупростору од Дољевца па до Лесковца са задатком затварања и контроле тога простора да се разби-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-

² Риског инстит.уга под рег. бр. 20/3. к. 732 А.

Види

док.

бр.

19

јене четничке снаге не би пребацивале од Бабичке Горе према Пустој Реци и Топлици. Са остатком снага предузети обезбеђење магацина у граду, извлачење плена за Лебане и достављање Команде места у Лесковцу.

5. У граду се мора завести потпуни ред и мора се нај-енергичније сузбити свака појава пљачке, обијања радња и приватних станова.

6. Све заробљенике приводити овоме штабу.

7. Прилаз магацинима и другим војним објектима мора бити најопрезнији уелед минирања тих објеката. Ради прегледа тих објеката претходно употребити стручно особље, а >линирање истих провррити преко мештана.

8. Из магацина и приватних зграда никакву храну, нити цак пиће не смеју војници употребљавати, јер има доста вероватноће да је непријатељ храну и пиће затровао.

9. Сав плен за најкраће време транспортовати за Лебане до Команде места.

10. Ради успешног реализовања овога плана одмах се повежите са свима суседним јединицама, а затим предузмите извиђање непријатеља, његових снага и намера и по процени ситуације или ако осетите дејство 22 дивизије одмах ступите самоиницијативно у напад, о чему ћете најхитније извести овај штаб износећи тачно стање на вашем сектору као и на секторима осталих јединица уколико вам је познато.

11. Обавестите најхитније где се све непријатељ налази и у којој јачини. До сада то нисте учинили ни у једном извештају.

С. Ф. — С. Н!

, За штаб
Начелник штаба—мајор,
Раде Поповић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРЕМА КУМАНОВУ И ВРШЕЊР ПРИТИСКА НА НЕМАЧКЕ СНАГЕ У БЕЛОМ ПОТБУ И ЛЕСКОВЦУ¹

ШТА А Б
46 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј
Оп. бр. 4
3-Х-1944 г.
у 20 часова

ШТАБУ XXV, XXVI, XXVII СРПСКЕ БРИГАДЕ, II ВРАЊСКЕ, I, II СУРДУЛИЧКЕ БРИГАДЕ, —

Задњих дана снаге наше XXII дивизије ослободиле су Власотинце где су непријатељу задати тешки губитци како у људству тако и у материјалу. Јаче непријатељске снаге концентришу се у околини Крушевца и врше противнапад на наше снаге на линији Александровац—Брус. XXII дивизија након ликвидације Власотинца пребацила се на леву обалу Мораве у правцу Лесковца. Сектор XXII дивизије преузеће једна бригада из састава XIЛЧ дивизије на простору Власотинце. Остале бригаде XII,VI дивизије налазиће се на Врашском сектору са обе стране Мораве и дуж арнаутске границе² и на сектору Сурдулице око непријатељског гарнизона Бело Поље.

У вези овако новостворене ситуације и постављеног задатка, —

НАРЕЂУЈЕМО:

XXV српска бригада: остаће и даље на простору на коме се сада налази, ради затварања долине Мораве од правца Куманова и обезбеђења од упада Шиптара на Врашки сектор. Бригада да буде што активнија, Тражити могућности извођења акција на своме сектору, не дозволити да батаљони пасивно стоје на положајима и очекују напад од стране непријатеља. Ради успешнијег извођења акција ова бригада има на расположењу и бугарску батерију топова, која им је придодата, у ту сврху искористити је до максимума.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 1340. 4

² Мисли се на границу коју је окупатор поставио између Ко-1 смета и Србије. ш

На левом крилу ове бригаде на десној обали Мораве налазе се две косовске бригаде са којима бити у тесној вези, а при извођењу ма каквих акција узајамно се потпомагати ради што бољег успеха. На десном крилу ове бригаде налази се XXVII бригада ове дивизије са којом такође одржавати везу.

XXVI српска бригада, која се налази на сектору Власотинце, има задатак: затварање свих праваца од Лесковца. Детаљније ће бити упозната од Штаба бригаде XXII дивизије са задацима постављеним пред ту бригаду, коју је ова бригада сменила са тога сектора. Јужно од ове бригаде, на простору Грделица—Предејане, налазиће се I сурдуличка бригада. Са XXVI бригадом налази се и начелник овог штаба п.пуковник Дукљан Вукотић који ће руководити са ове две бригаде и [оне] биће под непосредном његовом командом. Поред постављених задатака одржаваће везу са Штабом нашег корпуса и са овим штабом.

XXVII српска бригада: остаће и даље на сектору додељеном према раније издатој заповести, с тим што ће тежити и настојати да са бригадом изводи и врши нападе дуж арнаутске границе у циљу разбијања и уништења појединих арнаутских упоришта, а све у циљу увођења људства у борбу. У заједници са XXV бригадом, уколико за то постоје услови, извршити једну од успешних акција. Само провођењем људства кроз борбу моћи ће се младе јединице учврстити, никако не дозволити да јединице остају пасивне на положају. Лево везу одржавати са снагама XXV бригаде а десно са одредима из састава XI^r/II дивизије негде око села Влаче³.

II врањска бригада остаће и даље на простору Сурдулице, с тим што ће један део свога наоружаног људства пребацити на сектор Влад.[ичин] Хан, потпомоћи снаге II сурдуличке бригаде која ће бити на том делу. Задатак II врањске бригаде биће да онемогући непријатељу излазак из гарнизона у оближња села ради пљачке, да стално врши препаде на истог (демонстративне нападе), стално га узнемиравати и тежити на томе да му се онемогући снабдевање авионима. У овоме помоћи ће јој и II сурдуличка бригада. Везу одржавати са јединицама I сурдуличке бригаде на простору Предејане и јединицама XXVII бригаде на сектору Врање.

I сурдуличка бригада одмах ће се са садањег сектора пребацити на простор Предејане—Грделица са за-

³ Види док. бр. 57.

датком затварања Грделичке Клисуре према Лесковцу На простору Предејане—Грделица ова бригада детаљно ће прекопати и порушити цесте, које би непријатељ могао користити, с тим да се моетови сада не руше, али исте треба минирати и ако буде потребно онда их срушити. Ова бригада такођер је под непосредном командом начелника овог штаба као и XXVI бригада. Везу одржавати са XXVI бригадом северно а јужно са јединицама II врањске и II сурдуличке бригаде. Са људством које није наоружано радити војнички и политички.

II сурдуличка бригада са садањег свог места пребациће се на бивши сектор I сурдуличке бригаде Полном—Влад. Хан, са задатком да у заједници са II врањском бригадом држи под контролом блокиране Немц у гарнизону Бело Поље и да са својим наоружанш људством врши притисак на непријатељски гарниз" Бело Поље, а са остатком људства да врши обуку как војнички тако политички и организационо учврсти јединице. Везу одржавати са I сурдуличком бригадом, II врањском и XXVII бригадом.

Веза: Све бригаде из састава ове дивизије и које су привремено стављене под команду овог штаба дужне су и обавезно морају свакодневно послати овом штабу најмање један писмени извештај о стању на сектбру своје бригаде, известити о свима променама, вођеној борби, политичком и војничком раду и т.д. Поред овог писменог извештаја све бригаде тежиће на томе да се повежу и телефонски са овим штабом, за то користити већ постојећу зрачну линију ради бржег одржавања везе.

Исхрана: Интендантура дивизије стараће се преко команде подручја да се организује што боља исхрана свих јединица ове дивизије у границама могућности. Интендантуре бригада повезаће се са Интендантуром овога штаба [— тј. оне] које се налазе у близини, а оне које су удаљене вршиће и даље исхрану са терена, с тим да буду у вези са војно-позадинским властима и народно-ослободилачким одборима. Тежити на томе да се људство бригада добро храни, зато постоје услови, само се треба више заложити у овом погледу. У подношењу свакодневних писмених извештаја штабови бригада известитиће и о томе каква је исхрана људства дотичног дана била, ако није била редовна или довољна, навести разлог због чега и зашто.

.-хзхинвз Санитет овога штаба и дивизиска војна болница налазе се у Врањској Вањи. Јединице XXV, XXVII срп. бригаде, II врањске и II сурдуличке бригаде своје рањенике упућиваће у дивизиску војну болницу у Врањској Бањи, а XXVI бригада и I сурдуличка најкраћим путем своје рањенике упућивати до Корпусне вој. болнице у Пироту.

Место штабова: Штаб дивизије остаје и даље на старом, месту, у случају промене бићете обавештени. Штабови бр^гада сместиће своје штабове на правцу свога деловања, а о томе писмено обавестити овај штаб.

Знаци распознавања: Остају и даље у важности раније издати знакови од овог штаба. Водити рачуна да се знакови строго чувају и не саопштавају ненадлежним. У случају да се изгубе или прокажу најхитније извести било писмено или телефонски овај штаб. ,

Одређене положаје по овој заповести јединице ће извршити **одмах** по пријему заповести.

Пријем заповести писмено потврдити.

С. Ф. — С. Н!

Пол. комесар, п. пуковник
Милија Станишић

(М.П.)

Командант, п. пуковник
Том. Ј. Поповић

БР. 30

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ СЕДМЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 3 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈУ ДИВИЗИЈЕ¹**

ШТАВ
47 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј
3 октобра 1944 г.
Бр. 23.

ГЛАВНОМ ШТАБУ СРБИЈЕ

1. На сектору наше дивизије и XIII бригаде XXIV дивизије ситуација је овака:

а) Према нашој обавештајној служби која је дознала, непријатељ је 1.X стигао у Лесковац из Ниша и то са 5 тешких и 4 лака топа, а 2.X да су се исти вратили назад око 10 часова.

б) На сектору XIII бригаде, која држи положај Теновац, Миланово, Душаново, Међа, Бријање и Црнатово, у току јучерашњег дана дошло је до мањег сукоба са непријатељем на линији Добра Глава. Са онога положаја јединице XIII бригаде повукле су се према Петровцу. Непријатељеки покрети Лесковац—Ниш изискивали су обезбеђење испод Добре Главе и зато је дошло до тога да непријатељ избије на ову линију. Непријатељска обезбеђења, како извештава XIII бригада, била су око 1000 војника који су састављени од свих народности.

в) Према другом извештају XIII бригаде непријатељ је напустио Печењевце, а јединице XIII бригаде добиле су задатак да понова заузму Добру Главу и не дозволе непријатељу да се на том месту утврђује како би могао обезбеђивати евентуално повлачење непријатељских снага из Лесковца,

г) Сазнаје се да је непријатељ минирао све творнице у Лесковцу, а у току јучерашњег дана чула се јака детонација у граду.

2. Наша XV бригада налази се на линији положаја М. и В. Грабовница, В. Трњане и Г. Трњане. Њезини предњи делови имају стални контакт са непријатељем, и уколико би непријатељ покушао повлачење, ми ћемо наставити гоњење. Јединице XXII дивизије налазе се у Власотинцу и напред према Лесковцу. Остале наше две бригаде су на просторији Кривача и Мијајлица, које још нису наоружане сем

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 182.

половине XXIX бригаде. Ово наоружано људство држимо у резерви како би га могли употребити према датој ситуацији.

3. Примили смо радио-станиду и потребна упутства за рад са њом. Са истом станицом стигао је и радио телеграфиста, те ћемо по одређеном времену вас позивати, односно извештавати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком²
Сл. отсутан

Командант мајор.,
Саво Кесар

БР. 31

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ И О СТАЊУ У КОРПУСУ¹

ШТ АБ
XII КОРПУСА НОВЈ
Бр. СЛ
4 окт. 1944

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

I

После тешких борби, напора и страдања јединице нашег Корпуса су извршиле задатак који је пред њих поставио Врховни штаб: да, заједно са одабраним јединицама Народно-ослободилачке војске, учествују у славној битци за ослобођење Србије. Као ипко вам је познато, за извршење тога задатка, као и за тешке шестомесечне борбе у Источној Босни, војвођанске дивизије су добиле назив славних дивизија од Маршала Југославије друга Тита.

Није време да вам говоримо о нашим патњама, тешкоћама и жртвама. Причаћемо вам о томе кад се ускоро нађемо у Војводини.

Прешавши у офанзиву на терену Западне Србије, наше^с јединице ослободиле Пецку, Осечину, Крупањ, Љубовију, Ковиљачу, Лозницу, Лешницу, Богатић, овладале масивима Јабланика, Медведника, Соколске Планине, Гучева, Иверка

² Јеша Поповић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/6, к. 589.

и Цера и ослободиле читаву Мачву и Поцерину. У свим овим крајевима, а нарочито у Мачви и Поцерини народ нас је одушевљено дочекао. Мобилизација нових бораца на искључиво добровољној бази сваким даном је успешнија, тако на пр. наша V бригада у току два дана добила је 310 добровољаца из лозничког краја.

Отпочели смо са организацијом нашег оперативног подручја. Формирали смо команде места у Крупњу, Лозници, Ковиљачи, Богатићу, Текеришу и за Шабац. Такође формирали смо и команду подручја, у чији састав улазе Рађевина, Азбуковица, Јадар, Мачва и **Цоцерица**. Баш данас отпочињемо са формирањем - народно-ослободилачких одбора на ослобођеној територији, на којој се налазе наше јединице.

Формирали смо Мачванску бригаду, у чији састав су, као скелет, ушла два батаљона XI дивизије и Мачвански одред, као њен трећи батаљон.

Трећа дивизија у саставу нашег Корпуса је XI крајишка дивизија, у чијем саставу се налазе прослављене козарске бригаде.

У току борби у Србији нанели смо врло тешке ударце окупаторским и квислиншким снагама. Четници не представљају више никакву озбиљну војну опасност. Они се налазе у потпуној деморализацији и расулу после удараца који су добили од јединица нашег Корпуса на северним падинама Медведника. Дража Михаиловић, који је непоередно руководио четничким бандама у борби против нашег Корпуса, побегао је у Источну Босну.

II

На основу вашег захтева да вам припремимо два дивизиска руководства, предложили смо били Врховном штабу да заједно са друговима Љубом Момчиловићем и Антуном Колунџићем, упутимо к вама и друга Душана Вукаеовића² као команданта нове дивизије и друга Арсу Мијовића³ као комесара нове дивизије. У вези тог нашег предлога, Врховни штаб нам је саопштио да је вама издао директиву да се у Срему не формира нова дивизија, већ да треба да се дивизије у саставу нашег Корпуса попуне тако да свака достиже бројно стање до 10.000 бораца. Требало би прићи конкретном решењу те директиве Врховног штаба. Молимо вас да нам јавите ваше мишљење по том питању.

Да би XXXVI дивизија створила своје унутарње јединство после толиког времена њеног опстанка потребно је да

² Народни херој. Погинуо 23 марта 1945 год. на Драви као командант Тридесет шесте НОУ дивизије.

³ Погинуо октобра 1944 год. код Руме.

ОДНОМ СТРАНИ НОВИ ПО УЧУГОДИНЕ

I

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог. Све је то је резултат извођења новог војсковања, а не само резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања.

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог.

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог. Све је то је резултат извођења новог војсковања, а не само резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања.

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог. Све је то је резултат извођења новог војсковања, а не само резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања.

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог.

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог. Све је то је резултат извођења новог војсковања, а не само резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања.

II

Учесници су били војска, морнарица и ваздухопловна јединица, које су се налазиле на подручју новог, која је била једна од јединица Удружења Новог, које се налазило на подручју јединица Новог - савременог војсковања, а остали су били на подручју новог. Све је то је резултат извођења новог војсковања, а не само резултат новог војсковања и истакнутог војсковања, које је било резултат новог војсковања.

догодње у њен састав VI бригада⁴. Зато вас мојшмо да те најхитније упутите.

Обзиром на хитне оперативне задатке који стоје пред нашим Корпусом нужно би нам требало да имамо још две бригаде. Зато вас молимо, уколико се слажете, да пребаците поред VI бригаде још две бригаде.

Наше артиљеријско наоружање је врло слабо, а задаци који стоје пред нама захтевају учешће артиљерије. Обавезгани смо да ви располажете са већим бројем топова, па вас молимо, ако можете, упутите нам који топ са гранатама.

III

Примили смо први транспорт новомобилисаног људства. У том транспорту било је 311 нових бораца. Међу њима има неколико који су потпуно неспособни за оперативне јединице. Полазећи од напшх ранијих разговора и од тешких искустава, те неспособне упутићемо натраг у Срем. Они изјављују да нису добровољно се јавили у нашу војску, већ да су мобилисани. Не знамо како стоји ствар са њима, јер никаквих карактеристика нисмо добили од вашег мобилизационог оФсека.

Молимо вас да поспјешите са пребацавањем новомобилисаних.

Поред канала који постоји сада на Рачанском Кључу, с наше стране постоје могућности за стварање таквих канала на сектору Чевртија—Јарак и на сектору Мрђеновац—Грабовица—Витојевци.

Располажемо са извесним количинама соли. Овластили смо политкомесара IX бригаде да пребаци у Срем пола вагона соли за ваше потребе.

Изградили смо аеродром, на који се могу спуштати авиони без обзира на блато. Када добијемо обавештење од Врховног штаба да ће доћи авиони по наше рањенике, пребаћићемо и рањенике који се налазе у вашој болници.

По другу ЈБуби Момчиловићу послали смо вам шифру и план рада за радио-везу. Молимо вас да настојите да што пре успоставите ту везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник	Командант
пуковник	п.пуковник	генерал-мајор®
С.⁵ Митровић	Пер. Грујић	сл. отсутан

ва ^ упућена је у Срем где је извесно време дејствова - ш д оперативним руководством Главног штаба НОВ и ПО Вој-

® Стефан
Данило Лекић

Пс.

Пошто располажемо са 200 противколских граната а немамо нити једног противколског топа, или ви нама пошаљите топове, или ћемо ми вама послати гранате. Гранате су за топ 37 мм.⁷

БР. 32

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ И ПРИХВАТУ БОРАЦА ИЗ СРЕМА¹

Ш Т АВ
ХVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Бр. СЛ.
4 октобра 1944 г.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

1. — Ситуација у току јучерашњег дана на сектору ове дивизије без промена. Непријатељ још увек се налази на линији Циглана—Мајур—Докторовача и у току јучерашњег и данашњег дана не предузима уопште ништа. Јединицама II бригаде у току јучерашњег дана пребегло је из Шапца око 10 добровољаца са оружјем.

Два батаљона I бригаде и један батаљон IV бригаде налазе се на сектору Рачански Кључ—Црна Бара, са задатком прихвата нових бораца из Срема, Јединице I бригаде у току јучерашњег дана на сектору Црна Бара пронашле су 4 пушкомитраљеза (белшска) и 15 пушака и заробиле 2 граничара „Српске граничне страже“.

2. — У току јучерашњег дана преко Саве пребачено је 341 нов борац, који су одмах са мањом пратњом упућени у Корпус мобилизационом отсеку, ради поделе истих по јединицама.

Пут од Црне Баре па до мобилизационог отсека Корпуса прилично је велик и мишљења смо да би било згодно да се мобилни отсек тога штаба пребаци ближе негде ка реци Сави и одмах са сектора Црне Реке или Богатића врши поделу и упућивање нових бораца у нове јединице, те тако на

⁷ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/3, к. 951.

ат начин избегли непотребно заомарање ових нових бораца, ухгућујући их прво до у село Петковицу, а потом поново их враћајући у Богатић (за XVI див.).

3. Јављамо вам састав дивизиског већа Војног суда Корпуса:

а) претседатељ друг потпуховник Марко Перичин, командант дивизије,

б) друг поручник Жика Стијшић, зам. команданта I бригаде,

в) друг Здравко Дамјановић, руководилац СКОЈ-а I бригаде.

4. — Штаб дивизије налази се у Богатићу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије,

Начелник,
капетан
Ребула

БР. 33

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИЧКА НА СЕКТОРУ ЉУБИЋ—ПРЕЉИНА¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
4 октобра 1944 г.
у 18 часова

ШТАБУ XXI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо извенггај о акцији на четничке хрупе, извршеној 3/4 ов.м.

Сви батаљон-ш извршили су потпуно задатак, разбивши све четничке групе које су се пред њима налазиле. Прочишћен је сектор од Мојсиња гфeko Прељине, преко Љубићске косе па закључно са Вранићима.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 59/1, к. 1041.

На сектору Мојсин>&—Прељина налазили су се делови Жичке четничке бригаде чија се главнина 2 ов.м. повукла за Лађевце. Јачина ових делова била је до два батаљона (око 500 људи). На сектору Прељина—Ракова—Љубићска коса—Вранићи—Трбушани налазио се остатак Љубићског корпуса² јачине до 1000 људи. Ова група имала је један тешки бацач. Око Вранића и на Љубићској коси вођена је жешћа борба од 17 до 22 часа. Непријатељска главнина налазила се у Трбушанима, а деловима на Љубићској коси у току борбе стизала су појачања из Чачка у групама од 40—50 добровољаца недићеваца које су у неколико колона појачале Љубићску косу и нису дозволиле силазак наших јединица у сам Љубић. Јутрос је примећено груписање тих четника у Трбушанима и покретање ка Вранићима и [Г.] Горијевници.

Резултати акције: заробљено 55 четника, убијено 3, број рањених нам је непознат. Заплењено: 25 пушака, 1 пушјкомитраљез, 2.000 метака 7/9 мм, 500 енглеских метака, нешто француске муниције, 15—20 бомби ручних, око 500 литара бензина, 12 резервних унутрашњих гума за аутомобилске точкове, сандук санитетског материјала, резервних делова за аутомобиле, нешто телефонских каблова. Уништен један непријатељски камион (запаљен).

Наши губитцих: један рањен друг (командир из 5 батаљона).

Батаљон XV бригаде XVII дивизије није силазио до Трбушана и на његовом сектору чуло се само неколико рафала. На сектору Борча чула се мало јача борба где су дејствовала два батаљона наше IV бригаде.

Недостатак у току акције: слаба веза између јединица, те услед тога несадејегво у ликвидирању појединих сектора, као и отежано командовање.

2.— Садање стање:

а) На нашем сектору: четници су наново дошли у Прељину и тукли данас једним бацачем из Прељине наше јединице у Прислоници. Друге активности непријатеља није било.

б) У Чачку: у граду се налази стална посада Немаца јачине 4—500. Сем њих има око 300 белотардејаца који се налазе по бункерима око града и на мосту као спољна одбрана самог града. Има и нешГго пољске страже чији нам број није познат. У граду има око 20 камиона. Готово свакодневно дође из Краљева по 40—50 празних камиона и иду ка Ужицу да приме војску. У тим камионима у правцу Ужица не иде више од два-три војника у сваком камиону.

² Вероватно Други равногорски четнички корпус.

2 ов.м. спаковала се и отизпла возом за Краљево „фелд-аддармерија“. Истога дана прошла је једна моторизована * олона јачине 100 камиона већином са приколицама, 4 тенка х 6 топова комуникацијом за Крагујевац.

Четнички командант Раковић са неким Бојаном отишао *е са овом колоном наводно „Чичи³ у Београд“. Детаљније о овоме и другим обавештењима поднеће извештај наш обавештајни официр.

Сутра пре подне треба да добијемо нови извештај из Чачка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант-мајор,
Љубиша Веселиновић

БР. 34

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРУ ИЗМЕЂУ ЧАЧКА И ГОРЊЕГ МИЛА- НОВЦА¹

ШТАБ
IV СРПСКЕ УДАР. БРИГАДЕ
4-X-1944 г.

Извештај о последњој
акцији наше бригаде

ШТАБУ XXI СРПСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ.

На предлог Штаба II пролетерске, а у циљу садејства њеном нападу на четнике правцем: Остра—Трепча—Прислонница—Прељина—Милићевци, у 16 час. 3.о.м. извршили смо напад на четнике и то: помоћ. полит. комесара бриг. са батаљовом који је био у Белом Пољу, правцем Коњуша—Брестовац Бечевица. Од Коњуше до Бечевице четници су се по^аУкли, а да нису дали неки јачи отпор. Код бечевичке школе

³ Дража Михаиловић

¹ Оригивал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 58/1, к. 1041.

⁷ Зборник том I, књ. 13

дошло је до оштрије борбе, но она је била врло кратка и четници су се разбежали по помрчини. Код школе био је штаб групе шумадијских корпуса. Избегао је само благодарећи великој помрчгаш! Тај батаљон их је терао затим кроз села Тоионица, Опланићи, Гривац. Сем мањег отпора испред Топонице, четници се нису више нигде заустављали. Други наиг батаљо« са зам. к-данта бриг. напао је на четнике правцем — Д. Врбава—Весов Гроб—Миловановићи—с. Борач. На тоад правцу четници дали су отпор у зас. Миловановићи, па кад су одатде отерани, нису се задржали ни у Борчу. Наши су се спустили у Борач, где су и преноћили. Батаљон који се налази у с. Враћевшници, упао је са једном четом у с. Баре. У Барама четника није било, сем једне њихове двојке, коју су наши ухватили.

Приликом ове акције наше јединице тукле су се са: I грузанском, I летећом крагујевачком и Левачком бригадом. Све су се разбежале и у ноћи ишчезле, бежећи вероватно ка Книћу.

Заробили смо 14, од којих једног са дугачком косом, а 5 убили. Ми нисмо имали ни рањених ни мртвих.

Запленили смо 350 кгр. брашна, 50 кгр. масти, један плехани казан од 60 литара и један радиоапарат.

По завршеној акцији батаљони су се вратили: један у Коњушу, један у Бело Поље.

У ноћи између 3 и 4 о.м. падала је ситна киша.

Штаб бригаде на старом месту.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

^

Начелник-капетан,
Мом. Марковић²

² Момчил-о Марковић-Зоран погинуо на Сремском фронту крв јем 1944 год. као начелник штаба ове бригаде.

БР. 35

МЧВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОЛ 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУ- СА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА БРИГАДА¹

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
4 октобра 1944 г.
Бр. 33/44

ШТАБУ 14 КОРПУСА НОВ И ПО СРБИЈЕ

1.— Штаб 7 бригаде известио нас је да је стигао са извесним својим деловима на просторију Глоговице. Такође нас је известио да су јединице Црвене армије од правца Видина дошле на просторију Салаш—Мала Јасикова, Копривница—Рготина. Јединице 7 бригаде повзале су се са јединицама Црвене армије. Пошто је 7 бригада на просторији Глоговице сада неефикасна, то смо јој издали наређење да се пребаци на просторију Топла—Бучје—Доња Бела Река, одакле ће вршити притисак на Бор, садејствујући са Црвеном армијом и са 9 бригадом, а у исто време контролисаће правац према Сиколе—Поповица, где се, изгледа, још налазе непријатељске снаге.

2.— 9 бригада налази се на просторији Мали Кривељ, са задатком контролисања цесте Бор—Жагубица. Пошто се 9 бригада на тој просторији налази само са 2 батаљона, то иста није у стању извршити јачи притисак на поменути коауникацију, као и на непријатељски гарнизон у Бору. (Један њен батаљон налази се на просторији Влаоле—Лесково за обезбеђење болница и контролисање правца према Жагубици, а један батаљон код Црвене армије).

Хитно нам је нужна 1. батаљон 9 бригаде, који се сада налази код Црвене армије. Молимо да издате наређење да се исти најхитније пребаци у Влаоле, како би га дали 9 бригади и тиме се појачала ради ефикаснијег извршења њеног задатка.

3.— 14 бригада се налази на истој просторији, наиме Милановац—Сиге. Она је од нас врло удаљена, читавих 16 часова. Због те удаљености и због тога што се око Жагубице и на просторији Јасиково—Лазница налази још доста четничких група, веза преко курира са 14 бригадом врло је оте-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 30/3, к. 1067.

жана, те смо принуђени шиљати читаве десетине коњаника ради одржавања везе.

14 бригада је добила задатак за чишћење просторије Милановац—ДеспотоваД, а и самог Деспотовца. Њој је врло тешко извршена тај задатак узевши у обзир да мотза затварати Горњачку Клисуру и правац Крепољин—!Жагубица.

4.—• Предлажема да се наша 7 бригада пребаци на просторију Лазница—Осаница, како би тиме потпомогла 14 бригаду у затварању Горњачке Клисуре и очистила проеторију око Жагубице од четничких групица, као и омогућила формирање команде места Жагубица и народних одбора у њеној околини. Наше је мишљење да није нарочито ефикасна 7 бригада са доласком Црвене армије на просторију Рготина—Салаш.

5.—• Неопходна нам је коњица која се налази код Црвене армије, јер због удаљености од нас 7 и 14 бригаде, принуђени смо послати им свакој по 15 коњаника, помоћу којих ће се одржавати веза са нама, јер мање од 8 до 10 коњаника са куририма не можемо слати, узевши у обзир да смо јако удаљени и да просторија куда се крећу курири није чиста. Југрос су на наше курире когји су пошли за 14 бригаду код Лазнице четници пуцали. Исто тако четници су пуцали на нас приликом проласка од Лазшше за Јасиково.

6. Не знамо да ли је 1. батаљон 7 бригаде са проеторије Јасиково—Лесково отишао у састав своје бригаде или је са Вама. Молимо Вас да нас обавестите о томе, јер нас о томе није известио Штаб 7 бриг.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
п. пуковник
Војо Поповић

Начелник,
мајор
Нед. Ђ. Манојловић

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 4 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОР-
ПУСА НОВЈ О БОРБИ ОСАМНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИ-
ГАДЕ ПРОТИВ НЕМАЦА ИЗМЕЂУ ПЛАВНЕ И КЛОКО-
ЧЕВЦА¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
4.X.1944 г.
Положај

ШТАБУ XIV КОРПУСА НОВЈ

Примили смо извештај од Штаба XVIII српске бригаде који је писан 3.X у 14,15 часова. Немачке три дивизије налазе се на комуникацији од Штубика до на два км испред Клокочевца. Ове дивизије су једна моторизована, једна пешадиска и једна планинска дивизија, наравно десетковане дивизије. XVIII српска бригада делимично водила је борбу са непријатељем на комуникацији Плавна—Клокочевац испод Медвеђе Чуке. Непријатељу су нанесени губитци, уништен је један камион и оштећена су два тенка са протуколским оружјем. Издали смо наређење Штабу XVIII српске бригаде да сконцентрише бригаду на просторији код Медвеђе Чуке (к. 673) и да са тог правца са читавом бригадом врши нападе на непријатеља. Стигао је један батаљон XVI српске бригаде из Кучева коди је већ упућен за Рудну Главу.

Један добар део Јевреја из Мађарске и Баната дошао је у нашу бригаду да се бори против непријатеља и стално придлазе. Ови Јевреји већином су радили као заробљеници код Немаца и сада расулом Немаца побегли су и долазе код нас. Наше је мишљење, а што вам предлагемо, да све способне Јевреје који ступају у нашу војску уврстимо у једну јединицу, тј. да формирамо засебну јеврејску јединицу у саставу наше једне бригаде. Ово је потребно ради самог командовања пошто многи Јевреји не говоре српскохрватски, што би отежавало рад у јединицама. С друге стране омогућили би им да покажу своју борбеност у борбама додељујући им задатке према спосеобностима. Уколико се слажете са нашим предлогом јавите нам још у току данашњег дана како би што пре решили ово питање.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР
потпуковник

КОМАНДАНТ МАЈОР
Кукољ С. Урош

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/3, к. 1089.

БР. 37

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЈЕДАНАЕСТЕ ШЕ-
СНАЕСТЕ И ТРИДЕСЕТ ШЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА БЛО-
КАДУ ШАПЦА И ОБРЕНОВЦА¹

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
О. бр. 47
5 X 1944

ЗАПОВЕСТ

(Секција: Шабац, Обреновац, Крупањ и Ваљево 1 : 100.000)

Ситуација: Цела Западна Србија је ослобођена. Не-
пријатељ се налази само у Шапцу и то
у јачини 3—4000 Немаца, белогардејаца,
добровољаца и друге издајничке банде.
На ослобођеној територији организује се
народна власт.

Јединице I пролет. корпуса заузеле су
Уб и надиру даље у правцу Београда.
Ситуација на осталим секторима преко

* Дрине и у Срему је врло повбљна.

Јединице XXVIII славонске дивизије,
које се налазе на левој обали р. Дрине,
добиле су задатак да се пребаце у За-
падну Србију ради садејства са нашим
Корпусом у претстојећим задацима.

Наш задатак: — Блокирати Шабац и Обреновац,
— затворити све правце који изводе са ли-
није: Шабац—Сава—Обреновац у прав-
цу Мачве, Поцерине, Ваљева и Уба.
— продужити са организовањем народа
власти на ослобођеној територији,
— наставити са мобилизацијом нових бо-
раца на простору Западне Србије,
— продужити оа пребацивањем новог људ-
ства из Срема ради попуне наших је-
диница и
— сређквати јединице².

Ради извршења гостављених задатака,—

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 8/3, к. 589.

² Види док. бр. 45.

НАРЕЂУЈЕМО

1.— XI дивизија кренуће усиљеним маршем на сектор Коцељево—Уб, постављајући се са једном бригадом на простору Уб (где сменити делове I прол. корпуса) — Стублине (главнина бригаде), са задатком блокираша Обреновца са тужне и југо-западне стране; једну бригаду поставити на сектор Бањана са задатком контроле сектора према Сави и затварања праваца од Обреновца и Шапца, у ком циљу истафене делове држати на линији Дебрц—Ушће; Мачванску бригаду задржати на простору Коцељева са задатком мобилизације и рада у Поцерини, сређивања и контроле правца Шабац—Коцељево³.

2.— XVI дивизија главнином снага блокираће Шабац са западне, јужне и југо-источне стране. Једну бригаду хитно упутити на сектор М. Врањска—Орашац—Мишар ради смењивања V бригаде XI дивизије и преузимања блокаде Шалца са те стране. Два батаљона оставити на простору Богатића са задатком контроле крстарења, кроз Мачву, контроле Дрине и Саве према Митровици, политичког рада у Мачви и сређивања тога сектора⁴.

3.— XXXVI дивизија хитно ће повући V бригаду са сектора Крупња и поставити је на просторију: Текериш (један батаљон) — Синошевић (главнина бригаде) где ће сачињавати општу резерву за случај потребе на неком сектору. III бригаду задржати на просторији: Ковиљача—Лозница—Лешница, са задатком контроле сектора према Крупњу и Дрини. Сматрамо да је најбољи распоред: један батаљон у Ковиљачи, један у Лозници, један на Гринчарском Гробљу ради обезбеђења аеродрома и један на простору Лешнице.

4.— Брдска батерија остаће и даље у саставу XVI дивизије, ради чега ће јој Штаб дивизије одредити место и задатак.

5.— Штаб корпуса од ујутру 6 ов.м. налазиће се у с. Румска.

6.— Веза са Штабом корпуса путем радио-станица према досадашњем плану и времену. Одржавати и курирску везу.

7.— Штабови дивизија ће настојати да на својим секторима добровољно мобилишу што већи број нових бораца, ређујући војнички и политички свој сектор.

8.— Штаб XVI дивизије успоставиће што пре везу са Сремкад на простору Орашац—Мрђеновац—Витојевци—Грабовци, стварајући на том месту канал за прихват јединица и нових бораца из Срема. На простору Грабовци—Витојевци налази се и X бригада.

³ Види док. бр. 43.

⁴ Види док. бр. 44.

9.— По пребадивању XXVIII дивизије преко Дрине, њен сежтор ће бити Крупањ—Лозница, док ће XXXVI дивизија извршити померање у Мачву, за што ће добити накнадно наређење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

Начелник

п.пуковник **Пер. Грујић**

(М.П.)

БР. 38

НАРЕБЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИ- ЗИЈЕ ЗА ПОЈАЧАНУ БЛОКАДУ ШАПЦА¹

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
Бр. СЛ.
5 окт. 1944

ШТАБУ XVI НОУ ДИВИЗИЈЕ

1.— Из заповести видећете задатак ваше дивизије². Напомињемо вам да тежиште блокаде Шапца треба да буде на вашем десном крилу, пошто је главни задатак затворити правце који воде од Шапца према Ваљеву, односно према Поцерини.

Настојте да успоставите везу са нашим јединицама у Срему и то на сектору источно од Шапца. Такође, уколико и даље постоји канал код Рачанског Кључа, онда и то место можемо користити за пребацивање нових бораца из Срема.

2.— Услед хитности задатка који су друге јединице добиле и задатка XI дивизије која одлази на сектор Уба, ми смо издали наређење IV бригади да одмах крене са три батаљона на сектор Врашека—Орашац—Мишар и да смени V•козарску бригаду³. Један батаљон IV бригаде са дивизијском болницом остао је у с. Чокехпина, ради чега издајте наређење болници и батаљону где да се преместе. Потребно би било да се батаљон IV бригаде који је код болнице такође

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/2, к. 951.

² Види док. бр. 37.

³ Види док. бр. 44.

упути у састав бригаде ради успешнијег извршавања постављеног задатка.

Брдска батерија налази се у с. Петковица. Издајте јој наређење којој јединици да се прикључи и где да дође.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

*

Начелник

п. пуковник **Пер. Грујић**

БР. 39

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА КОНЦЕНТРАЦИЈУ НА ПРОСТОРУ СИКОЛЕ—ПОПОВИЦА¹

ШТАБ
XIV КОРПУСА НОВЈ
5 окт. 1944 год.
13 часова

ШТАБУ XXIII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Према последњим подацима на просторији Штубик—Плавна налази се око 50.000 Немаца². У току прошле ноћи одбацили су наше делове испред Клокочевца и продрли су до Клокочевца. Сада смо баш обавештени да је до Рудне Главе стигло неколико камиона Немаца, где су спалили камионе и побегли у шуму.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/1, к. 1067.

² Цифра је нетачна. Почетком октобра 1944 год. у Источној Србији налазиле су се следеће немачке снаге: на простору Зајечара била је група „ОгоШ“ (коју су образовали делови Прве брдске дивизије и то: Трећи, Једанаести и Шеснаести батаљон Двадесет деветог пука, Седамдесет девети пољски допунски батаљон, мостовни трен број 54, морнарички батаљон „Беи^&sch“, Четврти артиљериски дивизион Седме СС

дивизије, једна прот*»вавионска батерија 88 мм и неколико тенкова). На простору Рготине и Салаша налазила се фупа „рјзсег“ (коју је 11 септембра 1944 год. формирао генерал Адолф Фишер, која је најпре у свом саставу имала мање посадне гединице распоређене на простору од Зајечара до Дунава и западно До Велике Мораве, а касније у њен састав ушли су Први и Други пук „Бранденбург“ који су из Шумадије послани у Источну Србију. доласку Прве брдске

дивизије извршена је реорганизација групе „^1зсег“ и тада — 21 септембра — пукови „Бранденбург“ потпали су Од команду Прве брдске дивизије, а група „Пзсег“ појачана је деловима 749 пука 117 ловачке дивизије\

Према њиховој директиви, примљеној од пуковника друга Ђурића³, без обзира на остале задатке и директиве примљене од Главног штаба, цео корпус има се сконцентрисати на просторији Сиколе—Поповица—Рудна Глава, где да се повеже са јединицама Црвене армије.

Према томе најхитније прикупите Вашу дивизију на просторији Сиколе—Поповица⁴. Препоручује се да 7 бригада, која је најближа одређеној просторији, крене одмах, не чекајући 9 бригаду. 9 бригади издати наређење да без обзира на остале задатке које има, као и моменталну ситуацију која се пред њом појављује, убрзаним маршем и најкраћим путем дође на одређену просторију за Вашу дивизију. 14 бригади послато је наређење преко 19 бригаде да дође на просторију Глоговица—Сиколе—Поповица.

14 бригади поШаљите и Ви наређење да одмах крене.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
пуковник
Раја Недељковић

За Команданта штаба
потпуковник
Свет. Татарцац

Немачке јединице које су се у септембру и у првој половини октобра налазиле у Источној Србији нису биле пуног састава, јер су пре доласка на ово подручје водиле против јединица Народноослободилачке војске тешке борбе у којима су претрпеле губитке које нису били у стању да надокнаде вршењем попуна. С обзиром на то, бројно стање немачких снага у Источној Србији почетком октобра било је око 15.000.

³ Љубодраг Ђурић

⁴ Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године. j;

БР. 40

ТЈЧВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ПРВЕ ПРОЛЕ-
ТРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. О БОРБА-
^ЈД ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1944 ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б
т гррП 7ТКГЕРСКЕ ЛИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 491
5 октобра 1944

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

Достављамо вам податке за операцијоки дневник за време од 20 до 30 септембра закључно:

- 20-1X Цела Дивизија на простору Г. Лајковац—Мионица—Дивци—Маркова Црква—Лајковац—Лазаревац—Боговађа—ЈБиг. Према северу две бригаде затварају правце од Уба и Вреоца. Линија предњих батаљона је с. Лозница—с. Словац—с. Непричава—с. Лајковац—ж.ст. Дабин Брод—Бурово.
Мање јединице упућене за извиђање и разбијање четничких батњи на простору Сувобор—Равна Гора—Маљен—Скакавци—Ражана.
- 21-1X и 22-1X Дивизија на истој просторији и задатку. Извршено померање неких мањих јединица ради стварања целовитих сектора за бригаде. Дејство извиђачких делова и летећих и диверзантских одељења у непријатељску позадину на сектору Уба и В. Црљени.
- 23-1X Једна бригада пребачена преко Колубаре у правцу Уба, на сектор Степање—Бајевац—Гвозденовић. У покрету на цести Словац—Степање разбијена и повраћена ка Убу једна непријатељска група од 150 Немаца са два тенка и 3—400 четника.
- 24, 25 и 26-1X Дивизија је на истом сектору и задатку. Настављено са извиђањем непријатељских упоришта у позадини и разбијањем четника око непријатељских упоришта. Ноћним препадима заробљаване мање четничке групе на сектору Уба и В. Црљени.
- IX Једна бригада из резерве са простора Г. Лајковац—Мионица упућена и у току ноћи сменила VI пролетерску дивизију на сектору Ваљево—Коце-

¹ Оригинаал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/4, к. 712.

28,29 и Дивизија на истој просторији (Коцељево—
30-1X Гвозденовић—Степање—с. Лајковац, Лазаревац
Лајковац—Боговађа—Мионица—Ваљево). Предузе-
те мере за детаљно испитивање непријатељског
распоредом у Убу, Вреоцима и В. Црљени и припре-
мање напада на та упоришта.

У овом периоду био је следећи

Састав: I пролетерска бригада од 6 батаљона
III пролетерска бригада од 6 батаљона
XIII пролетерска бригада од 4 батаљона
VIII црногорска бригада од 4 батаљона
Свега: 20 пешадијских батаљона
Артиљериски дивизион од 2 батерије по 2 оруђа
Свега: 4 брдска топа

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5

КОМАНДАНТ
(МП) пуковник,
Васо Јовановић

БР. 41

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ- ВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ НА СЕКТОРУ УБА¹

ШТАБ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
5 октобра 1944 г.
Бр. служб.

ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо вам извештај о акцији на сектору Уба во-
ђеној 2 и 3 октобра 1944 год.

Убијено и рањено непријатељских војника 130.

Заробљено 181 непријатељски војник — четник.

Заплењено: 3 пушкомитраљеза, 1 шарац, 2 бацача, 4 те-
шка митраљеза, 57 бацачких мина, 8300 метака, 100 пари
чарапа, 225 пари ципела, 507 пари одела, 3 двогледа, 100 ће-
бади, 108 пушака, 3 пиштоља, 4 јахаћа коња, 1 радиоапарат,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 19/6, к. 712 А.

1 сигнални пиштољ, 1 кола писаће хартије, 20 км кабла.

Уништено: 2 тенка, 4 камиона, 1 моторцикл, 2 камиона топовске, бацачке и митраљеске муниције, 2 бацача, 3 моста.

У истом периоду наши губици износе 11 мртвих и 45 рањених бораца. Нестало 13 бораца — новомобилисаних.

Уништеног и несталог оружја у току борбе нисмо имали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ — МАЈОР

Ј. Жарић

БР. 42

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА ТОПОЛУ¹

ШТАБ

I К.Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

V Н.О.У ДИВИЗИЈЕ

Стр. пов. бр. 40/44

Дне 5/X 1944 год.

ШТАБУ V Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

1— Ноћас 4—5 о.м. извршили смо напад на непријатеља око Тополе и у Тополи. На свим овим положајима непријатељске снаге биле су у јачини једног батаљона Њемаца, највише 400 људи, и нешто четника капетана Бате.

2— Напад је почео у 23 и 40 сати. Наше јединице успјеле су у првом налету ликвидирати непријатеља на спољним утврђењима, а затим су ушле и у саму Тополу. Борба се⁸ одвијала за читаво вријеме повољно и непријатељ је трпио велике губитке у мртвим и рањеним. Борба је трајала све до 3 сата послје пола ноћи и Топола је била скоро ликвидрана, а непријатељ био стјеран на Оплепац. —

3— У 3 сата, јутрос рано, наишла је једна моторизована колона кроз Тополу и онемогућила нашим јединицама извршење задатка и уништење непријатеља на овом сектору. Услијед наилазка ове колоне наше јединице биле су приморане да се повуку иако су биле успјеле да у потпуности изврше свој задатак.

Наше јединице биле су дошле у непосредну близину непријатељских топова и вјероватно биле би их заплије-^{^^}Да[^]није наишла ова моторизована колона.

¹Оригинално, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/6, к. 787 А.

5— У овим борбама непријатељ је имао 70 мртвих и више рањених војника, међу којима један официр. Запаљена су 3 камиона, а заплијењено је: 1000 шајкача, 1140 увијача, 100 ћебади, 2 писаће мапшне, 36.000 цигарет-папирића, 400.000 динара, 1000 кг брашна и другог материјала. Један радиоапарат и нешто пушака.

6— Наши губици у овим борбама били су: 2 мртва и 12 рањених другова, од којих су 6 теже, а 6 лакше. Ових 6 тежих рањеника имају прелом кости и мораће ићи у Италију на лијечење.

7— Наше јединице повукле су се на своје старе положаје по распореду који смо вам јавили. Покушали смо да успоставимо телефонску везу са вама преко Даросаве², али је немогуће, пошто нам омета електрична централа спој, те се услјед тога телефон уопште не може чути.

8— Распоред наших јединица за напад био је сљедећи:

а) један батаљон напао је на с. Стрмово и Стрмовску главицу³ са сјеверне стране;

б) један батаљон напао је са западне стране на с. Липовац, косу Караула (к. 378);

ц) један батаљон напао је са југозападне стране на Тополу преко к. 357 и 303; и

д) један батаљон напао је са јужне стране преко с. Божурње на Тополу, захватајући својим десним крилолг с. Жабаре, источно од Тополе.

Распоред јединица за напад био је добар и све јединице извршиле су силовит напад на непријатеља, а разлог због којег задатак није у потпуности извршен наведен је у горњем излагању.

9— Према подацима са којим располажемо, непријатељске снаге у Младеновцу су један бат. недићеваца и 250 Ње~маца сталне посаде, осим пролазећих снага. На станици у Младеновцу налазе се 3 транспортна воза утоварена и то два са разним материјалом, а један са оружјем и муницијом, које су Немци спремили за извлачење. Ти возови стоје већ неколико дана на станици и говори се да је саобраћај покидан, те због тога не могу да крену.

10— Моторизована колона која је јутрос стигла у Тополу одлази према Младеновцу. Наредили смо нашем IV батаљону да им постави засједу, али вјерујемо да неће успјети, пошто у овој колони има приличан број тенкова и борних кола.

Код нас других новости нема, уколико буде јавићемо.

² Сада Партизани.

³ Односи се на Главицу (к. 316), око 3 км северозападно оЛ Тополе.

-ф

Примили смо вашу депешу, у којој јављате да је непријатељ заузео Пресеку и ушао у град. То није, пошто се још налазимо у граду и имамо наша осигурања на Пресеки. Са Бецком успоставићемо везу у Буковику.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, мајор:
Петар Симурдић

(М.П.)

К-дант, п.пуковник:
Стево Рауш

БР. 43

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА БЛО- КАДУ ОБРЕНОВЦА И РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈА ПРЕ- МА ШАПЦУ И УБУ¹

ШТАБ
XI ДИВИЗИЈЕ
5. КОРПУСА НОВЈ
Бр. стр. пов.
5 октобра 1944 г.

ШТАБОВИМА V И XII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
ШТАБУ I МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ²

Ситуација: Према најновијем обавјештењу у Шапцу се налази око 4000 мјешовите војске са нешто моторизације.

У Обреновцу непознате непријатељске снаге.

Комуникација Шабац—Обреновац повремено саобраћа.

I Корпус добио је хитно наређење за покрет на нови задатак.

Наш Корпус помјера своје шаге ка истоку. XVI Дивизија преузима блокаду Шапца. XXXVI контролише Мачву и Поцерину, а XXVIII Славонска дивизија по прелазу Дрине избиће на просторију Крупањ—Пецка.

¹ оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 45/1, к. 866.

Мачванска НО бригада формирана је крајем септембра 1944 Д. од два батаљона Једанаесте НОУ дивизије и од Мачванског НОП ДРета. Ушла је у састав Једанаесте НОУ дивизије као Тридесет АУуга српска НО бригада. Види док. бр. 185.

Задатак наше Дивизије запосјести просторију од Дебрца до Обреновца и од Коцељева до Уба са задатком блокаде Обреновца, затварања правца Шабац—Обреновац држећи један батаљон у Убу а мањим снагама Коцељево³.

За извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— V Бригада одмах по пријему наређења кренуће са три батаљона са своје садање просторије правцем Мала Врањска—Буковик—Суво Село, један батаљон упутити преко Дрена у Грабовац који ће контролисати цесту Обреновац—Шабац, један батаљон у Стублине а један у Дражевац. Батаљон који остаје на садањој просторији сутра ујутру, поелије завршетка пребацивања Сремаца, б.о.м. најдаље до 6 сати ујутру, кренуће истим правцем преко Стублина и смјестити се у Велико Поље. Задатак Бригаде је блокада Обреновца и пресијецање свих комуникација које воде од Обреновца на запад и југ.

2.— XII Бригада одмах по пријему наређења кренуће са три батаљона правцем Метковић—Лојаница—Бобовик и смјестити се на просторији Власница—Месарци—Суво Село са задатком потпуног рушења комуникације Шабац—Обреновац као и комуникације Дебрц—Уб, а један батаљон (који је најбоље обучен) упутити са једним чланом Штаба бригаде од Сувог Села цестом за Уб гдје ће смијенити један батаљон Инжињерске бригаде I Корпуса и остати у граду као посада. XII ће дати једну чету за зашт. Див. болнице, која ће је спроводити и на мјесту обезбјеђивати.

3.— Мачванска бригада упутиће једну своју чету у Мачву са задатком да мобилише људство, а са осталим снагама кренуће правцем Милошевац—Румска—Мровска—Драгиња—Коцељево гдје ће се смјестити дајући себи обезбјеђење и сређујући јединицу.

4.— Штаб дивизије смјестиће се у село Бањани а Дивизијска болница, којој ће XII Бригада дати једну чету осигурања, смјестиће се у Калиновац.

5.— Дивизијска интендантура смјестиће се у село Калиновац.

XII Бригада ће настојати да одмах упути одређене водове за Мачванску бригаду а V Бригада одређене чете упутиће у Коцељево.

³ Види док. бр. 62 и у 14 књ. извод из Операциског дневника Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

Пошто је I Корлус добио наређење за хитан покрет, то ^е наше јединице хитно извршити покрет на нове просторије, да не би остала територија неконтролисана.

По доласку на нову територију штабови бригада ће се повезати са Штабом дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:
(сл. отсутан)⁴

Командант-пуковник-
М.⁵ Шиљеговић

В.д. начелника:
Мирко Пекић

БР. 44

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ДРУГЕ И ЧЕ- ТВРТЕ ВОЈВОЂАНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА БЛОКАДУ ШАПЦА¹

ШТАБ

XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

О. бр. 101/44

5 октобра 1944 год.

ЗАПОВЕСТ

(Секција Шабац, Обреновац, Крупањ и Ваљево 1 : 100.000)

Ситуација: Цела Западна Србија је ослобођена. Непријатељ се налази у Шапцу и то у јачини 3—4000 Немаца, белогардејаца, добровољаца и друге издајничке банде. На ослобођеној територији организује се народна власт.

Јединице I пролет. корпуса заузеле су Уб и надиру даље у правцу Београда.

Ситуација на осталим секторима преко Дрине и у Срему је врло повољна.

Јединице XXVIII славонске дивизије, које се налазе на левој обали р. Дрине, добиле су задатак да се пребаце у Западну Србију ради садејства са нашим Корпусом у претстојећим задацима.

⁴ Блажо Ђуричић

⁵ Милош. Умро 1952 године. .

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 2/2, к. 951.

⁸ Зборник том I, књ. 13

- Н а ш задатак: — Блокирати Шабац и Обреновац,
 — затворити све правце који изводе са линије: Шабац—Сава—Обреновац у правцу Мачве, Поцерине, Ваљева и Уба,
 — продужити са организовањем народне власти на ослобођеној територији,
 — наставити са мобилизацијом нових бораца на простору Западне Србије,
 — продужити са пребацавањем новог људства из Срема ради попуне наших јединица и
 — сређивати јединице².

Ради извршења постављених задатака,—•

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О :

- 1) I У бригада кренуће усиљеним маршем одмах по пријему заповести и поставити се са три батаљона на линију Јевремовића Коса—Поцерски Причиновић—Думача, смењујући јединице V козарске бригаде, које су се до сада налазиле на тој линији, са задатком блокирања Шапца са јужне и југоисточне стране. Један батаљон са дивизијском болницом задржати и даље на просторији села Чокешина.

Задатак бригаде је блокада Шапца са јужне и југоисточне стране, а уједно хватање везе са VI бригадом³ која се налази на сектору Грабовци и прихват нових бораца са сектора Грабовци, који се већ пребацују код Мрђеновца. Све пребачене нове борце као и јединице хитно са обале Саве упућивати у Малу Врањску где ће мобилни отсек Штаба корпуса вршити расподелу бораца по дивизијама. Борце одређене за јединице XVI дивизије упућивати у село Липолист (где ће се налазити Штаб дивизије), а борце одређене за XXXVI дивизију упућивати у село Синошевић где ће се налазити јединице V бригаде. У селу Мала Врањска у заједници са интендантом Корпуса организовати кухање хране (по један оброк) за пролазеће новодошле борце.

Тежиште блокаде Шапца је на десном крилу наше дивизије, те је главни задатак ове бригаде затворити правце који воде од Шапца према Ваљеву, односно према Поцерини.

- 2) I бригада поставиће се са два батаљона на просторију Ботатића, са задатком крстарења кроз Мачву, контроле Дрине и Саве према Митровици, политичког рада у Мачви и сређивања тога сектора. Уједно задатак ова два

² Види док. бр. 51 и у 14 књ. извод из Операционог дневника Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

³ Шеста војвођанска НОУ бриг. Тридесет шесте НОУ дивизије.

батаљона је да са сектора Црне Баре и даље прихваћају и обезбеђују пребацивање, уколико и даље буде постојао канал код Рачанског Кључа, нових бораца из Срема. у томе циљу у Богатићу налазиће се један део мобилног отсека Штаба корпуса, који ће у селу Богатићу вршити расподелу нових бораца по дивизијама и за нашу дивизију нове борце упућивати у село Липолист, а за XXXVI дивизију са мањом оружаном пратњом у Лозницу. Штаб I бригаде (део штаба који се налази са ова два батаљона) контролисаће функционисање новоформиране команде места у селу Богатићу и истој потпомагати у раду.

Остала два батаљона, који се сада налазе на сектору Табановић—Штитар, одмах по пријему заповести извршиће смену двају батаљона II бригаде, који држе линију Китот—Докторовача, док ће се два смењена батаљона II бригаде поставити у резерву на линији Табановић—Штитар.

Штаб II бригаде приликом смењивања ова два батаљона од стране I бригаде детаљно ће упознати јединице I бригаде о ситуацији на линији Китот—Докторовача, о положајима непријатеља, о правцима највероватнијим и најигоднијим непријатељу за извршење продора итд.

- 3) П б р и г а д а по доласку и смењивању од стране јединица I бригаде (два батаљона) са батаљонима који су се до сада налазили на линији Китот—Докторовача поставити се у резерву на линији Табановић—Штитар, као и непосредна резерва јединицама које држе блокаду Шапца са западне и југозападне стране. Ова два батаљона морају бити у тесном контакту и у евентуалном покушају непријатељског продора хитно дејствовати бочно ка непријатељском продору.

Штаб II бригаде најхитније упутиће Штабу IV бригаде у село Мала Врањска све противколско оружје које припада IV бригади, јер је истој-противколско оружје неопходно потребно. Са осталим батаљонима II бригада држаће и даље блокаду Шапца са западне стране на линији испред Мајура.

- 4) Брдска батерија пребациће се из села Петковице за село Липолист где ће од Штаба дивизије добити конкретне задатке.
- 5) Штаб дивизије сутра ујутру пребациће се у село Липолист. Везу са Штабом дивизије одржавати путем радиостаница према досадањем плану и времену. Одржавати и редовну курирску везу.
- 6) Штабови бригада- ће настојати да на својим секторима добровољно мобилишу што већи број нових бораца, сређујући војнички и политички свој сектор.

Обзиром на промену сектора појединих бригада у односу на поделу села по бригадама за формирање НО власти, то ће бригаде које долазе на сектор села на којима је до сада била нека друга јединица узети у задаток постављање, као и учвршћивање НО власти на новим смештајним просторијама (селима). Тако н.пр. II бригада села Табановић, Штитар, док ће I бригада формирати и учврстити НО власт у селу Слеччевићу итд.

- 7) Штаб IV бригаде успоставиће што пре везу са Сремом на простору Орашац — Мрђеновац — Витојевци — Грабовци, стварајући на томе месту канал за прихват јединица и нових бораца из Срема. На простору Грабовци—Витојевци налази се VI и X бригада⁴.
- 8) Напомена: XI дивизија добила је наређење да усиљеним маршем постави се на сектор Коцељево—Уб, са задатком блокирања Обреновца са јужне и југозападне стране⁵.

XXXVI дивизија поставиће се на просторију Текериш—Синошевић—Ковиљача—Лозница—Лешница.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије, Начелник
капетан **Ребула**

БР. 45

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ШАПЦУ¹

ШТАБ
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Бр. сл.
5 октобра 1944 год.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

1.— На сектору ове дивизије у току јучерашњег дана није било никаквих значајнијих промена. На сектору II бригаде била је само делатност непријатељских извиђачких патрола.

⁴ Десета војвођанска самостална НО бригада

⁵ Види док. бр. 43.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 951.

Ноћу 3/4 о.м. из Срем. Митровице пребацила се преко Саве у Малу Митровицу једна јача непријатељска патрола јачине 30—40 војника (Немаца и домобрана), која је издала наређење претседнику општинске Мале Митровице да оправља мост који су наше јединице пре неколико дана поруцлле. Исте ноћи иста патрола вратила се натраг у Срем. Митровицу.

2.— У току јучерашњег дана, као и ноћи на сектору Црне Баре и Рачанског Кључа није вршено никакво пребацивање нових бораца из Срема. Два батаљона I бригаде још увек се налазе на том сектору ради прихвата.

3.— Према подацима добијеним од једног добровољца који се предао нашим јединицама и који је од стране Штаба II бригаде поново упућен у Шабац са задатком испитивања и тачног проверавања, стање непријатељских снага у Шапцу је следеће: 12 тенкова (од којих су два уништена од стране јединица II бригаде), око 20 борних кола и око 4—5000 војника (добровољаца, белогардејаца, граничара, жандара итд.). Немци су само посада на тенковима и борним колима и врло мали је број Немаца, док су остало све домаћи.

4.— Типографа у нашим јединицама нема.

5.— Упућујемо вам једну писаћу машину за Штаб XI дивизије.

6.— Анодних батерија за радио-станице такође немамо, а наше батерије које се налазе у радио-станицама су већ готово исцрпљене, тако да је због слабости истих батерија отежан рад радио-станицом са нашим бригадама.

7.— Према изјави заробљеног четника који се јуче пребацио из Босне на сектору Бадовинаца, наше јединице (вероватно бригада XXVIII дивизије) пре неколико дана заузеле су Јању и продужиле са продирањем ка Бијељини. Борбе се воде на сектору Патковаче. Дража Михаиловић са својим Врховним штабом налази се негде на сектору Међаши—Попови. Србијански четници, који су пре извесног времена пребегли испред наших јединица преко Дрине у Босну, стално се осипају и већи број враћа се својим кућама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије,

Начелник,
капетан **Ребула**

БР. 46

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА СЕДМЕ И ДЕ-
ВЕТЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА НЕ-
МАЧКЕ КОЛОНЕ ПРАВЦЕМ ЛУКЕ—ТАНДА—ГОРЊАНИ¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
5.Х.44 у 24 часа

ШТАБОВИМА 7 И 9 БРИГАДЕ
И ШТАБУ 223 ДИВИЗИЈЕ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ²

1.— Непријатељ се повлачи гребеном Дели Јована као што сам вас већ обавестио. Вечерас се са Дели Јована спустио до колиба, на звано, меето Јереничево, што значи да има намеру да извуче и своју моторизацију правцем Црнајка и даље на југ.

2. У вези новонастале ситуације сва досадања наређења како моја тако и другова из Штаба дивизије престају да важе.

Поеступите тачно по следећем:

а) 7 бригада ће се најхитније прикупити на просторији: Бучје—Топла са задатком затварања правца Топла—Глоговица и Бучје—[Д.] Бела Река и нападања колоне непријатељске која се буде кретала правцем Танда—Глоговица³.

б) 9 бригада ће хитно кренути правцем Кривељ—Фец Врх (930)—Крушар и разместити се на просторији Фец Врх—Мали Крш—Крушар са задатком затварања правца Фец Врх и Стрелиник и дејства на правцу Танде и Танда—Луке повезујући се у Горњанима са 18 бригадом и на десном боку са 7 бригадом.

Напомињемо да се ваше дејство мора осетити посве ефикасно. Не смемо чекати непријатеља на положајима. Не смемо дозволити непријатељу извлачење. Непријатељ мора осетити наше присуство у пуној ефикасности.

в) Штаб 223 дивизије молимо и препоручујемо му да затвори правац: Кривељ—[Д.] Бела Река и даље. Затим

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/1, к. 1067.

² сто тринаеста и Двеста двадесет трећа дивизија Црвене армије пребациле су се првих дана октобра 1944 год. из Бугарске У Србију на сектору северно од Зајечара.

³ Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

хтравац: Бор—Слатина—Рготина и Бор—Брестовац, повезујући се са нашим јединицама на свом левом боку.

Молимо Штаб 223 дивизије да нас не схвати погрешно. Немамо намеру да им диктирамо наш план али мислимо да је правилно да им скренемо пажњу на садању ситуацију и предложимо садејство.

2.— Скрећемо пажњу свима да се налази сада у овој групацији непријатељских војника око 50.000. Према томе не треба се шалити и заваравати са деморализацијом непријатељских војника. Треба бити врло обазрив и активан.

3.— Одмах извршите ово наше наређење не чекајући мање делове своје. Црвена армија би такође требала што пре посетити положаје код [Д.] Беле Реке, Заграђа и Брестовачке Бање, односно Брестовца.

Хитно на извршење.

4. Штаб 9 бригаде нека хитно достави ово наређење 7 бригади на правцу Бучје—Топла и даље.

Тakoђе доставите ово наређење Штабу 223 дивизије Црвене армије.

5. Ја се за сада налазим у Горњанима. Чим стигну делови 9 бригаде у Крушар нека ми упуте једну патролу са којом ћу доћи до Штаба 9 бригаде који мислим да би требао бити на просторији Мали КрШ—Бела Вода. Ту ми и слати извештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар п. пуковник
Војо Поповић

Командант, п. пуковник
Мил. Ивановић

П.С. Добисмо сада обавештење да Немци покушавају извући се и на правцу Рудна Глава—Мајданпек као и правцем Црнајка—Танда и даље, што треба узети у обзир⁴.

⁴ Дописано на истој машини.

БР. 47

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ОД
5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО
ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА ЛЕСКОВАЦ¹**

ШТАБ
ХШ С.Н.О. БРИГАДБ
5-Х-1944
Положај

ШТАБУ ХХIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Примили смо заповест бр.сл. од 5-Х-1944 у 14,15 часова². Заповест смо добили у 18,30 часова, извршићемо демонстра- тивни напад на Лесковац са машиним снагама. Заповест је стигла доцкан и према томе нећемо моћи сконцентрисати све наше снаге.

Податке о непријатељу добићете од нашега об. официра.

Ноћу између 4 и 5 о.м. наши извиђачки делови спуштали су се до фабрике „Гумаре“, упали у прве ровове и запленили 3 сандука граната за мали бацач. Исте ноћи непријатељска 2 камиона на путу Ниш—Лесковац наишла на мину и од- летела у ваздух. Непријатељски губици нису нам познати.

5 о.м. непријатељ је покушао да пође у правцу Лесковац —Миланово, борба је вођена од 12 часова до 16 часова. Не- пријатељ је протеран за Лесковац и истеран из Д. Синковца. Непријатељски губици нису нам познати, ми смо без гу- битака.

4 о.м. убијена су 3 недићевца а 1 рањен на сектору Ле- сковац—Миланово.

С. Ф. — С. Н!

Политкомесар,
Милан Божовић

Командант, мајор
Јово Медвић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто- риског института под рег. бр. 8/11, к. 1080.

² Редакција није пронашла овај докуменат.

БР. 48

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ СЕДМЕ НО ДИВИЗИЈЕ
Ап 5 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТОГ КОРПУ-
СА НОВЈ О БОРБАМА ЈУЖНО ОД ЛЕСКОВЦА¹**

ШТАБ
47 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
Бр. 31
5 октобра 1944 г.

ШТАБУ XIII КОРПУСА

1. Непријатељ — Немци и Недићеви добровољци у јачини око 1000 војника са неколико тенкова 3 ов.месеца кренули су из Лесковца према Грделици. Наша XV бригада која је држала те положаје била је присиљена после дводневне борбе да се повуче на линију положаја В. Копашница, Зољево и Шајиновац. 4 ов.месеца непријатељски предњи делови стигли су до Белог Брега. Непријатељске намере: изгледа да се хоће да пробије према Белом Пољу у циљу извлачења његовог гарнизона који је тамо опкољен. Бугарске и XXII дивизије јединице дале су отпор између Власотинца и Лесковца код Гложана и Приленца, т.ј. повратили су његово лево крило. У овој борби наши губици су 5 мртвих и 20 рањених. Непријатељски губици су нам непознати, али по изјави бораца непријатељ је претрпео губитке док се је пробио до садашње линије.

2. Ми ћемо вечерас у 18 часова предузети напад на Бели Брег [и] Грабовницу и демонстративно дејствовати на Лесковац. Наша XV бригада вршиће напад на Бели Брег и Грабовницу, а XIII и XXIX вршиће притисак на Лесковац. Зато је потребно да јединице XXII дивизије и бугарске врше напад са десне стране Мораве.

3. О резултату борбе као и развоју ситуације известићемо вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Јеша Поповић

Командант, мајор,
Саво Кесар

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/3, к. 1089.

) > -^c •

XIII и XXIX бригада вршиће напад, односно притисак са западне и северозападне стране на Лесковац.

Достављено Главном штабу и XIII корпусу 5.X у 12 часова².

БР. 49

ОПЕРАЦИСКИ ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА У СЕПТЕМБРУ 1944 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
Број: службено
6 октобра 1944 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Извештај команданта Прве пролетерске бригаде о акцијама од 1 до 30 септембра 44 г.

I.

(Шарган—Кремна—Врутци—Дуб—Бајина Башта—Јеловик—Варда—Косјерићи—Дивнића Поље—Маљен—Г. Лајковац—Струганик)

ЗАДАТАК —

На овом сектору задатак наше бригаде био је затварање правца од Вишеграда и Вардишта према Ужицу, затварање правца од Ужица према Врутцима и Кремни, темељито рушење комуникација Ужице—Вишеград, дејство према непријатељским гарнизонима Бајина Башта—Рогачица као и разбијање четничких једзшица на овој просторији. Наш даљи покрет од сектора Бајине Баште преко Равне Горе и Маљена био је јасан у циљу разбијања јаких четничких и недићевских јединица као и рушења четничко-недићевског државног апарата.

² Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 48/2 II, к. 713.

1 до 5 септембра са бригадом смо се налазили на сектору ЈУГокра Гора—Шарган—Кремна—Врутци—Дуб—Бајина Башта. У том периоду I, II и III батаљон на сектору Бајина Башта—Дуб водили су свакочасовно борбу са недићевцима, Јвотићевцима, четницима и мањим њемачким снагама. Оштра борба водила се у самом граду Бајина Башта, наши батаљони за ово вријеме су држали двије трећине града, док се у једној трећини налазио непријатељ утврђен у зградама и из истих давао јак отпор. Због непријатељске интервенције споља дијелови наших јединица били су принуђени да се повуку из града имајући у задатку да се на том сектору не упуштају у оштрије борбе гдје би могли претрпјети губитке.

Па сектору Дуба III и дијелови II батаљона такође су водили оштре борбе са четничко-недићевским снагама. У борбама на сектору Бајина Башта—Дуб непријатељ је претрпио велике губитке у мртвима и рањеним, међу којима је било и неколико погинулих официра.

Заробљено је 20 непријатељских војника. Наши губитци у овим борбама у мртвим и рањеним били су доста мали (види листу губитака).

Заплијењено је: два тешка митраљеза, 52 пушке, неколико хиљада метака, једна писаћа машина, 2350 кг шећера, петеро кола хране и пуно друге ратне спреме.

У истом овом периоду V, VI и VII батаљон са минерским водом и већим количинама експлозива темељито су лорушили жељезничку пругу на линији Вишеград—Ужице, а такође и друм на истој линији. На овим комуникацијама порушени су сви мостови, жељезничке станице и друге инсталације, а такође уништено је више километара жељ. пруге која је онеспособљена дуже времена за употребу.

Два наша батаљона (IV и V) према наређењу Штаба дивизије упутили смо на ријеку Дрину сјеверно од Вишеграда (сектор Стари Брод) да обезбиједи прелаз јединица XII корпуса, које су у том времену имале задатак прећи из Источне Боене у Србију. Приликом стицања ова два батаљона на одређени сектор обезбјеђења прелаза јединицама XII корпуса, наишли су на један њемачки батаљон и једну четничку бригаду чије су се снаге поставиле у циљу да онемогуће прелаз XII корпуса. Ова два батаљона успјели су да потпуно разбију те непријатељске снаге, и обезбиједи прелаз јединицама XII корпуса. У овој борби наши батаљони ослободили су из четничког заробљеништва 7 американских и енглеских авијатичара. Заробљено је 20 четника са оружјем. Заплијењено је 500 пари гумених опанака и 5000 кг пшенице, коју су предали јединицама XII корпуса.

Наши батаљони у овој борби имали су једног рањеног борца. Послије преласка јединица XII корпуса ова два батаљона вратила су се према наређењу у састав бригаде.

6 септембра I, II и III батаљон налазили су се на сектору Бајина Башта—Дуб и водили мање борбе са непријатељским снагама састављеним од недићеваца, љотићеваца^{мл} четника. VI батаљон налазио се на сектору Шаргана и истога дана примио борбу са једном њемачком колоном која је од Вишеграда и Вардишта надирала у правцу Кремне и Ужица. На сектору Семегњево—Мокра Гора—Шарган налазиле су се тога дана и јединице VIII црноторске бригаде које су у заједници са нашим VI батаљоном примиле борбу са том непријатељском колоном успијевајући да ту колону задрже на линији Мокра Гора и онемогуће јој даљи продор ка Ужицу.

Непријатељ је у овој борби претрпио губитке од 25 избачених војника из строја, док су наши губитци били 3 мртва и неколико рањених бораца који су приликом извиђања наишли на њемачку засједу и били изненађени.

7 септембра бригада се налазила на истим положајима и у истом распореду. На сектору Дуб—Бајина Башта III и дијелови II батаљона разбили су једну четничко-недићевску групу и пресјекли непријатељску комуникацију Бајина Башта—Ротачица, након чега су I и дијелови II батаљона извршили напад на Бајину Башту, заузели град и приморали непријатеља да се повуче преко Др^лше у Босну. Непријатељ је претрпио губитке до 100 војника избачених из строја у мртвим и рањеним. Ми нијесмо имали губитака. Уништена су два камиона нагазним минама, од којих један са војском а други са ратним материјалом. Заплијењено је нешто оружја и пуно ратне спреме.

Послије заузећа Бајине Баште I батаљон добио је задатак да се постави према Рогачици и затвори правац ка Бајиној Башти. Но овај батаљон успио је да заузме и Рогачицу поелије краће борбе. Непријатељ се из овог града повукао преко Дрине за Босну.

8 септембра са бригадом смо се налазили на просторији Рогачица—Бајина Башта—Дуб—Јелисавчићи—Врутци. Према наређењу Штаба дивизије са бригадом смо извршили покрет на просторију Дуб и Јеловик са задатком прикупљања бригаде на тој просторији у циљу предстојећег напада на непријатељску групу која се била сконцентрисала за напад према нашим јединицама на сектору Косјерићи—Јелова Гора. Овога дана у састав бригаде стигли су IV и V батаљон који су ишли у сусрет јединицама XII корпуса. Одређена просторија за прикупљање јединица наше бригаде била је угрожена, управо том просторијом био је овладао

непријатељ и скоицентрисао је јаке снаге са којима је III дролет. Бригада водила врло упорне борбе, и била принуђена да се пред тим непријатељским снагама повуче на нове прихватне положаје.

У циљу новостворене ситуације овога дана а према новој одлуци Штаба дивизије, наша бригада добила је задатак да се најхитније прикупи у току ноћи 8 на 9 и отпочне са нападом на десном крилу непријатеља. Наш III и VI батаљон поставили су се на положајима сјеверно од Дуба, према десном крилу непријатеља које је било овладало Црним Брхом и Јеловиком, и у току ноћи 8 на 9 септембра водили врло упорну борбу са јаким четничким снагама које су бројиле до хиљаду војника а које су продирале ка Дубу и онемогућавале тим продором прикупљање и повезивање јединица наше бригаде које су до тада биле постављене на доста широком сектору. Ова два батаљона успјели су да ову непријатељску групу разбију 9 [септембра] у 2 часа и да је одбаце ка Црном Врху и Варди, наневши непријатељу губитке око 40 мртвих и рањених војника. Ми нијесмо имали тубитака.

9 септембра до 3 часа изјутра успјели смо да прикупимо бригаду на сектору села Ободник јужно од Јеловика и Варде, изузев I батаљона који се још налазио на сектору Рогачице и чекао смјену од јединица XII корпуса. У нашем саставу налазио се је и дивизион корпусне артиљерије са 4 топа као и дивизијска болница. У саму зору овога дана са 4 наша батаљона извршили смо напад на *татију* Јеловик—Црни Врх—Варда уз јаку подршку артиљерије и последије трочасовне борбе успјели да разбијемо непријатеља и овладамо наведеним положајима. Послије избијања наших јединица на Црни Врх—Варда непријатељ је отпочео са паничним бјегством према Косјерићима и Равној Гори а једним дијелом преко Црне Горе сјеверно ка Ваљеву. Са ова 4 батаљона наставили смо непрекидно и брзо гоњење непријатеља и до ноћи избили на линију Косјерићи—с. Врајићи (ваљевски друм), док смо са осталим нашим јединицама и дивизијском болницом постепено вршили покрет на гфавцу гоњења непријатеља."

У току борбе овога дана непријатељ је на сектору наше бригаде претрпио велике губитке у мртвим и рањеним. Наши губитци били су сасвим мали — неколико рањених бораца (види листу губитака). Заробљен је већи број четника. Заплијењено је доста оружја, муниције и другог ратног материјала.

10 септембра, према наређењу Штаба дивизије, са главним бригаде извршили смо покрет са просгорије села

Брајковићи правцем с. Скакавци до на просторију Дивнића Поље, док смо један батаљон задржали на просторији с. Галовићи да сачека дивизијску болницу, један батаљон који је исту обезбјеђивао, као и наше остале јединице које нијесу због брзог покрета батаљона могле стићи на вријеме.

Овога дана у покрету ка Дивнића Пољу на линији с. Скакавци сукобили смо се са јаким четничко-недићевским снагама које су биле постављене на линији Голеш (к. 860)—Веље Брдо (к. 855)—Црни Врх (к. 1098). Послије двочасовне борбе успјели смо да са ове линије одбацимо непријатеља гонећи га преко Црног Врха и Белог Камена. На нашем лијевом крилу истовремено са нашим јединицама примила је борбу и VIII црногорска бригада која је такође активно учествовала у разбијању и гоњењу ових непријатељских снага.

Непријатељски губитци у овој борби нијесу нам познати. Ми смо имали 1 погинулог друга (командира чете). Заробљено је неколико четника и заплијењено неколико коња.

11 септембра, према наређењу Штаба дивизије, са бригадом сдг > и' љршили покрет са просторије Дивнића Поље правцем Велики и Мали Маљен до на просторију Г. Лајковац—Струганик. Овога дана нијесмо дошли у сукоб са непријатељем. Два наша батаљона са дивизијском болницом задржали смо на просторији Дивнића Поље ради кратког одмора болнице и обезбјеђења исте, који су са болницом до 24 часа истога дана стигли у Г. Лајковац.

Поелије приспјећа наше главнине на просторију Горњи Лајковац—Струганик, у споразуму са Штабом VI пролет. дивизије упутили смо два наша батаљона са задатком да избију на линију Г. Топлица—Команице у висини њихових јединица које су гониле непријатеља ка Мионици и даље.

12 септембра са главнином бригаде налазили смо се на просторији Г. Лајковац—Струганик и припремали јединице за даљи покрет, док су два батаљона са линије Г. Топлица—Команице избили у долину р. Љ>ига, на просторију Д. Латковић—Прњавор, пресјекли жељезничку пругу Љиг—Лајковац, уништили једну жељезничку станицу, 1 локомотиву и 3 вагона, Заробљено је 20 четника. Ми нијесмо имали губитака.

Истога дана, по наређењу Штаба дивизије, дивизијску болницу предали смо III пролетбригади у с. Струганик, а у 18 часова према наређењу истога штаба извршили покрет правцем Струганик—• Мионица—Д. Топлица—Словац са задатком напада на Словац и пресијецања комуникације Лајковац—Ваљево.

ЗАКЉУЧАК —

У овом периоду непријатељске снаге са којима је водила борбу наша бригада на појединим одсјецима фронта бројчано су биле много јаче од наших, но њихова борбеност и наоружање били су врло слаби, те су наше јединице и постизале у овом периоду видне успјехе. На горе наведеном сектору —• додјељиваним одсјецима наша бригада успјела је разбити недићевско-четничке јединице као и недићевско-четнички државни апарат. Сналажљивост, упорност и самоиницијатива наших бораца и руководилаца у овом периоду била је на висини већој него икада до сада. У овом периоду наше јединице нанијеле су непријатељу велике губитке у људству и материјалу, а такође и у заробљеним. У овом периоду наше јединице својим правилним радом на овом сектору, иако је то било у пролазу, добиле су добру поуну нових бораца. Однос наших бораца према народу и његовој имовини био је на завидној висини. Дисциплина као и однос бораца према својим старјешинама и обратно потпуно су одговарали нашој бригади. Војнички рад због свакодневних борби, брзих и дугих покрета није ни постојао, но тај рад се надопуњавао искуством свакодневних акција и разбијањем непријатељских јединица. Морал и свијест сваког нашег борца и руководиоца као и залагање за извршење постављених задатака у потпуности су одговорили I пролетерској.

II.

(Словац—Степање—Лозница—Ваљево—Мионица)

ЗАДАТАК—

Према наређењима Штаба дивизије *наша бригада имала је задатак напасти Словац, пресјећи комуникацију Ваљево—Лајковац, разбити четничко-недићевске јединице сјеверно од Словаца, а касније напасти Ваљево У склопу јединица наше дивизије и VI пролетерске дивизије, као и поновно затварање комуникације Ваљево—Словац и дејства на непријатеља који се повлачи из Ваљева.

ПОСТУПАК —

13 септембра у 5 часова изјутра два наша батаљона извршили су напад на Словац и после краће борбе разбили непријатељске посаде прогонећи их ка сјеверу и овлађујући Словцем. Један наш батаљон био је постављен на линиш с. Веселиновац—Оштриковац (к. 263) са задатком обезбјеђеша на правцу Дивци—Мионица према непријатељској групи која је нападала према јединицама VI пролетерске дивизије и продирала ка Мионици. Овај батаљон дошао је у сукоб са једним дијелом те непријатељске групе која је од правца Дивци преко с. Табановић напала са леђа наше јединице и исту групу одбио наносећи јој губитке. Два наша батаљона која су се још налазила на жељезничкој прузи у долини ЈБига повезали смо са главнином бригаде и касније према наређењу Штаба дивизије пребацили главнину бригаде сјеверно од Словца, на просторију Степање—Вровине (к. 376)—Караула—Јеленка, у циљу прикупљања бригаде на просторији Бабина Лука и припрема за напад на Ваљево. Један батаљон истога дана, по наређењу тог штаба, упутили смо од Степања са задатком да нападне непријатељску групу на просторији Лозница—Дивци са леђа и олакша јединицама Личке дивизије² које су са том групом водиле борбу јужно од Колубаре. Приликом покрета овог батаљона на тај задатак, наишао је на једну четничку бригаду на сектору Разбојиште—Јеленка и исту разбио заробљавајући неколико четника, а касније продужио на одређени задатак разбијајући предња истурена њемачка одјељења, гонећи их до саме ^есте на линији Лозница—Дивци. У овој борби непријатељ¹ је претрпио доста велике губитке у мртвим и рањеним. Наши губитци били су 13 мртвих и 4 рањена борца, сви од тешког оруђа. Овај батаљон није био изненађен од стране непријатеља како то каже у свом писму референт обавјештајне службе тога штаба а које преко штабова бригада упућује референтима обавјештајне службе у бригадама. Овај батаљон још приликом одласка на задатак знао је гдје се налази непријатељ, на кога је први и отпочео са нападом, те сматрам да је референт обавјештајне службе у вашем штабу о том случају погрешно обавијестио и није имао право да тај случај окарактерише као изненађење.

14 септембра главнина наше бригаде налазила се на сектору Бабина Лука, гдје нам је била одређена просторија за прикупљање бригаде, а у току истога дана да извршимо покрет сјеверно од Ваљева на просторији Јасике—Дивље Поље—Поношевац у циљу напада на Ваљево. Два батаљона

² Шеста пролетерска дивизија

била су постављена на просторији Јеленка—Разбојиште према непријатељској групи у Лозници и Дивцима са задатком затварања правца ка Бабиној Луци и обезбјеђења пролаза тога штаба и јединица III бригаде преко Словца и Степања на правцу Бабина Лука. У 18 часова истог дана добили смо наређење од Штаба дивизије за напад на Ваљево који је предвиђен у 18 часова истог дана. Главнина наше бригаде била је упућена са просторије Бабина Лука на раније означену просторију сјеверно од Ваљева, а после пријема наређења о нападу ранији правац смо промијенили и сва бригадна колона продужила је за Рађево Село, гдје смо издали усмено наређење и распоред јединицама за напад и обезбјеђење акције од сјевера и сјеверозапада. У 24 часа истог дана сва наша бригада била је прикупљена на просторији Рађево Село.

15 септембра у 0.30 сати извршили смо напад на Ваљево. У нападу смо употребили четири батаљона и то, I, II, III и V батаљон. VI батаљон са јаким минерским одјељењима поставили смо на просторију с. Златарић са задатком обезбјеђења од Лознице ка Ваљеву као и рушења и минирања комуникације Ваљево—Лозница. Два батаљона поставили смо као резерву на просторији Рађезо Село.

Напад наше бригаде на Ваљево био је силовит и батаљони су у првом налету успјели да продру у центар града заробљавајући веће групе непријатељских војника. Борба у самом граду развијала се је врло повољно и у току ноћи до на освит 15 [септембра] град је био заузет, изузев неколико тврђих зграда у којима је непријатељ био утврђен, одакле је давао жилав отпор, због чега се је борба наставила и у току дана 15 септембра. За ликвидацију појединих непријатељских упоришта, утврђених зграда и слично употребили смо сва противколска оруђа као и тешку артиљерију Корпусног дивизиона која је била у нашем саставу, уносећи једну батерију директно у град, тукући из непосредне близине поједине зграде и упоришта, и на тај начин ликвидирали смо сва упоришта у граду, збијајући непријатеља у касарну V пука³ која се налази на сектору III пролетбригаде. Са нападом на Ваљево истовремено су отпочеле и јединице III пролетбригаде на нашем лијевој крилу. Јединице VI пролет. дивизије са нападом су отпочеле у предвиђено вријеме, но због удаљености и закашњавања наших јединица у нападу њихове јединице су се поступно повлачиле из града, које су поновно отпочеле са нападом после нашег продора у град.

³ Односи се на касарну Петог пешадиског пука бивше југословенске војске у Ваљеву.

Због повољног развоја борбе у самом граду, резерву од два батаљона коју смо држали у Рађевом Селу поставили смо на линију Дивље Поље—Поношевац у циљу јачег обезбјеђења са сјевера и запада. Једну батерију (два топа) задржали смо на просторији Рађево Село као резерву у потребном правцу.

Истога дана послерије подне једна њемачка колона јачине до једног батаљона са неколико четничких група напала је ка VI батаљон у селу Златарићу који је био обезбјеђење од Лознице ка Ваљеву. Поелије краће борбе овај батаљон у садејству артиљерије потпуно је разбио ову непријатељску колону наносећи јој губитке око 40 мртвих и рањених војника и заробљавајући неколико хиљада муниције, 15 шињела и пуно друге ратне спреме.

У вези спољне интервенције непријатеља на нашем сектору извлачили смо два батаљона из града постављајући их на шабачки пут на линији Јазавник—Јасике—Дрочине—Забрдица, а два батаљона и даље задржали у граду ради одржавања реда и даљег вођења борбе на касарни V пука.

У борбама у Ваљеву непријатељ је претрпио на сектору наше бригаде неколико стотина губитака у мртвим, рањеним и заробљеним, међу којима и неколико виших њемачких официра, о којима сте губитцима већ добили посебан извјештај. Наши губитци у борбама у Ваљеву према жестини борбе доста су мали (види листу губитака).⁴

Заплијењено је од непријатеља: 2 неисправне радиостанице, 2 радиоапарата, 3 тешка бацача, 7 лаких бацача, 5 тешких митраљеза, 9 пушкомитраљеза, 203 пушке, 28 пиштоља, 20.000 метака, 107 ручних бомби, 700 бацачких мина, 50 коња, 2 пуковске заставе (ЈБотићеве), 2 магацина са одијелом, храном и другом рагаом спремом, већа свота новца.

Уништено је 4 мотоцикла, неколико вагона, од којих један натоварен са бициклима.

16 и 17 септембра, према наређењу Штаба дивизије, са главнином бригаде поставили смо се на линију с. Златарић—Поношевац—Јасике—Забрдица са задатком обезбјеђења са запада и сјевера као и дејства на непријатељску групу која је од Диваца продирала ка сектору III бригаде и угрожавала њено дејство на још неликвидирану касарну V пука. Један батаљон и даље смо задржали у граду као посадну јединицу и дејство према непријатељу који се налазио у касарни V пука.

Приликом постављања нашег III батаљона на просторију с. Забрдица исти је наишао на једну четничку групу и исту разбио наносећи јој губитке. У току овога дана јача

⁴ Редакција није пронашла овај документ.

непријатељска колона потпомогнута са више моторних возила продирала је од Словца ка Ваљеу у циљу спасавања и извлачења своје опкољене групе у касарни V пука. У вези те неггријатељске колоне наредили смо нашем II батаљону, који је до тада био као посада у граду а истовремено и дејствовао према касарни, да своју главнину избаци ван града на шабачки пут а јача одјељења остави према касарни све дотле док непријатељ не уђе са моторизацијом у град.

Истога дана, према наређењу тога штаба, са бригадом смо извршили покрет са дотадањег сектора на просторију Бабина Лука и извршили сљедећи раепоред батаљона: један батаљон на шабачком путу Кичер (к. 329), један батаљон Матића Крај (к. 285), један батаљон Караула (к. 312), један батаљон Њот, један батаљон Михајлов Врт (к. 259), један батаљон Старо Село, док су остале наше јединице налазиле се на проеторији Бабина Лука, заселак Главница. Задатак батаљона био је обезбјеђење и извиђање са својих праваца према сјеверу, истоку и југу.

Приликом постављања I батаљона на Караули сукобио се је са једном четничком бригадом на сектору Караула и исту разбио наносећи јој губитке. I батаљон имао је I погинулог борца. Овај батаљон прогонећи четнике са својим дијеловима овладао је Вровинама (к. 376). У току овога дана на сектору с. Степање од Уба сконцентрисала се једна њемачко-четничка колона појачана са два тенка, која је надирала ка Вровинама. Истога дана, према наређењу тога штаба, наша бригада са горе наведене просторије имала је извршити покрет правцем с. Степање—Непричава и пребаци се преко р. Колубаре на јужну страну између Словца и Лајковца. У току покрета на том правцу сукобили смо се са том непријатељском групом на линији Степање—Вровине, употребљавајући на ту групу два наша батаљона са једним топом корпусне артиљерије, која је била у првом нападу разбијена и натјерана у бјегство.

Према новој одлуци Штаба дивизије, са главнином бригаде промијенили смо правац и пребацили се преко Колубаре на просторију Лозница—Веселиновац, док смо један батаљон са једним топом и даље задржали на Вровинама са задатком дејства на непријатеља и обезбјеђења нашег покрета на одређеном правцу. У току ноћи 16 на 17 пребацили смо се са свим нашим јединицама јужно од Колубаре на просторију Веселиновац—Табановић—Вртиглав,

18 септембра, према наређењу Штаба дивизије, поставили смо четири батаљона на линију Маркова Црква—Веселиновац—Табановић—Радобић—Шушеока, док смо остала три батаљона, корпусну артиљерију и остале наше јединице поставили на сектору Мионице.

Истога дана око 12 часова непријатељ је почео са евакуацијом Ваљева и када је наишао у наш распоред, наши батаљони извршили су напад на линији Дивци—Словац. Борба је трајала све до три часа изјутра 19 септембра. Непријатељ је у овој борби претрпио губитке преко 100 мртвих и рањених војника. Ми смо имали два рањена друга. Уништено је 5 камиона, 2 тенка, један мотоцикл, већи број камиона је оштећен, које је непријатељ одвукао везујући их затенкове. Заплијењена су 4 пушкомитраљеза, 600 конзерви, 30 ћебади, 15 шаторских крила, 2 пиштоља, неколико хиљада муниције и пуно друге ратне спреме. У овој борби употребили смо и артиљерију, која је ефикасно дејствовала и непријатељу нанијела губитке.

19 септембра у току дана са бригадом смо се налазили нагоре наведеним положајима и са истим распоредом. Овога дана на сектору бригаде није било нарочитих промјена, наставили смо са минирањем и рушењем пута на линији Дивци—Словац—Уб. Овога дана заробљена су 2 непријатељска војника са 2 пушкомитраљеза.

20 септембра са бригадом смо се налазили на истим положајима и у истом распореду. У току овога дана непријатељ је покушао са два тенка и нешто пјешадије у насилном извиђању од Уба према нашим положајима. Послије краће борбе и дејства противколских оруђа непријатељ је враћен ка Убу. Непријатељски губитци у овој борби нису нам познати. Ми нијесмо имали губитака.

21 септембра са бригадом смо се налазили на истим положајима и у истом распореду. Овога дана непријатељ је поково покушао од Уба према нашим положајима са 2 тенка и до 100 војника у циљу насилног извиђања. Послије јаче борбе и дејства противколских оруђа као и тешке артиљерије непријатељ је враћен ка Убу. Губитци непријатеља били су 1 погинули официр и 5 рањених војника. Ми нијесмо имали губитака.

22 септембра са бригадом смо се налазили на истим положајима и у истом распореду. Овога дана на сектору бригаде није било никаквих промјена. Вршена је патролна и извиђачка служба.

23 септембра, према наређењу Штаба дивизије, са додаћег сектора извршили смо покрет у 5 часова изјутра и поставили се на просторију Дивци—Степање—Вровине (к. 376)—Караула (к. 312)—Лозница, док смо два батаљона задржали на просторији Маркова Црква—Веселиновац—Оштриковац.

У току покрета батаљони који су ишли на просторију Степање—Вровине сукобили су се са непријатељским снагама јачине 100 војника и 2 тенка на линији села Степање.

Послије краће борбе непријатељ је одбачен ка Убу. У овој борби непријатељ је имао **једног** мрвог и **осам** рањених војника. Ми нијесмо имали губитака.

24 до 28 септембра са бригадом смо се налазили на горе наведеној просторији са задатком извиђања према Убу као и у долини Тамнаве, а такође и дејства ка тој просторији. Истовремено и задатак затварања правца од Уба према Словцу и Ваљеу. У овом времену на сектору бригаде није било значајнијих промјена. Вршена је патролна и извиђачка служба.

29 септембра налазили смо се на истим положајима и у истом распореду. Овога дана упутили смо јача извиђачка одјељења са задатком извиђања Уба и спољних положаја. У току овог извиђања имали смо два погинула борца. Непријатељски губитци нијесу нам познати.

30 септембра са бригадом смо се налазили на истим положајима и у истом распореду. На сектору бригаде није било значајнијих промјена. Вршена је патролна и извиђачка служба.

ЗАКЉУЧАК —

У овом периоду акције у којима је учествовала наша бригада биле су доста замашне, а нарочито акција у Ваљеу као и акција на сектору Дивци—Лозница—Словац. Непријатељске снаге биле су доста јакe, међу којима је био већи број Нијемаца потпомогнут у појединим акцијама са јаким моторизацијом и другим наоружањем. Акција на Ваљево, иако са закашњењем, била је добро организована и у овој акцији сви наши борци и руководиоци показали су пуно вјештине и самоиницијативе, нарочито у ликвидирању појединих важнијих и тврђих мјеста. Одлучност и снажљивост у овом периоду акција у потпуности су одговориле при извршавању постављених задатака наше бригаде. Односи наших бораца и руководилаца у свим акцијама, а нарочито у Ваљеу, били су на завидној висини. Но, ово не значи да однос није могао бити и бољи на појединим и изузетним мјестима. Однос бораца према старјешинама и обратно добар је, и он се у овим условима из дана у дан побољшава. Дисциплина у нашим јединицама доста је добра, но са приливом великог броја нових бораца, било да су до-

бровољно дошли или заробљени, ипак се у том погледу осјећају недостатци, у ком ће погледу требати пуно рада, да се ти борци дисциплинују правилно, освијесте и прилагодете нашем животу. У овом периоду а и раније, све наше јединице су се добро попуниле и сада су сви батаљони бројчано доста јаки. У великој мјери у нашој бригади осјећа се недостатак у довољном и одговарајућем броју оружја, обуће, одјеће и друге војне спреме. Велики број нових бораца у посљедњим борбама показао се доста добар, што даје гаранције да ће већина тих бораца ускоро постати равна старима. Војнички рад у овом периоду прилично је био активан а такође и политички, нарочито у погледу са новим борцима, и није пропуштен ни један час слободног времена. Исхрана у бригади је добра.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ — МАЈОР,
Ј. Жарић

БР. 50

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ИРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ О ПОКРЕТИМА И РАДУ ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ У ВРЕМЕНУ ОД 20 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1944 ГОДИНЕ¹

ШТАБ VI ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
6.X.1944 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

Према Вашем тражењу доставља се извод из операцијског дневника за вријеме од 20—30.IX.1944 г. и то:

20.IX.1944

I бригада извршила је покрет из села Клинаца за село Кличевац, на којој просторији је и заноћила.

II бригада налазила се је у граду и на периферији града, Ваљева на одмору и обезбјеђењу улаза у град.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 1051.

III бригада налазила се је у селу Дегурић—Седлари са задатком затварања правца од Ужица.

21.IX.1944

I бригада налазила се на простору Кличевца на одмору и сређивању.

II бригада закључно до 28.IX. т.г. налазила се у граду и периферији града, која у исто вријеме вршила обезбјеђење града. За ово вријеме бригада се купала, разушавала, сређивала јединице и вршила пријем новопридошлих бораца.

III бригада налазила се у с. Дегурић—Седлари јужно од Ваљева са задатком затварања правца од Ужица.

22.IX.1944

I бригада се налазила на простору Кличевца, гдје је вршила чишћење оружја, спреме.

III бригада извршила је покрет из с. Дегурића за село Причевић, гдје се и размјестила у околним засеоцима. На овом простору бригада је служила као дивизијска резерва.

23.IX.1944

•I бригада извршила је покрет из с. Кличевца у правцу [Црвене] Јабукe и Коцељева, на ком се простору бригада и смјестила и затв-арала правац од Шапца према Ваљеву..

III бригада остала је на простору гдје се налазила у току 22.IX. са истим задатком.

24.IX.1944

I бригада извршила је покрет са простора [Црвена] Јабукa—Коцељево на простор Коцељево—Бобија. На овом простору бригада је остала до 24.IX. са истим задатком, тј. затварање правца од Шапца према Ваљеву.

III бригада налазила се са истим распоредом и задатком као и 22 и 23.IX. У састав бригаде стигао је Штаб бригаде и III батаљон, који су били остали иза дивизије још при прелазу ријеке Боене.

25.IX.1944

I бригада налазила се у Бобији и околним засеоцима на одмору, а са мањим снагама обезбјеђивала се од правца Шапца, у ком је правцу вршила и извиђање.

III бригада налазила се на истом простору као и 22.IX. На овоме мјесту бригада се углавном одмарала и сређивала. У току дана примљено је 40 новопридошлих бораца.

26.IX.1944

I бригада са простора Бобије извршила је покрет у правцу Суботице- Значајнијих промјена у току дана није било.

III бригада се налазила са истим распоредом и задатком Као и протеклих неколико дана. Један батаљон извршио је покрет за село Митровићи.

27.IX.1944

I бригада је вршила покрет у село Суботицу и околне засеоке, одакле је вршила извиђање према непријатељу и са мањим снагама прогонила четничке групе које су се задржавале у околним селима.

III бригада извршила је покрет из села Причевића у село Миличиница, гдје се је смјестила за преноћиште. Значајнијих пројана у току дана није било.

28.IX.1944

I бригада извршила је покрет из Суботице на просторију Румска са задатком прикупљања података о непријатељу на овом правцу.

II бригада извршила је покрет из Ваљева на простор Коцељева гдје је и заноћила.

III бригада извршила је покрет из с. Миличиница за село Текериш У циљу прочишћавања четничких банди из Цера. Пошто су четници раније протјерани од снага XII корпуса, наше јединице нијесу борбу ни водиле. Бригада је заноћила на простору Текериш—Г. Сипуља. На овом сектору примљена су *84 нова борца*.

29.IX.1944

I бригада налазила се у покрету на просторији села Метлић—Бобија. Важнијих пројана није било.

II бригада извршила је покрет са просторије Коцељева у правцу Градојевића, на ком је мјесту заноћила.

III бригада налазила се на простору Текериш на одмарању. Један батаљон са интендантуром и амбулантом премјестио се из с. Г. Сипуље у с. Текериш.

30.IX.1944

I бригада извршила је покрет са просторије Метлић—Бобија на просторију Владимирци, са задатком затварања правца од Шапца, извиђања непријатеља који се налази јужно од Шапца-

II бригада са својим снагама извршила је покрет из села Градојевића У правцу Дебрца са задатком испитивања непријатељ. снага на овом правцу.

III бригада извршила је покрет из села Текериша за село Мровска и Каона гдје се је размјестила за преноћиште.

У овом периоду дивизија није изводила неке значајније операције, једино на неким мјестима вршено је протјеривање четничких група, које уопште нијесу давале отпор-

Штаб дивизије са штабном четом за вријеме од 20—28.IX. т.г. налазио се у Ваљеву. Од 28—30.IX налазио се у покрету у правцу: Коцељево, Градојевић, Каона и Крнуле.

За ових 10 дана дивизија је просјечно дневно примала 45—50 нових бораца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Начелник штаба,
мајор,
Д.² Дотлић

БР. 51

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПРЕ- БАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ КОЗУАР—БАЊАНИ—ВУ- КИЋЕВИЦА¹

Ш Т А Б
ХВИ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. пов. оп. бр. 103/44
6.X.1944 г.
у 11 час.

ЗАПОВЕСТ

Секције Шабац и Обреновац размер 1 : 100.000

Ситуација: Јединице Црвене армије заузеле су Панчево и припремају јуриш на Београд. Јединице I корпуса приближавају се јужно ка Београду. У вези с тим наш Корпус добио је задатак: у садејству са VI личком дивизијом ликвидирати Обреновац и продужити ка Београду.

Наш задатак: Услед хитног покрета, обуставити даље пребацивање нових бораца, прикупити све делове и пребаци се на сектор Козуар—Бањани—Вукићевица².

² Душан

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/2, к. 951.

² Види док. бр. 65 и у 14 књ. извод из Операциског дневника Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године. »

У вези предњег, —

наређујемо:

- 1) 11 бригада одмах по пријему-заповести прикупиће све своје јединице и са просторије села Слеччевић кренути правцем: Добрић—Варна—Владимирци—Козуар Бањани—Вукићевица, на којој просторији задржати се и сместити са бригадом, обезбеђујући се од правца Обреновца, истурајући један батаљон у висину Равног Поља. Обезбедити се и од правца друма Дебрца—Обреновац, истурајући јача одељења у висину Вуковог Поља. Са просторје Вукићевица ова бригада ухватиће везу са јединицама XI дивизије која се налази на сектору Обреновца и има задатак блокаду истог. Путем извиђачко-обавеитајних органа најхитније испитати стање непријателских снага у Обреновцу, као и ситуацију на друму Обрековац—Дебрца.
- 2) I бригада најхитније прикупиће све своје делове са сектора Богатић—Црна Бара и кренути правцем Змињак—Липшист —• Добрић —• Варна — Владимирци — Козуар, смештајући-се са бригадом на просторији села Козуар, обезбеђујући се од правца Дебрца и друма који води од Шапца ка Обреновцу. Два батаљона који држе блокаду Шапца треба да служе главнини бригаде све до њеног прелаза кроз село Добрић као бочно обезбеђење од правца Шапца. По пролазу главнине бригаде [кроз] село Добрић, батаљонима издати наређење да крену као заштигница и бочно обезбеђење бригаде правцем за главнином бригаде. Једном батаљону одредити правац кретааа северно од правца кретања главнине бригаде на удаљењу од два километра, који ће служити као бочно обезбеђење од правца Шапца.

Ошзиром да је покрет ове бригаде прилично дуг, Штаб бригаде ПО доласку у село Владимирце даће застанак од једно 2 сата, користећи то време за одмор, као и за кухање једног obroка за борце. По одмору јединица и завршеном obroку продужити покрет одређеним правцем смештајући се на одређеној просторији.

Штаб бригаде при одласку из села Богатић обавестиће о покрету наших јединица новоформирану командниеста и исту повести са собом, као и интендантур дивизије, те глумачку екипу Штаба корпуса.

Све примљене борце у току данашњег дана из Срема повести са собом не вршећи поделе по дивизијама, пошто се и XXXVI дивизија покреће у правцу покрета наше

дивизије. Подела бораца по дивизијама извршиће се на новој просторији.

- 3) IV бригада држаће и даље блокаду Шапца са јужне стране и југозаладне стране са мањим одељењима а главнину повући на сектор села В. Врањска и у 9 часова 7 о.м. по доласку батаљона и дивизиске болнице из Чокешине (којем је Штаб дивизије већ издао наређење да се хитно пребаци у састав бригаде у село В. Врањску) кренути главнином бригаде правцем: Велика Врањска—Вукошић—Владимирци—Козуар—Бањани. На просторији села Бањани задржати се и сместити са бригадом, обезбеђујући се од правца севера, а постављајући извесно обезбеђење на друму од правца Врела.

Са најмање два батаљона који ће служити као заштитница и бочно обезбеђење од правца Шапца и друма Шабац—Дебрц—Обреновац, кретати се правцем: Мала Врањска—Церовац—Меовине—Крнић—Вукона.

Ова два батаљона задржати и сместити на сектору села Вукона, као обезбеђење од правца Дебрца. Мост на Козуарици, уколико није порушен, одмах уништити.

Дивизиска болница кретаће се са IV бригадом. За исту у селу В. и М. Врањска благовремено мобилисати потребан број кола, обзиром да коњи из села Чокешине неће моћи издржати покрет до наше нове просторије.

- 4) Штаб дивизије кретаће се са I бригадом, а на новој просторији сместиће се у село Бањани.
- 5) Корпусна артиљерија кретаће се са I бригадом улазећи у састав исте у селу Липолисту.
- 6) Штабови бригада настојаће да што је могуће мање користе кола за превоз комора и тежити што пре да се кола избаце из употребе, јер иста прилично отежавају и успоравају покрет.
- 7) Услед хитности покрета тежити да се наређени покрет изврши благовремено, тако да би се на нову просторију пребацили у току сутрашњег дана до пред мрак.
- 8) Штаб IV бригаде обуставиће даље пребагривање нових бораца на сектору Грабовци—Мрђеновац, обавештавајући Штаб VI бригаде³ о хитном покрету целог нашег Корпуса у хрговцу Београда. Све већ пребачене нове борце повести са собом не делећи их по дивизијама и по доласку на нову просторију извршити поделу на дивизије.

³ Шеста војвођанска ударна бригада Тридесет шесте НОУ дивизије дејствовала је привремено у Срему непосредно под оперативним руководством Главног штаба НОВ и ПО Војводине.

Обавестити штаб VI бригаде једним писмом да са новим борцима који се нису још успели пребацити преко Саве. крену на сектор Купинова где ће вероватно постојати могућност за поновно пребациваше бораца из Срема у Србију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник,
капетан **Ребула**

Командант,
потпуковник **Камењар**

БР. 52

**ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА СЕДАМНАЕСТЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПР-
ВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА У
ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 6 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВ. НОВЈ
Пов. бр. 5
6-X-1944 године

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ,

До-стављамо извјештај из операцијског дневника у вре-
мену од 1 до 6 ов. мј., и то:

1-X-1944 г. Недјеља

V току дана распоред јединица наше дивизије био ј
слједећи:

II бригада на просторији: Засеље—Јежевица—Табано
вићи—Глумач—Пријановићи.

VI бригада на просторији: Шехово Брдо—Каран—Гу-
бин До—Косјерићи—Субјел.

XV бригада на просторији: Дружетићи—Прањани—Је-
жевица—Г. Горијевница.

Штаб дивизије у с. Душковци.

Један батаљон II бригаде пронашао је један четнички
магацин у с. Глумач, у којем се налазило: 1 телефонска цен-
трала — нова, 5—6 км пољског кабла, 100 пари чизама које
су расходоване (могу се искористити само саре), 22 пара но-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института -под рег. бр. 18/3, к. 982.

вих војничких ципела. Други батаљон ове бригаде ухватио је 2 цивила-четника — који су се показали као зликовци према нашем народу.

У току прошле ноћи, 30-1X/1-X, једна чета VI бригаде упала је у Ужице, у интернат, у коме су били смјештени ђаци из разних крајева и том приликом са четом је пошло 20 другова и 4 другарице, све ђаци. Са њима је изашао и 1 професор.

У току дана није било борби са непријатељем.

У току дана упућено је у I пролет. корпус 10 другова артиљераца.

У току дана непријатељска авијација неактивна.

Вријеме: магла и киша цијели дан.

2-X-1944 г. Понедељак

У току дана није било промјена ни борби, сем пго је XV бригада имала мањих сукоба са четницима око Чачка, које је брзо растјерала.

Једна чета VI бригаде у току прошле ноћи 1/2 о.м. упала је понова у Ужице — интернат одакле је извела још 25 ђака са 1 учитељем.

На сектору наше дивизије интензивно се ради на учвршћивању народне власти, организацији исте као и на организацији мобилизације способних младића за нашу војску.

По јединицама одржавани су војно-политички часови.

У току дана упућено је 10 другова са коњима за коњичку бригаду.

Непријатељска авијација неактивна.

Вријеме: магла и киша цијели дан.

3-X-1944 год. Уторак

У току дана није било промјена ни борби. У току ноћи 3/4 о.м. један батаљон II бригаде вршио је демонстративни напад на Пожегу, гдје је било око 450 Њемаца наоружаних са 2 брдска топа, 2 т. бацача, неколико аутоматских оружја и лаких бацача. Том приликом убијена је њемачка стража на мосту од 4 војника. наших губитака није било, сем што је остао 1 лаки бацач приликом противнапада Њемаца. Борац који је носио бацач заплео се је у жицу, али се је успио Извући оставивши бацач.

У току дана упућено је 20 другова у I корпус за лаки батаљон.

Такође је данас формирана и дивизијска болница.

По селима одржавају се зборови и конференције са народом и одборима.

Непријатељска авијација неактивна.

Вријеме: магла и киша цијели дан.

4-X-1944 год. Сриједа

На сектору наше дивизије у току дана није било промјена ни борби.

По јединицама извођена је војничка обука и одржавани су политички часови. Вршена су извиђања и прикупљање података о непријатељским оклопним гарнизонима.'

Једна чета XV бригаде сукобила се са једном групом четника код Чачка и том приликом 6 убила, 3 заробила и & ранила, без сопствених губитака.

5-X-1944 год. Четвртак

У току дана распоред јединица наше дивизије остао је исти, сем што је VI бригада извршила извјесно помјерање према Ужицу и размјестила се на просторији села: Мијатовићи (Ђаков Камен)—Дубоко (Карађорђево Шанац)—Каран—Рибашевина—Косјерићи—Ражана.

Борби са непријатељем у току дана није било.

Један батаљон II бригаде у с. Жежевица пронашао је 400 мина за њемач. мали бацач и 4 сандука разне пушчане муниције. Други батаљон ове бригаде пронашао је 1 лаки (мали) талијански бацач и 1 радио-станицу (већу) са радио-телеграфистом шифрантом — четничким.

VI бригада у с. Рибашевина и Ражана успоставила је Команду мјеста.

На сектору које држи наша дивизија интензивно се ради на успостављању сеоских НО одбора (гдје их још нема) као и општинских, одржавајући са народом и одборима зборове и конференције.

По јединицама одржавани су војно-политички часови и вршена су извиђања —• патролирања и прикупљање података о непријатељу из околних гарнизона.

Непријатељска авијација неактивна.

Вријеме: промјецљиво без кише.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

З А Ш Т А Б
Начелник-мајор,
Ратко Вујовић

(М.П.)

БР. 53

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА МАРШ
НА ПРОСТОРИЈУ ГОРЊА И ДОЊА ТРЕШЊЕВИЦА—
ВОЈКОВЦИ¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 58
6.X.1944 г. у 17,30 ч.

ЗАПОВЕСТ

Секција Ужице—Ваљево—Аранђеловац 1 : 100.000

Овог момента смо добили радиограм од Штаба I Пролетерског корпуса:

„Одмах крените усиљеним маршем на просторију Војковци—Г. и Д. Трешњевица између Аранђеловца и Рудника“².

У вези предњег,

наређујемо:

1.) *II Крајишка* НОУ бригада одмах по примитку овог наређења концентрисаће се на просторију с. Жевица и са своја три батаљона кренути усиљеним маршем правцем: Прањани—Бершићи—Рудник и смјестити се на просторију Горња Трешњевица.

Двије чете од оног батаљона који је упутио једну чету преко Западне Мораве за хватање везе са XXXVII Дивизијом, оставити на просторији с. Жевица—Доња Добриња, да сачекају чету и да усиљеним маршем крену вашим правцем.

Вечерас ће бити упућена Дивизијска болница у варошицу Прањани и при пролазу исту прихватити, обезбјеђујући је успут и смјестити је у Горњу Трешњевицу.

2.) *XV Мајевичка* НОУ бригада одмах по примитку овог наређења концентрираће све своје снаге у варошицу Прањани и кренути правцем: Бершићи—Рудник и смјестити се на просторију Доња Трешњевица.

Покрет извршити усиљеним маршем како би се чим прије стигло на одређену просторију.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38/1, к. 982.

² Види док. бр. 67.

3.) Штаб дивизије и хируршка екипа сутра у 7 сати крећу из села Душковаца правцем II крајишке бригаде и смјештају се у с. Г. Трешњевица.

4.) VI Босанска НОУ бригада сутра ујутру креће из Ко-сјерића усиљеним маршем преко Прањана и Рудника и смјешта се у с. Војковци.

5.) У вези са наређеним покретом наших јединица у правцу Београда, потребно је добро припремити све јединице у том смислу, а нарочито скренути пажњу руководиоцима на војничку, политичку и историску важност нашег задатка, те захтијевати од истих максимум труда и пожртвовања за његово извршење.

Ово је нарочито важно предузети због дужине и усиљености маршева наших јединица, који се овим наређењем предвиђају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
* п.пуковник,

Командант-пуковник,
Глигорије Мандић

(М.П.)

БР. 54

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА И БА-
БИЧКОМ НОП ОДРЕДУ ЗА ДЕЈСТВА У ПРАВЦУ НИША¹

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 30
6.X.1944 г.

ШТАБУ. БРИГАДЕ _____ОДРЕДА

Ситуација: Непријатељске снаге после заузимања Вла-
сотинца овладале су положајима Јастребац, Дадинци, Бегово
Браниште, Шишава. Ове непријатељске снаге које се налазе
на овим положајима су директна одбрана Лесковца. На сек-
тору Свође—Крушевица конце-нтрише се једна бугарска ди-
визија, која има задатак да у заједници са нама заузме Вла-
сотинце и продужи према Лесковцу. и Нишу. На сектору
Завидинци—Равна Дубрава непријатељске снаге које су се

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 23/1, к. 1051.

налазиле на обом простору повукле су се у правцу Ниша, а један изванштан део тробио се је за Власотинце.

4 ов.месеца један батаљон X бригаде са Бабичким одредом водио је борбу са Немцима на сектору Душник—Гаџин Хан, док су све остале наше јединице водиле борбу са Немцима који су надирали од ЈТесковца и од Равне Дубраве према Власотинцу. Непријатељу су нанесени велики губитци, а и заробљено је 27 немачких војника.

Према обавештењима, које смо добили од обавештајног официра X бригаде, један немачки артиљеријски пук креће се од Ниша у правцу Лесковца.

У Лесковцу непријатељске снаге су непознате.

Наша Дивизија добила је наређење да са једном бригадом пребаци се на леву обалу реке Мораве, док са осталим јединицама треба да остане на овом терену и да у заједници са бугарским јединицама дејствује на непријатеља у правцу Лесковац—Ниш².

У циљу датог нам задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

•VIII бригада по пријему овог наређења прикупиће се на просторији Градиште и извршити покрет најлакшим правцем у правцу Мораве и пребаци се јужно од Грделице на леву обалу реке Мораве, где ће ухватити везу са XV бригадом 46 дивизије³ и преузети од ње положаје. VIII бригада пратиће будно развој ситуације и у погодном моменту извршити напад на Лесковац, т.ј. када бугарске и наше јединице буду напале Лесковац од правца Власотинца.

XII бригада по пријему овог наређења одмах ће упутити своја два батаљона на просторију Доња Лопушња—Градиште, где ће примити положаје VIII бригаде у циљу затварања правца од Јастрепца и ликвидације истог уколико постоји могућност. Овим батаљонима дати у задатак да се повежу са XIV бригадом 46 дивизије⁴, где ће везу ухватити преко VIII бригаде. Ова два батаљона почетком општег напада на Власотинце⁵ и Лесковац отпочеће одмах са нападом на Јастребац и Власотинце са те стране. Остала

² Види док. бр.* 182.

³ Погрешно написано, а односи се на Четрдесет седму НО дивизију, јер је ова дивизија (формирана 1 октобра 1944 год.) имала у свом саставу Петнаесту, Двадесет осму и Двадесет девету бригаду, Док је Четрдесет шеста НО дивизија (формирана 12 септембра 1944 год.) имала у свом саставу Двадесет пету, Двадесет шесту и Двадесет седму бригаду.

⁴ Вероватно Двадесет девета српска бригада Четрдесет седме НО дивизије. Види том I, књ. 14, извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

⁵ Види док. бр. 68.

два батаљона разместили на просторији Брезовица—Крушевица, који ће исто тако у заједници са бугарским снагама дејствовати у правцу Власотинца. По заузимању Власотинца бригада ће продужити у заједници са бугарским снагама према Лесковцу.

X бригада разместиће се на просторији Црна Бара—Мала Ломница—Средор—Липовица у циљу затварања правца од Власотинца. Уколико непријатеља нема на просторији Равна Гора⁶—Душник пребацили своја два батаљона на просторију Комарш;а—Ступница. Везу одржавати са бугарским јединицама које оперишу у правцу Равне Дубраве и Душника и у заједници са њима бригада ће вршити покрете у правцу Ниша како је то већ и раније наређено.

I власотиначка бригада са наоружаним батаљоном поставиће се на просторију Црнатово у циљу садејства и напада на Власотинце када буде отпочео напад. Везу одржавати са X бригадом и са батаљоном XII бригаде у Крушевици.

Бабички одред пребациће се на просторију Бабичка Гора и у селу јужно од Бабичке Горе, кретати се по читавом терену и не дозвољавати да четничке банде врше мобилизацију на терену бабичком, већ где се год појави и најмања група, прогонити је.

Веза — Све јединице свакодневно одржаваће са нама везу, свако јутро достављати нам распоред својих јединица и ситуацију на свом сектору.

VIII бригада одмах ће упутити два коња да приме радиостаницу код овога Штаба, где ће нас свакодневно обавештавати о и најмањој промени на своме сектору, т.ј. на сектору леве обале Мораве.

X бригада такође упутиће два коња да приме радиостаницу за своју бригаду.

VIII бригада пре одласка, т.ј. у току данашњег дана, послаће нам људство тражено за курс као и све извештаје које шаљемо, тако да не би људство ишло на леву страну Мораве па поеле поново враћало се назад. Бригада мора прећи на леву обалу Мораве најдаље сутра до 12 часова. Ми се налазимо у селу Крушевици, где слати све извештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

(М.П.)

Пол. комесар-п.пуковник,
Живко Живковић

Командант-п.пуковник,
Ратко Софијанић

Начелник-мајор,
Валецтин Хорватић

⁶ Равна Дубрава

БР. 55

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О БОРБАМА ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ И
О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЛЕСКОВЦУ¹**

ШТАБ
XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. служб.
6-X-1944 г.
у 10,10 ч.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ
— Оперативно одјељење —

Положај

Распоред наших снага исти као и до сада: Ћеновац—
Милановац—Белановце—Каштавар—Добра Глава—Међа—
Дреновац—Црнатово—Житорађа.

Промена на нашем сектору нема.

XIII бригада имала је неколико мањих акција: ноћу између 4/5 ов.м. мањи извиђачки делови спуштали су се до фабрике гуме Чуљковића, на сами улаз у Лесковац из правца Лебана, и успели су да потисну непријатеља из предњих делова — ровова и да овладају истим. Заплењено је 3' сандука граната за мали бацач. Ми нисмо имали губитака, а непријатељ је вероватно имао, јер је био изненађен. Исте ноћи иста бригада поставила је на путу Ниш—Лесковац мине на које су наишли непријатељски камиони. Уништена су два камиона. Жртве-губици непознати.

5 ов.м. на сектору XIII бригаде непријатељ је покушао да се пробије у правцу Миланова из Лесковца. Непријатељ је дочекан и борба је вођена од 12 до 16 часова. Непријатељ је повраћен за Лесковац. 3 омл. батаљон је наставио гоњење непријатеља и истовремено протерао непријатеља и из Д. Синковца. Ми нисмо имали губитака. Губици непријатеља нису нам познати, али их је вероватно имао, јер је отступао у неред.

На истом сектору 4 ов¹.м. у борби са недићевцима 3 омл. батаљон исте бригаде убио је 3 недићевца и 1 ранио. Ми нисмо имали губитака.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/3, к. 1078.

Стање у Лесковцу на дан 4 ов.м.: Крајскомандантура 11 Фелдјандармерија са целокупним особљем напустила је Лесковац и отишла за Ниш. Претходно су запалили архиву. У граду нема никакве друге власти сем општинске; у граду је читава анархија. Остаци четничких банди и добровољаца врше пљачку. Од Српске страже у граду је остало око 40—50 војника, а од четника само 70 људи. Они немају никакве дужности, већ се само скитају и пљачкају. ЈБотићевци су на истим положајима и јако су узнемирени. Њихов се покрет очекује свакога момента. Наговештава се да Стикић и Зотовић треба са својим људством да се врате у Лесковац по наређењу Немаца ради успостављања власти и реда. Они до сада нису дошли и питање да ли ће се уопште вратити.

Група Немаца која је 3 ов.м. дошла из Ниша у Лесковац имала је за задатак да обезбеди извлачење Крајскомандантуре. Та војска у којој има доста Талијана и Банаћана, налази се још увек у Лесковцу. Њено наоружање: 3 тешка далекометна топа и 6 аутоматских топова. Топови су постављени на сточној пијаци. Јачина ове групе је око 800 војника. Командант ове групе је пуковник Деуелп. Његово је седиште у Лесковцу.

Ноћас смо вршили демонстративни напад. Организовани напад на град Лесковац, који смо предвидели и за који смо јавили, отпао је у задњем моменту обзиром на промјене непријатељских снага. Наиме, непријатељ који се налазио у Грабовници, Белгом Брегу и око Грделице извршио је померање у правцу Лесковца.

Шаљемо вам заплећену архиву и документа од Немаца који су 3 ов.м. заробљени код Дољевца.

Потписани је мишљења да би требало издати наредбу свима нашим јединицама које се налазе на домаку Лесковца за један организовани напад на град, јер има доста услова да би исти се овеојио.

СМРГ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Начелник штаба-мајор,
Раде Поповић

БР. 63

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ОСМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О ФОРСИРАЊУ ДРИНЕ НА СЕКТОРУ ЗВОРНИК—КОВИЉАЧА¹**

ШТАБ XXVIII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број: 343

дана: 6 X. 1944 год.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

Ваше наређење² за покрет према Убу примили смо.

Наше јединице стићи ће до данас навече на просторију Ковиљача—Лозница. Преко Дрине се пребацујемо код Зворника и на понтонима код Ковиљаче. Код Ковиљаче пребацујемо рањенике и Бродску бригаду³ која маршује са просторије Вукоеавци (секција Бијељина) константно.

Усљед напорног марша и велике боеотиње потребан нам је најминималнији предах.

Чим се Дивизија пребаци на просторију Лозница—Ковиљача обавестићемо Вас преко радија. Радио-везу одржаваћемо стално.

Ми ћемо настојати извршити покрет из Лознице што пре да би стигли на време на одређени задатак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник:

Б.⁴ Кладарин

Командант, потпуковник:

Радојица М. Ненезић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/2, к. 1124.

² Редакција не располаже овим документом.

³ Бродска НО бригада формирана је крајем септембра 1943 год. у Ораховици (Славонија) од бораца Диљског НОП одреда и три чете Дванаесте ударне бригаде Дванаесте НОУ дивизије. У почетку је дејствовала око Славонског Брода као самостална јединица. Од новембра 1943 до фебруара 1944 год. била је у саставу Дванаесте НОУ Дивизије. Од фебруара 1944 год. до краја рата налазила се у саставу Дванаесте осме НОУ дивизије као Дванаест пета хрватска бригада.

⁴ Буро

БР. 57

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ СЕДМЕ СРП-
СКЕ НО БРИГАДЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕМАЧ-
КИХ СНАГА ИЗ КУМАНОВА КА ВРАЊУ¹**

Ш Т А Б
46 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
Оп. бр. СЛ.
6 октобра 1944 г.

Х И Т Н О

ШТАБУ ХХVII БРИГАДЕ

XXV бригада нас телефонски извештава да је непријатељска моторизована колона кренула из Куманова и јутрос дошла до на раскрсницу путева који се одвајају за Прешево и за Бујановац. На тој раскрсници је порушен мост, али га они заобилазе.

Претпостављамо да ће непријатељ продужити за Врање и Бело Поље у циљу ослобођења свог гарнизона, одакле би вероватно продужио за Лесковац.

Одржавајте чврсту везу са XXV бригадом. Добро би било да један члан Штаба бригаде буде на телефону (у Врању или на другом месту) како би могао одржавати сталну телефонску везу са XXV бригадом и са нама.

У случају непријатељског продирања на нашу територију наше би снаге требале да се пребаце на десну обалу р. Мораве и према томе ћете ви подешавати ваш рад².

Уколико имате неких теже покретљивих делова, могли би их у току дана пребацити на десну обалу р. Мораве, али без икакве ужурбаности.

С. Ф. — С. Н!

Пол. комесар, п.пуковник

Командант, п.пуковник,
Том. Ј. Поповић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1, к. 1340.

² Види док. бр. 58 и у 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

БР. 63

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРЕДЕСЕТ ШЕСТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ, ДВАДЕСЕТ ШЕСТЕ, ДВАДЕСЕТ СЕДМЕ, ДРУГЕ ВРАЊСКЕ, ПРВЕ И ДРУГЕ СУРДУЛИЧКЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА БУЈАНОВАЦ— ВРАЊЕ—ГРДЕЛИЦА¹

ШТАБ
46 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
Пов. оп. бр. сл.
у 19,30 ч.
6 октобра 1944 г.

ШТАБУ БРИГАДЕ

Јутрос раио непријатељ је, још неустановљено са коликим бројем моторних возила и тенкова, кренуо од правца Куманова ка Бујановцу и Прешеву. У току дана успео је одбацити снаге Оперативног штаба за Косово које су се налазиле на лх-шији: Буштрање—Кразмировац—Божењевац и пред ноћ овладати линијом Старац—Рујан—Крајмировац. Поред ових имаће и [других] снага. Шиптари су такође са једним делом својих снага дошли од њиховог гарнизона Трновца у правцу Бујановца као осигурање левог крила. Даљни покрет непријатеља није се приметио. Намере његове су вероватно овладати линијом Куманово¹—Лесковац за извлачење њихових снага из Македоније и Грчке, а успут да ослободи опкољени гарнизон Бело Поље.

У вези овакве ситуације распоред и задатак бригада биће по елелећем:

XXV бригада своје снаге пребациће на десну обалу р. Мораве са посадањем линије од Кршевице до с. Ђуковца на најпогоднијим местима и доминантним положајима, с тим да са истих врши напад на непријатеља и да му се успори или онемогући продор долином Мораве². За ово употребити сва могућа средства, а првенствено противколска оруђа, бугарску артилерију и бацаче. На левом крилу одржавати везу са косовским -јединицама а десно са нашом XXVII бригадом.

XXVII бригада такође ће се пребацити на десну обалу р. Мораве са посадањем линије: Врањска Бања—Врбово. Задатак: вршење напада на непријатеља на саобраћајној

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1, к. 1340.

² Види док. бр. 60 и у 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

вези Врање—Сурдулица, Врање—Влад[ичин] Хан. Десно одржавати везу са II врањском бригадом а лево са XXV бригадом.

II врањска бригада: остаће и даље на линији Сурдулица—Сувојница—Јелашница, са задатком који је раније имала.

II сурдуличка бригада са својим снагама пребациће се у Стајковце и ту ће бити у резерви. Одржавати везу са II врањском бригадом и XXVII бригадом.

I сурдуличка бригада поставиће се на линију: Момин Камен—Предејане са десне обале р. Мораве. Задатак: детаљно уништење комуникације на овој линији ради онемогућавања непријатељског саобраћаја.

XXVI бригада посешће линију: Предејане—Грделица (Грделичку Клисуру) с десне обале р. Мораве и одлучно бранити сваки продор непријатеља са југа на север према Лесковцу. Ова бригада као и I сурдуличка имају одлучно на својим положајима да се супротставе непријатељу и да му онемогуће пролаз кроз ову клисуру, зато ће најхитније подузети рушење свих мостова и прекопавање цесте дуж ове линије.

Све бригаде све непотребне ствари склониће на сигурно место или бункерисати, а са собом понети најпотребније и што је лако за покрет.

Рањенике, уколико их буде, бригаде ће слати најкраћим путем до најближе војне болнице и то: бригаде северно од линије Влад[ичин] Хан—Сурдулица у правцу Корпусне болнице Пирот или болнице 22 дивизије на Власини, а остале бригаде у болницу ове дивизије која ће бити где и Штаб дивизије.

Исхрани бораца треба поклонити што већу пажњу, зато ће штабови бригада преко својих интенданата. ово питање регулисати ради што правилније исхране.

НАПОМЕНА :

Све јединице по заузећу нових положаја известиће одмах писмено овај штаб који ће се налазити на линији Врањска Бања—Дуга Лука—Првонек. У извештају назначити тачне податке о непријатељу: јачини, наоружању, намерама итд., распоред својих снага, предлоге за извршење напада на непријатеља итд. Веза мора поетојати како са овим штабом тако и између самих бригада, не сме се дозволити да било из којих разлога једна бригада повуче се са положаја и, обратно, врши напад а да њезина суседна јединица о томе не буде обавештена.

С. Ф. — с. Н!

Пол. комесар, п.пуковник,
Милија Станишић

Командант, п.пуковник
Том. Ј. Поповић,

**ПИСМО ЗАМЕНИКА КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 7 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ
ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ПОВОДОМ ОПКОЉА-
ВАЊА НЕМАЧКИХ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРУ ЛУКЕ—
ЦРНАЈКА—КЛОКОЧЕВАЦ—ПЛАВНА¹**

За 23 дивизију

ШТАБУ 14. КОРПУСА

1). Синоћ сам био у Штубику у штабу једног руског корпуса. Тада су 2 немачка пука била опкољена на оектору Клокочевац—Милошева Кула. Падом мрака око 1000 Немаца пробило се у правцу Танда—Црни Врх (кота 1135). Ноћас сам продужио преко Неготина—Салаш—Рготина—Бор обавештавајући се у штабовима Црвене армије о овој немачкој групи која је до јутрос са предњим деловима долазила од сел[^] Луке до Доње Беле Реке. Сва ова немачка група, која се налази између села Клокочевац—Црнајка—Горњани—Бучје—Доња Бела Река—Глоговица—Сиколе—Поповица—Плавна, деморалисана, без хране, без довољно муниције, изгубила је моторизацију, и сада настоји да се негде пробије, свакако у правцу запада.

Мени су рекли у једном штабу Црвене армије да сте ви послали извештај да ова група Немаца на овој просторији броји 50.000. У будуће обратите пажњу какве извештаје шаљете и немојте да се компромитујете на такав начин.

Снаге једног корпуса Црвене армије, чији је штаб у Штубику, налазе се од Д. Милановца—с. Тополница опкољавајући Клокочевац, затим у Црнајки (синоћ је била једна дивизија, чији је један пук отишао ка Р.[удној] Глави) и у селу Плавни. Друга колона Ц. Армије опколила је Зајечар где се још брани око 1.000 Немаца (који ће бити уништени Јер их „Каћуше“ туку). Ова колона је продужила правцем Рготина—Слатина—Бор—Жагубица и даље ка Петровцу. Жагубица је слободна. Јутрос је упућен један пук Ц. Армије у село Доња Бела Река са задатком напада на ову немачку групу. Још се воде борбе са деловима Немаца код села Злот.

2). Задатак ваше две дивизије, 25. и 23., као и јединица Ц- Армије јесте потпуно опкољавање и уништење ове не-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/3, к. 1067.

пријатељске групе². Зато најхитније нека 25. дивизија поведе своје лево крило са јединицама Ц. Армије код села Тополница а десно крило преко Рудне Главе са левим крилом 23. дивизије, а 23. дивизија са својим десним крилом да се повеже са пуком Ц. Армије који је јутрос био у селу Доња Бела Река. Са нападом почните одмах и сужавајте обруч око ове немачке групе. Напомињем да 25. дивизија мора чврсто држати комуникацију Милошева Кула—Мајданпек и ни у ком случају не сме дозволити пробој непријатеља ка Мајданпеку. Исто тако треба са јачим снагама држати Врћеж, т.ј. правац између Клокочевца и Рудне Главе. Осигуравајте и од Д. Милановца.

3). 45. дивизији. наредите да што хитније дође на просторију Сиколe од правца Слатина—[Д.] Бела Река—Глоговица.-

4). По ликвидацији ове немачке групе, уколико не буде било јединица Ц. Армије у селима Сиколe—Поповица—, Плавна—Штубик—Шаркамен—"Јфњани, сместите читав ваш корпус. Мене известите о свему најхитније преко Команде места Неготин. На тој просторији извршите мобилизацију млађих годишта за поуну ваших дивизија. 45. дивизију ћемо расформирати и поунити ваше две дивизије, 23. и 25. У састав 23. дивизије улази 1. југословенска самостална бригада³ из СССР, која је већ стигла код Неготина. Као што видите, поеао је велики, но ми га морамо за најкраће време свршити. Зато убрзајте ликвидацију Немаца а мене о свему извештавајте и курире шаљите мотоциклом или аутомобилом у Команду места Неготин. Мобилишите што више коња, *кола* (првенствено коњских, а и волујекЈос) и све то ће вам требати за профијант и бојну комору.

5). Ваш следећи правац обе дивизије, када примите наоружање, биће комуникацијом Клокочевац—Мајданпек—Кучево и даље Београд. Пожурите да би свршили све како би ваше дивизије учествовале у ослобођењу Београда. Све артиљерце послати са коњима за артиљерију у Неготин (да се јаве Команди места). Настојте да буде коња са амовима.

6). Код суседних јединица Ц. Армије шаљите офицере за везу који ће бити са тим јединицама док трају операције. Тражите знаке за авијацију, да вас Црвена авијација не би бомбардовала.

² Види док. бр. 86.

³ Прва југословенска бригада формирана је јуна 1944 год. У Совјетском Савезу. Највећим делом била је састављена од Југословена заробљених на Источном фронту, који су се борили у фашистичким формацијама. Почетком октобра 1944 год. пребацила се у Југославију.

сковца, као и на прузи Лесковац—Ниш. У Лесковцу се налази поред Немаца око 1.100 недићеваца и дражиноваца. Ови су већином на положајима и у селима око Лесковца. На сектору Сува Планина—Бела Паланка—Ниш према ранијим подацима налазила се је I немачка планинска дивизија. Према новијим подацима већи део ових снага је отишао према северу, док је наместо ових пристигло нешто усташа и Мађара.

Неке немачке снаге које се повлаче са југа стигле су са претходницама б.о.м. увече у Бујановац. У току данашњег дана нису кретали даље према Врању.

Црвена армија је после заузећа Панчева форсирала Дунав код самог Београда. Са јужне и југозападне стране наша Народно-ослободилачка војска врши директан напад на Београд.

Са правца Неготина Црвена армија иде према Морави. Заузели су Жагубицу.

XIII корпус Народно-ослободилачке војске Југославије и II бугарска армија добили су задатак да изврше напад на сектору Бела Паланка—Сува Планина—Власотинце, протерају непријатеља и продуже гоњење до заузећа Ниша и Лесковца.

Бугарска армија наступа углавном у два правца, и то: једним Сува Планина—Ниш и другим Власотинце—Лесковац. Са једном дивизијом такође нападају правцем Сурдулица—Бело Поље са задатком да ликвидирају Немце који се ту налазе.

Бугари углавном имају задатак да ликвидирају Власотинце и Лесковац, док у правцу Ниша треба да стигну на 10—15 км од града, где ће застати. Директан напад на град и заузеће треба да изврше јединице XIII корпуса уз садејство са групом дивизија која ће нападати на Ниш са северо-западне стране².

- У циљу извршења предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1) 22. дивизија (без једне бригаде), у чији ће састав ући једна бригада 46. дивизије, која се сада налази на сектору Власотинце, и Царибродска бригада (свега четири бригаде), у току 8 о.м. и ноћи 8/9 т.м. груписати се на сектору с. Слатина—с. Градашница—с. Пискупово, заузимајући полазни положај за напад. На овим положајима све јединице морају бити 9 о.м. до 7 часова.

² Види док. бр. 68 и у 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

Блохаду око Власотинца и директан напад преузеће бугарска војска.

9 о.м. у 7 часова са ове линије продужити напад са задатком да се до мрака овлада линијом Г. Локошница—Црковница—Збегови (к. 775).

На овај сектор одмах повући бригаду која се налази код Душника, да не би страдала од бугарске артиљерије. Са ове линије дати јој наређење за даљи рад.

10 о.м. изјутра (у 6 часова) продужити напад са задатком да се до мрака или у току ноћи 10/11 овлада линијом Селичевица (Чечина—Бербатово).

Зона ширења у десно: с. Јарсеново—Овчарево (902)—Крива Бука (1057)—Терзина Горица (1022)—Преслап—Врла Гарина—Косин Рид—Г. Барбеш—Виландрица—Тумба (872)—Бербатово (све искључно).

Зона ширења у лево: река Морава.

Десно ће нападати IV бугарска пешадиска дивизија, са којом стално одржавати везу и од њих захтевати да својом артиљеријом, уколико то буде било потребно, туку на сектору нашег наступања.

2) 47. дивизија са своје две бригаде извршиће блокаду Лесковца углавном са западне стране. Бригадама наредити да садејствују бугарском нападу, но њихов је главни задатак да не дозволе да се Немци из Леоковца извуку према западу. По заузимању Лесковца слабије наоружану бригаду оставити као посаду, док другој наредити хитан покрет у правцу Ниша.

Од бригаде 22. дивизије која се налази на левој обали Мораве и једне ваше бригаде формирајте ударну групу која ће под командом Штаба 47. дивизије наступати западно од комуникација Лесковац—Ниш у правцу Ниша.

Задатак ове групе јесте чишћење мањих непријатељских групаца дуж комуникације на левој обали Мораве, с тим да 10 о.м. у мрак или најкасније ноћу између 10 и 11 буду на линији Балајнац—Батушница (Батуш Вис, к. 310)—Клисура.

По ликвидацији Лесковца, у састав ове групе треба да Дође и бригада која је дотле била на положајима око Лесковца, док друга остаје у Лесковцу.

3) 46. дивизија, без једне бригаде, са свима јединицама које су јој под командом поставити се на комуникацијама између Грделице и Врања³.

Задатак: потпомагање бугарској дивизији у нападу на Бело Поље, затварати правац Бујановац—Врање, као и Грделица—Врање.

³ Види док. бр 73.

4) Две дивизије Народно-ослободилачке војске садејствоваће нападу на Ниш са северне и северозападне стране.

5) Заповест за директан напад на Ниш добиће команданти колона накнадно.

6) Везу одржавати поред постојеће радио-везе и куририма.

47. дивизија уколико буде добила радио-станицу од Г.Ш. одржаваће везу са нама по плану рада и шифри које смо већ били доставили. Но уколико не буду добили радио-станицу, узети станицу од бригаде 22. дивизије, која се налази на левој обали Мораве и која улази у састав ударне групе 47. дивизије.

7) Штаб корпуса кретаће се позади 22. дивизије.

8) Линију стрељачког строја обележавати платнима у виду правоугаоника ширине 1 м а дужине 2 м, да би наши авиони одмах уочили линију до које смо достигли. Такође авионима давати знаке из сигналног пиштоља ракетлама беле боје.

9) По заузимању градова у свему поступати према већ раније издатим упутствима, настојећи да се ред што пре, успостави. Одмах постављати стражу код свих магацина и јавних зграда и не дозвољавати ником неодговорном да спрему и ратни материјал односи. У Ниш ће улазити само наша војска, док [на] Лесковац главни напад има да изврше Бугари, те је потребно скренути пажњу штабу бригаде која остаје у Лесковцу да они треба да успоставе ред. Бугари углавном треба да прођу кроз град само као војска, не мешајући се ниуколико у наш рад око појављивања власти и спровођења реда.

10) Све заробљенике јединице треба да спроводе штабовима див-изије а ови овоме штабу само оне од којих се може добити више података о непријатељу и њиховој организацији. Све официре и подофицире спроводити нама.

Штабови не смеју пустити ниједног заробљеника, без обзира ко то био, већ их треба све стражарно спровести војном суду при овом штабу. Ово важи за све заробљене недив-иције, дражиновце, као и све њихове помагаче.

11) Обзиром да ће се углавном водити фронтална борба у правцу Ниша, напомињемо јединицама да не би сувише истрчавале испред осталих суседних и тиме имале много више губитака. Ово нарочито важи за 22. дивизију која се десним крилом наслања на IV бугарску дивизију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

Начелник штаба, п.пуковник,
Момчило Д. Полексић

Командант, пуковник,
Љуб. М. Вучковић

Достављено: Штабу 22, 46 и 47 дивизије и
Главном штабу на увид.

ШТАБ ХЕУ1 ДИВИЗИЈЕ
ХШ КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 15
19-Х-1944 г.

Уzeti су подаци за оп. дневник пошто је по предњем
поступљено⁴.

Комесар, п.пуковник

Командант, пуковник,
Том. Ј. Поповић¹

БР. 61

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 7 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВПМА ДИВИЗИЈА ЗА НА- ПАД НА НЕМАЧКЕ ЈЕДИНИЦЕ НА ПРОСТОРУ ЛУКЕ— ТОПЛА¹

ШТАБ
14. КОРПУСА НОВЈ
Оп. бр. 3
7-Х-1944
14 ч. 10 м.

ШТАБУ ХХИИ УДАРНЕ И ХХV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Непријатељске снаге на Неготинском сектору под јаким притиском јединица Црвене армије отступају у правцу запада, пошто више нису у могућности да дају организовани отпор наступајућим јединицама Црвене армије. Покушај отступања према Доњем Милановцу правцем Клокочевац—Мосна спречен је од јединица Црвене армије. Један део немачких снага сада отступа правцем преко Рудне Главе, док је други део покушао да се пробије правцем преко Дели Јована—Луке на [Д.] Белу Реку, али је заустављен и одбачен од јединица Црвене армије и наше ХХИИ дивизије. Сада се та немачка група налази на просторији с. Луке—Топла.

⁴ Дописано руком, мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/2, к. 1089.

Јединице Црвене армије продиру правцем Бор—Жагубица—Пожаревац и у току јучерашњег дана већ су стигле у Жагубицу.

Ради што бољег садејства са јединицама Црвене армије и уништавања непријатељских јединица, међу којима се налазе неке дивизије које су својим злочинствима много задужиле наш народ и војску

НАРЕЂУЈЕМО :

1.— Двадесет трећа дивизија приступиће одмах ликвидацији непријатељске групе око с. Луке—с. Топла². Настојати да се ова група што пре ликвидира, те да би се извршила преоријентација дивизије на непријатељску групу на правцу XXV дивизије.

2.— XXV Дивизија прикупиће што пре своју XVI и XIX бригаду на садашњим положајима на правцу Милошева Кула—Рудна Глава—Мајданпек, са задатком заустављања немачког надирања и преласка у противнапад. XVIII бригади издали смо наређење да дејствује бочно на овај правац са линије Медвеђа Чука—Црнајка—Череш—Чока Јанкули, тако да истовремено штити и XXIII дивизију при ликвидацији непријатељске групе на њеном правцу, повезујући се са јединицама Црвене армије, које су по свим знацима стигле у Плавну а можда и ближе.

3.— По ликвидацији ових непријатељских група дивизија ће заузети следећи распоред: XXIII дивизија на просторији с. Чубра—с. Карбулово—с. Јасеница, XXV дивизија на просторији с. Трњани—с. Шаркамен—с. Златарица.

4.— Пошто одлазимо са овога сектора, то ће команду над XXIII и XXV дивизијом у овим операцијама примити Штаб XXIII ударне дивизије.

Радио-везу одржавати са нама по старом плану.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, пуковник
Раја Недељковић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

² Види док. бр. 86

БР. 62

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ
ОД 7 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈУ БРИГАДЕ¹**

ШТАБ
13 С.Н.О. БРИГАДЕ
7 октобра 1944 г.
Положај

ШТАБУ 24. С.Н.О. ДИВИЗИЈЕ

Положај

1.— Ситуација на сектору ове бригаде је следећа:

— Код 3. омладинског батаљона до 17 часова после подне није било никаквих промена, а у 18 часова отпочела је борба са непријатељем. У току борбе поднеће се извештај накнадно.

•— Код 1. батаљона нема никаквих промена. На сектору овога батаљона су минери поставили мине, где је наишло неколико непријатељских камиона из Лесковца, од којих је један претурен и потпуно онеспособљен за даљи покрет, и како извештава минерска група 1. батаљона — да је приликом извртања камиона пошнуло 8 Немаца.

— Код 4. батаљона за сада нема никаквих промена.

— Код 2. батаљона његова минерска група поставила је мине на друм Лесковац—Ниш, где су наишла 32 непријатељска камиона (натоварена) и 2 су одлетела у ваздух. Од плена није могло бити ништа због тога што су их пратила два тенка, а у овоме правцу је био велики брисани простор и због тога није успео плен.

—Других промена нема никаквих. О сваком накнадном догађају поднећемо извештај.

С. Ф. — С. Н!

Политички комесар,
Милан Божовић

, Заменик команданта,
Стева Вељковић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/11, к. 1080.

БР. 63

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 8
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРДЕСЕТ СЕДМЕ НО
ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРШЕЊЕ ПРИТИСКА НА ЛЕСКОВАЦ И
ЗА ДЕЈСТВА НА КОМУНИКАЦИЈИ ВРАЊЕ—НИШ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ
ОПЕРАТИВНО ОДЕЉЕЊЕ

Оп. бр. 73"

8 октобра 1944 год.

у 8 часова

Положај

ШТАБУ 47 ДИВИЗИЈЕ

1.— Примили смо ваш извештај бр. 33 од 7 ов.м²

2.— Штабу 13 бригаде непосредно смо наредили да се са садањег сектора пребаци у састав своје дивизије тек по доласку и преузимању њеног сектора од стране једне бригаде XXII дивизије³. Ово јој и ви поново саопштите.

3.— Почам од 8 ов.м. снаге Црвене армије, Друга бугарска армија, наша 45 дивизија, делови XIII корпуса, II пролетерска и XXIV дивизија отпочеће дејство према Нишу у циљу заузимања исто-г. У вези са овом операцијом, са јединицама ваше дивизије предузмите јак притисак на Лесковац и дејство на комуникацију Ниш—Лесковац—Врање. Ово нарочито појачати када осетите непосредно дејство горе наведених снага на Ниш.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За штаб
начелник штаба
генерал-мајор,
Руд.⁴ Приморац

• ¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/3, к. 181.

² Редакција не располаже овим документом.

³ Види док. бр. 27 и 182.

⁴ Рудолф

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА ТОПОЛУ И НА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕМА МЛАДЕНОВЦУ И СМЕДЕРЕВСКОЈ ПАЛАНЦИ¹

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
Стр. посв. бр. 248
Дне 8.X.1944 год.
у 24^h

• ~

ЗАПОВЕСТ ЗА ПРИПРЕМНЕ ОПЕРАЦИЈЕ У ДОЛИНИ ВЕЛИКЕ МОРАВЕ

(Секција: Аранђеловац—Крагујевац, 1 : 100.000)

Офанзивним операцијама НОВ и Дрвене армије, окупаторске и сателитске трупе у Србији налазе се у врло критичном положају. Читаво њихово оперативно и маневарско подручје прикљештено је са обе стране Велике Мораве и једино што непријатељске трупе спасава, односно даје им могућност извесног пребацивања и маневрисања са трупима, јесу главне саобраћајне линије Краљево—Крагујевац—Београд.

Обзиром на такву ситуацију код нехтријатеља, а пошто Немци не могу да пребацују своје трупе преко Београда на север због избијања Црвене армије на сектор Панчева, задатак је наших јединица да, у првом реду, униште непријатељске саобраћајне везе а затим и непријатељску живу снагу која се налази у Шумадији.

Према томе, наше припремне операције у циљу извршења горњег задатка треба да буду извођене тако да непријатељу онемогућимо кориштење комуникација за пребацивање трупа и материјала, односно за извлачење живе снаге и технике из поменутих клепгга. Овим и даљим операцијама исто је тако важно да спречимо извлачење окупаторских слугу заједно са немачким трупима.

Припремним операцијама ми треба истовремено, у сталном додиру са непријатељем, да тачно проценимо окупаторске намере у погледу његове одбране Београда. Ово ћемо лако проценити пошто ћемо припремне операције изводити на главним саобраћајним линијама, где ће непријатељ испо-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/3, к. 1067.

лвити одмах своје намере за одбрану или за напуштање Београда.

Према томе, акције наших јединица на непријатељске саобраћајне линије треба схватити као еластично испитивање непријатељске реакције на истима и у том духу изводити операције. Ово се односи на наше припремне операције, дакле, да би што пре гоциенили непријатељске намере и систем одбране линије Краљево—Београд.

Подаци о непријатељу: Непријатељ је брзо реагирао на заузимање Тополе и ка напад на Младеновац. Он покушава да и даље држи међународни друм као своју главну артерију према Београду. Према до сада добијеним извештајима, у Тополи се налазило данас у 18 часова око 300 Немаца са једним топом и 10 камиона. Око 17 часова из Тополе је пошла за Младеновац једна колона камиона, око 43, на којима је било по 5—6 Немаца. У камионима је било и материјала. Немци користе и постојеће железничке пруге за пребацивање трупа и материјала из Београда на југ и обратно. После напада батаљона IV бригаде на Младеновац, гарнизон у Младеновцу појачао се. У Паланци је било 300 добровољаца и нешто Немаца. О Наталинцима немамо података. Између Беотрада, Младеновца и Смедерева, према подацима од 7 ов.м., у мањим гарнизонима налазила се Неђићева стража.

Подаци о нашим снагама:

На нашем левом крилу налазиће се I пролетерска дивизија и она ће са делом својих снага 9 ов.м. увече да нападне Младеновац (ако за то буде услова) и да разруши комуникације између Младеновца и Сопота. Њене снаге држаће стално под контролом и рушиће и после овог напада комуникације на поменутом сектору.

Делови I дивизије налазиће се у с. Марковац.

Јединице XXI дивизије биће распоређене на сектору Шаторња—Страгари и дејтвосваће на комуникацију Топола—Крагујевац. Но можда оне неће стићи да испоље своје дејство 9 ов.м. увече.

Нага задатак:

Заузети Тополу, разрушити комуникацију јужно и северно од Тополе до с. Марковац, где се може, обезбедити се од правца Крагујевац повезујући се са деловима XXI дивизије и од правца Младеновац, повезујући се са деловима I дивизије. После ове операције испитати троугао Наталинци—Палакка—Младеновац, порушити пругу Младеновац—Топола, а према ситуацији заузети Наталинце².

² Види долг. бр. 24 и у 14 кв. извештај Штаба Пете НОУ дивизије од 23 октобра 1944 године,

У циљу извршења горњег,

н а р е ђ у ј е м о :

I крајишка бригада са придодатом батеријом:

— 9 ов.м. помериће се према Тополи и припремиће се за заузимање исте. У нападу на Тополу обезбедити се од правца Крагујевца.

У обзир узети Оплепац, као ваљано могуће непријатељско упориште.

Обезбеђења довољне јачине поставити према Наталинцима.

Батерију користити за напад и касније поставити је како би могла тући евентуалне непријатељске снаге које би покушале да интервенишу и да садејствују пешадији.

По заузимању Тополе поставити се око града са обезбеђењима од правца Крагујевца и Наталинаца. Одржавати везу са IV крајишком бригадом.

IV крајишка бригада, ојачана једним противколским топом:

9 ов.м. навече поставити се на с. Белоеавци са два батаљона; један батаљон са минерским водом послати да у току ноћи изврши рушење жел. пруге око жел. ст. Ковачевац; један батаљон држати у резерви у с. Коиљаре.

Задатак батаљона на сектору с. Белосавци је да онемогуће непријатељски саобраћај од правца Младеновца и евентуално Тополе³. У колико би немачке моторизоване колоне биле јаке, да им нанесу што веће губитке. Батаљони имају дакле задатак да осигурају бокове I крајишкој бригади и I дивизији.

Одржавати везу са I крајишком бригадом и са деловима I дивизије у с. Марковац.

X крајишка бригада:

— налазиће се 9 ов.м. на сектору с. Брезовац—Липовац, као резерва.

Штаб X бригаде треба да одржава чврету-и директну везу са Штабом I крајишке бригаде, како би, у случају потребе, могли појачати I бригаду у нападу и у операцијама око Тополе.

21 шумадиска бригада:

9 ов.м. распоредиће се на сектор с. Врбица (заселци северно од Аранђеловца)—Пресека и један батаљон држаће у источном делу града, као посаду и помоћ команди места. Бригада је у општој резерви.

Штаб 21 бригаде успоставиће телефанеку везу са нама.

— Напад на град I бригада треба да отпочне 9 ов.м. увече, а може и раније ако су повољни услови. Град не нападати ако су јаче немачке снаге које би располагале са више тенкова.

— Штабови бригада за време опсежних операција треба да издвајају из батаљона ненаоружано људство, уколико га има већи проценат, јер је оно у таквим случајевима баласт.

— Дивизијска болница налазиће се у с. Буковик, у југоисточном заселку, првом до града, где слати све тешке рањенике по извршеној помоћи од стране хируршких екипа.

— Једна хируршка екипа налазиће се код I бригаде, а друга, наша стара екипа, налазиће се код IV бригаде.

— Штабови бригада извештаваће нас најхитније радиовезом и путем курира о свима моментима у току покрета и операција. Поново наглашавамо хитност и важност података о непријатељу, о његовим покретима итд. За прикупљање података дубље у непр. позадину слати безуветно извиђачке чете које морају да у потпуности извршавају своје задатке. За рад извиђачких чета одговорни су штабови бригада.

— Штаб I бригаде по заузимању Тополе успоставиће телефонску везу са нама.

— Штаб дивизије налазиће се на старом месту.
— Борбени знаци:
9.X.1944: Србија—Крајина,
10.X.1944: Рауш—Вид. (Ове знаке има само наша дивизија).

— Евакуацију заплењеног материјала и заробљенике упућивати на надлежна места, у Аранђеловац.

Потврдите пријем!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ)

Политкомесар, потпуковник: **Илија Матерић** Командант, пуковник: **Милутин Морача**

Достављено:
Штабу I, IV и X крајишке и
21 шумадиске бригаде и Штабу
арт. дивизиона.

1339

БР. 65

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЗА-
ТВАРАЊЕ ПРАВАЦА ШАБАЦ—УБ И ШАБАЦ—ОБРЕ-
НОВАЦ¹**

ШТАБ
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
8 окт. 1944 г.

ШТАБУ I, II и IV БРИГАДЕ

1. Према наређењу Штаба ко-рпуса наша дивизија поставиће се на сектор Бањани—Орашац—Ушће, затварајући правце Шабац—Уб и Шабац—Обреновац.
У вези предњег,—

ца ређујемо:

- 2- I бригада пребациће се 9 о.м. са сектора Козуар у 6 часова ујутру на линију Потее—Ушће, са задатком затварања правца Шабац—Обреновац, рушење комуникације Дебрц—Обреновац (мост на Вукодражу код Потеса и мост на каналу североисточно од Потеса, код воденице)².

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 951.

² Види док. бр. 76 и у 14 књ. извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

Са просторије Ушћа упутити об. одељење на Саву са задатком да се исто пребаци и на сектор Купинова, где ухватити везу са јединицама VI бригаде које су већ добиле наређење да се са новим људством пребаце на тај сектор. На најпогоднијем месту за пребацивање код Купинова организовати превозна средства, обезбедити пребацивање и прихват нових бораца из Срема и најхитније отпочети са пребацивањем преко Саве. Пребачено људство не задржавати на десној обали Саве, већ хитно по групама упућивати на сектор Орашца, где се налазе јединице наше II бригаде. Тежити да се успостављање везе са Сремом, као и пребацивање људства преко Савџ врши што је могуће брже, обзиром да ће наше задржавање на овоме простору бити краће и да нам претстоје даљи покрети у правцу Београда. О ухваћеној вези са Сремом и почетку пребацивања одмах хитно обавестите Штаб дивизије.

3. II бригада задржаће се и даље на сектору Орашца, са задатком затварања правца Обреновац—Бањани. У десно одржавати везу са јединицама XI дивизије које ће се поставити на сектор Дубрава—Стублине.
4. IV бригада са главнином бригаде поставити се на просторију Вукона—Суво Село, са задатком затварања правца Шабац—Уб, истурајући предња одељења у правцу Дебрца. Поручити све мостове, уколико то није досад учињено, на друму Дебрц—Бањани.

Див. болница биће у саставу IV бригаде.

5. Корпусна артиљерија пребациће се ујутру из села Кузуара и сместити се у северозападни део села Бањани.
6. Штаб дивизије налазиће се у селу Бањани.
7. Све јединице наше дивизије организоваће хитно прављење самара, како би на тај начин избациле употребу кола. На тај начин, с једне стране створиле би што покретније јединице, а с друге стране не би мучиле како сељаке тако и стоку која им треба за свршавање својих послова. Штабови бригаде преконтролисаће број јахањих коња и све сувишне коње употребити за товарење, придржавајући се раније наредбе да могу имати штабови батаљона по два јахања коња. У будућем покрету штаб бригаде преконтролисаће своје батаљоне и сва кола избацити из употребе. Видело се у прошлом покрету да се на колима терају приватне ствари као ћебад, шињели, болничке торбице, па чак и пушке, иако имамо толики број ненаоружаних људи.

Штабови бригаде издаће потребна упутства својим интендантима да се снабдевање за исхрану врши са оних сек-

тора где се налази која јединица, како се не би дешавало то да све јединице црпу исхрану из једног меета.

Сви штабови наших бригада покупиће пушке од свих коњоводаца, бацачких одељења, помоћника пушкомитраљезаца и дати новим борцима. Одмах од сутрашњег дана отпочети са интензивним војничким радом са новим борцима, како би се у најкраћем року савладале основне ствари које су за њих неопходно потребне. Нарочито објашњавати употребу заклона и њихову важност и наглашавати последице услед, неупотребе заклона, приказивати им искуства из гђошлих борби.

Не смемо дозволити да се још једанпут постави Иред наше јединице као проблем однос према народу. У вези с тим лолиткомесари и други политички радници одржаваће политичке часове са новим борцима упоредо са војном обуком. На тим часовима објашњавати славу и признање Врховног штаба на челу са другом маршалом Југославије Титом, позивати их да ни једним својим гестом не смеју упрљати оно што су њихови стари другови стекЛИ у техпким и крвавим бојевима. Пошто су то нови борци, вероватно ће бити појединаца склоних разним грешкама. Зато је потребно објашњавати [да] тако правилним односом према народу учвршћавамо оно што смо у току трогодишње крваве борбе стекли.

Штабови бригада тежиће да одмах преконтролишу нове борце и све торбаке и шарене крпаре побацају, а од тање ћебади правити шајкаче и замењивати шешире и шубаре. Претрести све ранчеве и све непотребне ствари бацити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУЈ

Начелник,
капетан

Командант,
потпуковник **Камењар**

П.с. Потребно је сви наши руководиоци да скрену пажњу старим борцима на њихово држање. Држање старих бораца мора да буде на висини. На тај начин спречићемо новима да сами не чине оно што није блиско нашој војсци⁸.

³ Дописано на истој машини.

БР. 66

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О ПРЕБАЦИВАЊУ НА ПРОСТОР КОЗУАР_БА-
ЊАНИ—ОРАШАЦ И О ПРИЈЕМУ НОВИХ БОРАЦА ИЗ
СРЕМА¹**

Ш Т А Б
XVI НОУ ДИВИЗИЈЕ
8.X.1944 г.

ШТАБУ XII КОРПУСА

Са јединицама наше дивизије стигли смо на просторију Козуар—Башани—Орашац. Услед заморености нових бораца морали смо овај пут распоредити у два покрета, с тим што смо на сектору Владимирци преноћили и јутрос у 4 сата продужили покрет. На сектору Бањана налазе се јединице XI дивизије и сматрам да би се требали померити напред. Код наше IV бригаде налази се 1800 новопримљених бораца из Срема. Ради лакше и боље организације како покрета тако и исхране нових бораца, данас је извршена расподела. Ми смо наше поделили по бригадама, а део наше XXXVI дивизије упутићемо ујутро до вас јер не знамо где се налази XXXVI. О стању у Обреновцу као и Београду видећете из извештаја нашег начелника II Отсека.

Говорио сам с другом комесаром Корпуса о пријему нових бораца и он рече да све раднике треба слати у I бригаду. Не знамо да ли све раднике или само од оног дела који припада нашој дивизији. Ми смо то свакако предузели и све раднике које смо до сада примили распоредили смо у I бригаду. Услед померања наших јединица и немогућег примања нових бораца преко старих канала, ми смо наредили VI бригади да са регрутима крене за Купиново где ћемо створити везу и омогућити пребацивање на овом сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

За Штаб дивизије,
Командант
п.пуковник **Камењар**

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 951.

штаб
XVII ударне дивизије
Бр. Сл.
8.Х.1944 г. у 10 час.

ОСТАВА
Бр. 19
1944

Штабу I Пролетерског Корпуса НОВЈ

- 1./ Потврђујемо пријем Ваших радиограма бр.54 и 55.
- 2./ Напу VI бригаду оставили смо на просторији Г.Милановца, са задатком заштитара праваци од Чачка и Крајугеца. Чичански НОП Одред ставили смо под нашу команду и дали му задатак контроле праваци Сувобор-мазан и од Чачка и Пожеге.
- 3./ Упућујемо два курира да приме извештајест. На постојанас-пред вече стигли у с.Г.Трешвица.
- 4./ Ноду 6/7 ов.м. два батаљона VI бригаде напали су Ужице и заузеле град после краће борбе.Непријатељ - Немци (око 100)под борбом су се повукли дјеломично према Пожеги а дјеломично према Вишеграду.

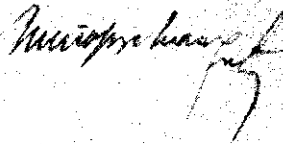
Народ је са огромним одушевљеним дочекао наше јединице. Све јавне зграде биле су миширане, грађани и радници Ужице помогли су нашим борцима да укинемо мина. Услед наређења за усавњени марш на нови задатак, батаљони су се нагло повукли, а претходно су град предали двама батаљонима IV Санџачке бригаде и једном батаљону Ужичког НОП Одред. Услови за мобилизацију били су најповољнији. Пољска стража која се налази у Ужицама, није успела да спречи отпора него су се разбежали и поакривали. 5./ 5. ов.м.напу упутили смо једну чету II бригаде преко Мораве да хватају везу са јединицама XXVII дивизије и ужицким НОП Одредом, да им однесу пројектни материјал и директиве за Омишански конгрес Србије и да доведу неколико угледних личности, (пристајница По борбе).

Ова чета јуна није још била стигла и за везу смо јој оставили дваје чете вежиног (IV батаљона) који вечерас треба да стигну усавњеним маршем у с.Трешвица.

Смрт фашизму - слобода народу!

Политички комесар
пуковник,

Командант-пуковник,

БР. 67 С-'''

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
О ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ
КОРПУСА НОВЈ О НАПАДУ НА УЖИЦЕ И О РАСПОРЕ-
ДУ ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
8.X.1944 г. у 10 чао.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

- 1.) Потврђујемо пријем Ваших радиограма бр. 54 и 55.
- 2.) Нашу VI бригаду оставили смо на просторији Г. Ми-
лановац, са задатком затварања праваца од Чачка и Кра-
гујевца.

Чачански НОП одред ставили смо под нашу команду и
дали му задатак контроле праваца Сувобор—Маљен и од
Чачка и Пожеге.

- 3.) Упућујемо два курира да приме заповијест².

Ми ћемо данас предвече стићи у с. Г. Трешњевица.

- 4.) Ноћу 6/7 ов.м. два батаљона VI бригаде напала су
Ужице и заузела град поелије краће борбе. Непријатељ—
Немци (око 100) под борбом су се повукли дјеломично према
Пожеги а дјеломично према Вишеграду³.

Народ је са огромшш одушевљењем дочекао наше је-
динице.

Све јавне зграде биле су миниране, грађани и радници
Ужица помогли су нашим борцима да униште mine.

Услијед наређења за усиљени марш на нови задатак,
батаљони су се нагло повукли, а претходно су град предали
двама батаљонима IV санџачке бригаде и једном батаљону
Ужичког НОП одреда.

Услови за мобилизацију били су најповољнији.

Пољска стража која ее налази у Ужицу није уопште
Давала отпор, него су се разбјежали и посакривали.

- 5.) 5 ов.м. навече упутили смо једну чету II бригаде
преко Мораве да хвата везу са јединицама XXXVII дивизије
" Ужичким НОП одредом, да им однесе пропагандни мате-
Ријад и директиве за Омладински конгрес Србије и да до-
Веде неколико угледних личности (присталица НО борбе).

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
Рчског института под рег. бр. 19/3, к. 982.

² Види док. бр. 75

³ Види док. бр. 117

Ова чета јуче није још била стигла и за везу смо јој оставијш двије чете њезиног IV батаљона који вечерас треба да стигне усиљеним маршем у с. Трешњевицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУЈ

Политички комесар
п.пуковник,

Командант-пуковник,
Глигорије МандиК

БР. 68

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ НИША¹**

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 33
8/X 1944 г.

ШТАБУ БРИГАДЕ

Ситуација: Према подацима са којима располажемо, на сектору Лесковац—Ниш • непријатељ има следеће снаге: У Власотинцу до два батаљона Немаца дивизије „Принц Еуген“. Ова два батаљона налазе се на положајима северно и јужно од Власотинца, као и у самом граду.

У Лесковцу према поеледњим податцима налази се до 2.000 Немаца. Ове снаге налазе се на положајима око Лесковца као и на прузи Лесковац—Ниш. У Лесковцу се налази поред Немаца нешто недићеваца и дражиноваца. Ови су већином на положајима по селима око Лесковца.

На сектору Сува Планина, Бела Паланка—Ниш, према ранијим податцима, већи део ових снага отишао је према северу, док је на место ових пристигло нешто усташа и Маџара².

Неке немачке снаге, које се повлаче са југа, стигле су претходницама 6 ов.месеца увече у Бујановац. У току јуче-рашњег дана нису кретали даље према Врању.

Црвена армија је после заузећа Панчева форсирала Дунав код самог Београда. Са јужне и југозападне стране напца Народно-оелободилачка војска врхпи директан напад на Београд.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1, к, 1051.

² Односи се на фашисте из Павелићеве НДХ и из Мађарске који су се као добровољци налазили у саставу немачких јединица-

Са правда Неготина Црвена армија иде према Морави. Заузели су Жагубиду.

XIII корпус Народно-ослободилачке војске Југославије и II бугарска армија добили су у задатак да изврше напад на сектор Бела Паланка—Сува Планина—Власотинце, протерају непријатеља и продуже гоњење до заузећа Ниша и Лесковца. Бугарска армија наступа углавном у два правца, и то: једним Сува Планина—Ниш, а другим Власотинце—Леесковац. Са једном дивизијом такође нападају правцем Сурдулица—Бело Поље, са задатком да ликвидирају Немце који се ту налазе.

Бугари углавном имају задатак да ликвидирају Власотинце и Лесковац, док у правцу Ниша треба да стигну на 10—15 км од града, где ће застати. Директан напад на град и заузеће треба да изврше јединице XIII корпуса уз садејство са групом дивизија, која ће нападати на Ниш са северозападне стране.

Наша дивизија, без VIII бригаде, а са I црногорском и са XXVI бригадом 46 дивизије, добила је задатак од XIII корпуса да дејствује на непријатеља између Јужне Мораве и комуникације- Равна Дубрава—Ниш преко Бабичке Горе и Селичевике, нападајући на Ниш са јужне стране и југоисточне. За извршење датог нам задатка³,

НАРЕЂУЈЕМО:

1) X бригада пребациће се са садање просторије на просторију Горња Слатина—Јелашница—Доња Купиновица—Јашуња. На ове положаје бригада ће избити 9 ов. мееца до мрака.

2) XII бригада пребациће се са садање проеторије на проеторију Горња Купиновица—Јарсеново—Доња Ступница. На ову просторију бригада треба да избије 9 ов. месеца до мрака. По стицању на ову просторију бригада ће ухватити везу десно са IV бугарском пешадијском дивизијом, са којом ће и у даљем покрету одржавати чврсту везу.

3) I царибродска бригада пребациће се са просторије на којој се сада налази правцем Борин Дол—Крушевица—Црна Бара—Средор—Липовица и размести се на просторији Липовица—Пискупово. Ова бригада биће у резерви на правцу XII бригаде.

4) XXVI бригада 46 дивизије пребациће се са садање просторије правцем Доња Лопушња—Рамни Дел—Крушевица—Црна Бара—Средор и размести се на проеторији Рајино Поље—Китка (к. 553)—Градашница. Ова бригада биће у резерви X бригади.

³ Види док. бр. 69.

Све ове јединице морају на ове положаје избити 9 ов месеца најдаље до 16 часова.

10 ов. месеца изјутра у 6 часова бригаде ће продужити напад са задатком да се до мрака или у току ноћи 10/11 овлада линијом Селичевица—Чечина—Бербатово.

XII бригада нападаће правцем село Горња Купиновица—Овчарево—Крива Бука—Терзина Горица (к. 1022)—Врла Гарина—Коцин Рид—Горњи Барбеш—Велимировце—Тумба. За њом ће се кретати I царибродска бригада и по избијању на комуникацију Гацин Хан—Доњи Барбеш I царибродска бригада продужиће даљи напад правцем Горњи Барбеш Виландрица—Тумба—Бербатово, док ће XII бригада бити у резерви I царибродској бригади, и где год буде потребно лотпомоћи је у њеном даљем пробијању. Зона ширења за XII и I царибродску бригаду десно: село Јарсеново—Терзина Горица—Коцин Рид—Горњи Барбеш—Винарце⁴—Тумба искључно. Зона ширења лево: село Црковница—с. Бабичке—к. 290—Доњи Барбеш—Радички Рид—к. 642—Ајдучки Кладенац—Црно Језеро (к. 800)—Влае⁵. Везу одржавати десно са IV бугарском пешадијском дивизијом, са којом стално одржавати везу и од њих захтевати да са својом артиљеријом, уколико то буде било потребно, потпомажу наше наступање. Везу одржавати лево са X и XXVI бригадом.

X бригада 10 ов. месеца у 6 часова отпочеће напад правцем Јашуња—Дрћевачки Чифлик—к. 316—Горња Локашница—к. 200—Чука (к. 424)—Ново Село—Топоница—Градиште (к. 485)—Дукат—к. 433 и избије на линију Селичевица Ск. 539—к. 576 и к. 601⁶. За X бригадом кретаће се XXVI бригада до комуникације Гацин Хан—Чечина, одакле ће XXVI бригада прећи пред X бригаду и вршити даљи напад у правцу Селичевице. X бригада биће резерва XXVI бригади. Зона ширења лево за X и XXVI бригаду река Морава закључна, зона ширења десно до јединица XII и I царибродске бригаде.

VIII бригада, која се налази на левој обали Мораве и једна бригада 47 дивизије формираће ударну групу, која ће под командом Штаба 47 дивизије наступати западно од комуникације Леоковац—Ниш у правцу Ниша. Задатак ове групе јесте чишћење мањих непријатељских група дуж комуникације на левој обали Мораве, с тим да 10 ов. месеца у мраку или најкасније ноћу између 10 и 11 буду на линији Балајнац—Батушница—Батуш Вис (к. 310)—Клисура. Са овом групом X бригада као и XXVI треба да одр-

⁴ Односи се на село Виландрице (око 15 км јужно од Ниша).

⁵ Види док. бр. 99.

⁶ Види док. бр. 156.

зкава везу. Све јединице на ову линију, односно на линију планине Селичевике морају избити до мрака 10 ов. месеца, или најкасније ноћу између 10 и 11 т.м. Везу одржавати поред посто-јеће радио-везе и куририма.

Штаб дивизије кретаће се између јединица I царибродске и XXVI бригаде, а у то-ку сутрашњег дана Штаб дивизије и Хируршка екипа биће на просторији с. Орашац, где слати све извештаје. Дивизијска бојница 10 ов. месеца пребациће се у Градашницу, где слати све рањенике.

Све бригаде своје рањенике упутиће у току данашњег дана у дивизијску болницу, која се налази у источном делу села Крушевица.

I власотиначка бригада поставиће се на линију Велика Ломница—Црнатово и у садејству са бугарским јединицама нападати на Власотинце, а по заузимању успоставити власт у самој граду.

Све јединице линију стрељачког строја обележаваће платнима у виду правоугаоника ширине 1 метар, а дужине 2 метра, да би наши авиони одмах уочили линију до које смо дошли. Такође авионима давати знак из сигналног пиштоља ракетама беле боје.

По заузимању градова у свему поступити према већ ранијим издатим упутствима настојећи да се ред што пре успостави. Одмах поставити стражу код свих магацина и јавних зграда, а не дозвољавати никоме неодговорном да материјал и ратну спрему односи. У Ниш ће улазити само наша војска, док [на] Лесковац главни напад има да изврше Бугари.

Све заробљенике јединице треба да спроводе овоме Штабу. Штабови не смеју пустити ни једног заробљеника, без обзира ко то био, већ их треба све стражарно спроводити војном суду. Ово важи за све заробљене недићевце, Дражиновце као и све њихове помагаче. Обзиром да ће се углавном водити фронтална борба у правцу Ниша, напомињемо јединицама да не би сувише истрчавале испред осталих суседних и тиме имале много више губитака.

Исхрана јединица вршиће се на терену. Настојати да се сува храна спреми за два дана, т.ј. за 10 и 11.

I царибродска бригада и XXVI бригада 47 дивизије⁷ биће општа резерва овога Штаба све до комуникације Клисура—Гацин Хан, а потом општа дивизијска резерва биће ^ и XII бригада.

⁷ Двадесет шеста српска бригада била је у саставу Четрдесет Шесте НО дивизије. Види у књ. 14 извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

Директан напад на Ниш издаћемо накнадно свима јединицама. Уколико је некој јединици нејасан задатак нека се благовремено обрати овоме Штабу. Бабички одред остаће у залгитници див. болнице на просторији Градапшице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. комесар-п.пук.,
Живковић Живко

Командант-п.пуковник,
Ратко Софијанић

Начелник-мајор,
Валентин Хорватић
(МП)

БР. 69

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
НАПАД НА НЕМАЧКЕ СНАГЕ НА ПРОСТОРУ В. ЛОМНИЦА—ЛИНОВИЦА—ПИСКУПОВО¹**

ШТАБ ХХII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. 35
8-X-44 г.

ШТАБУ. БРИГАДЕ

Према обавештењу које смо добили од Штаба X бригаде, непријатељ — Немци, у јачини од 500, а у току данашњег дана направили су испад из Власотинца и до мрака 8 ов, месеца избили на линију Велика Ломница—Липовица. До Ломнице су дошла и два тенка са 200 војника, а у Липовицу око 300. Један батаљон X бригаде водио је борбу са Немцима у току данашњег дана, али се је морао повући услед јачих непријатељских снага.

Обзиром да је наш главни правац проласка свих јединица преко Липовице, то овог непријатеља морамо ликвидирати.

За извршење овог

НАРЕЂУЈЕМО:

1) X бригада по пријему овог наређења извршиће покрет са бригадом правцем Црна Бара—Вита Крушка—Кобиља Чука—Остра Чука—Пискупово и са два батаљона извршити напад на непријатеља од правца Пискупово према Липо-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 1051.

вици, са задатком да протера непријатеља са просторије Липовице. Са своја два батаљона поставити се на просторији Ступница—Јарсеново са задатком затварања правца од Равне Дубраве.

По ликвидацији Липовице бригада ће се разместити на просторији Ступница—Јарсеново—Горња Купиновица. 10 ов. месеца у 6 часова бригада ће продужити даљи правац који је одређен за XII бригаду и у свему поступати како је у данашњој нашој заповести наређено за XII бригаду².

2) XII бригада извршиће напад на непријатеља правцем Црна Бара—Средор—Липовица и у заједници са X бригадом ликвидирати непријатеља, а потом продужити правцем Китка—Рајино Поље—Горња Слатина—Доња Купиновица—Јелашница—Јашуња. На овој просторији бригада ће се задржати до 10 ов. месеца до 6 часова, одакле ће продужити даљи правац напада који је у данашњој заповести издат за X бригаду.

3) I власотиначка бригада у заједници са бугарским снагама по ликвидацији Липовице затвориће правац од Власотинца на просторији Корбулица. На тим положајима остати све док не прође 26 бригада и I царибродска бригада, но то не значи дс. уколико буду бугарске снаге вршиле напад на Власотинце—остане на положајима Корбулице, већ у заједници са Бугарима продужи за Власотинце.

За време напада на Липовицу и једна и друга бригада тражиће садејство од Бугара који се налазе на том сектору.

Почетак напада на Липовицу отпочеће сутра 9 ов. месеца у 7 часова, до кога времена јединице морају бити на полазним положајима.

X бригада одржаће радио-везу са нама у току сутрашњег дана и слати нам извештаје о резултатима борбе свака два часа, почев од 8 часова па надаље свака два часа.

За остале наше бригаде важи наређење које је издато у току данашњег дана, с тим што ће се I царибродска бригада задржати на просторији Борин Дол до ликвидације Липовице, а даљи правац покрета за X бригадом.

XXVI бригада по ликвидацији Липовице задржаће се на просторији Крушевица, а даље покрет за XII бригадом.

СМРТ ФАШИЗМУ, — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
п.пуковник, Начелник-мајор, **Ратко Софијанић**
Живко Живковић Валентин Хорватић
(МП)

² Види док. бр. 68 и у 14 кн>. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

БР. 70

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕМАЧКИХ ЈЕДИНИЦА ОД ТАНДЕ И ГОРЊАНА У ПРАВЦУ ВЕЛИКОГ И МАЛОГ КРША¹

ШТАВ

23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
8 октобра 1944 г.
15 часова

ШТАБУ 14 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ
ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1.— Услед наше недовољне будности непријатељ се *успео пробити* од Танде према Горњанима до Врата. Пробио се правцем Танда—Кулмеа Начулин—Крушар². Изгледа да је избио на Врата. На Вратима се налазила само једна десетина 9 бригаде одн. 2. њеног батаљона. Када је непријатељ наишао, десетина је отворила ватру и успела је кроз известно време задржати непријатеља. Од десетине немамо никаквог ошавештења, према томе не знамо ни ситуацију горе изнад Врата. Јасно нам је да је непријатељ избио на Врата.

Кривица је донекле и Ваша, јер налазећи се на просторији Кулмеа Маре могли сте оценити намере непријатеља, наиме да је његова намера што пре савладати Врата како би могао себи обезбедити даљи пролаз ка Влаолу ради извлачења из казана у који је био упао. Изгледа нисте оценили ситуацију, или сте споро радили, те нисте истурили један батаљон на Врата.

2.—¹ Један део непријатеља изгледа да се још задржао на просторији Глоговица—БоринаЦ, где врше на њега притисак јединице 7 бригаде и Црвене армије. Може да се деси да исти се пробије ка овој групи која се налази пред нама. Према томе, затворите правац Танда—Црнајка, како би *присилили* исту групу непријатеља да се крене за овом групом, а ми били у могућности да јој нанесемо више жртава.

3.— У току ове ноћи јединице 9 бригаде вршиће напад на непријатеља који се налази на просторији Крушар—Врата—Горњани, са једним батаљоном изаћи ће преко Стрелиника на Врата, а исто тако један батаљон 7 бригаде прав-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/2, к. 1067.

² Види док. бр. 86.

цем западно од Великог Крша изаћи ће на Врата, са задатком да овладају Вратима и тиме да пресеку отступницу непријатељу.

4.—Предузмите одмах најхитније мере, извршите напад уз садејство са јединицама 9 бригаде на непријатеља који се налази на Крушлару. Добро контролишите све јаруге, јер Немци лрибегавају кретати се јаругама, услед [тога] што ми нисмо довољно обазриви у контролисању јаруга. Напад вршите енершчно, како непријатеља би што више збунили и омели извлачења преко Врата.

5.— Добро обезбедите своја леђа према Црнајки одн. Рудној Глави, јер уколико немате са те стране сигурно обезбеђење, може непријатељ доста да Вам нашкоди. У случају да Вам се непријатељ појави са те стране, морате бити спретни за извлачење Ваших јединица према Дели Јовану, а одатле ка нама.

6.— Одмах испитајте и успоставите везу са 18 бригадом, која мора да је на проеторији према Црнајки одн. Милошевој Кули одн. Рудној Глави. Хитно тражите од ње да добро затвори правац према Милошевој Кули одн. Рудној Глави.

7.— Најхитније успоставите везу са Вашим батаљоном пресеченим, који се вероватно налази ка Дели Јовану, и доведите га у Ваш састав.

Такође хитно успоставите везу са нама и извештавајте нас, не као јучер једанпут дневно, него сваког часа, тј. свака 2 часа обавезно.

8.— По патроли која ће успоставити везу са 18 бригадом, пошаљите ово наређење Штабу 25 дивизије преко 18 бригаде и напишите им да најхитније предаду Штабу 25[-те] ово наређење.

9.— Радите брзо. Ваша интендантура и болница налазе се код нас, а исто тако и 5. батаљон.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

БР. 71

**ПИСМО ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ СТО ТРИНАЕСТЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ О САДЕЈСТВУ ПРОТИВ НЕМАЧ-
КИХ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРИЈИ ГЛОГОВИЦА—ЛУКЕ
—ДЕЛИ ЈОВАН¹**

ШТ АБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
8 октобра 1944 г.
1.45 часова

КОМАНДАНТУ 113 ДИВИЗИЈЕ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ

1.— Јединице наше 9 бригаде успеле су ликвидирати непријатеља у селу Луке. Исти је уз велике губитке успео да се пробije у међупростор 14 и 9 бригаде правцем Танда—Крушар и изгледа овладао са пролазом Врата, те тиме донекле себи омогућио да може тим правцем избећи окружење и сигурну смрт.

Наша 14 бригада у току јучерашњег дана излазила је на Дели Јован — на Голи Врх, но услед притиска непријатеља са правца Црнајке морала се повући и сада се налази на просторији источно од села Горњана, где врши притисак на непријатеља, који се делом још задржао у Крушару.

На просторији Глоговица—Боринац није нам позната ситуација, јер наша 7 бригада није јасно поднела извештај.

2.— Овог момента наше су јединице распоређене: 7 бригада на просторији Бучје—Топла—Маковиште, одакле према нашем наређењу има да врши чишћење непријатељске групе на просторији Глоговица—Боринац и продужи са гоњењем непријатеља ка селу Луке одн. Дели Јовану.

Наша 9 бригада налази се на просторији Свињак—Мали Крш, одакле ће вршити притисак на непријатеља на просторији Крушар, чинећи обухват са једним батаљоном преко Стрелиника на Врата, где спречавати непријатеља да се организовано повлачи преко Врата.

14 бригада налазила се на просторији северно и источно од Горњана. Њен је задатак онемогућити непријатеља да се повлачи ка Рудној Глави и вршити притисак у циљу уништавања непријатеља на Крушару.

Са јединицама 25 дивизије немамо везу, те не знамо ситуацију на просторији Милошева Кула—Рудна Глава. Чули смо данас често артиљериско дејство на просторији

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/3, к. 1067.

Клокочевац, а обавештени смо да јединице Црвене армије врше уништавање непријатеља на просторији Клокочевац—Милошева Кула.

3.— Нама је неопходно потребно следеће две ствари:

а) Једна батерија брдских топова, која би се поставила на просторији Мали Крш, одакле би тукла непријатеља око Крушара и на Врата и допринела много уништењу поменуте групе. Исто тако одатле би батерија могла добро тући непријатеља који би се евент. повлачио са хрвавца Глоговица—Танда, а исто тако и са правца Црнајка—Танда. Та би батерија могла тући и непријатеља пред јединицама 25 дивизије.

Молимо Вас, ако Вам је у могућности, избаците једну батерију брдских топова правцем Вор—Кривељ—Мали Крш. Одговорите нам да ли сте у могућности или не.

б) Такође нам је неопходно Ваше садејство на непријатеља, који се налази на просторији Глоговица—Боринац, а исто тако и на просторији Дели Јована, на име на Голом Врху и Црном Врху.

Наш је предлог, да кренете са једним Вашим пуком и са нашом 7 бригадом правцем Боринац—Глоговица², где би уништили ту непријатељску групу, а одатле продужили са 7 бригадом правцем Луке—Јереничево, где би се једна Ваша група задржала на просторији Луке—Танда—Јереничево, а једна група са деловима наше 7 бригаде продужила правцем Јереничево—Црни Врх—Голи Врх—Медвеђа [Чука], те потпомогли делове Црвене армије који се налазе на просторији Сиколе—Цоповица—Плавна, који воде борбу са непријатељем пред собом. На тај би начин врло брзо ликвидирали непријатеља на поменутој просторији и себи омогућили даљи покрет у циљу уништења непријатеља у нашој земљи.

Молимо вас да нас известите по предњем.

О предњем предлоту обавестили смо нашу 7 бригаду, те би требало да се са њом повежете и кренете правцем који сам већ назначио.

4.— Потребно је бар донекле да се обезбедите са правца Влаола, пошто верујемо да ће непријатељ успети, уколико не стигну на време наши батаљони западно од Врата да пресеку повлачење непријатеља ка Влаолу, верујемо да ће непријатељ проћи ка Влаолу, па би мотао спустити једну колону од Влаола ка Бору да нас мало узђемири.

5.— Врло ретко, а скоро никако нас не обавештавате о распореду Ваших јединица, као и о Вашим борбама и мерама. Нама би то нужно било, јер би лакше могли да се управљамо са нашим јединицама.

³ Види док. бр. 69.

6.— Нама би требало 4 радио-станице греко којих би успоставили везу са Вама и са вашим бригадама и тиме лакше могли руководити операцијама. Зато Вас молимо да нам уручите 4 лаке и добре радио-станице. Пошто се тамо налази наш начелник Штаба дивизије, то ћемо њему издати наређење да се за ове радио-станице Вама обрати.

Напомињемо да ми немамо радио-телеграфиста, па би нам за сваку радио-станицу требао један радио-телеграфиста, те ако имате исте привремено дајте нам са радио-станицама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

БР. 72

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ
НО БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ У ПРАВЦУ ПРОКУПЉА¹**

ШТАБ
XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. служб.
8-X-1944
у 17,30 час.
Положај

ШТАБУ XIII БРИГАДЕ

г **Положај**

Ноћас или сутра 9 ов.м. рано доћи ће и примиће од вас ваше положаје VIII бригада XXII дивизије. Штаб ове бригаде упознајте са ситуацијом на томе сектору. Положај 3 омл. батаљона примиће 28 бригада 47 дивизије. Њих такође упознајте са свима условима.

Предају вашег сектора односно положаја извршити за што краће време, а одмах затим извршите концентрацију ваше бригаде у Косанчићу а одатле у току дана извршите "покрет правцем: Косанчић—Г. Дреновац—Г. Црнатово—Студенац—Житорађа—Прокупље². По доласку у Прокупље добићете даља наређења.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 55/1, к. 1078.

² Види док. бр. 104 и 182.

Припреме за покрет извршите најхитније и сам покрет мора бити убрзан. При покрету бити предострожан и водити рачуна о непријатељској авијацији, која је задњих дана постала активнија.

Још одмах упутите једнога одговорнога друга за Прокупље који ће за вашу бригаду обезбедити исхрану за један оброк, а евентуално и за два obroка. За један оброк треба обезбедити храну и у успутним селима.

Муниције коју сте тражили нема за сада у интендантури 47 дивизије, а уколико би било ноћас транспорта бићете обавештени.

С. Ф. — С. Н!

За хптаб
Начелник штаба-мајор,
Р. Поповић

БР. 73

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРЕДЕСЕТ ШЕСТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДORA НЕМАЧКИХ ЈЕДИНИЦА ОД БУЈАНОВЦА У ПРАВЦУ ЛЕСКОВЦА¹

ШТАБ
46 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
Пов. ОП бр. сл.
у 6 ч.
8 октобра 1944 г.

ШТАБОВИМА БРИГАДА ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Пошто се непријатељ задржао у Бујановцу и својим слабијим деловима извиђао комуникације у правцу Врања до с. Краљева Кућа² и Давидовац, а у својој позадини врши оправку путева, то се претпоставља а и вероватно су његове намере продор долином р. Мораве на север у правцу Ниша. Да би непријатељу онемогућили брз продор овом линијом, Штабови бригада подузет ће одмах следеће мере:

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 1340.

³ Црква, 3 км североисточно од Бујановца.

XXV бригада одмах ће предузети рушење свих мостова и пропуста на линији Бујановац—Врање⁹. На погодним местима президати или порушити и саму цесту, као и минирати исту уколико располажу са потребним бројем нагазних мина, а за које треба тражити од команде Врањ. подручја.

XXVII бригада порушит ће све мостове и пропусте и уништити цесту на линији Врање—Прибој и Врање—Врбово, а у случају потребе и путеве на линији Врање—Врањска Бања. За ово користити и минерска одељења која су до сада минирала поједине објекте и сада се код истих налазе.

II сурдуличка бригада са својим снагама порушит ће све мостове и пропусте на линији Прибој—Влад.[ичин] Хаџ Момин Камен и на погодним местима детаљно разрушити цесту.

I сурдуличка бригада рушит ће комуникације од Момин Камена до Грделице детаљно, све мостове и пропусте на цести.

II врањска бригада припремиће за рушење, а у случају потребе и да их поруши, све прелазе преко р. Мораве од Бање—[жел.] станице до Влад. Хана.

XXVI бригада задржат ће се на линији Предејане—Момин Камен, која ће бити у дивизијској резерви а уједно припремити се на тој линији за упорну одбрану и не дозволити пролаз непријатељу кроз Грделичку Клисуру.

Сви штабови бригада ове радове одмах ће предузети, а потом да се преконтролише како је сва комуникација порушена, те о томе поднети писмени извештај.

Штаб XXV и XXVII бригаде одмах ће пребацили по свој један батаљон и то: XXV бригада на линију Давидовац — Врање са задатком контроле тога сектора и заштите села од евентуалног шиптарског упада, а XXVII бригада свој батаљон упутит ће на сектор западно од Врања ради обезбеђења [од] пљачкања села од стране непријатеља. Ове батаљоне начинити да буду лако покретљиви те да у еваком случају могу брзо и лако да се пребацују где то буде ситуација захтевала, а првенствено на десну обалу р. Мораве. Овим батаљонима још дати у задатак и да се супротставе непријатељу, т.ј. да му постављају заседу на погодним местима. Поред ових батаљона упутит ће сваки штаб бригаде по једну извиђачку групу са задатком [из]виђања непријатеља и прикупљања што тачнијих података, јер од сада, иако је прошло више од два дана од непријатељског продора, немамо тачних података о његовој јачини, наоружању, намерама итд. Зато

⁹ Види док. бр. 172 и у 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

је потребно да ове извиђачке групе прикупе што тачније податке а да би то постигле ставити им у задатак да врше и насилна извиђања.

Пријем овог наређења потврдити и по истом одмах поступити.

С. Ф. — С. Н!

Пол. комесар-п.пуковник,
Милија Станишић

Командант-п.пуковник,
Том. Ј. Поповић

(М.П.)

П.С.

Штабови бригада који нису упутили одређени број комесара на курс при.овом штабу исте одмах упутити како је то наређено⁴.

БР. 74

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ИБАРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЦА, БЕЛОГАРДЕЈАЦА И ЧЕТНИКА У ДОЛИНИ ИБРА¹

^{ШТАБ}
ИБАРСКОПАРТИЗАНСКОГ

За Ибарски одред
лекара хитно²

8 октобра 1944 год.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. СРБИЈЕ

Положај

Налазимо се и даље на сектору са обе стране планине Копаоника. Контролишемо целу десну обалу реке Ибра од Слатине до Ушћа и следећа села са источне стране Копаоника: Блажево и околину, Брзеће, Ливађе, Кнежево, Радманово, Шошиће, Горње и Доње Левиће и Влајковце. Један наш батаљон налази се стално у Блажеву, где очекује материјал.

Ноћу између 3 и 4 октобра, један наш батаљон који је чекао да нападне непријатеља на комуникацији, а пошто непријатељ није наишао, дигао је у ваздух два мања моста

⁴ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/2, к. 712.

² Осмацрногорска ударна бригада

(један на путу а други на прузи) распона по 6—7 метара. Саобраћај на путу успостављен је после једнога дана, а на прузи после два дана.

Дању 4 октобра једна наша чета разбила је групу од око 100 белогардејаца и четника, која је била прешла на десну страну реке Ибра, у село Казновиће. Том приликом непријатељ је имао 6 мртвих белогардејаца и једног четника (зликовца). Ми нисмо имали ни мртвих ни рањених.

Ноћу између 7 и 8 октобра напали смо добро браћену и утврђену железничку станицу Рудницу, која је била главно упориште белогардејаца и Немаца на путу између Рашке и Слатине. У моменту напада налазио се у станици и један немачки транспортни воз, који је ту био заноћио. Борба је била жестока и трајала је 2 сата. Сва непријатељска упоришта, изузев воза и једне зграде, били смо заузели, али услед надмоћности непријатеља у оружју и људству морали смо се повући. Имали смо два мртва, седам лакше и једног теже рањеног борца. Непријатељски губитци били су велики, нарочито у транспортном возу који је био под страховитом ватром наших бораца и где су се чули љугои јауци, али тачне податке још немамо и доставићемо их касније. Заплењена су три аутоматска оружја, петнаест пушака, један ракетни пиштољ, 6000 метака, осам коња, 16 седала и нешто личне спреме. Исту ноћ наши борци бацили су у ваздух четири пропуста (два на путу и два на прузи).

Четници се и даље налазе у Рашкој. Врше присилну мобилизацију у селима са леве стране Ибра. Народ се не одазива и бежи од четника.

Четнички корпус Жике Марковића³ (II кос. корпус) променио је назив у добровољачки избеглички корпус и треба да поседне бункере поред пруте.

С обзиром на велики прилив људства (одред сада броји 780 људи) оскудни смо у оружју и спреми. Молимо вас да ургирате да нам се што пре баци материјал и јавите нам да ли да и даље чекамо. Услед честих борби имамо мало енглеске муниције и експлозива. Спремену очекујемо у Блажеву.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Предраг М. Ђурић

Командант,
Мил. Радуловић

16-X-1944 г.

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. бр. 87 — 194—г.

Убијен 1946 год. у околини Новог Пазара као одметник.

5 рањеника из Ибарског одреда
1 тежи коме треба интервенција.
Пошто су узети подаци за оператиски дневник и ратни
извештај, то у акта.⁴

Начелник
Оперативног одељења
п.пуковник
Рад. Ђ. Ђурић

БР. 75

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА
НОВЈ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД, ШТАБОВИМА СЕДАМНА-
ЕСТЕ И ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ЗАТВАРА-
ШЕ ПРАВАЦ КРАГУЈЕВАЦ—ТОПОЛА—НАТАЛИНЦИ И
НАНАД НА ВЕЛИКУ ПЛАНУ¹**

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 83
9.X.1944

ШТАБУ 21 НОУ ДИВИЗИЈЕ

За два дана Црвена армија треба да избије код В. Плана.
Јутрос смо упутили депешом наређења, која ћемо поновити
и писменим путем (ради постојеће курирске везе).

1. XVII дивизији:

„Са свим својим снагама одмах се поставите на просторију с. Овсиште—с. Чумић—с. Јарушице—с. Угљаревац са задатком упорног затварања правца од Крагујевца², да би тиме омогућили извршење задатака XXI дивизији, која напада на В. Плану и V дивизији, која напада на Паланку³.

У Г. Милановцу оставите Чачански одред.”

2. XXI дивизији:

„Са свим вашим снагама, са досадање просторије крените одмах општим правцем: с. Сараново—с. Баничина—В. Плана коју нападните. Код В. Плана ћете ухватити везу с Црвеном армијом⁴,

⁴ Дописано руком.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51/1, к. 1040.

² Види док. бр. 83.

³ Види док. бр. 80.

⁴ Види док. бр. 84.

Лево од вас кретаће се V дивизија оптитим правцем Топола—Наталинци—Паланка. У току извршеша задатка одржавајте везу с V дивизијом."

I дивизија напада у правцу Младеновца, Раље и Космаја⁵.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(МП)

За штаб:
Начелник штаба
потпуковник
Саво Дрљевић

Достављено 17 и 21. дивизији.
П.С. Пријем потврдите депешом⁶;

БР. 76

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА ЗА НА-
ПАД НА ОБРЕНОВАЦ¹**

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
0. бр. 48
9 окт. 1944

ШТАБУ XVI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Ситуација: Њемци руше Београд.

Задатак: Најхитније ликвидирати Обреновац и наставити покрет уеиљеним маршем на Београд да у садејству са Првим пролетерским корпусом и са јединицама Црвене армије ослободимо Београд.²

За извршење постављеног задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Јединице нашег корпуса заузеће на јуриш Обреновац.

Према провјереним подацима у Обреновцу се налази око 800 Њемаца са два брдска топа и два тенка. Постоји вјероватноћа да се бројно сташе у току данашњег дана промијени.

У Обреновцу се налазе огромна слагалишта муниције свих врста. Према извјесним подацима сва слагалишта су

⁵ Види док. бр. 78 и 183

⁶ Дописано руком.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 55/1, к. 1078.

² Видидок. бр. 104 и 182.

минирана, тако да постоји вјероватноћа да ће их непријатељ дићи у зрак приликом бјекства из града. Ради тога јуриш на Обреновац мора бити тако силовит да непријатељу онемогући уништење града. Са друге стране напад се мора извести са фронта и бокова набацујући тако непријатеља на Саву, пуштајући у град само патролце јединице, док ће главнине ¹рилним покретима избити на Саву и тако овладати градом. Јединице ће ући у град тек по добивеним извештајима претходница о стању у граду и при непријатељским магацинима. Да би акција у потпуности успјела, формиратаг благовремено ударне групе које ће добити задатак да одмах у почетку напада продру у град по могућству без борбе, да се не би задржавале, и да најхитније овладају магацинима оружја и муниције. Групе снабдјети са ручним гранатама, бензинским флашама и аутоматским оружјем.

2. XI НОУ дивизија нападаће са једном (најјачом) бригадом са југа, општим правцем: друм Уб—Обреновац, на-слањајући се у десно на Колубару и обухватајући град са истока и сјевероистока, а везујући се у лијево са XVI НОУ дивизијом дуж друма Шабац—Обреновац.

Са својом другом бригадом XI НОУ дивизија ће пре-сјећи комуникације (жељезничку и колску) Београд—Обреновац на сектору с. Барич, постављајући се према Београду и спречавајући евентуалну интервенцију из тога правца.

¹ Своју трећу бригаду (уколико приспије до акције) држати у резерви и по потреби користити у акцији.

3. XVI НОУ дивизија нападаће Обреновац са своје двије бригаде општим правцем: друм Шабац—Обреновац, обухватајући град са запада и сјеверозапада, ослањајући се лијевим крилом на Саву, а десним на јединице XI НОУ дивизије.

Са својом трећом бригадом затворити на најповољнијем мјесту правац Шабац—Обреновац, поетављајући ту јединицу тако да је, у случају потребе, дјеловима може благовремено употријебити и у операцији на Обреновац.

4. XXXVI НОУ дивизија убрзаће што је могуће више долазак Шумадиске бригаде³ са сектора Ваљева, одређене У састав те дивизије. Са својом трећом бригадом дивизија ће се кретати друмом Уб—Обреновац и служиће као општа резерва за операције. Пета бригада ће остати до даљег наређења на сектору Ваљева.

5. Штаб корпуса ће се кретати до почетка акције друмом Уб—Обреновац, а за вријеме акције налазиће се у Новом Селу, на друму Уб—Обреновац.

³ Тридесет прва српска бригада. Види док. бр. 157.

6. Одмах по ликвидацији Обреновца јединице XI дивизије кренуће према Београду држећи се десно од друма, док ће се јединице XVI дивизије ослањати на сам друм. Позади XVI и XI НОУ дивизије кретаће се бригада XXXVI НОУ дивизије. Десно од XI НОУ дивизије кретаће се VI личка дивизија, правцем Мељак—Сремчица—Топчидер.

7. Јуриш на Обреновац мора да садржи у себи сву борбеност, сав полет, сву мржњу и све одушевљење наших бораца, руководилаца и јединица. Њега треба извести под лозинком: Напријед за ослобођење Београда — што је, у ствари, основна лозинка наших садањих операција.

8. Борбени знаци: Милош — Марко.

9. У случају да се не овлада градом до зоре, XI дивизија ће блокирати град једном својом бригадом са истока, а XVI дивизија једном својом бригадом са запада, док ће са осталим јединицама хитно наставити према Београду чистећи пред собом непријатељске групе.

10. Почетак напада тачно у 24 часа 9 ов.м., што значи да тога момента треба извршити општи јуриш на град. До тада све јединице морају бити постављене на јуришно отстојање.

11. Све тешке рањенике, који се сада налазе по дивизијским болницама, штабови дивизија ће најхитније упутити у Уб, дајући им извјесно обезбјеђење (по једну чету). У Убу ће рањенике прихватити референт санитета Штаба нашег корпуса и спровести их за Ваљево, гдје ће се о њиховој безбједности старати V — Војвођанска — бригада.

12. Начелник интендантуре Штаба нашег корпуса кретаће се са Штабом XI дивизије, да по овлађивању Обреновца изврши расподјелу оружја, муниције и другог материјала на наше јединице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
пуковник
С. Митровић

Начелник,
п.пуковник Пер. Грујић

Командант,
генерал-мајор
Д. Лекић⁴

(М.П.)

Штаб XVI НОУ дивизије одржаваће са нама радио-везу сваког сата од почетка напада. До напада одржавати везу сваког парног сата, почев од 20 часова⁵.

Д. Л.

⁴ Данило Лекић

⁵ Дописано руком, мастилом.

БР. 77

РАДИОГРАМСКА НАРЕЂЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ЗА НАДИРАЊЕ ДВАДЕСЕТ ТРЕЂЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ У ПРАВЦУ МАЈДАНПЕКА, КУЧЕВА, ПЕТРОВЦА И ПОЖАРЕВЦА И ОРИЈЕНТИСАЊЕ ЧЕТРДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ПРЕМА НИШУ¹

№ 12, гр. = 107

8.X.44

ДДД

Заједничке снаге Црвене армије, Бугара и делови.13 корпуеа са десне обале а II пролетерска дивизија са леве обале Мораве дејствоваће почев од 8 о.м. према Нишу са задатком његовог заузимања.

У вези нашег наређења за оријентисање 45 дивизије према Нишу, хитно наредите штабу исте дивизије, да се групише према Нишу са задатком напада са севера у садејству са горе наведеним. О извршењу известите.:

№ 13, гр. = 89

9.X.

6 о.м. упутили смо вам депешу која грешком није послата.

Депеша гласи: У вези са уласком Црвене арљотје у Панчево и непосредним угрожавањем Београда од ње и Пека², одмах са главнином ваших енага предузети брзо надирање ранијим правцем. Оставите везу Месићевој бригади³ као и потребне делове и стручно особље за прихват руског наоружања.

№ гр. = 67

9.X. ДДД

45 дивизију за сада не расформирати, већ је у духу нашег наређења одмах оријентисати према Нишу. Очекује се јака интервенција Немаца у току нашег напада на Ниш, због чега дивизији ставити као основни задатак затварање правца Сврљиг—Ниш и Алексинац—Ниш,

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/5, к. 631.

² Мисли се на јединице Првог пролетерског корпуса НОВЈ под Командом Пека Дапчевића.

³ Види док. бр. 59 примедба бр. 3. >

№ 15, гр. = 22

9.X. ДДД

За ову операцију 45 дивизију стављамо под команду 13 корпуса.

№ 16, гр. = 31

9.X. ДДД

Почев од 10 о.м. у 9 часова 45 дивизија да одржава непосредно радио-везу са нама свака три сата.

БР. 78

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА МЛАДЕНОВАЦ И ЖЕЛЕЗНИЧКУ ПРУГУ МЛАДЕНОВАЦ—РАЉА¹

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр 496
9 октобра 1944
у 00 часова

Ш т а б о в и м а : I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
XIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
VIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ²

Последњих дана запажени су чести покрети мањих непријатељских колона немачких и четничких цестом Београд—Крагујевац — у оба правца. Према више обавештења делови четнички и Недићевих јединица беже из Београда ка Крагујевцу, а наводно даље ка Албанији.

У вези са операцијама које се сада воде у Србији, у склопу наших даљих операција, а у циљу да се сада непријатељу онемогући саобраћај главном комуникацијом Београд—Младеновац—Топола—Крагујевац као и да се спречи да издајничке групе избегну, — главнине јединица I корпуса дејствоваће на поменуту комуникацију.

Јединице наше Дивизије у овом задатку дејствоваће на отсеку Младеновац—Сопот. Десно од нас дејствоваће једи-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/2, к. 712.

² Осма црногорска ударна бригада

нице V Дивизије са просторије око Аранђеловца на сектор Топола—Белосавци (између Тополе и Младеновца).

Лево од нас са просторије Вреоци—Црљени—Јунковци Соколово дејствоваће VI Пролетерска дивизија, углавном, за сада, у правцу Обреновца.

За извршење предњег

н а р е ђ у ј е м о :

1.— III Пролетерска бригада у току овог дана извршиће покрет до на просторију око с. Пружатовац, са које просторије организовати напад на Младеновац³. Напад на Младеновац извршити данас у 20 часова. Приликом напада поставити јако обезбеђење на правцу од Паланке. На осталим правцима поставити само мале заседе, пошто ће једновремено дејствовати: делови I Пролетбригаде на комуникацији између Младеновца и Београда, а V Дивизија ће нападати Тополу (на комуникацији између Младеновца и Крагујевца). Левокрилни делови V дивизије биће код с. Белосавци.

У случају да се у Младеновцу налазе јаке непријатељске снаге чија би ликвидација захтевала веће жртве и ангажовање већих снага, Штаб III Пролетбригаде мањим деловима извршиће јак притисак на град, а са јачим снагама избити и на комуникацију (пруту и цесту) и добро је порушити. И у овом случају, као и у случају ликвидације Младеновца запосести комуникације око Младеновца на више погодних места на сектору Влашко Поље—Младеновац—Међулужје—ж.ст. Грабовац, држећи главнину западно од комуникација са наслоном на простору Пружатовац—В. Иванча—Космај. Задатак бригаде је онемогућити непријатељу саобраћај овим комуникацијама, уништавајући мање колоне које би покушале да се пробију.

У случају да се непријатељ ангажује јаким снагама на овој комуникацији не упуштати се у упорне борбе са непријатељском главнином.

2.— I Пролетерска бригада извршиће покрет и у току данашњег дана поставити се на простор Рогача—Космај. Са ове просторије мањим деловима дејствовати на главну комуникацију Раљ&—Младеновац, на отсеку од с. Ропчево до ж.ст. Влашко Поље, употребљавајући при том један до два батаљона са задатком дејства како је то наређено за III Пролетбригаду. На новој просторији I Пролетбригада обезбедиће правце који са севера изводе ка Космају и Венчану, а у лево одржаваће везу свакодневно са Космајским одредом који се налази у с. Дучина. У правцу севера што

³ Види док. бр. 109.

дубље ка Београду слати лака извиђачка одељења за прикупљање обавештења и директно извиђање.

У циљу садејства акције на Младеновац, Штаб I Пролетбригаде организоваће за данас у 20 часова избијање два своја батаљона на главну комуникацију на сектору ж.ст. Влашко Поље—Ђуринци, на којој просторији да се поставе за затварање праваца од Београда ка Младеновцу. Са групом од ова два батаљона послати и минерска одељења за рушење пруте и минирање цесте.

У општој резерви остаће XIII Пролетбригада на просторији с. Раниловић и VIII Црногорека бригада на просторији с. Венчане.

3.— Штабови бригада организоваће и предузети све да пгго брже прикупљају обавештења са што ширег сектора и да их најхитније достављају овом Штабу.

4.— **Везе:** Штаб дивизије биће у с. Венчане и ту ће бити главна телефонска централа у коју ће се укључити штабови I, XIII и VIII Бригаде, а Штаб III бригаде укључиће се у телефонску централу XIII Бригаде у с. Раниловић.

Штаб III Бригаде оставиће онај телефонски кабал који је већ искоришћен на линији Венчане—Дароева⁴.

Остале везе одржавати куририма и радио-станицама.

Штаб III Бригаде у току данашњег дана, поред редовних радио-веза, обавезно ће држати са нала везу и у 19,30 и 22,00 часова, а сутра 10 о.м. у 1 час — поред редовних вез.

Штабови бригада између себе одржаваће везу куририма, телефоном и — обавезно — радио-станицама у уговорено време.

5.— Дивизиска бољница остаће у с. Венчане (ово ће јој саопштити Штаб III Пролетбригаде) а њено обезбеђење примиће од данас VIII Црногорска бригада.

6.— Са суседним јединицама одржаваће везу: III Пролетбригада у десно у с. Белосавци са V Дивизијом, а VIII Црногорска бригада у лево са VI Пролетерском дивизијом у с. Соколово.

7.— Наређено је Штабу I Пролетбригаде да од новомобилисаних бораца упути:

500 бораца VIII Црногорској бригади,

200 бораца III Пролетбригаде и

300 бораца XIII Пролетбригаде.

Уколико то до сада није урађено, Штаб I Пролетбригаде организоваће да поменуте јединице у току данашњег дана добију одређени број бораца. Спроводнике до штабова бригада даће I пролетбригада.

⁴ Сада Партизани.

8.— Једном од данашњих радио-веза штабови бритада известиће нас колико је *садање* укупно бројно стање бригада (урачунавајући и борце који су предвиђени из I Пролетбригаде од новомобилисаних).

» СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар п.пуковник, В. Шћекић	Начелник п.пуковник, Блажо Марковић	Командант пуковник, Васо Јовановић
---	--	---

(МП)

9.— Ненаоружано људство не постављати на борбене положаје. Наетојати, пак, да се што више новомобилисаних наоружа оружјем бораца који нису на борачким дужностима. (Интевдантура, радни водови, коморе, санитети — остављајући у тим деловима само најпотребнији број оружја). Оружје давати поступно онима новомобилисаним који су проверени, који су се показали добри и који су се добровољно, јавили НОВЈ⁵.

БР. 79

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈЕ КРУШЕВАЦ—СТАЛАЋ И НИШ—ЉУНИС—СТАЛАЋ¹

Ш Т А Б
II ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 181
9-X-1944
у 20 ч.

ШТАБУ III И VI СРПСКЕ БРИГАДЕ

Ноћу 10 о.м. ће отпочети напад наших снага на Ниш. С обзиром на могућност да Немци као помоћ свом гарнизону У Нишу шаљу комуникацијама Сталаћ—Ниш, то смо ми добили задатак да дејствујемо на 'комуникацију у долини

⁵ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/3, к. 732 А.

Јужне и Западне Мораве, а од ноћи 10 о.м. и поставимо солидне заседе и не дозволимо да Немци добију ма какво појачање у Ниш.

У циљу извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— III Српска бригада ће у току ноћи 10/11 о.м. спустити се на комуникацију Сталаћ—Ниш на сектору: Ђуније—Трњане са задатком да исту комуникацију што темељитије поруши и постави на погодним тачкама заседе, које ће се утврдити на положајима и ке дозволити да непријатељ изврши оправку комуникација - и пребацивање трупа у правцу Ниша. По могућству на поменутом сектору ликвидирати непријатељска упоришта. Један свој батаљон држати на најпогоднијем месту одакле ће моћи штитити бригаду од правца Крушевца. Овом батаљону дати у задатак да се лево повеже на сектору Модрица—Трмчаре са батаљоном IV Пролетерске бригаде².

2.— VI Српска бригада ће у току ноћи 10/11 о.м. се спустити на комуникацију: Ниш—Сталаћ на сектору: с. Дреновац—Житковац закључно са задатком што темељитије рушења и-жел. комуникације и цесте, а потом постављања са потребама енагама заседе у циљу спречавања непријатеља да продре у правцу Ниша и оправи порушене комуникације. Исто тако вам се ставља у задатак да испитате могућност ликвидације непријатељских упоришта на ваџном сектору а нарочито непријатељско упориште Житковац. У циљу извршења овог задатка у току 10 о.м. рокирајте се на сектор: Копривница—Шурић—Мали Дреновац, ако сте стигли на одређену вам просторију.

3.— Настојати да у току сутрашњег дана се изврши избијање и обавештавање о додељеним вам секторима, те да се на основу истих акције прештреме што боље. Такође све остале потребе у току сутрашњег дана прикупити, као: алат за рушење комуникација, припремити нагазне мине итд.

4.— О свакој промени нас најхитније извештавати. Извештаје слати што чешће и што опширније.

5.— Ми ћемо се налазити у Рибарској Бањи, као и хируршка екипа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
п.пуковник,
Милинко Ђуровић

Командант-п.пуковник,
Сред. Урошевић

Начелник-мајор,
* **Милош Манојловић**

³ Види док. бр. 182.

БР. 108

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА ТОПОЛУ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРЕМА АРАНЂЕЛОВЦУ, МЛАДЕНОВЦУ И ПАЛАНЦИ¹

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
Бр. 248
Дне 9.X.1944 год.

ДОПУНА ЗАПОВЕСТИ ОД 8.X.944

1.) Пошто ће Црвена армија избити на сектор Велика Плана (долина Велике Мораве) за дан-два, то се и операције дивизија нашег корпуса морају убрзати да бисмо правовремено садејствовали јединицама Црвене армије које напредују ка Морави, овладали саобраћајним везама које воде главним комуникацијама према Београду и тиме спречили непријатељско повлачеше са сектора Београда према Крагујевцу и обратно.

У циљу горњег, јединице нашег корпуса убрзаће операције према својим задацима и то:

I дивизија активно ће дејствовати на сектор Младеновац—Раља и овладаће Младеновцем и комуникацијама. Њен правац и дејство² је како смо у прошлој заповести навели².

XXI дивизија креће правцем с. Сараново—Баничани—Велика Плана, на ком ће правцу ликвидирати непријатеља а на сектору Вел. Плана спојиће се са Црвеном армијом³.

XVII дивизија дејствоваће на сектору с. Угљаревац—с. Овсиште—с. Светлић—с. Јарушице—с. Чумић и то према Крагујевцу и Лапову⁴.

Наш задатак: У склопу операција поменутих дивизија овладати сектором Топола—Наталинци—Ратари—Кусадак и заузимањем Паланке спојити се са Црвеном армијом.⁵

У циљу извршења горњег,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/1, к. 782.

² Види док. бр. 186.

³ Види док. бр. 188.

* Види док. бр. 183.

⁵ Види док. бр. 64.

наређујемо:

I крајишка бригада
ојачана артиљеријоком
батеријом

— 9 ов.м. увече напада и ликвидира Тополу.

По ликвидирању Тополе продужује покрет на сектор с. Враново—Наталинци са циљем заузимања Наталинаца. Овај покрет извршиће 10 ов.м.

Ако се Немци не буду могли ликвидирати у Тополи, I бригада хтредаће положаје око Тополе X крајишкој бригади а она ће 10 ов.м. изјутра да крене на поменути сектор (с. Враново—Наталинци).

Десно одржавати везу са јединицама XXI дивизије у циљу координирања заједничких операција.

IV крајишка бригада

9 — ов.м. пре мрака поставиће се на сектор с. Белосавци са циљем да обезбеди на време операције I крајишке бригаде на сектору Топола; један батаљон, ојачан са мцнереким одељењем, упутити на рушење пруге око жел. станице Ковачевац, како смо то раније нагласили.

10 ов.м. изјутра извршити покрет на сектор с. Рабровац—с. Маскар, с тим да батаљон који 9 ов.м. увече пође на рупдење комуникације, остане и 10 ов.м. преко дана на рушењу исте и на заседи. Овом батаљану према ситуацији могу се послати појачања.

Штаб бригаде у току 9 ов.м. по ноћи одржаваће директну везу са I бригадом, како би знао ситуацију у Тополи. Одржавати везу и са деловима I дивизије на правцу Младеновац.

X крајишка бригада

— садејствоваће I бригади У нападу на Тополу, ако буде потребно.

По заузимању Тополе бригада ће остати на сектору Топола—Опленец, обезбеђујући се од правца Крагујевац. Порушити непријатељска утврђења и мостове на међународном друму.

Ако се Немци у току ноћи 9/10 не могу ликвидирати у Тополи и на Опленцу, X бригада предузеће 10 ов.м. до зоре од I бригаде положиће око Тополе тако да се непријатељу не дозволи покрет из Тополе према Младеновцу и Аранђеловцу.

У оба горња случаја Штаб бригаде, поред курирске везе са нама, одржаваће директну везу са Штабом корпуса у Аранђеловцу. Ако се Топола заузме, успоставити телефонску везу са Штабом корпуса.

Према развоју ситуације бригада ће добити даље задатке.

21 шумедијска бригада

—• Ноћу 9/10 ов.м. у 24 часа из Ершиће покрет у с. Загорица, одакле ће се 10 ов.м. рано повезати са IV крајишком бригадом у с. Маскар и са I крајишком бригадом на правцу с. Враново—Наталинци.

При прелазу међународног друма војнички се обезбедити десно и лево.

2.) Најновије податке о непријатељу достављамо вам.

Дужност је бригаде да имају пуну иницијативу за све време вођења операција до спајања са Црвеном армијом, јер се јачина непријатељских снага на нашем правцу мења врло често. Нарочито је важно да све наше јединице држе иницијативу у својим рукама и да непријатељу не дозволимо остваривање његовог плана у односу на његово појачање сектора Београда или извлачење са тога сектора.

Наше операције треба да се развијају тако да 11 ов.м. са три бригаде будемо на сектору Паланка^{6.1}

³ Види док. бр. 182.

3.) Да би наш штаб могао правилно да поставља јединице, штабови бригада слаће нам што чешће курире са обавештењима.

4.) IV бригада, а такође и 21 шумадијска бригада, уколико се не за^зме Топола у току 10 ов.м. поставиће заседе на међународни друм.

5.) Наш штаб кренуће 9 ов.м. у 20 часова за с. Бања и ту ће се налазити до покрета I бригаде према Наталинцима. У току 10 ов'м. налазиће се са Првом бригадом код с. Вранова.

6.) Дивизијска болница кренуће 10 ов.м. у подне за с. Забрежје, одакле ће преко Штаба X бригаде добити даље наређење за покрет.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник:
Илија Матерић

Командант, пуковник:
Милутин Морача

Достављено:
Штабу I, IV и X крајишке и 21 шумадијске бригаде и Штабу артиљеријског дивизиона.

БР. 81

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ БРИГАДЕ ШЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА ВИСИЋ¹

ШТАБ III БРИГАДЕ
VI ПРОЛЕТ. ДИВИЗИЈЕ „Н.Т.“
9-X-1944 г.

ЗАПОВИЈЕСТ

(Секција Обреновац—Београд 1 : 100.000)

Непријатељске мање снаге налазе се у Обреновцу. Око 150 Шваба налази се у Мељаку, Висић (к. 232), без тешког наоружања.

Наша бригада добила је задатак да у току ноћи ликвидира Висић (к. 232), постави се на простор Мељака са оријентацијом према Обреновцу.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/3, к. 732 А.

Лијево од нас XII корпус напада Обреновац.
Десно од нас креће се наша II бригада комуникацијом
пут Београда, Бељина — Бождаревац — Гунцати — Цветков
Гроб, са задатком, уколико устреба, помагати нас артиле-
ријом и снагама.

Н а р е ђ у ј е м о :

III и I батаљон под командом начелника Штаба бри-
гаде ликвидираће Висић (к. 232) (непријатеља). Детаљно на-
ређење о нападу издаће се на лицу мјеста. Напад ће отпо-
чети око 24 часа данас².

IV батаљон кренуће са досадање просторије Лесковац
са правцем Борак, јужни дио села Бањевац, ту се смјестити,
са задатком одржавања везе са нашом II бригадом, која
креће десно од нас, и испитивање терена испред себе, као
и чишћење од мањих непријатељских група.

II батаљон налазиће се у бригадној резерви и кретаће
се са Штабом бригаде позади I батаљона.

Ред маршовања: III батаљон, I батаљон, II батаљон,
чета за везу, амбуланта и интендантура. IV батаљон кретаће
се неовисно са правцем који му је одређен.

Главнина ће покрет извршити тачно у 18,30 час. са
зборног мјеста на-комуникацији у Степојевцу, на простору
III батаљона, са правцем покрета комуникацијом која води
од Степојевца за Висић.

Штаб бригаде, II батаљон, секција при Штабу, док се
не ликвидира непријатељско упориште Висић, налазиће се
на простору села уз комуникацију — Прогор.

Везу батаљони међусобно, као и са Штабом бригаде
одржаваће са куририма. I батаљон преко патроле ухватиће
везу са снагама XII корпуса према Обреновцу и извијестити
о нападу наших снага ради знања.

Бригадно превијалиште и хируршка екипа, док се не
ликвидира непријатељско упориште, налазиће се у сјевер-
ном дијелу села Шиљаковац.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политкомесар — мајор,
Милекић³

Командант — мајор,⁴

(МП)

ДОСТАВЉЕНО: Свим јединицама
у 17 час.

² Види док. бр. 153.

³ Гојко

⁴ Лазо Радаковић

БР. 103

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОЛ
9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НА
ПАД НА ОБРЕНОВАЦ И НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ БЕО
ГРАДА¹**

ШТАВ
XI ДИВИЗИЈЕ
5. КОРПУСА НОВЈ
Бр. стр. пов.
9-Х-1944

ШТАБОБИМА V, XII и МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Ситуација: Немци руше Београд.
Задатак: Најхитније ликвидирати Обреновац и наставити покрет усиљеним маршем на Београд да у садејству са I Пролетерским корпусом као и са јединицама Црвене армије ослободимо Београд.

За извршеше постављеног задатка,

НАРЕЂУЈЕМО:

V Бригада: Кренуће усиљеним маршем са својим снагама у две колоне у правцу Обреновца. I колона кретаће се правцем Стублине—Бело Поље а II колона Дражевац—Мислођин—Обреновац. Сектор за напад V Бригаде биће од цесте Стублине—Обреновац источно и северно преко Циганлије.

Град треба заузети на јуриш².

Пошто се у граду налази велико слагалиште муниције, то ће V Бригада своје ударне групе а по могућности одредити и читаве батаљоне који треба да се увуку у град (по могућности) без борбе и продрети у слагалишта, која отети од непријатеља и тиме спречити уништење града. Ове ударне групе треба наоружа-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 1078.

² Види док. бр. 182.

ти са ручним бомбама, аутоматским оружјем и бензинским флашама. Оне треба да носе са собом и један „ПИАТ“.

Лево од V Бригаде, од друма Стублине—Обреновац па до сеоца Рвати, нападаће две војвођанске бригаде, с којима се повезивати на цести Стублине—Обреновац,

XII бригада:

• •
•• ..
•

Кренуће правцем Трстеница—Дражевац и два батаљона упутити на Барич, који ће имати задатак да пресеку цесту и пругу на реци Равеници и ликвидирати непријатеља уколико га има на Баричу. Са друга два батаљона кренути правцем Мала Моштаница где искидати пругу, поставити на њу заседу, а осталим снагама кренути на Умку коју треба ликвидирати и на шој такође покидати пругу и цесту.

Мачванска бригада:

Даће једну чету за пратњу свих тешких рањеника из дивизијске болнице у Уб, где ће их предати реф. санитета XII Корпуса а потом се вратити у састав своје бригаде, а са осталим својим снагама узеће дивизијску болницу и интендантуру и кђенуш у село Дражевац, заселак-Жвдмгоња. Дивизијска болница и интендантура налазе се у селу Љубинић, одакле узети и Партијски курс који се налази у школи.

Штаб дивизије:

Кретаће се иза V Бригаде.

Хируршка екипа:

Сместиће се у Дражевац, у кућама поред цесте која води од Мислођина за Степојевац.

Борбени знаци:

Милош — Марко.

По ликвидацији Обреновца наше снаге кретаће се у правцу Београда следећим колонама:

**I Колона:
XII Бригада**

Кретаће правцем Барич—Умка—Деонице—Вис крај Железника — избијајући на цесту Железник—Београд, нападајући са Виса [код] Железника уколико се буде тамо налазио непријатељ. По ликвидацији Железника задржати се

у Железнику. претходно покидати пругу, цесту и телефонску линију између Железника и Београда.

II колона:
V Бригада
и Штаб дивизије

Кретаће општим правцем Обреновац—Мислођин—Мала Моштаница—Велика Моштаница—Железник.

V Бригада употребиће се на Железнику као резерва XII Бригаде и у случају потребе саучествовати у нападу на непријатеља у Железнику.

III колона:

Мачв. бригада, Кретаће правцем Дражевац—Врадив. болница, ин- нић—Мељак—Сремчица где ће се задртендантура и курсе жати и повезати са нама у Железнику.

3.— У случају да наше јединице не успеју ликвидирати Обреновац до 6 сати 10 о.м., V Бригада ће се извући из борбе, оформити своју колону, кренути својим одређеним правцем ликвидирајући Железник, задржати се у њему.

Почетак акције на **Обреновац 9 о.м. тачно у 24 часа** а дотле све јединице привући на јуришно отстојањеГ *
Г

Начелник интендантуре Корпуса креће са нашом V Бригадом у град, и по ликвидацији града извршиће расподелу заробљеног плена у граду.

Напомена: Према свим обавештењима у граду се налази велика количина муниције у магацину који је миниран. Ударне групе муњевитим налетом треба да преузму магацин муниције од непријатеља не довољавајући му да минира магацин, и када ударне групе дају знак да су заузеле магацин, тада ће главнина наших снага правити јуриш у центар града, а дотле ће главнина снага заобилазити град и јуришем чистити упоришта удаљена од магацина.

Акција на Обреновац биће испит који полажу борци наше V Бригаде у садејству са јунацима Срема. У овој акцији треба да се испољи сва борбеност, сав полет и све одушевљење као и сва мржња наших бораца и руководилаца. У овој акцији нека влада лозинка „**Напред за ослобођење Београда**“.

У овој акцији наши борци и руководиоци полагаће испит не само као борци у бункерима, него и као политички зрели борци и руководиоци, који су, иако голи и боси, у стању да уђу у Обреновац и изађу из њега не направивши ни једну политичку грешку. За Пљачку треба предвидети и казну стрељања. **И** овде вреди напомена „**Спремамо се за улаз у Београд**“.

XII Бригада одржаваће преко радио-станиде везу од 24 сата свакога сата, подносећи извештај о *стању* на сектору.

Са V Бригадом ћемо одржавати стално директну везу.

V Бригада поставиће телефонску линију из куће на цести Ново Село где ће се у току ноћи сместити Штаб дивизије и пружати линију до свога Штаба бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:

Б. Ђуричић

Командант-пуковник:

М. Шиљеговић

В.д. начелника:

М. Пекић

БР. 83

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА ОД КРАГУЈЕВЦА У ЦИЉУ
ОБЕЗБЕЂЕЊА ИЗВРШЕЊА ЗАДАКА ПЕТЕ И ДВА-
ДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ¹**

ШТАБ

XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Оп. бр. 60

9.X.1944 год. у 17,15 ч.

ЗАПОВИЈЕСТ

Секција Аранђеловац—Крагујевац 1:100.000

Кроз дан-два Црвена армија избија у Велику Плану.

Наша дивизија добила је задатак да се најхитније пребаци на просторију Овеиште—Чумић—Јарушице—Угљаревац, са задатком упорног затварања праваца од Крагујевца, те да осигура извршење задатка V и XXI дивизије које дејствују у правцу Велика Плана—Паланка.²

У циљу извршеша постављеног задатка,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39/1, к. 982.

² Види док. бр. 183.

на ређујемо :

1.) *II крајишка бригада.*

V

Одмах по примитку ове заповијести са три батаљона кренуће правцем Шаторња—Страгари и поставити се на просторију Овсиште—Чумић.

Задатак ове бригаде је да затвори комуникацију Крагујевац—Топола,³ држећи Чумићско Брдо—Светињу (к. 459) — Црвенац (к. 268)—Дедиње—Главицу (495)—• Јошаницу (к. 437). Десно одржавати везу са VI бригадом, а лијебо са XV мајевичком бригадом.

Истурати што дубље извиђачка одјељења према Крагујевцу и до раскрснице путева Церовац.

Најтемељитије рушити цедту и путеве и ствара-ти барикаде.

Један батаљон упутити са дивизијском болницом у Страгаре, а чим Га смијени батаљон VI бригаде, овај батаљон доћи ће у састав своје бригаде.

2.) *VI босаиска бригада.*

Одмах по примитку ове заповијести — *најхитније* кренуће најповољнијим правцем и са три батаљона поставити се на просторију Угљаревац.⁴

Задатак ове бригаде је да затвори комуникацију Крагујевац—Шаторња, држећи чврсто Клисуру и раекреницу путева к. 459 — [Рамањски Висови] к. 811 — (Коса) к. 557 — Јеленац (к. 580) и Таванчић (к. 549). Лијево одржавата чврсту везу са јединицама II бригаде.

Осматрати гфавце од Враћевшнице и Бара и одржавати везу са Чачанским НОП одредом на просторији Горњег Милановца.

Један свој батаљон најкраћим правцем упутити у Страгаре гдје ће примити Дивизијску болницу и смијенити батаљон II бригаде. Овај батаљон за непосредно обезбјеђење болнице држаће

*

³ Види док. бр. 97.

⁴ Види док. бр. 117.

једну чету у Страгарима, а са главним баталјона залоејести најповољније положаје према Руднику и Г. Милановцу и осматрати те правце.

3.) *XV мајевичка бригада.*

Одмах по примитку ове заповијести — најхитније кренуће правцем: Страгари—Чумић и поставити се на просторију с. Доње и Горње Јарушице—Карановац, са задатком чврстог затварања праваца од Крагујевца и контролисања цесте Крагујевац—Рача, држећи Карановац (к. 313) — Арнаутско Брдо — к. 303—к. 295 и Винограде (к. 332).⁵ Десно чврсто се везати са јединицама II бригаде. Најтемељитије порушити цесте и путеве и створити препреке на истима.

4.) Штаб дивизије сутра ујутру кренуће правцем Шаторња—Плаковац—Овсиште и смјестиће се у сјеверном дијелу овога села (Овсиште), о чему ће Штаб II бригаде водити рачуна и тај дио села оставити нама за смјештај и за дијелове око овога Штаба.

5.) Хируршка екипа и тријажна станица кретаће се са II бригадом и смјестиће се у јужни дио села Овсиште. Штаб II бригаде даће им потребно обезбјеђење и додијелити им свој болнички вод.

Са овим упознати хируршку екипу и извијестити је о покрету.

6.) Дивизијска болница кретаће се са II бригадом и смјестити се у мјесто Страгари.

НАПОМЕНБ:

а) Напомињемо да је овај задатак наше дивизије од огромне важности и да сви борци и руководиоци треба да унесу максимум труда, пожртвовања и упорности у његово извршење.

Штабови бригада преконтролисаће и учинити све да се цесте и путеви најтемељитије поруше, а Штаб VI бригаде нарочито ће скренути пажњу свим јединицама на темељито рушење Клиеуре.

⁵ Види док. бр. 98.

б) Штабови бригада настојаће да се најхитније с нама повежу и да с нама одржавају редовну радио-везу.

О свим промјенама благовремено и најхитније нас извјештавати.

в) **Правац надирања Црвене армије о којему је ријеч у овој заповијести држати у највећој тајности.**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
п. пуковник,
Б. Петричевић

Командант-пуковник,
Глиго

Начелник-мајор,
Р. Вујовић
(М. П.)

БР. 84 ,

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
МАРШ И НАПАД НА ВЕЛИКУ ПЛАНУ¹**

Ш Т А Б
21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. 58
9 октобра 1944 г.
Положај

ШТАБОВИМА БРИГАДА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Од Штаба корпуса добили смо вечерас депешу следеће садржине: „Кроз дан-два Црвена армија ће избити на Велику Плану. Најхитније са свим снагама кренути правцем с. Сараново—Баничина—Велика Плана. Ваш задатак је да што пре ликвидирате Велику Плану и спојите се са Црвеном армијом. V дивизија биће лево од вас у циљу заузећа Паланке, а XVII ће бити на просторијама Чумић—Јарушице, затварајући гривац од Крагујевца.”

На основу предњег наређења и већ издатог наређења овог Штаба бр. 57² од данас

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51/1, к. 1040.

² Редакција не располаже овим документом.

НАРЕЂУЈЕМО:

II пролетерска бригада извршиће покрет сутра 10 о.м. ујутру са просторије села Неваде—Врбава правцем Враћевшница—Добрача—Думаче—Чумић и сместити се на просторији Чумић—Светлић.

IV српска бригада извршиће покрет са просторије с. Рамаћа—Добрача—Кнежевац правцем Велики Шењ—Чумић—Светлић—Сараново и сместити се на простору с. Сараново.

V српска бригада кренуће са просторије Враћевшница •—Љуљаци—Баре правцем Добрача—Пајазитово—Лужнице—Горње Јарушице и сместити се на простору с. Горње Јарушице.

Бригаде ће за време кретања ка одређеној просторији наступати у наступном маршу са свим потребним обезбеђењима са чела и бокова. Крилне бригаде (IV и V) даваће потребне побочнице. Имати у виду да се на просторији коју имамо да пређемо налазе четничке снаге, уколико до сада нису отступиле. За време преноћишта између 10 и 11 о.м. на простору Сараново'—Јарушице—Чумић II и V бригада, уколико не буду стигле јединице XVII дивизије, даће потребна обезбеђења према Крагујевцу. IV бригада даће обезбеђења према Наталинцима и комуникацији Наталинци—Паланка. Уколико до нашег доласка јединице V дивизије ликвидирају Наталинце, у том случају неће бити потребно обезбеђење јачим снагама. Ова ће бригада настојати да још у току покрета или на смештају ухвати везу лево са јединицама V дивизије.

Уколико једна од јединица за време овог покрета буде принуђена да води јаче борбе, друге јединице ће јој без чекања наређења притећи у помоћ, у ком циљу веза између јединица мора бити стална и сигурна.

Како за време покрета тако и по доласку на нову просторију треба хитно приступити прикупљању података о непријатељу и његовом кретању на правцу нашег дејства, тј. десно Лапово, а лево до Паланке.

Следећи покрет биће 11 о.м. ујутру, о чему ће се благовремено издати заповест. Правац дејства биће за II бригаду Сарићска Махала—с. Губеревац—с. Вишевац—Шарена Граница—Рибник—Момајека Коса, која ће тачка бити полазни положај за напад на град. За IV бригаду с. Шепци—Обешењак—западни део с. Баничина—Дреновчић. Дреновчић ће бити полазни положај за напад ове бригаде на Велику Плану дуж комуникације од Паланке, обезбеђујући се офанзивно преко Крушева од [В.] Орашја. За V бригаду с. Капавац—Буковац—Смрданска Ко-са—Адровац, а ако не-

пријатеља нема у Рачи, онда једним делом преко Раче—с. Ракинац—с. Радовање. Село Радовање биће полазни положај за напад ове јединице преко Грабовачког потока, лево и десно од комуникације Стари Аџибеговац—[В.] Плана. Једним делом снага очистити Стари Аџибеговац и поставити обезбеђења од Марковца.

Предњи распоред кретања и напада на [В.] Плану 11 о.м. дат је шематски, како би јединице могле да се ближе упознају са будућим задацима, док ће се заповест за покрет и напад издати накнадно на новој просторији по прикупљању података.³

Штаб дивизије сместиће се на простору с. Доње Јарушице око Шарићске Махале, где слати извештаје. Даљи покрет штаба за централном колоном (II бригадом).

Дивизиска интендантура разделиће сав материјал који је већ приспео јединицама, а материјал који ће приспети сачекаће један члан интендантуре са потребним бројем људи и транспортоваће га напред за јединицама. Уколико у новом материјалу буде мина и цокула, то узети као најважније и најхитније да се достави јединицама, путујући без прекида дању и ноћу.

Дивизиска болница оетаће код XVII дивизије и сместити се на простору с. Брусница. Болница ће остати на тој просторији док је овај штаб не обавести да крене ка проеторији где ће се дивизија налазити. Уколико која од бригада има коју јединицу на обезбеђењу болнице, исту ће повући у састав бригаде.

Штаб ове дивизије кренуће за Сарићску Махалу сутра 10 о. м. ујутру. До тог времена налазиће се где је и до сада ([Г.] Милановац).

Штабови бригада поднеће извештај на просторији која се има достигнути сутра 10 о. м. о спосолбоети својих јединица, тј. могу ли јединице у следећем дану марша да достигну до просторије Велика Плана и изврше напад на исту или да се напад одложи за дан 12 о.м.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар п. пуковник,
Млад. Марин

Командант пуковник,
Милоје С. Милојевић

³ Види док. бр. 182.

БР. 108

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ СРПСКЕ НОУ
БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЈЕДНЕ НЕМАЧКЕ ЈЕДИНИЦЕ
КОД С. ГЛОГОВИЦЕ И НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ
ЦРНАЈКЕ И ГОРЊАНА¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
9 октобра 1944 г.
2 часа

*

ШТАБУ 7 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. — Без обзира на то да ли ће учествовати јединице Црвене армије у ликвидацији непријатеља на просторији Глоговице, предузмите енергичне мере за уништење непријатеља, па са Вашим батаљонима продужите правцем ка Јереничеву, где се задржати и успоставити везу са нама на просторији Малог Крша.² У исто време са просторије Јереничева обезбедите се на правцу Танда—Црнајка и Голи Врх успостављајући везу са деловима 9, 14, 18 бригаде и деловима Црвене армије на просторији Сиколе—Поповица.

Уколико пак учествују делови Црвене армије у тој ликвидацији, тим боље, те у том случају поступите у вези мог писма које сам упутио Црвеној армији, тј. 113 дивизији.³

2. — Обавезно свака 2 сата шаљите нам извештаје, по сигурним куририма, а не као што се десило задња два дана.

3. — Шаљемо Вам преписе писма које смо упутили Црвеној армији, те га прочитајте и прорадите, па ми га вратите, јер ми ието треба, пошто немам копију од истога.

Ваше теже покретне делове уз мало обезбеђење оставите у Бучју.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

Најхитније пошаљите ова писма по сигурним куририма и добрим водичима за команданта 113 дивизије Црвене армије и друга Недељка,⁴ начелника Штаба наше дивизије.⁵

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/1, к. 1067.

² Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

³ Види док. бр. 71.

⁴ Недељко Манојловић

⁵ Дописано на истој машини.

**ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
"Д 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОР-
ПОРУСА НОВЈ ° БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЧКИХ ЈЕДИ-
НИЦА НА ПРОСТОРУ ДЕЛИ ЈОВАН—ЦРНАЈКА—ГОР-
ЊАНИ—ВРАТА¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
9 октобра 1944 г.
12,35 часова

ШТАБУ 14 КОРПУСА НОВ И ПО СРБИЈЕ

1- — У вези Ваше заповести од 7 о. м.,² издали смо наређење нашим бригадама за извршење задатка у духу Ваше заповести.

а) 14 бригада кренула је одређеним правцем према Голлом Врху са задатком чишћења Голог Врха и просторије према Глоговици. Зона ширења била је Голи Врх—Црни Врх и даље и цеста Танда—Луке и даље.

14 бригада у 3 сата ујутро избила је са 2 батаљона на Голи Врх, где је била принуђена да се рокира ка Малом Голлом Врху, затим ка Медвеђој [Чуки], услед тога што је непријатељ био на тој просторији, па је морала исту очистити. Такође се непријатељ налазио и на Црном Врху. У току борбе на поменутим положајима, једна колона од 3 до 400 бораца — непријатељска колона — кретала се од Црнајке преко Бојишта ка 14 бригади. Због те колоне и због јаког притиска, са Црног и Голог Врха, 14 бригада се рокирала назад и без једне чете стигла на просторију између Горњана и цесте, где је у току читавог 8 о. м. водила борбу са јаком непријатељском колоном, која се пробијала од Танде преко Кулмеа Начулрш према Горњанима, са намером да се пробије преко Врата даље.

У току ноћи 8 на 9 о. м. 14 се бригада пробила северно од Врата и стигла на просторију Вел. Кривељ. Сасвим неправилно. Требало је остати на просторији северно од Горњана и вршити притисак и блокирање непријатеља, који се налазио на Крушар—Горњани. Својим присуством на тој просторији много бм дотгринела користи, тј. много би потпомогла 9 бригаду, која се тукла са просторије Мали Крш од јутрос до 3 часа, а еве до 12 сати 9. о. м.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/3, к. 1067.

² Види док. бр. 61.

14 бригада имала је у току ове борбе око 10 мртвих и 45 рањених.

Остала је отсечена једна чета и једна десетина на просторији Танда—Дели Јован за коју смо послали патролу.

б) 9 бригада добила је задатак да са три своја батаљона крене правцем Мали Крш—Свињак, успут ликвидира непријатеља у селу Луке, а затим крене правцем према Дели Јовану, одакле ће се оријентисати према потреби ка 14, одн. 7, одн. и 7 и 14 бригади за потпомагање истих у ликвидацији непријатеља на њиховој просторији.

9 је бригада у току раног јутра ликвидирала непријатеља у селу Луке, где је непријатељ имао доста жртава, број нам није још познат, и продужила на правцу који је одређен. Прочистила просторију до Дели Јована и по нашој заповести се читава бригада вратила на просторију Мали Крш, због непријатеља, који се пробио до Крушара.

У борби око Луке 9 је бригада имала око 30 рањених и 10 мртвих другова.

У току 9 о.м. од 3 часа ујутро па све до 12 часова, јединице 9 бригаде водиле су веома жеестоку борбу са непријатељем, који се налазио на просторији Крушар—Врата—Горњани. У тој борби 9 је бригада имала доста велики број мртвих и рањених (још нам није познат број). Немци су имали такође огроман број жртава, много више него 9 бригада. Такође нам резултати нису познати.

По причању неких да је било на овој просторији око 10.000 Немаца и 1.500 коња, наше је мишљење и убеђење да је било окб 3.000 Немаца и нешто Мађара са 5 до 600 коња, 2 топа и 3 тешка бацача. Ова група непријатеља је била одвојена од групе на просторији Црнајка—Глоговица нападом јединица 9 бригаде на Луке, и у међувремену када су јединице 9 бригаде нападале Луке, а јединице 14 бригаде Дели Јован, у том међупростору и међувремену ова непријатељска колона успела је да се пробије поменути правцем до Врата.

На Вратима је била свега једна наша чета, која је концентрисаним дејством топова и бацача била принуђена да се повуче.

Немци су давали како на Дели Јовану, тако и на Лукама, а нарочито на просторији Горњани—Крушар—Врата. необично жилав отпор, чак су неколико противнапада извршили на јединице 9 бригаде.

Такође су са јуришем овладали Вратима.

Сада се повлаче правцем Горњани—Врата и даље ка Влаолу. Нападају их стално јединице 9 бригаде и један батаљон 7, кога смо упутили правцем Бучје—Кривељ до Врата

западно од Вел. Крша. Тај батаљон има задатак да стално напада непријатељску колону која се повлачи и да је прати најмање до Јасикова, као и један батаљон 9 бригаде, који ће се кретати позади непријатељске колоне истим правцем.

в) 7 бригада имала је задатак да крене са просторије Бучје—Топла—Маковиште и ликвидира уз помоћ јединица 113 дивизије Црвене армије непријатеља на просторији Глоговица—Боринац, а одатле крене даље правцем Луке—Јереничево и гробеном Дели Јована у ликвидацију непријатеља, који се налази на врховима Дели Јована па све до Милошеве Куле и Црнајке.

Успели су са деловима Црвене армије да блокирају отсечену групу Немаца на просторији Глоговица—Боринац, где их има 6 до 700, а по неким верзијама, међу њима и 3 генерала. Немци су сада у блокади и продужује се са уништењем те групе.

2. — О целокупним резултатима, броју рањеника и мртвих код нас и броју непријатељских жртава, бићете обавештени када се заврши чишћење ове просторије.

3. — Са 25 дивизијом немамо никако везу, иако смо досада два пута шиљали везу и извештаје, те обратили им се са молбом да нас обавеете о ситуацији код њих.

У току јучерашњег дана, као и данас на просторији Милошева Кула—Рудна Глава није било никаквих борби.

По извештају нашег обавештајног официра 7 бригаде, који се налази са батаљоном западно од Вел. Крша, непријатељ са просторије Милошева Кула—Рудна Глава успео је са моторизацијом да се хгровије ка Мајданпеку.

Сада смо добили дедно обавештење у коме се каже да је 18 бригада, или њени делови, била на Вратима. Да ли је учествовала у борби, или не, није нам познато.

Тежићемо и ухватићемо везу са њиховим јединицама и поново тражити њихов штаб и обавештење о ситуацији код њих, те ћемо Вас о томе и известити.

Исто тако, уколико буде потреба потпомоћи ћемо их на њиховом сектору, те у вези ситуације, одн. уколико буде очишћена сва просторија, Рудна Глава и Глоговица, кренућемо на просторију око Неготина³ у вези Вашег наређења.

4. — Са Вама нисмо имали никакву везу путем радиограма из разлога: нашу радио-станицу Б-2 узели су Ваши радиотелеграфисти, а потом радиотелеграфиста „Озне" узео је неке делове и из озе радио-станице коју смо добили од

³ Двадесет трећа НО^а дивизија није се пребацила на простор Неготина, већ је кренула правцем Петровац на Млави—Пожаревац В. Плана—Паланка са задатком да учествује у борбама за ослобођење Београда.

Вас. Поред тога радиотелеграфисти нису уговорили везу, тј. таласну дужину и остало што је потребно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
п. пуковник
Воја Поповић

Командант
п. пуковник
Мил. Ивановић

П. С. Тражили смо на време, одн. јучер, од команданта 113 дивизије једну батерију брдских топова, коју би поставили на Малом Кршу одакле би тукли непријатеља на просторији Крушар—Горњани и сигурно нанели огроман број жртава. Од њих нисмо добили ни топове, нити одговор, све до сада.⁴

БР. 87

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ДА ЗАТВОРИ ПРАВЦЕ КРИВЕЉ—КРСТ И КРИВЕЉ—ШИШУЛЕЈКА¹

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
9 октобра 1944 г.
17 часова

ШТАБУ 14 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Непријатељ који се јутрос повукао из Горњана преко Врата у циљу пробијања и под притиском јединица 9 бригаде, које су од 3 сата јутрос па све до подне непрестано водиле жестоку борбу, непријатељ се сада креће правцем Врата—кота 708—Куруку—Крет. У 14.30 часова већ му је чело било избило на Куруку. Циљ му је да изађе на комуникацију Бор—Жагубица, те да се креће ка Београду.

Хитно са проеторије Вел. Кривељ осигуравајте правце: Вел. Кривељ—Крст," Вел. Кривељ—Шишулејка, Вел. Кривељ—Збег, те са тих праваца нападајте непријатеља у бок и не дозволите му уредно повлачење.²

⁴ Дописано на истој^ машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—2, к. 1074.

² Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

Око Врата налазиће се 18 бригада, која ће затварати тгравац према Вратима у случају да непријатељ покуша вратити се истим трагом и притискати непријатеља са своје стране.

Хитно упутите овај извештај 113 дивизији Црвене армије у Бору.

По пријему известите нас о предузетим мерама и о томе да ли сте дошли у додир са непријатељем и куда се исти креће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
п. пуковник
Војо Поповић

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

П. С. Садејствујте са јединицама Црвене армије из Бора у блокади и уништењу непријатељске колоне која се креће поменутиим правцем, јер смо убеђени да иста мора бити блокирана на цести Крст—Жагубица. Због тога се повежите и стојте стално у вези са јединицама Црвене армије које буду кренуле у блокаду ове непријатељске колоне.

Исто тако повежите се са јединицама 18 бригаде:

Нас извештавајте свака 2 часа о предњем.

БР. 88

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ И ШТАБУ ТРИНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ОКО ЛЕСКОВЦА¹

Оп. бр. сл.
9-Х-44
у 9 ч.

ГЛ. ШТАБУ И XIII КОРПУСА

1. Распоред непријатеља и његове снаге

На положајима према нама налазе се *добровољци* из 1 к 2 бат. 5 добровољачкаг пука². Њихова јачина рачуна се на 600—700 војника са прилично добрим наоружањем: 3 про-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 1078.

² Односи се на љотићевске јединице.

тивколска топа, 10 минобацача од којих су 5 тешка а 5 лака, Поред овога имају приличан број лаког и тешког аутоматског оруђа. Добровољци су распоређени од Мире [Чифлак]—Винарце—па закључно до Хисара. Остале положаје око града Лесковца држе Немци.

У Лесковцу има око 1600 Немаца, а по једном још непровереном извештају, има их око 3000—4000 са 27 тенкова. Немци се налазе у улици Пере Велимировића. Штаб немачки се налази у улици Св. Илије, у згради која је највећа у тој улици. У улици Пере Велимировића Немци су распоређени у свакој другој кући и ту их има око 500, а код штаба има око 100 војника. Ту се налази и радио-станица. Немаца — око 1500 војника — има распоређених по селима: Бобиште, Прилепац и Богојевац.

2. Покрети непријатеља

6. ов. м. једна група Немаца од 20 војника са 2 тенка и 1 топом дошла је из Лесковца у село Печењевце. Ова група Немаца има за задатак да појача обезбеђење које се налази на ћуприји. Тенкови и топ налазе се у непосредној близини ћуприје, а војска је смештена у школи.

7 ов. м. из правца Ниша отишло је за Лесковац 32 камиона са војском, али није довољно утврђено да ли је у свима камионима било војске. У пратњи ових камиона била су 2 тенка. Од овог броја камиона истога дана вратило се за Ниш 10 камиона: 6 са војском, а 4 натоварена коњима.

Истога дана једна колона Немаца кренула је из Лесковца ка Г. Стопањи. Непријатељ је враћен за Лесковац. Намере непријатеља нису познате, али је највероватније да је кренуо ради пљачке. Тога истога дана примећена је једна већа колона камиона и *тенкова* из правца Власотинца ка Лесковцу. Ова се група задржала у Лесковцу.

8 ов. м. једна колона од 20 *камиона* *отишла* је из Лесковца за Ниш. Камиони су били пуни са Немцима.

3. Распоред наших снага

XIII бригада, која се налази на овом сектору, распоређена је [на] просторији: Теновац—Свирце—Миланово—Белановац—Каштавар—Добра Глава—Међа—Г. Дреновац—Црнатово—Житорађа.

4. Борбе и акције

6 ов. м. јединице XIII бригаде минирале су скоро целом Дужином пут Дољевац—Лесковац.

7 ов. м. на путу Лесковац—Ниш у непосредној близини села Каштавара, где се налазе наши делови, дигнут је од мина у ваздух један луксузни аутомобил. Погинуло је 8 Немаца.

Истог дана једна јача колона Немаца кренула је из Лесковца у правцу Г. Сто-пање. Вероватно са намером да пљачка. Били су дочекани од нашег 3 омл. батаљона. Борба је вођена од 19—21 час. Непријатељ је тучао наше положаје јаком артиљеријском ватром из топова и тенкова. Но и поред његове упорности био је принуђен на отступање и био је гоњен све до Лесковца. Ми нисмо имали губитака, а за непријатеља није нам познато.

8 ов. м. на путу Лесковац—Ниш између Винараца и Каштавара дигнут је у ваздух један луксузни аутомобил. 2 Немца су погинула, 4 је теже рањено.

8 ов. м. око 17 час. наишла је група авиона, око десетак, изнад Лебана и отишла у правцу села испод планине. Ови авиони бацили су неколико бомби око Бачевине, а митраљирали су око Руњковца, Бучумета, Слишана, Бачевине и Прекопчелице. Није нам познато да ли је било жртава, али судећи по томе да су бомбе бачене скоро без циља, а исто тако митраљирање није било уопште прецизно, те по томе верује се да није било жртава.

Потписани у току данашњег дана са XIII бригадом креће по задатку—наређењу Гл. Ш. Оп. бр. 71 од 6 ов. м.³ XIII бригада биће распоређена на просторији: Прокупље—Ст. Божурња—Југбогдановац—Арбанасци—Г. Стржава. VIII бригада XXII дивизије долази данас на сектор XIII бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Начелник штаба-мајор,
Р. Поповић

³ Види док. бр. 182.

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНЦАЧКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1944 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ВИШЕГРАДА¹

ШТАБ
III САНЦАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ
9.X.1944 г.
Оп. бр. 186

РЕЛАЦИЈА

III Санџачке НОУ бригаде за вођење борбе са четницима дана 9.X. т.г, на Вишеграду.
(секција Вишеград 1:100.000)

НЕПРИЈАТЕЉ

- а) Јачина непријатеља је била око 1.200 бораца.
- б) Наоружање непријатеља: 30—40 п. митраљеза, 15 митраљеза, 5—6 баџача кал. 81 мм.
- в) Морал, борбеност и активност слаба.

НАШЕ ЈЕДИНИЦЕ

- а) 1 и 3 батаљон јачине 245 бораца, 30 п. митраљеза, 3 т. митраљеза, 2 тешка баџача кал. 81 мм.
- б) Дана 9 октобра вођена је борба са четницима на Вишеграду у циљу заузимања Вишеграда и разбијања четгогчких банди.
- в) Ми смо успјели да заузмемо Вишеград и да дијелом уништимо, а дијелом разбијемо четничке банде на помесном мјесту.
- г) Наши губици — 7 мртвих и 8 несталих.
- д) Непријатељски губици у овој акцији су: 265 мртвих, што их пребројано на бојном пољу, 260 заробљених грађана (избјеглица) међу којима се налази Боричић, директор гимназије, Варагић из Пријепоља и Сава Недић.
- ђ) Морал наших јединица био је на висини. Батаљони СУ се показали добро.
- е) Од ратног материјала заплијењено је: 17 аутоматских оруђа, 4 тешка баџача кал. 81 мм, 65 коња са комором, и остале ратне спреме.
- ж) Утрошено је прилично муниције од свих врета оружја, а нарочито ручних бомби.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/3, к. 1089.

з) Борба је од почетка па до краја текла према предвиђеном плану.

По завршеној акцији батаљони се из Вишеграда повратили за Пљевља гдје су се и смјестили.

Овај напад на непријатеља био је од великог војничког значаја јер је то било главно четничко упориште и склониште ових дана, и што је Калаитова војска потпуно уништена, која се више скоро и не помиње.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар-мајор
Данило Кнежевић

(М. П.)

Командант
п. пукбвник
Халил Хаџимуртезић

Начелник-капетан
Јагош Мирковић

БР. 90

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА ЗА
БЛОКАДУ ОБРЕНОВЦА И ЗА МАРШ У ПРАВЦУ
БЕОГРАДА¹**

ШТАВ
XII КОРПУСА НОВЈ
О. бр. 49
10 окт. 1944
у 09.15 час.

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

С и т у а ц и ј а : Обреновац *није* *заузет*. *Анализу борбе*, оцену јединица и руководства у борби, као и одговорност јединица и руководства за неизвршење постављеног задатка, — донећемо касније после детаљног испитивања операција.

Н а ш задатак: Деловима блокирати Обреновац, а са главнином снага продужити у правцу Београда ради садејства са осталим јединицама.-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47/1, к. 866.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

У том циљу —

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — XI дивизија задржаће једну бригаду на линији Мислођин—Барич са задатком блокаде Обреновца са источне стране и затварања комуникација Обреновац—Степојевац, Обреновац—Умка—Београд. Са једном бригадом продужити покрет правцем: М. Моштаница—В. Моштаница. На сектору В. Моштаница задржати се до добијања новог наређења, везујући се у десно у правцу Сремчице са јединицама VI дивизије, обавештавајући се о ситуацији на њиховом правцу.³

2. — XVI дивизија задржаће једну бригаду на простору Велико Поље—Ново Село са задатком блокирања Обреновца са јужне стране и затварања комуникације Обреновац—Уб. Са осталим бригадама кренути правцем: Дражевац—Вранић задржавајући се на простору с. Вранић.⁴

3. — XXXVI дивизија са III и Шумадијском бригадом кренуће правцем: Стублине—Дражевац—М. Моштаница. На простору М. Моштаница задржати се са јединицама, са задатком наседања на комуникацију Обреновац—Умка.

4. — Све јединице одржаваће тесну међусобну везу.

5. — Штаб корпуса кренуће из Стублине данас после подне преко Дражевца за Вранић, где ће се налазити.

6. — Штабови XI и XVI дивизије доставиће изјашњење зашто акција на Обреновац није успела.⁵ У изјашњењу поред осталог навести колико су руководства дивизија учинила са своје стране да се постављени задатак изврши. Изјашњење доставити Штабу корпуса данас до 20.00 часова.

7. — Штабови дивизија одржаваће обавезно редовну радио-везу.

8. — Штабови XI и XVI дивизије издаће наређење бригадама које остају око Обреновца да постављене задатке најозбиљније схвате и да по сваку цену спрече продор непријатеља од правца Обреновца према Београду и од Обреновца према Убу.

Штабови дивизија су најодговорнији за ток операција. Ради тога штабови дивизија морају узети ситуацију у руке и чврсто руководити својим јединицама. Постављени задатак се мора најозбиљније схватити и приетупити његовом извршавању са пшом одговорношћу. Наше јединице морају

³ Види док. бр. 93.

⁴ Види док. бр. 96.

⁵ Види док. бр. 94 и 95.

дати све од себе да у свим борбама. оправдају поверење друга Маршала које нам је указао када нас је сврстао у ред најбољих јединица постављајући пред нас задатак ослобођења Београда.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар пуковник С. Митровић	Начелник п. пуковник ИЗ. Грујић	Командант генерал-мајор Д. Лекић
---	--	---

(М. П.)

БР. 91

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА И АРТИЈЕРИЈСКОМ ДИВИЗИОНУ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ПАЛАНКЕ И ТОПОЛЕ¹

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
О. Бр. 252—44
Дне ~~10.Х.1944~~ Год.
У часова

ЗАПОВЕСТ

У духу раније издатих заповести, наша дивизија извршиће покрет 11 ов. м. са три бригаде и арт. дивизионом за чишћење сектора жел. станица Ковачевац—Паланка: ликвидирање непријатељских гарнизона и упоришта на том сектору, онеспособљавање жел. пруге и запоседање цеста које воде из Паланке.²

Подаци о непријатељу:

Напад на Тополу није успео јер су Немци располагали са неколико тенкова и топова и упорно су се бранили. Према јучерањим подацима у Тополи се налазио око један батаљон Немаца. Према досад добивеним подацима, 9 ов. м. по подне преко Вел. Плана и Паланке прошла су 4 транспортна воза Немаца, сваки транспорт по 15—20 вагона, према Мла-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35, к. 782.

² Види том I, књ. 15, извештај Пете НОУ дивизије од 23 новембра 1944 године.

деновцу. На жел. станици Кусадак су се искрцали и ту се утврђују. У транспортима је била већином артиљерија.

У Паланки налазило се до синоћ само 80 Немаца. У Глибовцу, на жел. станици, било је јучер 50 Немаца као посада.

Сада смо добили податке од IV бригаде да се у Глибовцу налази око 300 Немаца који су се прикупили повлачећи се испред Црвене армије, а њихов извештај каже да се на прузи око ж. ст. Кусадак налазе три транспортна воза, већином артиљерије.

Према подацима, добијеним из IV бригаде и обавезника Националне службе који су дошли из Паланке, трупе Црвене армије 9 ов. м. форсирале су Вел. Мораву и заузеле Вел. Плану и Марковац.

Наређујемо:

I крајишка бригада— извршиће покрет 11 ов. м. у 6 часова правцем с. Чучуге—Башин—Церовач—ПрЈедворица, са задатком заузимања Паланке и повезивања са Црвеном армијом.

За заузимање Паланке обезбедити се од В. Плана, на прузи и цети око Узун. Ђуприје, управо тежити да се успостави веза са Црвеном армијом.

Уколико не буде непријатеља у Паланки, један батаљон послати у град а са осталим снагама заузети Глибовац и са једним батаљоном избити на лгшију с. Орашје—Раваница, северно од Палаккe.

IV крајишка бригада — У току ноћи 10/11 ов. м. ликвидирати непријатеља на ж. ст. Куеадак.
* Чишћење пруге од жел. станице Куеадак ка Глибовцу наставити у току 11 ов. м.

Мање снаге оставити на прузи код ж. ст. Ковачевац ради обезбеђења од Младеновца. 11 ов. м. најмање један батаљан послати преко с. Кусадак до на линију код с. Пиносава ради обезбеђења са севера и обухвата Немаца у циљу да им се онемогући бегство на север.

XXI шумадиска бригада — 11 ов.м. у 6 часова извршити покрет брзим маршем правцем Јасика—Ратари, одакле ће садејствовати IV

крајишкој бригади за чишћење жел. станице Кусадак и осталих немачких упоришта на прузи, као и I бригади на правцу Глибовац—Паланка.

Арт. дивизион •— извршиће покрет 11 ов. м. са једном четом I бригаде на левом крилу бригаде, на погодне положаје код с. Ратари одакле ће тући немачке положаје на линији ж.ст. Кусадак—Паланка. Штаб дивизиона мора да има директну везу са Штабом I крајишке и 21 шумадискe бригаде.

Ако буде потребно, Штаб I бригаде узеће 1—2 топа за чишћење Глибовца и Паланке. У сваком случају наша артиљерија мора сутра испољити своје дејство.

X крајиипса бригада — остаће на просторији око Тополе са задатком да ликвидира немачки гарнизон у Тополи.

— Штабови бригада у току сутрашњег дана треба да имају пуну иницијативу за потпуно уништење непријатеља на поменутом сектору. У току сутрашњег дана морамо очистити наведену просторију.

— По чишћењу наведене просторије распоред бригада је следећи:

IV бригада: с. Ковачевац, одакле ће затворити и контролисати пругу од Младеновца а са читавом бригадом дејствовати према Младеновцу уколико не буде заузет. Обезбедити се са севера.

Шумадиска бригада: Жел. станица Кусадак—с. Кусадак, а с једним батаљоном у с. Пиносава за обезбеђење са севера.

I бригада: распоредиће се: један батаљон у Паланки а са главнином снага на просторији с. Азања, **обезбеђујући** се на комуникацији Паланка—Смедерево.

Као што се види, наш даљи је правац према Београду.

— Штабови бригада слаће своје ојачане извиђачке чете што дубље на север ради прикупљања података о непријатељу и контакта са њиме.

— Дивизион ће се сместити у с.Кусадак (секција Крагујевац). Штаб дивизиона после ове акције а и у току акције, ако буде требало, предаће Штабу I бригаде обаруска противколска то-па са потребном послугом.

—• Штаб дивизије у току сутрашњег дана кретаће се са I бригадом, где нам слати све извештаје.

— По ликвидацији непријатеља Штаб дивизије ће се сместити у с. Кусадак код школе (секција Крагујевац).

— Сусрет наших јединица са Црвеном армијом треба да буде свечан и да се при сусрету јединица манифестује љубав и поштовање према Црвеној армији. Наши борци у сусрету са Црвеном армијом треба да буду дисциплиновани и да при сусрету изврше потребне поздраве. Сутра рано пред покрет обавестити све борце о нашем сусрету са Црвеном армијом и објаснити им како треба да се држе. Нарочито је важно да наши борци испоље нашу велику љубав према Црвеној армији.

— Борбени знаци за:

11.X.1944 = *Партизан* — *Победник*,

12.X.1944 = *Србија* — *Слобода*.

Напомињемо да ови знаци важе само за јединице наше дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник:

Илија Матерић

Командант, пуковник:

Милутин Морача

Достављено:

Штабовима бригада и штабу
арт.дивизиона У-е дивизије.

БР. 92

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О ДЕЈСТВУ ЈЕДИНИЦА У НОЋИ
ИЗМЕЂУ 9 И 10 ОКТОБРА¹**

ШТАБ
IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ

Бр. сл.

Дне 10-X-1944 год.

у 12,30 ħ

ШТАБУ У-е НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам извештај о акцији ноћашњој, и податцима о непријатељу којима располажемо.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30—3, к. 782 А.

У току прошле ноћи поставили смо заседу са два батаљона на међународном друму Белосавци—Ђерам. За време читаве ноћи овим друмом нису наишле никакве нецрн-јан-тељске снаге, а по добивеној допуни наређења са два батаљона и болницом извршили смо покрет јутрос у 6 часова на сектор Рабровац, док смо један батаљон оставили на заседи на међународном друму, који ће остати на заседи до 12 часова 10 ов.м. а после ће стићи у састав бригаде у с.Рабровац.

Наш Други батаљон ојачан са пионирским водом и извиђачком групом синоћ смо упутили на жел. станицу Ковачевац с циљем тргаша пруге и постављања заседе на прузи. Од штаба батаљона којег смо упутили у Ковачевац још нисмо добили тачан извештај о акцији, већ смо добили извештај од ОЦ² II батаљона да су у току ноћи заузели станицу у којој је била мања посада немачка. У тој борби убили су 11 Шваба и 4 заробили. Заробљене Швабе и извештај нисмо добили, а док добијемо упутићемо накнадно.

Из извештаја ОЦ II батаљона гласи да непријатељ на комуникацији од Ковачевца ка Паланци има 3 транспорта Немаца и један батаљон који се налази у с.Глибовац. Исто тако гласи да су Немци са једним возом и неколико тенка дошли од Паланке до с.Кусадак, заселак Дрен. Ми мислимо у току дана, док ухватимо везу са Другим батаљоном, напасти ове делове који се налазе код жел. станице Кусадак закључно до Ковачевца.

О овом свему јавићемо вам преко радио-станице накнадно.

У колико не добијемо кеко новије наређење од вае, ми ћемо у току вечери настојати да избијемо са бригадом у с.Ратари, закључно, и на комуникацију, тј. пругу.

У току ноћи и данас нисмо имали везе са деловима I пролетерске дивизије и не знамо да ли су заузели Младеновац.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, мајор:
Драго Ђукић

(М.П.)

Командант, мајор:
Вид Бодирожа

П. С. Шаљемо вам заплењене исправе од ноћашњих Немаца.³

² Обавештајни центар (односно, у батаљону, обавештајни официр).

³ Дописано руком, мастилом.

БР. 108

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА БЛО-
КАДУ ОБРЕНОВЦА И МАРШ У ПРАВЦУ В. МОШТА-
НИЦЕ¹**

ШТАБ XI НОУ ДИВИЗШЕ

Број: Стр. пов.

10 октобар 1944 год.

ШТАБОБИМА V, XII и МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ

Ситуација: Обреновац није заузет. Анализа и оцена акције следи.

Задатак: Једном бригадом блокирати са источне стране Обреновац, са осталим снагама кренути у правцу Велике Моштанице где ће се задржати.² «,

У вези горњега,

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— V бригада кренуће правцем Јасенак—Мала Моштаница—Велика Моштаница где се задржати, испитујући стање непријатеља на Умки и Железнику и повезујући се са снагама VI Личке дивизије у Сремчици. Од снага VI Личке дивизије сазнати ситуацију у нашем правцу.

2.— XII Крајишка бригада кренуће одмах са своја два батаљона на Барич где уништити пругу и цесту које воде од Обреновца за Београд, а са два батаљона преко Јасенка, где оставити један батаљон а са једним батаљоном затворити цесту Обреновац—Степојевац коју такође разрушити. На Мислођину се налази непријатељ кога у ноћи покушати ликвидирати.

Правац Умка — Обреновац као и Обреновац — Степојевац треба затворити и ни у ком случају не дозволити да непријатељ продре у тим правцима. Дево од Вас у Великом Пољу и Новом Селу налазиће се једна бригада XVI Дивизије с којом се повезати, која има задатак блокаду Обреновца са јужне стране.

3.— Мачванска бригада са секцијама Штаба дивизије (болница, интендантура, курс) кренуће правцем Дражевац "—Жуто Брдо—Велика Моштаница где се сместити у јужном делу села према Сватовском Гробљу.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/2, к. 876.

² Види том I, књ. 14, извештај Једанаесте НОУ дивизије од 2 Новембра 1944 године.

4.— Штаб дивизије кретаће се са V Бригадом.

5.— XVI Дивизија задржаће се са главнином у селу Вранићу, а XXXVI Дивизија задржаће се са главнином у Малој Моштаници спуштајући се са деловима на комуникацију Обреновац—Умка.

6.— Штаб V Бригаде доставиће гшсмено образложење неизвршења свог задатка на Обреновцу, а Штаб XII Крајишке бригаде ће поднети изјашњење зашто није одржавао везу преко радио-станице како је у наређењу наглашено, а оба штаба ће се изјаснити зашто нису курирском везом ловезали се са Штабом дивизије³. Штабови бригада ће одржавати редовно радио-везу без обзира да ли се налазе у покрету или не.

7.— Одмах по пријему овога наређења штабови бригада ће поднети писмени извештај о акцији на Обреновац.

8.— Штаб V Бригаде даће пратњу од једне чете до Штаба XII Бригаде, за наше курире.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:

Б. Ђуричић

Командант-пуковник:

М. Шиљеговић

В.д. начелника:

Мирко Пекић

БР. 94 ч

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О НАПАДУ НА ОБРЕНОВАЦ И БАРИЧ¹**

10-X-44 г.

Предмет: Операцијски извјештај
за 9 и 10 о.м.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

I.

Према заповијести Штаба XII корпуса од 9 о.м. наша дивизија је имала задатак да са једном бригадом учествује у нападу на Обреновац а са другом бригадом крене правцем Барич—Умка ликвидирајући иста упоришта и рушећи кому-

³ Види док. бр. 94.

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3—4/1, к. 866.

никације Обреновац—Београд, послије чега продужујући за Железник.²

V бригада са своја четири батаљона извршила је напад са јужне и југоисточне стране обухватајући лијеву и десну обалу Колубаре. Акција је отпочела у 1 сат и трајала је до 6 сати.

XII бригада кренула је на задатак са закапњењем (због удаљености батаљона). На простору између Буковика и Барича бригада је примила борбу у 3 сата 10 о.м. која је трајала преко цијелога дана. На овом сектору непријатељ је био у јачини од 600—700 војника потпомогнут са артилеријом.

Губитци непријатеља 40 до 50 мртвих и већи број рањених.

Наши губитци 7 мртвих и 18 рањених.

Заробљен је 1 пушкомитраљез и 8 пушака.

Ове акције нису услјеле из више разлога³ и то:

1.— Моменат изненадности није постигнут као ни једновремен напад батаљона (пошто су имали закашњење).

2.— Због слабе техничке припреме за борбу с тенковима.

3.— Због нових појачања која су непријатељу стигла и која је поставио са истуреним дубоким обезбјеђењима.

4.— Због тога што са наше стране није било истовремене обухватне активне блокаде града (због закашњења јединица).

5.— Због надмоћности непријатеља у тешком оружју.

6.— Због недостатка самоиницијативе штабова батаљона (разлог што је већи број руководилаца на курсевима).

7.— Слабост постављања Штаба V бригаде који се кретао са два батаљона лијевом обалом Колубаре док му је тежиште акције било на десној страни Колубаре гдје је непријатељ довукао појачања.

Због горе наведених података штабови наших јединица као и већина бораца нису пошли на ову акцију са пуном надом у успех. Послије ове акције морал бораца није поколебан као и борбеност и поред неуспјеха акције и губитака у мртвим и рањеним.

II

Према заповијести Штаба XII Корпуса од 10 о.м. наша дивизија добила је задатак да са двије бригаде нападне непријатеља у Баричу и на висовима код Мислођина, послије ликвидације истих продужи у правцу Обреновца обезбјеђујући се од Умке и Мале Моштанице.

Јединице V бригаде нападале су хтреко Мислођин—к.154—к. 155 у правцу Обреновца. Напад је отпочео у 23,30 сати. У првом налету наше јединице су ликвидирале прва непри-

³ Види док. бр. 97.

⁴ Види док. бр. 117.

јатељска уггоришта на којима је трајала борба до 4 часа 11 о.м. Штабови наших јединица нису знали да искористе да муњевитом брзином наставе гоњење непријатеља и вр, шење продора у правцу града.

У само свануће јединице да не би биле изложене артцлериској ватри повукле су се на своје полазне положаје.

XII крајишка бригада кренула је правцем Засека—Барич успут рушећи пругу Обреновац—Београд. На косама изнад самога Барича бригада је примила борбу, одакле је у силноц налету сјурила непријатеља са истих положаја. Услијед добро утврђених положаја у самоме селу као и посједовања тешког оружја ликвидација истог упоришта није успјела.

У овим акцијама непријатељ је имао у борбама кроз читаву ноћ, вјерујемо, већи број губитака.

Наши губитци 9 мртвих и 31 рањен.

Плијена никаквог није било.

Ми смо изгубили један пушкомитраљез, који је погођен од непријатељског бацача.

Мишљења штабова бригада као и штабова батаљона била су јединствена и потпуно увјерена у успјех постављеног им задатка.

Штабови бригада, батаљона као и команде чета били су потпуно увјерени и ишли су Аа пуно воље и повјерења у успјех постављеног им задатка. Послије жешћег окршаја и већих губитака у мртвим и рањеним, као и услијед упорне одбране нетфијатеља (активност артилерије) задатак није успио и послије сванућа били смо приморани да издамо наређење за повлачење на полазне положаје.

Наше јединице су се дуго времена бориле против четничких банди и домобранске војске, и тек на путу за Србију сукобљавале су се са озбиљним непријатељем њемачким и СС трупама, са којима нису у току нашег путовања успјеле получити потпуни успјех као што је то случај у борби против домобрана и четника. У овој акцији пред нама Јб стајала немачка јединица на чији отпор се они нису још довољно навикли, отуда помало олако схватање задатка, прилична тромост штабова батаљона, неискоришћавање веа получених успјеха у току борбе, као и сметње ради незнавања терена и мањак техничких средстава за борбу против тенкова дјеловали су на штабове батаљона да су ^{се} показали слабо продорни кад је требало избити на цесту гдје су тенкови.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п. пуковник:

Командант-пуковник:

В.д. начелника,

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О НЕУСПЕЛОМ НАПАДУ НА ОБРЕНОВАЦ¹**

Ш Т А Б
ХVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О.бр. 105.
10 октобра 1944 г.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

Према наређењу Штаба XII корпуса О.бр. 49 од 10 октобра 1944², достављамо изјашњење у слиједећем:

Акција на Обреновац није успјела из слиједећих разлога:

1) Сама акција је недовољно организационо и "на брзину припремљена од стране Штаба дивизије и као таква је и неорганизирано изведена.

2) Садејство и веза, како између наших јединица унутар саме дивизије, тако и између јединица наше дивизије и XI дивизије није била готово никаква. Док јединице наше II бригаде отпочињу са нападом у 1 час, V козарска бригада напада око 3.30 часова, док наша I бригада, која је углавном требала да одигра главну улогу у овом нападу на сам град, уопште активно не учествује, задржавајући се око лрпсвидације непријатељских упоришта у Скели, Ратарима и б[^]гулицама, које не успијева ни до 9 часова ујутро да ликвидира.

3) Напад, уколико је вршен од стране наше II бригаде, вршен је врло млитаво, неенергично и неодлучно¹, одајући више слику једног демонстративног напада, а никако напада за потпуну ликвидацију неиријатеља, из којег треба да проистекне сва борбена способност, ударноет и продорноет јединица НОВ; поново се испољила код наших јединица она стара слабост, а то је ишч[^]кивање једне јединице док нападне друга.

4) Веза између јединица у току самог напада са Штабом Дивизије била је слаба, лишавајући на тај начин Штаб Дивизије могућности правилног руковођења својих јединица У борби, с једне стране, и онемогућавајући Штаб дивизије могућности благовременог извештавања Штаба корпуса о

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 1078.

² Види док. бр. 182.

свакој новонасталој ситуацији, с друге стране. Тако у току ове акције са Штабом I бригаде нисмо имали уопште никакву везу пуних 12 часова. Радио-станица ове бригаде је неисправна.

5) Иако је заповијешћу Штаба дивизије било наређено бригадама упад у град са ударним групама без обзира на неликвидиране поједине отпорне тачке у спољној одбрани самога града, штабови бригада нису поступили према датим директив'ама, већ су тврдоглаво и упорно задржавали се око неликвидираних отпорних тачака непријатеља, чекајући док исте падну па потом да продуже са нападом у самом граду. Тако II бригада скоро у току цијеле ноћи вршила је неколико напада на један непријатељски тенк кога није успјела ликвидирати нити протјерати, умјесто да је према истом у самом почетку напада оријентисала извјесне снаге у циљу блокаде истог, а са остатком снага продужила продирати у град. I бригада у току цијеле ноћи задржала се око ликвидације непријатељских снага у Скели, Ратарима и Бргулицама, не нападајући уопште на сам град, умјесто да је послје првог покушаја напада заобишла непријатељске положаје остављајући непријатеља позади и нападајући на сам град.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
п.пуковник
Ромац³

Начелник,
капетан
Ребула

Командант,
п.пуковник
Камењар

³ Пашко

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
БЛОКАДУ ОБРЕНОВЦА И МАРШ У ПРАВЦУ
БЕОГРАДА¹**

ШТАБ
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. 105/44
10 октобра 1944 г.

ШТАБУ IV БРИГАДЕ •

Ситуација: Обреновац није ликвидиран. Са сектора I и IV бригаде још немамо никаквог извештаја, те према томе не можемо донети никакав суд о неизвршењу постављеног задатка. После детаљног испитивања видећемо колико се наша руководства залагала да изврше постављени задатак.

Наш задатак: Са деловима блокирати Обреновац са југа а са главнином наше дивизије кренути у правцу Београда ради садејства са осталим јединицама.²

Јединице XI дивизије блокираће Обреновац са југоисточне и источне стране. На сектору Мислођин—Барич.

⁴ У вези с тим

* наређујемо:

- 1) IV бригада поставиће се на сектор Велико Поље—Ново Село, са задатком блокирања Обреновца са јужне стране и затварања правца Обреновац—Уб. Штаб IV бригаде схватиће најозбиљније овај задатак и по сваку цену спречити покушаје непријатеља да продре у правцу Уба.

Див. болница остаће у саставу IV бригаде, која ће се старати о њеном смештају, као и обезбеђењу.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8—2, к. 951.

² Види том I, кш. 14, извештај Шгаба Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

- 2) I бригада прикупиће своје јединице и кренути правцем: Видански Крај—Велико Село³—Дражевац—Вранић. По доласку у село Вранић сместити се у северни део села где ће добити ново наређење.
 - 3) II бригада по доласку IV бригаде прикупиће све своје делове и кренути правцем: Видански Крај—Велико Поље—Дражевац—Вранић. По доласку у село Вранић сместити се у јужни део села.
 - 4) Све јединице одржаваће тесну међусобну везу. Сви штабови наших бригада доставиће изјашњење Штабу Дивизије зашто акција на Обреновац није успела. Из изјашњења треба да се види колико су се штабови бригада заузимали да се изврши постављени задатак.⁴
- Штабови бригада поред радио-везе одржаваће обавезно курирску везу са Штабом дивизије.
- Штабови бригада су у будуће одговорни за неспровођење припреме за извршење постављених задатака.
- 5) Штаб дивизије налазиће се у селу Вранић, у јужном делу села.
 - 6) Корпусна батерија кренуће у 13 часова правцем: Стублине—Велико Поље—Дражевац и сместити се са I бригадом у северни део села Вранић, којој ће I бригада давати потребна обезбеђења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
потпуковник **Ромац**

Командант,
потпуковник **Камењар**

³ Велико Поље

⁴ Види док. бр. 95.

БР. 97

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ДА ЗАТВОРИ ПРАВАЦ КРАГУЈЕВАЦ—
ТОПОЛА¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. СЛ.
10.X.1944 г. у 22 часа

ШТАБУ II КНОУ БРИГАДЕ

Овог часа добили смо радиограм од Штаба корпуса, који гласи: „Јединице Црвене армије избиле су код Паланке, Б. Планае, Доње Раче и Брзана. Ваш задатак је да по сваку цену држите комуникацију Крагујевац—Топола. Одјељења Црвене армије налазе се између Брзана и Крагујевца. Упутите један Ваш батаљон да се споји са тим дијеловима. У Тополи ее налази шемачки гарнизон од 700 [војника], са којим једна Крајишка бригада води борбу. ПЕКО“.

У вези с тим, наређујемо:

Да са три батаљона затворите по сваку цијену комуникацију Крагујевац—Топола, да непоередно око цеее држите сва противтенковека оруђа, да створите барикаде на цести и да исту прекопавате.²

Један батаљон и даље држите према Тополи са истим задатком, с тим што и тај батаљон треба упорно да туче непријатеља ма откуда он долазио.

Као што видите, задатак наШе дивизије, и конкретно Ваше бригаде је од отромне важности у овој ситуацији и сви руководиоци и борци морају то схватити и дати све од себе да се задатЗк изврши по сваку цијену.

Наредили смо Мајевичкој бригади да еа једним батаљоном са Карановца садејствује обавезно са Вама код Светиње.

Исто тако наредили смо VI бригади да — у случају борбе код Вае — хитно са једним батаљоном удари непријатељу у бок на комуникацији између Церовца и Светиње.

Мајевичка бригада добила је у задатак да хитно упути један батаљон између Брзана и Крагујевца гдје ће се спојити са предњим одјељењима Црвене армије.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41—1, к. 982.

² Види док. бр. 183.

Ви око комуникације непријатељу поставите низ дубинских јаких засједа, а Светишу (к. 459) упорно и по сваку цијену држите.

Пошту коју прилажемо за Мајевичку бригаду упутите **хитно** јер смо им ту поново јавили текст наређења-радиограма којег смо им малоприје упутили.³

Ми се налазимо у с. Овсиште (кућа Божићара Јокића). О свему нас најхитније и благовремено обавјештавајте. Потврдите пријем овог наређеша.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
п.пуковник,

Командант-пуковник,
Глиго

БР. 98

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТНАЕСТЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ЗА ИЗБИЈАЊЕ НА КОМУНИКАЦИЈУ КРА-
ГУЈЕВАЦ—РАЧА¹**

ШТАБ
ХVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
10.X.1944 г. у 22,30 ч.

ШТАБУ XV МНОУ БРИГАДЕ

Вечерас смо Вам упутили два радиограма сљедеће садржине:

„Јединице Црвене армије избиле код Паланке, В. Плана, Доње Раче и Брзана. Одјељења Црвене армије налазе се између Брзана и Крагујевца, тамо хитно упутите један батаљон да се епоји са њима. Глиго“.

„Са једним батаљоном избите на комуникацију Крагујевац—Рача и чврсто затворите тај правац. Ваш батаљон са Карановца нека садејствује Драгану на цести код Светиће. Наша дивизија мора по сваку цијену држати комуникације Крагујевац—Топола. Глиго“.

Достављамо предње ради сваке сигурности.

³ Види док. бр. 98.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42—1, К. 982.

По свему овоме у цјелости хитно поступите.
Одржав.ајте с нама стално радио-везу, као и курирску
везу обавезно, директно и преко II крајишке бригаде.
' Ми се налазимо у с. Овсиште (кућа Божићара Јокића).
Извршење постављених задатака у духу наших наре-
ђења поставите пред све руководиоце и борце.
Када се Ваш батаљон споји са Црвеном армијом, поша-
љите нам хитно детаљан извјештај.²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
п.пуковник

Командант-пуковник.
Глиго

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА МАРШ У ПРАВЦУ НИША¹ ⁴

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 36
10 X 1944 год.
Положај

ШТАБУ VIII БРИГАДЕ²

Ситуација: Јаче немачке снаге које се повлаче са југа
продрле су у Врање и данас продужиле даље и доспеле до
Белог Поља где се борбе настављају у самом Белом Пољу.

Бугарске јединице које нападају на правцу Власотинце
—Лесковац успеле су да овладају Беговим Браништем и
комуникацијом јужно од к. 308. Ове бугарске јединице до-
биле су наређење да морају по сваку цену у току данашњег
дана избити у Грделицу и пресећи комуникацију која води
од Врања према Лесковцу.

На сектору Завидинце и Равна Дубрава отпочела је
бугарска офанзива у правцу Ниша. Према обавештењу
XII бригаде бугарске снаге заузеле су Равну Дубраву.
Немци са *Остре Чуке и Липовице повукли су се у нама*
непознатом правцу.

² Види док. бр. 178.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 26/1. К. 1051.

² Ово наређење је упућено Осмој бригади на увид, а о њеном
задагу *види док. бр. 68.*

Да би наша Дивизија могла извршити задатак добивен од XIII корпуса,

НАРЕЂУЈЕМО:

1) X бригада одмах ће се пребацити на просторију Ступница—Јарсеново—Горња Купиновица, где ће остати сутра 11 ов. месеца до 6 часова, одакле ће продужити правцем који је дат у нашој заповести Оп. бр. 33, XII бригади,³ с тим што ће водити рачуна да се у току сутрашњег дана не истрчава исувише напред, већ ће се равнати према предњим деловима бугарске IV дивизије, која наступа од Равне Дубраве према Нишу, са којом би требало одржавати чврсту везу.

2) XII бригада је већ издала заповест за покрет својих јединица на просторију Јашуња—Дрњевац—Доња Купиновица. Са ове просторије XII бригада продужиће сутра покрет правцем који је дат за X бригаду Оп. бр. 33, с тим што ће XII бригада чврсто одржавати везу са X бригадом не истрчавајући исувише напред, већ се равнати са предњим деловима X бригаде.

Такође XII бригада водиће рачуна о свом левом боку и ићи прикривеним тереном, те да је не би артиљерија са пруге и комуникације Лесковац—Ниш тукла.

3) I царибродска бригада поступиће према заповести која је издата Оп. бр. 33.

4) XXVI бригада такође поступиће према нашој заповести која је издата Оп. бр.

Даљи рад јединица треба да буде у свему онако како је то већ предвиђено у заповести Оп. бр. 33.

Штаб дивизије прећи ће ујутро у село Липовицу, где слати извештаје.

Хируршка екипа такође прећи ће у Липовицу.

Дивизијска болница прећи ће сутра у Црну Бару, где слати рањенике.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА. НАРОДУ!

Пол.комесар-п.пуковник,

Живко Живковић

Командант-п.пуковник,

Ратко Софијанић

Начелник-мајор,

Валентин Хорватић

(М.П.)

П.С. Бугарска тенковска дивизија продрла је у Власотинце.⁴

³ Види док. бр. 68.

⁴ Дописано руком, мастилом.

БР. 100

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОР-
ПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА ПОДРЕЂЕ-
НИХ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТ АБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. службено
10 октобра 1944 г.
5.45 часова

ШТАБУ 14 КОРПУСА НОВ И ПО СРБИЈЕ

1.— У току јучерашњег дана поднели смо Вам извештај о ситуацији код нас. Сада Вас поново обавештавамо о променама које су се десиле на нашем сектору и уопште на сектору око нас.

а) Непријатељска колона која је продрла правцем Танда—Горшани—Врата кренула је у току јучерашњег после подне правцем Врата—708—Крст са циљем да избије на комуникацију.

б) Блокирани непријатељ на просторији Глоговица—Боринац успео је да се извуче у правцу Дели Јована, У вези ранијег нашег наређења 7 бригада се оријентисала правцем за непријатељем, наиме правцем Гиндуша—Јереничево и даље.

в) 18 бригада 25 дивизије са једним батаљоном 19 бригаде у времену избијања непријатеља на Врата налазила се на Вратима и спречавала пробијање непријатеља даље. Но у току те борбе, по извештају 18 бригаде, дошла је једна немачка јединица од правца Влаоле и ударила 18 бригаду у леђа, те их приморала на рокирање јужно од линије Врата—Влаоле.

Због тога, шго се ту налазила 18 бригада, каже нам Штаб 14 бригаде да се пребацује са бригадом на Кривељ, јер по њиховом није беда потреба да и они остају ту.

2.— У вези садање ситуације бригаде су добиле следећи распоред према нашем наређењу од јучер после подне: 7 бригада се креће и чисти просторију правцем Глоговица—Гиндуша—Јереничево—Окна, где ће се са главнином задржати, а са извезеним деловима прочистити и просторију до Милошеве Куле као и Гребен Дели Јована. То значи да

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/3, к. 1067.

у току данагњег дана може извршити чишћење, и задржати се на просторији Окна, тј. између Танде и Дели Јована.

9 бригада налази се на просторији Мали Крш, Горњани—Свињак са задатком блокирања и уништавања групе Немаца која је била на просторији Глоговица—Боринац, уколико би иста кренула правцем Танда—Врата, а исто тако потпомагање 7 одн. 18 бригаде у евент. сукобу са непријатељем, уколико би од неке стране наишао, јер непријатељ у разбијеним групама бежи на све стране. 14 бригада са просторије Кривељ нападаће непријатељску колону која се креће Врата—Крст, правцима Кривељ—Крст, Кривељ—Шишулејка и Кривељ—Збег, садејствујући са јединицама 113 дивизије из Бора.

г) 18 бригади, са којом смо се повезали јучер после подне, дали смо наређење да поседне Врата и напада непријатеља еа његова зачеља а исто тако да контролише правац Влаоле—Јасиково. Њод смо исто тако издали наређење да се најхитније путем патрола повежу са својим Штабом дивизије и да нас о тој вези најхитније обавесте, јер се досада нисмо успели повезати са Штабом 25 дивизије, те нам због тога ситуација није јасна на просторији Милошева Кула—Црнајка—Рудна Глава и даље.

д) Упутили смо извесне наше делове за испитивање просторије Милошева Кула—Црнајка—Рудна Глава.

ђ) Обавестили смо 113 дивизију Црвене армије у Бору о кретању непријатељских колона хтравцем Врата—Крст и препоручили да обавесте своје јединице у Жагубици и да сами са извесним својим деловима крену правцем Бор—Крст те у садејству са нашом 14 бригадом блокирају и униште непријатеља.

3.— Јутрос у 5 часова добили емо Ваше наређење од 9 о.м.² Поетупићемо по њему. Пошто још немамо тачан преглед ситуације на сектору 25 дивизије, а пошто немамо са Штабом 25 дивизије везу, то ипак ћемо морати на просторији Окна са 7 бригадом проконтролисати терен до Милошеве Куле и Рудне Главе. 7 бригаду нећемо везивати за ликвидацију непријатељских снага, уколико их буде на просторији Милошева Кула—Црнајка, него ћемо у том случају оријентисати 18 бригаду, а 7 бригаду оријентисаћемо на просторију око Бора. Такође и остале, што ће бити могуће тек у току сутрашњег дана.

4.— Друг комесар³ одмах је кренуо за Бор где ће организирати пријем материјала, а друг в. д. начелник⁴ тамо се негде налази.

² Редакција не располаже овим документом.

³ Војо Поповић

⁴ Недељко Манојловић

5.— Од оружја молимо да нам се пошаље за читаву дивизију:

- а) немачке пушке, јер би потпуно избацили енглеске, француске и старе наше, које су изруиниране,
- б) такође „Шараца“ најмање око 500,
- в) до 1.500 машингевера руских,
- г) до 20 бацача тешких,
- д) 40 лаких бацача,
- ђ) тешких митраљеза 40 ком.
- е) 35 противколских пушака,
- ж) 1.000 пиштоља,
- з) ручних бомби и остало.

5.— Треба нам још 4 радио-станице са радиотелеграфистима. Такође нам је потребно 9 противколских топова за 3 бригаде.

6.— Ових задњих дана изгинуо нам је велики број руководилица, нарочито нижих, изгинуло нам је неколико командира и комесара чета. Рањен један командант батаљона 9 бригаде, рањен читав штаб 4. батаљона 14 бригаде, а пглаб њиховог 2. батаљона са четом остао на просторији Дели Јована. За њега не знамо ништа. Поред тога иначе смо имали један број слабих нижих руководилица, према томе би Вас молили да нам се пошаље извештај о томе колико им фали руководилица, јавићемо Вам.

Још нисмо добили од 9 бригаде тачне податке о броју њихових жртава у току јучерашњег дана.

7.— 14 бригада нас је' известила да на просторији Дели Јована и на просторији јужно од Горњана непријатељ је имао на њиховом сектору близу 200 мртвих. Кажу: пуне јаруге и долине мртвих.

9 бригада прикупља податке на просторији Крушар—Горњани и изгледа по њиховом казивању да има неколико стотина мртвих Немаца и на њиховом сектору.

8.— Ми уопште артиљераца немамо у нашој дивизији, сем групу артиљераца на противколском топу, који је на положају стално, и хаубичко одељење, које је отишло ка Бољевцу да проналази неке топове, које су тамо напустили Немци.

25 дивизија није нам упутила своје артиљерце.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол.комесар, п.пуковник
Војо Поповић

Командант, п.пуковник
Мил. Ивановић

БР. 108

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ДА
СЕ ЈЕДИНИЦЕ ПРИКУНЕ НА ПРОСТОРИЈИ БОР—КРИ-
ВЕЉ У ЦИЉУ ПОПУНЕ ЉУДСТВОМ И МАТЕРИЈАЛОМ¹**

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
10 октобра 1944 г.
Бр. службено
8 часова

ШТАБУ 7, 9 И 14 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ НОВЈ И ШТАБУ 18 БРИГАДЕ 25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1.— Наша оријентација после ликвидације непријатељске групе на просторији Рудна Глава—Милошева Кула—Танда—Глоговица била је да се са обе дивизије пребацимо на просторију око Неготина, где би се обе дивизије попуниле расформирањем 45 дивизије. На просторији око Неготина би се снабдели са оружјем и реорганизирали.

Међутим, услед новостворене ситуације, наиме услед тога што Црвена армија има план да што пре стигне до Београда и учествује у ликвидацији истог, услед тога, оријентација наше дивизије промењена је, наиме наша дивизија треба што пре да се попуни, наоружа, реорганизује и крене правцем са Црвеном армијом за Београд, да би учествовала у ликвидацији Београда.²

2.—• Оријентација наше дивизије засада јесте прикупљање на просторији Бора, где ће се попунити, наоружати и реорганизовати, наиме у Бору ћемо добити 3.000 новоприслих бораца из Неготинске Крајине и попунити нашу дивизију. Из Неготина ћемо добити све наоружање за оружја наше дивизије, те са просторије Бора поеле реорганизације кренути одређеним правцем.

Напомињемо, да у састав наше дивизије улази бригада која је формирана у Совјетском Савезу. Иста ће бити пребачена на сектор Петровац, где ће чекати нас. Она у свом саставу има 2 моторизована дивизиона артиљерије, који ће бити као дивизиска артиљерија.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39/1, к. 1067.

² Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

3.— Према томе наше ће се бригаде моментано прикупити на следећој просторији:

а) 9 бригада на просторији Горшани—Мали Крш, затварајући правце према Црнајки—Танди.

б) 7 бригада на просторији Танда—Окна, са које ће просторије испитати Голи Врх, Цриајку и Милошеву Кулу, не оријентишући се ка ликвидацији евен. непријатељских група на тој просторији. Своје делове из Бучја 7 бригада не треба пребацивати код Танде, зато што ће Ваш правац бити преко Бучја ка Бору.

в) 14 бригада после ликвидације колоне, која се кретала Врата—Крст и даље, прикупиће се на просторији Кривеља, контролишући правце према Влаоле—Шишулејка. У ликвидацији поменуте колоне треба учествовати само до линије Крст—708, а даље не ићи, због тога што нам је необично хитно да се што пре реорганизујемо и кренемо даље.

г) 18 бригада 25 дивизије прикупиће се на просторији око Врата, контролишући правце према Влаолу и према колони, која се повукла ка комуникацији Бор—Жагубица, у исто време ометајући њено уредно повлачење. Одмах по пријему овог наређења, известиће нас 18 бригада о томе шта је било са непријатељском колоном која се повукла ка Вратима и да ли сте запосели Врата.

д) Командант дивизије налазиће се и даље на просторији Мали Крш, где «му хитно шаљите све извештазе. Остали чланови Штаба дивизије налазе се у Бору ради пријема и организовања материјала за нашу дивизију.

4.— Јединице 25 дивизије учествоваће још и даље у ликвидацији група непријатељских на овој просторији, а после ликвидације истих кренуће се на просторију око Неготина, где ће се попунити са 45 дивизијом, наоружати и реорганизовати. О томе ћемо накнадно послати "наређење 25 дивизији, наиме после успоставе везе са њеним штабом, о чему нас треба хитно да извести Штаб 18 бригаде.

5.— Са просторије Танда—Мали Крш—Кривељ—Врата. све наше бригаде и 18 бригада поднеће нам најхитније извештаје о распореду својих јединица, о груписању истих на ужој просторији и о броју жртава и рањених наших другова, као и о броју жртава непријатеља. Бригаде 23 дивизије ће поднети најхитније извештаје о броју рањених и погинулих командира, команданата и комесара, јер нам је исти број потребан ради тражења попуњавања командног кадра. Такође ћете нам поднети податке о броју слабих руководилаца.

На просторији Танда—Врата—Мали Крш—Кривељ све ће бригаде добити накнадно наређење за даљи покрет и распоред.

⁶— Узгред да напоменемо, да је директива Штаба корпуса да по напвим јединицама, наиме у бригаама, формирамо по 4 батаљона. Према томе водите курс, а по добијању нових бораца расформирајте Ваше пете батаљоне и имајте само по 4 батаљона. Сваки батаљон имаће 4 пешачке чете од по 100 људи. Свака чета треба да има по 3 вода, а сваки вод по две десетине. Таква ће бити формација наших јединица. Према томе распоредите ваше руководиоце за такву формацију. Томе приступите одмах по доласку на просторију око Бора, за коју ћете добити накнадно извештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб

Командант,
п.пуковник
Мил. Ивановић

БР. 102

**ПИСМО ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
10 ОКТОБРА 1944 ГОД. КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ О
НОВИМ ЗАДАЦИМА ДИВИЗИЈЕ¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
10 октобра 1944 год.
21 час.

**КОМАНДАНТУ 23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ДРУГУ МИЛАДИНУ ИВАНОВИЋУ²**

1) Овога момента стигао је у штаб наше дивизије комесар корпуса друг Раја, који је дошао са новим задатком у вези наше дивизије.

2) Наша дивизија треба да се најхитније сконцентрише и то: две бригаде у Бор, а једна бригада у Кривељ. Ти одмах издај наређење бригаама за покрет до Бора и Кривеља, тако да би свакако у току сутрашњег дана стигле на одређена места.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 40/1, к. 1067.

² Тада се командант Дивизије налазио код Девете српске ударне бригаде.

3) Потребно је да најхитније дођеш у штаб ради нових задатака, пошто ће у овај штаб доћи сутра и командант корпуса.

4) У вези одласка наше дивизије са тога положаја, обавести Штаб 25 дивизије и издај јој овакво наређење: да 18 бригада и даље затвара правац Врата и продужи са гоњењем и чишћењем непријатељских делова који се налазе око Врата и у Влаолу. Делови 19 бригаде³ налазе се између Лазнице и Јасикова, који ће стезати обруч и онемотућавати непријатељу да се пробија према северу. Остали делови 25 дивизије, уколико се не налази непријатељ у Мајданпеку и Рудној Глави, нека се сви ангажују и уништавају непријатељске делове у селу Лескову, Јасикову и Влаолу. 18 бригада нека одмах ухвати везу са штабом њезине дивизије, од којег ће добијати даља наређења потребна за уништавање немачких група на наведеном простору. 25 дивизија, по ликвидирању непријатеља у Лескову, Јасикову и Влаолу, добиће нови задатак од Штаба корпуса.

5) 18 бригада нека добро затвара правац према Бору и истој треба издати наређење да затвара правац према комуникацији Бор—Жагубица, тако да би несметано могла пролазити комора Црвене армије, пошто је од исте главнина прошла према северу.

6) Потребно је да хитно дођеш и да се јединице сконцентришу, јер смо и ми добили задатак да кренемо према северу на Б[еоград].

7) Све бригаде, наше и 25 дивизије, нека најхитније упуте све теже рањенике у Бор, који ће се упутити у корпусну болницу у Неготин.

8) 25 дивизија нека најхитније упуте све камионе које има на расположењу. Камионе тражи Штаб корпуса, који ће истом бити на расположењу. Камионе упутити правцем Клокочевац—Штубик—Нетотин.⁴

СМРТ ФАШИЗМУ -Т СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Војо Поповић

В.д. начелника,
Недељко

П.С. 25 див. код Рудне Главе запленила 15 камиона, 200 кола са запрегом и око 150 Немаца.⁵

³ Деветнаеста српска бригада Двадесет пете НО дивизије

⁴ Ова реченица дописана је руком, мастилом.

⁵ Дописано руком. мастилом.

БР. 103

ОБАВЕШТЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ И ЗАДАТКУ СВОЈИХ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Број служб.
10 октобра 1944 год.

ШТАБУ II УДАРНЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Данас у 17 часова долазио је код нас командант Главног штаба генерал Коча Поповић и по **његовом** наређењу одложили смо покрет једне бригаде која је требала да иде преко Мораве у правцу Горњег Поља, пошто се на том терену налазе јединице XXV дивизије, те према томе све јединице ове дивизије остаће на просторији Добрича оријентисане према Нишу. Наше снаге за сада постављене су следећим распоредом:²

XI бригада: Поток—Александрово—Балајнац.

XVII бригада у дивизиској резерви на просторији Метрошина—Баличевац—Рожина—Облачина—Лепаја.

XIII бригада на просторији Дољевац—Бадњевац—Шарлинце—Самариновац—Мекиш.

Штаб дивизије налази се у Бресту.

φ За сада вршимо извиђања према Нишу и прузи, и уколико XIII корпус са осталим јединицама изврши напад на Ниш, то ћемо исто и ми учинити без чекања вашег наређења.

Наша радио-сташца покварена је, но узећемо другу из XI бригаде и покушаћемо да са вама регулишемо радио-везу.

Шаљемо орден којим је одликован командант ваше дивизије п.пуковник Средоје Урошевић, који је уручио генерал Коча преко нас. Он је мислио лично да дође тамо и да му орден свечано преда, али је морао да отпутује на другу страну.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар-п.пуковник,
Србољуб Јосиповић

Командант-мајор,
М. Ђаловић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 1078.

² Види док. бр. 182.

БР. 104

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ЗА МАРШ У ПРАВЦУ ПРОКУПЉА¹

ШТАБ
XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. служб.
10-X-1944
у 10 ч.
Положај

ШТАБУ XIII БРИГАДЕ

Положај

Одмах са вапшм бригадом, када добијете смену од јединица XXII и 47 дивизије, крените у правцу Прокупља и разместите се на просторији Дудулајце—Азбресница (један батаљон); Александрово (један батаљон); Брест—Мерошина (један батаљон) и на сектору Житорађа—Јасеница (један батаљон). Задатак ваше бригаде јесте дејство на комуникацији Дољевац—Међурово и затварање правца Ниш—Прокупље и Дољевац—Прокупље.²

Батаљон који се буде разместио на просторији Александрова избациће обезбеђење од једне чете на Мрамору, а батаљон који се буде разместио на просторији Бреета избациће једну чету у Балајнцу са обезбеђењем на тригонометриској тачки 310. На случај појаве непријатеља, јединице ваше бригаде дејствоваће на непријатеља бочно у међусобном садејству.

Безу., одржавати лево са јединицама XVII бригаде на тригонометру 692 (Змијина Глава), а десно са VIII бригадом.

У покрету строго водити рачуна о непријатељској авијацији и маршевекој дисциплини. Покрет мора бити добро организован, а сви руководиоци морају *се до* крајњих граница ангажовати за' уредно пребацивање јединица до одређених положаја.

При покрету водити рачуна о потребном одмору војника, као и о њиховој правилној исхрани. Интендантима морају дати све од себе да се исхрана правилно и својевремено регулише.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под в. бр. 57/1, к. 1078.

² Види док. бр. 189.

Штаб бригаде одмах ће упутити једну чету за обезбеђење Дивизиске болнице. Ова чета треба да дође у Прокупље, а уколико би болница извршила покрет у међувремену, та чета нека иде право за Вукању где ће бити смештена Дивизиска болница.

Сваки батаљон да са собом понесе што више експлозивног материјала, јер наша делатност сада на новим положајима треба нарочито да се испољи на комуникацијама: железницама и путевима. Минерске групе правилно поделити по батаљонима.

Са покретом не одуговлачити. Чим вам дође смена, одмах крените на означене положаје.

Још одмах и најхитније упутите потребан број људства и коња за Главни Штаб са уредним требовањем за пријем муниције енглеске, оружја, талијанске муниције за тешку „Бреду“ бар 5000 метака. Такође требовати што више мина за тешке руске и енглеске бацаче. Све ово када примите транспортујте за село Вукању. За набавку и добијање предње муниције потписани ће такође писати Главном штабу, које вам се писмо у прилогу шаље.

Писмо, које преко вас шаљем, за I пољску батерију одмах и најхитније упутите преко сигурног курира. Батерија је до пре два дана била у Голом Риду. Где се она налази упитајте Штаб 47 дивизије, ко-ји се налази у Лебану. За овај штаб такође шаљем писмо у вези са батеријом.³

Потписани ће до вашег доласка на нове положаје бити у Ћуковцу, где шаљите све извештаје, а остали чланови Штаба дивизије налазе се у селу Кулина према Алексинцу.

С. Ф. — С. Н!

За Штаб
Начелник штаба-мајор,
Р. Поповић

³ Редакција није пронашла ово писмо.

БР. 105

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ
КОРПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ И ДЕЈСТВУ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
10. X. 1944 г.
Положај

ШТАБУ XIV КОРПУСА НОВЈ

Непријатељ се налази на Буковој Глав. (к. 650)—Велики Стрњак (к. 567)—Краку лу Пејђањ—Краку Шукури (к. 447). На овој линији положаја непријатељ се утврдио са циљем да задржи наступање јединица Црвене армије и омогући отступање својој главнини.

Три батаљона XVI бригаде налазе се: два батаљона јужно од Букове Глав. (к. 650), две чете северно од Букове Глав. а једна чета у Д. Милановцу. Један батаљон остао је у заштити болнице дивизиске у Јасикову. Један батаљон XIX бригаде са командантом батаљона налази се на положају код Букове Глав. на левом крилу XVI бригаде. Са друга три батаљона немамо везу. I батаљон исте бригаде 7 о.м. водио је борбу са непријатељем, и када се непријатељ пробио из Рудне Главе према Мајданпеку, овај батаљон је одбачен јужно од комуникације Рудна Глава—Мајданпек. III и IV батаљон XIX бригаде вршили су покрет од Кучева према Мајданпеку и даље и ови су отсечени и одбачени исто јужно од комуникације. Послати су курири да ухвате везу са овим батаљонима али се исти нису повратили назад.

Са XVIII бригадом последњу везу имали смо 5 о.м. у 22 сата. Како сазнајемо она се налази негде на Кршу или Горњанима.

Ми се налазимо у Рудној Глави.

7 о.м. ујутру наша радио-станица налазила се у покрету од Мајданпека за Рудну Главу и људство је било изненађено продором непријатељске моторизације тако да је акумулатор пропао и зато вам се не јављамо. Настојаћемо добити акумулатор од црвеноармејца.

Цело ово време од 5. све до сада ови батаљони водили су жестоке борбе са непријатељем и имали смо око 50 ра-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/3, к. 1089.

њених војника и око 15 мртвих. Детаљнији извештај доставићемо вам накнадно. Ми се налазимо са Штабом 233 дивизије Црвене армије и наше акције усклађене су заједно са црвеноармејским.

Како немамо везу са нашом XVIII бригадом нити са дивизиском болницом то, уколико исти имају везу са вама, молимо горњи наслов да нас обавеести где се налазе.

У протеклим борбама истрошена је много муниција, а како немамо могућности да се снабдемо са енглеском муницијом, то је потребно да се на неки начин добије енглеска муниција.

Један извештај поелали смо вам 6 о.м. у 22 сата. Други извештај послали смо вам 8 о.м. али тај пут курири се нису мбгли пробити.² Први курири нам се нису повратили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР
потпуковник
Мил. Пантелић

КОМАНДАНТ
мајор
Кукољ У.

БР. 106

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. О ДЕЈСТВИМА ЈЕДИНИЦА НОВ НА ТЕРИТОРИЈИ УЖЕ СРБИЈЕ¹

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ
11 октобра 1944 год.

1.— На сектору Бабичке Горе у рејону села Душник убијено је 64 и заробљено 28 Немаца. Заплењено 15 кола. ратног материјала и 10 коња.

2.— Јаче снаге састављене од четника, добровољаца и белогардејаца са 8 немачких тенкова извршиле су испад из Трстеника и Крушевца на нашу слободну територију.

Наше јединице са овог сектора, после жестоких борби, успеле су да одбаце непријатеља и присиле га на повлачење ка Крушевцу и Трстенику, наневши му веће губитке и то: 50 мртвих, већи број рањених, оштетили два и уништили један непријатељски тенк.

² Редакција није пронашла ове извештаје.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 182.

3.— У долини Ибра дигнута су у ваздух два моста — један на друму, један на прузи — чиме је био прекинут друмски саобраћај за један дан, а железнички за два дана.

4.— Једна група од око 100 белогардејада и четника прешла је на десну обалу Ибра и упала у село Казновиће у циљу пљачке. Наши делови напали су овог непријатеља и протерали на леву обалу Ибра. Непријатељ је имао 7 мртвих.

5.— Ноћу 7/8 ов.м. једна наша диверзиона група напала је добро браћену и утврђену железничку станицу Рудницу на прузи Коеовека Митровица—Рашка, једно од главних упоришта Немаца и белогардејаца. У моменту напада у станици се налазио и један воз са Немцима. И поред много јачег н&пријатеља и надмоћније ватре, наши борци успели су да упадну у станицу и нанесу непријатељу веће губитке у мртвим и рањеним. Заплењено је: три аутоматска оруђа, 15 пушака, 6.000 метака, 8 коња, 16 седала и нешто друге спреме.

Исте ноћи бачена су у ваздух 4 пропуста — 2 на прузи и 2 на друму.

6.— Совјетеки авиони бомбардовали су Немце у Белом Пољу. Овом приликом уништена је једна немачка против-авионска батерија.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 107

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ДА ИЗБИЈЕ КОД УМКЕ НА КОМУНИКАЦИЈУ ОБРЕНОВАЦ—БЕОГРАД¹

Ш Т А Б
XII КОРПУСА НОВЈ
Бр. СЛ.
11 окт. 1944

ШТАБУ XVI НОУ ДИВИЗИЈЕ

1.— Извештај о борби на Обреновцу нисмо добили, али по овој прилици наше јединице нису успеле да га заузму.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Бојноисториског института под рег. бр. 10—2, к. 953.

Јединице XI дивизије налазе се на линији Мислођин—Барич. У току ноћи 12 бригада је заузела Барич, али га је морала напустити услед појачања које је непријатељ добио. Сада нетфијатељ држи цесту и жел. пругу Обреновац—Барич—Умка и најближе положаје јужно од ових комуникација. Комуникације Обреновац—Умка—Београд су у промету.

2.— У току јучерашњег дана јединице VI дивизије налазиле су се на сектору десно од М. Моштанице, отприлике према В. Моштаници. XI дивизија имала је везу са Личанима.²

3.— Ви крените са ваше две бригаде правцем који сте добили јучерашњим наређењем, т.ј. [М.] Моштаница—Умка, ради овлађивања том линијом и пресецања комуникација које воде ка Београду.³ Настојте да се повежете са VI дивизијом и обавестите се о ситуацији на њеном фронту и десно према Авали.

Известите нас где се сада налазе ваше јединице и којим правцем ћете кренути из Вранића.⁴

4.— Ми се налазимо у с. Јасенак.

5.— Нисмо одржали са вама радио-везу у току ноћи, пошто нам је радио-станица била неисправна. Сада и у току дана одржавајте са нама везу и то редовну, а према гштреби заказивати и чешће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

Начелник
п.пуковник **Нер.[иша] Грујић**

(М.П.)

² Односи се на Шесту пролетерску дивизију.

³ Види док. бр. 90.

⁴ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

БР. 108

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ И ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА
ПОЈАЧАНО ДЕЈСТВО НА ПРАВЦИМА ЂУРИНЦИ—РАЉА
И НЕМЕНИКУЋЕ—ВЛАШКО ПОЉЕ¹**

ШТАБ
X ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 497
11 октобра 1944
у 11.30 часова

Ш т а б о в и м а : I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
VIII ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ

1.— По прелазу Велике Мораве јединице Црвене армије заузеле су В. Плану, Паланку, Д. Рачу и Брзан. Данас ће се V, XXI и XVII Дивизија састати са њима. Са овим јединицама Црвене армије налази се и један тенковски корпус.²

2.— На сектору Тополе налази се једна бригада. V Дивизија је са запада блокирала 700 Немаца у Тополи. Данас је упућена наша XIII Пролетерска бригада јужно од Младеновца на простор Марковац—Белоеавци да одатле врши притисак на опкољену непријатељску групу у Тополи.

3.— У Младеновац су стигли делови гарнизона који су побегли испред јединица Црвене армије. III Пролетбригада води на том сектору борбу — и ако услови буду повољни, вечерас ће извршити напад на Младеновац.

4.— Јединице V Дивизије од Паланке већ су избиле североисточно од Младеновца на линију Влашка—В. Крсна

5.— Јединице VI Пролетереке дивизије ушле су у Рушањ (село и железничка станица јужно од Београда).

6.— I Пролетерска бригада стално ће офанзивно дејствовати на комуникације на сектору Ђуринци—Раља, а VIII бригада са једним батаљоном дејствоваће правцем Неменикуће—ж.ст. Влашко Поље. Предвиђамо да ће се овим комуникацијама нагомилати саобраћај разних непријатељских делова који отступају. Треба их ефикасно уништавати не нападајући упоришта на којима би имали теже жртве.³

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. П—2, к. 712.

² Односи се на Четврти оклопни корпус.

³ Види док. бр. 183 и том I, књ. 14, извештај Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

Све остале јединице VIII бригаде остаће на досадањој просторији у резерви.

7.— Никакве објекте на комуникацијама од сада не уништавати.

Лично ће бити одговорни штабови да се све постављене неискоришћене мине поваде чим више не буду потребне.

8.— По свима јединицама организовати митинге поводом спајања јединица нашег Корпуса са јединицама Црвене армије под командом генерала Тблбухина. Са ових митинга упутити поздравне депеше Маршалу Стаљину, Маршалу Титу, Црвеној армији и генералу Толбухину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

КОМАНДАНТ
пуковник,
Васо Јовановић

БР. 109

**ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ПРВЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДО 10 ОКТОБРА
1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 498 у
11 октобра 1944

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

Према наређешу тога Штаба достављамо извод из операцијског дневника за време од 1 до 10 октобра о. г. за кључно.

С а с т а в ј е д и н и ц е :

I Пролетерска бригада	6 батаљона
III Пролетерска бригада	6 батаљона
XIII Пролетерска бригада	4 батаљона
VIII Црногорска НОУ бригада	<u>4 батаљона</u>
	Свега: 20 батаљона
Артиљериски дивизион	<u>2 батерије</u>

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

1-X-1944

Сектор дејства: Ваљево, Лајковац, Лазаревац (према Убу, Шапцу и Степојевцу).

I Пролетерска бригада са сектора Словац—Дивци—Степање—Караула у току дана врши прикупљање за напад на Уб.

III Пролетерска бригада са проетора Боговађа—Врачевић—Маркова Црква врши прикупљање на простору Степање—Непричава за напад на Уб.

Један батаљон остаје код Словца, а други као заштита Дивизиске болнице у Команице—Мионица.

XIII Пролетерска бригада прикупља се на сектору Лазаревца за напад на Вреоце и В. Црљене.

VIII Црногорска НОУ бригада око Слатина—Коцељево—према Шапцу.

Штаб дивизије у с. Ратковац.

2-X-1944,

Сектор дејства: Уб—Вреоци—В.Црљени.

У 6,30 часова почиње напад на Уб и на Вреоци—В. Црљени.

Уб: 400 Немаца, 3 тенка, неколико бацача, 2 топа и више аутомат. оруђа. Са Немцима на спољној линији одбране око 1200 четника.

Напада: *I Пролетбригада* са 4 батаљона са запада (преко Вучјака и с. Совљак); 2 батаљона на Чеманову Мосту према Обреновцу, а деловима у току напада отпочињу дејство ка Убу.

III Пролетбригада са 2 батаљона напада са југа, а 2 батаљона са истока.

*

Отпор непријатеља врло јак. Тенкови интервенишу на спољним положајима. Наш притисак траје преко целог дана

У 20 часова отпочиње снажни ноћни напад са свих праваца. Непријатељ под заштитом тенкова отступа из Уба према Обреновцу. На Тамнави — на Чеманову Мосту ову колону нападају 2 батаљона *I Пролетбригаде* и делови *I* и *III Пролетбригаде*, који по овлађивању Убом настављају гоњење.

У 16 часова из Обреновца кренуло појачање које је код Чеманова Моста задржано на левој обали Тамнаве. Уништена 2 тенка и 3 камиона, За све време операција на

сектору Уб—Чеманов Мост, појачање из Обреновца није могло прећи Тамнаву.

На овом сектору имали смо:
из I Пролетбриаде 6 мртвих, 35 рањених
из III Пролетбригаде 8 мртвих, 10 рањених

Свега 14 мртвих 45 рањених
Вреоци—В. Црљени: 400 Немаца (150 у Вреоцима и 250 у В. Црљенима) са 4 бацача и доста аутоматског оруђа, са око 800 четника. Упоришта доста утврђена. Вункери ограђени жицом са електричном струјом.

Првим јаким налетом заузети сви ровови на спољној линији одбране, направљени прилази бункерима резањем жице и електричног вода. Према с. Степојевцу уништено неколико мостова на цести.

У току дана од Обреновца интервенисао оклопни воз.

Наши губитци:
мртвих 6, рањених 34.

I и III Пролетбригада наставиле борбу са деловима око Чеманова Моста са групом која је истерана из Уба и са групом која је интервенисала од Обреновца. Непријатељу нанети губитци. У мрак непријатељ успео да оправИ мост на Тамнави и да побегне за Обреновац.

XIII Пролетерска бригада са мањим деловима наставља притисак на непријатеља у Вреоцима и В. Црљенима који је сабијен у по једну утврђену зграду и на оба упоришта блокиран. У току ноћи од Обреновца дошла 4 тенка и неколико камиона. Тенкови успели да се пробију до опкољених зграда и извуку посаду. Непријатељ отступио ноћу за Обреновац. Наши их делови гонили у току ноћи и притом у с. Степојевцу разбили 5 четничких батаљона.

VIII Бригада на ранијем сектору.

Штаб дивизије у с. Степање.

Сектор дејства: Коцељево — Бањани—Уб — Чеманов Мост — Степојевац. **Резерва:** Словац—Лајковац—Лазаревац.

I Пролетбригада главнином се пребацила северно од Тамнаве на просторију Бањани

- ЈБубинић — Јошава—Лончаник—Таково а деловима ка Сави на линији Дебрц—Ушће.
- III Пролетбригада* на просторији Словац—Уб са извиђачким и диверзантским деловима у правцу Обреновца.
- XIII Пролетбригада* на просторији Лазаревац—Вреоци—Степојевац.
- VIII Црногорска бригада* на ранијем сектору.
- Штаб дивизије у с. Ратковац.
- 5-X-1944 Сектор дејства: Бабина Лука—Уб—Словац—Лајковац—Лазаревац.
- Извршено прикупљање Дивизије.
- I Пролетбригада:* на проетору Степање—Кладница—Уб—Чеманов Мост.
- III Пролетбригада:* Ћелије—Жупањац—Боговађа од Лајковца (јужно).
- XIII Пролетбригада:* Лазаревац—Вреоци.
- VIII Црногорска бригада:* Бабина Лука, један батаљон у с. Коцељево.
- Штаб дивизије у Лајковцу.
- 6-X-1944 Сектор дејства исти. Без промена.
- 7-X-1944 Сектор дејства: Даросава²—Венчане—Раниловић—Лазаревац.
- Све бригаде у 7 часова отпочеле покрет на нови сектор.
- I, III Пролетерска бригада* у с. Венчане.
- XIII Пролетерстм бригада* у покрету ка с. Даросава заноћила код Лазаревца.
- Делови I, III и XIII Пролетерске бригаде остављени на ранијим секторима за довршење мобилизације.
- Штаб дивизије у с. Даросава. ч
- 8-X-1944 Сектор дејства: Венчане—Раниловић—Даросава.
- Извршено је прикупљање Дивизије на следећу просторију:
- I и III Пролетерека бригада у с. Венчане.
- XIII Пролетерска бригада у с. Раниловић.
- VIII Црногорска бригада у с. Даросава—с. Венчане.
- Слате су патроле у правцу непријатеља ради прикупљања података. Патроле I Про-

⁸ Сада с. Партизани.

летбригаде сукобиле су се са непријатељем и заплениле 1 пушкомитраљез.

Све бригаде овога дана мобилисале су око 2000 бораца.

Штаб дивизије у с. Даросави.

9-X-1944

Сектор дејства: Рогача—Космај—Пружатовац—Раниловић—Венчане.

У току данашњег дана I Пролетбригада извршила је покрет до на просторију Рогача—Космај са задатком да нападне са два батаљона непријатеља на простору Раља—Младеновац, на отсеку Ропчево—до жељ. станице Влашко Поље.

III Пролетерска бригада извршила је покрет до на просторију с. Пружатовац, са задатком да у току ноћи нападне Младеновац.

XIII Пролетерска бригада остаје и даље на простору с. Раниловић а VIII Црногорска бригада пребациће се у с. Венчане. Обе бригаде остају као дивизиска резерва.

Штаб дивизије у с. Венчане.

Артиљериски дивизион и Дивизиска болница у с. Венчане.

10-X-1944

III Пролетерска бригада наставила борбу око Младеновца. Ворба се води у граду у спољна су утврђења заузета. Немаца има у граду око 450 људи и упорно се бране.

Град нисмо могли ликвидирати. Немци су добили појачање из Паланке у људству и материјалу — моторизацији. Убијено је 130 Немаца, док је 10 заробљено, као и разног материјала, као и један воз са две локомотиве, који је уништен; уништен је и један тенк.

Наши губитци 7 рањених.

I Пролетерска бригада нападала је варошицу Ђуринци, али нису ликвидирали, јер је непријатељ добио појачање у моторизацији од Београда. Порушена је пруга на више места. Уништена је једна локомотива.

XIII Пролетерска бригада извршила је покрет са просторије с. Раниловић на про-

10-X-1944

III Proletar

Alaš

auz

e.

ije

mo

ljal

je 130 Nemaca, dok
kao i jedan voz sa
je i jedan tenk.

zarobljen

lokomotive, koja je uništen, uništen

Naši gubili su ranjenih.

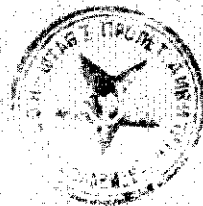
I Proletarska brigada napadala je varošicu Djura
nisu likvidirani jer je neprijatelj dobio pojača-
motorizaciji od Beograda. Porušena je pruga na više
Uništena je jedna lokomotiva.

XIII Proletarska brigada izvršila je pokret sa
prostorije s. Ranilevići na prostoru s. V. Ivanča a VIII Crno-
goraska brigada na prostoru Rogača - Kosmaj.

Artiljerijski division i Divizijska bolnica u s.
Venčane.

Štab Divizije u s. Rogača.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

NAČELNIK
ppukovnik,

Blago Marović

стор с. В. Иванча а VIII Црногорска бригада
на простор Рогача—Космај.

Артиљериски дивизион и Дивизиска
болница у с. Венчане.

Штаб дивизије у с. Рогача.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

НАЧЕЛНИК
п.пуковник,
Блажо Марковић

(М.П.)

БР. 110

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ОД 11
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ О БОРБАМА КОД ЂУНИСА¹**

ШТАВ
III СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
Бп. служб.
И.Х.1944 год.
у 9 часова

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Батаљони су извршили своје задатке.

3 батаљон је онггетлио један железнички мост код Ђу-
ниса и уништио 70 метара пруге. Непријатеља није ликви-
дирао са Ђуниса, јер је јако утврђен. Губитке код непри-
јатеља не знамо, а код 3 батаљона је било 2 мртва и 3 ра-
њена, од којих један теже. Батаљон је постављен на
комуникацији између Трубарева и Ђуниса.

4 батаљон је уништио један пропуст од 8 метара и
пругу 30 метара. Ликвидирао је непријатељско упориште
у Д. Љубешу, у којем је било 150 белогардејаца и нешто
четника. Непријатељски губици 6 мртвих, који су нађени
V згради, од којих је један командир те чете и неки подо-
фицири. Један је заробљен. Пошто је непријатељ изненађен
и побегао у гаћама, боси, а види се доста крви проливане,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

изгледа да је било много рањених. 4 батаљон је имао једног лакше рањеног друга. Заплењено је двоја кола материјала, од којег највише одела талијанског. Ово одело је већином са непријатељских војника који нису имали времена да обуку. Заплењено је неколико италијанских пушака, као и непго муниције за њих. Наше јединице држе ЈБубеш на комуникацији.

2 батаљон је прекопао на неколико места цесту између Капиције и Гаглова.

1 батаљон је нападао непријатеља у с. Корману и рушио пругу, али још нисмо добили од њега извештај о резултату акције. Чим добијемо доставићемо вам га.²

За сада на овом сектору не појављују се никакве јаче непријатељске снаге, изузев гарнизона, у којима су исте снаге, тј. по једна чета белогардејаца и 20 Немаца.

Ноћас, по извештају 4 батаљона, једна колона од око 50 моторних возила кренула је друмом од Јагодине са оне стране Мораве, у висини Сталаћа. Изгледа да није даље продужила. Исто тако чула се борба са оне стране Мораве, у висини Житковца.

Иначе борба се чула скроз дужином пруге до Ниша, а у околини Ниша се чула артиљериска ватра.

Такође се чула борба код IV Пролетерске бригаде. Интересује нас исход борбе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб-начелник
капетан
Богосав Митровић

² Види док. бр. 111,

БР. 135

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ О РУШЕЊУ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ
КОД СЕЛА ТРЊАНА И КОРМАНА¹**

ШТАБ

III СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ

Бр. службено

11 октобра 1944 год.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо Вам извештај о акцији коју је извршио I батаљон. Разрушена је пруга у дужини од 50 м код села Трњана, као и код с. Кормана 15 м пруга је бачена у ваздух и прекопан наеип испод шина. Ова пруга је као и шлипери однесена далеко. Уништена је сва телефонска веза и бан-дере се секу и даље. Прекоиан је друм на 15 меета.

У с. Трњану није било непријатеља. У с. Корману се налази непријатељ, једна чета белогардејаца и нешто Немаца.

Батаљон ће покушати у току дана да их ликвидира. Јакe заседе наше налазе се у с. Трњану на комуникацији.

За сада непријатељ се не појављује ниодале.

Упућујемо Вам заробљеног белогардејца и телефон који је заплењен у згради где је непријатељ био. Такође је заплењен још један телефон и када стигне упутићемо га Вама.

Авијатичаре и аеромеханичаре ћемо послати чим стигну из батаљона, али их имамо само двојицу.¹

Трећи батаљон је у току прошле ноћи водио борбу са тенковима који су тамо крстарили на сектору Ђунис. А код III батаљона је противколски топ којега ће данас употребити у одбрани.

Дознали смо од теренца да у Сокобањи се налазе наше јединице, које су не знамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб,
Начелник, капетан,
Богосав Митровић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—3, к. 782—А.

БР 112

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОП
11 ОКТОБРА 1944 ГОД, ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА БЛО-
КАДУ ОБРЕНОВДА¹

ШТАБ
ХИ ДИВИЗИЈЕ
5. КОРПУСА НОВЈ
Бр. стр. пов.
П-Х-1944 г.

ШТАБОВИМА V, XII И МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ
УПРАВИ ДИВИЗИЈСКЕ БОЛНИЦЕ ХИ ДИВИЗИЈЕ

1.— Обреновац није заузет из разлога што су непријатељске снаге јаке, нарочито у моторизацији. Непријатељ је сатеран у сам град, али се даље није могло. Уништено је неколико камиона. Немци постављају понтонски мост на Сави код Обреновца, вероватно намеравају да се туда извлаче из Београда и Обреновца.

НАШ ЗАДАТАК:

Блокада Обреновца, контрола и рушење комуникације Обреновац—Београд до коначног наређења Врховног штаба за напад и ликвидацију Београда. За то време јединице одморити и средити за претстојећи задатак.²

У вези померања извесних јединица нашег корпуса јединице наше дивизије рано зором 12 о.м. извршиће померање и то:

XII бригада: Поставиће се на проеторију Парлози—Бачевице—Мислођин—Буковик. Задатак бригаде: затварање свих праваца који изводе од Обреновца. Напомињемо Штабу бригаде да у Мислођину држи мања истурена обезбеђујућа одељења ради непријатељске артиљерије. Једно одељење такође истурити на Буковик—триг. 221 са задатком затварања правца од Барича.

V бригада: По доласку XII бригаде V бригада ће се померити на просторију Мала Моштаница са задатком рушења комуникације Београд—Обреновац и држања истуреног обезбеђења

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49/1, к. 866.

² Види том I, кн>. 14, извештај Једанаесте НОУ дивизије од новембра 1944 године.

на Баричу затварајући све правце који изводе од цесте преко Барича.

**Ју|ачванска
бригада**

Остаће и даље на просторији Баљевац—Дражевац—Колубара са задатком спровођења опште мобилизације од 18 до 25 година.

Једну своју чету доделити дивизијској болници која ће са једним чланом штаба бригаде спровести тешке рањенике наше дивизије у Ваљево. Једну другу своју чету такође доделити дивизијској болници коју ће спроводити у Јасенак и даље обезбеђивати. Чету XII бригаде упутити у састав своје бригаде, која је до сада служила као обезбеђење дивиз. болници.

Дивиз. болница:

Сместиће се у село Јасенак.

Дивиз. интендантура:

Сместиће се у Јасенак, југозападни део села.

Штаб дивизије:

Налазиће се у с. Јасенак (група кућа међу раскрсницама).

Напомена: XII бригада не треба да се упушта у неке упорне борбе са непријатељем, јер за то нема потребе.

2.— Дивизијска болница упутиће све своје тешке рањенике у пратњи чете Мачванске бригаде за Ваљево. Приликом транспорта користити воз. Ово транспортовање извршити сутра 12 о.м. изјутра.

3.— Напомињемо свим јединицама да померање на кове просторије изврше зором, нарочито важи за јединице V и XII бригаде (пошто ће вероватно непријатељ у току сутрашњес дана својом артилеријом бити активан).

4.— Главни задатак свих јединица наше дивизије: добро одморити људство, очистити, средити и припремити све за нове претстојеће задатке наше дивизије.

5.— Распоред осталих јединица нашег корпуса је следећи:

а.) XVI дивизија налазиће се на сектору Вел. Моштаница.—Мељак.

б.) XXXVI дивизија налазиће се на сектору Дражевац.—Вранић.

ц.) Штаб корпуса налазиће се у селу Вранић.

д.) VI личка дивизија налазиће се на просторији Сремчица—Рушањ.

Великим приливом новог људства у наше јединице ослабиће дисциплина у нашим јединицама као и војна ор-

ганизација, зато одмах треба предузети све мере за учвршћивање дисциплине код нових бораца и то не само орга²низационо већ и васпитно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник
(сл. отсутан)

Командант-пуковник •
М. Шилеговић

В. д. начелника:
Мирко Пекић

Према прикупљеним али непровереним подацима у М. Моштаници се налазе извесне непријатељске снаге са којима треба ликвидирати.³

(М.П.)

Мирко Пекић

БР. 113

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРАЧКЕ)
УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ
ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ЗА ОСЛО-
БОЂЕЊЕ ОБРЕНОВЦА¹**

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ
Бр. стр. ПОВ.
11 окт. 44 год.

ШТАБУ XI ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Предмет: *Операциски извјештај*
за 9 и 10 о.м.—

Достављамо вам извјештај о борбама које је водила ова бригада између 9 и 10 о.м.

1) Ова бригада добила је задатак од Штаба дивизије да уз помоћ војвођанских јединица нападне и ликвидира непријатеља који се налази у Обреновцу и околини. Акција је требала да отпочне 9 о.м. у 4 сата, а због закашњења заповијести и батаљона акција је отпочела 10 о.м. појединачно по батаљонима (неки у два сата, а неки у 2,45, тако да није било једновременог напада на горе наведено уприште).

¹ Дописано руком, мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/2, к. 870.

2) На ово упориште наша бригада нападала је са 4 батаљона уз помоћ двију војвођанских бригада а јачина непријатеља била је непозната пошто се свакодневно мијемала јачина гарнизона.

3) Ми смо имали задатак да нападамо ово упориште у два главна правца са двије колоне и то: прва колона кретала се је и нападала на непријатељско упориште Обреновац између пруге и цесте која води Стублине—Обреновац па до ријеке Колубаре, са задатком напада на непр. гарнизон и муњевитом брзином ликвидирати све препреке испред себе, а са другом колоном да кренемо од села Дражевац преко Мислођина на моет на цести и прузи Обреновац—Београд и даље продужење према центру града.

4) Послије трочасовне борбе и неуспјеха ове акције и због сванућа дана бригаду смо повукли у село Јасенак и одатле смо требали да кренемо на нове задатке, али због великвидације овог упоришта остали смо и даље на овом сектору.

5) Наше је мишљење да ова акција није успјела из следећих разлога:

а) Нисмо имали тачан преглед непријатељског гарнизона иако смо неколико пута штабовима батаљона, официрима батаљона и бригаде давали писмене и усмене задатке ради прикупљања детаљних података о овом гарнизону. Због промјенљивости гарнизона и саобраћаја Београд—Обреновац.

б) Нисмо имали појма о систему одбране града нити гдје се налази слабији одбранбени појас ради нашега продора и уласка у град.

ц) Није са наше стране било активне блокаде града, већ је непријатељ вршио више пута испаде у правцу наших положаја, и "због непр. испада, а нарочито са тенковима, била је немогућа нека јача борба са тенковима, а није било ни оружја за противтенковеку борбу.

д) Бригада је била постављена на ширем простору а главнина њене снаге није била оријентисана на најглавнију комуникацију Београд—Обреновац и овлађивање том комуникацијом ради успјешне блокаде и одузимања непријатељу иницијативе и стварање тактичких предуслова ради напада на град.

е) Због нових појачања која су непријатељу стигла и посела положаје уочи нашега напада, са истуреним дубоким обезбјеђењима.

ф) Због брзине којом смо ишли у акцију, због слабе техничке припреме за борбу са тенковима.

г) Моменат изненадности није постигнут као ни једно-времени напад батаљона [због] закашњења батаљона по два до три сата.

х) Наши штабови батаљона већим дијелом су потрошили вријеме ради мобилизације новог људства прије напада на град, а не да су приступили извиђању гарнизона.

и) Због надмоћности непријатеља у тешком оружју.

ј) Осјећање немогуће борбе са тенковима задржало се у извјесној мјери код бораца и руководилаца, поготово кад постоји помањкање оружја за ову борбу.

к) Због упражњених мјеста штабова батаљона и команди чета, јер су ови другови већим дијелом отишли на разне курсеве, напр. 5 командира, 2 команданта батаљона и више политичких руководилаца.

л) Разрада задатка у детаљима није била дата од стране бригаде због неимања времена.

к) Снаге бригаде нису биле довољне ради активне блокаде града и овлађивања главном комуникацијом Београд—Обреновац.

м) Могућност минирања више деесетина хиљада муниције у граду, услијед чега било је могућности дизања муниције у ваздух.

н) Психолошки моменат и расположење темељили се на слабости општег положаја непријатеља, још више напад на поменуте моменте.

о) Штаб бригаде није био убијеђен у успјех акције познавајући све слабости и мане своје јединице у овој акцији.

б) Губитци непријатеља у овој акцији: 10 мртвих Њемаца и више рањених.

Наши губитци: 5 мртвих и 13 рањених другова.

7) Заробљено 1 пушкомитраљез и 8 пушака.

8) Распоред наших батаљона после акције био је од села Дражевца—Јасенак и Јасеначка коса, са задатком затварања правца непријатеља од Обреновца и Барича.

9) Због горе наведених података штабови батаљона као и већина бораца нису пошли на ову акцију са пуном надом, у успјех. После ове акције морал бригаде није поколебан као ни борбеност, поврх неуспјеха акције и губитака у мртвим и рањеним борцима. Штаб бригаде је јединствен у анализи акције. Као прилог достављамо нашу наредбу.²

с. Ф. — с. Н!

Пол. комесар-мајор,
Маша

(М.П.)

Командант-мајор,

² Редакција није пронашла овај докуменат.

БР. 135

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРАЧКЕ)
УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ
ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ПОНОВНОМ НАПАДУ
НА ОБРЕНОВАЦ¹**

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ

Бр. стр. пов.
11 окт. 44 год.

."

ШТАБУ XI ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Предмет: — *Операциски извјештај
о нападу на Обреновац.*

Доистављамо вам извјештај о поновљеном нападу на Обреновац и околна упоришта ноћу 10 и 11 о.м.

1) Ова бригада добила је задатак да ноћу између 10 и 11 о.м. ликвидира непријатељско упориште Мислођин, Кик, Букову Јаругу. Непријатељ се налазио на к. 154, 155, 201, 221 и 165. Јачина непријатеља на овом сектору била је доста јака, са добро наоружаним аутоматским оружјем и гешким бацачима.

2) Почетак напада на непр. 10 о.м. у 23,30 сати и у првим налетима наши батаљони ликвидирали су прва упоришта, и поелије ликвидације упоришта наши штабови батаљона и команде чета нису искористили да муњевитом брзином наставе гоњење непријатеља и вршење продора нових упоришта.

Задња упоришта непријатељ је држао на задњим котама испред цесте Обреновац—Београд, на к. 155 и 154. Позади ових упоришта на овој цести стално се чула зука тенкова, што-о је подизало морал Немаца на овим упориштима. Послије заузимања првих кота батаљони су поелије краћег сређивања продужили ради ликвидације непријатеља на задњим котама, али овај напад није успио из разлога што је непријатељ давао врло јак и жилав отпор са надмоћнијш тешким оружјем, иако су наши батаљони прилично се заложили ради ликвидације истих упоришта. Стваране су код свију батаљона ударне групе ради продора ових упоришта, али ни ова формирања ударних група нису успјела и послије сванућа батаљони су повучени на одмор у село Јасенак а на положајима које смо у првом налету ликвидирали оставили по једну чету од сваког батаљона

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр.31—3, к.782—А.

ради задржавања непријатеља и недозвољавања поновног заузимања упоришта које смо ми заузели.

3) Губитци непријатеља у овој акцији су нам непознати, али кроз читаву ноћ борбе вјерујемо да је непријатељ имао већи број губитака.

Наши губитци у овој акцији су 7 мртвих, 28 рањених, без губитака IV батаљона, јер исти нам није доставио.

4) План нашег напада на ово упориште био је следећи:

III батаљон кретао се преко Мислођина на к. 154, коју је ликвидирао а послије требао да продужи преко к. 155 и даље право на град.

I батаљон кретао се путем од Јасенка према цести Београд—Обреновац. Овај батаљон имао је задатак да бочним дејством потпомаже љевокрилним и деснокрилним батаљонима ради бољег успјеха ових батаљона.

IV батаљон кретао се десно од I батаљона преко к. 221 и требао да се даље креће на к. 201. II батаљон био је у резерви до 2 сата поелије пола ноћи, а послије добио задатак да појача I батаљон и у *заједници I батаљона изврши* продор ових упоришта и даље да продужи ка центру града.

4) Сви наши батаљони имали су задатак послије ликвидације спољних упоришта града да прелазе ријеку Колубару заузимајући моетове на цести и прузи и даље продуже ка центру града, али поелије неуспјеха и жешћих борби са непријатељем на задњим упориштима дошло је до неуспјеха и [у] евануће дана батаљони су повучени на одмор у село Јасенак, само је једна чета од сваког батаљона остала на новим заузетим положајима. у циљу држања нових заузетих положаја и спречавања непријатељу изласка на нове положаје.

5) Мишљење Штаба бригаде за ову акцију било је јединствено и потпуно увјерено у циљу ликвидације постављеног нам задатка. Штабови батаљона, команде чета били су потпуно увјерени и ишли су са пуно воље и повјерења у успјех постављеног нам задатка. Послије жешћих окршаја и већих губитака у мртвим и рањеним, као и услијед упорне одбране Њемаца, задатак није успио и послије сванућа батаљони су повучени на одмор и сређивање.

6) Плијена у овој акцији није било.

Наш један пуш.митраљез уништен је од стране непријатељ. бацача.

с. Ф. — с. Н!

Пол. комесар-мајор,

Командант-мајор,
Егић

(М.П.)

БР. 115

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЈЕДА-
НАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДИМА НА ОБРЕНО-
ВАЦ 10 И 11 ОКТОБРА¹**

ШТАБ
XII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
Оп. пов. бр. служб.
11 октобра 1944 године
П о л о ж а ј

Операцијски извјештај
доставља

ШТАБУ XI ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Дне 10 овог мјесеца у 5,30 часова јединице ове бригаде имале су задатак да нападну непријатељско упориште у Баричу. По ликвидацији овога упоришта, порушити комуникацију Обреновац—Београд, цесту и пругу. У исто вријеме напасти и ликвидирати непријатељско упориште у Умки.

На задатак смо стигли са закашњењем, умјесто у 24 часа акција је отпочела у 5,30 часова. Прво смо напали на упориште школу и фабрику у Баричу, гдје се налазило око 600 недићеваца и Нијемаца. Напад је извршен са наша два батаљона. Пошто је био дан, а непријатељ је раполагао са јаком артиљеријом, нашим снагама било је немогуће прићи том упоришту и ликвидирати га. Непријатељ је јако реагирао са артиљеријом, тако да су наше снаге заузеле положаје изнад упоришта, гдје су примиле борбу. Борба је вођена до 16 часова. У овој борби непријатељ је имао око 30 мртвих и преко 40 рањених. Ми смо имали 2 мртва и 4 рањена друга. Плијена није било.

Дне 11 овог мјесеца акцију смо поновили на исто упориште, која је отпочела у 2,30 часова. Напад је извршен са 3 батаљона. Наше снаге успјеле су да се привуку до непријатељских ровова на 5 метара. Непријатељ је лукаво сачекао наше јединице и отворио врло јаку ватру из аутоматског оружја, и артиљеријом — пољским топовима и тешким бацачима. Са артиљеријом су руковали Нијемци врло прецизно, тако да је било немогуће нашим једишгцама

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—4, к. 876.

Одржати се на тим положајима. У исто вријеме стигли су и 3 тенка цетом од Обреновца, који су такође осули ватру тоновску и митраљеску. Борба је трајала до 5 часова. Сви ровови који се налазе око школе и фабрике ликвидирани су, а бункери који су израђени (2 код школе и 2 код фабрике), са њемачком посадом, као и школа и фабрика нису се успјели ликвидирати. Наше јединице повучене су на ползне положаје. У овој борби непријатељ је имао 17 мртвих и много рањених. Наши губитци: 2 мртва, 5 рањених и 1 нестао. Плијен: 5 пушака, 1 тешки митраљез „Бреда“ са 1.000 метака. Заробљен је 1 војник недићевац, који је изразио жељу да ће остати добровољно у нашим јединицама.

У овим акцијама имали смо:

1.) губитци:	a) непријатељски:	47 убијених
		40 рањених
		1 заробљен
	<i>Свега:</i>	88 избачено
из строја
	б) властити:	4 мртва
		9 рањених
		1 нестао
2. Плијен:	a) оружје	5 пушака и 1 тешки митраљез
„Бреда“
	б) муниција:	1.000 метака за митраљез.

Упориште које смо нападали, уопште немогуће је ликвидирати без тешког оружја ако је непријатељ имало активан. Осим тога непријатељ је врло прецизно и жестоко тукао артиљеријом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар мајор,
Милутин⁸

Командант мајор,¹

* Вујовић
' Миле Вученовић

БР. 116

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
П ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О ОСЛОБОЂЕЊУ СКЕЛЕ И О ПРИПРЕМАМА ЗА
НАПАД НА М. МОШТАНИЦУ¹**

Ш Т А Б
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Бр
11 октобра 1944 г.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

После неуспеле борбе на Обреновцу требали смо са нашом I и II бригадом кренути на сектор Вранић—Мала Моштаница—Умка, док би IV бригада остала на сектору Обреновца, ради блокаде непријатељског гарнизона. Услед борбе на сектору IV бригаде, ми смо са I бригадом кренули на новоодређену просторију, док смо II бригаду оставили на сектору Обреновца под командом Штаба XXXVI дивизије да учествује у ноћашњем нападу, а IV бригади издали наређење да крене напред. Из извештаја од IV бригаде сазнајемо да је иста у току јучерашњег дана водила борбу на Скели, по ликвидацији Скеле стигла је на сектор Обреновца. Немамо о борби на Скели извештаја, али знамо да су уништили 5 непријатељских камиона. Јединице наше I бригаде јутрос у 3 часа кренуле су на Малу Моштаницу и Умку, где су ступиле у везу са јединицама VI пролет. дивизије, које се налазе у Умки. Немци који су се налазили у Малој Моштаници, њих око 200, повукли су се из станице и сад се налазе на брдима северно од пруге, у селу Мала Моштаница. Предузећемо напад на непријатеља у садејству са III бригадом Штгролет. дивизије. Наша II бригада кренуће у 12 часова са Обреновца на сектор села Вранић. По ликвидацији Мале Моштанице, пошто у Умки нема никога, кренућемо према Остружници. Детаљнији извештај о јучерашњој борби наше IV бригаде, као и о борби коју ћемо предузети данас на Малу Моштаницу, добићете накнадно.

Ми се налазимо у јужном делу села Вранић, у кући Илије Триншћа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије

Командант,
потпуковник **Камењар**

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института. под рег. бр. 32—3, к. 951.

БР. ЦТ

**ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ШЕСТЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
4 ДО 11 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
VI Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
11 октобра 1944 год.
у 18,30 њ.

ШТАБУ XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Достављамо вам препис — извод из операцијског дневника у времену од 4 до 11 ов.м.—
4 октобар 1944 год.

Јединице наше бригаде налазе се на положајима и то:
II батаљон с. Мијатовићи (879, 899 и 915) са задатком затварања правца од Ужица и контролисања комуникација Ужице—Вишеград.

III батаљон с. Дубоко (512, 833) са задатком затварања правца од Ужица.

I батаљон с. Каран, са задатком затварања правца од Ужица и контролисања комуникација од Ужица — Пожега, где је поставио и сва протуколска оружја, на цести Ужице •—Коејерићи.

IV батаљон налази се на просторији Косјерићи—Рајана, са задатком гарнизонирања и успостављања народне власти по селима, која нису раније била обухваћена; истог батаљона један вод војника налази се на положају Дрмановина (1022), са задатком затварања правца од Јелове Горе и патролирања у истом правцу.

По јединицама се ради на војно-политичком пољу. Тога дана није било никаквих борби са непријатељем. Истога дана упутили смо пет војних руководилаца на средњи војни курс, који се држи при Штабу корпуса, од тих двојица су заменици команданата батаљона а остали командири чета.

По наређењу Штаба дивизије расформирана је бригадна болница и сви другови рањеници и болесници којима је потребно лечење више од деесет дана упућени су у дивизијску болницу, а другови којима је потребно лечење испод десет дана остали су у бригадној амбуланти.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

Ради се на учвршћивању народне власти и формирању НО одбора. Такође се прикупљају податци о гарнизону у Ужицу.

Формиран је НО одбор у општини буарској, и постављен општински одбор у с. Карану.

По батаљонима су организовани курсеви за ниже војне руководиоце, са којима се ради до подне два часа, а поеле подне један час, на истим курсевима се раде основна питања и вежбе, које је потребно за ниже војне руководиоце. Руководиоци курсева су команданти батаљона.

5 октобар 1944 год.

Јединице се налазе на истим положајима, и са истим задатком, непријатељ се *нигде* не појављује *нити* има промета комуникацијама. Са истим *нигде* није дошло до борбе. Од Штаба дивизије добили смо 150 комада бацачких мина, које је заробшга II бригада, од којих је било неправно 24 комада а остале без упаљача.

По јединицама се ради војно-политички и [на] културно-просветном раду. По батаљонима одржани су часови са нижим војним руководиоцима, по већ предвиђеном плану, и то један час егзерцир а други час о стражарској служби.

I батаљон одржао је збор свих одбора општине каранске, на коме је присуствовало 29 одборника из исте општине. Исти батаљон пронашао је 3 пушке код четничких породица у селу Карану, такође у I батаљону одржана је батаљонска конференција, на којој је бригадни доктор одржао предавање о хигијени.

Истога дана отпочео је при Штабу бригаде санитетски курс носилаца рањеника из I и II батаљона, на коме присуствује 32 друга. Руководилац истога курса је бригадни доктор.

Са суседним јединицама десно и лево постоји веза, која се одржава* путем патрола.

У селу Ражани успостављена је команда места.

6 октобар 1944 год:

Јединице се налазе на горе поменутиим положајима и са истим задатком.

По јединицама се ради на војно-политичком пољу, по већ предвиђеном плану.

У 18,30 часова наш II батаљон и једна чета III батаљона упали су у Ужице, непријатељ је успео да се извуче из града на 10 минута пре улаека наших јединица, заробљено је 20 пари половног одела, 10 пари ципела, 15 пушака и још другог ситног материјала.

У истом граду било је још пар магацина са разним материјалом; пошто су исти магацини били минирани, није

се могло прићи у току ноћи. У граду је похватано око 30 реакционара и шпијуна, и исти су одмах затворени. Око 24 часа један батаљон Ужичког одреда и делови II санџачке бригаде стигли су у град. Магацине и затворенике II батаљон предао је горе пом. јединицама. Услед хитног покрета наше бригаде II батаљон се одмах повукао из града.
7 октобар 1944 год.

Према наређењу Штаба дивизије I, II и III батаљон са својих дооадашњих положаја извршили су покрет у 4 часа до на просторију Косјерићи. Са те просторије бригада је извршила покрет у 3 ешалона. Први ешалон, IV батаљон, са зборног места Косјерићи извршио је покрет у 7,40 часова, правцем Косјерићи—с. Душковци—с. Бершићи, где је стигао у 24 часа. Други ешалон, I батаљон са свим непокретним деловима, кренуо је са зборног места Косјерићи у 8 часова, истим правцем као и први ешалон, до на просторију с. Бершићи, где је стигао у 23 часа. Трећи ешалон, II и III батаљон, кренуо је са зборног места Косјерићи у 12 часова истим правцем као први и други ешалон, до на просторију с. Прањани, где је стигао у 24 часа.

На овим Просторијама батаљони су извршили одмор и кување хране.

8 октобар 1944 год. •

I и IV батаљон са просторије с. Бершићи извршили су покрет тачно у 10 часова, правцем с. Бершићи—с. Таково, где су се размеестили: I батаљон ЈБутовница, IV батаљон с. Срчаник, са личним обезбеђењем.

II и III батаљон са просторије с. Прањани извршили су покрет у 5 часова истим правцем као I и IV батаљон и поставили се на просторију: II батаљон с. Велеријеч, а III батаљон с. Брусница, са личним обезбеђењем.

Штаб бригаде и непокретни делови смеестили су се у с. Срчаник.

За ова два дана у покрету није дошло до борбе нигде са непријатељем.

9 октобар 1944 год.

Јединице наше бригаде налазе се на истим положајима (истој просторији), са задатком што бољег одмора и хране бораца. У IV батаљону одржан је један час са нижим војним руководиоцима о борбеној обуци.

Истога дана другови који су били на петодневном санитарском курсу (носилаца рањеника) полагали су испит, исти курс је успео добро.

Око, 17 часова наши батаљони I, III и IV сменили су јединице 21 сриске дивизије и поставили се на положај:

III батаљон с. Брђани, са задатком: чврсто затварање правца од Чачка и комуникације Чачак—Г. Милановац. I батаљон поставио се на просторију с. Велики Вујан—Јасике, са задатком затварања правца од Кнића. IV батаљон поставио се на просторију с. Доња Врбава (518), с тим што је своју једну чету поставио на положај Црни Врх (902), са задатком чврстог затварања правца од Крагујевца и везујући се десно са I батаљоном. У току дана са непријатељем није било борбе. II батаљон и остали нетокретни делови налазе се и даље на просторији с. Срчаник—Велеријеч.

10 октобар 1944 год.

Према наређењу Штаба дивизије, наша бригада добила је задатак да се најхитније постави на просторију Клисурска (557), Угљаревац (811), Таванчић (549), с. Страгари.

I и IV батаљон тачно у 12 часова извршили су покрет са зборног места с. Доња Врбава правцем: с. Враћевшница, с. Каменица, с. Рамаћа и с. Угљаревац, поставили се на положај: I батаљон Клисурска (557), Угљаревац (459 и 507), са задатком: темељито рушење комуникације Крагујевац—Страгари и чврсто затварање правца од Крагујевца, и постављање противуколског оруђа на исту комуникацију.

IV батаљон с. Таванчић (549) са задатком: затварање правца од Крагујевца и темељито рушење друма Таванчић—Пајазитово.

Ова два батаљона на горе наведене положаје поставили су се око 19 часова.

II батаљон са просторије с. Велеријеч извршио је покрет тачно у 10 часова правцем: Велеријеч, с. Неваде, Ранкова Пољана (932), с. Страгари где је сместио мањи део својих снага, са задатком обезбеђења дивизијске болнице, јачи део својих снага поставио на просторију с. Љубаци (1113), Паватлија (1062) са задатком затварања правца од Рудника и Г. Милановца.

III батаљон и остали непокретни делови извршили су покрет са зборног места Неваде у 17 часова правцем и то: с. Неваде, с. Враћевшница, с. Каменица, с. Рамаћа. По избијању на ову просторију III батаљон поставио се на положаје: Рамаћски Висови (811) са задатком затварања правца од Бара и Крагујевца. Остали непокретни делови сместили су се у источни део села Страгари.

Истога дана примили смо 100 нових бораца од Чачанског НОП одреда за поуну наше бригаде. Исти су борци одмах распоређени по батаљонима.

У току овога покрета није дошло до борбе са непријатељем.

11 октобар 1944 год.

Јединице се налазе на горе наведеним положајима и са истим задатком, с тим што је IV батаљон добио задатак: уколико би непријатељ надирао са правца Крагујевца према II бригади комуникацијом Крагујевац—Топола, да истом непријатељу удари у бок на сектору Светиња—Сремска Пољана.

Преко целог дана се ради на рушењу комуникација Крагујевац—Страгари и Пајазитово и Таванчић, као и копање ровова.

У току дана добили смо 137 нових бораца (већином добровољаца) за попуну наше бригаде. Исти су одмах распоређени по батаљонима. Ови другови доведени су преко Штаба дивизије. Тако исто добили смо од Штаба дивизије 6 „шараца“, 2 руска пушкомитраљеза, 46 пушака (разних), 12 руских пикаваца и остале ратне спреме. Исто оружје одмах је распоређено по јединицама.

За протеклих осам дана заробљено и пронађено и то:
18 пушака,
20 пари половног одела,
10 пари ципела.
Око 30 реакционара и шпијуна ухваћено и затворено.
Наше јединице без губитака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР—МАЈОР,
Реља Лукић

КОМАНДАНТ—П. ПУКОВНИК,
Саво Трикић

(М.П.)

БР. 122

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ОСАМНАЕСТЕ БРИ-
ГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА
НЕПРИЈАТЕЉСКЕ КОЛОНЕ КОЈЕ СУ СЕ ИЗВЛАЧИЛЕ
КОМУНИКАЦИЈОМ РУДНА ГЛАВА—МАЈДАНПЕК¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Број службено
11 октобар 1944 г.
6.30 часова

ШТАБУ 18 БРИГАДЕ 25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1.— Добили смо обавештење од наше 7 бригаде да се јединице Црвене армије налазе на просторији Црнајка—Милошева Кула—Рудна Глава, а да се непријатељ повукао у правцу Мајданпека, што може да постоји вероватноћа да се налази иза Рудне Главе ка Мајданпеку.

Јединице Црвене армије налазе се у Жагубици, Петровцу, а вероватно и на просторији западно од Кучева или у Кучеву, које су се поставиле на ту просторију ради затварања правца повлачења непријатељским јединицама са ове просторије ка Београду.

2.— У вези директиве Штаба корпуса, задатак ваше дивизије јесте гоцење непријатеља на правцу куда се креће и чишћење територије где је досада непријатељ био. Гонити га треба све до уништења у којем ће вас потпомоћи јединице Црвене армије.²

3.— У вези горње директиве Штаба корпуса одмах крените најмање са 3 батаљона на правцу куда се непријатељ повукао са ове/просторије, те истога нападајте са његова зачеља и присилите на повлачење на правцу јединица Црвене армије.³

Један батаљон ваш рставите на просторији Врата, који ће контролисати правац на просторији према Дели Јовану, јер постоји вероватноћа да ее извесне мале групе непријатеља, разбијене, налазе на просторији на којој су досад биле. Те групице нису веће од 50 људи.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43/1, к. 1067.

² Види док. бр. 105.

³ Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

Мишљења смо, да ваше теже покретне делове оставите у Влаоу уз заштиту евент. једног батаљона.

4.— Директиву Штаба корпуса пренесите штабу ваше дивизије, зато са њим што пре ухватите везу.

После чишћења читаве просторије, директива је да се ваша дивизија пребаци на просторију око Неготина, ради допуњавања са људством, наоружања и реорганизовања.

5.— Наша дивизија ће се у току данашњег дана прикупити на просторији око Бора, наиме Бор—Кривељ—Оштрељ, ради допуњавања наоружања и реорганизовања, пошто је добила наређење од Врховног штаба, наравно преко Корпуса, да се што пре приреди и крене ка Београду ради учествовања у борби око Београда.

6.— Из Влаола и са Врата хитно нас обавештавајте о свему у Бору, Сарајевска ул. бр. 1/а, одакле ћемо вам преносити директиве Штаба корпуса.

Обавезно успоставите што пре везу са штабом ваше дивизије и о том нас обавестите најхитнијим путем.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

БР. 135

**ШТАБ ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ПРЕНОСИ
НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА ОД 11
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ДА ПРЕДУЗМЕ ГОЂЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА У
ПРАВЦУ МАЈДАНПЕКА¹**

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Број службено
11 октобра 1944 г.
6.50 часова

ШТАБУ 25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1.— Са просторије Дели Јован—Цел. Крш непријатељ је успео са извесним овојим деловима, уз велике губитке, да се пробије у правцу Мајданпека. На просторији између Дели Јована и Вел. Крша налазе се јединице Црвене армије све до Рудне Главе и 23 ударне дивизије.

2 — Директива је Штаба корпуса да Ваша дивизија преузме чишћење терена и протеривање непријатеља на правцу Мајданпека и даље, као и уништење истога уз помоћ Црвене армије, чије се јединице налазе у Бору, Жагубици, Петровцу, Милошевој Кули, Црнајки, Рудној Глави, а вероватно и западно од Кучева или у Кучеву. Њихов је задатак да спрече пробијање непријатеља са овог сектора на правцу Београда и уништење истих.

3.— На основу горе изложеног, а у вези директива Штаба корпуса, предузмите енергично чишћење просторије и уништење¹ и протеривање непријатеља, нападајући га како са његова зачеља, тако и са бокова, све до његовог ликвидирања на овој просторији.

У том циљу повезујте се са јединицама Црвене армије на просторији коју смо Вам већ рекли.

Ваша 1В бригада са једним батаљоном 19 [бригаде] сместила се на просторији Врата—Влаоле и добила је задатак да са најмање 3 батаљона крене у прогањање непријатељске колоне, која се пробила правцем Врата—Влаоле, да се крене на правцу куда се непријатељска колона повукла, те да исту енергично напада и не дозволи јој слободно и

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—3, к. 782—А.

уредно повлачење. Повежите се са истом те предузмите команду над њом.

4.— По ликвидацији непријатеља на просторији Мајданпек—Дели Јован, директива је Корпуса да кренете са Вашом дивизијом на просторију око Нетотина ради попуњавања дивизије, ради наоружања и реорганизације.

Но о томе ћете накнадно добити наређење преко нас. Зато, одржавајте тесну везу са нама преко 18 бригаде.

Ми ћемо бити у Бору, где нам што чешће шаљите извештаје о ситуацији, о кретању непријатеља итд.

5.— Наша дивизија добила је наређење да се групише на просторији око Бора, где ће се попунити, реорганизовати и наоружати и кренути на правцу ка Београду ради учешћа у борби око Београда.

У наш састав ушла је и бригада Месића, која се формирала у Совјетском Савезу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант,
д.пуковник
Мил, Ивановић

БР. 122

**ЦАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД И ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ЛРИКУПЉАЊЕ НА ПРОСТОРИЈИ БОР—КРИВЕЉ—
ОШТРЕЉ У ЦИЉУ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ И ПОПУНЕ
ЉУДСТВОМ И МАТЕРИЈАЛОМ¹**

Ш Т А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Број службено
11 октобра 1944 г.
7.30 часова

**ШТАБУ 7, 9 и 14 СРПСКЕ БРИГАДЕ 23 УДАРНЕ
ДИВИЗИЈЕ НОВЈ**

1.— Непријатељ се са просторије Дели Јован—Вел. Крш успео пробити уз велике губитке правцима Танда—Врата—Влаоле и даље ка Мајданпеку; затим Милошева Кула—Рудна Глава ка Мајданпеку. Наша дивизија и делови 25 дивизије уз помоћ јединица Црвене армије успели су уништити велики број непријатељских војника и официра и очистити поменућу просторију.

2.— У вези директиве Штаба корпуса, одн. Врховног штаба наша дивизија у току данашњег дана има се пребацити на просторију око Бора у циљу попуњавања наоружања и организовања исте ради извршења даљих задатака, који претстоје пред нама.² Наиме, директива је и наређење Врховног штаба да се наша дивизија што пре попуни и среди и наоружа и крене правцем ка Београду ради учествовања у борби око Београда, заједно са јединицама Црвене армије.

3.— Јединице 25 дивизије добиле су задатак да продуже са чишћењем просторије Вел. Крш—Кучево—Петровац, да продуже са уништавањем непријатеља на тој просторији уз помоћ јединица Црвене армије, чији се делови већ налазе на просторији Жагубице—Петровца, Рудне Главе, а вероватно и негде око Кучева, којима је задатак спречавање непријатеља у пробијању ка Београду и уништење истих.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44/1, к. 1067.

² Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

НАРЕЂУЈЕМО:

Одмах по пријему овог наређења прикупите све своје делове и крените на следећу просторију:

а) 7 бригада на просторији села Оштрељ сместиће се у току данашњег дана са свим својим деловима, а по доласку на ту просторију повезати се са Штабом дивизије у Бору.

Напомињемо да се Ваш 3. батаљон са замеником команданта бригаде и вероватно осталим деловима теже покретним налази у селу Бучје, те истима издајте наређење да се пребаце у село Оштрељ или их прихватите при пролазу.

У Оштрељу обезбеђења локална, као и према Бучју, одн. Топлој.

б) 9 бригада у току данашњег дана сместиће се на просторији Бора, где ће дати локална обезбеђења и потпомоћи искрцавање ратног материјала за нашу дивизију, као и обезбедити магацине.

в) 14 бригада разместиће се на просторији Вел. Кривељ, одакле дати обезбеђења на правцу Влаоле—Врата, а нарочито на правцу Мали Крш. То је нужно ради тога, што се још на просторији између Вел. Крша и Дели Јована налазе мање групе разбијеног непријатеља, које лутају по терену.

г) Штаб дивизије еместиће се у Бору, где му хитно подносити све извештаје.

д) На одређеним просторијама прикупите све своје делове, тако да имате целокупну бригаду у рукама.

Ваше пете батаљоне, уколико сте их формирали били, привремено задржите до новог нашег наређења, јер ћемо поново поставити питање, уколико будемо имали могућности за формирање тих петих батаљона.

ђ) Одмах по пријему овог наређења средите све спискове које смо од Вас тражили, затим поднесите тачан извештај о борбама задњих дана на просторији између Дели Јована и Вел. Крша. У извештај унети тачан број наших жртава, и то посебице на појединим секторима и датумима. Исто тако и број рањених и несталих.

Такође нам пошаљите тачан број непризатељских жртава на просторији између Дели Јована и Вел. Крша и то појединачно на сваком сектору и по датуму. Исто тако број непријатеља који се налазио пред Вама на појединим секторима и по датумима.

е) Најхитније, а најкасније у току данашњег дана, уколико већ нисте то урадили, поднесите нам тачан списак погинулих и рањених руковођилаца задњих дана. **Такође**

списак руководиоца, који не одговарају дужности на којој се сада налазе,

Не треба писати имена, него: број команданата рањених и погинулих, затим командира чета, затим водника, затим политичких руководиоца. Исто на тај начин и број руководиоца који не одговарају дужности на којој се налазе.

Ови спискови морају бити код нас најкасније до данас у 24 часа, јер на основу тих спискова треба да тражимо број руководиоца за поуну у нашој дивизији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

*

Командант
п. пуковник
Мил. Ивановић

БР. 121

**ДВАДЕСЕТ ТРЕЋА НОУ ДИВИЗИЈА ПРЕНОСИ НАРЕ
ЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ДА ОНЕМОГУЋИ НЕПРИЈАТЕЉУ ПОВЛАЧЕЊЕ
У ПРАВЦУ БЕОГРАДА¹**

Ш Т А Б

23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

11 октобра 1944 год.

Положај

У 12 часова (у подне)

Г

ШТАБУ 25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

1.— Примили смо еада извештај од Штаба 18 бригаде да су се с вама повезали и да се налазите на просторији Рудна Глава. Ипак сте могли предузети мере да пре с нама успоставите везу, пошто нам је иста необично нужна била ради координације операција на сектору Дели Јован — Велики Крш у духу директива које нам је дао Штаб корпуса.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института подрег. бр. 17—6, к. 787—А.

Ми смо са вама покушали неколико пута да успоставимо везу, али нам то није пошло за руком, јер нисмо знали на коме се сектору налазите.

2.— Директива од Штаба корпуса за вашу дивизију јесте да *чистите просторију* Рудна Глава, Мајданпек и даље са јединицама Црвене армије које се налазе на тој просторији: да вршите притисак на непријатеља који се је повлачио и повлачи правцем Влаоле—Јасиково—Мајданпек и Рудна Глава—Мајданпек.

У том циљу ми смо издали наређење вашој 18 бригади да крене правцем Влаоле—Јасиково—Мајданпек за непријатељском колоном.² Притом 18 бригада има да остави један батаљон на Вратима за контрррлу просторије између Дели Јована и Великог Крша.

Сада ћемо издати [наређење] вашој 18 бригади да се задржи на просторији Врата—Влаоле—Јасиково са контролисањем правца према Жагубици, *односно* Мајданпеку.³ Она ће остати на тој просторији до тешње везе између нас и вас и до тог времена, док се ваше јединице прикупе и приберу за даљи покрет у правцу камо се крећу непријатељске колоне.

Према томе ваше наређење да 18 бригада крене на просторију Рудна Глава за сада обуставите.

Вашу *дивизију*, *односно две* бригаде које су, са вама, оријентишите Рудна Глава—Мајданпек, на правц^ куда се креће непријатељ, ради садејства са јединицама Црвене армије које се налазе на тој просторији, са правцем кретања према Мајданпеку.⁴

3.— Неко од Штаба дивизије требало би хитно да дође у Бор до нас и до комесара Корпуса који се налази код нас у Бору.

Нама је неопходно потребно имати податке о ситуацији на правцу Рудна Глава—Мајданпек, наиме о томе куда се непријатељ креће, са каквим снагама, моторизацијом или без ње итд.

4.— Делови Црвене армије налазе се на просторији Жагубица—Петровац а вероватно и западно од Кучева, са задатком спречавања да се непријатељ пробије на правцу ка Београду.

, Из тих разлога ваша дивизија добила је директиву од Штаба корпуса, *односно* од Главног штаба, за чишћење

² Види док. бр. 118.

³ Види док. бр. 122.

⁴ Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

поменуте просторије и за укрштење непријатељских групација које се налазе на просторији Кучева, односно Петровца.

5.— По наређењу Врховног штаба, односно Главног штаба и Штаба корпуса, наша дивизија прикупила се је на просторији Бора са задатком да се попуни, наоружа и реорганизира, а потом да крене према Београду са јединицама Црвене армије, ради садејства са истима у борби око Београда. У том духу ми смо сконцентрисали нашу дивизију на просторији око Бора те моментално не можемо учествовати у ликвидацији непријатељске групације на пом. [енутој] просторији.

Хитно предузмите мере у духу овог и осталих наређења које смо вам до сада издали. Такође нас хитно обавестите о ситуацији а исто тако и о предузетим мерама у вези овог и осталих наређења.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант
потпуковник
Мил, Ивановић

БР. 122

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ОСАМНАЕСТЕ БРИ-
ГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ДА СЕ ЗАДРЖИ
НА ПРОСТОРИЈИ ВРАТА — ВЛАОЛЕ — ЈАСИКОВО И
КОНТРОЛИШЕ ПРАВЦЕ ЈАСИКОВО—МАЈДАНПЕК И
ЈАСИКОВО—ЖАГУБИЦА¹**

ШТ А Б
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
11 октобра 1944 г.
Положај
У 12,30 часова

ШТАБУ 18 БРИГАДЕ 25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Положај

Примили смо сада ваш извештај у коме кажете да сте успоставили везу са вашим командантом дивизије и да је друг командант Мика² отишао код Штаба дивизије. Исто тако у извештају сте рекли да вам је наређено да се кренете у састав дивизије према Рудној Глави.

ч Обавезно се задржите на просторији Врата—Влаоле—Јасиково, контролишући са дубоким и јаким патролама правце Јасиково—Жагубица и Јасиково—Лесково—Мајданпек. Ово наређење за штаб ваше дивизије³ хитно упутите по сасвим сигурној патроли коју ће водити одговорни друг а која има најхитнијим путем да се врати к нама преко вас, да поднесе хитно извештај од штаба ваше дивизије. Због тога се задржите на поменутој просторији јер ваша дивизија треба да се крене, у духу ранијих наређења, правцем Лесково—Мајданпек и Рудна Глава—Мајданпек са задатком садејствовања са Црвеном армијом ради уништења непријатељске групације на просторији Рудна Глава—Мајданпек—Кучево.⁴

Добићете накнадно наређење од ваше дивизије у вези покрета на том правцу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

Командант, п.пуковник,
Мил. Ивановић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1, к. 1067.

² Урош Кукољ

- ³ ВИди док. бр. 121.

⁴ Види у 14 књ. извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

БР. 116

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА И
КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ПОКРЕТ У ПРАВЦУ
БЕОГРАДА¹**

ШТАБ
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Број службено
11 октобра 1944 г.
19 часова

**ШТАБОВИМА БРИГАДА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА
23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ**

1.— Имајући поверења у ударну споеобност наше дивизије, ударну способност руководиоца и бораца наше дивизије, Врховни штаб Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије поверио нам је веома важну улогу, наиме да и ми у садејству јединица Црвене армије, као и неких наших јединица, да и ми учествујемо у нападу на Београд, да и ми учествујемо у ослобођењу од фашистичких звери и њихових слугу нашег најлепшег и највећег града, а тиме и читаве наше земље. Ту вредност, коју нам придаје Врховни штаб, морамо чувати и очувати, морамо то поверење, које у нас има наш вољени друг Тито, и оправдати, не само борбом око Београда и успут за Београд, него и нашом пожртвованошћу и исправношћу у дугим и напорним маршевима, који пред нама стоје, да би стигли на одређено меето.

Сваки наш друг — борац и руководиоца мора бити обавештен О овом великом поверењу. Сваки наш борац и руководиоца мора употребити све своје снаге, како у маршу, тако и у борби, како би се што боље одужили нашем народу и како би поверење, које нам је дао наш Врховни штаб, што боље оправдали.

У току спремања за овај марш, у току самог марша, сви ће чланови штабова бригада, као и чланови батаљона, као и остали руководиоци, употребити сву своју способност и знање, да би што боље објаснили друшвима борцима и руководиоцима потребу да што више напрегнемо наше снаге и да саевим издржимо, како у маршу, тако и у борби. Сваки

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института. под рег. бр. 32—3, к. 951.

борац мора бити тако обавештен, да сам од себе осети да му је света дужност да ни једног момента не осети замор, него да се сваког момента осети одморан и спреман, како за марш тако и за најтеже битке.

2.— Врховни је Штаб данас наредио да 13 о.м. наша дивизија мора бити на просторији око Младеновца.² Према томе морамо се кренути са ове просторије још одмах.

Нама стоје на расположењу око 60 камиона, којима ћемо се пребацити до Петровца, а по могућности и даље на правцу Младеновца. Но како тај број камиона није довољан да би могао пребацити на време све наше делове, то смо принуђени да се кренемо са извесним јединицама и пешке. У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

а) 14 бригада још у току ове ноћи кренуће се друмом усиљеним маршем и сместити на просторији око Петровца у неком од села, које је на правцу Мало Лаоле—Петровац—Забрђе—Брзоходе, где ћемо се сачекати, да се сконцентрише на тој просторији читава дивизија. У току овог марша негде на половини пута бригада ће предахнути неколико сати, ради одмора и прехране.

Бригада ће кренути са собом све своје делове. Не треба се размештати далеко од комуникације, да се не би губило у времену. Најдаље што је могуће разместити се, то је до 3 км.

б) 9 бригада рано ујутро 12 о.м. пребациће се камионима на просторију око Петровца. У камионима ће пребацити све наоружање, муницију и кухињске потребе.

Коње, како јахаће, тако и товарне упутити без товара са оноликим бројем бораца, колико је потребно да можете коње пребацити на одређену просторију, као и успут сачувати. Мислимо да је довољно упола мање бораца него што има коња.

Са коњима треба упутити бар једног доброг одговорног руководиоца, који ће водити рачуна о коњима, како да се успут нахране, тако и за време одмора, да не би коњи пропали, јер ћемо бити у оскудици због коња, зато што на просторији кроз коју будемо пролазили неће бити могућности попуне за коње, због тога што су исте мобилисале јединице Црвене армије.

Коњи морају такође ићи усиљеним маршем, како би што пре стигли на одређену просторију. Неопходно је да

² Види у кн>. 14 извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 22 октобра 1944 године.

сви наши делови најкасније у току ноћи 12 о.м. стигну на просторију око Петровца.

Ово важи за све бригаде, како у овом маршу, тако и убудуће, уколико се буду пребацивали камионима.

в) 7 бригада обавезно 12 о.м. пре подне кренуће се преко Бора усиљеним маршем на просторију око Петровца, на исти начин као и 14 бригада, с тим што ће се по њу вратити камиони, пошто пребаце 9 бригаду и срести је на путу, те је прихватити и превести на онај начин као и 9 бригаду. У том случају, тј. када стигну камиони, пребациће 7 бригада сав свој материјал камионима, као и 9, а са коњима по-ступити по упутствима за 9 бригаду.

г) Технички батаљон, пратећа чета Штаба дивизије, културна секција, дивизијска болница, кренуће се пре подне 12 о.м. са просторије Бора заједно са 7 бригадом, те уколико их сретну камиони, 7 ће бригада укрцати у камионе и приштабне делове на исти начин као и своје јединице.

д) У Бору се налази неколико стотина машингевера руских са муницијом, те ће свака бригада примити одговарајући део оружја и за себе.

14 бригада ће одмах упутити кола, којима ће превести потребан број машингевера за себе.

9 бригада ће у Бору примити оружје.

7 бригада може примити у самом пролазу кроз Бор.

Исто тако у Бору има око 500 пушака, које ће поделити 9 и 7 бригада.

ђ) Све рањенике свију бригада, наине лакше рањенике послаће у Бор, где ће се формирати дивизијска болница, која ће се кретати са 7 бригадом.

Хируршка екипа и дивизијски санитет кренуће се са Штабом дивизије.

е) Пошто услед сталних покрета и свакодневних борби наша дивизија'није довољно сређена, то ће све бригаде у току марша и на преноћиштима, одн. одморима вршити/ сређивање својих јединица, како у погледу људства, тако и у погледу командног кадра. Потребно је искористити и најмањи застанак па сређивати своје јединице.

ж) Технички батаљон," као и све бригаде понеће са собом потребан број телефона и кабла за исте, како би се мотли њима користити на одређеној проеторији.

Технички батаљон ће понети са собом само најнужније ствари, као што је кабл и телефон. Пионирски алат немамо могућности сада преносити. Потребно га је предати у магацин команде места у Бору на чување.

з) Напомињемо да се на правцу нашег кретања свуда налазе делови Црвене армије, но свакако треба бити увек

обазрив и обезбеђивати се, наиме кретати и логоровати посве војнички.

и) Увек је потребно шиљати бригадне интенданте са извесним помоћним особљем унапред пред јединицама, како би на следећем застанку, одн. преноћишту организовали исхрану и преноћиште. Са њима је нужно да пође неки члан штаба из неког батаљона, кога штаб бригаде одреди. Напомињемо да од хране не треба носити више него за један оброк, јер немамо могућности за ношење велике количине, а на правцу нашег кретања свуда је повољно за исхрану нашег људства. Према томе није потребно веће залихе носити, него треба на просторији где ће се одмарати, одн. прехрашивати или коначити организовати у дотичном месту.

Напомињемо да је потребно тачку под бр. 1 ове заповести прочитати било у маршу, било на преноћишту пред читавим стројем. Исту што више објаснити, допунити и о 1фој пред стројем више коментарисати, како би наши борци што боље схватили значај овог марша и задатак који нам је поверен.

ј) Напомињемо да бригада која је дошла из Совјетско^ Савеза иривремено остаје на просторији око Бора из извесних разлога.

Такође напомињемо да ће наређењем Врховног штаб" читава 45 дивизија припасти нашој дивизији, но тек на просторији око Београда.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол.комесар,
п. пуковник
Боја Поповић

Командант,
п. пуковник
Мил. Ивановић

П.С. Уколико добијете потребан број машингевера, наоружајте првенствено цео командни кадар, све пратеће чете и курире.⁴

³ Одлука да се расформира Четрдесет пета дивизија и њеним људством попуне Двадесет трећа и Двадесет пета дивизија није спроведена, јер је касније ово наређење повучено.

⁴ Дописано на истој машини.

БР. 135

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД И ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТРНАЕСТОГ КОР-
ПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ И ДЕЈСТВУ БРИГАДА¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
11. X. 1944 г.
Положај
у 9.45 час.

ШТАБУ XIV КОРПУСА НОВЈ

1.— Ухватили смо везу са нашом XVIII бригадом, која се налази на Вратима између Великог и Мклог Крш.а. Истој бригади смо издали наређење да крене преко села Рудна Глава и смени јединице XVI бригаде на положају код Букове Глав. Нагласили смо да ово наређење важи уколико јој ви непосредно нисте поставили неки задатак. Извештавају нас да су имали оштре борбе са Немцима, али да ће нам о томе накнадно послати извештај. У истом извештају вели се да су нам у неколико махова слали курире који нису могли да се пробију кроз непријатељске положаје.

2.— Одлучили смо да по доласку XVIII бригаде на просторију Букове Глав. повучемо XVI бригаду на просторију Д. Милановац—Неготрш у вези са директивом коју смо раније добили од вас. Раније сте нам издали наређење да по ослобођењу Д. Милановца и Неготина једну бригаду оставимо на тој просторији, а са остале две крнемо у правцу Пожаревац—В. Градиште.

3.— Два батаљона XIX бригаде који се овога момента налазе на линији село Рудна Глава—Букова Глав. треба одмах да крену у правцу с. Лесково—Јасиково¹—Дебели Луг и да се повежу са остала два батаљона те бригаде који се вероватно налазе на тој просторији. Ова бригада имала би задатак да са тог правца напада непријатеља, у циљу уништења непријатељске групе на простору Мајданпек—Капетанска [Ливада] (к. 734)—Букова Глав. (к. 650)—Кракулу Пејђањ—Краку Шукури (к. 447). Овога момента једино са та два батаљона XIX бригаде немамо везу. То су батаљони који су у моменту продора непријатељске колоне правцем с. Рудна Глава—Мајданпек налазили се у покрету од Кучева према Мајданпеку.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 31—3, к. 782—А.

4.— У току јучерашњег дана наша XVI бригада у садејству са јединицама Црвене армије нападала је непријатеља на Буковој Глав. Није се успело до овога момента да се непријатељ ликвидира на том положају. Иста бригада имала је у том нападу 3 мртва и 9 рањених.

5.— Синоћ смо овде у Рудној Глави били код командира корпуса Црвене армије. Он нас је обавестио да су **упутили** један њихов пук који треба да се провуче између непријатељских положаја и дође Мајданпеку за леђа како би се извршило опкољавање непријатељске заштитничке групе на линији Мајданпек—Краку Шукури—Букова Глав.

6.— Ми у свему радимо у сагласности са јединицама Црвене армије и у борбама за ових неколико дана остварило се добро садејство наше XVI бригаде и два батаљона XIX [бригаде] са јединицама Црвене армије.

7.— XVI бригада и два батаљона XIX бригаде имали су ових дана жестоке борбе са Немцима. По извештају и XVIII бригада водила је жестоке борбе. Послаћемо вам исцрпан извештај о борбама наших јединица за последњих неколико дана. Ми смо имали осетне губитке али смо и непријатељу задали жестоке губитке.

8.— Добили смо од црвеноармејаца акумулаторе и дотерали нашу радио-станицу у исправност. Јутрос смо вас тражили али ви се не јављате. Ми радимо по старој вези и старом плану. Молимо вас да нам се у будуће јављате.

9.— Црвена армија је у Д. Милановцу заробила 4 топа и побила изванредно брзо белогардејаца и Немаца. Али углавном поседа се извукла и отступила у правцу Бољетина, За њима су се упутиле совјетске снаге уз Дунав. Не знамо докле су допрле до овога момента.

10.— Батаљон XVI бригаде који се раније налазио на Танком Краку у моменту напада на Д. Милановац био је повучен код Мајданпека. Ово је учињено на основу погрешног извештаја од стране једног штаба бригаде. После тога ми смо хитно издали наређење да се овај батаљон поврати на стари положај. Али је већ био закаснио да би садејствовао са црвеноармејцима у ликвидацији Д. Милановца.

11.— Сазнали смо да се наша дивизијска болница налази у Бору. Обавештени смо да се и ви тамо налазите. Молимо вас да јој ви непосредно издате наређење да крене к нама или евентуално друго. То због тога што претпостављамо да се ради о формирању корпусне болнице која би била смештена у Неготину. Уколико је већ формирана корпусна болница, оеда дајте правац нашој дивизијској болници.

12.— 7, 8 и 9 о.м. непријатељска колона (пешадија, тенкови, комора) и дању и ноћу пролазила је комуникацијом с. Рудна Глава—Мајданпек.

13.— По обавештењима са којима располаже Црв-ена армија на сектору Мајданпек—Капетанска .[Ливада]—Букова Глав,—Краку лу Пејђањ—Краку Шукури (к. 447)—село Лесково—с. Дебели Луг налази се један немачки пл§,-нински пук ко-ји претставља запггитницу немачким сна-гама које отступају преко Мајданпека и Кучева даље.

14.— Ми смо синоћ са Букове Глав. дошли у с. Рудну Главу. Овде се налази Штаб 233 совјетске дивизије и командир једног совјетског корпуса. Ми чврсто сарађујемо са њима.

15.— Јавите нам ситуацију на сектору XXIII и 45. дивизије. Да ли су стигли курири које смо синоћ упутили к вама?

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР
ПОТПУКОВНИК
Мил. Пантелић

БР. 125

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ЛЕСКОВЦА¹

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ

ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ

12 октобра 1944 године

1.— 11 ов.м. наше јединице заузеле су Лесковац. Борбе око овог важног непријатељског гарнизона трајале су око 50 дана. Народ Лесковца дочекао је улазак наших бораца у варош са великим одушевљењем засипајући их цвећем. Непријатељ из Лесковца отступио је ка Нишу.

2.— Ноћу 9/10 ов.м. на прузи Сталаћ—Ниш срушена су два железничка пропуста, пруга прекинута на четири места и ликвидирано негфијатељско упориште Љубеш, Убијено и рањено око 30 непријатељских војника и заплењена су двоја кола одела од непријатељских војника, који нису имали времена да га обуку већ су полунаги побегли.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег.бр. 17—6, к. 787—А.

БР. 135

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА ЗА
„ БЛОКАДУ ОБРЕНОВЦА И ДАЉЕ НАСТУПАЊЕ
У ПРАВЦУ БЕОГРАДА¹**

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
О. бр. 50
' 12 окт. 1944
у 20.00 час.

ШТАБ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

ЗАПОВЕСТ

(Секција Обреновац и Београд раз. 1:100.000)

С и т у а ц и ј а : —• Деено крило јединица I пролет. корпуса спојило се са јединицама Црвене армије на простору В. Плана. Један пук Црвене армије вечерас стиже у Аранђеловац.

Делови I пролет. корпуса заузели су жел. ст. Рипањ.

Предњи делови VI личке дивизије налазе се у Железнику.

У Обреновцу и на линији Обреновац—Барич—Умка—Остружница налази се око 2000 непријатељских војника, углавном Немаца.

Непријатељ саобраћа комуникацијом Обреновац—Умка—Београд.

Преко Саве на сектору Купинова налази се X војвођанска бригада.

Н а ш задатак: — блокирати Обреновац са јужне и источне стране, [као и] непријатеља на комуникацији Обреновац—Умка—Београд и ликвидирати поједоша мања упоришта на тој комуникацији,
— продирати мањим одељењима у правцу Београда, испитујући непријатељске положаје и снаге,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института подрег. бр. 31—3, к. 782—А.

- одморити и средити јединице за претстојећи главни задатак — напад на Београд,² *
- повезати се на сектору Скела—Купиново са јединицама преко Саве у циљу прихвата новог људства и
- вршити мобилизацију нових бораца на сектору наших јединица и то обавезно од 18 до 25 година.

Ради извршења постављених задатака,

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— XXXVI дивизија са три бригаде смениће XI дивизију и поетавити се на сектор Мислођин—Јасенак—М. Моштаница, са задатком блокаде Обреновца са јужне и источне стране, ликвидације Барича и Умке у садејству са XVI дивизијом, а према властитој оцени штабова дивизија. Узнемиравати непријатеља на линији Обренсвац—Барич—Умка и према могућности онеспоеобити ову комуникацију за саобраћај.³

2.— XI дивизија по смењивању од стране XXXVI дивизије поетавиће се ради одмора и сређивања на просторију Баћевац—Гунцати. Мачванску бригаду упутити на сектор Ново Село—Велико Поље, где ће сменити Шумадијску бригаду. Задатак је Мачванске бригаде да блокира Обреновац са јужне и југо-западне стране вршећи демонстративне мање ноћне препаде на Обреновац, затим, да са сектора Скела—Купиново уепостави везу са X војвођанском бригадом и да у заједници са њом врши прихват нових бораца из Срема, које упућивати Штабу XXXVI дивизије, ради даље расподеле.⁴

3.— XVI дивизија поетавиће се на просторију Мељак—В. Моштаница—Сремчица, са задатком активног дејства мањим деловима у правцу Железника и Остружнице, као и садејства са XXXVI дивизијом, према потреби, у правцу Умке.⁵

4.— XXVIII славонска дивизија поставиће се на просторију Конатице—Дражевац—Вранић, као резерва. На овој просторији дивизија ће се одморити и средити припремајући се за даље задатке.⁶

² Види том I, књ. 15, извештај Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

³ Види том I, књ. 14, извештај Треће војвођанске бригаде од 30 октобра 1944 године.

⁴ Види том I, књ. 14, извештај Једанаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

⁵ Види док. бр. 135 и 168. '

• Види док. бр. 168.

5.— Брдска батерија остаће у саставу XVI дивизије

6.— Штаб корпуса налазиће се у с. Шиљаковцу.

7.— Штабови XVI и XI дивизије пренеће наше наређење на Личку дивизију да се она премести, односно рокгфа источно од комуникације Бељина—Бождаревац—Сремчица—Железник.

8.— Напомињемо штабовима дивизија да се на новој просторији јединице среде и што боље одморе за претстојеће задатке. Није потребно упуштати се у неке одсудне борбе у погледу ликвидације јако брањених тачака. У том погледу штабови дивизија радиће према својим властитим одлукама и процени.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

Н а ч е л н и к
п.пуковник
Пер. Грујић.

(М.П.)

БР. 127

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА КОД КРУШЕВЦА, КОР-
МАНА И ЂУНИСА¹**

Ш Т А Б
III СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
Бр. служб.
12.X.1944 год.
у 8 часова

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

У току јучерашњег дана четничке банде из Крушевца, у јачини од 1.300 бандита, извршиле су напад на наш 2 батаљон. Напад је изведен тачно из три правца: Текија—Гаглово—Пасјак. Непријатељ је после извеене борбе био најурен назад у Крушевац. Губици непријатеља су велики, али су ипак успели да извуку мртве и рањене. Ми смо имали два рањена друга.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

3 батаљон је сачекао један воз који је искочио из шина. У међувремену је дошао други воз, на коме је била војска са митраљезима и бацачима. Ови војови су имали намеру да оправљају пругу. Пошто наши нису дозволили, већ их одбили, али су дошли непријатељски тенкови и извукли локомотиве. Успели су их извући зато што су биле под 'мртвим углом, те топ није могао тући.

1 батаљон је вршио напад на непријатељско упориште и железничку станицу Корман. Непријатељ је успео да се извуче и запалио је железничку станицу. Код нас жртва није било, а код непријатеља не знамо. Заплењено је: двоја кола материјала разног, има 3 акумулатора.

У току прошле ноћи 3 батаљон и једна чета 4 батаљонз вршили су напад на непријатеља у Ђунису. Извештаја још -нема.

Наше јединице, тј. 1 батаљон, и даље се налазе на комуникацији Корман—ЈБубеш.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб начелник
капетан
Богосав Митровић

П.С. Од јутрос чује се борба у правцу Сталаћа. Митраљеска и *артљериска* ватра већином.

Ноћас смо упутили једно писмо деловима Црвене армије, и питали их где ће се налазити, да би им ми могли садејствовати, али одговора још нисмо добили.²

² Дописано на истој машини.

БР. 135

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДР
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ЂУНИСА И ТРУБА
РЕВА¹**

ШТАБ
III СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
Бр. сл.
12 октобра 1944. г.
час. 13

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам извештај о акцији нашег III батаљона.

У току прошле ноћи ликвидирано је непријатељско упориште у Трубареву и Ђунису. Непријатељ је био упоран. Број непријатеља није нам тачно познат, углавном било је Немаца, белогардејаца и нешто четника.

Непријатељски губитци су 15 мртвих, од којих су 7 Немци а остало белогардејци, ово је остало на бојном пољу, док је један воз успео да одвуче извеетан број рањених и мртвих непријатељских војника. Сматрамо да је непријатељ имао око 60 мртвих и много већи број рањених.

Овоме је највише допринело наше тешко оруђе које до максимума је искоришћено. Дејствовао је противколски топ са две пушке и један тешки бацач и митраљез.

Заплењено: 90 сандука експлозива (динамит 1) који мере по око 20 кгр, 5 сандука фитиља са капислама, један радиоапарат, 100 топовских граната без упаљача, троја кола телефонске жице и троја кола разног ратног материјала, непгго пушака и 4.000 италијанске муниције која је раздељена борцима.

Непријатељ се је повукао преко Јужне Мораве за с. Церово и за собом дигао моет, преко којег прелази пруга а испод њега пут од Сталаћа. Непријатељ ее задржао у с. Церово. Наша чета их је јурила до Церовачког моста и ту се задржала, где се и сада налази.

Наше две чете су се пребациле преко Јужне Мораве и сада се налазе на положајима код Манастира Св. Романа.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31-3 к. 782—А.

Борба се чује код Сталаћа а такође дуж целе комуникације у правцу Ниша, већином артиљериска паљба а код Сталаћа се чује и митраљеска. Ове две чете III батаљона које су пребачене преко Мораве још немају везу са Црвеном армијом, али су близу.

Других новости нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб

Начелник, капетан

Богосав Митровић

(М.П.)

П. С. У току ноћашњих борби ми нисмо имали губитака. Плен ћемо упутити том Штабу.²

БР.129

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРС-
КЕ ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ БРАЉИНЕ¹**

ШТАБ

III СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ

Бр. служб.

12 октобар 1944 г.

час. 17,15

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Везу смо данас одржавали са 32 пуком „Црвене заставе“, стрељачким пуком 19 ВоронЈешко-Шуменске дивизије у селу Рутевце. Тај се пук налази на сектору Бован—Ресник—Сокобања. Они су се на овим положајима ушанчили и укопали тешку артиљерију и тешке бацаче, имају намеру да нападну на Алексинац.

² Дописано на истој машини. ,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

Интересују се о распореду наше дивизије као и о распореду наше бригаде. Распоред наше бригаде ми ћемо им доставити, а доставили смо им јутрос да ћемо да нападамо на Ђунис и Трубареве. Исто тако траже да одржавамо везу са њима, интересују се још да ли се Седма СС дивизија налази у Нишу, као и о непријатељским снагама на нашем сектору.

Нуде нам да нам даду неки топ. Уколико је то исправно, да ли да примимо?

Наш III батаљон после ликвидације Церова продужио је гоњење непријатеља до села Браљине, са десне стране Лужне Мораве, и непријатеља је протерао из Браљине и у истом селу се и задржао. Непријатељ је отступио ка Сталаћу у блиндираном возу. Батаљон је у селу Браљини запленио нешто материјала и две пушке, такође заплењен је и један тенк који још не знамо да ли је исправан, отишли су механичари да га дотерају уколико је исправан.

По наређењу тог Штаба оп. бр. 187 од 12 о.м.² поступили смо, тј. издали смо наређење батаљонима да изврше покрет на одређене положаје на сектору Крушевац—Сталаћ са задатком рушења комуникације и постављања заседа на тој комуникацији.

О распореду ћемо вас известити када батаљони стигну на одређене положаје.

Штаб бригаде ће се налазити у току 13 о.м. у селу Мали Шиљеговац.

Према најновијим податцима из Крушевца у граду се налазе 500 Немаца и белогардејаца и две четничке бригаде Мирка Томашевића, исто тако налази се једна велика колона, већином коморе, немачке, на друму између Крушевца и Сталаћа. Исто тако, по добијеним обавештењима четници имају намеру из Крушевца и Жупе да се пребаце за Краљево и Рашку а из Рашке за Македонију, а сада се у Рашкој налази Београдски корпус под командом Николе Калабића.³ Све четничке јединице које су се налазиле у Краљеву и Крагујевцу долазе за Рашку с намером да продуже за Македонију.

На станицама Краљева, Крагујевца, Чачка налази се велики број немачких транспорта натоварених ратним материјалом: тенкови, камиони, муниција и војска. Ти транспорти покушавали су да се пробију до Београда; пошто су

² Редакција није пронашла овај докуменат.

³ Командант Корпуса горске гарде четника Драже Михаиловића. Убијен као одметник 1946 године.

им Руси пресекли комуникацију, они сада маневришу у месту а дешава се да им дезертирају војници. Ове јединице су врло слабог морала.

За сада на нашем сектору нема других новости

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант
мајор
Ммхајло Гавриловић

БР. 130

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ И АРТИЉЕРИСКОГ ДИВИЗИОНА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ СЕЛА УМЧАРИ НА ПРУЗИ БЕОГРАД—ПОЖАРЕВАЦ¹

ШТАБ
У-Е УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Положај, 12.Х.1944 г.
15.30ћ

ШТАБУ I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ И
ШТАБУ АРТИЉЕРИСКОГ ДИВИЗИОНА

Положај

1.) Добили смо извештај од IV бригаде. Они су ноћу 11/12 ов.м. са два батаљона нападали Младеновац и водили жестоку борбу у граду. Морали су се повући јер су Немци добили појачање из Београда.

У борбама од 9—12 Четврта бригада убила је 80 а заробила 40 Немаца и Черкеза. Запленили -су 2 топа (један 37 мм, један 75 мм), 7 пушкомитраљеза, 7 камиона, 1 блиндирани аутомобил, 90 пушака и 15 кола са спремом и другим материјалом. Ми смо имали 1 мрвог и 6 рањених.

Јутрос је једна немачка моторизована колона, до 80 возила, успела да се пробије из Младеновца за Тополу. Са њом је водила краћу борбу III крајишка бригада код с. Међулужје.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—1, к. 782.

Делови Црвене армије налазе се у с. Ковачевцу и данас ће превући топове на положај према Младеновцу.

IV бригада је распоређена у с. Влашка, с. Рајковац, с. Младеновац и с. Границе. Она ће ту остати до ликвидације Младеновца.

2.) Ви предузмите, како смо писали, чихпћеше Умчара и околине.² Пресеците саобраћај за Смедерево и обезбедите се од правца Смедерева. Цеста од Смедерева према Малом Орашју је способна за саобраћај, те на њој поставите јаче обезбеђење. Патролски се повежите са XXI бригадом која ће бити на сектору с. Сенаја—Мали Пожаревац.

3.) Испитајте и добијте податке о сектору с. Ритопек—Гроцка, јер имамо неке податке да је у Ритолеку Црвена армија форсирала Дунав. За ово се повежите са нашим људима у Малом Орашју и Друговцу, преко којих можете бити стално обавештени и о сектору Смедерева.

4.) У току сутрашњег дана наше јединице остаће на садањем сектору, обзиром да Немци држе још Младеновац и Смедерево.

5.) Штаб дивизиона са свим људством треба одмах да крене за IV бригаду, чији се штаб налази у с. Ковачевац, где ће да прими топове од Штаба IV бригаде и да формира батерију. Друг Рагиб³ са неколико најбољих артиљераца треба да крене што пре, како би одмах употребио топове за дејство на непријатеља.

Корпусна батерија остаће при I бригади и добијати наређења од Штаба бригаде.

Друг Рагиб навратиће код нас при пролазу кроз с. Дубону.

6.) Ми ћемо са штабом остати сутра у с. Дубона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник:

Командант, пуковник:
Милутин Морача

² Види том I, књ. 14, извештај Прве крајишке бригаде од 20 октобра и извештај Пете НОУ дивизије од 23 октобра 1944 године.

³ Ешреф Вражалић

БР. 116

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА БРИГАДА ОД 9 ДО 12 ОКТОБРА¹

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I КОРПУСА
Бр. 254
Дне 12.X.1944 год.
у 18.30 сати

**ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Положај

1.) Достављамо вам извештај о борбама и покретима од 9—12 октобра о.г.

Ноћу 9/10 ов.м. наша дивизија извршила је покрет са сектора Аранђеловац. Прва бригада исте ноћи извршила је напад на немачки гарнизон у Тополи и Опленцу, где се налазио један батаљон Немаца са неколико тенкова разне тонаже и неколико топова. Јединице I бригаде до 24 часа водиле су борбу око самог града и због дејства непријатељских тенкова морале су се повући.

Број погинулих непријатељских војника није нам познат. Срушена је ћуприја на међународном друму преко р. Јасенице тако да је Немцима онемогућен промет на истом.

У овој борби I бригада имала је 10 рањених.

Исте ноћи Четврта бригада била је на заседи на међународном друму код с. Белосавци а један њен батаљон рушио је жел. пругу између Младеновца и жел. станице Ковачевац. На станици Ковачевац ликвидирао је немачку посаду, убио VI Немаца и 4 заробио.

10 ов.м. Прва бригада са делом својих снага ушла је у празне Наталинце и затим испитивала терен према Паланки. У току ноћи 10/11 један батаљон I бригаде извршио је покрет за Паланку.

Једна немачка колона, јачине око 300, са десетак моторних возила, повлачила се из Паланке према Младеновцу. IV крајишка бригада овог дана водила је са том

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—3, к. 951.

колоном борбу између жел. станице Ковачевац и Кусадак и успела је потпуно разбити. Један део Немаца успео је пробити се за Младеновац.

Убијено је 80 а заробљено 40 Немаца и Черкеза и 10 четника. Заплењено: 2 топа (један 37 мм, један 75 мм) са 12 граната, 7 пушкомитраљеза, 90 пушака, 300 ручних бомби, 20.000 пушчаних метака, 100 пари одела, 10 коња и 15 кола са разном спремом. У борби је уништено: 7 камиона, један блиндирани аутомобил и један мотоцикл.

XXI шумадијска бригада држала је овог дана заседу на цести Младеновац—Топола. Непријатељ није наилазио.

Ноћу 10/11 ов.м. X бригада са три батаљона нападала је Тополу и није успела заузети. Не знамо резултат ове борбе.

11 ов.м. у 7 часова изјутра батаљон Прве бригаде ушао је, 15 минута после патрола Црвене армије, у Паланку. После тога одмах је наишла совјетска моторизација. Народ је одушевљено поздравио долазак Црвене армије и наше војске. Наши борци и борци Црвене ар^ушје са највећим весељем су се сретали и поздрављали.

Наше јединице, а после и јединице Црвене армије, у току овог дана запоселе су сектор између Паланке и Младеновца (у с. Глибовоц и с. Кусадак стигле су јединице Црвене армије а наше јединице у ова села и у села: Азања, Вел. Крсна и Ковачевац). Делови Четврте бригаде ликвидирали су непријатељско упориште на к. Дебљак и поставили се на линију с. Међулужје—Границе—Рајковац, одакле су успоставили везу са деловима I прол. дивизије.

У току овог дана заробљена су 33 Черкеза и заплeњена 2 пушкомитраљеза и 20 пушака.

У току ноћи 11/12 ов. м. два батаљона IV бригаде напала су Младеновац. Борба је вођена у самом центру града. Пошто је немачки гарнизон био доста јак, наши су се батаљони морали повући. Нисмо имали губитака. Исте ноћи, по договору, требале су извршати напад на град и јединице I дивизије, но пошто су Немци добили појачања, I дивизија је одустала од напада.

12 ов.м. са I и XXI бригадом извршили смо покрет са сектора с. Ковачевац—Азања—В. Крсна са задатком да [са] ове две бригаде ликвидирамо непријатељске поеаде на жел. прузи код М. Пожаревац и Умчара и да онеспособимо пругу за саобраћај.

Данас се водила борба на жел. станици Умчари и М. Пожаревац. Наше су јединице разбиле непријатеља, но немамо још извештаја о резултату борбе. Четврта бригада

остала је на сектору с. Границе—Рајковац—Влашка са задатком да врхш притисак на Младеновац и на непријатељске комуникације. X бригада налази се на сектору Топола.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Милутин Морача

БР. 132

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА СЕЛО УМЧАРИ¹

Ш Т А Б
I К.Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
V Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
Бр. Сл.
Дне 12/X 1944 год.

ШТАБУ V НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Данас у 14 сати стигли смо на проеторију с. М. Орашје са једним батаљоном и неборачким дјеловима. Три батаљона у исто вријеме избила су на пругу и на жељ. станици Умчари повели борбу са Њемцима и бјелогардејцима, и то IV батаљон, док су остала два батаљона према Смедереву, руше пругу, а једна чета ојачана са једним водом кренула је да нападне жељ. станицу Сува Чесма у којој се налази 30 бјелогардејаца са једним Њемцом.

На жељ. станици Умчари налази се 30 Шваба и 30 бјелогардејаца. Борба је отпочела тачно у 14 сати. Станица је утврђена са 3 бункера, а сама станица као и бункери ограђени су жицом. Непријатељ даје врло жесток отпор. Досад су нахп заробили 20 бјелогардезаца и неколико убили. Наши губици: 1 мртав и 7 рањених, међу којима има неколико теже рањених. Швабе су се збиле у бункере и не може им се ни са које стране гтрићи. Упутили смо оба протуколска топа да их са шима ликвидирамо. Бункери су блокирани и Швабе не могу никуда избјећи из њих. Пруга је порушена на неколико мјеста према Малом Пожаревцу и према Смедереву. Имамо везу са XXI шумадијском бригадом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

На жељ. станици Пожаревац² води се врло жестока борба. Дали смо осигурање према тој станици и јача осигурања према Смедереву.

Дознали смо од цивила да су Руси направили мостобран преко Дунава негдје око Гроцке те да врше пребацивање снага на ову страну. У том правцу чује се дрста жестока артиљериска као и митраљеска паљба. Ово ћемо тачно провјерити.

Према подацима које смо добили Њемци су појачали гарнизон у Смедереву и њихове снаге у Смедереву су доста јаке. Остале податке о непријатељу видјећете из извештаја које вам доставља капетан друг Миле.³

Настојаћемо да током ноћи ликвидирамо Швабе које се налазе у бункерима. Уколико заробимо којег Швабу, њих ћемо упутити код вас.

Сјутра ћемо у овим селима одржати зборове и мобилисати све што буде способно за војску од 18:—25 год.

Примили смо вашу пошту коју сте послали за нас и за штаб дивизиона, и исту предали штабу дивизиона. Порушићемо неколико пропуста на овој комуникацији да би исту онеспоебили за пролазак непријатељске моторизације уколико би исти нападали на нас.

Упућујемо вам курира друга потпуковника са његовом ташјном. Са вашим куририма угућујемо и наша 2 курира, по којима нам пошаљите пошту уколико буде нешто за нас.

Чета која је остала у с. Азања са другом Мирком и друговима из Политодјела још није стигла.

Код нас других новоети нема, а уколико буде јавићемо вам.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, мајор:
Петар Симурдић

Командант, п.пуковник:
Стево Рауш

(М.П.)

П.С.

Сада смо добили извјештај од I батаљона. Његова четири вода који су нападали станицу Сува Чесма исту су ликвидирали. Заробили су 27 Руса, заробљених црвеноармејаца, и убили 2 Њемца. Заплијењен је 1 руски п.митраљез и 25 пушака (руских), неколико сандука бомби и неколико сандука муниције. Наших губитака овдје није било.

Стево Рауш

² Мали Пожаревац, између Умчара и Мале Иванче.

³ Давидовић

⁴ Дописано на истој машини.

БР. 135

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ОД 9 ДО 12 ОКТОБРА¹**

Ш Т А Б
IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ

Бр. сл.
Дне 12 -X-1944 год.
у 8,50 h

ШТАБУ У-е НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

ИЗВЈЕШТАЈ О АКЦИЈИ ОД 9 ДО 12 ОВ. МЈ.

По добивеном задатку 9 ов. мј. са бригадом смо извршили покрет из с. Мисача на међународни друм и с. Копљаре, с циљем постављања засjede на међународни друм и обезбјеђења наших снага које су водиле борбу око Тополе. У току ноћи између 9 и 10 ов. мј. нисмо водили никакве борбе са непријатељем на том сектору. Наш 2 батаљон исте ноћи, који је имао задатак да покида пругу Паланка—Младеновац и нападне жељ. станицу Ковачевац, исти је извршио задатак и заузео жељ. станицу Ковачевац.

10 ов. мј. са три батаљона извршили смо покрет из с. Копљаре преко међународног друма и спојили се са 2 батаљоном у с. Рабровац—Јагњило.

Непријатељ је бјежао од Паланке ка Младеновцу баш у међувремену кад смо стигли са свим снагама на тај сектор. По доласку на тај сектор упутили смо 3 батаљона за напад на непријатеља који се је повлачио од Паланке ка Младеновцу. Јачина непријатеља у тој колони око 300 Нијемаца и Руса, са 20 кола, 2 топа, 6 камиона и 3 луксузна аутомобила и доета аутоматског оружја.

11 ов. мј. са бригадом смо извршили покрет од жељ. станице Ковачевац—Јагњило на сектор с. Ковачевац—Дебљак—Крива Липа и Рајковац. Доласком на поменути сектор заиосјели смо град и цесту Крива Липа која води према Смедереву. Непријатељ је о-сјетио наш долазак и тукао је артиљерском и минобацачком ватром, али последице краће борбе успјели омо непријатеља збацити са Дебљака

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—3, к. 782—А.

(к. 239) и из с. Границе одакле се непријатељ повукао у град, уз доста губитака по непријатеља. Преко читавог дана запосјели смо положаје које је непријатељ држао и ухватили везу са 3 КНОУ бригадом која се налазила на сектору лијево од Младеновца. У току ноћи 11 ов. мј. напали смо са два батаљона град јер смо били обавијештени од I пролетерске дивизије да ће они напасти град и да ми требамо садејствовати на десном крилу, док смо један батаљон поставили на сектор Крива Липа. Међутим дјелови I пролетерске дивизије нису нападали на град, пошто су обавијештени да је непријатељ добио појачање из Београда. Наша два батаљона напали су град и успјели ући до самог центра града и заплијенили већи број моторних возила и 1 блиндирани ауто. Непријатељ је осјетио наше мање снаге и извршио противнапад тако да су наши дјелови били приморани да се повуку.

У нападу на Младеновац била је борба жестока тако да нисмо осјетили жешће борбе него у Санском Мосту.

За вријеме читавих операција убили смо 80 непријатељских војника, заробили 40 Нијемаца и Руса и 10 четника, од којих смо већи број Нијемаца стријељали. Заплијенили смо 2 топа, од којих 1 37м/м, 1 75м/м моторизовани са 12 граната, 7 п.митраљеза, 7 камиона, од којих је 6 спаљено у борби, 1 мотоцикл и спаљен је 1 блиндирани аутомобил, 5 пихптоља, 1 стројница, 15 кола са спремом, 90 пушака, 300 ручних бомби, 20.000 пушчаних метака, 10 коња и 100 пари одијела.

Наши губици у људству: 1 мртав и 6 рањених, од којих 1 теже.

Утрошак муниције: 20.000 пушчаних метака, 150 топовских и минобацачких граната.

Јавите нам шта ћемо од заробљених Руса (Туркестанаца).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, мајор:
Драго Ђукић

(М.П.)

Командант, мајор:
Вид. Бодирожа

БР. 134

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
БЛОКАДУ ОБРЕНОВЦА И ПРИХВАТ НОВИХ БОРАЦА¹**

ХПТАБ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Број: стр. пов.
12 октобар 1944
у 12,20 сати

ШТАБОВИМА V, XII И МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ

ЗАПОВЕСТ

Секција: Обреновац—Београд 1:100.000

Ситуација:

Десно крило јединица I пролетерског корпуса епојило се са јединицама Црвене армије на просторији В. Плана. У току ноћи један пук Црвене армије стиже у Аранђеловац.

Извесне снаге I пролетерског корпуса заузеле су Рипањ.

Предњи делови VI личке дивизије налазе се у Железнику.

У Обреновцу и на линији Обреновац—Барич—Умка—Остружница налази се око 2000 непријатељских војника, углавном Немаца. Непријатељ саобраћа комуникацијом Београд—Обреновац.

Наш задатак:

Блокирати Обреновац с јужне стране. Узнемиравати непријатеља са истог правца. Повезати се на сектору Скела—Купиново са јединицама преко Саве у циљу прихвата новог људства и вршити мобилизацију нових бораца на сектору наших јединица и то обавезно од 18 до 25 година.²

Ради извршења предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

V Бригада:

Извршити покрет 13 о.м. у 5 сати изјутра правцем Мала Моштаница—Баће-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 50/1, к. 866.

² Види том I, књ. 14, извештај Једанаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

вац—Гунцати. На просторији Гунцатц задржати се са бригадом са задатком одмарања и сређивања својих јединица. Десно се повезати са јединицама VI личке дивизије које се налазе на просторији Ненадовац — Сремчица — Железник.

XII бригада:

По доласку јединица XXXVI дивизије на просторију Јасенак—Мислођин бригада ће прикупити све своје јединице и кренути правцем Јасенак—Вранић—Баћевац. На просторији Баћевца бригада ће се сместити са задатком одмора и сређивања својих јединица.

Мачв. бригада:

Одмах по пријему наређења извршиће покрет и поставити се на просторији Велико Поље—Перића Крај—Ново Село са задатком блокирања Обреновца са јужне стране, вршећи самоиницијативно мање ноћне препаде на Обреновац, затим да на сектору Скела—Купиново успостави везу са X војвођанском бригадом и да у заједници са њом врши прихват нових бораца из Срема, које упућивати Штабу XXXVI дивизије.

Напомињемо Штабу бригаде на одржавање радио-везе.

Див. болница:

Сместиће се у јужни део села Баћевац на путу Борак—Баћевац. [За] обезбеђење на путу"као и на новој просторији имаће чету XII бригаде.

Див. интендантура:

Сместиће се у Баћевац (југоисточни део села на путу Бождаревац—Баћевац).

Штаб дивизије:

Налазиће се у селу Гунцати (јужни део села).

Напомињемо штабовима V и XII бригаде да на новој просторији јединице среде и што боље одморе за претстојеће задатке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:

Командант-пуковник:

В. д. начелника:

М. Пекић

БР. 144

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О НАПАДУ НА СЕЛО М. МОШТАНИЦУ¹**

Ш Т А Б
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. служб.
12 октобра 1944 год.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

У току зучерашњег дана предузели смо напад на непријатељске снаге у Малој Моштаници, у циљу уништења непријатеља и овлађивања комуникахрЛом Обреновац—Београд. У првом налету успели смо да избацимо непријатеља из железничке станице и осталих зграда, који се повукао северно од пруге Мала Моштаница—Барич у село Мала Моштаница. Са три батаљона I бригаде извршили смо блокаду непријатељских снага. Јуче око 3 часа после подне непријатељ је дошао са два оклопна воза, да би омогућио извлачење својих јединица које су биле опкољене, отворио страховиту паљбу из топова и бацача, тако да су се наше неке јединице морале повући и на тај начин непријатељ је добио могућност да се врати поново у железничку станицу Мала Моштаница и да запоседне бункер на улазу у тунел са јужне стране. У току ноћи предузели смо напад на непријатеља и ликвидирали железничку станицу и бункер на улазу у тунел. У тој борби потпуно смо запалили: 4 вагона, 1 тенк, на коме је уништен и један топ противколац, заробљен 1 п.митраљез, граѓата од противколца, ухваћено је 5 Шваба. Уништена је пруга темељито од Барича, мост на реци -Равеници и све до тунела. Диверзанти су, предузели уништење самог тунела. Један батаљон I бригаде већ је запосео северни излаз тунела да би уништили непријатеља који је утекао у тунел са јужне стране. Ми смо јавили I бригади да у нападу не буду тако упорни, да би избегли жртве, али тунел да поруше, пошто за то већ достоји могућност. Мало касније добићете потпун извештај.

Пошто нам стижу II и IV бригада, ми ћемо извршити померање наших јединица на сектор Велика Моштаница—

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—3, к. 1078.
2 Дописано руком.

Мељак—Баћевац. Уколико има неких промена јавите нам одмах у погледу размештаја, да би знали одмах упутити нашу II бригаду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије,

. Командант,
потпуковник **Камењар**

БР. 136

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НА- ПАД НА НЕМАЧКЕ СНАГЕ У УМКИ, ОСТРУЖНИЦИ И ЖЕЛЕЗНИКУ¹

Ш Т А Б
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 110/1944
12 октобра 1944 у 23.30 час.

ЗАПОВЕСТ

(Секција Обреновац и Београд, размер 1:100.000)

Ситуација: Десно крило јединица I пролет. кор-
пуса спојило се са јединицама Црвене
армије на простору В. Плана. Један пук
' . Црвене армије вечерас стиже у Аран-
ђеловац.

Делови I пролет. корпуса заузели
су жел. станицу Рипањ. Предњи де-
лови VI личке дивизије налазе се у
Железнику. У Обреновцу и на линији
Обреновац—Барич—Умка—Остружница
налази се око 2000 непријатељских вој-
' ника, углавном Немаца.

Непријатељ саобраћа комуникаци-
јом Обреновац—Умка—Београд.

Преко Саве ка сектору Купинова
налази се X вој. бригада.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
рског института под рег. бр. 17—6, к. 787—А.

- Наш задатак:**
- узнемиравати непријатеља на комуникацији Обреновац — Умка — Београд и ликвидирати поједина мања упоришта на тој комуникацији,
 - продирати мањим одељењима у правцу Београда, испитујући непријатељске положаје и снаге,
 - одморити и средити јединице за претстојећи главни задатак — напад на Београд и
 - врхпити мобилизацију нових бораца на сектору наших јединица и то обавезно од 18 до 25 година.²

Ради извршења постављених задатака, —

н а р е ђ у ј е м о :

- 1) I бригада поставиће се на просторију села В. Моштаница, са задатком активног дејства мањим одељењима у правцу Остружнице и Умке, испитујући непријатељске положаје и снаге, као и садејства са XXXVI дивизијом, према потреби у правцу Умке (јединице XXXVI дивизије поставиће се на сектор Мислођин—Јасенак—Мала Моштаница). На овој просторији одморити и средити јединице за претстојеће акције. Појачати рад војнички и политички са новодошлим борцима. Вршити мобилизацију нових бораца са сектора на којем је бригада смештена и о овоме редовно обавештавати Штаб дивизије.
- 2) II бригада извршиће покрет 13 о.м. у 6 часова са садање просторије и сместиће се на просторију села Сремчица, активно дејствујући мањим одељењима у правцу Железника и даље ка Београду у циљу испитивања непријатељских положаја и снага. Средити и одморити јединице и појачати војно-политички рад са новим борцима. Вршити мобилизацију на сектору додељеном бригади и о резултатима и броју нових бораца редовно извештавати Штаб дивизије.
- 3) IV бригада пребациће се сутра у 6 часова ујутру са садање просторије и сместиће се на просторију села Мељак, на којој просторији бригада ће се одморити и спремити се за даље задатке.

² Види том I, књ. 14, извештај Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

- 4) Штаб дивизије налазиће се у селу Мељак.
- 5) Див. болница сместиће се са IV бригадом у селу Мељак (и Хируршка екипа).
- 6) Брдска батерија биће у саставу IV бригаде.
- 7) Штабови бригада на новој просторији тежиће да се јединице среде и што боље одморе за претстојеће задатке. Приступати самоиницијативно ликвидацији мањих непријатељских делова. Не упуштати се у отсудне борбе у погледу ликвидације јаче брањених тачака.
- 8) Јединице XXXVI дивизије поставиће се на сектор Ми-слођин—Јасенак—М. Моштаница, XI дивизија по смењивању од стране јединица XXXVI дивизије поставиће се на просторију Бањевац—Гунцати, XXVIII славонска дивизија поставља се на просторију Конатице—Дражевац—Вранић.
- 9) Иако смо пре неколико дана тражили од штабова бригада да нам најхитније доставе бројна стања својих бригада као и број ненаоружаних бораца, који подаци су хитно потребни Штабу корпуса ради тражења и доделе оружја нашим јединицама, — то ни једна бригада до данас није учинила. Ово урадити најхитније.
- 10) За протекле борбе доставити оперативни извештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије,

Начелник,
капетан
Ребула

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ВОЈВОЂАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСНА-
ЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА М. МОШТАНИЦУ¹**

Ш Т А Б
1 ВОЈ. БРИГ. 16 УДАР. ДИВ. НОВЈ
12.X.1944 г.

ШТАБУ 16 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Са бригадом, т.ј. са три батаљона, извршили смо напад на упориште М. Моштаница где се налазило 250—300 Немца и белогардејаца, који су располагали са 6—8 тешких бацача као и 4 мала, са већим бројем аутоматског оружја.

Иста посада по добијеном задатку налазила се на жел. станици као и првим кућама код станице и на улазу у тунел. Међутим Немци као и белогардејци напустили су ж. станицу пре нашег напада и посели положаје на североисточном делу села од к. 178 и према прузи.

Наши батаљони напали су на поменуте положаје на којима се непријатељ држао упорно и, услед великог броја тешког оружја, канцентрисао бацачку ватру на наше батаљоне, а такође непријатељ се надао доласку помоћи, која му је дошла око 14 часова од правца Обреновца у јачини од око 100 непријатељских војника, који су дошли на оклопном возу, а који је на себи носио два тенка и по доласку на жел. станицу обасуо је са јаком ватром наше положаје, т.ј. на село Моштаницу где се наши батаљони налазили. Непријатељ добивши помоћ такође обасуо је са јаком бацачком ватром на положаје нашег 3 и 4 бат., од које смо претрпели доста велике губитке.

С обзиром на долазак појачања као и долазак оклопног воза прекинули смо са нападом на непријатеља у току дана и задржали смо батаљоне на положајима Преват (к. 206) и према к. 178, као и на жел. станици као и у самом селу М. Мопганица.

Непријатељски возови нису заноћили на прузи Мала Моштаница, већ око 18 часова воз који је дошао око 16 часова натоварио је рањене и мртве и кренуо према Обреновцу, али у међувремену његовог бављења на жел. станици наше једно одељење бораца разрушило је пругу код к. 123

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/4а, к. 964.

према Баричу. Воз је налетео на пругу, видевши да нема куд откачио је 4 вагона који су прешли на порушеноад месту и вратио се натраг према Моштаници и продужио кроз тунел према Умки, а такође и други оклопни воз кренуо је према тунелу и продужио за Умку.

По одласку возова са станице М. Моштаница предузели смо испитиваше непријатеља око тунела као и положаје око Моштанице, и према испитивању непријатељ са главнином својих снага повукао се у правцу Умке остављајући на положајима око тунела 50—80 војника, које смо напали 12[-ог] ујутру око 3 часа са једним батаљоном и исте ликвидирали око 6 часова, који су се повукли кроз саобраћајнице у тунел и према Умки. За време ове борбе наши губитци 9 мртвих и 45 рањених, од којих 10 тешких рањеника, који су упућени за болницу, а остали лакше, од којих ће за пар дана многи изаћи из санитета.

Непријатељ је претрпео велике губитке, као и што је имао велики број рањеника јер се видело при извлачењу и товарењу у вагоне.

За време борбе заробљено је 6 непријатељских војника, Заплењено је: један пуш. митраљез „збројовка“, 4 пушке, 78 мина за бацач, три сандука „маузер“ муниције, као и друге ратне спреме.

Уништено је: 4 вагона обложена песком који служе као панцир, и један тенк, један противколац-топ, које је уништено јер исте су Немци приликом напуштања оштетили, од топа однели затварач а од тенка исто неке делове.

Порушена пруга у дужини од три кил. почев од тунела те према Баричу, као и порушени су сви бункери; тунелско окно није порушено из разлога јер није било довољно експлозива, а које је примила 5 Козарска бригада, која је нас сменила, да ће исте минирати и онеспособити.

С. Ф. — С. Н!

Начелник, п.пор. ,

Пом. комесара,

Командант, мајор,
И.² Богдановић

² Илија

БР. 138

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОЦ 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ НЕМАЦА НА
ЛИНИЈИ ГВОЗДЕЊАК—КОКОЉЕВАЦ¹**

ШТАБ
V УДАРНЕ БРИГАДЕ
О. бр. 5
12 октобра 1944 г.
Положај

ШТАБУ XXI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Данас од 11 часова водимо са два батаљона борбу против немачких снага на линији: Гвоздењак—Кокољевац. Борба се наставља, са појачдним једним батаљоном који је у 17 часова извршио бочни напад на непријатеља од правца Дрењар и Крушар. Јачина непријатеља до 14 часова била је око 400 Немаца, после ког времена непријатељ је добио појачање од око 800 Немаца са 6 топова и много више бацача, који су дошли од правца Крагујевца.

Наше јединице успеле су да непријатеља потисну са положаја Кокољевца, док још увек непријатељ држи Гвоздењак. С обзиром да смо појачали наш фронт још једним батаљоном очекујемо да ћемо овладати и Гвоздењакком.

У досадашњој борби непријатељ је имао око 26 мртвих и сجو 40 рањених, док смо ми имали 1 мрвог и 4 рањена (један теже). Целу послугу једног немачког топа смо помлатили и када смо требали да топ извучемо, непријатељ је сконцентрисао аутоматска оруђа и тако омо били у немогућности да га извучемо и до сада је остао на земљицггу између наше и непријатељске ватре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, мајор
Новак Перућница

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 1041.

БР. 161

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ О УЛАСКУ НЕМАЦА У СЕЛО МРАМОР***

ШТАБ
XI С.Н.О. БРИГАДЕ
12.X.1944

10 л²

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ

Положај

Извештавати се да су се јутрос око 7 сати непријатељске снаге у јачини од 150—200 људи пребациле преко Мораве и дошле у с. Мрамор. Наша извиђачка одељења примила су борбу одмах а убрзо им је послата помоћ. Борба се продужила доста јака. Са непријатељске стране дејствовала је и артиљерија. На положај су одмах јутрос отишла два члана овога штаба да испитају могућност контранапада. Према извештају Штаба 3 батаљона засада имамо свега 3 рањена. Опширан извештај са положаја још нисмо добили, а нити су се још вратили чланови Штаба бригаде. Чим дођу одмах ћемо послати детаљан извештај.

Штаб бригаде прееоли се јутрос из с. Поток у Азбренцицу, о чему смо вам јавили, али пошто нам је десно крило нашег положаја много удаљено то ћемо се опет вратити у с. Поток или у неко друго село које нам буде најподееније. По пресељењу одмах ћемо вас известити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
пол. комесар
Ник.³ Суботић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—3, к. 1078.

² Дописано руком.

³ Никола

БР. 144

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ МРАМОРА¹**

ШТАБ
XI СН.О. БРИГАДЕ 12^h²
12.X.1944

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ

Положај

Према извештају 3 батаљока извршен је контранапад на непријатеља, који се јутрос пребацио преко Мораве и дошао у село Мрамор и посео једну косу изнад села. Напад је потпуно успео и Немци *су најурени, тако да су у нереду бежали преко Мораве. Немаца је било, како смо већ јавили, око 150. Њихово наоружање је, колико се могло утврдити,¹ 2 тешка митраљеза и више „зорки“, као и један топ или минобацач. Ми смо имали 2 теже рањена и 3 лакше. Непријатељске губитке још не знамо.

Исто тако 4 батаљон извештава да се у Топоници виде велики пожари на самој станици, верује се да су Немци запалили своје магацине.

Других новости засада нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
пол. комесар
Ник. Суботић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—3, к. 1078.

² Дописано руком.

БР. 144

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ У СЕЛУ МРАМОРУ¹**

Ш Т А Б
Х I С.Н.О. БРИГАДЕ
12-Х-44 год.

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.

Јутрос око 5ћ наишли су Немци у јачшш од 200 до 300 војника из Ниша у правцу Мрамска. Наша чета која је била на обезбеђењу у Мрамору дочекала је непријатеља на Мраморском мосту. Непријатељ под заштитом тенкова и јаке артилериске ватре успео је да одбаци нашу јединицу на првој коси изнад Мрамора. После борбе од 30 минута непријатељ је одбацио наше до друге косе, и посео исту косу. Наша два батаљона ступили су у борбу и јаким противнападом разбили су непријатеља и потиснули га до у само село Мрамор. Непријатељ са мањим делом налази се у Мрамору на ћуприји и у две куће поред моста а остали његови делови одбачени су на десну страну Мораве. Непријатељско појачање од 200 војника које је долазило од Ниша разбијено је у колони и враћено назад.

Наше јединице се налазе у Мрамору и држе леву обалу Мораве. Примећено је да је на десном крилу непријатеља било и дражиноваца.

Немци су око 10ћ запалили две зграде веће у селу Поповцу, разлог зашто је паљено није нам познат.

Губитци код непријатеља нису нам познати, само знамо за 5 које су наши свукли али изгледа да их има још доста.

Наши губитци 6 мртвих и 13 рањених другова, од којих два теже.

Борба се и даље наставља.

Мине за немачки бацач немамо, требовали смо већ неколико пута и нисмо још добили, добро би било да нам XVII бригада да неколико мина.

Муницију смо тражили од XVII бригаде да нам пошаљу 5 до 6 хиљада; уколико нам они не даду, ми вас модимо да им наредите да нам даду пошто имају резерву.

За нас, преко оног требавања које смо вам јуче послали, потребно је још 10 хиљада енглеске муниције и 8 хиљада

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. Ж-3 к. 1078.

„маузерове". Ако има италијанске за тешку „бреду" 2 хиљаде и за бугарски „шварцлозе" 500 метака.

Известите нас што је било са нашим топом, јесте ли правили питање преко подручја.

Извештај о даљој борби послаћемо.

С. Ф. — С. Н!

Нач. штаба
Владимир Грујић

. Командант кап.
. Драг.² Д. Станковић

БР. 142

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ ПРОТИВ НЕМАЦА КОД СЕЛА МРАМОРА¹

ШТАБ XI БРИГАДЕ
XXIV ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. служб.
12.X.1944
15 часова

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ

Положај

У извештају који смо послали у 12 часова² јавили смо вам да су наше јединице извршиле контранапад на непријатеља у селу Мрамор, и потисле га преко Мораве. Код саме Ћуприје на Морави задржао се један део Немаца у бункерима, на које су наше јединице такођер извршиле оштар напад, овде се Немци још и даље држе и борба још није престала.

Наши су губици засада 6 мртвих и 13 рањених, међу којрша има приличан број теже рањених. Непријатељ има велике губитке, о чему ћемо вас известити кад добијемо тачне податке.

² Драгољуб

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/3, к. 1078.

² Види док. бр. 140.

Према извештају неких цивила који су дошли данас из Ниша, Немци се извлаче из вароши. Из државних установа грађанство разноси све ствари које су Немци оставили. *Поред тога ови цивили* извештавају да су Немци запалили жел. станицу Трупале код Топонице, исто тако причају да у Нишу влада веровање да су многе важније зграде миниране.

Везу са II прол. дивизијом нисмо могли ухватити, јер њених јединица нема у Суповцу нити у Копривници. НОО у Копривници рекао је нашој патроли да су јединице ове дивизије отишле у правцу Рибарске Бање.

Штаб наше бригаде налазиће се у селу Поток.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
пол. комесар
Ник. Суботић

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ

Положај

Шаљемо вам једног белогардејца који је заробљен код Мораве. Они су се међусобно потукли, враг би знао због чега, он је у њиховој тучи рањен. Са шим је био још један који је успео да побегне нашој патроли.³

БР. 143

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПОСЛАТИХ ДЕПЕША ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ У ВРЕМЕНУ ОД 9 ДО 12 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

Бр. 338

Бр. 339

— За В.Ш.² и Пека³ —

Наше јединице избиле на Дрину од Вишеграда до Горажда, пребациле четнике санџачке и дјелове босанских и црногорских четника преко Дрине. Сада држимо једну бри-

³ Дописано руком, оловком, на полеђини документа.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/10, к. 1253.

² Врховни штаб НОВЈ

³ Пеко Дапчевић, командант Првог пролетерског корпуса НОВЈ

гаду на просторији Ужице—Пожега, дјелове на просторији Б. Брда⁴—Рудо—Чајниче и ка Сјеници од Пријепоља. Настављају се борбе ка Сјеници, Б. Брда—Добрун, и у долини Моравице. Вршимо мобилизацију.

9 октобра, у 13.30 ћ. Пеку № 62

„ 17.10 ћ. В.Ш. № 58

Бр. 340

Бр. 341 — В.Ш., Пеку, Радовану⁵ — № 59,63,15

Бр. 342

Два батаљона III бригаде приликом напада на Вишеград убили су 265 четника, без овога добар број се утопио у Дрини. Међу убијеним и заробљеним се налази неколико-истакнутих зликоваца — вођа. међу осталим и директор Боричић. Заробљена читава болница са 3 љекара и осталим особљем, заплијењена читава комора од 65 коња, 4 тешка бацача, 3 „шарца“, 3 тал. пушкомитраљеза и друге спреме Уништена композиција од 50 вагона која је дошла од Сарајева. Ми смо имали 15 избачених из строја.

В.Ш. 10 октобар, у 10.30

Пеко —„— 13.45

Радован —„— 9.25 ћ.

Жарко⁶

Бр.345

— В.Ш. —

№ 60

Једна наша бригада држи и контролише просторију Вардиште — Вишеград —Горажде—Чајниче—Рудо—Прибој. Једна се налази на просторији Моравица—Пожега—Ужице —Чајетина. Намјеравамо једну нашу бригаду и дјелове Седме да оријентишемо на Сјеницу. Предузели смо рушење комуникација.⁷

12 октобар, у 07.35 ћ.

Жарко

Бр. 346

— В.Ш. —

№ 61

За рушење гвоздених и бетонских мостова немамо> експлозива. Нужно би било да нам упугите.

12 октобар, у 07.20 ћ.

Жарко

⁴ Бијела Брда

⁵ Радован Вукановић, командант Другог корпуса НОВЈ

⁸ Жарко Видовић, командант Тридесет седме НОУ дивизије

⁷ Види док. бр. 183.

Бр. 347

— IV бригади —

№ 46

Наши су у Вишеграду, Добруну и Вардишту. Око 1000 четника са тог сектора кренуло ка Б. Башти. Постоји могућност да се Немци извлаче од Краљева ка Вишеграду. Без обзира на све рушите темељито цесту Пожега—Ужице—Кремна и о томе извештите. Извештавајте редовно о ситуацији.

11 октобар, у 18.45 ћ.

Жарко

Бр. 348

— IV бригади —

№ 47

Трећа се не јавља јер је погинуо телеграфиста. Шифре су им такође пропале.

11 октобар, у 19 ћ.

М.

: Бр. 349

— Радовану —

№ 16

Једна наша бригада се налази на просторији Моравица—Пожега—Ужице—Чајетина. Једна држи и контролише просторију Прибој—Вардиште—Вишеград—Горажде—Чајниче—Рудо. Дјелове држимо ка Сјеници, у току наредних дана оријентисаћемо на Сјеницу четири наша батаљона и три батаљона Седме бригаде. Предузећемо рушење комуникација.⁸

12 октобар, у 09,15 ћ.

Жарко

Бр. 350

— Радовану —

№ 17

У току 14 и 15 ов.мј. наше ће јединице избити ка Сјеници и комуникацији Сјеница—Н. Пазар. Добро би било кад би неке јединице дејствовале ка Рожају од Берана.

12 октобар, у 09.25 ћ.

Жарко

Бр. 351

— Пеку —

№ 65

По избијању наших јединица на линију Вардиште—Вишеград—Горажде, око 1000 четника са тог сектора кренуло ка Б. Башти.

12 октобар, у 13,15 ћ.

Жарко

⁸ Види док. бр. 183.

БР. 144

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 12 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ НА ПРО-
СТОРИЈИ АЛЕКСИНАЦ—НИШ¹**

ШТАБ
45 Н.О. ДИВИЗИЈЕ
о. стр. пов. бр. сл.
12 октобра 1944
Положај

ЗАПОВЕСТ

(Секције: Параћин, Зајечар, Прокупље, Ниш.
Размер 1:100.000)

1. Подаци о непријатељу: На линији Ниш—Бела Паланка—Сврљиг налази се око 12.000 Немаца и 4.000 издајничких банди (дражиновци, љотићевци, Пољска стража). Детаљније податке о распореду и наоружању ових непријатељских снага добићете накнадно од об. официра дивизије.

На линији Параћин—Доња Му-шица—Криви Вир—с. Луково налази се око 8.000 Немаца. Саејав већином домаће Швабе, делови дивизије „Принц Еуген“ и друге дивизије непознате. Од тешког наоружања имају око пет батерија топова разног калибра, већи број бацача и аутоматског оружја. Од моторизације имају само камионе. Мобилишу грађанство за копање ровова а јединице постављају бочно према с. Криви Вир за одбрану самог града (комуникације).

Осим ових снага, на међупростору Параћин—Ражањ—Алексинач налази се око 2.000 издајничких банди (дражиновци, љотићевци, Пољска стража), као и изванстан део немачких снага у самом Алексинцу, број непознат.

2. Јединице Црвене армије својим предњим деловима на овом сектору избиле су према Параћину на линију с. Луково—с. Криви Вир. Друга колона преко с. Бована избила је у с. Делиград—с. Вукашиновац и пресекла главну комуникацију Београд—Ниш. На овим правцима воде се јаке борбе са непријатељским снагама. Трећа колона овлада је Књажевцем и оријентисана је на правац Сврљиг—Ниш. Четврта колона надире са правца Бела Паланка—Ниш. Докле су стигли предњи делови ове колоне непознато нам је.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института подрег. бр.38—3, к. 1078.

² Дописано руком.

3. У вези са овом ситуацијом обустављен је покрет наше дивизије на север, и главни наш задатак је садејствовати Црвеној армији на овом сектору,² ради чега

НАРЕЂУЈЕМО:

20 српска бригада Поставиће се са три батаљона на линију с. Јошаница—с. Влашко Поље³—с. Врмца.⁴ Два батаљона обавезно и стално држати на линији Лозица—Кулајна (жел. станица Криви Вир), са задатком дејства на комуникацију с. Луково—с. Криви Вир, и садејства на поменутој линији јединицама Црвене армије. Са једном четом запосести Седло (к. 639—к. 649, северно од Влашког Поља) и главни задатак овог батаљона био би да спречи продор непријатељских снага из с. Лукова тим правцем, а у затварању истог да садејствује према потреби осталим батаљонима. Један батаљон (две чете) оставити око Облог Брда (к. 653), који ће бити непосредно везан на овом правцу са јединицама Црвене армије и садејствовати у борбама око с. Луково. По ликвидацији непријатеља на линији с. Луково—с. Криви Вир, са бригадом се одмах оријентисати на правац Ћићевац—Ражањ. Главни задатак био би разбијање четничких банди на поменутом правцу и садејство јединицама Црвене армије на правцу Делиград—Алексинац. Уколико буде неких измена (у међувремену) у погледу операција јединица Црвене армије, а у циљу усклађивања нашег садејства, **издаћемо** вам накнадно нови задатак.

23 српска бригада Два батаљона који су у с. Николинцу извршиће покрет сутра 13 о.м. на просторију с. Галибабинац. Маршрута: с. Николинац—с. Дуго Поље—Ковиљача—Чашке (к. 1113)—Ждрело—с. Галибабинац. 14 о.м. померити се са исте про-

² Види док. бр. 182.

³ Влашко Село

⁴ Врмца

⁵ Ковиљак (триг. 1138)

сторије на просторију с. Лалинац—с. Грбавче (западно-северозападно од Сврљига). У духу овог издати наређење батаљонима који су са друговима на челником и замеником команданта нч сектору око Књажевца да што пре и најкраћим путем избију на поменути просторију с. Лалинце—с. Грбавче. Главни задатак бригаде је садејство на истом правцу јединицама Црвене армије у нападу на Сврљиг, а по ликвидацији Сврљига оријентисати се према Нишу садејствујући јединицама Црвене армије.

24 српска бригада Поставиће се (три батаљона) на линију с. Добрујевац—с. Катун са главним дејством на комуникацију Алексинац—Ниш. На овом правцу у пуној мери треба да се испољи дејство у пресецању исте постављењем нагазних мина (које ћете добити у довољној количини) и маневришући у постављању заседа ради постизавања што већег изненађења код непријатеља. Један батаљон оставити на линији с. Суботинац—с. Краљево ради заштите бока Црвене армије која је избила у Делиград и садејства са истом на поменутом правцу. По избијању 20 бригаде на линију Ражањ—Ћићевац овај батаљон ћете повући у састав бригаде са главном оријентацијом бригаде према Нишу.

4. Веза: 23 и 24 бригада одржаваће међусобну везу и редовно једна другу обавештавати о ситуацији и променама на свом правцу. Такође поново подвлачимо и скрећемо пажњу, нарочито штабу 20 и 24 бригаде, на достављање редовних извештаја овоме штабу и одржавање боље курирске везе са нама. Све промене у погледу непријатељских снага и вашег дејства достављати најхитније овоме штабу како би могли на време предузети потребне мере и оријентисати главнину снага према развоју ситуације на појединим секторима.

5. У погледу обавештајне службе треба се антажовати До максимума и пружити пуну помоћ об. официрима. Ово је нарочито потребно сада с обзиром на развој догађаја, и Честе промене у погледу непријатељских снага, а како би

с истим променама могли на време упознати јединице Црвене армије, које од нас свакодневно траже те податке.

6. Даље, скрећемо пажњу штабовима бригада на потребе већег активизирања и залагања у погледу рада у јединицама и извођењу задатака. Сви борци обавезно (а руководиоци посебно) морају бити детаљно упознати са задатком и садејством суседним јединицама. Политкомесари нарочито гроба да се ангажују у погледу политичке припреме бораца за извођење задатака.

7. С обзиром на садашњу повољну ситуацију и присуство Црвене армије треба што више користити за учвршћивање јединица и попуну са новим људством, али ову попуну вршити првенствено на добровољној бази, узимајући омладину. Уколико пак не буду се одазивали у довољном броју, онда преко команди места (подручја) вршити мобилизацију.

8. Исхрана јединица: Као што смо раније нагласили, снабдевање треба вршити преко наших позадинских власти, али треба строго водити рачуна о исхрани људства и ангажовати се у пуној мери, без обзира на борбе, што је нарочито дужноет политкомесара, и не сме се дозволити да људство гладује.

9. Штаб дивизије, дивизиска болница и интендантура остаће до даљњег на иетом месту у с. Ресник. С обзиром на приличну раепроетрањеноет јединица до даљњег ћемо хируршку екипу задржати на Озрену, с тим што ће бригада најхитније упућивати директно на Озрен теже рањенике и то најбржим превозним средствима. У ту сврху ставићемо бригадама на расположење по једна санитарска кола, те у вези с тим потребно је да нас брикаде извести где им најближе могу стајати санитарска кола за превоз рањеника.

Садејствујући Црвеној армији треба користити моменат за наоружање наших јединица, а њихови штабови у погледу тога рекли су нам да све оружје које се заплени од Немаца припада нашим јединицама, пошто га они уопште не користе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник, Командант-п.пуковник,

Сава Радоичић, с. р. Раде Зорић, с. р.

Начелник штаба-п.пуковник,

Милан Абрамовић, с. р.

Да је препис веран оригиналу тврди и оверава

Начелник штаба
пошуконик,

(М.П.)

Милан Абрамовић

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПОСЛАТИХ ДЕПЕША ГЛАВНОГ
ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 /
ГОДИНЕ¹

- 13 гр- 39 13-X-44
46 див.[изија] ослободила Врање. Немци се повлаче ка Бујановцу. У борбама код Белог Поља убијено 50 Немаца, уништено 4 топа и електрична централа.
- 14 гр. 133 13/X-1944
Ситуација код Ниша. Немци бране Клисуру северно од Дољевца, Селичевицу и Плочу. Јачом колоном покушавају да се пробију од Ниша ка Прокупљу, помогнути тенковима. Већ 2 дана XI бригада во-ди са њима жестоке борбе на просторији: Мрамор—Мерошина—Азбресница и одбија све нападе. Непријатељски губици преко 100 мртвих и већи број рањених. Ми имамо 9 мртвих и 13 рањених. Бугари избили у Орљане и Пејковац и надиру ка Мерошини и Мрамору. Јединице XIII корп. на линији Дољевац—Вабичко. Бугари воде борбу у рејону Плоче.
- 15 гр. 62 13/X-1944
Јединице II прол. див. 12 о.м. у долини Јужне Мораве ликвидирале непријатељска упоришта Корман, Љубеш, ЂШИС, Трубарево, Церово, Браљину. Срушена 2 воза, убијено 57 Немаца. Запаљен 1 тенк и 10 камиона ратне опреме.
- 16 гр. 47 13/X-1944
Јединице XII.VI див. у борбама око Врања убиле већи број Немаца и 40 заробиле. Косовске бригаде дејствују на просторији Бујановац—Прешево и задају непријатељу осетне губитке.²

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—1, к. 184.

² Све депеше су упућене Врховном штабу НОВЈ.

БР. 161

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА ЗД
НАПАД НА ОСТРУЖНИЦУ, ЖЕЛЕЗНИК И ЖАРКОВО¹**

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
0. бр. 51
13 окт. 1944 год.
у 10.50 ч.

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

ЗАПОВЕСТ

(Секција Обреновац и Београд раз. 1:100.0(30))

Ситуација: Моторизоване једигаице Црвене армије прошле су кроз Тополу. У садејству са јединицама I корпуса заузеле су данас Младеновац и крећу се ка Београду.

Непријатељ држи упоришта Умку, Остружницу, Железник и Ресник. По добивеним обавештењима у Жаркову и Кнежевцу налази се јака непријатељска артиљерија.

Наш задатак: Са две дивизије ликвидирати горе поменути упоришта и надирати ка Београду, уз садејство са VI пролетерском дивизијом. Са осталим нашим снагама блокирати Обреновац, које ће бити уједно корпусна резерва за напад на Београд.²

Ради извршења постављеног задатка,

НАРЕЂУЈЕМО:

1.— XXVIII славонска дивизија извршиће нокрет данас, 13 ов.м. по пријему ове заповести правцем: друм Вранић—Цветков Гроб—Сремчица—Железник ка Жаркову и десно до жел. пруге Рипањ—Ресник—Кнежевац—Топчидер.

Задатак ове дивизије јесте ликвидација **непријатељског** упоришта Железника и надирање ка Београду, ликвидирајући постепено Кнежевац и Жарково.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—2, к. 866.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

Везу одржавати десно са VI пролетерском дивизијом, а лево са XVI војвођанском дивизијом.

2. XVI дивизија извршиће покрет данас, 13 ов.м. у 16.00 часова у правцу Остружнице па даље ка Чукарици.

Задатак ове дивизије јесте ликвидација Остружнице, а по потреби садејство са XXVIII дивизијом у циљу ликвидације Железника и Жаркова.

Везу одржавати десно са XXVIII славонском дивизијом, а лево се наслањати на Саву.

3.— XXXVI дивизија остаје на одређеној просторији заповешћу овога штаба О. бр. 50 од 12 ов.м.,³ као корпусна резерва.

Задатак ове дивизије остаје исти који је био одређен поменутом заповешћу.

Везу одржавати са XVI дивизијом, и по потреби са њом садејствовати у ликвидацији Остружнице и затварању друма Обреновац—Београд.

4.— XI дивизија остаје и даље на просторији Баћевац—Гунцати са задатком сређивања и одмора.

Задатак ове дивизије јесте садејство са XXXVI дивизијом у блокади Обреновца, а по потреби потпомагање надирања XVI и XXVIII дивизије ка Београду.

5.— Брдска батерија остаће у саставу XVI дивизије, а по потреби садејствоваће и у операцијама XXVIII дивизије.

6.— Штаб корпуса налазиће се у с. Шиљаковцу.

7.— Приликом надирања ка Београду, услед уског простора, не треба развијати све јединице, већ наступати са мањим снагама остављајући веће резерве са којима подхрањивати први борбени ред. Избегавати нагомилавање снага на уским просторијама, како би се избегли непотребни губитци од непријатељске артиљерије и авијације.

8.— Надирање ка Београду изводити постепено одржавајући уску везу са суседним једрицама. Не истрчавати сувише напред.

9.— Напомиње се штабовима дивизија да ова заповест није за напад на Београд, већ само за подилажење на полазне положаје, а заповест за напад на Београд издаће се накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса

(М.П.)

В. д. начелника
п.пуковник
Арт.⁴ Хрибар

³ Види док. бр. 126.

⁴ Артур

БР. 161

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОСМЕ ЦРНОГОРСKE УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА БЕОГРАД ПРАВЦЕМ: ДЕДИЊЕ—ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА—САВСКИ МОСТ—САВСКО ПРИСТАНИШТЕ¹

Ш Т А Б
VIII ЦРН. УДАР. БРИГАДЕ
Оп. бр. СЛ
13-X-1944 г.
у 21,30 часова

ШТАБУ БАТАЉОНА, БРИГАДНОЈ ИНТЕНДАНТУРИ
И АМБУЛАНТИ

Положај

Црвена армија у 16 часова данас отпочеће са нападом на Београд, с тим што ће јој први циљ бити ликвидација Авале.

Наша дивизија са наслонем на цесту и Црвену армију продираће преко Бањице за Београд.

Лијево од нас нападаће преко Топчидера VI личка дивизија.

Наша бригада добила је задатак да продире преко Дедиња у град и избије на Жељезничку станицу, Савски мост и Савско пристаниште.²

Десно од нас преко Бањице продираће I бригада ка Теразијама и центру града, која ће се наслањати на Црвену армију.

У вези горњег

н а р е ђ у ј е м о :

1.— Све јединице наше бригаде ноћас у 23,30 часова извршиће покрет правцем Рипањ — Ресник — Раковица—Дедиње.

По доласку на проеторију Раковица батаљони ће ту оставити радне водове, интендантуре итд. На истој просторији задржаће се бригадна амбуланта и интендантура. За обезбјеђење ових дјелова Штаб 4 батаљона оставиће једну своју пјешачку чету (најбоље ону која је данас била са бојном комором).

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/2, к. 872.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Осме црногорске ударне бригаде од 31 октобра 1944 године.

2.— 2 батаљон кретаће се поменути правцем на челу колоне у претходницу бригаде. Главнину сачињаваће 3., 1. и 4. батаљон, интендантура, бригадна амбуланта и чета 4. батаљона као заштитница.

Уколико не наиђемо на непријатељски отпор од Дедиња, исто ће наш 2. батаљон нападати са југозападне стране десном обалом Топчидерске Реке, а са јужне и југоисточне од ушћа Бањичког Потока у Топчидерску Реку нападаће 3. батаљон.

По овлађивању Дедињем 2. батаљон продираће правцем Сењак—фабрика хартије „Милан Вапа"—десна обала Саве—Жељ. станица.

3. батаљон такође по овлађивању Дедињем продужиће са упадом правцем Дедиње—кафана „Мостар"—Губеревац—пресијецајући Сарајевску и Босанску улицу—Земунски мост—Савско пристаниште.

3.— Као непосредна резерва 2. батаљону биће 4. батаљон, а 3. батаљоку наш 1. батаљон и кретаће се непосредно иза њих.

2. и 3. батаљон имаће за задатак брзо продирање на одређеним правцима и избијање на десну обалу р. Саве.

4.— 1. и 4. батаљон кретаће се на правцу 2. и 3. батаљона како је то горе наведено и запосиједаће већ освојене објекте као и приступити ликвидацији појединих отпорних тачака које и даље буду пружале отпор и тако омогућавати даље продирање нашег 2. и 3. батаљона.

Штабови батаљона остављаће код освојених магацина, објеката и слагалишта најнужнији број људства за обезбјеђење истих, док ће са осталим дјеловима тежити ка извршењу задатка. Ово ће чинити нарочито 1. и 4. батаљон.

Штабови батаљона настојаће да за овај напад припреме, што боље људство и по упаду у град користе куће и споредне улице за брже продирање, и у случају наиласка на јача непријатељска упоришта, иста опсадирати са најпотребнијим бројем људства, док ће са осталим дјеловима продирати даље.

Веза између батаљона, као и сусједних јединица треба да буде што чвршћа.

Скреће се пажња штабовима батаљона на достојанствено држање бораца и руководилаца у нашем главном граду.

Апелујемо на све борце и руководиоце наше бригаде да даду све од себе на извршењу овога задатка, како би тиме оправдали повјерење које нам је указано.

Уговорени знаци Црвене армије: „Овдје смо" — шест црвених и зелених ракета.

„Тамо нелријатељ“, илм „Тамо ситуација нејасна“ — беле ракете, но ако се на тим мјестима налазе наше јединице одговорити црвеним ракетама.

Црвена ардтаја ће по продору у град једном колоном скренути ка Обреновцу за обезбјеђење, а другом ће прећи Саву ради заузимања Земунског аеродрома.

По ликвидацији града посада истог биће I и V дивизија и наставити чишћење и примити стражу од Црвене армије на свим магацинима, слагалиштима, установама, сем страних поеланстава.

По ликвидацији наша бригада посјешће десну обалу р. Саве од Савеког моета до Савског пристаништа, док ће се I бригада размјестити око министарства војске и Калемегдана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар-мајор, Командант-мајор,
П.С. Од Штаба дивизије добили смо сљедећи радиограм:
„И даље мобилишите нових бораца. Бригада може да броји до 3.000 људи. Преко овога броја мобилисане нама упућивати“.

Попуните своје јединице београдским пролетаријатом.

БР. 148

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА МАРШ ПРАВЦЕМ: РАЉА—БЕЛИ ПОТОК—РАКОВИЦА¹

ШТАБ
XIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
„РАДЕ КОНЧАР“
Дана 13-X-1944 године

I батаљона
II батаљона
Штабу: III батаљона и командама самост.
IV батаљона јединица
V батаљона

Ситуација. Вечерас у 18 часова руски Тенковски корпус са просторије Авала отпочео је напад на

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/3, к. 1078.

² Види док. бр. 140.

Београд. У нападу учествује наша I и VIII бригада.

I бригада напада правцем Бели Поток—Липак—(к. 132)—Бањица—Теразије, а VIII црног. бригада правцем Гољино Брдо—Дедиње—Железничка станица—Савски мост и Савско пристаниште. Лијево од нас напада VI дивизија, а десно V дивизија. Наша бригада биће у другом борбеном реду,² позади VIII црног. бригаде, а III бригада биће позади I бригаде. У вези норих задатака и покрета наше бригаде.

НАРЕЂУЈЕМО:

- Задаци
- 1) I пролетерски батаљон креће на челу колоне цијеле бригаде правцем Раља—Авала—Бели Поток до Раковице, код Раковице ће добити правац за Дедиње који је пречи.
 - 2) За I батаљоном креће III батаљон, за III креће II батаљон, за другим креће IV батаљон, за I батаљоном креће V батаљон, санитет, интендантура; чета за везу и комора Штаба бригаде налазиће се испред санитета.
Штаб бригаде на челу I батаљона.
 - 3) Распоред наше бригаде биће на Дедињу, гдје ће батаљони добити на лицу мјеста распоред од дежурног официра бригаде, а распоред осталих снага које улазе у Београд биће сљедећи:
I пролетерска бригада у центру града прима дужност Озне. III бригада, артиљериски дивизион и болница биће на Бањици. VIII црног. бригада биће на десној обали Саве држећи Железничку станицу и оба моста на Сави. V дивизија налазиће се у Алексеандровој улици. Источним и сјеверним дијелом Београда Црвена армија ће са једном тенковском колоном кренути за Обреновац, а са главним такођер ће кренути у другом правцу. Тај покрет Црвене армије биће послје заузећа Београда, одмах.
Покрет цијеле бригаде биће тачно у 5 сати ујутро.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Тринаесте пролетерске бригаде од 18 октобра 1944 године.

Мјесто кондентрације биће у с. Бабаш с тим што ће I батаљон сачекати колону у Раљи, гдје ће примити заставу на чело. Са зборног мјеста се већ мора кренути тачно у 5.30 сати 14 о.м.

На извршење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант мајор
Жежељ М.³

П.С. V батаљон ће дати једну чету бригади за заштитницу.⁴

БР. 149

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ БЕОГРАДА¹

ШТАБ
У-е УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Положај, 13.X.1944 г.
22 њ

ШТАБУ I И IV КРАЈИШКЕ И XXI ШУМАДИСКЕ БРИГАДЕ И ШТАБУ АРТ. ДИВИЗИОНА

Положај

12 ов. м. по подне и ноћу 12/13 ов. м. IV бригада, у садејству са трупима Црвене армије, ослободила је Младеновац. Немци су претрпели велике губитке. Између осталог, заплењена су 3 исправна камиона, уништено 10 камиона и оштећена 2 тенка „Тигар“. Заплењен је један топ и друга спрема. Немци су ватром наших јединица само на једном сектору имали 45 мртвих. Неспоразумом руски топови тукли су једно краће време наше јединице у граду, тако да смо имали од те ватре 7 мртвих и 15 рањених.

³ Милан

⁴ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—1, к. 782.

Јединице I бригаде ликвидирале су непријатељске посаде на жел. станици Сува Чесма и Умчари, а XXI бригада нападала је жел. станицу М. Пожаревац, не знамо још да ли је ликвидирана.

Према добијеним подацима и извештају СИБ-а,² јединице Црвене армије су ослободиле Смедерево.

Података о непријатељу немамо никаквих, услед слабог рада об. службе.

Наше јединице у току 14 ов.м. извршиће краће померање према Београду да бисмо имали контакт с непријатељем и чвршће се повезали са јединицама Црвене армије које надиру од Младеновца и Смедерева.³

Н а р е ђ у ј е м о :

I бригада 14 ов.м. у 10 часова извршиће покрет главнином снага на сектор с. Бегалица са задатком да испита варошицу Гроцка и околину. Ако се на том сектору налазе немачке снаге, према ситуацији и могућностима — ликвидирати их. Успоставити везу са јединицама Црвене армије које ће вероватно напредовати од Смедерева. Мање снаге задржати код с. Умчари, односно одавде их упутити према с. Колари ради успостављања везе са јединицама Црвене армије на том правцу и истовремено ради контроле тога правца, јер се може десити да туда буде још неликвидираних немачких јединица. После овог извршеног задатка, ова јединица I бригаде треба да крене у састав главнине.

XXI шумадиска бригада извршиће покрет 14 ов.м. у 11 часова и то: са два батаљона у северне засеке Мале Иванче са задатком дејства на међународни друм и на жел. пругу, а два батаљона упутити у с. Врчин ради испитивања тога сектора и ликвидације непријатеља ако га буде у селу или на жел. станици. Са овим батаљонима ићи ће извиђачка чета IV бригаде.

IV крајишка бригада извршиће покрет 14 ов.м. у 10 часова на сектор с. Поповић—М. Иванча са задатком дејства на сектор око Раље, ако буде непријатеља. Штаб IV бригаде треба и даље да садејствује јединицама Црвене армије које напредују од Младеновца. О овом се споразумети са штабом совјетске јединице на том правцу и са њим одржавати стални контакт.

Штаб арт. дивизиона кретаће се са IV бригадом ради обуке људства у руковању заплењеним топовима. Собом ће повести и топ 80 мм.

² Совјетски информативни биро

³ Види том I, кн>. 14, извештај Штаба Пете НОУ дивизије од •м октобра 1944 године.

Јединице у покрету треба да иду у колонама у дубинском распореду и да обратe пажњу на непријатељско дејство из ваздуха.

Штабови бригада треба да одржавају директну везу и да се узајамно обавештавају о ситуацији а и због садејства.

Штаб дивизије кренуће 14 ов.м. у 8 часова из Дубоне и сместити се у с. Поповић.

Штабови бригада задржаће своје тешке рањенике у бригадним амбулантама док нас не пристигне дивизијска болница која се још налази код X бригаде. XXI српска бригада своје теже рањенике треба да шаље за хируршку интервенцију I или IV бригади, јер обе имају хируршке екипе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник:

Илија Матерић

Командант, пуковник:

Милутин Морача

БР. 150

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ УМЧАРА¹

Ш Т А Б
I К.Н.О УДАРНЕ БРИГАДЕ
V НОУ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
Дне 13/X 1944 год.

ШТАБУ V НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Једну чету нашег I батаљона упутили смо у правцу Смедерева и она је у с. Петријеву ухватила везу са јединицама Црвене армије. Ова нас је чета извијестила да се јединице Црвене армије налазе на положајима око Смедерева и да спремају напад на град. Такођер су црвеноармејци изразили жељу да заједно са њима при освајању града учествују јединице НОВ. У вези овога кренуо је наш I и II батаљон са командантом бригаде и помоћником политко-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/3, к. 1078.

² Види док. бр. 140.

месара у 24 сата правцем Смедерево да учествују у операцијама приликом заузимања града заједно са јединицама Црвене армије.

Остале наше снаге распоређене су на сектору Умчари—М. Орашје и затварању правца од Смедерева уколико би какве мање групе Њемаца покушале да се пробију овим правцем. Такође одржавамо везу са јединицама XXI С.[рпске] У.[дарне] бригаде у М. Пожаревцу. Као помоћ за ликвидирање непријатељског упорриша у М. Пожаревцу послали смо овој бригади 2 бадача и 1 противколски топ, док смо други топ смјестили на комуникацији Орашје—Смедерево да га имамо за случај наиласка непријатељске моторизације.

Као што смо вам јавили радиограмом, још синоћ смо ликвидирали непријатељско упориште Умчари. У синоћњем писменом извјештају навели смо да је заробљено 22 бјелогардејца, међутим, то нису били бјелогардејци већ црвеноармејци (Узбечи) који су као њемачки заробљеници примили оружје. Они у овој борби која се синоћ водила нису пуцали и ми смо одлучили да их распоредимо по нашим јединицама. Они су такође изразили жељу да остану у нашим јединицама⁴ и обећали да ће се добро борити против Њемаца. Након што су се у Умчарима предали ови црвеноармејци, у бункерима је остало 14 Њемаца који су се још извјесно вријеме борили, а онда са ручним бомбама извршили пробој кроз наш строј. Приликом пробоја 2 су Њемца погинула, а осталима је успјело да побјегну. За овај акт добро им је дошла помрчина.

Приликом ове акције укупни губици непријатеља су: 4 мртва, 3 рањена и 22 заробљена. Заплијењена је 21 пушка, двије полуаутоматске пушке, један пиштољ, 10 шињела и друге спреме.

Наши губици су 8 рањених и 2 мртва.

О акцији I батаљона на Суву Чеему јавили смо јучер.

У сагласности са позадинским властима вршимо мобилизацију људства и коња. Данас смо мобилисали 160 бораца и 10 коња. Сјутра ћемо такође наставити са мобилизацијом уколико не буде-покрет.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ,
начелник, капетан:
Антун Баљез

(М.П.)

БР. 160

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ МЛАДЕНОВЦА¹**

Ш Т А Б
IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. сл.
Дне 13-Х-1944 год.

ШТАБУ У-е НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Извјештај о акцији коју смо водили 12 ов.мј. са Нијемцима.

Јучер, тј. 12 ов.мј. извиђачки дјелови Црвене армије стигли су код нас у село Ковачевац у 10 часова, а по доласку истих упознали смо их са положајима непријатеља и снагама непријатеља. Исто тако упознали смо их о распореду наше дивизије. По доласку њихових снага поставили смо наше батаљоне на сљедеће секторе.

III батаљон још у току 11 ов.мј. упутили смо на сектор Крива Липа—Варовница са задатком затварања правца АД Младеновца и Младеновцу, с тим да спусти једну своју чету са 2 противтенковске пушке испод села Влашке на међународни друм и да омета непријатељу -саобраћај, док су друге чете имале задатак да дејствују на цести Орашје—Младеновац, јер смо претпоставили да непријатељ може користити и ту комуникацију, а такођер нисмо смјели спустити веће снаге на међународни друм, пошто су јаке непријатељске *шаге биле* на истом.

IV батаљон поставили смо на сектор Трновље—Рајковац—с. Младеновац са задатком дејства ка међународном друму у Младеновцу, с тим што смо спустили сва аутоматска оружја и 2 пушке противтенковске, а веће дјелове пјешадије задржали на коти Атмановац (290)—Серава.

I батаљон поставили *сво* на сектор Дебљак—Границе са задатком дејства са једним батаљоном Црвене армије који је наступао од Влашког Поља и главном пругом Палаика—Младеновац, а један батаљон и све приштабске дјелове задржали смо на сектору села Ковачевац.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 1089.

² Види док. бр. 182.

За овај упад у град наш батаљон није добио наређења, нити је штаб батаљона издао наређења командама чета, већ су борби самом иницијативом учествовали у град. За време те борбе наша бригада заробила је 15-16 Руса, залепљено је 3 испарна камиона и срушено и оштећено 10 камиона, 2 тенка "ТИГР", заробљен је један топ 37 мм са доста граната. Залепљено је неколико парти одјела и остале опреме.

Наш изјатевак губитци у аутомобу нису нам познати, јер су сваког копања ве одули већи број мртвих и рањених. А на сектору нашег IV и III убијено је 45 њиха које смо похићали.

Наши губитци од непријатељске ватре у Ресу износила дана 2 лева друга, док смо од руских капуца имали 7 мртвих, 15 рањених од којих је један умро и 4 нестали. Они нестали изгледа да се налазе 2 у нашој болници а 2 Руса који су према изјеленима Црвене Армије и деле намамо шта је сви ма било.

То да таче нашег дејства било је ошамачено и борби су похитали са при помоћу Црвене Армије и храбрости и узарности наших јединица на развојара руских војника и официра. Само је за била грена артиљерија који су нам јавила да неће бити туђи са артиљеријом и да се може вршити упад у град. Војни они су и деле почели да туку што нам је сва како наредити немо губитке.

Јулер у разговору са Црвеноармејцима и официрима види се да све заробљене Туркестанце који су заробљени у овим последњим акцијама треба похићати и на линији изјест. пострелати. Ми нисмо хтели предузети стрелаше без нашег знања већ смо их похићали и упуталимо их како смо се можете у изјеленима са Русима једити шта знате.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Политкомесар
Милетин

По доласку руских баача и артиљерије отпочели су са нападом у 15 часова, а док су руски моторизовани дјелови кретали се од Тополе ка Младеновцу и водили су жестоке борбе на сектору жељ. станица Грабовац—Сековиште—Међулужје и јужно од Младеновца.

Наш I батаљон у садејству једне чете Црвене армије успјели су стјерати непријатеља који се налазио источно од Младеновца испод села Границе и села Младеновца. Непријатељ се повукао у центар града одакле је давао даљи отпор. Наш I батаљон и даље је наставио борбу и продужио настапање у град, али ради јаким непријатељских снага и минобацачке ватре батаљон смо повукли један километар источно од Младеновца.

Моторизоване јединице Црвене армије успјеле су потиснути непријатеља са сектора Велике Ливаде—Међулужје и стићи до 17 часова на окуку јужно од Младеновца 1—2 км. Доласком совјетске моторизације у непосредну близину града, ми смо се налазили са штабом њиховог батаљона на коти Дебљак и одржавали телефонску везу са њиховим снагама гдје смо их упознали са положајем наше бригаде као и положајем III Пролетерске бригаде. За то вријеме непријатељ је повукао своје снаге у град одакле је наставио дужу борбу против руске моторизације и наших дјелова који су нападали на источном правцу. Борба се наставила са великом жестином и руска артиљерија и „каћуше“ су почеле тући град и околицу града. Наш I батаљон и једна чета Црвене армије која је била до града на нашем лијевом крилу повлачили су се ка непријатељу, а уласком руских тенкова у предграђе града са јужног правца бацали су ракетле лијево и десно од града, са чим су означавали гдје треба тући руска артиљерија. За то вријеме непријатељ је почео напуштати град и повлачити се ка Београду.

Наш I и IV батаљон као и једна чета III батаљона спустили су се на међународни друм у непосредну близину града и ометали непријатељу повлачење из града, док је I батаљон без наређења улетио у град, а руски топови и „каћуше“ почели су понова да бију сјеверни дио града и комуникацију која води ка Београду. Ми смо хитно извијестили штаб њиховог пука и борба није трајала свега 2—3 минута, али за то вријеме Руси су избацили из „каћуша“ око 300 граната које су пале у град и око наших бораца који су улазили у град. За овај упад у град наш батаљон није добио наређења, нити је штаб батаљона издао наређења командама чета, већ су борци самом иницијативом улетјели у град. За вријеме те борбе наша бригада заробила је 15—16 Руса, заплијењено је 3 исправна камиона и сру-

шено и оштећено 10 камиона, 2 тенка „ТИГАР," заробљен је један топ 37 мм са доета граната. Заплијешено је неколико пари одијела и ситне спреме.

Непријатељски губици у људству нису нам познати, јер су Швабе успјеле одвући већи број мртвих и рањених. А на сектору нашег IV и III батаљона убијено је 45 Шваба које смо поскидали.

Наши губитци од непријатељске ватре у току читавог дана 2 лакше рањена друга, док смо од руских „каћуша" имали 7 мртвих, 15 рањених од којих је један умро и 4 нестала. Ови нестали изгледа да се налазе 2 у нашој болници а 2 Руса који су прешли дјеловима Црвене армије и даље не знамо шта је с њима било.

Што се тиче нашег дејства било је одлично и борци су показали примјером Црвеној армији о храбрости и ударности наших јединица, што се види из разговора руских војника и официра. Само је била грешка код руских артилераца који су нам јавили да неће више тући са артилеријом и да се може вршити упад у град. **ДОЧРШ** они су и даље почели да туку, што нам је свакако нанијело непотребне губитке.

Јучер у разговору са црвеноармејцима и официрима види се да све заробљене Туркестанце који су заробљени у овим последњим акцијама треба поскидати и на лицу мјеста постријељати. Ми нисмо хтјели предузети стријељање без вашет знања, већ смо исте поскидали и упутићемо их код вас па ви можете у споразуму са Русима радити шта знате.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ I

Помоћник политкомесара
капетан:
Милан Трнинић

Командант, мајор:
Вид Бодирожа

(М.Д.)

БР. 161

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
НАПАД НА БЕОГРАД ПРАВЦЕМ РИПАЊ—ПИНОСАВА
—РАКОВИЦА—ТОПЧИДЕР¹**

ШТАБ VI ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

О. бр. службено

13. X. 1944

ЗАПОВИЈЕСТ

— Секција Београд 1:100.000 —

Податци о непријатељу: Ж. ст. Рипањ: око 60 Шваба и љотићеваца са 2 аутоматска оруђа. Авала: јаче непр. снаге. У Белом Потоку непр. артиљерија и штаб 117 „Јегер“ дивизије. Ресник ж.ст.: мањи број непр. војника. Кијево ж.ст.: мање непр. снаге са 2 т. бацача. Раковица ж.ст.: око 70 Шваба и љотићеваца. Кнежевац: у пролазу по неки Шваба, четник и љотићевац. Бањица—Дедиње—Топчидер—Жарково: јаче непр. снаге и утврђења.

У Београду се налазе двије моторизоване њемачке дивизије и једна оклопна дивизија.

Распоред артиљерије: Бањица: 6 топова 105 м/м. Баново Брдо: 5 топова 105 м/м. У Белим Водама код водовода 1 топ непознатог калибра. На савској обали код жељ. моста два топа од по 4 цијеви.

Појавом наших снага са јужне стране Београду, непријатељ ће вјеројатно појачати посаде на Бањици, Дедињу и Топчидеру.

Наша дивизија има задатак да у заједници са осталим снагама нашег корпуса, трупима Црвене армије и дијеловима XII корпуса ослободи Београд.²

У циљу извршења предњег

Н а р е ђ у ј е м о :

1) II бригада, Напада општим правцем ж. ст. Рипањ
брд. дивизион: Пиносава — Ресник — Манастир Раковица—
Раковица—Топчидер. Артиљеријом потпомогати III бригаду.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—1, к. 797.

² Види у 14 књ. извод из Операциског дневника Штаба Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

Десно одржавати везу са дијеловима I дивизије, а лијево са нашом III бригадом.

2) III бригада, инж. чета: Напада општим правцем Рушањ—Кијево—Кнежевац—Топчидер. Координирати рад са II бригадом и дијеловима XII корпуса.

Десно одржавати везу са нашом II бригадом, а лијево са дијеловима XII корпуса.

3) Космајска бригада: Кренуће са садање просторије правцем Лисовић—Смрдан—Цветков Гроб—Петров Гроб—Пиносава и даље се кретати за II бригадом, као резерва.

Тијесну везу одржавати са II бригадом и дијеловима I дивизије.

-4) I бригада: Кренуће са садање просторије правцем за III бригадом и служити као резерва.

Протоколски топ са послугом упутити у састав III бригаде.

Везу одржавати са III бригадом и дијеловима XII корпуса.

Оставити потребно осигурање код див. болнице која ће се за прво вријеме смјестити у с. Гунцати, а по избијању наших снага на линију Манастир Раковица—Кнежевац болница [ће прећи] у Рушањ.

5.— Исхрана јединица са терена.

6.— Штаб дивизије кретаће се позади II бригаде, гдје нам слати извјештаје. Интендантура дивизије у Рушњу.

7.— Извршењу задатка приступити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник,
Н.³ У Пенновић

Командант, пуковник,
Ђ.⁴ Јованић

Достављено: Штабу I, II, III и
Космајске бригаде
у 11 часова.

³ Никица

⁴ Ђоко

**ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ШЕСТЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДО 10 ОКТОБРА 1944
ГОДИНЕ¹**

ШТАБ VI ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
13 октобар 1944

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ

Доставља се извод из оперативног дневника ове дивизије за вријеме од 1—10 ов.мј. и то:

1-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом извршио је покрет из с. Градојевића за Каону. Остале секције дивизије налазиле су се при бригадама.

I бригада налазила се на положајима сјеверно од с. Владимираца, са задатком затварања правца Шабац—Коцељево.

II бригада налазила се у покрету са циљем да нападне непријатеља, ко-ји се послѣ повлачења са/Цера налазио на линији Јазовник—Крњић—Буковица. Бригада је углавном била оријентисана Шабац—Дебрц са задатком: избјање на комуникацију Шабац—Обреновац и пресијецање исте.

III бригада се налазила у с. Мровска као див. резерва. Један батаљон налазио се на осигурању див. болнице у Градојевићу.

2-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом извршио је покрет из с. Каоне за с. Крнуле. Брдски дивизион налазио се са II бригадом а остале секције са III бригадом.

I бригада налазила се на положајима сјеверно од Владимираца на затварању правца од Шапца. Дубља извиђања вршена су у правцу Шапца.

II бригада налазила се на положајима према Дебрцу. Ујутру непријатељ са 3 тенка и 6 камиона продро је из Шапца комуникацијом за Дебрц. Батаљон који се налазио у Дебрцу повукао се у с. Власеницу. Иста колона након неколико часова продужила је за Обреновац. Наше снаге поново су под борбом ушле у Дебрц, претходно разбивши и одбацивши непријатеља према Шапцу и Обреновцу.

III бригада извршила је покрет из с. Мровеке за с. Белотић—с. Драгиња, гдје се налазила у див. резерви.

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—3, к. 797.

3-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом налазио се у с. Крнуле, Брдски дивизион са II бригадом, а остале секције дивизије са III бригадом.

I бригада налазила се на положају с. Владимирци—с. Лојанице на затварању правца од Шапца.

II бригада налазила се на положају Крнић—Власеница—Дебрц—Скупљен. Непријатељ је пошао комуникацијом из Обреновца према Дебрцу, али је у првом сусрету са III батаљоном одбијен и повраћен натраг. Резултати борбе ове бригаде за поеледња 3 дана су сљедећи: губитци непријатеља: 30 мртвих, 80 рањених и 28 заробљених. Заплијењено 40 пушака, 1 п.митраљез, 3 ш.мајсера, 3 пиштоља, 50 ручних бомби, 90 мина за њем. мали бацач, 11 сандука муниције, 2 тромблони са 40 мина, 16 пееница за тенкове, 1 телефон и друге разне спреме. Сопствени губитци: 1 мртав и 14 рањених.

III бригада налазила се на одмору као див. резерва у с. Крнуле—Белотић—Драгиња.

4-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом извршио је покрет из с. Крнуле за Коцељево, гдје је и заноћио. Брдски дивизион налазио се са II бригадом, а остале секције налазиле су се са III бригадом у покрету према Коцељеву.

I бригада извршила је покрет од Владимираца за с. Бањане, гдје је и заноћила.

II бригада извршила је покрет наступним маршем правцем с. Вукона—Бањани, на ком је простору и заноћила.

III бригада са раније просторије извршила је покрет за мјесто Коцељево, на ком је простору и заноћила.

5-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом извршио је покрет из Коцељева за Лозницу. Брдски дивизион налазио се са II бригадом, а остале секције са III бригадом.

I бригада из Бањана извршила је покрет за Словац, на ком се простору смјестила и заноћила.

II бригада са својим снагама са просторије Бањани извршила је покрет на сектор Словац гдје је и заноћила.

III бригада са својим снагама из Коцељева извршила је покрет на просторију Дивци—Лозница, на ком се простору смјестила и заноћила.

6-X-1944

Штаб дивизије са четом извршио је покрет из Лознице за Лајковац. Дивизион налазио се са II бригадом, а остале секције дивизије са III бригадом.

I бригада извршила је покрет са просторије Словец за ЛајкоЕац.

II бригада пребацила се на лијеву обалу Колубаре и смјестила се на простор Ратковац—Маркова Црква—Стрмово, на ком се мјесту одмарала. Поелије подне извршила је покрет према Лазаревцу, заноћивши на простору Прњавора.

III бригада налазила се на одмарању на простору Дивци—Лозница. У 17 часова извршила је покрет на простор с. Петка код Лазаревца, на ком се простору и смјестила за преноћиште.

7-X-1944

Штаб дивизије са четом извршио је покрет из Лајковца за В. Црљени. Брдски дивизион налазио се са II бригадом, а остале секције са I бригадом.

I бригада са простора Лајковац извршила је покрет за с. Вреоци, на ком је мјесту служила као див. резерва.

II бригада извршила је покрет са простора Ратковац—Лазаревац за с. В. Црљени—Арнајево.

III бригада из Петке извршила је покрет за с. Степојевац са задатком затварања правца од Обреновца.

8-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом и див. интендантуром налазио се у В. Црљени, а остале секције налазиле су се са бригадама. У састав дивизије дошла је Космајска бригада од 850 војника.

У току дана вршен је пријем нових бораца. Примљено је 1450 војника који су распоређени по јединицама.

I бригада налазила се у див. резерви у с. Вреоцима. На овоме мјесту бригада се сређивала и одмарала. Одржана је конференција штабова батаљона.

II бригада налазила се на положају Соколово—Арнајево. Мање групе четника напале су биле III батаљон, али после краће борбе исти су били разбијени и натјерани на повлачење према Авали.

III бригада налазила се на положају сјеверно од Степојевца на затварању правца од Обреновца. У току дана вршен је пријем нових бораца.

Под командом об. официра дивизије формиран је извиђачки одред од изв. чета који је упућен на дубоко извиђање према Авали, гдје се и сада налази.

9-X-1944

Штаб дивизије са штабном четом и див. интендантуром налазио се у В. Црљени, а остале секције са бригадама. Примљено 320 нових бораца.

I бригада налазила се у див. резерви у Вреоцима.

II бригада са просторије Арнајево—Соколово извршила је покрет за Бељину, на ком је простору и заноћила. Један батаљон као претходница сачекао је Њемце код Багрдана и том приликом нанеени су губитци непријатељу од 5 убијених, а заплијењено је: 1 шмајсер, 3 пиштоља, 4 пушке и остала спрема. Непријатељ је разбијен и натјеран на повлачење у правцу Губеревца.

III бригада се налазила на простору као и 8 ов.мј. у 18 часова бригада је извршила покрет у с. Мељак са задатком ликвидације непријатеља у Мељаку. Напад је извршио I и III батаљон. Борба се водила и идућег дана до 8 часова и непријатељ је ликвидиран и разбијен.

У овим борбама бригада је убила 20 непр. војника и више ранила. Сопствени губитци 5 мртвих и 8 рањених; заплијењено је 7 митраљеза, 3 бацача, 50.000 метака, 2 исправна камиона, 2 запаљена и заплијењено друге разне спреме.

Космајска бригада налазила се на сређивању у В. Црљени. Тог дана извршена је заклетва нових бораца.

10-X-1944

Штаб дивизије са шт. четом и див. интендантуром извршио је покрет из В. Црљени за с. Бељина, а остале секције налазиле су се с I бригадом.

I бригада извршила је покрет из Вреоца за с. Соколово—Бељина, гдје се налазила у див. резерви.

II бригада налазила се на простору Бељина, У току дана извршила је покрет на просторију Лисовић—Бождаревац. Један батаљон из Бождаревца кренуо је у правцу Баћевац—Гунцати. Један батаљон на просторију Барајево—Ненадовац. Бригада је углавном била оријентисана према Авали, у ком се правцу вршило дубоко извиђање.

III бригада након ликвидације непријатеља у Мељаку налазила се у околним селима, као и у самом мјесту Мељаку. На овом мјесту бригада је прикупљала ратни материјал који је заробљен претходног дана.

Космајска бригада извршила је покрет из В. Црљени за с. Бељину, гдје је и заноћила. На овом мјесту бригада је служила као див. резерва.

За цијело вријеме исхрана и смјештај јединица био је добар. Непријатељ углавном је био дефанзиван.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
мајор,²

² Душан Дотлић

БР. 161

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ОСЛОБОЂЕЊЕ КРАГУЈЕВЦА¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 63
13.X.1944 г. у 13 час.

ЗАПОВИЈЕСТ

Секција Аранђеловац—Крагујевац—Чачак—Крушевац
1:100.000

Трупе Црвене армије ослободиле су Тололу у садејству V дивизије НОВЈ и продужиле правцем Младеновац--Београд.

93 пјешадијска дивизија Црвене армије заноћила је на просторији Топола—Аранђеловац—Шаторња—Рудник.

Једна еовјетска моторизована дивизија у току данашњег дана (13 ов.мј.) овладаће просторијом Крагујевац—Ботуње—Лужнице.

У вези са овим, а према наређењу Штаба I пролетерског корпуса наша дивизија добила је задатак да садејствује са том моторизованом дивизијом Црвене армије на просторији Крагујевца.²

У циљу извршења постављеног задатка,

н а р е ђ у ј е м о :

XV мајевичка НОУ бригада.

Одмах по примитку ове заповијести кренуће и поставити се на просторији Церовац—Десимировац са свим снагама и у часу наиласка јединица Црвене армије кренути брзо на град Крагујевац правцем: Поскурица—Велико Брдо—цеста Крагујевац—Милановац. Зона ширења десно Станови.

По ослобођењу Крагујевца запосјести град, а обезбјеђења дати према распореду и правцима Црвене армије.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44—1, к. 982.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 31 октобра 1944 године.

Приликом уласка у град обезбиједити све јавне установе (надлештва), магацине и фабрике. Реквирати сва моторна возила без разлике.

VI босанска бригада.

Одмах по примитку ове заповијести са своја три батаљона кренуће и поставити се на линију: Рогојевац (раскрсница цеста Крагујевац—Шаторња—Милановац)—Забојница. Са главнином на раскрсници, а један батаљон истурити у Забојницу. Уколико се нека непријатељска група појави према Милановцу упорно и енергично је тући. Главни задатак је ове бригаде да (према ситуацији код Крагујевца) нападне и ликвидира Кнић. По ликвидацији Кнића поставиће се на просторију Бумбарево Брдо — Кнић — Гружа. У Книћу одмах успоставити Команду мјеста. Батаљон који се налази на обезбјеђењу дивизијске болнице остаће и даље са болницом у Страгарима до даљег. По ослобођењу Крагујевца овај батаљон упутићемо у састав бригаде.

II крајишка НОУ бригада.

Остаће на досадашњој просторији, с тим што ће одмах по примитку ове заповијести упути једну чету у Тополу и тамо успоставити Команду мјеста. По избијању Мајевичке бригаде на линију Церовац—Десиминовац, ова бригада обавезно ће са цесте *повадити све нагазне мине* и поставиће се (по ослобођењу Крагујевца) на просторију: Наталинци—Топола—Овсиште—Чумић (јужни дио села око цесте).

У Тополи и Наталинцима успоставити Команде мјеста. Да би на вријеме сазнали кад избије Мајевичка бригада на своју линију, Штаб II бригаде сутра у 8 часова упутиће једно одјељење у Церовац на раскрсницу.

Штаб дивизије — данас у 11 часова кренуће и помјерити се у село Лужнице, а одмах по ослобођењу Крагујевца смјестиће се у граду Крагујевцу—гдје слати све извјештаје.

Хирушка екипа — сачекаће Штаб дивизије у селу Влакчи, одакле ће се прикључити Штабу дивизије и кретати се са истим.

Дивизијска болница — остаће у с. Страгари до даљњег са II батаљоном VI бригаде.

НАПОМЕНЕ:

1.) За команданта мјеста Крагујевац поставља се поручник друг Миклавчић, командант II батаљона XV бригаде. Штаб XV бригаде одмах по уласку у Крагујевац формираће Команду мјеста и дати јој потребно људство.

2.) Штабови бригада одмах по доласку на одређене просторије предузеће најхитније успоставу телефонских веза са Крагујевцом.

3.) На одређеним просторијама све јединице приступиће одмах интензивној мобилизацији свих способних мушкараца за војску, према већ датим упутствима.

4.) Скрећемо пажњу штабовима бригада да поведу најстрожије рачуна о држању бораца и руководилаца у ослобођеним градовима, нарочито у вези с чињеницом што се у нашим јединицама налази приличан број нових бораца. Важност овога потенцира се тиме што ћемо се налазити заједно са црвеноармејцима, који о дисциплинованости наше војске имају високо мишљење.

5.) Приликом заједничког логоровања са јединицама Црвене армије, штабови бригада и штабови батаљона повезаће се са штабовима дотичних јединица Црвене армије и споразумјети се за знаке распознавања, дајући им наше знаке или примајући њихове.

Потврдите пријем ове заповијести.

СМРТ ФАЦИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЖИВЈЕЛА БРАТСКА И НЕПОБЈЕДИВА ЦРВЕНА АРМИЈА!

Начелник-мајор,
Р. Вујовић

(М.П.)

Политички комесар
п. пуковник,
Б. Петричевић

П. С.

Штаб VI бригаде повешће строго рачуна да се приликом овладавања Книћом случајно не сукоби са јединицама Црвене армије, које, обзиром на своју моторизованост, могу вјероватно прије стићи у Кнић из Крагујевца. О овоме треба да поведу рачуна све наше јединице на својим секторима, како не би дошло до неспоразума као што је био случај јуче у Тополи са једним батаљоном X крајишке бригаде.³

³ Дописано на истој машини.

БР. 161

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ШЕ-
СТЕ БРИГАДЕ ДА ОСТАНУ НА ИСТИМ ПРОСТОРИЈАМА¹**

ШТАБ
XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
13.X.1944 г. у 21,45 ч.

ШТАБОВИМА II и VI БРИГАДЕ

XV мајевичка бригада поставила се на линију Церовац
—Десиминовац према нашој синоћној заповијести.

VI босанска бригада оетаће на досадахњој просторији
(према наређењу које смо јутрос упутили депешом).

II крајишка бригада сутра ујутру поставиће се на про-
сторију предвиђену нашом заповијешћу Оп. бр. 63 од данас.[†]
Одмах по примитку овог наређења повадите све mine са
цесте, ако то нисте учинили.

Боравак на тој просторији искористити у најинтензив-
нијој мобилизацији и успостављању НОО. Ово важи за све
наше јединице.

— Одмах по примитку овог наређења упутите у село
Церовац, код Штаба Мајевичке бригаде, све обавјештајне
официре батаљона, комплетне извиђачке водове и об. офи-
цире бригаде који ће заједно са Мајевичком бригадом ући
у Крагујевац. У Церовцу нека се јаве об. официру наше
дивизије другу Немањи.³

— Штаб VI бригаде упутиће одмах у с. Страгаре другове:
Јусуфа Авдића, кројача из бригадне интендантуре,
Перу Мишчевића, обућара из бригадне интендантуре и
Бунда С. Шикола, пекара, гдје ће се јавити интенданту
бригаде.

Поменути другови ући ће у састав занатлијских одје-
љења дивизијске интендантуре.

Телефонисте другове Бартула и Марка упутити заједно
са об. официрима у Церовац, гдје ће сачекати капетана
друга Ацу и њему се јавити.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 47—1. к. 982.

² О распореду јединица Седамнаесте НОУ дивизије види док.
бр. 154.

³ Немања Ешлић. Погинуо фебруара 1945 год. код Градачца.

— Штаб дивизије сутра ујутру у 6 часова, преко села Влакча, кренуће и сместити се у селу *Лужнице*, гдје слати све извјештаје. Са Штабом дивизије налазиће се и хируршка екипа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник-мајор
Р. Вујовић⁴

(М.П.)

Политички комесар
п.пуковник,
Б. Петричевић

Пошту за друга Војкана⁵ упутите **хитно** у Тополу.⁶

БР. 156

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ ВЛАСЕ—БЕРБАТОВО —МАЛОШИШТЕ¹

ШТАБ XXII ДИВИЗИЈЕ
XIII КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр.37
13.X. 1944 г.
- у 18.00 часова

ШТАБУ.....БРИГАДЕ

Положај

Према обавештењима које смо добили бугарска IV дивизија је избила на Гацин Хан. Бугарска тенковска бригада заузела је Пуковац и креће се у правцу Клисуре. Није нам познато докле је стигла. Неке бугарске пешадијске јединице овладале су Ајдучким Кладенцом на Селичевици.

У циљу нашег даљег покрета према Нишу,

НАРЕЂУЈЕМО:

1) X бригада која је доспела до Доњег Барбеша, продужиће покрет правцем Горњи Барбеш—Виландрица. Уколико нема непријатеља у Бербатову продужити преко Се-

⁴ Ратко Вујовић

⁵ Лукић, секретар дивизиског комитета КПЈ

⁸ У оригиналу дописано руком.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/1, к. 1051.

личевике у Бербатово, с тим што ће претходно испитати да ли има непријатеља у Првој Кутини и у Габровцу или у Бербатову. Уколико има непријатељских јачих снага у овим селима не прелазити преко Селичевике, већ са деловима избити на Тумбу (к. 872) и задржати се испитивајући стално према Нишу, и чим се укаже могућност пребацивању у Бербатово, пребаците се у исто, с тим да не иде са целом бригадом у Бербатово већ са два батаљона, а уколико постоји могућност онда пребаците целу бригаду. О томе нас најхитније обавестите радиоетаницом. Смену не вршите са I царибродском бригадом с обзиром да X на свом правцу кретања није наишла на непријатеља.

2) XII бригада разместиће се на проеторији Дукат—Доњи Барбеш и испитати Власе, уколико у Власу нема непријатеља пребацићете се са целом бригадом, и поступити као што је предвиђено и за X бригаду, т.ј. ако непријатеља нема у осталим селима онда пребаците и целу бригаду.

3) XXVI бригада извршиће покрет и смеетиће се у селу Чечина и Русна. Испитати село Малошиште и уколико је ликвидирана Клисура продужити и сместити се са два батаљона у село Малошиште. Исто тако бригада ће испитати села на свом правцу кретања према Нишу, и уколико непријатеља нема пребацити се целом бригадом у Малошиште—Перутина.

XXVI бригада ће настојати да ухвати везу са VIII бригадом која се налази негде око Клисуре на левој обали Мораве.

Напомињемо да све бригаде треба претходно да испитају правце гфема Нишу и тек тада да се пребацију. Треба водити рачуна да сва ова села може тући непријатељска артиљерија из Ниша, али такође исто треба водити рачуна да се има увек контакт са непријатељем, јер се може и десити да Немци под притиском снага са свих страна напусте Ниш. Цивиле апсолутно не пуштати да одлазе у Ниш, а сви они који долазе треба од њих прикупљати податке.

4) Царибродска бригада сместиће се на просторији села Ново Село—Топоница и биће дивизијска резерва.

Уколико буде поетојала могућност да се горе три наведене бригаде пребаце преко Селичевике, своје бригадне болнице не пребацивати већ их оставити у селима јужно од Селичевике, т.ј. позади свог правца кретања.

С обзиром да X бригада има радио-везу то ће нас стално извештавати о ситуацији код свих бригада наше дивизије.

С обзиром да је XII бригада у средини, то ће X бригада упутити радиостаницу XII бригади која ће нас обавештавати о раду X и XXVI бригаде тако да би имали нто бржу везу.

5) Штаб дивизије налази се у Разгојни, а 14 ов. месеца прећи ћемо у Дукат. Дивизијска болница налази се у Горњој Локошници.²

Хируршка екипа налази се са Штабом дивизије.

Овог момента примисмо радиограм од X бригаде у коме нас извештава да се Немци убрзано повлаче из Драшкове Кутине, те према томе бригаде ће одмах извршити покрет, без обзира на умор, на просторију напред наведену и о томе нас најхитније обавестити још у току ноћи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар-п.пуковник,

Живко Живковић

Начелник-мајор,

Валентин Хорватић

(М.П.)

Командант-п.пуковник,

Ратко Софијанић

БР. 157

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА' ТРИДЕСЕТ ШЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ БРИГАДА¹

ШТАБ

XXXVI НОУ ДИВИЗИЈЕ

13 октобра 1944 год.

у 12,30 сати

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

1.— Наша дивизија у току дана поставиће се на следеће просторије:

—• III бригада Мислођин,

—• XXXI бригада Јасенак,

— VI бригада М. Моштаница,

— V бригада Ваљево.

III бригада стигла је на одређену просторију и смењује јединице XI дивизије.

VI бригада налази се на путу за одређену просторију.

XXXI бригада стићи ће тек што је смене јединице XI дивизије.

² О извршењу ове заповести види док. бр. 182.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—2, к. 1240.

Наш штаб налази се у с. Јасенку у кући Милана Станчића.

2.— Достављамо Вам тражену писаћу машину.

3.— Од упућених 7 другова, свега двојица су дошла, а према изјави курира Раде, остали су се вратили назад у Ваш пратећи батаљон.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

За штаб

В. д. начелника-п.пуковник,
Душ. Н. Вукасовић²

(М.П.)

БР. 158

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА
НОВЈ ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИ-
ЗИЈА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ БЕОГРАДА¹**

ШТАБ

6

I ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА

НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

О. бр. 89

14.X.1944 год.

ЗАПОВИЈЕСТ

Свкција: Београд

Размјер: 1:100.000

Послије спајања са совјетским трупима и заједничког чишћења непријатељских упоришта од Тополе до Београда наше јединице се налазе заједно са једним совјетским мотомеханизованим корпусом на прилазима главног града наше отаџбине. Наш корпус и једшшце XII корпуса добиле су задатак да заједно са мотомеханизовагош јединицама корпуса Црвене армије ликвидирају њемачке окупаторске трупе и њихове помагаче у Београду.² Ми данас извршавамо историјску задаћу у овоме рату тиме што главни град наше отаџбине ослобађамо од њемачко-фашистичког rop-ства и недићевско-четничке издаје и враћамо га свом народу и отаџбини.

² Народни херој Душан Вукасовић-Диоген. Погинуо 23 марта 1945 год. као командант Тридесет шесте НОУ дивизије.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/3, к. 1078.

² Види док. бр. 140.

Све наше јединице имају уложити крајње напоре да се град ослободи у току дана и ноћи 14 на 15 о.м.

Према задњим извјештајима *наших извиђачких* баталјона Београд бране три њемачке дивизије чије је бројно стање смањено а морал врло слаб. Имамо податке да Њемци у масама дезертирају и продају своју спрему.

У циљу извршења постављеног задатка, тј. разбијања и уништења непријатељског гарнизона у Београду и ослобођења Београда,

НАРЕЂУЈЕМО;

I.— Прва колона

Командант генерал-мајор Лекић

Састав: јединице XII корпуса

— Са двије дивизије продужиће даљи напад 14 о.м. са садашње просторије општим правцем: с. Жарково—Баново Брдо—Михајловац и даље: железничка станица Београд и пристаниште на Сави.

Зона ширења десно: Булевар војводе Путника, Милоша Великог ул., Босанска ул., Поп-Лукина ул., Доњи Град (Побједник) а лијево р. Сава. Десно ће нападати VI прол. дивизија а лијево нема нахпих дјелова.

На свом правцу напада обратити нарочиту пажњу на важне установе и објекте као: фабрика шећера Чукарица, фабрика папира М. Вапа, железничка станица, зграда Сената и Министарства саобраћаја и Савско пристаниште.

По избијању код железн. станице и Савског пристаништа ове објекте посјести са потребним снагама, чврсто их држати и онемогућити извлачење непријатељских снага ка Земуну.

На десном крилу одржавати чврсту везу са VI прол. дивизијом и мотомеханизованим јединицама Црвене армије.

Једну дивизију држати у резерви позади дивизија које су у нападу, а са Четвртом дивизијом чврсто затварати правац од Обреновца.³

³ Види том I, књ. 14, извештај Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

II.— Друга колона

Командант пуковник Ђ. Јованић

Састав: јединице VI прол. дивизије

— Са садашње просторије продужите напад током дана 14 о.м. општим правцем: цестом и жељезничком пругом Топчидер—Топчидерски Венац—Вој-на болница—Краљице Наталије ул., — Кн. Михајлова ул. — Калемегдан — Горњи Град (тврђава).

Зона ширења лијево: линија одређена за XII корпус а десно: игралиште Б.С. Клуба, Гучевска ул., Кр. Милана и Узун Миркова улица.

Одржавати чврсту везу са јединицама XII корпуса на лијевом и са I пролетерском дивизијом на десном крилу, као и са јединицама мотомеханизованог корпуса Црвене армије.⁴

III.— Трећа колона

Командант пуковник В. Јовановић

Састав: јединице I прол. дивизије

— Продужиће напад током дана 14 ов.м. са садашње просторије општим правцем: Бањица — Дедиње — Булевар Ослобођења — Крунска ул.—Дечанска ул.—Васина ул.—Калемегдан.

Зона ширења лијево до линије одређене за VI прол. дивизију а десно: Престолонаследника Петра ул., Стишка ул., Жоржа Клемансоа и Господар Јованова улица. Као један од важнијих објеката на које треба рачунати, имати у виду зграду Народне скупштине, палату „Време" и Хипотекарну банку.

Одржавати чврсто везу са VI прол. дивизијом на лијевом и са јединицама V дивизије на десном крилу, као и са јединицама Црвене армије.⁵

IV.— Четврта колона

Командант пуковник Морача

Састав: јединице V уд. див.

⁴ Види том I, књ. 14, извештај Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

⁵ Види том I, књ. 14, извештај Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

— Продужиће напад данас 14 о.м. са садашње просторије општим правцем: Кр. Александра I ул.—Кр. Марије •—Душанова улица.

Зона ширења на лијевом крилу граница одређена за I прол. дивизију а на десном крилу према потреби, односно до Дунава. Имати у виду да је једна колона Црвене армије заузела Смедерево и надире даље према Гроцкој. Очекивати да ће испред ње бјежати њемачке јединице уз Дунав. Десно неће бити наших јединица осим што се дијелови Црвене армије налазе на лијевој обали р. Дунава (Банат).

Одржавати чврсто везу са I прол. дивизијом као и јединицама Црвене армије.⁶

V.— Општа резерва

Командант пуковник Милојевић

Састав: јединице XXI дивизије

— Као резерва остаће на просторији с. Бели Поток—Зуце—Лештане.⁷

— Јединице XVII ударне дивизије дејствоваће са садашње просторије заједно са јединицама Црвене армије према Крагујевцу.⁸

— У нападу све јединице имају одржавати међусобно чврсту везу а нарочито одржавати сталан контакт са јединицама Црвене армије у циљу што потпунијег садејства.

— На правцима покрета јединице ће остављати потребне снаге на главним раскрсницама и чвориштима, као и за блокаду непријатељских упоришта и појединих објеката, а са главнином пр'одужити до крајње одређене линије, т.ј. до потпуног ослобођења Београда.

— По извршеном задатку I прол. дивизија размјестиће се у граду на просторији између улица Кр. Александра, Кн. Михајла и р. Саве, а V дивизија на просторији Београда између ових улица и р. Дунава, са задатком даљег проналажења и уништавања заосталих непријатељских група и вршења гарнизонске службе.

⁶ Види том I, књ. 14, извештај Пете НОУ дивизије од 23 октобра 1944 године.

⁷ Види док. бр. 188.

Види том I, књ. 14, извештај Седамнаесте НОУ дивизије од 31 октобра 1944 године.

XII корпус вратиће своје двије дивизије на просторију с. Железник—Остружница—Моштаница са задатком затварање правца од Обреновца до ликвидације непријатељског гарнизона у овоме граду, а једну дивизију размјестити у Београду на просторији: пристаниште.—жељез. станица, са задатком да се одмах по пребацивању јединица Црвене армије преко Саве и она пребаци на просторију Земуна.

VI пролетерска дивизија размјестиће се на просторији с. Раковица—Јајинце—Ресник, ч XXI дивизија остаће на садашњој просторији, т.ј. с. Бели Поток—Зуце—Лештане.

— Штаб корпуса сада се налази у с. Јајинце, а по извршеном задатку налазиће се на Дедињу, гдје слати све извјештаје. Током напада одржавати са нама што чешће радио-везу а слати извјештаје и куририма.

Линију до које су наше јединице избиле обиљежавати и то: јединице I и XII корпуса испалити црвену ракету право у вис, а јединице Црвене армије испалиће зелену и црвену ракету право у вис једну за-другом. Избијање на Теразије објавити са три црвене и три зелене ракете испалене право у вис.

→ Борбени знаци:

14 октобар: **Кијев — Кољев**

15 „ **Слобода — Србија**

16 „ **Дшепар — Дунав**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР	НАЧЕЛНИК	КОМАНДАНТ
пуковник,	потпуковник,	генерал-лајтнант,
Мијалко Годоровић	Саво Дрљевић	Пеко Дапчевић

(МП)

Достављено:
XII корпусу,
I, V, VI, XXI дивизији,
и за знаке Штабу мото-
механизованог корпуса
Црвене армије.

БР. 159

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА ЗА
ОСЛОБОЂЕЊЕ БЕОГРАДА¹**

ШТАБ
XII КОРПУСА НОВЈ
О. бр. 52
14 окт. 1944 год. у 20 ч.

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
ЗАПОВЕСТ
(Секција Београд раз. 1:100.000)

Ситуација : Јединице нашег и I пролет. корпуса у садејству са моторизованим корпусом Црвене армије добиле су задатак да ноћу 14—15 ов.м. заузму Београд. Према задњим извештајима Београд бране три немачке дивизије чије је бројно стање смањено и морал веома слаб. Има се података да Немци у великом броју дезертирају и предају своју спрему.

Наш задатак : У садејству са I пролет. корпусом и Црвеном армијом заузети Београд.²

За извршење предњег *наређујемо*:

1.— XVI дивизија извршиће напад ноћу 14-15 ов.м. на Београдски гарнизон. Правац напада Баново Брдо—Михајловац и даље ка жел. станици до Савског пристаништа, с тим што ће са мањим деловима упасти у Доњи и Горњи Град на Калемегдану. Зона ширења десно од линије означене за правац напада, а лево до р. Саве. По заузимању пристаништа припремити све расположиве лађе и бродове за пребацивање у Земун заједно са јединицама Црвене армије.

На овом правцу напада обратити нарочито пажњу на важне установе и објекте: као фабрика шећера Чукарица, фабрика папира Вапа, ж. ст., зграда Сената, Министарства саобраћаја, Савско пристаниште. По избијању код ж. ст. и Савског пристаништа посетити ове објекте са потребним

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51—1, к. 866.

² Види том I, књ. 14, док. бр. 195.

снагама и чврсто их држати, онемогућавајући извлачење непријатељских снага ка Земуну.

Везу одржавати десно са јединицама XI дивизије. По заузимању одређених објеката разместили јединице у Београду на просторији пристаниште—ж. станица, до добијања задатка за пребацивање преко Саве са Црвеном армијом.[®]

2.— XI дивизија извршиће напад 14—15 ов. м. на непријатељски гарнизон у Београду правцем: Жарково—Кошутњак—Булевар војводе Степе—Улица Милоша Великог—Босанска улица—Поп Лукина улица—Доњи Град. Зона ширења лево до јединица XVI дивизије, а десно до јединица VI пролет. дивизије. Везу одржавати десно са јединицама VI пролет. дивизије, а лево са јединицама XVI дивиз.

По заузимању свих неирјатељских објеката на свом правцу надирања, јединице те дивизије ће се, по писменом наређењу овог штаба, повући на просторију Жарково—Чукарица—Баново Брдо до жел. станице.¹

3.— XXXVI дивизија кренуће одмах правцем Обреновац—Београд и поставити се на просторији Велика Моштанница—Железник—Остружница, с тим што ће Мачванску бригаду оставити као посадну јединицу у Обреновцу са задатком чишћења непријатељских елемената у Обреновцу и извиђања у правцу Срема и Шапца, ослањајући се на XXVIII дивизију која ће кренути у правцу Мачве.

4.— У току данашњег поподнева радио-депешом Врховни штаб нам је саопштио: „Маршал је наредио да XXVIII дивизија хитно крене ка Мачви и пређе Саву и заузме Срем. Митровицу. Заебну заповест ова дивизија ће добити од овог штаба.“

5.— Остале јединице у саставу I пролет. корпуса нападаће у три колоне уз садејство моторизованог корпуса Црвене армије општим правцима и то: жел. пругом Топчидер—Топчидерски Венац—Војна болница—Краљице Наталије ул.—Кнез Михајлова ул.—Калемегдан—Горњи Град (тврђава); друга колона општим правцем: Бањица—Дедиње—Булевар Ослобођења—Крунска ул.—Дечанска ул.—Васина ул.—Калемегдан; трећа колона правцем: Краља Александра ул.—Краљице Марије ул.—Краља Душана ул. Општу резерву образују јединице XXI дивизије на просторији с. Бели Поток—Зуце—Лештане.

6.— У нападу све јединице имају одржавати међусобну чврсту везу, а нарочито одржавати контакт са јединицама Црвене армије у циљу што потпунијег садејства.

³ Види том I, књ. 14, док. бр. 163.

⁴ Види том I, књ. 14, док. бр. 162.

7.— На правцима покрета јединице ће остављати потребне снаге на главним раскрсницама и чвориштима, као и за блокаду непријатељских упоришта и појединих објеката, а са главнином ојачати до крајње одређене линије, т.ј. до потпуног ослобођења Београда.»

8.— Линије до којих су наше јединице избиле обележавати и то: Јединице I и XII корпуса испалиће црвену ракету у вис, а јединице Црвене армије испалиће зелену и црвену ракету право у вис једну за другом. Избијање на Теразије објавити са три црвене и три зелене ракете испале право у вис.

9.— Наши борци и руководиоци морају бити поносни на овај задатак, јер ми данас извршавамо историску задаћу у овом рату тиме што главни град наше отаџбине ослобађамо од немачко-фашистичког ропства и недићевско-четничке издаје и враћамо га натраг свом народу и отаџбини.

Све наше јединице имају уложити крајњи напор да се град ослободи у току дана и ноћи 14—15 ов.м.

10.— Забрањује се мобилизација београдског становништва све док се не пронађу и казне сви народни непријатељи и кривци, који би се, увлачивши се у наше редове, могли прикрити, и лако заварати траг. Накнадно ће се наредити када ће се почети са мобилизацијом.

11.— Запоседнути све јавне зграде, установе, надлежства, творнице и магацине. Пред свим овим зградама поставити стражу и забранити свима који нису руководиоци наше војске улазак у њих. Пљачку најенершчије сузбијати, а по потреби, ради примера, пљачкаше стрељати на лицу места.

Одржавати ред у граду патролама и стражама на раскрсницама и јавним местима. Објаснити војницима да је потребно да се сваки руководилац и борац понаша примерно онако, како доликује борцима Народно-ослободилачке војске. Забранити одлажење у локале, а најстрожије сузбијати и кажњавати опијање.

12.— Борбени знаци:

14 октобра: **Кијев — Коњев**

15 октобра: **Слобода — Србија**

16 октобра: **Дњепар — Дунав.**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
пуковник
С. Митровић

В.д. начелника
п.пуковник
Арт. Хрибар

Командант
генерал-мајор
сл. от.

(М.П.)

БР. 160

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ РА-
НОВАЦ—ПЕТРЖЕ—ЦРНИ ВРХ И РЕОРГАНИЗАЦИЈУ
ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ¹**

ШТАБ
XIV КОРПУСА НОВЈ
Бр. службено
14 октобра 1944

4

ШТАБУ XXV ДИВИЗИЈЕ

Јединице Црвене армије извршиле су продор према Београду линијом Велика Плана—Паланка—Младеновац и стигле до линије Авале.

Пожаревац још није заузет. На положајима испред Пожаревца налази се јача немачка група, по неким вестима око 5.000. У току 12 и 13 октобра ова група покушала је са офанзивним дејством у циљу пресецања комуникација Жагубица—Петровац—Велика Плана.

У вези са уништењем ове групе и даљом реорганиза-цијом дивизија на јачину од 8.000 бораца Ваши задаци су следећи:

1) Избити што пре на просторију с. Рановац—с. Петрже—с. Црни Врх, а одатле заједно са руским снагама ликвидирати непријатељску групу око Пожаревца.

2) По извршењу овог задатка предузети чихпћење заосталих немачких банди на територији наше корпусне војне области.²

3) Истовремено, вршећи чишћење терена, вршити и реор-оргаизацију дивизије по појединим бригадама. У циљу што бољег извршења овог задатка повежите се са помоћ-ником начелника штаба овог корпуса мајором Војом Секу-лићем који се налази у Бору, а који је добио потребне инструкције. Наоружање сваког дана пристиже у Бор, а у Бору и Зајечару формиране су допунске команде у које ће одмах бити упућивано све мобилисано људство са него-тинске и зајечарске територије. У Петровцу формираће се још једна допунска команда у коју ће бити упућивано мобилисано људство са територије Пожаревачког округа. За команданте допунских команди упутићете три официра

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-риског института под рег. бр. 6/2, к. 1089.

² Види док. бр. 182.

који ће ову дужност вршити привремено. Ови другови да буду заменици команданата бригада или начелници штабова бригада.

Реорганизацију дивизије изводити на просторији Жагубица—Петровац. Ако је немогућа реорганизација целе дивизије наједанпут онда вршити по бригадама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
пуковник
Раја Недељковић

Командант
потпуковник
Рад. Т. Јовановић

П.С.

Све ове задатке, како чишћење просторија тако и реорганизацију дивизије, потребно је извести највећом брзином, тако да би Ваша дивизија реорганизована могла у најкраћем времену да крене са ове територије.

Уколико нисте унудили артилерце, учините то одмах. Упутите их у Неготин где ће се преко команде места јавити начелнику овог штаба потпуковнику Татарцу.³ Гледајте да упутите што већи број руководилица за артилерију, тј. другова који су већ служили у артилерији и оних другова који имају услове да се развију у добре руководиоце у артилерији. Ово схватите озбиљно, пошто је недостатак у кадровима за овај род војске доста велики.⁴

³ Светислав Татарац

⁴ Дописано на истој машини.

БР. 161

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ОСЛОБОЂЕЊЕ БЕОГРАДА¹**

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. бр. 500
.14 октобра 1944
у 20 часова

Ш т а б о в и м а : I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
XIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
VIII ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ

У заједници са деловима мотомеханизованог корпуса Црвене армије VIII Црногорска НОУ бригада уз садејство левог крила I Пролетбригаде заузела је Дедиње, чиме ће даљи продор на нашем сектору бити олакшан. Овим је, уједно извојевана позиција за артиљериска и друга средства Црвене армије са које ће даљи продор бити непосредније и ефикасније праћен.

У току ове ноћи брзим продором овладати са што више позиција у граду и одатле наставити чишћења Београда.

Ми сад извршавамо хисториску задаћу у овом рату тиме што главни град наше отаџбине ослобађамо од фашистичког ропства и издајничке тираније и враћамо га своме народу и отаџбини.²

Све наше јединице уложиће крајњи напор да се Београд потпуно очисти у току ове ноћи и еутра 15 о.м. На истом задатку дејствује I Пролетерски корпус, XII Ударни корпус и ојачани мотомеханизовани корпус Црвене армије.

За извршење постављеног задатка

н а р е ђ у ј е м о :

1.— Цела дивизија биће у првом борбеном реду, с тим што I Пролетерска и VIII Црногорска бригада образују први нападни талас, а III и XIII Бригада биће у непосредној резерви, с тим што ће као други нападни талас одмах дејствовати ако је предњем таласу потребно појачање и уједно чистећи заостале непријатељске групе.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—3, к. 712.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

2.— **I пролетерска бригада** налада правцем Бањица и даље зона ширења: улево, искључно, Булевар Ослобођења—Крунска улица—Дечанска улица—Васина улица, а удесно, искључно, Краља Александра ул.—Ул. краљице Марије—Душанова ул. То значи бригада ће дејствовати између те две означене линије.

3.— **VIII Црногорска бригада** ће са Дедиња продужити продор правцем Булевар Ослобођења—Крунска улица—Дечанска ул.—Васина ул.—Калемегдан, с тим што улево држати везу са јединицама VI Дивизије на правцу Топчидер—Топчидерски Венац—Војна болница—Ул. краљице Наталије—Кнез Михајлова ул.—Калемегдан—Горњи Град (тврђава).

4.— Други нападни талас (III и XIII Пролетерска бригада) кретаће се непоередно позади првог нападног таласа и то:

III Пролетерска бригада правцем означеним за I Пролетбригаду, а

XIII Пролетерска бригада правцем означеним за VIII Црногорску бригаду.

У циљу сигурније везе и непоередније интервенције (кад то треба) од стране другог нападног таласа, штабови III и XIII Пролетбригаде стално ће држати једног члана свога штаба код штаба оне бригаде чија су непосредна резерва.

Бригаде из резерве успоставиће међусобну телефонску везу као и везу са оном бригадом којој су резерва.

5.— На сектору напада наше Дивизије са нама директно сарађује један артиљериски пук, два батаљона минобацача, две тенковске бригаде, а по потреби и друга специјална оруђа. Са свим овим јединицама наш Штаб има директну везу и садејство. Но да би то садејство било правилно и ефикасно, као и да би могли корисно употребити она оруђа Црвене армије која нас непоередно прате и за то нам придодата, —¹ потребно је да штабови бригада свакога сата шаљу извештај о своме распореду и циљевима које треба тући.

6.— VI Личка дивизија напада лево од нас правцем Топчидер—Топчидерски Венац—Војна болница—Кр. Наталије ул.—Кнез Михајлова ул.—Калемегдан—Горњи Град. Још данас око подне јединице ове Дивизије заузеле су Топчидер и наставиле гродор.

Штаб VIII Црногорске бригаде стално ће одржавати везу са VI Личком дивизијом и у својим извенстајима јављати нам ситуацију код њих.

I Пролетбригада ће исто овако поступити у односу на V Дивизију која продире правцем: Кр. Александра ул.—Кр. Марије ул.—Душанова ул.

7.— У току напада и продирања држати се и садејствовати са јединицама Црвене армије.

8.— На правцима покрета јединице ће остављати везе на важним чвориштима и раскрсницама, с тим што ће ове везе одмах од предњих бригада преузимати бригаде из другог нападаог таласа. Ово важи и за страже код важних јавних зграда и установа и блокаду ако се она врши код заосталих упоришта.

9.— Борбени знаци:

за 14 октобар: **Кијев — Коњев**

15 октобар: **Слобода — Србија**

16 октобар: **Дњепар — Дунав**

10.— По завршеном чишћењу града јединице наше и "V Дивизије остаће као посаде Београда. Јединице Црвене армије са деловима XII Корпуса продужују на даљи задатак.

У Београду извршити следећи размештај:

I Пролетерска бригада око Народног позоришта и Кнежевог споменика, с тим да Штаб бригаде буде у згради „Риуниона". Бригада ће примити задатак бригаде **Озне**;

III Пролетерска бригада око Славије и цркве Св. Саве;

XIII Пролетерска бригада: Војна академија—Министарство војске;

VIII Црногорска бригада: Саборна црква—Калемегдан—Горњи Град.

Овај Штаб биће на просторији III Пролетерске бригаде, Штаб корпуса биће на Дедињу.

Коморске делове са коњима држати даље од прометних улица.

11.— Све страже преузети од јединица Црвене армије сем страже код немачких командци и страних посланстава.

12.— Одмах по заузимању центра града I Пролетерска бригада истаћи ће на згради „Албанија", на најгорњим спратовима велике заставе: југословенску тробојку са петокраком звездом у средини (без српа и чекића — државну) и са десне стране државну заставу СССР-а.

13.— Све јединице морају бити прикупљене у просторијама смештаја, а изласке у град давати по потреби само појединцима са објавом и на ограничено време. Но излазак одобравати само по извршенснм прегледу одеће и спреме борца који излази у град и пошто се стекне уверење да ће

онај коме је одобрен излаз својим понашањем и спољном дисциплином достојно претстављати борца Народно-ослободилачке војске.

У граду се међусобно поздрављати са црвеноармејцима, а обавезно све старије.

- СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР	НАЧЕЛНИК	КОМАНДАНТ
п.пуковник,	п.пуковник,	пуковник,
В. Шћекић	Блажо Марковић	Васо Јовановић

14.— Штаб ове дивизије кретаће се у току борбе са I Пролетерском бригадом, а веза ће стално бити на главној гцети.³

БР. 162

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
И ШТАБУ ШЕСТЕ СРПСКЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА
НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРОСТОРУ ЗАПАДНО ОД КРУ-
ШЕВЦА¹**

Ш Т А Б
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Оп. бр. 190
14-X-1944

ШТАБУ IV ПРОЛ. И VI СРПСКЕ БРИГАДЕ²

У Крушевцу налази се већи број Нијемаца који су на пролазу, као и извјесни број који држи сталну посаду у граду. Поред Нијемаца има неколике бригаде четника, који -служе као спољна одбрана града. Поред тога на сектору •Липовац—Врбница—Тулеш налазе се два четничка корпуса који су оријентисани више према Врњачкој Баши и Трстенику. На поменутом сектору поред четника и Нијемаца налази се извјестан број добровољаца-недићеваца и бјелогардејаца. Наоружање непријатеља је доста прилично.

³ Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/2, к. 738.

² Два батаљона Шесте српске бригаде стављена су привремено под команду Штаба Четврте пролетерске бригаде. Види оперативски „дневник Друге пролетерске дивизије за период 1—15 октобра 1944 јгод. (док. бр. 187).

Имају већи број тешког оруђа као и извјестан број тенкова. Морал код непријатеља је на врло ниском ступњу. Од Штаба дивизије добили смо наређење да са наше двије бригаде нападнемо непријатеља с бока и с леђа и тиме потпомогнемо нашим јединицама и Црвеној армији које оперишу према Крушевцу десно од нас.³ Десно од нас налазиће се III српска бригада и Црвена армија.

У циљу извршења наредњег:

НАРЕЂУЈЕМО:

1. IV прол. бригада нападаће на непријатеља правцем Врбница—Пепељевац, искључно Пакашница и закључно Стопања. При нападу IV бригада са два своја батаљона оријентисаће [се] у правцу према Краљеву као лијево обезбјеђење. Десно од ње нападаће VI српска бригада, са којом чврсто одржавати везу.

2. VI српска бригада вршиће притисак према Крушевцу правцем Шаврани—Пакашница, с тим што ће један свој батаљон упутити правцем Буковица—Головоде и исти ће вршити притисак према Обилићеву. А са три батаљона ће нападати правцем Гари—Пакашница—Крушевац. Сектор ове бригаде је искључно Капиција и закључно Пакашница. Десно ће одржавати везу са III српском, а лијево са IV пролет. бригадом.

3. Бригаде ће поћи у напад 14 ов. мјес. у 16 часова одређеним им правцима.

4. Приликом напада водити строго рачуна на одржавање везе, као и на то да бригаде постепено наступају датим им правцима, настојећи притом да координирају рад са нашим јединицама које оперишу источно према граду.

5. Штабови бригаде водиће строго рачуна о непријатељу, његовом дејству као и његовој моторизацији и према истом ће се еластично постављати, не дозвољавајући да нас непријатељ изненади и тиме нам нанесе губитке.

6. Бригадно превијалиште IV прол. бригаде за вријеме борбе налазиће се у Жабару, гдје слати рањенике.

7. Штабови бригаде ће редовно слати извјештаје о свим промјенама које се на њиховим правцима буду догодиле.

Штаб IV прол. бригаде кретаће се правцем Жабаре—Треботин—Пепељевац.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб, п.пуковник:
Блажо Јанковић

³ Види док. бр. 187.

БР. 163

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ¹

Ш Т А Б
V НОУ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
14 октобра 1944
у 10.30 ч.

ЗАПОВЕСТ

Наша дивизија добила је задатак да у садејству других наших јединица и јединица Црвене армије нападне и заузме Београд.²

Подаци о нашим снагама и снагама Црвене армије:

а) Моторизоване јединице Црвене армије синоћ су напале Авалу а данас продужују за напад на Београд. Једна њихова моторизована колона проћи ће кроз центар града и избити на савски мост. Друга ће проћи авалским друмом и Јатаган Малом ка Чукарици и даље путем ка Обреновцу, ради обезбјеђења. Трећа колона кретаће се преко Вождовца и посешће Дедиње, Топчидер и Кошутњак. После заузимања града, једна њихова колона ће се пребацити преко Саве у циљу заузимања земунеког аеродрома.

б) Прва дивизија напада град правцем Бањица—Бањички Вис и после чишћења града запосешће западни део града, лево од Александрове улице, а такође посешће савски мост и пристанишна постројења.

Шеста дивизија напада град преко Топчидера садејствујући I дивизији.

После чишћења града, VI дивизија налазиће се на сектору Бањица—Раковица.

XXI дивизија налазиће се у резерви на сектору с. Врчин—Зуце.

Наш је задатак да уз садејство јединица I дивизије и јединица Црвене армије очистимо северни део града закључно са Александровом улицом и савским мостом.³

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—1, к. 782.

² Види док. бр. 158.

³ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Пете НОУ дивизије од 23 октобра 1944 године.

У том циљу

наређујемо :

IV крајишка бригада

са расположивим топовима

Са сектора Поповић извршиће усиљени марш правцем З^це—Велики Мокри Луг—Коњарник и почеће са наладом на град вечерас у 22 часа. Јединице ће нападати и чистити град десном страном Александрове улице, чистећи блокове кућа па затим десно од Теразија избити на савски мост, на Калемегдан и заузети тврђаву на Калемегдану.

У чишћењу града на свом правцу лево одржавати везу са јединицама I дивизије, а десно одржавати везу са X крај. бригадом.

X крајишка бригада

Из села Влашке извршиће усиљени марш правцем Мала Иванча—Зуце—Мали Мокри Луг—Миријево и са сектора Миријево извршити распоред јединица за заузимање Великот Врачара (к. 253) па преко к. 184 и Циглане продужиће са упадом у град и чистиће блокове кућа лево и десно од Улице краљице Марије и Душанове, тако да једним делом снага продире на Калемегдан за заузимање тврђаве са деловима IV бригаде.

Почетак напада на Вел. Врачар и на прве делове града вечерас у 22 часа.

Лево ће одржавати везу са јединицама IV бригаде, а десно са XXI бригадом.

XXI Срп. У. бригада

са 1 пр. [отивтенковским]

топом.

Са сектора М. Пожаревац кренуће усиљеним маршем преко с. Врчин—с. Лештане—Калуђерица—источно од с. Миријева па преко Карабурме почеће са чишћењем града и то свих улица и блокова кућа, десно од X крајишке бригаде до обале Дунава.

I крајишка бригада

После заузимања Смедерева са сва три батаљона која су учествовала у нападу кренуће усиљеним маршем правцем: Гроцка—Мали Мокри Луг, одакле ће се бригада повезати са Штабом дивизије и хгрема потреби батаљши ће ступити у борбу.

Батаљон који се налази у М. Орашју са осталим деловима извршиће покрет одмах по добијању овог наређења најбољим путем у с. Калужерицу, одакле ће се повезати са Штабом дивизије.

Знаци распознавања:

Јединице Црвене армије означиће почетак свога напада са 6 црвених ракета, избачених у серијама. Црвена и зелена ракета означаваће место докле су јединице Црвене армије стигле.

Беле ракете означаваће правац непријатеља.

За хватање везе са јединицама Црвене армије и да би оне знале где се наше јединице налазе избацити *црвене ракете*.

За борбене знаке ради споразумевања међу нашим јединицама употребити знаке распознавања које штабови бригада већ имају.

Санитетска служба:

Штабови бригада организоваће у граду бригадна превијалишта код којих ће се рањеници упућивати у бригадне амбуланте, а само тежи рањеници треба да се упућују у дивизиску хируршку екипу, која ће се налазити у с. Миријеву. Дивизиска хир. екипа формираће се из хируршке екипе при IV бригади, с тим да др. Казо⁴ организује све што треба за дивизиску прихватницу.

Тешке рањенике из бригадних амбуланата предаће штабови бригада у поласку на задатак дивизиској болници у с. Поповић.

За заштиту дивизиске болнице XXI бригада даће једну чету.

Штаб дивизије у почетку напада на град налазиће се на Вел. Врачару по заузимању истога. Даље ће се кретати на правцу X бригаде, а по чишћењу града јавићемо благовремено штабовима.

Рад наших јединица у граду. По заузимању сваког објекта (надлештва, установе, индустр. предузећа и т.д.) који буду заузеле јединице Црвене армије у делу града који ми нападамо, поставиће стражаре Црвена армија, а по чишћењу града наше јединице, свака у свом рејону, преузеће та стражарска места од бораца Црвене армије. Страже црвеноармејаца задржаће се само код немачких установа и по заузимању и чишћењу града.

⁴ Др Казимир Барило

Код свих поменутих јавних зграда и надлештава, предузећа, магацина и штампарија, наше јединице поставиће страже и сва та надлештва и установе по заузимању истих треба запечатити, те не дозволити никоме да без овлаштења улази у иста.

Остале јединице, које не буду ангажоване на разним стражарским местима и дужностима, штабови бригада распоредиће сваки у свом рејону. О овоме ћемо дати касније шира упутства узимајући у обзир и I крајишку бригаду.

Теже делове (амбуланте и коморе) бригаде ће оставити ван града док се исти потпуно не очисти.

Држање бораца и руководиоца у граду. Држање и уопште дисциплина наших бораца мора бити на висини како то доликује борцима НОВ. Забрањује се свако улажење у приватне станове и локале без службене потребе. Штабови бригада упознаће све борце наређењем Штаба корпуса, које у- прилогу достављамо.

Поступак са заробљеницима. Штабови бригада одредиће једно место за скупљање свих заробљених војника, а по заузимању града предати их Штабу дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР,
п.пуковник
Илија Матерић

КОМАНДАНТ ПУКОВНИК,
Милутин Морача

ДОСТАВЉЕНО:

Штабу I пролетерског корпуса,
Штабовима: I, IV и X бригаде,
Штабу XXI срп. ударне бригаде и
Штабу Артилер. дивизиона.

БР. 164

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ОСЛОБОЂЕЊЕ БЕОГРАДА¹**

Ш Т А Б
VI ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
О. бр. службено
14. X. 1944

ЗАПОВИЈЕСТ

(Секција Београд 1:100.000)

Послије спајаша са совјетским трупама и заједничког чишћења непр. упоришта од Тополе до Београда, јединице нашег Корпуса налазе се заједно са једним совјетским мотомеханизованим корпусом на прилазима главног града наг. отаџбине. Наш Корпус и јединице XII корпуса добили су задатак да заједно са мотомеханизованим јединицама корпуса Црвене армије ликвидирају њемачке окупаторске трупе и њихове помагаче у Београду. Ми данас извршавамо историјску задаћу у овом рату тиме што главни град наше отаџбине оелобађамо од њемачко-фашистичког ропства и недићевско-четничке "издаје и враћамо га свом народу и отаџбини.

Све наше јединице имају уложити крајње напоре да се град ослободи у току дана и ноћи 14/15 ов.мј.

Према задњим извјештајима наших извиђачких баталјона Београд бране три њемачке дивизије, чије је бројно стање смањено, а морал врло слаб. Имамо податке да Њемци у масама дезертирају и продају своју спрему.

У циљу извршења постављеног задатка, т.ј. разбијања и уништења непр. гарнизона у Београду и ослобођења Београда,

НАРЕЂУЈЕМО:

1) II бригада, Напада непријатеља правцем: цестом и брд. дивизион: жељ. пругом Топчидер—Топчидерски Венац —Војна болница—Краљице Наталије улица — Кнез Михајлова улица — Калемегдан — Горњи Град—Тврђава.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института пбд рег. бр. 6—1, к. 797.

Десно од ове линије је Прва дивизија а' лијево Трећа² [бригада].

Зона ширења десно: Игралингге БСК-а (клуба) — Гучевска улица — Краља Милана улица — Узун Миркова улица.

Десно одржавати чврсту везу са јединицама I дивизије и мотомеханизованим јединицама Црвене армије, а лијево са нашом III бригадом.

2) III бригада, инж. чета: Напада непријатеља напореда са II бригадом.

Зона ширења десно до II бригаде, а лијево Булевар војводе Путника — Милоша Великог улица — Босанска улица — Поп Лукина улица — Доњи Град (Побједник).

Десно одржавати везу са II бригадом, а лијево са јединицама XII корпуса.

3) I бригада: Као дивизиска резерва смјестиће се на простор Ресника.

4) Космајска бригада: Смјестиће се на простор Кијева и служити као резерва.

5) Штаб II и III бригаде биће у тијесној вези са артиљеријом Црвене армије, која је на њиховом сектору ради потпомагања.

6) Дивизиска болница биће у с. Реснику.

7) По оелобођењу Београда I бригада смјестиће се у Раковицу, II бригада у Јајинце, III бригада у Ресник, Космајска бригада у Кијево. Штаб дивизије у Раковици.

8) За вријеме борбе Штаб дивизије кретаће се позади II бригаде.³

9) Борбени знаци: 14 октобар **Кијев — Коњев**, 15 октобар **Слобода — Србија**, 16 октобар **Дњепар — Дунав**.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, потпуковник,
Никица Пејиновић

Командант, пуковник,
Ђ. Јованић

(М.П.)

Достављено: Штабу I, II, III и
Космајске бригаде.—

² Ова реченица у оригиналу дописана је руком.

³ Види док. бр. 183 и кн>. 14, извештај Таба Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

БР. 165

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НА-
ПАД ПРАВЦЕМ ЖАРКОВО—УЛИЦА КНЕЗА МИЛОША
—ПОП ЛУКИНА—ДОЊИ ГРАД¹**

ШТАБ
XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
XII КОРПУСА НОВЈ
Број: стр. пов.
14 октобар 1944 год.

ШТАБОБИМА V, XII И МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ

ЗАПОВИЈЕСТ:

Секција: Београд 1:100.000

Ситуација: ~ Једитшце нашег и I пролетерског кор-
пуса у садејству са моторизованим једини-
цама Црвене армије добиле су задатак да
ноћу 14—15 о.м. заузму Београд.

Према посљедњим извјештајима Београд
бране 3 њемачке дивизије, чије је бројно
стање у многоне смањено а морал истих
бораца врло слаб. Има се података да Ни-
јемци у великом броју дезертирају и продају
спрему.

Наш задатак: У садејству са Црвеном армијом и I про-
летерским корпусом заузети Београд.²

За извршење предњег задатка,

НАРЕЂУЈЕМО:

V бригада: Извршиће напад 14—15 о.м. на неприја-
тељски гарнизон Београд правцем: Жарково
—Кошутњак—Булевар војводе Степе—Ули-
ца Милоша Великог—Боеанска улица—Поп
Лукина улица—Доњи Град. Зона ширења
лијево са јединицама XVI дивизије а десно

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 51/1. к. 866.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

до јединица VI личке дивизије. Везу одржавати лијево са јединицама XVI дивизије а деоно са јединицама VI личке дивизије.'

По заузимању свих непријатељских упоришта јединице V бригаде задржаће се код Доњег Града гдје ће добити даљи задатак.

XII бригада: Кренуће правцем V бригаде одржавајући контакт са истом којој служити као резерва. У случају потребе садејствовати.

Мачванска бригада: Поставиће се на просторију Велике Њиве—Ново Село са задатком вршења мобилизације на истом сектору.

Дивизијска болница и дивиз. интендантура: Смјестиће се у с. Сремчицу гдје ће је обезбјеђивати једна чета XII крајишке бригаде.

Правац осталих јединица: XVI дивизија кретаће се правцем Баново Брдо—Михајловац—Жељезничка станица—Савско пристанште.

Јединице VI личке дивизије кретаће се правцем десно од јединица V бригаде.

Напомена: На правцима покрета јединице ће остављати потребне снаге на главним раскрсницама и чвориштима као и за блокаду непријатељских упоришта и појединих објеката, а са главнином продужити до крајње одређене линије, т.ј. до потпуног ослобођења Београда.

Линије до које су наше јединице избиле обиљежавати и то:

Јединице I и XII кориуса испалиће црвену ракету право у вис, а јединице Црвене армије испалиће зелену и црвену ракету једну за другом. Избијање на Теразије објавиће се са три црвене и три зелене ракете.

Све једанице имају уложити крајњи напор да се град ослободи у току ноћи.

Забрањује се мобилизација београдског становништва ове док се не пронађу и казне сви народни непријатељи и кривци. Накнадно ће се одредити када ће се почети са мобилизацијом.

Запоејести све јавне зграде, установе, надлештва, творнице и магацине. Пред свим овим зградама поставити стражу. Пљачку најенергичније сузбијати а по потреби ради примјера пљачкаше стријељати на лицу мјеста.

Објаснити војницима да се сваки руководицац и борац понаша примјерно онако како то доликује борцима Народно-ослободилачке војске. Забранити залажење у локале а најстрожије сузбијати и кажњавати опијање.

Штабови бригада ће издати наређење штабовима баталјона да у свакој чети формирају извлакаче рањеника. За исте употријебити све новомобилисане борце, тако да свака чета има најмање 10 извлачача рањеника.

Хируршка екипа налазиће' се у западном дијелу села Жарково.

Оперативни дио Штаба дивизије кретаће се са V бригадом.

Борбени знаци:

»

14 октобра **Кијев — Коњев.**

15 октобра **Слобода — Србија.**

16 октобра **Дњепар — Дунав.**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:

Б. Буричић

Командант-пуковник:

М. Шиљеговић

В. д. начелника:

М. Иекић

БР. 173

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПРЕ-
БАЦИВАЊЕ СА ПРОСТОРА БАЋЕВАЦ—ГУНЦАТИ НА
ПРОСТОР МАКИШ—ЖАРКОВО¹**

ШТАБ
XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
XII КОРПУСА НОВЈ
Број: стр. пов.
14 октобар 1944 год.

ШТАБОВИМА V, XII И МАЧВАНСКЕ БРИГАДЕ

Ситуација: Наше јединице са Црвеном армијом ушле су у Београд.

Задатак: Усиљеним маршем кренуће наше јединице и смјестити се у Макиш, и то:

V бригада кренуће правцем Гунцати—Железник и запосјести село Макиш од Беле Воде и канала који води у Саву сјеверно до Чукарице.

XII Бригада са дивизијском болницом и интендантуром кренуће од Баћевца цестом и смјестити се у јужни дио села Макиш.

Мачванска бригада са својом главнином кренуће правцем Велико Поље—Дражевац—Велика Моштаница и смјестити се од Баћарског Луга и Наврте у јужном дијелу села Макиш. Мачванска бригада ће оставити једног члана штаба са мањим одјељењем, који ће сачекати чету која је отпратила рањенике у Ваљево и дотле вршити мобилизацију новог људства.

Док се приберу јединице које су отпратиле рањенике кренути истим правцем за бригаду.

Штаб дивизије ће кренути са V Бригадом и смјестити се између Жаркова и Макиша.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/6, к. 1253.

Задатак свих јединица је при доласку у Макиш да запосједну све државне зграде и фабрике, правећи ред и не дозвољавајући рушење државних имања и творница.²

Мобилизацију не вршити до даљег.

На овоме маршу као и на новом сектору наше ће се јединице сусрести са Црвеном армијом. За овај сусрет припремити руководиоце и борце.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар-п.пуковник:

Командант-пуковник:

М. Шиљеговић

(М.П.)

БР. 167

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПРОДОР У ПРАВЦУ САВСКОГ ПРИСТАНИШТА¹**

ШТАБ
ХВИ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. 109/44
14 октобра 1944 год.

ШТАБУ I, II И IV БРИГАДЕ

- 1) Јединице Црвене армије ушле су у Београд:
- 2) Наша дивизија хитно ће кренути у Београд, запосести Савско пристаниште, прикупити св[^] бродове на Сави и заједно са Црвеном армијом пребаци се за Земун.²
У вези предњег, —

н а р е ђ у ј е м о :

- 3) I, II и IV бригада најхитније прикупиће све своје делове и кренути правцем 'Остружница—Чукарица—Савско пристаниште. Одмах по доласку на пристаниште приступити прикупљању свих бродова и припремити се за пребаци-

² О извршењу ове заповести види том I, књ. 14, извештај Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16—2, к. 951.

² Види том I, књ. 14, извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

ваше. Претходно пре запоедања пристаништа детаљно претрести цео околни терен. Запосести све јавне зграде и надлештва, као и фабрике на нашем сектору (у близини Савског пристаништа). Забрањује се вршење мобилизације док се негтријатељ потпуно не очисти.

- 4) Штаб дивизије налазиће се на Савском пристаништу (а место одн. зграду где ће се налазити јавиће у самом Београду штабоврша бригаде).
- 5) XI дивизија запоеда Макиш, VI дивизија запоседа жел. станицу а XXXVI дивизија приступа ликвидацији Обреновца заједно са Црвеном армијом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб

Начелник
капетан
Ребула

БР. 168

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ О УЛАСКУ У ОСТРУЖНИЦУ И О РАСПОРЕДУ
БРИГАДА¹**

ШТАБ
XVI УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. 112/1944
14 октобра 1944 године.

ШТАБУ XII КОРПУСА НОВЈ

- 1) Јединице наше I бригаде у току ноћи ушле су у Остружницу без отпора. Непријатељ из Остружнице повукао се пред нашим јединицама у правцу Чукарице и задржао се на путу који води од Стругаре према жељез. станици Жарково. Према прикупљеним подацима на томе путу налазе се два тенка, 6 тешких митраљеза са непознатим бројем пјешадије.
- 2) XXVIII Славонска дивизија налази се око Железника и са њом има наша I бригада стално везу. У току ноћи ова дивизија није нападала нити ликвидирала непријатељско упориште у Железнику. У Железнику има 2 непријатељска тенка са око 200 Њемаца.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—3, к. 951.

- 3) Предузели смо рушење друма Обреновац—Остружница
— Чукарица, као и жељ. пруге Обреновац—Остружница
— Железник.
- 4) Јединице наше дивизије постављене су сада:
— I бригада сјеверно од Остружнице и у Остружници,
— II бригада налази се на линији Пећани—Баре,
— IV бригада као див. резерва налази се у Вел. Моштаници.
- Штаб дивизије је у Вел. Моштаници.
- 5) Њемци јутрос рано отпочели су са минирањем фабрике у Баричу, као и слагалишта муниције око Обреновца. У току јучерашњег пријеподнева Њемци дигли су у ваздух београдску радио-станицу на Макишу.
- 6) У току јучерашњег дана и ноћи заплијенили смо један теретни камион и један луксузни аутомобил.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије,

Начелник,
капетан **Ребула**

БР. 169

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ШЕСТЕ БОСАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ КРАГУЈЕВЦА¹

Ш Т А Б
VI БНОУ БРИГАДЕ
14 октобра 1944
У 1945

ЗАПОВИЈЕСТ

(Секција: Аранђеловац — Крагујевац — Крушевац — Чачак
1:100.000)

Ситуација: Јединице Црвене армије у току данашњег дана и наступајуће ноћи надиру са правца Лапово, правац Крагујевац. Два батаљона Црвене армије кренула су данас са просторије Шаторња, правац Чачак и Крагујевац (бочним деснокрилним обухватом).

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—3, к. 951.

Наша дивизија са јачим дијелом; снага има задатак да садејствује са јединицама Црвене армије у ликвидацији непријатељског гарнизона Крагујевац, који је посједнут са јачим њемачким и издајничким снагама.

Задатак наше бригаде: — Да са три батаљона усиљеним маршем крене у борбеном распореду према Крагујевцу, хватајући везу лијево са јединицама XV бригаде, која надире према Крагујевцу лијево и десно од цесте с. Церовац — Крагујевац.

По избијању на комуникацију Крагујевац—Г. Милановац, да један батаљон надире у правцу Кнића.² За извршење задатка,

НАРЕЂУЈЕМО :

1) I батаљон: Одмах по примитку ове заповијести сконцентрисаће се на просторију с. Добраче и кренути правцем: зборно мјесто с. Кутлово — Рогојевац — с. Забојница — Змајевац (459) — Седло. До на ову просторију кретати се у борбеном распореду. Потом се задржати на овом положају и са мањим дијелом снага испитати ситуацију у Книћу. За вријеме испитивања ситуације, штаб тога батаљона послаће хитан извјештај Штабу бригаде, који ће се налазити на Великој Коси (486) на цести источно од с. Кутлово. По истој патроли овај батаљон добиће наређење за даљи рад.

2) III и IV батаљон,
командант капетан

Ђукић³: Одмах по примитку ове заповијести сконцентрисаће се на просторију с. Угљаревац (код кафане „Клисура“) и кренути усиљеним маршом правцем: с. Добраче (раскрсница путева) — Велхтка Коса (486). Са ове просторије лијево и десно од цесте у борбеном распореду правац Крагујевац. Лијево хватати везу са јединицама XV бригаде и пошто ухвати везу садејствовати у нападу на Крагујевац. При наступању прикупљати податке о непријатељу, непријатељским утврђењима, распореду непријатељских снага, минских поља и у том смислу не давати узалудне жртве.

² Види док. бр 177.

³ Драго Ђукић

Са овом колоном кретаће и протуколски топ.

Штаб IV батаљона оставиће везу за своју чету која треба да стигне из Шаторње и наредити јој да крене усиљеним маршем за батаљоном.

3) II батаљон: Одмах по примитку овог наређења сконцентрисаће се на просторију с. Страгари и остати на томе мјесту, са задатком обезбјеђења див. болнице, бриг. амбуланте и бојнице и чекати даље наређење.

Поред тога Штаб II батаљона примаће спрему за нашу бригаду и кад батаљон добије покрет, има задатак да обезбиједи и дотјера сву примљену спрему и материјал.

4) Штаб бригаде кретаће се за прво вријеме за III и IV батаљоном до Велике Косе, па пошто изда наређење I батаљону кренуће даље за III и IV батаљоном цестом за Крагујевац.

Напомена:

а) — Штаб II батаљона одмах по примитку ове заповијести, саопштиће интенданту бригаде потпоручнику Вуковићу да одмах крене до Штаба бригаде, а Штаб батаљона биће одговоран за пријем спреме, даље транспортовање и исхрану див. болнице и непокретних дијелова.

б) — С обзиром на важност задатка, скрећемо пажњу штабовима батаљона да уложе максимум труда у извршењу задатка и да поевте што већу пажњу служби везе. У том смислу слати што хитније и чешће извјештаје са коњичким курирским патролама. У недостатку коња одређивати јаче пјешачке патроле, са отрееитим вођама. Свима давати конкретна упутства и правац покрета.

в) — О свим промјенама на правцу надирања III и IV батаљона капетан Ђукић слаће извјештаје Штабу бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политкомесара,
капетан,
Милан*

Командант-потпуковник,
Саво⁵

П.С. Бригадно превијалиште налазиће се заједно са Штабом бригаде.⁶

⁴ Милан Обрадовић

⁵ Саво Трикић

⁶ Дописано на истој машини.

*

БР. 173

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА БРИГАДЕ ОД 28 СЕПТЕМ-
БРА ДО 14 ОКТОБРА¹**

ШТАБ
7 СРП. У. БР. 23 УД. ДИВ.
14 окт. 1944 год.
Положај

15-дневни извештај

ШТАБУ 23 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

15-дневни извештај за прву половину месеца октобра
и то од 28 септ. до 14 о.м.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА

У овом времену наше јединице су наилазиле на непријатеља—Немце. Дражиновци се нигде нису појавили као једна озбиљна група, која би личила на неку војску.

Немци су по окупацији Зајечара, који смо били освојили, тамо концентрисали веће снаге, које су им долазиле са југа и из Румуније. Од Зајечара су покушавали да одрже целу тимочку област ради извлачења својих трупа из Грчке. ОВЮ су покушавали да поетигну држањем комуникација Зајечар—Бор—Жагубица и Зајечар—Неготин. Ипак далеко од путева нису ишли а нарочито тамо где им нису могли тенкови да дођу. Наши нису могли да се боре ефикасно са овим трупима због недостатка оружја против тенкова и необучености бораца, који раније готово никад нису сретали тенкове.

Морал непријатеља и поред тога што би требао да буде слаб, још увек је тако висок да се боре храбро и несмањеном жестином. Недоетатак муниције и невладање комуникацијама код непријатеља ишло нам је јако на руку.

Намера непријатеља је била и извлачење преко Жагубице ка Београду и **појачање одбране оама** Крајине. Ово смо им ометали заедама, које су биле доста **неефикасне** услед слабог времена.

Доласком Црвене армије немачке снаге у Крајини су **исгфеецане** и **отсечене**. Ипак су успеле немачке јединице

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/6, к. 1253.

да се пробију из нашег обруча, преко Врата пробивши се кроз 14 и IX бригаду. Њихов покушај да се пробију ка Вору је одбијен 5 до 7 о.м. од наше бригаде.

Издајници — недићевци и Дражини нису били активни као нека јединица, али као помагачи, доушкачи и водичи Немаца су врло штетни били. Из заседа и преваром су убијани и одвођени совјетски официри. Толико су били покварењаци дражиновци да су се у Совјетски штаб пријавили као партизани и тражили претставнике да их воде у партизански штаб. Добили су 2 мајора, 2 капетана, 1 стар. поручника и 1 поручника. Одвели су их, и траг им се још није пронашао. Верује се да су изручени Немцима. Имена њихова смо већ доставили пре неколико дана.

Немци су се врло злочиначки понели према нашим., Једну другарицу, мучену, измрцварену, нашли смо мртву под Дели Јованом и то под М. Голим Врхом. На истим положајима наше јединице су пронашле и 17 лешева погинулих другова из 14 бригаде несахрањених и исте сахранили. Сви су изгинули пред самим непр. рововима.

Опкољени Немци на просторији Дели Јована су добијали помоћ у муницији авионима.

СТАЊЕ КОД НАШИХ ЈЕДИНИЦА

Укукшо бројно стање бригаде је 1.389 другова и друга-рица, 255 другова више од слања задњег 15-дневног извештаја.

Нарочитих промена нема, сем што је командант бригаде капетан друг Цекић Ђуро премештен на другу дужност а за команданта бригаде постављен мајор друг Јованбвић Војин. Командант и комесар 4 батаљона су рањени. Командант 1 батаљона друг Јован Орел је као реуматичар упућен на лечење у нашу болницу. За команданта 1 батаљона одређен је поручник друг Јелисавац Милан. Имена рањеника су у засебном списку.

Нови другови су дошли већином добровољно.

Дисциплина и морал није на завидној виени из разлога несвесности бораца, сталних покрета, слабости исхране и слабе обуће. Морал код војника је порастао чим смо се састали са Црвеном армијом. Нарочито се осећа потреба за опремом против кише и за обућом. Око 10% бораца може се рачунати да је босо потпуно.

Исхрана војника и стоке такође не задовољава, нарочито за сточну храну сено и зоб.

Здравствено стање је доста добро ако се узму у обзир све тешкоће, хране, одеће, обуће и покрета и бављења на положајима по врло лошем времену.

АКЦИЈЕ И ПОКРЕТИ

28 септ. Покрет из М. Кривељ-з., Крз.ку Бугз.реке и Збега са једним батаљоном за Влаоле где је требало сместити болницу и интендантуру. Време је било хладно и кишовито задњих недељу дана.

3 батаљон на заседи код Крста, на путу Бор—Жагу-бица, дочекао је једну колону Немаца јачине 80 пешака, 8 кола и 3 камиона. Непријатељ је имао губитака око 10 мртвих и 15 рањених, 3 коња убијена.

2 батаљон у заседи код М. и В. Кривеља према Бору.

1 батаљон у с. Јасикову и Леекову, као заштита Корпуса и дивизиске болнице.

29 септ. 3 батаљон је успео да потуче неке слабиј непр. делове на Црном Врху, јачине до 1 вода. Непријатељ се разбегао. 3 зликовца су заробљена и стрељана у покушају бекства (Дражина).

2 и 1 батаљон су патролским акцијама разоружали нешто четника и одбеглих дражиноваца.

Укупно заплењено 29 септ.: 13 пушака, 1000 метак машршгеверских, 1 кола са коњима, 2 падобрана, 1 писаћ машина и 1 сандук санитетског материјала.

Наш Зајечарски одред је порушио железничку пруг. Звездан—Метовница.

1 окт. Покрет целе бригаде са проеторије Кривељ Крст—Влаоле, по непрестаном пљуску, у 18 часова у с. Глоговицу.

Стигли смо 2 окт. у 15 часова, где смо по први пу ухватили везу са јединицама Црвене армије, које су долазиле из Румуније преко Видина и Салаша. Ово је била извиђачка група стрељачке дивизије састављена од неколико официра, око 1 деетине пешадије и три противтенковска топа. Овој групи Црвене армије смо дали обезбеђење преко ноћи на положајима северно и јужно од с. Глоговице, и то 4 батаљон.

3 окт. Извиђачкој групи Црвене армије са три противтенковска топа дали смо 1/2 чете као обезбеђење и за с радњу. Овај одред је ишао у извиђање за с. Топлу.

Зајечарски одред је ухватио везу са јединицама Црвене армије које су долазиле ка Зајечару преко Вршке Чуке садејствовао са истима у даљим нападима на град Зајечар. Детаљи недостају.

Наш покрет на просторију Гиндуша—Глоговица—Сала" имао је за циљ напад на непријатеља на проеторији Салах—Рготина—Д. Бела Река. Овај задатак је отпао, пошто ј Црвена армија већ пре нас овладала овом просторијом»1 св до Рготине.

У даљем нападу на Д. Белу Реку, Слатину и Бор учествовао је активно наш 3 батаљон полазећи са Боринца и Рготине, пошто је у с. Рготини ухватио везу са пуком Црвене армије, који је био у претходници своје дивизије. Даље садејство са Совјетима овога дана и по дану 4 о.м.: 4 батаљон на положају јужног Дели Јована и ? батаљон на положајима Самар—Дош.

Црвена армија је око 17 часова 3 ом заузела Бор. Са Совјетима је ушао у Бор и наш 3 батаљон. Податке о неприј. губицима на сектору нашег 3 батаљона немамо.

4 окт. У 20 часова и остатак бригаде од 2 батаљона кренуо је за Бор ради даљег садејства са Црвеном армијом

5 окт. Стигли смо у Бор, после пута од целе ноћи, по киши, у 05.00 часова. Бор је био потпуно освојен и ми смо добили наређење за покрет на просторију Бучје—Топла—Луке, пошто се био појавио јаки непријатељ, који има намеру да се пробије ка Бору и Београду.

У 18 часова пошли из Бора. У с. Кривељу преноћили, а 3 батаљон упућен у с. Бучје ради заузимања положаја на Голом Кршу.

6 окт. Покрет из Кривеља у Бучје, и вођена борба са Немцима који су у јачини од неколико хиљада, са тов. стоком и неколико бацача, пошли правцем Дели Јован и Црнајка ка Бучју и Д. Белој Реци.

2 батаљон је на положајима ј. западним од с. Луке сусрео немачку колону која се кретала ка Бучју у 6 часова) Јачина непр. око 2 батаљона и ово је била побочница снага које су ишле путем ка Д. Белој Реци у јачики од преко 2000 људи и 300 коња.

Борба је прихваћена у 6 часова. Око 13 часе. је успео наш батаљон да потисне непријатеља и да заузме положаје према путу Черет, и Чока Рошија. Непријатељ је био утврђен и борба је настављена до 19 часова.

1 батаљон је из с. Јасикове поелат од Штаба див. у наш састав, и пошли правцем Врата—Гиндуша где смо били дан раније. У иоћи је овај батаљон наишао на непријатеља у с. Луке и са њим повео краћу борбу и то од 3.30 часа до зоре 7 о.м. када се батаљон морао повући и тада заузео положаје Кулмеа—Стол. Непријатељ је своје мртве и рањене одвукао. Има их најмање око 10 до 15. Заплењено: неколико пушака, ћебади, шаторских крила, ручних бомби и пушчане муниције. Наши губици 4 погинула и 2 рањена.

4 батаљон је заузео положаје на Голом Кршу према Маковишту и Црепуљишту.

3 батаљон је био на положајима на Малом Кршу и затварао пролаз кроз теснац ка Бору.

7 *отст.* 1 батаљон је око 11 часова водио краћу борбу са непријатељем на Свињаку и код с. Луке на истим положајима где је и дан раније водио борбу. У с. Луке је непријатељ био врло јак и укопан. Увече је батаљон са 1/2 снага понова пошао у напад на с. Луке и Свињак, али непријатеља тамо није било и батаљон се повукао и спремио за напад 8 о.м. правцем Черет—Гиндуша.—В. Дели Јован. Луке је био правац IX бригаде (за напад дивизије 8 о.м.).

2 бат. је у зору наставио борбу на истим положајима где је дан раније прекинута. У току целог дана борба је настављена и око 16 часова јуришем је принуђен непријатељ на отступање са својих утврђених положаја ка Дели Јовану. У борби од 6 и 7 о.м. непријатељ је имао на фронту 2 бат. 7 мртвих и 15 рањених (нађених на лицу мртвих), рањенике су одвукли и међу њима је било и два официра. Наши су имали 5 рањених, од којих је 1 командир.

4 батаљон је исто тако у зору почео борбу са непријатељем. Био је изненађен у сусрету и повео борбу врло огорчену. У току дана је било вршено неколико јуриша и непријатељ стално потискиван ка путу. Непријатељ је био укопан и нанео нам је доста губитака. На положају је била и извиђачка група Црвене армије 113 дивизије из Бора. Других снага није било које би се до овог момента бориле са непријатељем.

Дан раније у Бучју је био официр за везу Црвене армије из Бора, који нам је саопштио да ће 1 пук Црвене армије напасти непријатеља од Д. Беле Реке а 1 пук преко Бучја. Предлагали смо да бар 1/2 пука са тежим оруђем пошаљу на Врата, јер смо претпостављали да ће непријатељ покушати тамо да се пробије.

4 батаљон је успео да одагна непријатеља предвече са његових утврђених положаја на положаје ист. од клисуре и пута и то на Самар. Гоњење није настављено ни код 2 ни код 4 бат. зато што је положај био лош за прелаз-клинсура кроз коју иде пут Танда—Д. Бела Река, а непр. је држао другу страну.

Овај непријатељ је био претходница, јачине до два батаљона. Погинулих нађених на положају непр. било је преко 10. 10 гробова је нађено на самом положају. Остале непр. губитке не знамо.

Наши губици 7 погинулих (од којих 3 од руских минобацача и хаубице са шрапнелима), рањених је било 6.

Борбама које смо имали у току 6 и 7 о.м., када остале бригаде наше дивизије нису имале борбу са Немцима, ми смо успели да протерамо много јачег непријатеља са његових положаја и потпуно обезбедимо групе Црвене армије

у Бору од изненађења са овог правца који су они били потпуно пренебрегли.

8 окт. Издата је општа заповест за напад целе дивизије. Правац нашег напада је био: Маковиште—Самар—Дош—Требеном Дели Јована и Черет—М. Поље—В. Дели Јован.

Напад је почео по плану, али изјутра је од извиђачке групе официра Црвене армије, која је била за везу између нас и њих, дошла вест да не крећемо са положаја на зап. страни пута Танда—Д. Бела Река, пошто ће њихова артилерија и каћуше да туку супротну страну све до Дели Јована.

Иако нисмо имали не-пријатеља пред собом, морали смо се зауставити и чекати. Надали смо се сваког момента да ће та ватра да буде и да потом кренемо одмах. Чули смо јаку борбу на фронту IX бригаде и XIV, али нисмо ништа могли. На гађање артилерије нисмо могли више да чекамо а нарочито када смо приметили да је совјетски капетан за везу био пијан, те смо око 17 часова успели да се пребацимо на положаје источно од пута Луке—Д. Бела Река. На Самару смо ухватили везу са пешадијом Црвене армије која је наступала од Боринца. На овом положају је совјетска авијација мало гађала и нас и црвеноармејце.

На Дошу смо претпостављали да има непријатеља, по извештају нашег 2 батаљона. Међутим тамо су били дошли црвеноармејци и то из Салаша и Глоговице. Ово смо дознали тек од њих самих када смо их срели идући ка Дошу. Они су ишли преко Боринца и Самара ка Д. Белој Реци.

Увече је ухваћена веза са свима црвеноармејцима и на Дошу од сва наша 3 батаљона прве линије.

Од совјетске артилерије је погинуо и 1 совјетски војник на положајима нахпег 4 батаљона када су погинула наша 3, 7 о.м. Истог дана је једна патрола црвеноармејаца пошла од Салаша за Д. Белу Реку. Немци су их дочекали из заседе на Самару и убили 1 мајора и 5 војника. Ове Немце смо ми били протерали са ових положаја.

9 окт. Са три батаљона смо продужили раније кренутим правцем — ка Дели Јовану. 3 батаљон је био до овог момента у нашој резерви код с. Топле а тада је исти добио задатак од Штаба див. да брани положаје М. Крш а потом и Врата јер су Немци 8 о.м. били пошли ка Вратима и Влаолу и Мајданпеку. Овај батаљон је активно учествовао на Вратима само са једном четом, док је са остале две бранио М. Крш и тако 1 чета није могла омеети непријатеља да овлада Вратима, нарочито када се повукла XIV бригада и IX.

У току 9 и 10 о.м. смо са остала 3 батаљона претражили сву просторију Дели Јована између главних окружујућих

комуникација. Непријатеља нисмо нашли, већ само неке рањенике и незакопане погинуле другове XIV бригаде, под М. Голим Врхом. Рањеници су послати у болницу а погинули су закопани.

Са просторије Јереничево, Барни Део и М- Голи Врх 11 окт. -смо кренули за Оштрељ ради груписања бригаде.

Наш 2 батаљон. је маршовао од 17 часова 11 о.м. до 5 часова 12 о.м., онда од 9 до 11 часова ишао за Бор а потом од 15 час. до 6 часова 13 о.м. за Жагубицу. Све по киши, многи и боси.

11 окт. Цела бригада долази у Оштрељ а одавде

12 окт. одлази за Бор, и даље правцем Крст—Жагубица.

13 окт. одлази од Жагубице за Крепољин.

14 окт. „ од Крепуљина за Шетоње.

Цео овај пут је део пута у пребацивању наше дивизије ка Београду, ради учествовања у оевајању Београда са јединицама Црвене армије и пролетерским јединицама.

Дисциплина и морал код наших јединица још увек незадовољавајући и то због немања времена да се детаљно посветимо и овом питању, и то због сталних операција и покрета, по лошем времену и лошим смештајним приликама.

Морал код наших бораца је јако порастао после сусрета са јединицама Црвене армије. И јединице Црвене армије су биле јако задовољне сусретом са нама, т.ј. са „Титовим војницима", како то они називају. Али у последње време су се држали више резервисано према нашим вотницима, чак су почели и разоружавати поједине наше групе претпостављајући да су то дражиновци. Како ми немамо легитимација а ни веза стална није успостављена између наших и њихових штабова, то је ово било за нас збиља незгодно.

Исхрана војника у последње време није била добра јер се врло ретко кувало, због сталних покрета и удаљености од села, као и неизвесности брзих и изненадних покрета.

Здравствено стање и санитетска служба се подносе од стране референта приложеним оригиналним извештајем, који треба послати санитетском референту дивизије. Одржавање чистоће тела и веша је било врло тешко због сталних покрета, акција и немања прилике за купањем.

Многе су прехладе и обољења на плућима због тога што има много војника без веша, без чарапа, обуће, цемпера, мантила и ћебади.

Санитетска служба је задовољавајућа.

Војнички рад. Сви другови су обучени у руковању пушком. Обучавано је: у пушкомитраљезима, нишанска тачка, о подилажењу, о довлачењу, о развијању у стрелце,

о стражи и патролама, о заседи. Све људство је обучено у руковању својим оружјем. У руковању тежим оруђем упознати су само послужиоци, док остали борци нису могли бити обучени пошто наша јединица није имала времена јер је из дана у дан била у акцији или на маршу.

УКУПНИ РЕЗУЛТАТИ:

Непр. губици: поп-шулих 17, 30 рањених, заробљених (Јевреја) 993 који су радили у Бору код Немаца.

Заплењено: 30 пушака, муниције разне око 6.000, 1 мали минобацач, 4 револвера, 1 доглед, 6 машингевера, бомби и др.

Наши губици: 11 погинулих и 11 рањених.

Списак погинулих се прилаже, као и списак лица која су се истакла у борби за похвалу.

Бригада је имала покрет Танда (Дели Јован)—Београд и то усиљени марш, те се овај 15-дневни извештај није послао на време.

Извештај је састављен по раније издатим упутима. Следећи извештај ће се састављати по новоиздатим упутима од Штаба дивизије.

Овај извештај, као и свта остали административни послови у нашим јединицама рамљу и чине велике тешкоће и задоцњења, јер наши руководиоци још не увиђају важност и потребе администрације.

Прилог: изв. санит. реф., интенданта и списак погинулих и предложених за похвалу. Обав. оф. је послао свој извештај одвојено раније. Списак — бројно стање се прилаже такође.²

с Ф. — с. Н!

Политком,
Ђура Златковић

Начелн. пор.
Жив. Миловановић

К-нт, мајор³

² Последње три реченице у оригиналу су дописане руком.

³ Војин Јовановић

БР. 173

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ САНЦАЧКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ СЈЕНИЦЕ¹

ШТАБ
V САНЦАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ
Оп. бр. 10
14-X-1944 год.
Положај

РЕЛАЦИЈА

V Санџачке НОУ бригаде за вођење борбе са четницима и милицијом дана 14 октобра т.г. на положајима Бабињача—Вапа—Сјеница (секција Сјеница 1:100.000).

НЕПРИЈАТЕЉ

а) Непријатељ је био јачине 1500—1600 четника и милиције, који су одлучно ријешили да бране улаз нашим јединицама у град Сјеницу.

б) Наоружање непријатеља сачињавало је 5 тешких митраљеза, 3 тешке „Бреде“, 1 „Шварцлозе“ и 1 „Шарац“, до 10 п. митраљеза.

в) Морал непријатеља **био је бољи него до сада**, борбеност прилична, активност у борби доста добра.

НАШЕ ЈЕДИНИЦЕ

а) 2 и 4 батаљон јачине 238 бораца са 10 п.митраљеза, 2 тешка митраљеза „Бреда“, једним тешким и једним лаким бацачем.

б) Дана 14 октобра т.г. вођена је борба са непријатељем, четницима и милицијом, на положаје Бабињача—Вапа, у садејству 1 и 2 батаљона III Санџачке бригаде и VII Црногорске бригаде. Вид борбе: напад. Вријеме повољно, ноћ ведро и мрачна.

в) Са просторије Качево—Халиновићи, сходно наређењу Штаба дивизије, кренули смо са два батаљона, 2-им и 4-РШ, правац Сјеница ради освајања исте. Наступним маршем пришли смо до непријатељских истакнутих положаја Бабињача, сукобили се са непријатељским истакнутим дијеловима, који су се одмах повукли правац Сјеница, гдје им се налази главнина, и посјели бункере око Сјенице ради одбране исте.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/6, к. 1253.

— У **диспозицији** за напад предвидјели смо да 2 батаљон III Санџачке бригаде удари непријатеља у бок, од правца Вапе, док смо главним снагама непријатеља напали фронтално.

— Захваљујући потпуно откривеном земљишту које је сасвим добро познавао, располажући при томе са јачим снагама, бранилац је могао да организује бољу одбрану. Испред прихватног положаја, остављајући засједе, непријатељ је организовао и фланкирајуће дејство на наше стрелачке стројеве, који су брзо надирали ка положају браниоца. Ближу зону одбране бранилац је нарочито упорно бранио, покушавајући при томе да у противнападу одбаци наше снаге. Положај око саме Сјенице, гдје се налазио већи број бункера укопан, прикривених и откривених, морали смо тући врло снажном ватром из свих аутоматских оружја, као и бацачима које смо поставили на Бабињаџи — јуришем овладали смо овим упориштем тачно у 1.45 часова. Ушли смо у град Сјеницу — непријатељ је у нереду одступио у правцу Пештер—Јавор—Нови Пазар.

г) Наши губитци: 1 мртав и 5 рањених, сви из III Санџачке бригаде, док из V Бригаде није било губитака.

Непријатељски губитци: 6 мртвих и већи број рањених.

д) Морал наших јединица био је на висини. Иако је непријатељ имао јаче снаге распоређене на положају одбране, који је био врло добро утврђен, наши борци без икаквог оклијевања и застајања успјели су да браниоца разбију и да му нанесу осјетне губитке.

ђ) Од ратног материјала заплијењено је 2 лака бацача, већи број муниције, приличан број бацачких мина, као и пушака и другог материјала.

е) Утрошено је 790 метака кал 6.5 мм, 300 метака кал 7.9 мм, 1200 метака кал 7.5 мм, 15 бацачких мина од тешког бацача, 11 мина од лаког бацача.

ж) Борба је текла по предвиђеном плану. Непријатељ је претрпјевши губитке био принуђен да напусти своје положаје одбране, као и сам град Сјеницу и да се у нереду повуче.

Овај неуспјех непријатеља је имао крупних посљедица: дезертерство и падање морала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Помоћник комесара-
капетан,
Јосиф Струњаш

Командант-капетан,
Бошко Шкрбовић

БР. 172

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 14 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ДА
СПРЕЧЕ ПРОДОР НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ БУЈАНОВЦА У
ВРАЊЕ¹**

Ш Т А Б
46 ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Оп. бр. 22
14 октобра 1944 г.
у 17³⁰ ч.

**ШТАБУ XXV, XXVII, П ВРАЊСКЕ И I, II СУРДУЛИЧКЕ
БРИГАДЕ**

У току дана непријатељ је са још непознатим бројем снага и моторних возила кренуо у напад од Бујановца комуникацијом ка Врању, а према накнадним податцима изгледа да су мање снаге и са једним тенком. Намере непријатеља нису познате али може се сматрати да би покушао поново доћи до Врања, а уколико успе и *даље* на север.²

У вези овакве ситуације XXV бригада **упорно** ће бранити линију Бујановац—Врање и не дозволити непријатељу продор. У ту сврху XXVII бригада, која се налази сконцентрисана у западном делу Врања, за случај потребе појачаће снаге XXV бригаде, зашто ће штабови бригада бити у тесној вези. У случају да непријатељ са јачим снагама одбаци наше снаге са ове линије, XXV бригада пребациће се на десну обалу р. Мораве, с тим што ће са извесним* делом својих снага, а најмање са једним батаљоном, бити увек на левој обали р. Мораве, који ће и даље задржавати непријатеља у свом надирању, а са осталим снагама бап[^]ти се бочно иза леђа непријатељу на комуникацији Павловце—Бујановац. XXVII бригада, у случају одбацивања и буде приморана на повлачење, повући ће се само у крајњем случају на линију коју је држала пред извршење напада на Врање.

I сурдуличка бригада биће на линији Предејане—Момин Камен, држати се прикупљено а даљњи задатак добиће накнадно.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1, к. 1340.

² Види док. бр. 73 и 14 књ. извештај Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 9 новембра 1944 године.

БР. 173

**ОБАВЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ
ОД 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШЕФУ СОВЈЕТСКЕ ВОЈНЕ
МИСИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ТЕРИТОРИЈИ
СРБИЈЕ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Бр. службено
15 октобра 1944 год.
Положај

ШЕФУ СОВЈЕТСКЕ ВОЈНЕ МИСИЈЕ

Ситуација наншх снага у Србији:

- 1.— 13 корпус:
 - 22 дивизија 14 ов.м. у 16 час. ушла је у Ниш са јужне стране;
 - 46 дивизија на просторији Врање—Бујановац;
 - 47 дивизија: једна бригада у Лесковцу, а са две бригаде на просторији Прокупље—Житорађе.
- 2.— 14 корпус:
 - 23 дивизија на просторији Петровац (на Млави) —Жабари, у покрету ка Београду;
 - 25 дивизија са 23 дивизијом у покрету такође ка Београду,
 - 45 дивизија на просторији Неготин—Зајечар, где прима материјал и оружје од Црвене армије.
- 3.— II пролетерска и 24 дивизија на сектору Крушевца, где затвара правац Сталаћ—Крушевац—Краљево.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
Начелник штаба
генерал-мајор,
Руд. Приморац

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/6, к. 1253.

БР. 174

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ПРОДОР КА ЦЕНТРУ БЕОГРАДА¹

ШТАБ
XIII ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
„РАДЕ КОНЧАР“

Дана 15.X.1944 године

**ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА
САМОСТАЛНИХ ЈЕДИНИЦА**

У заједници са дјеловима моторизованог корпуса Црвене армије VIII Црногорска Н.О. ударна бригада, у садејству лијевог крила I Пролет. бригаде, заузела је Дедиње, чиме ће даљи продор на нашем сектору бити олакшан. Овим је уједно извојевана позиција [за] артиљериска и друга ередства Црвене армије, за које ће даљњи продор бити непосредније и ефикасније скраћен. У току ове ноћи брзим продором овладати са што више позиција у граду и одатле наставити чишћење Београда.

Ми сада извршавамо историјску задаћу у овом рату, тиме што главни град наше отаџбине ослобођавамо од фашистичког ропства и издајничке тираније и враћамо га свом народу и отаџбини.

Све наше јединице уложит ће крајњи напор, да се Београд потпуно освоји у току ове ноћи и сутра 15 ов. мјес. На истом задатку дејствује I Пролетерски корпус, XII Ударни корпус и ојачани моторизовани корпус Црвене армије.

Наша Бригада и даље остаје у другом борбеном талаеу са VIII Црногорском бригадом, која је заузела Дедиње и са Дедиња продужује продор правцем Булевар Ослобођења—Крунска улица—Дечанска улица—Васина улица—Калемегдан итд.² У циљу извршења постављених задатака,

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43—1, к. 727.

² Види том I, књ. 14, извештаје Тринаесте пролетерске бригаде од 18 октобра и Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

НАРЕЂУЈЕМО

1.— I Пролетерски батаљон по пријему овог наређења извршит ће покрет правац Дедиње. Задатак овог батаљона је да први ступи у борбу, уколико је то потребно, на правцу VIII Црногорске бригаде.

2.— II Пролетерски батаљон такођер по пријему овога наређења извршит ће покрет правцем Дедиње. Овај батаљон добит ће задатак гдје буде потребније на самом Дедињу.

3.— III Пролетерски батаљон исто тако извршит ће покрет правац Дедиње. Задатак овог батаљона је садејство са I нашим батаљоном у првом борбеном таласу.

4.— IV Пролетерски батаљон такођер по пријему овога наређења извршит ће покрет правац Дедиње. Задатак овог батаљона је да садејствује са II Пролетерским батаљоном у другом борбеном таласу. Тачна упутства и правци добиват ће се на Дедињу и према потреби гдје буде изискивала на правцу VIII Црногорске бригаде. Ова четири батаљона извршит ће концентрацију у 1 сат на мјесту код I Батаљона, гдје се сада налази на Бабићевом имању.

5.— Покрет свих батаљона бит ће тачно у 1 сат ноћас.

6.— V Батаљон са амбулантом, интендантуром, и свим осталим дјеловима који се налазе код Штаба бригаде, извршит ће покрет правцем Дедиње 15 овог мјес. у 8 часова. Даљњи распоред добит ће се на Дедињу.

7.— Одјељење противколског топа по пријему овог наређења извршит ће припрему и кренути са I Батаљоном, којем се и додаје.

8.— Борбени знаци: за 14 октобар: Кијев — Коњев.

Борбени знаци: за 15 октобар: Слобода — Србија

Борбени знаци: за 16 октобар: Дњепар — Дунав.

9.— По завршењу чишћења града, као посада града остат ће наша Дивизија и V Дивизија. Јединице Црвене армије са дјеловима XII Корпуса продужују на даљњи задатак. Раепоред бригада наше Дивизије бит ће у Београду слиједећи: I Пролетерска бригада око Народног позоришта и Кнежевог споменика, с тим што ће I Бригада имати задатак ОЗН-е, III Пролетерска бригада око Славије и Цркве ев. Саве, наша Бригада имати ће размјештај: Војна академија — Министарство војске. VIII Црногорска бригада: Саборна црква, Калемегдан, Горњи Град. Сви батаљони држат ће коморске дјелове са коњима даље од прометјних мјеста].

10.— Преузет ћемо страже од јединица Црвене армије сем стра[жа код њ]емачких команди и страних посланстава.

11.— Сви батаљони морају бити прикупљени у просторијама које им се додијеле за смјегцај, а за изласке у град дават ће се борцима по потреби и то само појединцима са објавама и за ограничено вријеме. Но за излазак у град одобрават ће се по извршеном прегледу одјеће и опреме борца који излази у град и пошто се стекне повјерење да ће онај коме је одобрено слободно излажење својим понашањем и спољном дисциплином достојно претстављати борца Народно-ослободилачке војске. Над оваквим друговима, који би се упућивали у град са објавом, обавезно хптабови батаљона извршити преглед и смотру по горе наведеном, за које лично одговара штаб батаљона. У граду се међусобно поздрављати са црвеноармејцима, а обавезно све старјешине (старије).

Н а и з в р ш е њ е !

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, мајор:

БР. 175

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА. БРИГАДА ЗА ПРОДОР КА КАЛЕМЕГДАНУ¹

Ш Т А Б
У-е УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ »
Положај 15.Х.1944 г.
7.20 ћ

ШТАБУ I, IV И X КРАЈИШКЕ И XXI СРПСКЕ БРИГАДЕ
Положај

Мотомеханизоване јединице једног совјетског корпуса 14 ов.м. и ноћу Г4/15 ов.м. продрле су у Београд и сада воде борбу у центру града, где чисте немачка упоришта. Једна моторизована совјетска колона са I бригадом надире од Гроцке цестом ка Београду. Јединице XII корпуса, I и VI дивизија, такођер су продрле у град и чисте га на свом правцу наступања.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—3, к. 951.

Бригаде наше дивизије, због удаљености, закасниле су на свој задатак, тако да је само IV бригада нападала на правцу према Александровој улици и била одбијена на немачким утврђеним положајима од Малог Мокрог Луга према Врачару.

Обзиром да се наше јединице морају свом снагом ангажовати на ослобођешу Београда, то одмах предузмите следеће:

1.) IV крајишка бригада предузеће убацивање у град својих јединица на сектору града десно од линије Душановац—Престолонаследника Петра улица и улицама до Краља Александра улице, надирући даље десно од линије Жоржа Клемансоа улица—Господар Јованова улица и на Калемегдан.

2.) X крајишка бригада потпомоћи ће пребацивање јединица IV бригаде у град активним дејством на комуникацију око Мокрог Луга, те према Београду, а одмах затим и она ће вршити продор у град на правцу IV бригаде, продирући преко Александрове улице у блокове кућа ка Новом Гробљу, жел. станици и Кланици, чистећи квартове све до Дунава.

3.) XXI српска бригада најактивније ће дејствовати на комуникацију на линији Калуђерица—Мали Мокри Луг, а продором совјетских јединица од Гроцке кренуће са њима за ликвидацију непријатељских утврђења на линији Мали Мокри Луг—Велики Врачар—Дунав.

4.) I крајишка бригада наставиће своје садејство са совјетским јединицама од правца Смедерево—Гроцка ка Београду.

Линију до које су наше јединице избиле означавати са црвеном ракетом, избаченом право у вис, а јединице Црвене армије означаваће своје место са зеленом и црвеном ракетом, избаченим узастопно у вис.

Избијање на Теразије означиће наше јединице са три црвене и три зелене ракете, избачене у вис.

Штабови бригада настојаће да се што пре изврши постављени задатак и за то употребити сва средства која стоје на расположењу. Самим упадом наших и совјетских јединица у град немачке трупе су деморалисане и сигурно ће се предавати.²

Ваш задатак морате извршити.

Борбени знаци:

15 октобра 1944: **Слобода—Србија,**

16 октобра 1944: **Дњепар—Дунав.**

² О извршењу овог наређења види у 14 књ. извештај Штаба Пете НОУ дивизије бр. 261 од 23 октобра 1944 године.

Наш Штаб калазиће се на осматрачници к. Стражара (код с. Кумодраж).

Известите одмах. шта сте предузели и што чешће шалдите курире.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник:
Милутин Морача*

БР. 176

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРАЧКЕ)
УДАРНЕ БРИГАДЕ ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
НАПАД НА БЕОГРАД ПРАВЦЕМ ЖАРКОВО—ДОЊИ
ГРАД¹**

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ
Бр. стр. пов. 2/44
15 окт. 44 год.

ШТАБУ I, II, III И IV БАТАЉОНА

ЗАПОВЕСТ

Секција Београд 1:100.000

Ситуација: Јединице нашег I прол. корпуса у садејству са моторизованим јединицама Ц. армије добиле су задатак да ноћу 14/15 о.м. заузму Београд. Према посљедњим извјештајима Београд бране 3 њемачке дивизије, чије бројно стање у многоме је смањено, а морал истих бораца врло слаб. Има се података да Њемци у великом броју дезертирају и предају се са спремом.

Наш задатак: у садејству са Ц. армијом и I прол. корпусом заузети Београд.²

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15—2, к. 866.

² Види том I, кн>. 14, извештај Пете крајишке (козарачке) бригаде од 24 октобра 1944 године.

За извршење овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

IV батаљон: извршиће напад 15 о.м. на непр. гарнизон Београд, правцем: десно од цесте преко Жаркова, исто ликвидирати, по ликвидацији овог упоришта продужити даље чишћење сљедећих упоришта: Кошутњак, Булевар војводе Степе, Улица Милоша Великог, Босанска улица, Поп Лукина улица, Доњи Град. Зона ширења лијево од јединица 16 дивизије а десно од једанаестина 6 личке дивизије. Везу одржавати лијево са јединицама 16 дивизије а десно са јединицама 6 личке дивизије. По заузимању ових упоришта IV батаљон као и остали батаљони задржаће се код Доњег Града, гдје ће добити даљи задатак.

II батаљон: извршиће напад 15 о.м. на непр. гарнизон Београд правцем: десно од IV батаљона, чврсто везујући се са њим преко Жаркова, Кошутњака, Булевар војводе Степе, Улица Милоша Великог, Босанска ул., Поп Лукина ул., Доњи Град. Зона ширења лијево до IV батаљона, а десно до VI личке дивизије. По доласку на Булевар IV батаљон креће се наведеним улицама — лијевом страном улице а II батаљон креће се истом улицом десном страном улице.

III батаљон: извршиће напад 14-15 о.м. десно од II батаљона преко Жаркова, по ликвидацији истог даље кретати и чистити упориште Кошутњак—Булевар и доласком на Булевар кретати се колоном по један за II батаљоном, тј. десним тротоаром горе наведених улица.

I батаљон: У почетку напада горе наведених батаљона I батаљон биће на цести испред Жаркова са Штабом бригаде у резерви и даље се кретати за батаљонима преко Жаркова—Кошутњака и Булевара, уколико буде требало појачање осталим батаљонима убаћиће се гдје то буде најпотребније. По доласку на Булевар даље се кретати горе наведеним улицама за IV батаљоном, тј. лијевом страном тротоара наведених улица.

По заузимању свих непријатељских упоришта сви батаљони задржаће се код Доњег Града гдје ће добити нови задатак.

Штаб бригаде кретаће се са I батаљоном у непосредној близини 'фронта позади II батаљона гдје слати све извјештаје. Прслије ликвидације Жаркова Штаб бригаде креће

се за јединицама преко Кошутњака—Булевара и даље за батаљонима у непосредној близини.

Бригадно превијалиште налазиће се у близини Штаба бригаде.

XII бригада кретаће се правцем наше бригаде и служиће за резерву наше бригаде.

Правац осталих јединица: XI дивизија кретаће се правцем: Баново Брдо — Михајловац—Жељ. станица—Савско пристаниште.

Јединице VI личке дивизије кретаће се правцем десно од наше бригаде.

Напомена: — На правцима покрета и по ликвидацији упоришта батаљони ће остављати потребне снаге на главним раскрсницама и чвориштима за блокаду непр. упоришта и **појединих** објеката, уколико таквих има да се не могу ликвидирати, а са главнином снага продужити до крајње одређене линије — до потпуног ослобођења Београда.

Линију до које су наше јединице избиле обиљежаваће и то: јединице I и XII корпуса испалиће црвену ракету право у вис, зато припремити ракетне пиштоље и заузимањем појединог упоришта испаливати црвену ракету, а Црвена армија испалиће' зелену и црвену ракету једну за другом. Избијање на Теразије (центар Београда) објавиће са три црвене и три зелене ракете. Све јединице имају уложити крајњи напор да се Београд ослободи у току ноћи.

Забрањује се мобилизација београдског становништва све док се не пронађу сви народни непријатељи и кривци. Накнадно ће се одредити када ће се почети са мобилизацијом.

Запосјести све јавне зграде, установе, надлепгва, творнице и магазине. Пред свим овим зградама поставити стражу. Пљачку најенергичније сузбити и по потреби, ради примјера пљачкаше стријељати на лицу мјеста.

Објаснити војницима да се сваки руководилац и борац понаша примјерно онако како то доликује борцима нар. осл. војске.

Забранити залажење у локале и најстрожије сузбијати и кажњавати опијање.

Сви штабови батаљона формираће у свакој чети 8—10 извлакача рањених. За извлакаче рањеника употребити све новомобилисане борце, тако да свака чета има најмање 10 извлакача рањеника, да у борби не морају борци са пушкама и пуш. митраљезима извлачити рањенике и тим ослабљивати чете за борбу.

Штабови батаљона, како је већ наређено, **доласком** на Булевар строго ће водити рачуна да не би било разилажења бораца јер ту су сплетови разних улица, зато се снабдјети — свака чета и вод — са добрим водичима и све упознати са правцем кретања наше бригаде, тј. којим улицама крећемо. За водиче употребљавати нове борце који су придошли из Београда или успут се снабдјети у Жаркову и даље преко Кошутњака. Свака чета нека задужи једног или два борца који ће чувати водиче.

Распоред батаљона за први напад на Жарково остаје како је већ наређено, само **што** ће II батаљон одмах се поставити између IV и III батаљона и бити схреман за борбу. Почетак напада биће ноћас кад цестом прођу моторизоване црвеноармејске јединице и кад отпочну остале јединице на осталим секторима. Тада ће сви наши батаљони заједнички сложено ударити и заузети Жарково и даље продужити одређеним -правцем. За заузимање појединих упоришта употребити све тешко оружје.

Знаци борбени:

14 октобар: **Кијев—Коњев**
15 октобар: **Слобода—Србија**
16 октобар: **Дњепар—Дунав**

Пол.комесар-мајор,
Маша³

Пом. комесара-кап.
Милош⁴
(М.П.)

Командант-мајор,
Душан⁵

³ Народни херој Махмут Ибрахимпашић

⁴ Пајковић

⁵ Егић

БР. 177

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД 15
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ О БОРБАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ КРАГУЈЕВЦА¹**

ШТАБ
VI БНОУ БРИГАДЕ
15 октобра 1944
У 14, 30

ШТАБУ XVII У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
(за команданта)

1) Наш IV и III батаљон налазе се на положајима пред самим градом лијево и десно од цесте Крагујевац—Г. Милановац. IV батаљон извршио је напад на једну колону камиона, која се налазила на периферији града — на цести, оријентисана према нама. Успјели су да непријатеља отјерају са камиона, али услјед јаке артиљериске и бацачке ватре морали су се повући за нешто уназад. Том приликом имали смо 2 друга теже рањена.

2) Према причању једног сељака, који је дошао са правца Кнића, наш I батаљон упао је у жељезничку станицу Драгобраћа и заробио неки материјал. Од Штаба батаљона нисмо добили још извјештај, али смо чули кратку борбу на њиховом сектору.

3) Овог момента Штаб нашег III батаљона извјештава да се непријатељ, у јачини од 80 возила и 100 кола коморе, повлачи од Крагујевца, у гфавцу Краљева. Наредили смо I батаљону и III са мањим дијелом да дејствује на комуникацији Крагујевац—Краљево.

4) Каљшоне на које је нападао наш IV батаљон, непријатељ пали, вјероватно из разлога што су оштећени и не може да их повуче.

Мсшимо вас обавијестите нас о ситуацији на сектору јединица лијево од нас, мислимо јединица Црвене армије, док нам је ситуација на сектору X[^][бригаде], лијево од нас позната.

5) Ми се налазимо у с. Дивостињ (код болнице).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политкомесара,
капетан,

Обрадовић Милан (М.П.)

Командант-потпуковник,
Саво Трикић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—6, к. 989.

П.С.—

Овог момента код нашег штаба стигло је 10 младића, који су хгрије неколико дана мобилисани од стране четника и у току прошле ноћи побјегли из четничких редова.

Према њиховом извјештају, јутрос рано у зору четници су се повукли из Кнића,² једни према Чачку, а друга према Краљеву — јаче снаге.²

У току јучерашњег дана прошле су јаче њемачке снаге и моторизација од Крагујевца према Чачку.

Један дио њемачких снага повлачи се из Крагујевца према с. Сабанта, цестом која води за Јагодину.³

(М.П.)

БР. 178

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ПЕТНАЕСТЕ МАЈЕВИЧКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
XV МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ
15-X-1944 г. у — час.

ШТАБУ XVII У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Достављамо извод из операцијског дневника у времену од 1 до 15 ов.мј.

1-X-1944 г. Прањани

У току ноћи извршен је размјештај јединица како слиједи:

V батаљон упућен на просторију II батаљона (Срезовјевци).

IV батаљон на просторију V батаљона (Дружетићи).

II батаљон на просторију села Леушићи са задатком да контролише правце преко Виса, од Совљака и Шапоњског Брда.

III батаљон на истој просторији.

² Текст у постскриптуму дописан на истој машини.

³ Ове две реченице су дописане мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—3, к. 993.

Нешто прије 22 часа непријатељ (четници), непознате јачине, напао је наше положаје које је бранио V батаљон. Управо у исто вријеме наишао је и III батаљон II пролет. бригаде, који је имао задатак да преко села Горијевнице избије на просторију села Мијоковци.

Заједничком акцијом нашег V батаљона и III батаљона II пролет. бригаде непријатељ је разбијен и протјеран према Чачку.

2-X-1944 г. Прањани

Јединице на истој просторији са истим задатком.

3-X-1944 г. Прањани

Јединице на истој просторији.

У току дана упућена је једна чета I батаљона ради извиђања комуникације Пожега—Чачак. Према извјештају исте, јаче непријатељске снаге (камиони и комора) кретале су се према Чачку.

I батаљон у садејству са јединицама II пролет. бригаде напао је непријатеља, четнике, на просторији између Вранића и Трбушана. Након краће борбе непријатељ је побјегао према Чачку.

Непријатељски губитци: 6 мртвих (који су нађени) и 3 заробљена.

На нашој страни није било губитака.

Заплијењено је 9 пушака.

4-X-1944 г. Прањани

Јединице на истој просторији са истим задатком.

У току дана упућена су мања одјељења са задатком извиђања у правцу Горијевнице, Милићеваца и Пријевора.

5-X-1944 г. Прањани

Јединице на истој просторији.

6-X-1944 г. ПрањаНи

Јединице на истој просторији.

7-X-1944 г. Прањани—Д. Трешњевица

У току ноћи 6/7 око 12 часова бригада је извршила покрет преко Бершића на просторију села Д. Трешњевица, гдје је избила'око 22 часа.

Распоред јединица: Ги II батаљон Д. Трешњевица,
III и IV батаљон Д. Шаторња.

8-X-1944 г. Д. Трешњевица

Јединице на истој просторији.

9-X-1944 г. Д. Трешњевица

У току дана јединице на истој просторији.

Око 23 часа извршен покрет за Јарушице.

10-X-1944 г. Г. Јарушице

Око 9 часова бригада је избила на просторију Карановац—Јарушице.

Распоред јединица:

1П батаљон поставио се на просторију Д. Јарушице са задатком да држи Винограде, добро контролишући правац од Раче.

IV батаљон поставио се на просторију села Г. Јарушице са задатком да држи коту 303 и к. 295.

II батаљон поставио се на просторију Карановац (313), Арнаутско Брдо (268) са задатком да одржава везу са II крајишком бригадом на Црвенцу.

I батаљон као бригадна резерва смјестио се је у Г. Јарушице.

У току посљеподнева једна чета III батаљона упућена је у село Марковац са задатком да ухвати везу са јединицама Црвене армије.

II-X-1944 г. Г. Јарушице

Јединице на истој просторији, осим III батаљона који се помјерио на просторију села Велико Крчмаре (Капавац—Висак), с тим да обавезно држи Висак, као и све доминантније положаје око цесте и јужно од њега, и да затвори цесту Церовац—Рача.

Једна чета I батаљона упућена је на положај Виногради (к. 332) који је дотле држао III батаљон.

У 13 часова наишао је један камион од Крагујевца према Тоиоли. Засједа нашег IV батаљона која се налазила крај цесте на Лужничкој Коеи отворила је ватру на њега. У камиону се налазило 6 цивила, од којих су 4 доведена, док су 2 остала рањена у камиону. Непосредно иза тога појавила се је од иетог правца једна колона од око 20 камиона на коју је наша заседа такође отворила ватру. Иза ових камиона наишла је велика комора, а за њом појовно камиони.

Непријатељу је успјело да се под борбом са извјесним бројем камиона из прве **групе пробије до** Сремске Пољане гдје је поново нападнут од нашег батаљона са Карановца. Након борбе која је трајала до пред мрак, непријатељ се је повукао према Крагујевцу.

У току борбе непријатељ је имао више мртвих и много рањених. Заплењен је 1 камион и један луксузни аутомобил.

Нанш губитци: 2 рањена (један замјекик командира чете).

12-X-1944 г. Г. Јарушице

Јединице на истим положајима.

Чета која је ишла да ухвати везу са јединицама Црвене армије вратила се је, пошто је ухватила везу.

13-X-1944 г. Церовац

Према заповијести Штаба дивизије бригада се поставила на просторију и то:

I и IV батаљон у село Десимировац.

II батаљон у село Церовац и Штаб бригаде.

III батаљон по усменом наређењу команданта дивизије остао је на истом положају.

Предвече је наишла једна непријатељска крлона од Крагујевца, од више камиона и 2 тенка, на положаје наших јединица које су се налазиле покрај цесте Десимировац—Петровац. Након једносатне борбе непријатељ је био присиљен да се повуче натраг према Крагујевцу.

Непријатељски губитци: 6 мртвих (нађених), више рашених (одвучених).

Заплијешено: 1 мотоцикл (исправан), 1 пушкомитраљез, 4 пушке и 2 пиштоља.

14-X-1944 г. Церовац

Према усменом наређењу команданта дивизије бригада је кренула у правцу Крагујевца и то: I и II батаљон десном страном цесте, а III и IV батаљон лијевом страном цесте Церовац—Крагујевац, са задатком да у садејству са јединицама Црвене армије нападну Крагујевац.

Покрет је извршен у 15 часова, а око 19 часова смо стигли на просторију између Десимировца и Петровца гдје је отпочела борба за ослобођење Крагујевца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар мајор,
Мил. Стојаковић

(М.П.)

Командант капетан,
В. Карановић

БР. 179

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ГРОЦКА—БЕОГРАД¹**

ШТАБ
21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
15 октобра 1944 г.
О. бр. 64
Положај

ШТАБОВИМА БРИГАДА

- Наше јединице у заједници са Црвеном армијом чисте Београд од окупатора и његових слугу. Према до сада приспелим извештајима предњи делови I пролетерске дивизије налазе са на Теразијама. VI личка дивизија заузела је Топчидер и наставља надирање дуж обале Саве. V крајишка дивизија упала је у град северно од друма Гроцка—Београд преко Великог Врачара.

Наша дивизија, која се налази у општој резерви, добила је данас задатак да се повеже са V крајишком дивизијом, где да се штабови договоре о потребном садејству, како на правцу Београда, тако и на правцу Гроцке (од Гроцке отступа једна немачка колона ка Београду). На договору штабова решено је да две бригаде V дивизије надиру између Дунава и друма између Гроцке за Београд, док јој је једна бригада на простору око Смедерева, где у заједници са Црвеном армијом гони непријатеља ка Београду. Наша дивизија има да се постави са две бригаде према непријатељу који отступа из Гроцке, а са једном у резерви око Кумодража, одакле по потреби има напасти непријатеља, настављајући се на лево крило јединица V дивизије.²

На основу предњег, распоред и задатак наших јединица биће следећи:

II пролетерска бригада поставиће се до мрака на простору с. Кумодраж и напашће у грви мрак непријатеља, ширећи се десно до Улице кр. Александра, па улево до Душановца, тј. дотле док се настави на десно крило јединица I дивизије, које надиру преко Славије ка Теразијама и Калемегдану.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 54—1, к. 1040.

² Види у 14 кн>. извештај Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 16 октобра 1944 године.

IV српска бригада сместиће се на простору с. Мали и: Велики Мокри Луг, оријентишући се ка Гроцкој и затварајући правац непријатељског отступања ка Београду.

V српска бригада сместиће се на простору с. Лепггане, ликвидирајући га претходно уколико у њему има Немаца, а потом се поставити на простору Забран—кота 201—217 до коге 267 (Бандера), па удеено до простора Голо Брдо (к. 221). Задатак бригаде је да не дозволи непријатељу отступање на Лештане—Бели Поток—Железник и даље ка Обреновцу. Уколико непријатељ покуша да надре ка Београду, IV бригада ће га дочекати и по сваку цену држати, у ком времену V бригада има задатак да га нападне свим снагама у бок и у заједници са IV бригадом од правца Београд и Дрвеном армијом од правца Гроцке ликвидира непријатеља на тој просторији; уколико пак непријатељ покуша да пође преко Лештана, V бригада га има држати а IV напасти свим снагама у бок. Из предњих разлога јединице ће бити у сталном контакту, обавештавајући једна другу о кретању непријатеља. V бригада упућиваће дубоко патроле према Болечу и цести и не дозволити му да се незапажен провуче. Такође слати патроле према Врчину.

Штаб дивизије налазиће се у Кумодражу, где слати извепхтаје.

Штаб II пролетерске пре поласка на задатак доћи ће у овај штаб ради пријема детаљнијих обавештења о свом правцу надирања.

Сви нггабови ће објаснити војницима да не смеју залазити по приватним кућама и кафанама нити ма шта узимати. Однос са цивилима мора бити коректан. Узимање младића у војску се забрањује. Узимање за војску, тј. мобилизацију вршиће Штаб корпуса на одређеном месту и додељивати нове борце дивизијама. Мобилизација ће се вршити пошто ОЗНА изврши чишћење V колоне. За све речено у предњој напомени одговараће све старешине од десетара до команданта, уколико се по истој тачно не поступи.

Знаци за распознавање докле су које јединице стигле јесу:

Место докле-је стигла Црвена армија — једна бела и једна црвена ракета.

Место докле је достигла Народно-ослободилачка војска — једна црвена ракета, што је уједно знак где треба артиљерија да туче.

Све јединице, а нарочито II пролетерска, одмах по ступању у дејство настојаће да се повежу како са нашим јединицама, тако и са јединицама Црвене армије и у заједници и договорно дејствују према центру града.

Извештаје о ситуацији код јединица слати овом иггабу што чешће, како би Штаб корпуса био о свему обавештаван и могао правилно да руководи јединицама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар п.пуковник,
Млад. Марин

Командант пуковник,
Мил. С. Милојевић

БР. 180

**НАРЕЂЕЊЕ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 15
ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА РАЗБИ-
ЈАЊЕ ЧЕТНИКА КОД АРИЉА И НАПАД НА НЕМАЧКЕ
КОЛОНЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ПОЖЕГА—УЖИЦЕ¹**

Ш Т А Б
ХХХVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 114
15-X-1944 год.

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ, КОМАНДАНТУ V
' САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ, КОМЕСАРУ III САНЦАЧКЕ БРИ-
ГАДЕ, ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА V САНЦАЧКЕ БРИ-
ГАДЕ, ШТАБУ IV САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ

1. Јединице VII Црногорске бригаде и Санџачке осло-
бодиле су Сјеницу, нанијевши непријтељу јаче губитке и
заплијенивши већу количину муниције и другог материјала.
Непријатељ је отступио дијелом ка Пештеру а дијелом
Кладници.

2. На просторији Краљево—Чачак налазе се бројније
њемачке снаге. Такође и у долини Ибра. Те снаге, притије-
шњене од јединица Народно-ослободилачке војске и саве-
зника, имају једини излаз за извлачење — запад.

Бројније четничке снаге налазе се на просторији По-
жега—Ивањица. IV Санџачка бригада води са њима јаче
борбе. У току задња два дана борбе непријатељ је имао преко
100 мртвих, заробљено је и убијено 5 официра, заплијењена
3 кола муниције и другог материјала. То су четничке снаге
које се такођер под притиском наших повлаче, и вјероватно
ће настојати се пробити у правцу Дрине, односно од Мора-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисто-
риског института под рег. бр. 58/3, к. 1253.

вице преко Ужица ка Бајиној Башти или Вишеграду, и од Ивањице преко комуникације Ужице—Кокин Брод.

Два батаљона III Бригаде требала су избити 14 о.м. на Дрину код Горажда.

Ми смо наредили Штабу IV бригаде: да евакуише Ужице, Ужички одред постави на просторију Крива Ријека—Рожанство—Чајетина, да са њиховом читавом бригадом дејствују на сектору Ивањица—Ариље, у циљу разбијања четника на томе сектору.

Командант II Ударног корпуса² је преко нас наредио да VII Црногорска бригада дејствује на просторији Сјеница—Рожај.

Наређујемо:

— IV Санџачка бригада ће и даље дејствовати на просторији Моравица—Ариље, са задатком разбијања четника у долини Моравице, и даље дејство према ситуацији.

— С обзиром да је ту групација јачих четничких снага, вјероватни пролаз не само четничких него и њемачких јединица, те у циљу ефикаснијег разбијања четничких банди првенствено, нападања њемачких јединица на комуникацији Пожега—Ужице и даље, то ћемо на тај сектор оријентисати и читаву V Санџачку бригаду.

V Санџачка бригада и IV Санџачка бригада за вријеме тих операција биће под командом команданта IV Санџачке бригаде,³ док ће његову дужност вршити садањи замјеник команданта⁴ исте бригаде. По долаеку дијелова V Бригаде, односно читаве бригаде, одмах ће преузети команду над њима.

— Командант V Санџачке бригаде,⁵ са два батаљона своје бригаде који се сада налазе на сектору код Сјенице, кренуће одмах по пријему овог наређења правцем Сјеница—Комарани—Љубиш—Сирогојно, до на просторију Сирогојно—Трнава, одакле ће ухватити везу са командантом Друловићем,⁶ ради добијања даљих задатака.

Замјеник команданта V Санџачке бригаде⁷ ће по смјени његових јединица на садањој просторији Мокра Гора—Бијела Брда—Вишеград, од стране батаљона III Бригаде, кренути најхитије правцем Семегњево—Чајетина—Крива Ријека, до на просторију Мачкат—Крива Ријека—Рожанство одакле ће ухватити везу са командантом своје бригаде

² Радован Вукановић

³ Чедомир Друловић

⁴ Душан Филиповић

⁵ Бошко Шкрбовић

⁸ Чедомир Друловић

⁷ Вукосав Бошковић

Нека уговорено мјесто за везу између команданта и замјеника команданта V Бригаде буде на Палисаду, гдје ће они упутити везу чим стигну на горе одређену просторију.

— Командант Чедо Друловић ће са IV и V Санџачком бригадом и Ужичким одредом дејствовати на просторији Јавор—Ивашица—Моравица—Пожега—Ужице—Мокра Гора—Златибор, разбијајући четввичке снаге, рушећи комуникације које граниче или воде преко те просторије, дејствујући на непријатеља који комуницира тим путевима. Према потреби ће груписати те снаге, увијек са циљем да на тежишту, односно главном нападном правцу има јаче снаге. Са нама ће одржавати везу путем радио-станице и телефонску везу Чајетина—Нова Варош—Пријепоље.

— Од два батаљона III Бригаде који се сада налазе под командом команданта III Бригаде⁸ на сектору Горажде, један батаљон ће одмах упутити за Пљевља, гдје ће остати као посада. Тај батаљон ће истурити једну чету на Бољаниће, са задатком извиђања у правцу Чајничка и Рудога. Један вод ће избацити на Јабуку. Један батаљон ће најхитније упутити за Бијела Брда, који ће једну десетину упутити у Прибој као посаду заједно са одредским снагама, а осталим својим дијеловима ће контролисати просторију Вардиште—Вишеград—Рудо.

— VII Црногорска бригада за сада нека остане на просторији Штавал—Драгојловићи—Читлук, са задатком разбијања непријатељских снага на Пештерима, затварања правца Нови Пазар—Сјеница. Чим дође смјена батаљону у Пљевљима, упутићемо га, у споразуму са командантом VII Бригаде⁹, одговарајућим правцем.

— Два батаљона III Бригаде, који су на сектору Сјенице, остаће и даље на простору Сјеница—Бабињача, са задатком помоћи успостављања власти наше на тој просторији, мобилизације итд. Упућиваће према ситуацији одговарајуће снаге ка Кладници, и гониће непријатељске групе на тој просторији.

— Све јединице ће по пријему овога наређења извршити одговарајуће покрете.

— Напомињемо поново да се све комуникације на просторији коју контролишу наше јединице руше најинтензивније. То су мјере које ми морамо предузети благовремено, да би у случају прелаза њемачких снага преко просторије коју ми контролишемо успоравали непријатељско надирање.

— Везу са нама одржавати путем радија, телефона и куририма. Организовати што боље обавјештајну и изви-

⁸ Халил Хаџимуртезић

⁹ Нико Стругар

ђачку службу. Будно прат-ити све покрете непријатеља и о свему нас најхитније извјештавати.

— Под претпоставком да њемачке снаге крену у циљу пробијања преко просторије когју ми контролишемо, наша намјера: дати пгго жилавију борбу ради успоравања непријатељског кретања, према ситуацији задржали би IV и V Санџачку бригаду на просторији источно од Лима а Ш-ћу западно од Лима.¹⁰

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пољитички комесар-п.пуковник
Мило Јовићевић

Командант-п.пуковник
Жарко С. Видовић

БР. 181

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТРЕДЕСЕТ СЕДМЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТОГ КОР- ПУСА НОВЈ О РАЗБИЈАЊУ НЕМАЧКЕ КОЛОНЕ ИЗ- МЕЂУ МРАМОРА И ЈУГБОГДАНОВЦА¹

ШТАБ
47 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. служб.
15.X.44 у 16,30

ШТАБУ XIII КОРПУСА НОВЈ

Положај

1.) 14.X после подне наишла је совјетска авијација, која је напала немачку моторизовану колону од Мрамора до Југбогдановца и исту доста потукла и код ње направила велику панику. Наша XV и XXVIII бригада извршиле су енергичан напад на исту колону, Александрово закључно и Југбогдановац искључно, које су заплениле сва моторна возила која су се налазила од Александрова до Југбогдановца. На нашем десном крилу налазила се једна јединица моторизоване бугарске бригаде, која се пробила на обали (левој) реке Мораве и напала непријатеља од Мрамора. Такође бугарска моторизована јединица која се налазила

¹⁰ О извршењу овог наређења види у књ. 14 извештај Штаба Четврте санџачке бригаде Тридесет седме НОУ дивизије од 19 октобра 1944 год. и извод из књ. примљених депеша Штаба исте дивизије од 15 до 28 новембра 1944 године.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр.34—3, к.951.

на нашем левом крилу напала је непријатеља код Југбогдановца и Нове Божурње. После једночасовне борбе непријатељ је на овој комуникацији напустио око хиљаду моторних возила са ратним материјалом и један део побегао је према Прокупљу, један преко Мораве, а један према северозападу. Наше јединице ноћу 14 и 15 ов. месеца држале су читави плен на поменутој комуникацији. 15.Х ујутру наишли су бугарски тенкови са левог и десног крила наших јединица и насилно исте одбацили од ратног плена. У овом времену дошло је до сукоба између наших и бугарских јединица где је погинуо један наш и један бугарски војник. Ми смо се усмено споразумели са генералом, командантом бугарске тенковске бригаде, да ће се сав плен повући на одређено место и после чега ће се извршити подела према директивама које дођу од наших виших штабова, или је мм сами извршимо са нашом комисијом. Међутим према нашем закључку није поступљено. Бугарски официри, као и војници узимају сва моторна возила, сврставају у своје јединице а не истерују на одређено место, како је то закључено. У вези овога ми смо написали један допис Штабу бугарске моторизоване бригаде, да се прекине са овим радом јер ћемо ми извести наш Штаб корпуса о неправилном поступку, одн. Главни штаб Србије, и на основу чега мора се обуставити сваки даљњи рад. На овај наш допис још нисмо добили одговора.

2.) На основу горе наведеног ви би требали издати једно наређење бугарским јединицама у вези поделе ратног плена и да они по истом поступку, јер ако не поступе, ствара се неправилна и лоша сарадња између наших и бугарских јединица.

3.) Ми нашу XV и XXVIII бригаду прикупили смо на просторији Балајнац—Брест и Мерошина. Испитујемо прелаз преко Мораве, како би напали непријатеља који се повукао из Ниша и Александрова у село Лалинце. Бугарске јединице налазе се на западној обали Мораве код Мрамора, које су имале дакас сукоб са непријатељем и исте настоје да пређу Мораву код Мрамора. Један део бугарских снага оријентисан је од Југбогдановца према Прокупљу и затварају тај правац, одн. надиру према Прокупљу у циљу уништења непријатељских снага, које су се повукле према Прокупљу.

4.) Непријатељ, који је у паничном бекству напустио камионе од Бреста и Мерошине и побегао на северозапад, изгледа да је добио слаб отпор од јединица XXIV дивизије, као и јединица II пролетерске дивизије. Мишљења сам да би требали наредити истим, одн. обавестити Главни штаб да

47 ДИВИЗИЈЕ НОВИ
Бр. Служб.
15.1.44 у 15.30

М. П. С. С. С. С.
15.1.44

Итаду XIII Корпуса НОВЈ

П О Л О Ж А Ј

1.) 14.1. после подне нашла је Совјетска авијација, која је напала немачку моторизовану колону од Брамора до Југбогдановца и исту доста повукла и код ње направила велику панику. Наше IV и XVIII бригаде извршиле су енергичан напад на исту колону Александрово закључно и Југбогдановац искључно, које су заплениле сва моторна возила која су се налазила од Александровца до Југбогдановца. На нашем десном крилу налазила се једна јединица моторизоване бугарске бригаде, која се кретила на обали (лево) реке Мораве и напала непријатеља од Брамора. Такође бугарски моторизована јединица, која се налазила на нашем левом крилу напада је непријатеља код Југбогдановца и Наве Бокурае. После једночасовне борбе непријатељ је на овој комуникацији напустио око хиљаду моторних возила са ратним материјалом и један део побегао је према Прокупљу, један према Мораве, а један према севе, озападу. Наше јединице ноћу 14 и 15 ов. месеца држале су чврста веза на поменутој комуникацији. 16.1. ујутру нашла су бугарски тенкови са левог и десног крила наших јединица и напали исте одвојени од ратног плена. У овом времену дошло је до сукоба између наших и бугарских јединица где је погинуо један наш и један бугарски војник. Ми смо се усмено споразумели са Генералом, командантом бугарске тенковске бригаде да ће се сам сами повући на одређено место и после чега ће се извршити подана према директиви која долази од наших виших штабова, или је ми сами извршиће са нашим командиром. Наутра према нашем закључку није поступавано. Бугарски командир, као и војници узимали сва моторна возила, састављају у своје јединице а напустили су одређено место, како је то закључено. У вези овога ми смо написали један допис Итаду бугарске моторизоване бригаде, да се пружине са овим радом јер да ћемо ми извести на Итад Корпуса о неправилном поступку, одн. Главног штаба Србије и на основу чега мора се обуставити сваки даљи рад. На овај наш допис још нисмо добили одговора.

2.) На основу горе наведеног ми би требали издати једно наређење бугарским јединицама у вези подале ратног плена и да они по истом поступају, јер ако не поступају, стварају се неправилна и лоша сарадња између наших и бугарских јединица.

3.) Ми након XV и XVIII бригаду прикупили смо на простору Бадалинац-Брест и Черошине. Исти смо предали реку Мораве, како би напала непријатеља којима повукао из њима Александровца у село Далина. Бугарске јединице налазе се на западној обали Мораве код Брамора, који су имали данас сукоб са непријатељем и исте настоје да пређу Мораву код Брамора. Један део бугарских снага оријентисан је од Југбогдановца према Прокупљу и затварају тај пролаз, одн. напредују према Прокупљу у циљу уништења непријатељских снага, које су се повукле према Прокупљу.

4.) Непријатеља, који је у паничном бегству напустио камионе од Бреста и Черошине и побегао на севе, озапад изгледа да је добио слао отпор од јединица XIV дивизије, као и јединица II пролетерске дивизије. Мишљење с ми да би требало наредити истим, одн. обавестити Главног штаба да подуху детаљно чувају енергичан напад на истог непријатеља, јер се доста налази моторних возила која су оспособљена, али захтевају ју лаку поправку. У једном разговору са бугарским Генералом, како они кажу да ће оставити нама сва моторна возила а да ће сами узети само 50 до 60 возила и ако до до сада нема изгледа, јер према мом мишљењу поступају много емоционално. Али у вези свега потребно је да дође што више наших вођера, како би могли пријети моторна возила и са њима кренути у одређеном правцу. Ми у нашим јединицама нисмо имали вођера, који би могли да терају моторна возила и баш у вези тога бугарски војници узели су све у своје руке, као и одобрењем својих виших старешина.

подузму детаљко чишћеше и енергичан напад на истог непријатеља. Још се доста налази моторних возила која су онеспособљена, али захтевају лаку поправку. У једном разговору са бугарским генералом, како они кажу: да ће оставити нама сва моторна возила, а да ће себи узети само 50 до 60 возила, иако то до сада нема изгледа, јер према мом мишљењу поступају много демагошки. Али у вези свега потребно је да дође што више наших шофера, како би могли примити моторна возила и са њима кренути у одређеном правцу. Ми у нашим јединицама нисмо имали шофера који би могли да терају моторна возила и баш у вези тога бугарски војници узели су све у своје руке, као и одобрењем својих виших старешина.

5.) Наше јединице заплениле су извештан број пушака, аутоматског оружја и оетале ратне спреме, за које ћемо вас накнадно известити. јер још нисмо прикупили тачне податке.

6.) Ја се налазим у с. Балајнац и чекам од вас даље наређење, са мном се налази и мој заменик. Остали чланови Штаба и XXIX бригада још се налазе у Лесковцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант-мајор
Саво Кесар

П.С.

Овај извештаз достављамо вам у два примерка, јер не знамо где се налазите. Један шаљемо у правцу Дољевац—Пуковац—Лесковац, а други правцем Дољевац—Ниш.²

БР. 182

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

. 1 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Лесковац: Из Ниша дошле нове немачке снаге: 15 камиона војника, 2 тенка, 1 борна кола са гусеницама и 2 топа. Према овоме сада се на положајима око Лесковца налази

² Дописано на истој машини.

¹ Оригинал, прсан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/6, к. 181.

око 1.400—1.500 немачких војника и 6—700 љотићеваца са 12 тенкова и непознат број топова. Четници (непроверено) повукли су се на положај у село Братмиловце.

На сектору Бела Пољана—Ниш—Алексинац—Лесковац налазе се две немачке дивизије: I алпска и једна планинска.

2.— Подаци о нашим снагама:

Штаб XXIV дивизије са 17 бригадом у 18 часова стигао у Блаце. Дивизија (сем 13 бригаде) распоређена је на просторији: Блаце—Разбојна—Брус.

10 бригада XXII дивизије на Бабичком.

XXIII дивизија: — 7 бригада упућена на просторију: Луке—Глоговица—Сиколе са задатком напада на непријатеља на Дели Јовану;

— 9 бригада са просторије Лазница—Жагубица пребачена је на просторију Краку Бугарецку—Кривељ, северно од Бора;

14 бригада остаје даље на просторији Сиге—Милановац—Крепољин.

XXV дивизија:

— 16 бригада налази се у Мајданпеку;

— 18 бригада на положајима: Плавна—Клокочевац—Доњи Милановац, са задатком затварања правца ка Штубику;

— 19 бригада концентрише се у Кучеву ради припреме за напад на Петровац.

дивизија на комуникацији:

Књажевац—Зајечар—Бор.

3.— Операције:

Јединице XГ[^] дивизије на комуникацији: Књажевац—Бор, између Зајечара и Звездана, у заседи су сачекале непријатељску колону од 500 Немаца у пратњи 12 камиона и 5 тенкова. Са овом колоном вођена је борба од 10 до 17 часова, када су Немцима стигла појачања и наши се морали повући. Непријатељски губици: мртвих 60 и рањених 100; убијено 32 коња и спаљен 1 камион. Наши губици: мртва 3, рањених 6. Између Зајечара и Звездана један непријатељски воз дигнут у ваздух.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Целог дана киша.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:	
мртвих	60
рањених	100
Укупни наши губици:	
мртвих	3
рањених	6

(М.П.) Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

2 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Ниш: Немачке јединице из села: Малче, Доње Врежине, Прве Кутине, Јелашнице и Гашиног Х'ана кренуле ка Зајечару. У Новом Селу, Међурову и Чокоту нема немачких снага од пре два до три дана, изузев што су у Новом Селу још задржане 3 батерије противавионских топова. На положајима код Плоче нема већих немачких снага. У Нишу се налази око 50 (педесет) до 60 немачких тенкова.

Немачке снаге у повлачењу са југа задржале се код Рашке.

На Косову (непроверено) налазе се 4 немачке дивизије. Остало непромењено.

2.— Подаци о нашим снагама:

11 бригада XXIV дивизије стигла на сектор Разбојна. XXV дивизија:

— 16 бригада са два батаљона извршила је покрет за Кучево, а друга два батаљона остала су у околини Мајданпека:

— 18 бригада извршила је покрет на положај: Штубик—Плавна—Поповица са задатком да се непријатељу онемогући редован саобраћај комуникацијом Салаш—Неготин, Неготин—Штубик—Јабучевац.

XI[^] дивизија:

Један батаљон 23 бригаде у заседи између Краљевог Села и Књажћвца.

3.— Операције:

Око 5.000 четника и недићеваца уз помоћ 15 немачких тенкова, којима су руководили Немци, нападали су на положаје II пролетерске дивизије (3 и 6 бригаде) правцем: Мешево—Дољане—Себечевац и правцем: Голубовац—Жабаре—Парлог. Друмом Крушевац—Разбојна кретало се 8 тенкова. После вишечасовне јаке борбе непријатељ је одбијен. Губици непријатеља: мртвих 21, рањених 30; оштећено 2 тенка.

Једагнице XII,VI дивизије воде заштитне борбе са непријатељем који покушава да из Бујановца продре у Врање.

XIV корпус:

Јединице XXIII дивизије на комуникацији: Бор—Жагубица—Црни Врх водиле су борбу са непријатељском моторизованом колоном јачине 80 Немаца, 8 оклопних кола и 3 камиона, као и са једном четом четника. Губици непријатеља: 10 мртвих Немаца и четника и 15 рањених. 14 бригада приликом чишћења Ћовдина, Петровца и Табановца водила је борбу са љотићевцима, недићевцима и четницима, јачине 500 војника. Непријатељ је протеран. Губици непријатеља: мртва 2, рањена 3 и заробљен 1. Ослобођен је Деспотовац. Услед бомбардовања руских авиона и појаве наших снага (9 бригада) непријатељ напустио Бор и побегао у правцу Злота и Бољевца. Заплењена је велика количина материјала: 1.000 комада нагазних мина, 1.250 ручних бомби, 300 руских ручних бомби, 1.400 граната 37 м/м, 450 мина за бацаче 81 м/м, 900 тромблонских бомби, 74.000 мађарских пушчаних метака, 10.000 метака за митраљез „Бреда“, 23.500 талијанских пушчаних метака, 850 кг експлозива, 500 талијанских пушака, 72 топовске гранате, око 35 вагона артилериске муниције, око 2 вагона пушчане противколске муниције 20 м/м, 302.400 пупгчаних метака „Маузер“, 25.000 енглеских пушчаних метака, 66.000 француских пушчаних метака и много животних намирница у магацинима.

Јединице XXV дивизије у борбама на путу Штубик—Салаш, на путу Плавна—Клокочевац, на Попадији и код Петровца нанеле су непријатељу следеће губитке: 1 мртав и 16 заробљених; 1 тенк уништен, а 1 тенк и 1 борна кола оштећени. Ослобођени 4 совјетска војника. Наши губици: 2 рањена. После кратког пушкарања ослобођен је Петровац.

Јединице 23 бригаде XI ЛГ дивизије у заседи између Краљевог Села и Књажевца сачекале једну непријатељску колону и у борби која је трајала 4 часа нанеле су непријатељу следеће губитке: 70 мртвих и око 100 рањених; унишћена су 2 тенка и око 100 кола са комором. Заплењено је доста материјала. Услед доласка појачања непријатељу, наше јединице су се повукле. Наши губици: 3 мртва и 7 рањених.

4.— Задаци потчињеним јединицама: по досадањем.

5.— *Непријатељска авијација:

2 немачка авиона потпомагала четнички напад на II пролетероку дивизију.

6.— Време:

Облачно са кишом.

7.— Место пгтаба:	
Непромењено.	
Укупни губици непријатеља:	
мртвих	104
рањених	143
заробљених	17
Укупни наши губици:	
мртвих	3 -
рањених	9
	Начелник штаба, генерал-мајор, Рудолф Приморац
(М.П.)	

3 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

У Ниш су стигле 2 немачке дивизије из Краљева—вероватно енаге које су 30-1X и 1 овог месеца пролазиле кроз Крушевац. Једна од ових дивизија је „Принц Еуген“. Јединице ових дивизија разместили су се поред друма од Ниша за НишЖу Бању углавном, а неки делови су одмах продужили за Зајечар. У овим дивизијама се налазе: два ловачка пука, један планински, један тенковски пук и један пук моторизоване артилерије. Остале су јединице пешадиске.

Остало непромењено.

2.— Подаци о нашим снагама:

У Источној Србији формиран су нови одреди: Пожаревачки, Крајински и Озренски. Одреди имају по три батаљона.

II пролетерска дивизија:

— 3 српска бригада на линији: Трмчаре—Наупара—Буковица;

— 6 српска бригада на положајима: Парлог (к. 401)—Водица—к. 356—к. 273 и косе изнад села Дољане.

Штаб дивизије у селу Наупара.

XIV корпус:

XXIII дивизија врши пребацивање својих јединица са просторије: Крепољин—Деспотовац—Црни Врх—Кривељ на проеторију: Глоговица—Луке—Танда, ради напада непријатеља на Дели Јовану.

XXV дивизија:

— 16 бригада са два батаљона у Кучеву, један батаљон у Мајданпеку, један батаљон затвара правац Капетанка²—Мајданпек;

— 18 бригада — непромењено.

Остало непромењено.

² Капетанска Ливада (к. 734).

3.— Операције:

XIII корпус:

2 ов. месеца јединице XXIV дивизије (13 бригада) водиле су борбу са Немцима јачине око 1.000 на сектору Шолаинце³—Међа—Добра Глава—Каштавар. Непријатељ имао 2 топа, 2 бацача и неколико тешких митраљеза. 13 бригада повукла се ка Петровцу. Непријатељ је имао губитака. Наши губици: 2 рањена. 2 батаљон 13 бригаде уништио је један немачки камион близу с. Дољевца. Заробљено 4 Немца са пушкама. Истога дана предало се 67 четника са 63 пушке и 6 пушкомитраљеза и 2 „добровољца“ са пушкама. Немци у саму зору извршили препад на 15 бригаду (47 див.) са 1.000 војника и успевши да је потисну избили на линију: Грабовница—Бели Брег—Грделица. 13 бригада интервенисала нападом на Лесковац, што је утицало на даље напредовање овог непријатеља.

XIV корпус:

18 бригада XXV дивизије у току целог дана нападала на непријатеља на положају Попадија којом приликом је заплењено 6 теретних и 2 путничка аутомобила. Јединице ове бригаде у заседи на путу Салаш—Неготин и Неготин—Штубик уништиле су 3 камиона са Немцима и заробили 6 Немаца. Наши губици: 1 мртав и 3 рањена. У току ноћи бригада је продужила са нападом на непријатеља, наносећи му губитке.

Један батаљон XIV дивизије сачекао је једну непријатељску колону на комуникацији Књажевац—Краљево Село и убио око 30 Немаца и ранио око 50.

4.— Задаци потчињеним јединицама: — По досадањем.

5.— Непријатељска авијација: — Неактивна.

6.— Време:

Облачно са кишом.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	30
рањених	50
заробљених	10

Укупни наши губици:

мртвих	1
рањених	5

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

³ Шарлинце

4 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Јаче непријатељске снаге, већим делом моторизоване, изврхпиле покрет од Лесковца према Власотинцу у две колоне — једном преко поља на Буталовце, а другом гфeko Грделице и Орашја.

Остало непромењено.

2.— Подаци о напгим снагама:

XIII корпус:

XXIV дивизија на сектору: с. Бован—с. Трмчаре—Шаврани—Жабаре закључно;

XXII дивизија: Грајевце—Јелапшица—Грделица, оријентисана према Лесковцу. На Бабичком 10 бригада ове дивизије на линији: Јарсеново—Горње Гарe, оријентисана према ДупИнику.

XIV корпус:

XXIII дивизија продужава покрет, ради извршења задатка, који су јој дати прошлог дана;

ХЛД дивизија на сектору Криви Вир—с. Лазница садејствује јединицама Црвене армије при нападу на непријатеља на комуникацији Парафин—с. Луково.

Остало непромењено.

3.— Операције:

XIII корпус:

Немци са 5.000 војника и већим бројем тенкова са правца Лесковца напали на положаје XI ЛЦ дивизије код Грделице и положаје XXII дивизије код Власотинца. Једна немачка колона мање јачине надире са правца Равне Дубраве на Власотинце. Непријатељ је успео да потисне наше предње делове и да пређе на десну обалу Мораве код Грабовнице и продужује напад у правцу с. Јастрепца и Власотинца. Борбе се и даље воде.

XIV корпус:

18 бригада XXV дивизије гфодужава борбу са Немцима на сектору Медвеђа Чука—Попадија—Ајдучка Глава. Око 16 часова Немци су успели да овладају положајем Медвеђа Чука—Припор. Једна пешачка колона јачине 10.000 људи, кретала се преко Малог Голог Врха—Велики Голи Врх у правцу Танде. Бригада се повукла на Врбу и Церен. одакле је предузела противнапад на непријатеља који се налазио на Медвеђој Чуки и Припору. Одбијен је непријатељски напад са Дели Јована на Танду. Губици непријатеља: мртвих 16, већи број рањених и 7 заробљених. Наши губици: 1 рањен.

Јединице XII, V дивизије садејствујући јединицама Црвене армије у нападу непријатеља на комуникацији Пара-

ћин—с. Луково нанеле су следеће губитке непријатељу: 40 мртвих и 100 рањених; уништено: 1 тенк, 2 камиона, а оштећено 14 камиона. Наши губици: мртва 2 и рањених 6.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време: Облачно.

7.— Место пгтаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих 56

рањених 118

заробљених 7

Укупни наши губици:

мртвих 2

рањених 7

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

5 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Немци са тенковима (непознате јачине) стигли од Куманова у Бујановац. Такође се налазе у Прешеву. Још нису кренули према Врању.

2.— Подаци о нашим снагама:

II пролетерска дивизија на досадањим положајима. Успостављена веза са XXIV дивизијом, која се налази на сектору: Дољане—Шавране—Буковица—Ломница—МоДрица.

XIV корпус:

XXIII дивизија продужава покрет на просторију: Глоговица—Луке—Танда, са вођењем мањих борби око села Глоговице.

Јединице XXV дивизије налазе се на положајима на **лршији**: Врћеж—Милошева Кула и Медвеђа Чука—Припор.

Остало непромењено.

3.— Операције:

XIII корпус:

Јединице XXIV дивизије (13 бригада) на сектору Лесковца имале мање акције. Непријатељ имао 3 мртва и 1 рањеног. Уништено: 2 камиона. Заплењено: 3 сандука мина за лаки бацач. Ми нисмо имали губитака'.

Јединице XI.VII дивизије (15 бригада) после дводневне борбе повукле се на линију: В. Копашница—Зољево—Ша-

јлновац. Непријатељ у овим борбама имао већи број мртвих: и рањених. Наши губици: 5 мртвих и 20 рањених.

Пред фронтом XXII дивизије борбе и даље трају.

XIV корпус:

Употребивши много јаче снаге непријатељ је успео да одбаци јединице XXV дивизије са положаја: Врђеж—Милошева Кула—Медвеђа Чука—Припор. Губици непријатеља: мртвих 7 и рањен 1. Наши губици: 1 мртав и 3 рањена.

4.— Задаци потчињеним јединицама: По досадањем..

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време: Лепо.

7.— Место штаба:

Штаб се преместио у с. Бублицу.

Укупни губици непријат.:

	мртвих	10
	рањених	2
Укупни наши губици:		
	мртвих	6
	рањених	23

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

6 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Јаче немачке снаге ушле у Бујановац, одбацивши коевске бригаде⁴ на десну обалу Мораве.

На сектору Власотинце, према XXII дивизији, налазе се јединице дивизије „Принц Еуген“.

Четници у јачини 1.300 људи под командом Кесеровића цошли у Алексинац.

2.— Подаци о нашим снагама:

XXIV дивизија:

— 11 бригада: Степани⁵—Дољане—Себечевац;

— 17 бригада: Витановац—Буковица—Ломница—Трмчаре—Буци;

— 13 бригада на досадањим положајима према Леековцу;

Штаб дивизије у с. Наупара.

⁴ На Косову и Метохији 1944 год. било је формирано осам коевско-метохиских бригада. Прва косовско-метохиска бригада формирана је 24 јуна 1944 год. а остале бригаде формиране су у времену од септембра до децембра 1944 године.

⁵ Д. Ступањ

II пролетерска дивизија:

— 3 српска бригада: Д. Ступањ—Парлог (к. 401) Мрмош—Голубовац, са задатком обезбеђења према Крушевцу и комуникацијом Крушевац—с. Стопање;

— 4 пролетерска бригада на сектору: Лесковица—Стублица—Брезовица са задатком обезбеђења комуникација Краљево—Крушевац и испитивање непријатеља у Трстенику и Врњачкој Бањи;

— 6 српска бригада на сектору: Руденица—Риђевштица—Тулеш;

Штаб дивизије из Наупаре прешао у Александровац.

XIII корпус:

Једна бригада XXII дивизије (8) упућена на леву обалу Ј. Мораве, западно од Лесковца, да тамо смешс заостале делове XXIV дивизије и појача новоформирану XIЛЧI дивизију према Лесковцу.

XIV корпус:

XXV дивизија налази се на положају: Балокоња—Чока Јанкуш—Милошева Кула—Череш—Врба[^]-Краку Лунг—Краку Наичули.⁶

Остало непромењено.

3.— Операције:

XIII корпус:

После огорчених борби Немци су успели да потисну јединице XXII дивизије и да продру у Власотинце са 7 тенкова и 5.000 војника. Непријатељ је имао велике губитке. Наши губици: 10 мртвих и 50 рањених. Бугари су имали мање губитака, јер се нису добро ни борили. Борба се води даље. Око села Шишаве и Вољара борбу воде снаге „Отечественог фронта“. Према нашим снагама Немци се налазе на линији: с. Јастребац—с. Дадинце—е. Козарје.

Јединице 13 бригаде (XXIV дивизије) минирале су пут Лесковац—Дољевац скоро целом дужином.

XIV корпус:

Јединице XXIII дивизије са положаја Велики Крш водиле су борбу са немачким снагама јачине 2.000 војника, које су надирале од Дели Јована ка Рготини. Непријатељ је одбијен и враћен према с. Луке. Губици непријатеља: 16 мртвих. Наши губици: 4 мртва и 2 рањена.

Јединице XXV дивизије одбиле непријатеља, који је покушао да се пробије за Горњане. У току ноћи 6/7 вршен је напад на Милошеву Кулу и том приликом непријатељу су нанети следећи губици: 4 мртва и 7 рањених. На Рудно] Глави исте ноћи непријатељу су нанети губици: 40 мртвих

⁶ Кулмеа Начулин

и 42 рањена; заплeњен је један пушкомитраљез. Наши губици: 5 мртвих и 11 рањених. Непријатељ је успео да се пробије из Рудне Главе.

Јединице XI_У дивизије целoга дана воде борбу на простору око Марковог Камена, између Бољевца и Зајечара. Пред саму ноћ непријатељ је успео да овлада Марковим Каменом, где је занoћио. Непријатељ који је покушао да се од правца Бољевца пребаца ка Сокобањи одбијен је после вођених борби код села Илина.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

Наређено II пролетерској да прегрупуше своје снаге на сектор: Крушевац—Ниш—Прокупље са задатком дејства на ко'муникације у долини Ј. и З. Мораве. У току дејства ослањати се на Јастребац пл. XXIV дивизија под командом Штаба II пролетерске дивизије. У вези овог задатка 13 бригаду XXIV дивизије пребацићемо код Прокупља.

За цапад на Крушевац добиће се накнадно наређење — да ли ће се нападати или не.

5.— Непријатељска авијација: Неактивна.

6.— Време: Лепо,

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици Непријатеља:

мртвих 60

рањених 49

Укупни наши губици:

мртвих 19

рањених 63

(М.П.)

Начелник штаба,
, генерал-мајор,
Рудолф Приморац

7 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Непријатељ се повукао од Грделице ка Лесковцу.

2.— Подаци о нашим снагама:

У вези издатог наређења од 6 ов. месеца, XXIV дивизија у току је заузимања положаја према Нишу код Мрамора,, а 3 и 6 бригада II пролетерске дивизије на линији Крушевац—Житковац.

8 бригада XXII дивизије пребачена на леву обалу Мораве на линији: Грделица—Вучје—В. Трњане.

Остало непромењено.

3.— Операције:

Јединице XXIV дивизије на путу Лесковац—Ниш у близини села Каштавара дигле у ваздух један немачки

дуксузни аутомобил. Погинуло 8 Немаца. Једна јача непријатељска колона (немачка) у циљу пљачке покушала да се пробије из Лесковца у правцу села Горша Стопања. Непријатељ је дејествовао на наше положаје артилеријом и тенковима, али је био одбијен од делова XXIV дивизије. Губици непријатеља нису познати. Ми нисмо имали губитака.

XIV корпус:

Јединице XXIII дивизије водиле су борбу на Свињаку са јачим немачким јединицама око села Луке. Непријатељ се био јако утврдио, те су јединице XXIII дивизије морале да се повуку после борбе од 8 до 17 часова, и то је непријатељ искористио и повукао се у правцу Дели Јована. Губици непријатеља: 7 мртвих и 15 рањених, који су пронађени на положају, јер непријатељ није имао времена да их извуче. Изгледа да је непријатељ имао веће губитке. Поеле овога дивизија је добила задатак да нападне непријатеља на сектору: Танда—Луке—Топла—Глоговица и Дели Јован.

XXV дивизија у борбама на положајима: Корњет—Тилва ку Фрасињи и око Рудне Главе нанела је непријатељу губитке око 60 мртвих.

Јединице XIV дивизије у борбама са Немцима око Бољевца нанеле су непријатељу следеће губитке: 70 мртвих и 100 рањених.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

Ради напада на Ниш у садејству са бугарским и трупама Црвене армије, наређено је прегруписавање јединица и то:

Самостална група дивизија — II пролетерска и XXIV на леву обалу Ј. Мораве са наслоном на Јастребац за дејство према Нишу. За затварање правца од Крушевца и Јанкове Клисуре оставити мање снаге. Напад на Киш отпочети кад се осети непосредно дејство наших снага на десној обали Мораве на Ниш.

XXII дивизија да се прикупи на линији: Слатина—Пискупово.

5.— Непријатељска авијација:

Извиђачка делатност са релативно малим бројем апарата.

6.— Време: Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	145
рањених	115

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

(М.П.)

8 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу-

У целој Македонији Немци гвојачавају своје снаге у разним гарнизонима и организују ваздушну одбрану.

Сада је њихов распоред следећи.

Битољ и Прилеп: по један пук, ојачани артилеријом.

Скопље: једна дивизија.

Куманово: један пук са артилеријом, од кога су истурена осигурања ка Страцину.

5 сखог месеца из Скопља стигло је у Куманово 1.000 моторних возила — аутомобила и тенкова.

Код Дојрана једна дивизија се концентрише. Један њен пук код Струмице и Новог Села. Штип—Родовиште: око један пук са артилеријом. Кочане: један пук, Калиманди: један ојачан батаљон са артилеријом, тенковима и бацачима. Немци из Битоља покушавају да се пробију правцима: Битољ—Охрид и Битољ—Кичево.

Колона од 20 камиона, пуних Немаца, отишла из Лесковца за Ниш.

Немачке колоне, јако обезбеђене, непрестано пролазе долином Ибра за Краљево.

Немци са моторизованом колоном из Бујановца ушли у Врање.

2.— Подаци о нашим снагама:

II пролетерска дивизија и XXIV дивизија врше пре-групписавање:

—• II пролетерска дивизија на сектору: Риђевштица—Парлог—Трмчари—Каоник;

— XXIV дивизија на сектору: В. Шиљегсшац—М. Јастребац и једна бригада да штити правац ка Прокупљу, поред дејства на комуникацију.

За извршење добивеног задатака (напад на Ниш) XXII дивизија прикупља се на просторији: с. Пискупово—с. Слатина.

3.— Операције:

II пролетерска дивизија:

— Око 11 часова четници уз подршку 8 немачких тенкова учинили испад на положај 3 српске бригаде и 4 пролетерске бригаде. Непријатељ је задржан после тешких борби. Губици непријатеља: 50 мртвих; 1 тенк уништен. Наши губици: 6 мртвих, међу њима и командант батаљона потпоручник Никола Кличковић.

— У току ноћи 4 пролетерска бригада одбацила непријатељско десно крило до Мораве, а 3 српска бригада извршила покрет до села Витановца.

— Приликом прелаза 6 српске бригаде од Витановца до Наупаре непријатељ отворио на колону изненадну ватру са леве обале Расине и нанео нам следеће губитке: 1 мртав и 8 рањених. По прелазу бригада се разместила на просторији: М. Шиљеговац—Ломница.

ХИИ корпус:

На путу Лесковац—Ниш, између села Винарца и села Каштавара, један непријатељски луксузни аутомобил наишао на постављену мину — потинуло 2 Немца, а 4 теже рањено.

Једна бригада ХЛЛ/П дивизије код села Дољевца дејствовала је на непријатељску колону, која се кретала из Ниша за Лесковац.

Јединице Ибарског партизанског одреда ноћу 7/8 ов. месеца извршиле напад на железничку станицу Рудница (на Ибру). Губици непријатеља: 108 мртвих Немаца и белогардејаца и већи број рањених. Порушена 2 пропуста на прузи, 2 на путу.

ХИV корпус:

Јединице ХХИИ дивизије нападале на непријатеља преко Горњана и Танде на Дели Јован, В. и М. [Толи] Врх —к. 1135 [Црни Врх]—к. 725 [Припор]. Ворба вођена од 2.30 до 19 часова. Наше јединице искористивши мрак успеле су да изненаде непријатеља и заузму непријатељске положаје. Али многобројни непријатељ противнападом одбацио је наше јединице са Кулмеа Начулрш према Горњану и пробио се до Танде. Непријатељска тежња била је да се пробије преко Врата на В. и М. Крш. Ову дивизију у борби је потпомагала и ХХV дивизија. Непријатељ је имао веће губитке. Наши губици: 1 мртав и 7 рањених.

Јединице ХИV дивизије из заседе нападе пешачку колону "код села Лукова. Губици непријатеља: 23 мртва и 40 рањених. Наши губици: 5 рањених. Истога дана одбијене су две непријатељске колоне, које су се кретале од Бољевца ка Сокобањи и селу Лукову. Губици непријатеља: 30 мртвих и око 50 рањених. Наши губици: 3 мртва и 9 рањених. Исте ноћи на постављену заседу наишло је 10 немачких камиона и 2 тенка. Убијено 30 Немаца, уништено 2 камиона, а 1 тенк оштећен.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

Пошто се очекује јача интервенција Немаца са севера у току нашег напада на Ниш, наређено самосталној групи дивизија (II и ХХIV) да је њихов основни задатак затварање правца: Сталаћ—Ниш уз истовремено дејство на

комуникацију у долини Ј. и З. Мораве и притисак, односно дејство на Ниш са запада. У томе смислу одмах, избегавајући велика рокирања, извршити расподелу снага. Напад јединица XIII корпуса на сам град Ниш предвиђен за 10-Х ове године.

5.— Непријатељска авијација:

Око 17 часова једна група од 7 немачких бомбардера и 4 ловца бомбардовала и митраљирала село Бучумет и околину мада тамо није било наших Јединица. Није било никаквих жртава ни код цивилног становништва.

6.— Време:

Облачно.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	243
рањених	94

Укупни наши губици:

мртвих	-	11
рањених		29

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

9 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу: Немци из Врања нису кретали напред.

2.— Подаци о нашим снагама:

II пролетерска дивизија:

— 3 српска бригада на линији: Пољаци—Здравиње—Влашко Поље. Допунски батаљон: село Буковица—с. Ломница;

— 4 пролетерска бригада извршила померање до на линију: с. Ломница—с. Ћелије—с. Трнавци;

— 6 српска бригада у покрету са просторије М. Шиљевовац—Модрица до на просторију: с. Крајковац—с. Азбреница.

XIII корпус:

XXII дивизија ради спорог наступања Бугара успорила своје кретање.

У циљу што бољег затварања долине Мораве, једна бригада ХБУ I дивизије прешла на леву обалу Ј. Мораве: с. Моштаница и с. Клашница.

XIV корпус: Непромењено.

3.— Операције:

На сектору II пролетерске дивизије обострана извиђачка делатност. У сукобу наших и четничких патрола непријатељ имао губитке од 4 мртва.

XIII корпус:

Јединице XI, У1 дивизије и једна бугарска дивизија уз садејство авијације Црвене армије нападају немачки гарнизон у Белом Пољу, уништена је непријатељска батерија код санаторијума.

Бугарска артилерија и авијација бомбардовале Власотинце и положаје око њега.

XIV корпус:

Јединице XXIII — XXV дивизије продужавају борбу на положајима: Луке—Танда—Бубањ—Гавран—Рудна Глава. Непријатељ хоће по сваку цену да се пробије преко Врата према Мајданпеку и за Влаоле. После огорчених борби и услед бројне и техничке надмоћности, непријатељ је успео да се пробије. У овим борбама (8 и 9 ов. м-ца) непријатељ је имао следеће губитке: 400 мртвих и 500 рањених. Наши губици: 86 мртвих и 160 рањених.

Јединице XIV дивизије на путу Књажевац—Ниш убиле су 5 Немаца и заплениле 1 пушкомитраљез. На путу Ниш—Алексинач у селу Катуну нападе су једну непријатељску јединицу и у десеточасовној борби успеле да убију 20 Немаца, а 18 да заробе. Ноћу 9/10 у заједници са јединицама Црвене армије извршен је напад на Књажевац и после шесточасовне борбе ослободили га. У борбама за Бољевац, у заједници са јединицама Црвене армије, заробљено 300 Немаца. Наши губици: 3 мртва, 7 рањених и 5 несталих.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

XIII корпус: Основни план за напад на Ниш остаје. Неопходно је потребно да део бугарских снага напада Лесковац и чврсто затвори тај правац. Са Бугарима да буду извесне, ма и мале, наше јединице ради уласка у варош. Бугарску артилерију користити и са ближих отстојања од 10 километара од Ниша, а и бугарске трупе ако то буде захтевало извршење задатка.

5.— Непријатељ. авијација:

Неактивна. Један непријатељски извиђачки авион надлетевши Лебане бацио једну бомбу од које је било жртва: 1 мртав и 4 рањена. Поред ових рањено је 16 грађанских лица.

6.— Време: Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља	
мртвих	423
рањених	500
заробљених	318
Укупни наши губици:	
мртвих	89
рањених	167
несталих	5

(М.П.) Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

10 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

У Рашкој и околини налази се 1.700 четника.

У Краљеву се налази 8.000 четника и добровољаца. Намера им је да овладају Копаоником и омогуће тиме прикупљање осталих четника, а затим, по споразуму са Арнаутима, да се преко Косова пребаце до британских снага које су се искрцале на Балкану.⁷ Такође врбују виђеније људе да пођу са њима.

У Печењевце дошло појачање од 7—800 Немаца и распоредили се од Дољевца до Печењеваца.

2.— Подаци о нашим снагама:

11 пролетерека дивизија:

— 4 пролетерска бригада на линији: Жилинци—Ћелије—Гркљане—Витановац.

— 6 српска бригада пребацила се са просторије Крајковац—Азбресница на просторију: Врћеновица—Чукуровац.

— Штаб дивизије у Рибарској Бањи.

ХП1 корпус:

ХХП дивизија прелази комуникацију Власотинце—Равна Дубрава.

ХИV корпус:

ХХИИ дивизија са просторије Луке—Кривељ—Бор креће за Београд правцем: Жагубица—Петровац—Смедеревска Паланка.

Почетком 1944 год., у сагласности са Врховним штабом НОВ и ПОЈ, искрцали су се на острво Вис делови четири специјалне енглеске јединице (командоси). Ово искрцавање четници Драже Михаиловића покушали су да искористе у своје пропагандне сврхе, да би одржали на окупу своје деморалисане јединице које су почеле да се распадају.

3.— Операције:

Непријатељ (3 четничка корпуса) извршио напад од Крушевца према Ристином Гувну и од села Ратаја према Јанковцу на положаје 4 пролетерске бригаде. Борба је вођена целог дана и наше јединице успеле су да одбаце непријатеља. У току ноћи непријатељ је поновио свој напад и успео да потисне 4 пролетерску бригаду на линију: Наупара—Гркљане—Биба—Превалац—Васићско Брдо—Турјак—Берда. У овим борбама непријатељ је имао 26 мртвих и 25 рањених. Наши губици: 2 мртва и 4 рањена.

Јединице самосталне групе дивизија (II и XXIV) порушиле су пругу Сталаћ—Ниш на четири места и срушиле два железничка пропуста. Овом приликом ликвидирано је непријатељско упориште ЈБубеш на железничкој прузи. Убијено 12, а рањено 15 непријатељских војника. Заплењена двоја кола одела од непријатељских војника, који су изненађени побегли полуголи.

Један батаљон Ибарског партизанског одреда ноћу 9/10 ов.м-ца уништио је један непријатељски воз натоварен трупама и ратним материјалом. Уништено: 3 локомотиве, 1 блиндиран вагон и 60 транспортних вагона. Убијено 19 Немаца и белогардејаца. Неки су се подавили, али се не зна њихов број. Ми нисмо имали губитака.

XIV корпус:

— Јединице XXV дивизије (16 бригада) у заједници са јединицама Црвене армије нападале су непријатеља на Буковој Глави. За то време 18 бригада посела је положај Врата—Влаоле—Лесково, али непријатељ је успео да се извуче ка Кучеву. Јединице 19 бригаде заједно са јединицама Црвене армије водиле су борбу на положајима Велики Стрњак. Губици непријатеља: 5 мртвих и 7 рањених. Наши губици: 4 мртва и 8 рањених.

Јединице XIV дивизије продужавају борбу у заједници са јединицама Црвене армије око Књажевца и Бољевца.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укутши губици непријатеља:

мртвих
рањених

62
47

Укупни наши губици:	
мртвих	6
рањених	12

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

11 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Немци стигли у Врање са 10 тенкова и 60—70 камиона. Не крећу даље.

У Крушевцу се налази: 250 Немаца са 16 топова, око 350 белогардејаца, око 600 четника и С.Д.С. са 2 топа мањег калибра.

У околини Крушевца налазе се четнички корпуси: трстенички, јастребачки и моравски. ^

Укупне четничке и недићевске снаге, како оне око Крушевца тако оне у долини В. Мораве, броје 18—20.000. Гро њихових снага налази се у Јагодини и Алексинцу и околини.

2.— Подаци о нашим снагама:

XIII корпус:

— XXII дивизија стигла источно од комуникације Власотинце—Равна Дубрава на линији: Црнатово—Црна Бара—Вита Крушка. Овде је задржана због слабог надирања, бугарских снага. Пред мрак дивизија је прешла комуникацију Власотинце—Равна Дубрава и сада се налази на линији: Липовица—Ступница.

Две косовске и једна македонска бригада налазе се на линији: Куманово—Ристовац.

XIV корпус:

XXIII дивизија у покрету за Београд.

3.— Операције:

Бугари са тенковима продрли у Власотинце. Немци се повлаче испред њих.

Јединице II пролетерске дивизије (4 пролетерска бригада) водиле борбу са четницима, недићевцима и Немцима на линији: Жилинци—Ћелије—Гркљане—Витановац. Непријатељ је био јачине 3 четничка корпуса. Борба је трајала целог дана и наше јединице успеле су да одбаце непријатеља. У току ноћи бригада је извршила напад на непријатеља из три правца: од Мајдева у правцу Гаревине, од Превалца у правцу Суботице и Злегиња—Жилинци у правцу

Љубинаца. Борба је трајала целу ноћ и продужила се сутрадан.

— 3 српска бригада у току ноћи 11/12 порушила 80 метара железничке пруге и 30 метара друма на сектору Трњане—Корман и друм на сектору Гаглово—Крушевац. Одбијен напад четника уз губитке по непријатеља. Код Љубеша убијено 10 белогардејаца и 1 заробљен. Ухваћена веза са јединицама Црвене армије код. Ћићева.

XIII корпус:

На линији: село Печењевце—с. Липовица—Пуковац—с. Кочане 28 бригада ХБУП и 8 бригада XXII дивизије нападају непријатеља (Немце) који је у повлачењу од Лесковца ка Нишу. Добровољци су се повукли под притиском наших снага. Једна бригада ХБУП дивизије ушла у Лесковац.

XIV корпус:

20 бригада XIV дивизије са мањим деловима Црвене армије води борбу са Немцима на линији: Дебела Коса (к. 649)—Обло Брдо (к. 653)—Горун (к. 378). Борба је трајала целога дана. Пред мрак наше снаге извршиле су противнапад, освојиле изгубљене положаје и продужиле напад на село Луково. Борба је трајала целу ноћ и непријатељ се повукао у правцу Параћина преко Кривога Вира. Губици непријатеља: око 50 мртвих и око 80 рањених. Наши губици: 9 мртвих и 25 рањених. Заплењено: 5 пушкомитраљеза, 47 пушака, 2 пиштоља, 50.000 пушчаних метака, 80 мина и 130 топовских граната.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

Пошгто је операција Бугара према Нишу успорена и услед тога XIII корпус тек данас се концентрише на Бабичко, наређено самосталној групи дивизија да се не ангажује прерано. У вези са избијањем Црвене армије у долину В. Мораве, најенергичније предузети рушење комуникације у долини Ј. и З. Мораве. Друмове прекопати и минирати у што већој дужини.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	60
рањених	80
заробљених	1

Укупни наши губици:	
мртвих	9
рањених	25

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

12 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Једна немачка дивизија налази се у Липљану и околини. Јаче немачке јединице пролазе кроз Бујановац за Гшилане.

Немачке јединице са сектора Ниша, Нишке Бање и Дољевца, уобручене од наших и бугарских снага, отпочеле са пробијањем у правцу Прокупља.

Косовски и Јаворски четнички корпус на левој обали Ибра на територији Бањска—Леносавићи и у непосредној близини Рашке.

2.— Подаци о нашим снагама:

Бугарске снаге налазе се на линији: с. Козја—Бела Паланка—М. Крчимир—Попово Гумно.

II пролетерска дивизија: 6 бригада извршила покрет до села Здравље.

XIII корпус:

— XXII дивизија на линији: с. Топоница—с. Бабичко—Врла Гарина.

— XIII корпус дивизија: једна бригада наступа левом обалом Ј. Мораве, а једна бригада у Лесковцу, ради успостављања власти и завођења реда.

XIV корпус:

— XXIII дивизија у покрету ка Београду.

— XXV дивизија својом главнином прикупља се на простору: Доњи Милановац—Мајданпек—Дебели Луг, а својим мањим деловима чисти терен од остатака четничких банди и прикупља оружје и муницију на терену.

— XIV дивизија: 20 бригада у покрету преко Буковица ка Ражњу.

3.— Операције:

II пролетерска дивизија:

На сектору Крушевац—Разбојна непријатељ **потиснут** од јединица 4 пролетерске бригаде и наше јединице су прешле на леву обалу Расине. У борбама које је ова бригада водила 11 и 12 ов.м-ца непријатељ је имао следеће губитке: 68 мртвих и 83 рањена; заплењено: 19 пушака и 8.000 пушчаних метака. Уништено: 1 тешки бацач; заплењено: 2

товарна коња са материјалом. Наши губици: 2 мртва и 4 рањена.

Јединице ,II пролетерске дивизије и XXIV дивизије ликвидирале су непријатељска упоришта у долини Ј. Мораве: Корман, Љубеш, Ђунис, Трубарево, Церово и Браљину. Овом приликом срушена су два воза. Непријатељски губици: 64 мртва; уништен 1 тенк; заплењено: 5 кола разног материјала, 1 митраљез и нешто пушака. Наши губици: 3 рањена.

11 бригада XXIV дивизије код с. Мрамора водила борбу са јаким немачким снагама, које надиру од Нихпа ка Мрамору у тежњи да пробију обруч и извуку се преко Прокупља даље на запад. Губици непријатеља: 40 мртвих и 60 рањених. Наши губици: 9 мртвих и 13 рањених.

Бугарске јединице заузеле Белу Паланку и Равну Дубраву.

Јединице косовско-метохиских бригада у борбама између Бујановца и Прешева заробиле 25 Немаца и заплениле 6 коња. 4 косовско-метохиска бригада наставља са чишћењем земљишта: Секирача—Мердаре—Добри До. Има заробљених четника.

Ноћу 11/12 ов.м-ца Ибарски одред разбио четнике—Јаворски одред и Дежевску бригаду. "Убијено 10 и заробљено 20. Заплењена сва четничка архива и велика количина материјала.

XIII корпус:

Јединице XVI дивизије ослободиле Врање. Немци се повлаче ка Бујановцу. Борбе се и даље воде. Убијено доста Немаца, заробљено 40. Јединице ове дивизије воде и даље борбе око Белог Поља. У овим борбама убијено 50 Немаца, уништено: 4 топа и електрична централа.

XIV корпус:

Јединице XIV дивизије (24 бригада), садејствујући јединицама Црвене армије на правцу наступања: Алексинац—Катун, заробиле 57 Немаца, заплењено: 80 пушака и 3 пушкомитраљеза. 23 бригада заједно са јединицама Црвене армије кренула ка Нишу, а 20 бригада остала у околини Параћина, чистећи терен од четничких банди.

4.— Задаци'потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Кишовито.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:	
мртвих	232
рањених	143
заробљених	142
Укупни наши губици:	
мртвих	11
рањених	20

(М.П.) Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

13 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Две немачке дивизије налазе се код Вујанова, а једна код Липљана. Транспортни авионски саобраћај ноћу са овим дивизијама је врло жив.

Немци из Белог Поља ноћу 12/13 овог месеца пробили се поред Владичин Хана у правцу Јабучева.

2.— Подаци о нашим снагама:

II пролетерска дивизија:

— 3 српска бригада померила се на просторију с. М. Шиљеговац—с. Кобиље—Пасјак—Сталаћ—Макршане—Текија—Капиција. Задатак: обезбеђење од Крушевца.

— 6 бригада извршила покрет до просторије: с. Ломница—Буковица—Наупара—Јабланица.

— Штаб дивизије у с. Здравинье.

29 српска бригада расформирана и укључена у јединице ове дивизије. Јачина 950 бораца.

; XIII корпус:

XIЈУ1 дивизија врши гоњење непријатеља који се из Белог Поља пробио у правцу Јабучева.

XIV корпус:

XXIII дивизија продужава покрет од прошлог дана.

дивизија са 23 и 24 бригадом у покрету према Нишу.

Остало непромењено.

3.— Операције:

Јединице XIII корпуса и бугарске јединице врше снажан притисак на непријатељску одбрану Ниша. Непријатељ покушава да се повуче у правцу Прокупља и Куршумлије и успео је после тешких борби са нашом 11 бригадом XXIV дивизије и 13 бригадом⁸ XI[^]Н дивизије да продре до села Југбогдановца. Борбе се и даље воде.

⁸ Омашка. Треба: 15 бригадом.

8 бригада XXII дивизије прешла је Мораву код Чечине и заједно са 10 и 12 бригадом исте дивизије овладала Селичевицом планином од Клисуре до Лазаревог Села.

Две бригаде XIУП дивизије продужиле су гоњење преко пута Дољевац—Прокупље и преко Топлице.

Јединице ХБУ1 дивизије — две бригаде — у садејству са једном бугарском дивизијом ослободале Бело Поље, а затим продужиле гоњење непријатеља ка Јабукову. Губици непријатеља: 350 мртвих (Немаца и Шиптара), заробљено 280 Немаца и Шштара и 1.200 Талијана, који су били са њима; заплењено: 30 противавионских топова, 12 противавионских митраљеза, 5 „шараца“, 5 противавионских пушака, 5 тешких бацача, 51 пушка, 100.000 пушчаних метака, 4.000 граната за противавионске топове, 15 полуисправних моторних возила, велике количине ратног материјала и око 2 вагона хране.

IV бугарска дивизија, која је наступала према Нишу десно од наше XXII дивизије правцем Равна Дубрава—Гацин Хан, заостала је у наступању и тиме кочила наступање наше XXII дивизије. VI бугарска дивизија, која је наступала са источне стране преко Нишке Вање у правцу Ниша, у многоме је допринела за брзо сламање немачке одбране Ниша.

Јединице Ибарског одреда изврнуле воз са немачким трупима. Уништена 4 вагона. Убијен и рањен већи број непријатељских војника.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Облачно.

7.— Место штаба:

Лесковац.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	350
рањених	1.480

(М.П.)

Начелник пггаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

14 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Углавном непромењено.

Католичка мисионарска, ослободила је Христуалонг.
1711. губернија извршила је још један
поход са св. Јованом крајем Христуалонг и остала је
на мисију Св. Јована. Тада је дошло до тога да се
не може још - примитивно са војном, и у
државу да се II. историјом губернија, која је
измештана у Христуалонг и државна комисија
II. губернија, који су били примитивни са
својом историјом, ослободила је град Христу
у 15. веку. Христуалонг се углавном извршава
на и остала у државу Христуалонг. У Христу
је губернија око 300. немаломе величина.
Уједињена 1714. и 1715. губернија која
је извршила историјом извршавајући брзо
државна историјом Христуалонг државу немаломе
католичка која се извршава са Христу
која је историјом Христуалонг је историјом
уједињена да државу и историјом. Тога државна
која историјом је историјом да историјом во-
јна и историјом се историјом Христу и историјом
државу. Христуалонг историјом државу
је да се историјом у Христуалонг. У историјом државу
државу су историјом историјом историјом: историјом
400 и историјом 700, историјом историјом 700
државу, историјом: око 800 историјом државу,
17 историјом, 7 историјом историјом историјом, 700
државу, 80 историјом државу, 50 историјом
5 историјом, 300.000 историјом историјом,

2.— Подаци о нашим снагама:

II про^Лтерска дивизија:

— 4 пролетерска бригада извршила покрет у три колоне: једна правцем Треботин—Пепељевац са задатком пресецања комуникације на просторији Читлук—Лазарица, друга правцем Врбница—Мачковац са задатком дејства на комуникацију Читлук—Стопања и трећа правцем Пасјак—Ст. Трстеник и с. Стопања—Трстеник.

— 3 српска бригада разместила се на просторији: с. Буковица—Наупара—с. Слатина—Ломница, а један батаљон према Крушевцу.

— 6 српска бригада извршила померање до на просторију: Вучак—Пепељевац—Гари—Лииа.

— Штаб дивизије у с. Дворане.

Остало непррмењено.

3.— Операције:

Делови Црвене армије (јединице генерала Милојева) ослободили су Крушевац.

XXII дивизија извршивши јак притисак са пл. Селичевце према Нишу избила је на линију Бубањ—Габровац до 12 часова. После подне јаким притиском на варош, а у садејству са VI бугарском дивизијом, која је наступала од Ншпке Бање, и деловима наше XIIУ дивизије, који су вршили притисак са северне стране, ослободила је град Ниш у 15 часова. Непријатељ се углавном извукао из Ниша и побетао у правцу Прокупља. У Нишу је убијено око 300 немачких војника.

Јединице XXIV и XII, VII дивизије потпомогнуте авијацијом Црвене армије нападе су непријатеља који се пробио из Ниша до села Југботдановца. Непријатељ је нападнут са југа и северозапада. После двочасовне борбе непријатељ је напустио сва моторна возила и разбежао се према Нишу и северозападу. Непријатељска претходница успела је да се пробије у Прокупље. У овој борби непријатељу су нанети следећи губици: мртвих 400 и заробљених 700, међу којима 7 официра; заплењено: око 800 моторних возила, 17 тенкова, 7 моторизованих топова, 700 пушака, 80 пушкомитраљеза, 50 стројница, 5 бацача, 300.000 пуигчаних метака, око 10 радио-станица, 10 радиоапарата, око 200 коња са теглећим и јахаћим прибором, 2 трупне апотеке, око 200.000 цигарета, око 700.000 српских динара као и много остале ратне спреме и материјала. Од моторних возила већина су били теретни аутомобили пуни ратнот материјала, око 100 луксузних аутомобила и нешто лаких моторних возила. Наши губици: 19 дфтвих и 40 рањених.

Непријатељска јединица која је уништена на овоме сектору је дивизија „Принц Еуген“. Предњи делови ове дивизије, који су успели да се пробију за Прокупље, отишли су делом ка Куршумлији. Један део разбијеног непријатеља ухватио се обронака пл. Јастрепца, на свом путу ка западу. Наше јединице и даље гоне непријатеља и чисте земљиште од заосталих непријатељских мањих група.

4.— Задаци потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељ. авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	700
рањених	700

Укупни наши губици:

мртвих	19
рањених	40

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

15 октобар 1944 год.

1.— Подаци о непријатељу:

Северно од Петровца на Млави и северно од В. Плана налазе се две немачке групе свака јачине око 2.000 војника.

Остало непромењено.

2.— Подаци о нашим снагама:

II пролетерска дивизија:

— 3 српска бригада у покрету од Глободера за Крушевац.

XIII корпус:

→ XXII дивизија у Нишу ради успостављања реда.

XIV корпус:

— XXIII дивизија налази се на просторији: Петровац на Млави—Жабари. Покрет ка Београду јој је отежан због закрчености путева.

— XXV дивизија оријентисана за дејство против непријатељске групе северно од Петровца на Млави.

3.— Операције:

Јединице Црвене армије ослободиле Смедерево и Пожаревац.

Јединице II пролете-рске дивизије (4 бригада) ноћу 14/15 разбиле 3 четничке бригаде на линији: Голубовац—Пасјак. Губици непријатеља: 104 мртва, 60 рањених и 117 заробљених; заплешено: 117 пушака, 17.000 метака, 7 пушкомитраљеза, 2 стројнице, 3 пиштоља, 2 аутомобила, 1 бацач са 40 мина, 4 писаће машине, 2 радиоапарата, 1 радио-станицу и 17 коња. Наши губици: 2 мртва и 4 рањена.

XIII корпус:

Јединице XIЈУ1 дивизије гонећи непријатеља разбијеног у Белом Пољу убиле су 250 Немаца. Одбијен је поновни покушај Немаца да се из Бујановца пробију за Врање.

Јединице XXIV и XГ^П дивизије продужавају чишћење и гоњење непријатеља у Топлици и на Јастрепцу пл.

4.— Задачи потчињеним јединицама:

По досадањем.

5.— Непријатељска авијација:

Неактивна.

6.— Време:

Лепо.

7.— Место штаба:

Непромењено.

Укутши губици непријатеља:

мртвих	104
рањених	60 •
заробљених	117

Укупни наши губици:

мртвих	2
рањених	4

(М.П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

**ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ПРВОГ
ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА
1944 ГОДИНЕ¹**

1-X-1944 год.

V Све јединице настављају са дејством на својим правцима према раније добијеним задацима.

1) — 6 дивизија на просторији: Коцељево—Јазовник—Крнић—Мровска са задатком затварања праваца према Шапцу и избијања на комуникацију: Обреновац—Шабац.

2) — 1 дивизија у току дана изводи припреме и концентрацију јединица на просторију: Степање—Непричава—Лазаревац у циљу напада на непр. упоришта Уб и В. Црвенец.²

3) — 5 дивизија на истој просторији. Прва бригада ове дивизије извршила противнапад на непр. на сектору: Капетанови Станови—Венчац. Непр. је отступио. Убијено је 27, а заробљено је 2 Немца.

Заплењено је 10 пушака.

4) — 21 дивизија поседа исту просторију. Задатак непромењен. Распоред: Семедраж—Љутовница—Таково [и] Врбава—Враћевшница—Мајдан—Рудник. Делови ове дивизије водили су борбу и одбацили непр. (четнике) са Мутапове Косе.³ Рањено је 10 четника.

5) — 17 дивизија на просторији: Засеље—Табановићи—Пријановићи—Шехово Брдо—Субјел—Дружетићи—Језевица—Горијевкца. У току дана ова дивизија није била са непријатељем.

6) — Магловито и кишовито време.

7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

2-X-1944 год.

I' Јединице дејствују на истхш правцима.

1) — 6 дивизија на истој просторији. Делови ове дивизије водили су борбу са непр. у Дебрцу и успели су да протерају непр. из Дебрца.

2) — 1 дивизија у току дана нападала на Уб и Вреоце. Са главнином снага врши се обухватни напад на Уб (I и III)

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 373.

² В. Црљени

³ Вероватно Мутањско Бр.

а са 1 бригадом (XIII) на Вреоце. Уб брани 400 Немаца и 3 тенха. Борба се води преко *целог* дана и тек ноћу 2/3 наше јединице у силовитом налету успеле су да ослободе Уб. Наши губици: 20 мртвих и 79 рањених.

3) — 5 дивизија се поставила на просторију: Бања—Аранђеловац—Мисача—Просек—Белановица—Трешњевица. Борбе није било на сектору ове дивизије.

4) — 21 дивизија на истој просторији. У току дана мање борбе није било ни на једном сектору ове дивизије.

5) — 17 дивизија у току дана на истој просторији. Вођене мање борбе са четничким бандама око Чачка.

1/6) — Магла и киша преко целог дана.

7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

3-X-1944 год.

Јединице на истој просторији и дејегвују према раније добијеним задацима.

1) — 6 дивизија у току дана остала на истој просторији. Делови ове дивизије водили су борбу са непр. који је од Обреновца пошао ка Дебрцу. После краће борбе непр. је повраћен. У току дводневних борби убијено је: 30, заробљено 28 и рањено 80 непр. војника. Заплењено: 40 пушака, 1 п.митраљез, 3 шмајсера, 3 пиштоља, 50 р. бомби, 90 мина за м. бацач, 11 сандука муниције, 2 тромблona са 40 мина. Наши губици: 1 мртав и 14 рањених.

2) — 1 дивизија успела је у току ноћи 2/3 да истера непр. из Уба и у току дана да одбије интервенцију од Обреновца. Такође је овладала В. Црљенима и Вреоцима, сем неколико упоришта кода су потпуно блокирана. Непр. отступио из Вреоца помоћу тенкова који су интервенисали. Јединице ове дивизије гоне непр. и потукле су 5 четн. батаљона у с. Степојевцу.

3) — 5 дивизија на истој просторији. У току дана борбе није било.

4) — 21 [дивизија] у току дана на истој просторији. Делови ове дивизије самоиницијативно извршили напад на четничке положаје испред себе. У двочасовној борби непр. је одбачен ка Чачку и Книћу. II пролет. бригада посела положаје: Мојсиње—Љубићска ко-са. Непр. губици: мртвих 15, рањених 20, заробљених 69. Плен: 30 пушака, 1 п. митраљез, 2000 метака, 20 р. бомби; 500 л. бензина. Уништен 1 камион. Наши губици: 1 мртав и 1 рањен друг.

5) — Код 17 дивизије у току дана није било борби ни промена. У току ноћи 3/4 извршен је демонстративни напад на немачки гарнизон у Пожези. Убијени су 4 нем. стражара (одељење).

- I б) — Киша и магла преко целог дана.
7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

4-X-1944 год.

Све јединице у току дана на истим просторијама и са истим задацима.

1) — 6 дивизија извршила покрет са досадашње просторије на просторију Бањани—Коцељево, где је заноћила. Борбе није било.

2) — 1 дивизија пребацила је једну бригаду северно од Тамнаве (I пролетбригада): Јошева—Лончаник са деловима ка Сави: Дебрц—Ушће. Распоред О'Сталих јединица исти као и прошлог дана.

3) — 5 дивизија на истој просторији. Борбе у току дана није било.

4) — 21 дивизија на истој просторији. Такође није ни код ове било никакве борбе нити промена.

5) — 17 дивизија у току овога дана остала на истој просторији. Једна чета ове дивизије водила борбу са четницима код Чачка и том приликом 6 убила, 3 заробила и В ранила, без сопствених губитака.

6) — Непр. авијација у току дана неактивна.

7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

5-X-1944 год.

У току дана све једгшице дејствују на својим раније одређеним правцима, сем 6 дивизије која је вршила извесна померања.

1) — 6 дивизија у току дана са своје просторије извршила је покрет на просторију: Словац—Дивци—Лозница, где је и заноћила.

2) — У току дана извршено је прикупљање јединица 1 дивизије на просторију: Степање—Уб—Телије—Боговађа—Лазаревац.

3) — 5 дивизија на истој просторији. Један батаљон ове дивизије у току ноћи 4/5 извршио је напад на непр. који је држао пол. испред Тополе. Успео је да потисне непр. али улед појачања које је непр. стигло морао се повући. Убијено је: 70 непр. војника; заплењено 2 лака бацача, 10 пушака, 1000 шајкача, 1150 увијача, 100 ћебади и спаљена 3 каммона.

Наши губици: 2 мртва и 3 рањена.

4) — 21 дивизија на истој просторији. У току дана борбе није било.

- 5) — Распоред 17 дивизије у току дана непромењен, сем VI бригаде која је извршила извесно померање према Ужицу: Дубоко—Мијатовићи—Косјерићи. Борбе није било.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

6-X-1944 год.

У току дана јединице, сем VI дивизије, на истим просторијама.

1) — 6 дивизија наставила покрет и достигла просторију: Лајковац—Св. Петка (код Лазареваца)—Прњавор, на којој је просторији заноћила.

2) — 1 дивизија у току дана остала на истој просторији. Није било борбе ни промена.

3) — 5 дивизија на старој просторији. У току дана није било борби. Непр. неактиван.

4) — 21 дивизија на истој просторији са непромењеним задатком. Делови ове дивизије водили борбу са непр. али су наше јединице успеле да зауставе непр. напредовање. Такође је извршен напад на четнике у с. Љуљацима. Непр. губици: мртвих 60 четника, 1 Немац, рањених 45, заробљених 8. Плен: 2 пушке, 2 бомбе, 1500 метака. Наши нису имали губитака.

5) — 17 дивизија у току дана остала на истој просторији. Делови ове дивизије водили борбу у Ужицу са непр. заштитницама. Заплењено је нешто спреме. Дивизија је овог дана добила наређење за покрет на просторију: Д. и Г. Трешњевица.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Ваљеву.

7-X-1944 год.

У току дана вршено је регруписавање наших јединица у вези са новим задацима.

1) — 6 дивизија наставила покрет, избила на просторију: Вреоци—Степојевац—В. Црљени—Арнајево са задатком затварања правца и дејства према Обреновцу и Космају.

2) — 1 дивизија извршила покрет на просторију: Венчане—Даросава—Лазаревац.

3) — 5 дивизија извршила концентрацију на просторију Аранђеловца. Пошто се непр. батаљон у 10 часова повукао ка Крагујевцу, наше јединице су ушле у Тополу, но после је поново дошао непр. са јачим снагама и наше јединице после краће борбе су биле гфиморане да се повуку из града. Заплењен је 1 топ „Пито“.

4) — 21 дивизија у току дана остала на истој просторији. Вођене су мање борбе са четницима који су се повукли ка Книћу. На фронту II пролет. бригаде четници су се повукли ка с. Мојсињу и Витањцу.⁴ Непр. губици: 12 мртвих и 18 заробљених. Наши нису имали губитака.

5) — Јединице 17 дивизије у току овога дана у покрету на одређену просторију.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у покрету ка Аранђеловцу.

8-X-1944 год.

V Све јединице у току дана наставиле су са дејством према ранијем наређењу.

1) — 6 дивизија на истој просторији са истим задатком. Извиђачки одред ове дивизије који је формиран овог дана упућен је дубоко у позадину непр. ка Авали.

2) — 1 дивизија у току дана је распоређена на просторији: Венчане—Раниловић—Даросава. Патроле Прве пролет. бригаде сукобиле су се са непр. и заплениле 1 п. митраљез.

3) — 5 дивизија на истој просторији. Један батаљон ове дивиз. успео је да продре у Младеновац потискујући непр. али се услед појачања које је непр. стигло од Паланке и Београда морао повући. Непр. губици: око 30 мртвих. Наши губици: 1 мртав и 10 рањених.

4) — 17 дивизија у току дана доистигла заповешћу одређену просторију: Г. — Д. Трешњевица — сем II бригаде која је остала на просторији: Брусница—Велеријеч—Љутовница.

5) — 21 дивизија у току дана остала на досадашњој просторији. Није било борбе ни промена.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

9-X-1944 год.

^ Настављено дејство јединица према добијеним задацима.

1) — 6 дивизија извршила покрет на просторију: Белина—Мељак са задатком чишћења те просторије од непр. После краће али жестоке борбе непр. је протеран. Убијено је: 25 непр. водника и више рањено. Заплењено: 1 шмајсер, 3 пиштоља, 7 митраљеза, 3 баџача, 50.000 метака, 2 камиона; запаљено је 2 камиона. Наши губици: 5 мртвих и 8 рањених.

2) — 1 дивизија се поставила са I пролет. бригадом на просторију: Рогача—Космај са задатком да нападне комуникацију Раља—Младеновац. III пролет. бригада се поста-

⁴ Вујетинци

вила на прост. Пружатовац са задатком да следеће ноћи нападне и ликвидира непр. гарнизон у Младеновцу.

3) — 5 дивизија извршила покрет правцем: Топола—Наталинци—жел. пруга Младеновац—Паланка у циљу чишћења поменуте просторије и спајања са Црвеном армијом која наступа ка долини В. Морава.

Ноћу 9/10 I бригада извршила је напад на Тополу, али напад није успео због веома великог броја тешког наоружања којим је непр. располагао.

Ликвидирана је жел. ст. Ковачевац; убијена су 11 а' заробљена су 4 Немца.

Непр. губл-ци на Тополи нису познати, а наши износе 10 рањених.

и- 4) — Јединице 17 дивизије постављају се на комуникацију Крагујевац—Топола и на просторију Г. и Д. Јарушице. Једна бригада ове дивизије смењује делове 21 див. на просторији: Брђани—Вујан—Г. Милановац са задатком затварања правца према Чачку и Крагујевцу.

5) — 21 дивизија на својој старој просторији. У току дана није било борбе. Истога дана телефоном добијено наређ. од Штаба корпуса за покрет на просторију Чумић—Добрача—Рамаћа.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

10-X-1944 год.

Све јединице у току дана наставиле су дејство прбма раније добијеним задацима.

1) — 6 дивизија се налази на просторији: Бељина—Божаревац—Мељак са задатком што дубљег извиђања према Авали.

2) — 1 дивизија наставила са нападом на комуникацију Раља—Младеновац и Младеновац. Делови ове див. (III пролетбригада) ликвидирали су спољна упоришта и воде уличне борбе у Младеновцу. Због појачања које је стигло из Паланке наше снаге су се морале повући из града. Убијено је 130 Немаца, 16 заробљено. Уништен је један воз са 2 локомотиве и један тенк.

3) — Јединице V дивизије разбиле једну непр. колону која се кретала од Паланке ка Младеновцу. (Непр. јак око 300). У току дана јединице ове дивизије су, без борбе, ушле у Наталинце. Убијено је 80 непр. војника, а заробљено 40; заплењено је: 1 топ 30 мм, 1 топ 75 мм, 7 п.митраљеза, 90 пушака, 300 ручних граната, 20.000 метака, 1 стројница и 15 кола са раз. матер. Уништено: 7 камиона,

1 блинд. аутомобил и 1 мотохргкл. Наши губици: 1 мртав и 6 рањених.

4) — 17 дивизија на просторији: Чумић—Овсиште—Јарушице са задатком Затварања најупорније од Крагујевца. 6 бригада поставља се на просторију: Клисуре—Угљаревац—Таванчић.

5) — 21 дивизија добила наређење од Штаба корпуса да крене правцем: Сараново—Баничина—В. Плана да ликвидира В. Плану и да се споји са Црвеном армијом. У току дана дивизија је стигла на просторију Чумић—Јарушице.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

И-Х-1944 год.

У току дана наше јединице наставиле су са дејством одређеним правцима гфема раније добијеном задатку.

1) — 6 дивизија поставила се на просторију: Барајево—Мељак—Парцански Вис оријентишући се према Авали и Рипњу. Делови ове дивизије водили борбу код с. Сремчице и заробили 10 Немаца, 2 „шарца“, 2 шмајсера, 1 пиштољ. Убијено је 35 Немаца, заробљено 10.

2) — 1 дивизија се налази на просторији: Бабе'—Роиочево—Влашко Поље—Пружатовоц—Марковац—Белосавци са задатком дејства на комуникацији: Раља—Младеновац и непр. колоне које се крећу по тој комуникацији и дејство на Младеновац.

Заузета жел. ст. Ђуринци. Уништена 1 борна кола, 2 камиана и 1 локомотива.

3) — 5 дивизија у току дана састала се са деловима Црвене армије у Паланци. Делови ове дивизије избили су на просторију: Ковачевац—В. Крсна—Азања. Такође јединице ове дивизије су нападале на Младеновац. Убијено 33 непр. војника, заплењено 2 п.митраљеза и 20 пушака.

4) — 21 дивизија према нар.[еђењу] о. бр. 83 од 9.Х.44 год.⁵ извршила покрет и поставила се на просторију: Вишевац—Наталинци—Рача. Мање борбе са четницима. Предало се 18 четника са 12 пушака и 1000 мет.

5) — 17 дивизија у току дана на истој просторији. Вођена борба са непр. колоном која се од Крагујевца кретала ка Тополи. Непр. је одбијен. Запаљена су 2 камиона и 1 ауто. Непр. има веће губитке. Нахни губици: 2 рањена. Такође је одбијена једна непр. колона која је од То-поле покушала да продре ка Крагујевцу.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

⁵ Види док. бр. 75.

2 октобар 1944 год.

Све јединице у току дана наставиле су са дејством одређеним правцима.

1) — 6 дивизија на истој просторији са главнином снага. Делови ове дивизије водили борбу са непр. на прузи: Раља—Топчидер. Заузета жел. ст. Клење. Разрушена пруга Рипањ—Циносава. Убијено 107 непр. војника, оштећена 3 воза код тунела Рипањ. Наши губици 32 рањена.

2) — 1 дивизија у току овога дана на истој просторији. У току дана вођене непрекидно борбе на комуникацији: Раља—Младеновац, око Младеновца и око Тополе. Пред вече заједно са V див. и једин. Црвене армије- делови ове дивизије ослободили Младеновац и наставили напр.[едовање] према Београду. Непр. је имао веће губитке. Уништено: 12 камиона, 2 борна кола и 1 тенк. Наши губици: 2 мртва.

3) — 5 дивизија поставила се на просторију: Ковачевац—Влашка—М. Пожаревац—Умчари—М. Орашје. На прузи Умчари—Сува Чесма ликвидирани су посаде на ж. ст. Умчари и С. Чесма. У току дана делови ове дивизије заједно са Ц. армијом ослободили су Младеновац. Од совј. арт. грешком имали смо 7 мртвих и 15 рањених. У току дводневних бојева непр. је имао следеће губитке: 120 мртвих, 54 заробљена. Заплењено: т. бацача 4, 1 топ 37 мм, 1 противавион. митр., 7 л. бацача, 15 п.митраљеза, 74 пушке, 13 стројница, 8 пиштоља, 8000 муниције. Уништено: 2 тенка, 7 камиона. Наши губици: 13 мртвих и 33 рањена.

4) — 21 дивизија према наређ. Штаба корпуса имала је задатак да се постави на просторију: Кусадак—Ковачевац, али због замора јединица задржала се на просторији: Рача—Вишевац. Делови ове дивизије (V ударне) самоиницијативно напали истурене непр. положаје према Крагујевцу (I [бригада на] Гвоздењаку) и протерали су непр. Непр. губици: 26 мртвих, рањених 50. Плен: 3 кола са материјалом. Наши губици: 1 мртав и 4 рањена.

5) — 17 дивизија на истој просторији. II бригада садејствовала Црвеној армији и водила тешке борбе за Тополу. После тога се вратила на стару своју просторију.

6) — Непр. авијација неактивна.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

13-X-1944 год.

У току дана наставља се дејство свих јединица према ранијем наређењу.

1) — 6 дивизија на просторији: Ненадовац—Рипањ—Рушањ—Барајево. Делови ове дивизије спојили су се са јединицама Црвене армије. Вођене борбе око Рипња. Убијено: 35 Немаца и више рањено. Заплењен 1 камион и 17 бицикла. Уништен: 1 воз и 1 тенк од 15 тона.

2) — 1 дивизија у току дана на просторији: Рипањ—Парцани—Раља—Бабе—Стојник. Вођене мање борбе са непр. Убијено неколико непр. војника.

3) — 5 дивизија на просторији: Влашка—М. Пожаревац—Умчари. I бриг. ове дивизије ухватила везу са Црвеном армијом на сектору Смедерева.

4) — 21 дивизија извршила покрет и сместила се на просторију: Кусадак—Ковачевац—Јагњило.

5) — 17 дивизија на просторији: Овсиште—Рамаћа—Десиминовац са задатком активног дејства према Крагујевцу. Одбијена једна непр. колона (100 кам.[иока], 4 тенка) која је покушала да се пробије од Крагујевца за Тополу. Непр. губици: 6 мртвих и више рањених. Плен: 1 мотоцикл, 1 п.митраљез, 4 пушке и 2 пиштоља.

6) — Непр. авијација бомбардовала наше и совјетске јединице на просторији Авала—Младеновац. Ми нисмо имали жртава.

7) — Штаб корпуса у Аранђеловцу.

14-X-1944 год.

Издата писмена заповест о. бр. 89 Штаба I прол. корп.⁶ свима једигницама за напад на Београд. XII корпус стављен под команду Штаба I пролет. корпуса.

Према подацима наше обавештајне службе Београд бране три немачке дивизије.

Београд нападају I пролетерски корпус и XII корпус у 4 колоне и то:

а) I колона — јединице XII корпуса, командант генерал-мајор Лекић — напада са 2 дивизије правцем: с. Жарково—Баново Брдо—Михајловац—Ж. ст. Београд—Пристаниште на Сави. Једна дивизија у резерви, а четврта је добила задатак да најупорније затвара правац од Обреновца.

б) II колона — 6 дивизија,⁷ к-ндант пуковник Ђ. Јованић — напада општим правцем: цестом и жел. пругом Топчидер—Топчидерски Венац—Војна болница—Краљице Наталије ул.—Кнез Михајлова ул.—Калемегдан—Гор. Град (тврђава).

в) III колона — I дивизија, к-ндант пуковник Васо Јовановић — напада општим правцем: Бањица—Дедиње—

⁶ Види док. бр 158.

⁷ Шеста пролетерска дивизија

Булевар Ослобођ.—Крунска ул.—Дечанска ул.—Васина ул.—Калемегдан.

г) IV колоне — 5 уд. дивизија, командант пуковник Милутин Морача — напада општим правцем: Кр. Александра ул.—Кр. Марије—Душанова ул.

д) Као општа резерва поставља се на просторији: Бели Поток—Зуце—Лештане 21 уд. дивизија.

ђ) 17 дивизија у садејству са јединицама Црвене армије дејствоваће са садашње просторије према Крагујевцу.

Све јединице у току дана дејствовале су према овом наређењу.

1) — Јединице XII корпуса према наређењу дејствују одређеним правцима. У току дводневних борби, 13 и 14, успеле су, и поред врло жилавог отпора који даје непр., да ослободе: Остружницу, Моштаницу, Умку, Железник и Макиш и да отпочну са борбама у с. Жаркову. У току 14.X XXXVI дивизија ослободила је Обреновац, пошто је непр. био приморан да се пребаци преко Саве у Срем. Убијено је 600 непр. војника и уништено: 2 тенка и 3 камиона.

2) — 6 дивизија извршила напад одређеним правцем и ослободила жел. ст. Кијево—Ресник—Топчидер у заједници са јединицама Црвене армије. Наставила даље напад на Чукарицу и Дедиње. Непр. нанети доста велики губици, а наши губици износе: 4 мртва и 15 рањених.

3) — 1 дивизија у току дана заједно са јединицама Црвене армије успела да пробије спољни одбранбени појас непр. положаја и да овлада Бањицом и Дедињем.

Убијено 300, заробљено 180 непр. војника.

Наши губици: 24 мртва и 65 рањених.

4) — Једна бригада 5 дивизије са деловима Црвене армије успела је после жееточе и крваве борбе да уђе у Смедерево, али због појачања које је непр. дошло од Пожаревца наше јединице су се морале повући из града настављајући борбу.

Убијено 120; рањено 200. Плен: 1 бацач, 1 п.митраљез, 50 шињела и друге спреме.

Остале јединице 5 крај. дивизије због удаљености нису могле да стигну на одређено време за напад, тако да је тек 14[-ог] у 23 часа IV бригада отпочела напад и успела да после тешких борби допре до Александрове ул., али је непр. одмах предузео противнапад и поново одбацио наше јединице на које изнад М. Мокрог Луга.

5) — Јединице 21 дивизије у покрету ка одређеној просторији. Вођена борба са групом опседнутих Немаца на жел. станици у М. Пожаревцу. Један батаљон ове дивизије

У саставу Црвене армије водио борбу на Авали и с. Ку-модраж.

Убијено 20 Немаца.

6) — 17 дивизија на истој просторији. Једна бригада добила задатак да заједно са Црвеном армијом нападне Крагујевац општим правцем: цеста Крагујевац—Топола. VI бригада ће се поставити на просторију: *Кутлово*—Забојница са задатком дејства на комуникације: Крагујевац—Кнић и Крагујевац—Г. Милановац. У току дана борбе није било.

7) — Совјетска авијација врло активна.

Непр. противавионска артилерија брани град.

Непр. авијација неактивна.

8) — Штаб корпуса у Јајинцима.

15-X-1944 год.

Све јединице наставиле напад на непр. гарнизон у Београду.

1) — Јединице XII корпуса у току дана после жестоких и крвавих борби успеле су да заузму Жарково и наставиле гоњење непр. Овладале су такође Кошутњак и Бановим Брдом. 16 дивизија оелободила је, сем неколико упоришта, Чукарицу.

Непр. је имао 42 мртва и 25 заробљених (само 28 див.). Плен: 3 „шарца“ и 35 пушака, 6 противавионских топова, неколико противавион. митр., неколико вагона арт. муниције. Уништена су 2 тенка. Наши губици (28 див.): 6 мртвих и 25 рањених.

2) — Јединице 6 дивизије нападале на Чукарицу. Други делови су продрли Булеваром водводе Путника до половине Сарајевске улице, где су вођене врло кржаве борбе. Заузета је улица Милоша Великог.

Непр. губици: око 1000 мртвих, заробљено 269 н.вој. Наши губици: 53 мртва и 129 рањених.

3) — 1 дивизија у заједници са Црвеном армијом, после врло крвавих и упорних борби, продрла је одређеним правцем до Славије. Непр. губици: 600 мртвих, 250 рањених. Плен: 500 пушака, 11 топова, 15 „шараца“. Наши губици: 5 мртвих и око 30 рањених.

4) — Јединице 5 дивизије у току дана су предузеле поново напад на град и у садејству са јединицама Ц. А. продрле су до предграђа града према Техничком факултету. Заузеле су нову електричну централу, фабрику и слагалишта. Разбијена је једна непр. колона од 30 мотовозила која се кретала од Гроцке ка Београду. Вођене борбе око Гроцке и у Гроцкој, а потом врло кржаве одбранбене борбе

са непр. групом (јачине око 3000) која се пробијала од Смедерева ка Београду испред М. Мокрог Луга. Непр. је задржан али је продро до предграђа града (Александрове ул.). Немци су имали 835 мртвих, а заробљено је 107. Плен: 3 т. бацача, 1 „Бреда“, 51 „шарац“, 20 п.митраљеза, 51 стројница, 532 пушке, 77 пиштоља, 8 камиона, 3 аутомобила, 3 *мотоцикла*, 26 догледа, 600 чакшира, 230 шињела, 400 блуза, 300 п. ципела. Уништено: 1 тенк, 5 камиона, 3 р.станице, 6 „шараца“. Наши губици: 29 мртвих, 60 рањених и 46 несталих.

Делови 21 дивизије (II пролетбригада) стављени под команду I дивизије и кретали се као резерва за III крај. бригадом. У покрету на овај задатак сукобили се са непр. и водили борбу код с. Заклопаче и Болеча.

Остале јединице, према ситуацији тој: због надирања непр. од Смедерева ка Београду, распоређене су на просторији: М. Мокри Луг—Забран—косе изнад Болеча са задатком активног дејства на непр. групу. Предвече отпочела борба.

Непр. губици: 360 мртвих, 25 заробљених.

Један батаљон IV бригаде у саставу Црвене армије водио крваве борбе на Звездари.

б) — Јединице 17 дивизије (XV бригада) у садејству са Црвеном армијом воде борбу за Крагујевац на линији: Виногради—Опорница—Петровац. Други делови воде борбу; на спољним одбранбеним положајима М. Пчелица—Станови. Такође је ликвидирана жел. станица Драгобраћа. Непр. из града врши испад у циљу активне одбране али бива одбијен.

Уништено: 1 воз са 10 вагона нафте и ратне спреме. Поручено неколико Километара пруге.

7) — Непр. авијација неактивна.

8) — Штаб корпуса у Београду.

БР. 184

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПОСЛАТИХ ДЕПЕША ШТАБА ПРВОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА НОВЈ¹

2.Х, час: 11.00. гр. 130

Задатак XII Корпуса је: чишћење Мачве, повезивање са Сремом у циљу прихвата људства, затварање правца за-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—1, к. 372.

падно од Шапца и изолирање Шапца.² Задатак Шеете див.: затварање правца јужно од Шапца, садејство јединицама XII Корпуса западно од Шапца у случају потребе, избијање на Саву на сектору Дебрц—Ушће, са јачим обезбеђењем од правца Обреновца. Прва див. 2 о.м. ујутро напада Уб, Чеманов Мост и Кладницу.³ Пета дивизија потиснута од Аранђеловца.⁴ На осталим секторима без промене. **Пеко.**⁵

4.X, час: 10.00, гр. 37

Хитно смените Шесту дивизију затварајући правац Шабац—Владимирци—Коцељево, јер Шеста иде на друга задатак. Прва узела Уб.⁶ **Пеко.**

4.X, час: 10.00, гр. 19

Без нашег наређења не нападајте Шабац. Јавите место штаба. **Пеко.**

5.X, час: 07.30, гр. 147

Усиљеним маршем упутите једну вашу дивизију са сектора Шапца на сектор Коцељево—Уб са задатком: затварање правца од Саве и Обреновца.⁷ До нашег доласка у Убу ће бити два батаљона Инжињерске бригаде. Са једном дивизијом држите у блокади Шабац и везу са Сремом. По доласку Славонске дивизије⁸ појачајте ваљевски сектор. На сектору Лазаревац—Аранђеловац налази се Шумадиска дивизија.⁹ На сектору Коејерићи—Г. Милановац остаће Седамнаеста.¹⁰ У Ваљеву као посада остаје наш извиђачки батаљон. Са осталим јединицама хитно идемо на нови задатак. Хитно поетупите и потврдите пријем. **Пеко.**

6.X, час: 07.30, гр. 61

Прихватите 28 дивизију и поступите са њом према нашем последњем наређењу.¹¹ Дивизија ће бити под вашим

¹ Види док. бр. 2.

³ Види док. бр. 22 и 109.

⁴ Види док. бр. 29.

⁵ Пеко Дапчевић, командант Првог пролетерског корпуса НОВЈ

⁶ Види док. бр. 109.

⁷ Види док. бр. 76, 90 и 126.

⁸ Двадесет осма НОУ дивизија

⁹ Мислило се на формирање Шумадиске дивизије у чији састав би ушле бригаде из Шумадије. Међутим до формирања ове дивизије уопште није дошло, тако да је Двадесет прва српска (раније Друга шумадиска) бригада ушла у састав Пете НОУ дивизије, Двадесет друга српска (Космајска) бригада у састав Шеете пролетерске дивизије, а Тридесет прва српска бригада у састав Двадесет прве НОУ дивизије.

¹⁰ Седамнаеста НОУ дивизија

¹¹ Види док. бр. 37.

командом. Упутите као гоете тројицу ваших другова на скупштину. Колико сте мобилисали и примили из Срема? **Пеко, Плави.**¹²

6.X, час: 15.30 гр. 71

Одмах усиљеним маршем са ваше три и Славонском дивизијом пребаците се на проеторију: Бањани—Уб—Бровић. Ваш први задатак: ликвидација Обреновца заједно са Шестом, која ће бити на просторији Вреоци—Црљени, а даље са нама на Београд.¹³ Потврдите пријем наређења. **Пеко.**

7.X, час: 14.30, гр. 67

Једна шумадиска бригада¹⁴ улази у састав једне од ваших војвођанских дивизија, она је око Ваљева. Пошто њу треба довући у борбу, то одмах упутите једну уморну бригаду из дивизијв у коју ће ући ова бригада, да смени шумадиску бригаду, коју треба увући у борбу. **Пеко.**

9.X, час: 11.00, гр. 67

Одмах ликвидирајте Обреновац, за случај да га не можете брзо ликвидирати блокирајте га *потребитт снагама* а главнином крените низ Саву ка Београду.¹⁵ Шеста¹⁸ ће бити на вашем десном крилу правцем Мељак—Сремчица—Кнежевац—Топчидер.¹⁷ Немци руше Београд. **Пеко.**

9.X, час: 14.30, гр. 31

Славонска див. улази у ваш састав и употребите је у оквиру задатка који сте добили од нас. Ми смо у Аранђеловцу. **Пеко.**

10.X, час: 14.30, гр. 54

Јединице Црвене армије избиле код В. Плана и Паланке, и Доње Раче и Брзана. Данас се наше Пета, Двадесет прва и Седамнаеста састају са њима, а онда сви са њима и једним тенковским корпусом идемо на Београд. **Пеко.**

10.X, час: 14.30, гр. 95

Не смете схватити да је ваш садањи задатак напад на Београд, већ дејство малиМ снагама ка Београду ради иза-

¹² Мијалко Тодоровић

¹³ Види док. бр. 158.

¹⁴ Односи се на *Тридесет* прву српску бпигаду, која ните ^шла у састав војвођанских јединица већ у састав Двадесет прве НОУ дивизите.

¹⁵ Види док. бр. 76. 90 и 12-6.

¹⁶ Шеста пролетерска дивизија

¹⁷ ВИЛШ том I књ. 14, извештај Штаба Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

зиваша забуне код непр. Садејствоваће вам Шеста личка која је на вашем десном крилу. Ми још не знамо јачину непр. у Београду и на прилазу Београда. На Београд ће вршити напад свих девет наших дивизија. Чим добијемо наређење за напад, ви ћете добити заповест.¹⁸ **Пеко.**

11.X, час: 14.30, гр. 17

Вечерас доћи ће у Дивце авионима четири руска топа за вас. **Пеко.**

12.X, час: 10.00, гр. 54

Немамо слагалишта оружја и муниције. Од пошиљки које ће стизати одвојићемо вам део. Пошаљите једног официра из интендантуре са десетак другова ради пријема. Наше јединице оскудевају у том што тражите. **Пеко.**

12.X, час: 10.00, гр. 47

У току једанаестог о.м. Црвена армија на сектору Глибовац—Кусадак—Ковачевац где су се са њом спојиле наше јединице. Један руски пук креће данас у Аранђеловац. **Пеко.**

13.X, час: 08.30, гр. 64

Руска моторизација данас прошла кроз Тополу и сада помогнута од наших јединица заузела Младеновац.¹⁹ Продужиће даље. Крените са две дивизије низ Саву у висини и ослањајући се на Шесту. Остале две дивизије оставите у резерви и за блокаду Обреновца. **Пеко.**

14.X, час: 10.00, гр. 39

Камењар²⁰ нека поседне савско пристаниште и нека прикупи све бродовље и остала средства за пребацивање у Земун. Он ће са Црвеном армијом прећи у Земун.

14.X, час: 10.00, гр. 31

Крајишници²¹ нека' поседну Макиш. Славонци²² железничку станицу. Мишко²³ нека држи Обреновац у којој ће ући са Црвеном армијом.

¹⁸ Види док. бр. 183.

¹⁹ Види док. бр. 183.

²⁰ Марко Перичин, командант Шеснаесте НОУ дивизије

²¹ Односи се на Једанаесту НОУ дивизију.

²² Односи се на Двадесет осму НОУ дивизију.

²³ Радосав Јовић, командант Тридесет шесте НОУ дивизије

14.X, час: 10.00, гр. 43

Јединице нека поседну све јавне зграде, надлештва, фабрике итд. Нека одрже потпуни ред. Мобшшзација се забрањује док се не изврши чишћење народних непријатеља.

14.X, час: 10.00, гр. 26

Ја се налазим код Пека у Раковици, ви дођите на Чукарицу где ће за сада бити наш штаб.²⁴

14.X, час: 10.00, гр. 24

Црвена армија и наше јединице ушле су у Београд. Најхитније заузмите нови распоред. **Лекић.**

14.X, час: 14.30, гр. 49

После подне долазим у Жарково. Пошаљите ми тамо везу. Славонци нека продиру према жел. станици, а Камењар према пристаништу. Црвена армија ће ускоро отпочети са општим нападом. **Лекић.**

15.X, час: 10.00, гр. 16

Хитно јавите имена команданата 28 и 11 дивизије.²⁵
Пеко.

БР. 185

**ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ДЕПЕША ШТАБА ПРВОГ ПРОЛЕТЕР-
СКОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОД.
ПРИМЉЕНИХ ОД ШТАБА ДВАНАЕСТОГ КОРПУСА
НОВЈ¹**

1.X, час: 11.00, гр. 16

Молимо хитно јавите ситуацију на сектору **Ужице—Валчево.**²

1.X, час: 11.00, гр. 43

Заузели смо Српску Митровицу.³ Читава Мачва је ослобођена. Шабац је потпуно блокиран. Сви покушаји пробоја блокаде помоћу артилерије^и тенкова остали без успеха⁴.

²⁴ Ову депешу је послао Данило Лекић, командант Дванаестог корпуса НОВЈ.

²⁵ Командант Једанаесте НОУ дивизије био је Милош Шиљеговић, а командант Двадесет осме НОУ дивизије Радојица Ненезић.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—1, к. 372.

² Види док. бр. 183.

³ Мала Митровица

⁴ Види том I, књ. 14, извештај Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

2.X, час: 11.00, гр. 34

Успоставили смо везу са јединицама XXVIII дивизије Шестог славонског корпуса преко Дрине на линији Зворник—Козлук—Шепак. Периша⁵.

3.X, час: 14.30, гр. 32

Непријатељ јуче покушао да пробије блокаду из Шапца са 15 тенкова. У току борбе уништена два тенка, остали натерани у Шабац⁶.

4.X, час: 10.00, гр. 38

За Црног.⁷ Формирали смо команде места у Крупњу, Лозници, Ковиљачи, Богатићу, Текеришу и за Шабац, такођер и команду подручја за овај округ⁸.

4.X, час: 10.00, гр. 42

Извршене су извесне припреме за формирање Н.О. одбора, а понегде смо их и формирали (Крупњак, Лозница, Поцерина). Данас отпочињемо са формирањем на читавом терену.

4.X, час: 10.00? гр. 20

На сектору Крупња формирали смо одред. Све радимо заједно са О.К. Шабац.

4.X, час: 10.00, гр. 54

Формирали смо Мачванску бригаду, која је ушла у састав XI див. Скелет ове бригаде сачињавају два батаљона из XI див. и један батаљон Мачванског одреда. Штаб бригаде, углавном, од кадрова из вој. јединица⁹.

4.X, час: 14.30, гр. 9

Са штабом се налазимо у с. Петковици.

5.X, час: 14.30, гр. 44

Примили смо наређење. Извршићемо га што је могуће хитније. Молимо јавите да ли је 28 див. добила наређење за пребацивање и да ли по доласку потпада под нашу команду.¹⁰

⁵ Периша Грујић, начелник Штаба Двадесетог корпуса НОВЈ

⁶ Види док. бр. 37 и 44.

⁷ Сретен Жујовић

⁸ Види док. бр. 31.

⁹ Види док. бр. 31.

¹⁰ Види док. бр. 184.

5.X, час: 14.30, гр. 40

Молимо рачунајте на навде јединице у одлучујућим биткама. Желимо да са вама и под вашом командом допринесемо снази последњег ударца за ослобођење Србије.

6.X, час: 14.30, гр. 16

Уништили смо јуче један тенк на друму Обреновац—Шабац.

6.X, час: 14.30, гр. 64

Молимо дајте нам детаљније преглед ситуације у Србији и ближе оперативне перспективе. 28 див. поставићемо на сектор Лозница—Завлака—Крупањ. 11 див. смо упутили на сектор Уба, 16 и 36 див. налазе се на сектору Мачва—Шабац—Ушће.¹¹

7.X, час: 14.40, гр. 24

Примили смо наређење. Славонска див. тек сада почела са пребацивањем.¹² Ми смо у покрету.

9.X, час: 07.30, гр. 53

16 див. поставила се на сектор Бањани—Орашац—Ушће, 11 див. на сектор Јошева—Трстеница—Стублине и 36[-та] са једном бриг. у Убу, другу бриг. упутила у Ваљево за смену Шумадске бр.[игаде]. Штаб корпуса у Убу

9.X, час: 07.30, гр. 48

Непр. се повукао са линије Ушће—Ратари и сада се налази у с. Звечка и у Обреновцу. Јачина — 800 Немаца. Магацини муниције и др. минирани. Немци тврде да ће их дићи у зрак у случају повлачења.

9.X, час: 07.30, гр. 41

Са нашим јединицама отпочећемо покрет гфема Обреновцу у циљу његове најуже блокаде са запада и југа. Молимо јавите да ли да одмах приступимо ликвидацији.¹³

9.X, час: 07.30, гр. 38

Оскудевамо са муницијом. Мина за тешке и противколске бацаче и граната за топове уопште немамо. Имамо преко 3000 ненаоружаних, голих и босих.

¹¹ Види том I, кн>. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

¹² Види док. бр. 56.

¹³ Види док. бр. 90 и 126.

9.X, час: 07.30, гр. 43

На сектору Лозница—Шабац није остала ниједна јединица. Народ је заплашен. Постоји вероватноћа пребацивања четника из Босне. На сектору Обреновца стање без промене. Славонска див. је у покрету за Уб, јавите њен даљи правац.¹⁴

9.X, час: 10.00, гр. 50

Молимо јавите место вашег штаба. Да ли можемо добити писмено наређење за операције? Радио-депеше су прилично уске, недовољне. Да ли би се могли са вама састати ради детаљног упознавања са задатком?¹⁵

10.X, час: 15.00, гр. 58

Јуче су у Обреновац стигле јаче снаге Немаца из Београда са више тенкова. У нападу на Обреновац ликвидирали смо сва спољна утврђења и сатерали непријатеља у град. Град нисмо могли заузети услед јаке интервенције тенкова и оклопних возова.¹⁶

10.X, час: 10.00, гр. 76

Немамо ниједно противтенковско оруђе. Ниједно наше тешко оруђе не дејствује услед тога што немамо ниједне мине ни гранате. Боримо се искључиво са пушкама и п.ми-траљезима који такође немају довољно муниције. Било је потребно да нас помогнете са материјалом. Од Ваљева до данас нисмо примали никакву помоћ.

10.X, час: 10.00, гр. 51

Славонска див. ће данас стићи тек до Коцељева. Она има преко 2000 потпуно боеих. Број босих и ненаоружаних у нашим јединицама је врло велики. Данас ћемо избити на линију Обреновац—Умка—В. Моштаница.

10.X, час: 10.00, гр. 82

Молимо наредите да се из ваших слагалишта на сектору Ваљева преда нашој Петој бр.[игади], која се тамо налази, што више муниције, мина за т. бацач к.[алибар] 81, граната за америчке топове, мина за противтенковски бацач „Пиат“ и противколских топова. Ово је основни предуслов за наше даље операције. Ми смо остали без средстава за борбу.

¹⁴ Види док. бр. 183.

¹⁵ Види док. бр. 183 и 184.

" Види том I, књ. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

[

13.X, час: 07.30, гр. 50

МОШМО издајте наређење Шестој личној див. да се рокира источно од друма Сремчица—Гунцати—Бељина, пошто је наш сектор врло мален за оволике јединице. Ми смо на сектору Обреновац—Умка—Железник.¹⁷

13.X, час: 07.30, гр. 49

В.Ш. јавља да ћемо користити аеродром у Дивцима и да тамо пошаљемо органе за пријем материјала и организацију базе. Већ смо упутили одговорне другове. Да ли је потребно да и к вама упућујемо чланове наше интендантуре?

14.X, час: 08.30, гр. 12

Лекић¹⁸ јуче отишао к вама.- Јавите где је сада. С.¹⁹

14.X, час: 10.00, гр. 32

Наше јединице ушле су у Умку и Остружницу и наступају ка Чукарици. На цести Београд—Обреновац уништен један тенк од 30 тона.

14.X, час: 07.30, гр. 35

Јединице 36 див. ушле су у Обреновац.²⁰ Непријатељ се делом извукао преко Саве, а делом уништен. Уништен један тенк и неколико камиона.

14.X, час: 07.30, гр. 42

28 див. добила је наређење од Маршала да хитно крене за Мачву, да се пребаци преко Саве, заузме Ср. Митровицу и створи мостобран за прелаз наших нових јединица. Ст.

14.X, час: 07.30, гр. 26

Налазимо се са предњим деловима на линији Жарково—Макиш. Сада приступамо лшшидацији Жаркова.

14.X, час: 07.30, гр. 30

Тек око 20 сати стићи ће на овај сектор један руски моторизовани батаљон. Потребно је убрзати њихов покрет С.

15.X, час: 10.00, гр. 22

Командант 28 див. се зове Радојица Ненезић а кнт 11 див. Милош Шиљековић.

¹⁷ Види док. бр. 183.

¹⁸ Данило, командант Дванаестог корпуса НОВЈ

¹⁹ Стефан Митровић

²⁰ Види том I, кн>. 14, извештај Штаба Тридесет шесте НОУ дивизије од 30-X-1944 године.

15.X, час: 10.00, гр. 26

16 див. заузела Макиш и надире ка Чукарици. 11 див. одбијена на Жаркову. Сада поново нападамо.

15.X, гр. 13

Молимо јавите ситуацију и упутите који тенк.

15.X, час: 14.30, гр. 31

После дводневне битке разбили смо јаке непр. снаге на линији Макиш—Жарково, Сада се бијемо за Чукарицу и Баново Брдо.

15.X, час: 14.30, гр. 31

На нашем сектору око 3000 Немаца, неколико тенкова и шест батерија топова. Немци располажу одличним утврђењима.

15.X, час: 14.30, гр. 33

Да ли је могуће да на наш сектор дође нешто тенкова, иначе иде врло тешко? Јавите ситуацију на осталим секторима. Ми смо у Жаркову,²¹

15.X, час: 14.30, гр. 92

В.Ш. јавља — вечерас долазимо у Дивце. Наредите да се поставе ватре, правоугаоник од 16 ватри, земља даје —• ј — Јово¹, ваздух — з — Здравко. Хитно известите је ли све у реду. — Ми не можемо хитно обавестити Дивце. Требало би да ви пошаљете аутомобилима људе да организују аеродром. Молимо обавестите В.Ш. — да ли је све у реду. Молимо одговорите првом згодом.

²¹ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 новембра 1944 године.

БР. 186

**ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ДЕПЕША ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ'**

10-X

Од III бриг.²

10-X-5.00 ħ

I

Борба се води у граду а спољна утврђења су заузета.³

II

Непр. се упорно брани. Немаца има 450.⁴

10-X-7.30

Од Изв. б.⁵

II

Рипањ и Барајево испитани, нема никог, непријатељ
отишао према Београду.

IV

Данас избијамо западно од ж. станице Рипањ.

10-X-9.00

Од I бриг.⁶

I

Ми смо у покрету ка Сопоту. Штаб бригаде биће у
Сопоту.

За I к.⁷

10-X-6.00

I

Сада имамо људства 8500 укупно на борачким, интен-
дантским и санитетским дужностима.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског
института под рег. бр. 33—12, к. 712 Б.

² Трећа пролетерска бригада Прве пролетерске дивизије

³ Односи се на борбе које су вођене приликом ослобођења Мла-
деновца.

⁴ Види док. бр. 75.

⁵ Извиђачки батаљон Прве пролетерске дивизије

⁶ Прва пролетерска бригада Прве пролетерске дивизије

⁷ Први пролетерски корпус НОВЈ

II
Ненаоружаних имамо 4800. **Васо**,⁸ Венчане.

За VI див.⁹

10-X-7.30

I

Од синоћ наша III бриг. напада Младеновац. Спољна утврђења заузета, а у граду се упорно брани 450 Немаца. Борбе још трају. **Васо**, Рогача.

За Изв. б.

10-X-7.30

I (од јуче)

Сутра ће предњи делови Прве бити на Парцанском Вису, а цела VI див. на простору Мељак—Цветков Гроб до Сремчице (југозападно од Рушња).

За V див.¹⁰

10-X-8.20

I

Напад на Младеновац још траје. Спољна утврђења заузета. У граду се упорно брани 450 Немаца.¹¹

II

Јавите резултат напада на Тополу. Кад ћете бити у Паланци?¹²

За I бриг.

10-X-9.00

II

III бриг. заузела спољна утврђења и води борбу у Младеновцу. Зато један ваш батаљон мора стално бити на комуникацијама између Младеновца и Раље за обезбеђење III бриг. за све време напада.

⁸ Васо Јовановић, командант Прве пролетерске дивизије. Пред потписа дато је и место где се Штаб Дивизије налазио.

⁹ Шеста пролетерска дивизија

¹⁰ Пета НОУ дивизија

¹¹ Види том I, књ. 14, извештај Прве пролетерске дивизије од 25 новембра 1944 године.

¹² Види док. бр. 131.

Од III бриг.

10-X-9.40

I

Град нисмо ликвидирали. Стигла су у град 4 тенка са топовима.

II

Заробљен један теретни воз са две локомотиве. Убијено око 80, а заробљено 10 Немаца.

III

У возу се налази разни материјал који се евакуише.

IV

У граду убијено око 50 Немаца, имали смо 7 рањених.

V

Комуникације се стално тргају и уништавају.

Од III бриг.

10-X-12.45

II

4 тенка од Београда стигла су јутрос.

Од VI див.

10-X-15.00

I

Заузели Мељак.¹³ Заробили 2 бацача тешка, 6 митралеза, пушака.

Од VIII бриг.¹⁴

10-X-13.45

I

Са бригадом стигли смо на ново одређену просторију. 2 [два] бат. избила су на северне падине Космаја.

Од Изв. б.

10-X-23.00

I

Налазимо се западно од ж.ст. Рипањ. 271.¹⁵

¹³ Види том I, кш. 14, извештај Штаба Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

¹⁴ Осма црногорска ударна бригада Прве пролетерске дивизије

¹⁶ Отавица (к. 271)

II

Ноћас ћемо испитати Пиносаву, Авалу, Бели Поток, Раковицу.

За I к. и VI див. и све бриг. (телеф.)

За I к. у 10.30

За VI див. у 15.00

I

Наш извиђачки бат. синоћ био на Парцанском Вису. Из Рипња и Барајева непр. раније отишао према Београду.

II

Извиђачки бат. поставио је у Раљи-мине у жел. мост. Данас продужили ка станици Рипањ. **Васо.**

За I, III и XIII¹⁶

10-X-9.00

I

Артиљерија и болница за сада остају у Венчанима.

За I к. и VI див.

10-X-13.00

За VI див. у 15.00

I

Трећа бригада синоћ нападала Младеновац и уништала и минирала комуникације. Пруга на више места уништена а цеста минирана. Спољна одбрана Младеновца ликвидирана. У граду је остало 450 Немаца и дошло им појачање са 4 тенка. Наставља се са рушењем комуникација и северно и јужно од Младеновца.

II

У овој акцији у граду убијено 50 Немаца и заробљен 1 теретни воз са две локомотиве, 10 Немаца, а 80 Немаца у возу убијено. У возу био разни материјал који се сада евакуише. Ми имали 7 рањених.

III

У току дана наш распоред биће: једна бригада на простору Сопот—Парцани дејствује ка Раљи, једна бригада Космај—Рогача, једна бригада око Младеновца, а једна у резерви око Велике Иванче. Ми у Рогачи. **Васо.**

¹⁶ Тринаеста пролетерска бригада „Раде Кончар“ Прве пролетерске дивизије

II

Јединице Црвене армије избиле код В. Плане, Паланке, Д. Раче и Брзана. Данас се наше V, XXI и XVII див. састају са њима и једним тенковским корпусом идемо на Београд. Пеко.

За III бриг.

И-Х-9.40

Ноћас нападните Младеновац. У директном нападу употребите све батаљоне.

II

Правце са севера активним дејством на линији Раља—Ђуринци—Влашко Поље затвараће I и VIII бриг., а јужно од Младеновца поставићемо целу XIII бриг. на простору Марковац—Белосавци. У Паланци је Црвена армија.

III

Упутили смо ка вама један топ правцем В. Иванча—Пружатовац. У Пружатовцу поставите везу да га сачека.

За I к.

И-Х-10.30

II

Између Раље и Младеновца, у станици Ђуринци налази се 250 Немаца, 15 тенкова, 10 борних кола, 30 камиона, неколико трактора, 2 оклопна и 1 теретни воз.

III

Јуче од Београда прошло за Младеновац 6 тенкова и до 100 војника, а од Паланке у Младеновац 2 оклонна воза и на њима неколико камиона и тенкова и 400 војника.

IV

Наредићемо Трећој бриг. да вечерас нападне Младеновац.

VI

Једна бригада Пете [НОУ дивизије] са западне стране блокирала 700 Немаца у Тополи. Вашу бригаду из с. Иванча хитно поставите на просторију Марковац—Белосавци а задатак: вршење притиска на Тополу.¹⁸ Пеко.

¹⁸ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

Од I бриг.

12-X-9.00

I

Налазимо се на линији Губеревац—Бабе—Ропчево —
• Сопот—Влашко Поље. У току јучерашњег дана вођена је
оштрија борба на сектору Ђуринци.

II

Прошле ноћи вршили смо притисак на Раљу и Ђуринце.
Пруга Раља—Влашко Поље не ради.

Од VIII бриг.

11-X-7.00

I

На нашем сектору нема промена. Непр. артиљерија из
Ђуринаца тукла је јуче ка Сопоту и Неменикућама. По-
дробније податке нисмо још добили.

Од III бр.

И-X-9.40

I

Досада је стигло у Младеновац 4 композиције са вој-
ском. Борба се води стално.

II

Ако постоји могућност пошаљите артиљерију, експло-
зив свакако.

Од I б-а

И-X-12.00

Н

Ж. с. Рипањ, тунел: 90 Немаца са 1 рефлектором и
неколико.¹⁹

III

Ж. с. Клење: 15 Немаца.

IV

Ж. с. Рипањ: 60 Немаца, утврђене тврде куће.

V

Ж. с. Ресник: 10 Немаца, који служе као железничари.

VI

Друм Раља—Београд, Механа Трешња: 200 Немаца,
Авала и околина на Авали, кружни пут: 4 тенка, 4 борна

^x® Реченица није завршена.

кола, 200 моторних возила, Пиносава и Бели Поток, Раковица, Авала.

VII

Сада у Младеновац стигла још 2 воза са војском. III бриг. води борбу на прузи око Младеновца. Вероватно да ће због повлачења непријатеља комуникације Младеновац—Београд бити активне. Целу Прву бриг. и делове Осме оставићемо за дејство на комуникације северно од Младеновца па закључно Раља. **Васо**, Рогача.

За XIII бриг.

11-X1-10.45

I

Једна бригада V див. блокирала у Тополи 700 Немаца.

• II

Са целом вашом бригадом одмах крените на простор Марковац—Белосавци и одатле вршите притисак ка Тополи. Од Белосаваца одмах ухватите везу са деловима V див.

III

III бриг. води борбе на сектору Младеновац. Вечерас ће вршити напад на Младеновац.

IV

I бриг. и делови Осме од вечерас стално ће дејствовати на комуникације северно од Младеновца па до закључно Раља. **Васо**, Рогача.

За I бриг.

И-Х-11.00

I

III бриг. води борбу на сектору Младеновац. Вечерас ће напасти гомад.

II

XIII бриг. упућена на простор Марковац—Белосавци са дејством према Тополи у којој су делови V див. блокирали 700 Немаца.

III

Са вашом бригадом стално активно дејствујте на комуникације на сектору Ђуринци—Ропчево—Раља. По могућству Раљу ликвидирати.

IV

Могуће је да ће посаде гарнизона испред Црвене армије покушати отступање ка Београду. Спречите им то.

V

Један батаљон VIII бриг. дејствоваће правцем Неменикуће—Влашко Поље.

- Од I б-а
II-X-16.15
I
Налазимо се у покрету према одређеном задатку.
- Од III бриг.
II-X-17.00
I
Цели дан водимо борбу са моторизованом колоном која иде од Београда за Младеновац. Њени предши делови су стигли у Младеновац.
II
Јачина 5 тенкова, 10 оклопних кола, 45 камиона.
За XIII
11-X-13.15
I
Са главнином бригаде се задржите на садањој просторији.
II
2 батаљона упутите на простор Марковац—Белосавци да одатле дејствују ка Тополи.
III
Ако у Младеновцу буду јаче снаге, III бриг. ће ноћас вршити само притисак.
За III бриг.
II-X-12.45
I
Делови V див. налазе се непосредно североисточно од Младеновца на линији В. Крсна—Влашка.
II
Ако су у Младеновцу снаге јаче, немојте нападати већ вршите сталан притисак на комуникацију око Младеновца и ка граду.
За I б
II-X-12.00
II
У Рушњу се налазе јединице VI див.
III
Црвена армија прешла Мораву, заузела В. Плану, Паланку, Д. Рачу и Брзан.

Од III бриг.

И-Х-18.20

I

Наше јединице пред ноћ ушле у **Ђурице**. Непр. је отступио ка Младеновцу. Уништена су ^една борна кола, 2 камиона, једна локомотива.

II

У 17 часова непр. од Младеновца јаким колонама повлачи се ка Београду води се борба.

III

Пет наших бат. вечерас ће дејствовати на пругу на отсеку Раља—Ђурици. Искидали смо пругу на неколико места ради ометања возова.

Од VI див.

И-Х-15.00

I

Наш извиђачки одред кренуо према Железнику. Пред њима снаге I немачке „Тигар“ дивизије.

II

Имамо везу са Лекићевим²⁰ снагама. Они нападају М. Моштаницу. Обреновац прве ноћи заузели. Ноћашњи резултат не знамо.²¹ Ђоко.

За I К

11-Х-19.00

I

Прва бриг. заузела ж. ст. Ђурици. Јаче непр. снаге повукле су се за Младеновац. Уништена 1 борна кола, 2 камиона и једна локомотива.

II

Јутрос од Београда до Младеновца дошла колона од 5 тенкова, 10 оклопних кола и 45 камиона. Са том колоном цео дан вођена борба северно од Младеновца, али је пред мрак успела да челом уђе у Младеновац. Васо, Рогача.

За I К

]1-Х-21.30 „

У мрак јаче колоне из Младеновца отпочеле покрет. Изгледа да се извлаче. На целој дужини од Младеновца до Раље дејствују наше јединице.

²⁰ Данило Лекић, командант Дванаестог корпуса НОВЈ

²¹ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 2 новембра 1944 године.

II

Наш извиђачки батаљон јавља да се добровољачки пук²² који је упућен из Београда ка Обреновду налази у потпуном расулу. Око Авале, Пиносаве и Белог Потока налази се већи број немачких мотовозила, камиона и тенкова.

III

Путници причају да је прекјуче са Земунског аеродрома евакуисана једна СС див. у 300 авиона.

12-X

Од VI див.

12-X-7.30

I

11-ог од Београда прошао воз за Раљу. Три вагша са жел. шинама, два вагона са двоја борна кола, два вагона са митраљезима.

II

Од Раље за Београд прошао транспорт. воз, 13 вагона са коњима и 9 вагона са коњима и људством.

III

Ми [смо] убили код Рипња 15 Немаца, заробили 10. Припадају техничком батаљону. Запленили 2 „шарца“, 10 пушака, 2 шмајсера и остало.

Од I б-а

12-X-7.30

I

Налазимо се северно од с. к. 253, цеста Гроцка—М: Мокри Луг. Јаке снаге непријатеља с јаком атриљеријом: В. Мокри Луг, Кумодраж, јачине 15.000. Осигуравају се југоисточно.

II

У Београду јака моторизација, најјаче су снаге: Калемегдан, Централа, -Звездара, Бањица.

III

Стално прелазе Саву и предају војну спрему, морал и здравствено стање врло слабо.

IV

Народ нас очекује са много расположења.

²² Односи се на јединицу љотићеваца.

Од I бриг.

12-X-9.00

I

Преко целе ноћи водимо борбу на линији Раља—
Ђуринци. Борба се и даље наставља.

II

Шест возова и сва моторизација налази се у тунелима.
Не дамо им изаћи. Борба се води са тенковима. Имали смо
2 мртва.

III

Наши делови су поново у Ђуринцима. ^к

Од III бриг.

12-X-10.30

I

За Тополу се пробило 10 тенкова и 12 камиона. Борба
се води како северно тако јужно од Младеновца. Бајић.³

За I К

12-X-9.30

I

Наш извиђачки батаљон код Кумодража. Јавља: 15.000
војника на простору В. и М. Мокри Луг—Кумодраж. У самом
Београду јака моторизација: на Калемегдану, Централи,
Звездари и Бањици. Стално се пребацују преко Саве. Вој-
ници продају спрему, њихов морал и здравље слабо. Народ
расположен за нас.

За I б

12-X

II

Црвена армија у покрету од Паланке ка Младеновцу
јуче ушла у Кусадак. Данас један њен пук долази у Тополу
и Аранђеловац.

III

Да ли непр. из Београда врши покрете јачим снагама
и у ком правцу? Да ли су ти покрети одступања или пре-
групација за одбрану града?

IV

Редовно јављајте где сте, означајући најближе место
које је обележено у секцији.

²³ Владо Бајић, командант Треће пролетерске бригаде

За I к.

12-X-13.00

I

Од синоћ водимо борбу на целој линији од Младеновца до Раље. У тунелу код Раље до јутрос било блокирано 6 возова и више камиона. Тенкови ометали ближи прилаз. Из станице Ђуринци непр. два пута истериван.

II

Јутрос од Београда стигло у Раљу 200 мотовозила, међу којима више тенкова и оклопних кола. Пристиже још. Продужују за Младеновац. Из Младеновца у 9 часова кренуло ка Тополи 10 тенкова, а у 11 часова још 100 мотовозила и више топова.

Од I к.

I

У току 11 ов. м. Црвена армија стигла на сектор Глибовац, Кусадак, где су се са њима састале наше јединице. Један руски пук креће данас за Аранђеловац и Тополу. **Пеко.**

Од I б-а

12-X-И.45

I

Рипањ, тунел: 90 Немаца са неколико бункера.

II

Клење: 30 Немаца са 3 бункера.

III

Ж. с. Ресник: 10 Немаца који служе као железничари. Возови слабо саобраћају.

IV

Ж. с. Рипањ: 60 Немаца, утврђене тврде куће.

V

Друм Раља—Београд: слаб саобраћај.

VI

Авала, кружни пу'т: 4 тенка, 4 борна кола, 200 моторних возила која су склоњена.

VII

Пиносава, Бели Поток, Авала, Раковица: 1000. Главна им је команда: југозападни део села Бели Поток.

VIII

Састав војске мешовит. Морал и здравствено стање слабо.

Од III бриг.

12-X-12.45

I

Непр. стално пролази према Тополи.

II

Камиони су пуни војске.

III

Ми их бијемо али они не обраћају пажњу. До 12 сати је прошло око 200 возила.

Од I б-а

12-X-14.45

I

Авала, Зуце, Лештане, Болеч осигурани.

II

Дрзгм Мокри Луг—Гроцка осигуран са јаком моторизацијом и артиљеријом.

III

Руси су у Ритопеку.

IV

У центру Београда мале снаге, све је дато на периферију на камионима. На целој линији водимо борбу, а западно од цесте и са пешадијом на линији Парцански Вис'—Дебели Рт—Сопот.

III

Било би корисно пресецање непр. код Кусадка на Младеновац. **Васо**, Рогача.

За I к.

12-X-

I

Непр. мотовозила са војском стално пролазе ка Младеновцу и даље. До подне од Младеновца ка Тополи прошло 200 возила. На целом путу их тучемо, но они се не задржавају већ журе ка југу.

II

Чело мотоколоне успели смо да јужно од Младеновца испред Марковца задржимо до подне. Садање стање тамо не знамо, но претпостављамо да су до сада успели да се пробију даље.

III

Сада непријатељ више не дејствује ван цесте. Поново блокирано 6 возова у тунелу код Раље.

IV

Према садањој борби која се води северно од Тополе, код Бацакове ћуприје, изгледа да се непр. мотоколону сукобила са Црвеном армијом. Неки камиони горе. Очекујемо да ће се обе колоне померити ка нама. Дочекаћемо их, односно сачекати.

12-X-17.30

• I

Наш извиђачки бат. је источно од Авале. Јавља: историја 'Авала:—Зуце—Лештане—Болеч поседнута. Друм Мокри Луг—Гроцка осигуран са јаком моторизацијом и артиљеријом. У центру Београда сада мале снаге, све је истурено по периферији.

II

Извиђачки бат. јавља да су Руси између Београда и Гроцке прешли Дунав и налазе се у Ритопеку.

Од VIII бриг.

12-X-5.45 h

I

Непр. колона која се креће цестом Београд—Младеновац не удаљује се са цесте, већ јој је циљ само пролаз. Наши се и даље налазе непоередно поред ове комуникације.

Од I б-а

12-X-16.15

I

162 добровољачки пук распуштен, вође су побегле Сави, четници на овим секторима растерани.

12-X-

II

Вође отишле југу.

III

Морал и здравствено стање четника врло слаби.

13-X

Од VIII бриг.

13-X-7.00

I

Извршили смо покрет ка задатку.

Од I б-а

13-X-7.30

I (од јуче)

Налазимо се јужно од с. Болеч, к. 2216154.²⁴ Болеч су ноћу напустили, отишли су за Мокри Луг. У Мокром Луту велика комора.

II

Јуче су срушили мост на Дунаву.

III

За Земун прелазе по ноћи, у Београду мале снаге, повукли су их на периферију.

IV

Састав војске је мешовит, морал, исхрана и здравствено сташе врло слаби.

V

Већи број избегава и ми их хватамо.

VI

Руси туку топовима Винчу, Мокри Луг и Лештане.

VII

Налазимо се на старим местима где и синоћ.

VIII (од данас)

Непр. држи друм Гроцка—Мокри Луг са пешадијом.

За V див.

13-X-8.20

I

Јуче смо заузели станицу Ђуринци.

За I к.

13-X-9.30

I

Наш изв. батаљон југоисточно од Београда, у Болечу. Јавља: Јуче срушен мост на Дунаву. Немци из Београда прелазе ноћу за Земун. Састав војске око Београда мешовит, њихов морал слаб, већи број бежи и наши их хватају. Руска артиљерија туче Винчу, Мокри Луг и Лештане. •

Од V див.

13-X-8.20

I

Спојили смо се 11 о.м. са Црвеном армијом у Паланци. 10 о.м. разбили смо немачку колону код ж.ст. Ковачевац и запленили доста материјала.

²⁴ Погрешно дешифровано. Односи се на к. 221 и к. 159.

II

У току 12 о.м. стићи ћемо на линију М. Орашје—Умчари—М. Пожаревац—Морача.²⁵

III

Наша IV бриг. и јединице Црвене армије 12 о.м. по подне напале су Младеновац. Немамо још података.

IV

Ликвидирали смо непр. упоришта на жел. станицама Сува Чеома, Умчари и М. Пожаревац. Наше јединице 13 о.м. налазе се на сектору М. Орашје, Умчари—М. Пожаревац—Влашка. Имамо везу са вашим деловима.

Од I бриг.

13-X-9.09

I

У борбама од 9-ог до данас уништиле су наше јединице 2 тенка, 1 борна кола, 1 камион, 1 локомотиву; 6 камиона оштећено.

II

Убијено 48 војника, од тога 1 официр, рашено 69, срушена пруга на више места, запаљене 2 [радио]-станице.

Од III бриг.

13-X-9.40

I

Јединице се прикупљају, у Немачку ће.

II

Намеравамо кренути даље. *j*

III

К-т²⁶ је пошао ка вама, ради даљих задатака.

Од I б-а

13-X-10.00

I

Од Младеновца за Београд од ноћас је прошло 200—300 моторних возила и стално пролазе.

За III

13-X-9.40

I

Упутите једно одељење са колима да у Младеновцу прикупи и дотера што више заллењеног оружја и муниције.

²⁵ Вероватно с. Поповић. *

²⁸ Командант

За I к.

13-X-13.00

I

Руси јутрос ушли у Раљу. Ми се прикупљамо на простору Сопот—Раља—Рипањ. Немачка авијација тукла руску моторизацију око Раље. Имамо везу са V див. Они су на простору Умчари—М. Орашје—М. Пожаревац—Влашка. VI див. је улево од нас и предњих делова. **Васо.**

13-X-

II

VI див. туче их код Рипња.

Од I бриг.

13-X-18.20

I

Стигли смо у Рипањ. Један наш је према Авали у првим деловима Црвене армије.

13-X

II

Вечерас ћемо се уставити у Рипњу. Црвена армија се уставила челом према Авали и десно од нас цестом.

III

Сутра ћемо продужити напад заједно са десним крилом.

IV

Осма је у нашој висини, лево од нас.

Од XIII бриг.

13-X-17.45

I

VI личка добила заповест да избије у Топчидер.²⁷

II

Наша патрола повезала се са Црвеном армијом у Раљи.

III

Са целом бригадом смо се сместили у с. Бабе. Један батаљон креће ка селу Парцани.

IV

Јавите нам време покрета.

Од VIII бриг.

13-X-19.00

I

Са бригадом стигли смо на просторију Рипањ. Један батаљон се налази на ж. ст. Рипањ и северно од ње.

²⁷ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Шесте пролетерске дивизије од 24 октобра 1944 године.

II

Везу са Личанима и I бриг. имамо.

III

Непр. се још држи око Авале.

IV

Састали смо се са једним тенковским батаљоном који намерава да се пребаци преко Саве код Остружнице и нападне Земун и аеродром.

Од I бриг.

13-X-20.00

I

I и II бат. у Раљи нанели су непр. осетне губитке и гонили непр. до Авале упоредо са Црвеном армијом.

II

Заплењено око 20 аутоматских оруђа, један противколски топ, доста муниције, један тешки бацач.

III

Један вагон арт. муниције 7 мм, 2 радиоапарата, 1 радиостаница, овај материјал остао је у Раљи. Дајте Бајићу или Жежељу²⁸ да прикупе овај материјал.

IV

Примили смо ваше наређење за напад на Београд и поступићемо по истом.²⁹

V

Води се оштра борба на сектору Авале. Наши су измешани са Црвеном армијом и јуришају кроз њихове јединице. Они наше враћају, не дају да их пролазимо.

VI

Према развоју кретаћемо упоредо напред.

14-X

Од XIII

14-X-17.45

T

Стигли смо са бригадом у село Рајковац и источни Рајковац.

²⁸ Милан Жежељ, командант Тринаесте пролетерске бригаде Раде Кончар"

²⁹ Види док. бр. 147 и 148.

15-X

Од VIII бриг.

15-X-7.30

I

У Пиносави запленили смо 5 хаубица и 7 камиона, убили 2 Немца, једног заробили.

II

Испред Раковице сукобили смо се поново и убили 3 Немца, заробили 1 „шарац“.

III

Сад стижемо у Раковицу прогонећи непр. ка граду.

IV

Налазимо се на просторији Раковица—Миљаковац—Гољински Вис.³⁰

V

Непр. даје жилав отпор са Кречана, Топчидера, Дедиња и Бабиног Виса.³¹

VI

Са VI див. имамо везу, али се ока слабо ангажује. I бриг. није још избила на Бањичко Брдо⁸² и са њом немамо везу.

VII

Не знамо *докле* је дошла Дрвена армија.

VIII

Заробили смо још 1 „игарац“ и нешто муниције и 8 полицајаца.

IX

Један пеш. бат. Црвене армије дошао је код нас и заједнички опет идемо.

X

Непр. даје жилав отпор са Дедиња и Топчидера. Ми се налазимо испред непријатеља. Борба се води увелико.

XI

Топови које смо заробили налазе се у Пиносави. Требао би Пајевић³³ да их утаотреби пошто имају муниције.

XII

До сада имаото 3 мртва и 6 рашених.

³⁰ Гољино Бр.

³¹ Бањички Вис

³² Бањички Вис

⁵⁸ Љубивоје

Од I к.

15-X-10.30

I

Јављајте редовно тачке до којих сте долрли у току напада и стављајте место штаба. Све јавне зграде у Београду миниране. Пеко.

За I б.

15-X-8.00

I

Одмах крените за Карађорђев Парк у Београду. Одатле крените са I бриг. Сместите се код Палате „Риуниоке“, код Позоришта. Бићете на специјалном задатку Озне.

II

Ми смо код Котеж Неимара. Продужавамо правцем Сла[вија].

За III бриг.

Продирите непосредно позади I бриг. све до Калемегдана, а одатле се вратите чистећи град и сместите се на одређеном простору.

За XIII

т

Крећите се непосредно позади Црногорске бригаде и задржите се на простору Војне академије и Миниетарства војске чистећи и осигуравајући тај део града.

За I, III, XIII и VIII

I

Ми се крећемо правцем Карађорђев Парк—Славија—Теразије—Калемегдан, а одатле се враћамо на Славију.

За III бриг.

15-X-17.00

I

Треба користити и државну болницу за рањенике. У том случају болница мора бити добро обезбеђена.

За VIII и III

Наш штаб је у Светосавској улици бр. 41.

За све бриг.

I

Обавештени да су све јавне зграде у Београду миниране.

Од XIII бриг.

15-X-10.45

I

Са 4 батаљона стигли смо на Дедиње. Са првим батаљоном VIII црногорске повезали смо се.

Од I б-а

15-X-12.00

I

Налазимо се у северном [делу] е. Кумодража, док смо послали јаче одељење у град код Маркове цркве.

II

Друм Београд—Пожаревац: види се моторизација, иде ка Пожаревцу.

Од XIII бриг.

15-X-13.15

I

Налазимо се на Дедињу са бригадом. Крећемо за Црногореком.³⁴

I

БР. 187

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

1 октобар 1944 год.

III српска бригада на сектору: Ломница—Трмчаре—Наупара—Буковица. Борба није вођена. IV пролетер. и VI српска бриг. на истим положајима. Борба није вођена.

Непријатељ који вршио испад уз помоћ тенкова на сектор Мешево—Дол.ане—Себечевац повратио се на линију с. Гари—с. Вучак.

Успостављена веза са XI српском бригадом² која је постављена на положај Александровац—с. Дренча.

³⁴ Види том I, књ. 14, извештај Штаба Прве пролетерске дивизије од 25 октобра 1944 године.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/2, к. 735.

² Једанаеста српска бригада Двадесет четврте НО дивизије.

2 октобар 1944 год.

Непријатељ (четници, недићевци), уз помоћ 15 тенкова којим су Немци руковали, извршио напад правцем Мешево—Дољане—Себечевац и правцем Голубовац—Жабаре—Парлог. III и VI српска бриг. прихватиле борбу. 8 тенкова кретало се друмом Крушевац—Разбојна у борбама које је водила III српска бриг. Убијено 6 а рањено 10 четника и 2 тенка оштећена. VI српска бриг. водила борбу на линији Жабаре—Парлог (401). Непријатељ одбијен назад. IV бригада поела положај: Прокоп (379)—Пузаљка—Новаци—Г. Ступањ. VI бригада нанела неприј. губитке у 15 мртвих и 20 рањених.

3 октобар 1944 год.

III српска бригада на линији: Трмчаре—Наупара—Буковица. Борба није вођена.

VI бриг. на положајима Парлог—Водица—к. 401—к. 356—к. 273 и косама изнад с. Дољане.

IV пролет. бриг. на јучерашњим положајима.

Штаб див. у с. Наупара.

Борбе нису вођене.

4 октобар 1944 год.

III српска бригада на сектору: Трмчаре—Буковица—Г. Степош.

IV и VI бригада на иетим положајима.

Штаб дивизије у с. Наупара.

5 октобар 1944 год.

На положајима без промена. Успостављена веза са 24 дивизијом, која преузима сектор: Дољане—Шаврани—Буковица—Ломница—Модрица.

6 октобар 1944 год.

Дивизија се померила и то: III срп. бриг. на линију: Д. Ступањ—Парлог (401)—Мрмош—Голубовац. Обезбеђење према Крушевцу и комуни.к.[ацији] Крушевац—с. Стопања.

IV пролетер. на сектор: Лесковица—Стублица—Брезовица са задат.[ком] * обезб.[еђења] од комуникац.[ије] КраљевО'—Крушевац и испитивања непријатеља у Трстенику и Врњачкој Бањи и VI српска бригада на сектор: Руденица—Риђевштица—Тудеж.

Штаб дивизије из Наупаре прешао у Алексавдровац.

7 октобар 1944 год.

На положајима без промене. Примљен радиограм од Г.[лавног] штаба где нам је наређено да се групишемо према

Нишу ради учествовања у нападу на исти а да оставимо потребне снаге на линији Разбојна—Крушевац ради обезбеђења бока и леђа. Издато наређење 24 дивизији да се постави на сектор према Нишу (Мрамор), а III и VI срп. на линију Крушевац—Житковац.

На положајима без промене.

Штаб дивизије у Александровцу.

8 октобар 1944 год.

Око 11 часова непријатељ (четници) уз подршку 8 немачких тенкова направио испад на положаје III српске бригаде и на положаје IV пролетер. бригаде. Непријатељ задржан. 1 тенк уништен и убијено 50 непријатељ. војника. Са наше стране 6 другова погинуло, међу њима и 1 ком. батаљ. п.поруч. Кличковић Никола.

V току ноћи IV пролет. бригада одбацила неприј. десно крило до Мораве, а III српека бриг. извршила покрет до с. Витановац.

Штаб дивизије стигао у с. Јабланицу.

VI српска бригада при прелазу од с. Витаеовца до Наупаре. Непријатељ отворио ватру на колону са леве обале Расине и ранио 8 другова, а 1 друг погинуо. По прелазу бригада се разместила на просторију М. Шиљеговац—Ломница.

9 октобар 1944 год.

Штаб дивизије из с. Јабланице прешао у с. Здравење. III српска бриг. из Витановца стигла и разместила се на просторију: Пољаци—Здравење—Влашко Поље. Допунски батаљ. поставио се на линију: с. Буковица—с. Ломница.

IV пролетер. бригада извршила померање до на линију: с. Ломница—с. Ћелије—с. Трнавци. Заштитница се препуцавала еа јачим четничким бандама на сектору Александровац—Новаци. Непријатељ имао 4 мртва. Сопствених губитака није било.

VI српска бригада у покрету са просторије: М. Шиљеговац—Модрица до на просторију: с. Крајковац—с. Азбресница.

10 октобар 1944 год.

IV пролет. бриг. на линији: Жилинци—Ћелије—Гркљане—Витановац. Непријатељ извршио испад од Крушевца према Ристином Гувну, као и од с. Ратаја према Јанковцу. Јачина неприј. 3 чет.[ничка] кор.[пуса]. Борба вођена цео дан. Непријатељ одбачен. У току ноћи непријатељ извршио поновни напад и пошло му за руком да бригаду одбаци до на линију: Наупара—Гркљане—**Биб**а—Превалац—Васићско

Брдо—Турјак—Берда. У овим борбама неприј. имао 26 мрт.[вих] и 25 рашених. Сопствени губитци: 2 мртва и 4 рањена.

III српска бригада размештена као и 9 т.м.

VI српска бригада са просторије: Крајковац—Азбренница пребацила се на просторију: Врћеновица—Чукуровац.

Штаб див. прешао у Рибарску Бању.

11 октобар 1944 год.

IV пролет. бриг.[ада] водила борбу са неприј.[атељем] на линији: Турјак—Васићско Брдо. Непријатељ задржан. У току ноћи бригада извршила напад на непријатеља из три правца: од Мајдева у правцу Гаревине, од Превалца у правцу Суботице и Злегиње и од Жилинаца у правцу ЈБубинаца. Са неприј. развила се борба, која је настављена и у току 12 т.м.

III ериска бригада порушила у току ноћи 11/12 80 м. желез. пруге и 30 м. друма на сектору Трњане—Корман, и друм на сектору Гаглово—Крушевац. Четници из Крушевца надиоали у три правца и то: Текила—Гаглово—Пасјак. Напад одбијен уз нетгрит.[атељске] губитке. Исто тако вршен напад на комуникацију: Ђунис—Трубарево, где вођена борба са неприј. коме су нанети губитци. Такође вршен напад на Д. ЈБубеп!. Убијено је 10 белогардеј.[аца] и 1 заробљ.ГенЈ и запл.[ењено] 2 кола рат.[ног] материјала (ЈБубеш заузет). Ухваћена веза са Црвеном армијом на сектору Ћићевца.

VI српска бригада. у току ноћи 11/12 вошила напад на неприј. на сектору: Суповац—Житковац. Порушена жел. пруга на више места.

Штаб див. у Рибарској Бањи.

12 октобар 1944 год.

IV пролетер. бриг. наставила борбу са неприј. која је отпочела у току ноћи. Непријатељ разбијен и протеран у Крушевац и с. Стопање. Бригада се задржала на линији: Парчин—ЈБубинци—Трнавци—Г. Ступањ.

V борбама које Су вођене 11 и 12 тек. м-ца неггоиј. имао 68 мртвих и 83 рањена. Заплењено 19 пушака, 8000 метака. Уништен 1 теппси бацач и зароб. 2 товарна коња са материјалом. Сопствени губитци 2 погинула и 4 рањена друга.

III српска бриг. на истом месту. 1 бат. ухватио везу са деловима Црв. армије на сектору: Рутевце—Д. ЈБубеш. Ликвидирано неприј.[атељско] упориште у Корману. Убијена 4 неприј. војника и запл.[ењено] 2 кола рат.[ног] материјала. 3 бат. ликвидира неприј. упориште у Ђунису и

Церови. У току ових борби убијено 60 неприј. војника, уништен 1 тенк, заплењено 1800 кгр. експлозива и 3 кола разног материјала, 1 п.митраљез и нешто пушака. Сопствени губитци 3 рашена друга.

VI српска бригада извршила покрет до на просторију с. Здравине.

Штаб дивизије у Рибарској Бањи.

13 октобар 1944 год.

IV пролет. бригада остала на истим положајима — борба није вођена.

III српска бригада померила се на просторију: 1 бат. с. М. Шиљеговац, 2 батаљ. у с. Кобиље и Пасјак, 3 бат. у с. Сталаћ и 4 батаљ. с. Макршане—Текија—Капиција. Задатак: обезбеђење од Крушевца.

VI српска бригада извршила покрет до на просторију с. Ломница—Буковица—Наупара—Јабланица.

Штаб дивизије прешао у с. Здравине.

29 српска бригада³ расформирана и укључена у јединице ове дивизије. Јачина: 950 бораца.

14 октобар 1944 год.

Подаци о непријатељу: У Крушевцу и непосредној околини: Немци и четници у јачини око 5000.

IV пролет. бриг. извршила покрет у 3 колоне: 1 правцем Треботин—Пепељевац са задатком пресецања комуникације на прост.[орији] Читлук—Лазарица, друга колона правцем Врбница—Мачковац са задатком дејства на комуникацији Читлук—Стопања и трећа колона Пасјак—с. Трстеник са задатком обез. од Врњачке Бање и Трстеника као и да са деловима избије на комуник. с. Стопања—Трстеник.

III српска бригада разместила се на просторију: с. Буковица—Наупара—с. Слатина—Ломница, а 4 батаљ. према Крушевцу.

V међувремену делови Црвене армије (јединице генерала Миљајева) заузели Крушевац.

III српска бригада извршила померање на просторију Вучак—Пепељевац—Гари—Липовац.

Штаб дивизије у с. Дворане.

15 октобар 1944 год.

Податци о непријатељу: Непријатељ из Крушевца повукао се у правцу Трстеника и Краљева. Четници се повукли правцем: Глободер—Бучје—Брезовица.

³ Не односи се на Двадесет девету српску бригаду која је била у саставу Четрдесет седме НО дивизије.

IV пролетерска бригада у ноћи 14/15 ов.м. наишла на три четничке бригаде на линији Голубовац—Пасјак и разбила их 15 ов.м. Истог дана се бригада налазила на линији: Пепељевац—с. Трстеник—Лопаш. У току ноћи 14 ов.м. повезала се са Црвеном војском и у повезаности са VI бригадом оперисала према Крушевцу. У операцијама је непријатељ имао тешке губитке: 104 мртва, 60 рањених и 117 заробљених. Заплењено је 120 пушака, 14000 метака, 7 п.митраљеза, 2 машингевера, 3 револвера, 2 аутомобила, 1 бацач са 40 граната, 4 писаће машине, 2 радиоапрата, 1 радиостаница и 17 коња. Сопствени губици: 2 погинула и 4 рањена друга. III српска бригада добила покрет преко Глободера за Крушевац. У току [покрета] су погинула 2 друга од четника који су били у Крушевцу.

VI српска бриг. је остала на истој просторији. У вези наређ. Штаба II прол. див. два батаљона су се разместила у Крушевцу, док су друга два потпала под команду IV прол. бригаде која је наредила да ова друга два батаљона се разместе правцем Глободер—Бучје—Брезовица са задатком да чисте непријатеље на овој просторији, као и обезбеђења јединица које наступају комуникацијом Крушевац—Трстеник.

БР. 188

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

1 октобар 1944 год.

Састав јединице: II Пролетер. бригада, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Наређење Штаба I Пролетер. корпуса О. бр. 1-2. од 21 септембра² и за данашњи дан остало је непромењено: поседање просторије: Шаторња—Рудник—Горњи Милановац—Враћевшица са задатком дејства према Чачку, Крагујевцу и Тополи.

Непријатељ се налази: четници на просторији Борач—Опланић—Гривац и у с. Драчи, даље на Мутаповој коси,

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 60/2, к. 1041.

² Види том I, књ. 12, док. бр. 99.

јачине око 1500, у саставу: I Шумадиског корпуса у који спада I и II Гужанска и Левачка бригада и I Крагујевачка бригада. Код свих бригада влада велика деморализација. Намера непријатеља нејасна.

Распоред наших јединица:

II Пролетерска бригада: с. Шарани—Крвавац—Стражевица—Илијак—с. Семедраж—с. Луњевица—с. Јабланица и с. Таково. IV Срп. удар. бригада: с. Д. Врбава—с. Бело Поље—Враћевшница—Прњавор—В. Рудник—Мајдан.

2. батаљон II Пролетер. бригаде са своје две чете успео је да заустави напад групе четника, јачине 600—700 људи, и одбаци их са Мутаповића косе. На сектору IV Срп. удар. бригаде појавила се немачка коњица, јачине 200 коњаника, у Г. Грнући и отишла ка Крагујевцу. На сектору V Срп. удар. бригаде непријатеља није било.

Резултати борбе:

Непријатељски губици: рањених 10 четника.

Непријатељске авијације није било.

Штаб у с. Калиманићи.

Ађутант,

Милош Д. Бошковић

(М.П.)

1 октобра 1944 год.

Време кишовито.

Састав јединице: II Пролетер. бригада, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Наша дивизија има исти задатак поседања: Г. Милановца, Враћевшнице и Рудника и затварања правца преко тих места од Чачка ка Београду.

Непријатеља, Немаца и четника, [има] у Тополи. У Гривцу—Опланићу—Бечевици и Борачу налази се I и II Четнички шумадиски корпус појачани Качерском бригадом и Левачком бригадом. Поред тога има четашка у Топоници, јачине 200. Њихов командант Смиљанић, у говору који је одржао официрима, обећао је помоћ у наоружању из Крагујевца.

Намера непријатеља је насилно повлачење ка Београду. Намера четника неодређена. Прате Немце, застају — сачекујући другу отступајућу колону Немаца.

Распоред наших јединица, с малим' променама, исти: II Пролетерска бригада на истим положајима с истим распоредом и задатком. IV Срп. удар. бригада са два батаљона у Д. Врбави, са по једним у Белом Пољу и Враћевшници. Задатак исти. V Срп. удар. бригада на истим положајима с патролама допирала до с. Винче.

Ворбе у току дана ни на једном сектору бригада није било.

Непријатељска авијација неактивна.
Штаб бригаде у с. Калиманићима.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

3 октобар 1944 год.

Време кишовито.

Састав јединице: II — IV — V.

Распоред и операције у току дана:

Наређеше Штаба I Пролетерског корпуса, О. бр. 12 од 21 септембра 1944, остаје и даље непромешено у погледу нашег задатка и поседаша просторије: Г. Милановца—Враћевшнице—Рудника. — Како на свим секторима наших бригада непријатељ није претстављао противника против кога би требало дејствовати садејством свих бригада, то је остављена самоиницијатива штабовима бригада [у погледу] шиховог међусобног садејствоваша.

Непријатељ се налази испред положаја II и IV Бригаде, док на простору V Срп. удар. бригаде непријатељских снага има тек у Тополи. Четници који су наш непријатељ, у току овог дана поседашу положаје: Г. Горијевница—Вранићи—Ракова—Прељина—Остра—Бресница испред наше II Пролетерске бригаде; даље: Бечевица—Опланић—Гривац—Миловановићи—Борач—Баре испред наше IV Срп. удар. бригаде. Главна упоришта четника су Чбчак и Кнић, док су горе набројена места шихове истурене тачке и положаји. — II Пролетерска бригада је самоиницијативно напала непријатеља у 15 часова, а садејствовала је по шеном предлогу IV Срп. удар. бригада, пошто су положаји непријатељски испред обеју бригада били поседнути од четника. Јачина четника око 2000 људи. Правци напада II Пр. бригаде су били: Јасике—к. 640—с. Трепча; Башска Врата—Прељина—Љубићска коса (к. 360); Илијак—Ракова; Рожаш—Затежићи. Правци борбеног кретања и напада IV Срп. удар. бригаде: Коњуша—Бечевица—Гривац; Весов Гроб—с. Борач; Враћевшница—с. Варе. Контакт са непријатељем, када је и почела борба, био је у 17 часова, а завршио се у 19. Мада су непријатељу долазила појачаша ипак је потиснут у правцу Чачка на целом сектору II Пр. бригаде, која је избила на положаје: с. Мојсише—Љубићска коса. Десно крило обезбеђивала је једним батаљоном XV Ударна бригада из XVII Бос. дивизије, док је лево дејствовала IV Срп. удар. бригада. — Надираше и напад IV Срп. удар. бригаде почео је у 16 часова. До праве борбе није ни дошло, јер је непријатељ није

примао. Деморалисан, разбијен од борби претходних дана. непријатељ је бежао, ишчезавао; на по неким местима дајући мале отпоре. У току мрака ишчезавао је, вероватно у правцу Кнића. На сектору V Срп. удар. бригаде мир.

Резултати борбе:

Непријатељеки губици: мртвих: четника 15; рањених: 20 четника, заробљених: 69 четника. Плен: 30 пушака, 1 п. митраљез, 2.000 метака 7,9 м/м, 500 енглеских метака, 20 руч. бомби, 500 л. бензина, 12 рез. унутр. гума за аутомобиле. Уништено: 1 камион.

Наши губици: мртвих: 1; рашених: лакше 1.

Непријатељска авијација неактивна.

Штаб дивизије у с. Калиманићи.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

4 октобар 1944 год.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Задатак исти, проеторијаседања: Г. Милановац—Враћевшница—Рудник.

Непријатељ се налази: четници на положајима око Прељине, у Книћу и Чачку. Немци стално комуницирају ка Београду. 54 камиона Немаца било је кренуло у правцу Враћевшнице, али су се вратили ка Крагујевцу. Намера непријатељска остала је непозната.

Према подацима: недићевци и четници мобилишу артиљерице, воде их у Крагујевац и облаче у униформу сличну немачкој. По једном непровереном податку: Недић је од Немаца добио 40 бацача и топова.

До борби у току овог дана није дошло. Четници су са положаја око Прељине тукли безуспешно положај II батаљона II Прол. бригаде.

Штаб дивизије у с. Брусници.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

5 октобар 1944 год.

Време кишовито. |

Распоред јединица и операције у току дана:

Све наше бригаде на истим положајима у циљу извршења истог задатка: затварања правца од Чачка и Крагујевца.

Непријатељ: Немци, четници, љотићевци, недићевци у Чачку, Крагујевцу са истуреним поседнутим положајима према нашим јединицама.

Распоред наших бригада је следећи: II Пролетерска бригада: с. Шарани—Крваваг^—Стражевица—Илијак—с. Семедраж—Јасике—Бањска Врата—Соколићи; IV Срп. удар. бригада: Бело Поље—Коњуша—Опланић—Д. Врбава—с. Борач—с. Баре; V Срп. удар. бригада: Љутовница—Мајдан—Рудник.

Борбе ни на једном сектору бригада није било, нити се је непријатељ појављивао.

Штаб дивизије у Г. Милановцу.

(М.П.)

Ађутант,
Милош Д. Бошковић

6 октобар 1944 год.

Време лепо.

Састав јединице: II Пролетерска бригада, -IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Задатак наше дивизије непромењен: поседање положаја: Г. Милановац—Враћевшница—Рудник и дејство према Крагујевцу—Чачку.

Непријатељ се налази испред наших јединица и то: Немци, четници и недићевци, јачине око 1000, у Остри и с. Треччи. II Четничка грузанска бригада у с. Љуљаци, јачине око 550. I Шумадиски корпус, у чијем саставу је и поменута бригада с осталим снагама, запосео је: Гривачко брдо—Опланић—Бечевица—Топоница. У Тополи се налазе: 400—500 четника, 170 Немаца. Намера непријатеља дефанзивног карактера: обезбеђивање комуникација којима комуницирају од Чачка—преко Кнића—Крагујевца—ка Београду.

На сектору II и III батаљона II Прол. бригаде непријатељ је вршио нападе више демонстративног карактера. Јачине око 1000 четника, недићеваца и Немаца пешака, појачани I топом'и бацачем, бројно надмоћнији, а услед недостатка муниције III батаљону успели су да га потисну. У том моменту I. чета Другог батаљона напала је непријатеља бочно у правцу Мутапове косе и успела је да га заустави. IV Срп. удар. бригада, која је као и остале бригаде добила задатак да изврши мобилизацију, извршила је померање унапред у циљу мобилисања са што веће просторије. У покрету ка новим просторијама II батаљон поменуте бригаде 'напао је II Четничку грузанску бригаду у

с. Љуљаци. Борба са четницима трајала је до мрака, када су се четници задржали у јужном делу поменутог села. У циљу протеривања непријатеља III батаљон добио је задатак да ујутро идућег дана избије на Теферић (к. 409) и тако натера непријатеља на повлачење. — V Срп. удар. бригада није водила никакве борбе са непријатељем.

Резултати борбе:

Непријатељски губици: убијених: 60 четника, 1 Немац; рањених: 45 четника, заробљених: 8 четника. Плен: 2 пушке, 2 бомбе и 150 метака.

Ми нисмо имали губитака.

Непријатељска авијација неактивна.

Штаб дивизије у Г. Милановцу.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

7 октобра 1944 год.

Време лепо.

Састав јединице: II, IV и V Бригада.

Раслоред јединица и операције у току дана:

Задатак исти, на сектору IV Срп. удар. бригаде извршено је померање положаја унапред — заузимањем извесних села.

Непријатељ се налази у селима северно од Чачка и Кнића, заладно од Крагујевца.

У зору данашњег дана настављене су борбе с четницима на сектору IV Срп. удар. бригаде. Четници су после кратке борбе напустили с. Љуљаци и преко с. Опланића побегли. 3 батаљон заузео је Топоницу. Четници су се задржали на Гривачком брду са штабом групе корпуса у с. Забојници. Како је главни циљ ове борбе чишћење терена ради извршења мобилизације, то су према четницима остављена јача обезбеђења, а с осталим снагама посео села и вршио мобилизацију. На фронту II Пролетер. бригаде четници су се повукли у с. Мојсиње и с. Вујетинци. — V Срп. удар. бригада није имала контакт са непријатељем.

Резултати борбе:

Непријатељски губици: мртвих: 12 четника, заробљено: 18 четника.

Ми нисмо имали губитака.

Штаб дивизије у Горњем Милановцу.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. БОЛЕКОВИЧ

8-X-1944 год.

Време лепо.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Задатак и распоред дивизије непромењен.

Непријатељ се налази у Чачку: четници, у Крагујевцу: једна немачка дивизија састављена од фолксдојчера из Баната и Срема и један пук добровољаца под командом Марисава Петровића, даље недићевци и четници. Намера непријатеља неодређена. По непотврђеним подацима, издајници четници, љотићевци и недићевци заједно са поменутом немачком дивизијом групишу се*у Крагујевцу с циљем продора ка Црној Гори где да се предају Енглезима, јер не смеју Русигма. Тако причају војници народу.

На свим секторима бригада до већих борби није дошло. Непријатељ је на сектору II Пролетер. бригаде правио мање испаде од правца Љубићске косе, али је одбијен. Делови групе шумадских четничких корпуса, састављени од I и II Гружанске бригаде, налазе се на Гривачкој коси; друге непријатељске бригаде, разбијене претходних дана, групишу се у с. Забојници. На фронту IV и V Срп. удар. бригаде до борби није долазило.

Непријатељска авијација неактивна.

Штаб дивизије у Г. Милановцу.

Ађутант,

(М.П.)

Мил. Д. Бошковић

9 октобар 1944 год.

Време лепо.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Задатак, распоред и групација бригада исти као претходних дана.

Непријатељ се налази у Чачку: четници, љотићевци, недићевци и Немци, у Тополи: делови немачке дивизије „Принц Еуген“, у Крагујевцу: јачина непријатеља око 1000, људи, четници Калабићеве групације. Намера **непријатеља** бесциљна: лутају у разним правцима и поновно се враћају у Крагујевац, где им је гро снага.

30 до 40 камиона са Немцима било је кренуло ка Тополи, па се након кратког времена вратило у Крагујевац. Морал код непријатеља врло слаб. Четничке снаге распооређене су према нашцим снагама као. прошлог дана.

Око 17 часова, у вези наређеша преко телефона од стране I Корпуса, овај штаб наредио је депешом: II Пролетерској бригади да крене са досадашње просторије на просторију с. Чумића; IV бригади — на просторију с. Добрача и Рамаћа, и V [бригади] — на просторију с. Јарушице.

На свим секторима до борби није долазило.

Штаб дивизије у Горшем Милановцу.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

10 октобар 1944 год.

Време кишовито.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар. бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

9-X-1944 око 8 часова примљена је депеша од Штаба I Пролетерског корпуса следеће садржине: „Кроз дан-два Црвена армија ће избити на Велику Плану. Најхитније са свим снагама крените правцем: с. Сараново—Баничина—Велика Плана. Ваш задатак је да што пре ликвидирате Велику Плану и спојите се с Црвеном армијом. V Дивизија биће лево од вас у циљу заузећа Паланке а XVII ће бити на просторијама Чумић—Јарушице, затварајући правац од Крагујевца.

У вези с том депешом овај штаб издао је наређење за покрет свим бригадама општим правцем према Великој Плани. У току ноћи уочи овог дана извршен је већ покрет.

II Пролетерска бригада са свог места распореда јединица кренула је на зборно место у Доњу Врбаву, одатле обезбеђујући бок према комуникацији: Београд—Крагујевац наставила усиљеним маршем и стигла на просторију с. Чумића око 24 часа. — IV Срп. удар. бригада у покрету ка одређеној просторији водила је борбу са четничким групама. У с. Добрачи разбила је четнике и отерала у правцу комуникације Београд—Крагујевац. У даљем свом покрету на комуникацији: Топола—Крагујевац наишло се на немачку колону која се пробила најпре ка Тополи, па се потом вратила оиет ка Крагујевцу. V Срп. удар. бригада се кретала правцем: с. Врбава—Баре—Горње Јарушице. На путу: Враћевшница—Баре једна група четника отворила је ватру, но брзо је ућуткана. У с. Пајазитову једна четничка бригада, јачине 200 људи, покушала је да спречи пролазак, у чему није успела. Разбијена ватром IV баталјона са већег отстојања, група четника је побегла ка

Крагујевцу. У том с. Пајазитову заплењено је 1000 кгр. хлеба.

Непријатељска авијација вршила је извиђање над нашим јединицама.

Штаб у покрету.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д" Бошковић

11 октобар 1944 год.

Кишовито

Састав јединице: II Пролетер. бригада, IV и V Срп. удар. бр.

Распоред јединица и операције у току дана:

10 октобра 1944 око 12 часова стигло је наређење О. бр. 83 од 9-X-1944 год.³ од Штаба I Пролетерског корпуса следеће садржине: „Са свим вашим снагама, са досадашње просторије крените одмах општим правцем: с. Сараново—с. Баничина—В. Плана, коју нападните. Код В. Плана ћете ухватити везу с Црвеном армијом”.

У духу тог наређења а на основи депеше издато је наређење за покрет свим бригадама правцем ка В. Плани. Током јучерашњег дана у покрету достигнута је просторија с. Чумић—с. Г. Јарушице. Лево од нас кретала се је V Дивизија правцем ка Паланки, а десно наш бок при покрету, окренут према Крагујевцу, обезбеђивала је XVII Дивизија.

Непријатељ, састављен од Немаца и свих издајничких елемената: љотићеваца, дражиноваца и недићеваца, налазио се је у Крагујевцу, Тополи и у правцу Младеновца.

Ка постављеном маршевском циљу извршен је усиљени марш по разглибелим, блатњавим путевима. Маршевало се и дању и ноћу.

11 Пролетерска бригада током дана стигла је на просторију с. Вишевац са два батаљона у Рачу. IV С. У. бригада на просторију с. Наталинци и V је егигла у варошицу Рачу. Овај дан је један од најзначајнијих у историјату операција и догађаја ове дивизије. По први пут је наша војска дошла у додир с братеком Црвеном армијом. Ту срећу и част доживела је наша IV Српска удар. бригада у Наталинцима.

На правцу кретања V Бригаде дошло је до чарки с четницима, од којих су се 18 предали са 12 пушака и 1.000 метака.

³ Види док. бр. 75.

Непријатељска авијација је извиђала покрет наших јединица.

Штаб дивизије у покрету и у Рачи.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

12-X-1944 год.

Облачно без кише.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар. бригада,

Распоред јединица и операције у току дана:

Према новоствореној ситуацији правац нашег покрета је измешен. Депешом Штаба I Пролетерског корпуса наређено је да се наша дивизија постави на простору Кусадак—Ковачевац.

У циљу одмора и сређивања бригада, наша дивизија задржала се је на просторији Рача—Вишевац.

Непријатељ се налази у Крагујевцу и Младеновцу. У циљу свог обезбеђења у Крагујевцу непријатељ је истурио делове својих снага у нашем правцу, на Гвоздењаку. Самоиницијативно Штаб V Срп. удар. бригаде донео је одлуку да нападне непријатеља. Напад је извршен с једним батаљоном. Непријатељ је потиснут и предвече повлачио се у правцу Баточине. Резултати борбе:

Непријатељски губици: мртвих: 16 Немаца, 10 четника; рањених: 25 четника, 15 Немаца. Плен: 3 кола материјала (робе).

Наши губици: 1 мртав, 4 рањена.

— У току целог дана, непрекидна колона: тенкова, оклопних аутомобила и камиона Црвене армије — кретала се је кроз Рачу обасипана цвећем и усклицима — у правцу Тополе — Београда. У Наталинцима на тражење генерал-лајтнанта Жданова наш један батаљон кренуо је с јединицама Црвене адмије са задатком одржавања везе између Црвене армије и Народно-ослободилачке војске.

Штаб дивизије у Рачи.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

13-X-1944 год.

Облачно.

Састав јединице: II Пролетерска бригада, IV и V Срп. удар. бригада. >

518'

Распоред јединица " операције у току дана:
Задатак наше дивизије: наступни марш у циљу посе-
дања Кусадка—Ковачевца.

Непријатељ се налази у правцу Београда. Намера
непријатеља: извлачење из Југославије.

II Пролетер-ска бригада извршила је покрет у 7 часова
ујутро правцем: Петровац—Башин—Ратари и разместила се
у с. Кусадак, где је и препоћила. IV Срп. удар. бригада у
с. Ковачевац. V се је кретала од Раче—Шепун⁴ и заночила
у с. Јагњилу.

Борби у току дана није било.

Штаб дивизије у покрету и у с. Јагњилу.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

14-X-1944 год.

Лепо време.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Срп. удар.
бригада.

Распоред јединица и операције у току дана".

Од Штаба I Пролетерског корпуса добили смо заповест
О. бр. 89 од 14-X-1944. год.⁵ следеће садржине: „XXI Диви-
зија као резерва остаће на просторији с. Бели Поток—Зуце
—Лештане." У општој заповести за све дивизије нашег
корпуса предвиђена је маршruta и налад на издајнике и
немачко-фашистичке снаге у Београду. У тој општој запо-
вести наша дивизија добила је задатак резерве корпуса.
Јачина непријатеља: 3 немачке дивизије. Морал неприја-
теља⁶ Намера непријатеља дефанзивног карактера.

И овог дана наIIа дивизија је у покрету ка Београду.
II Пролетерска бригада кренула је у 8 ћ правцем: Кусадак
—Влашка—Дражањ, одакле је у току ноћи наставила
покрет. IV Срп. удар. бригада је извршила маршруту до
с. Мала Иванча. Један њен батаљон који је у камионима
кренуо ка Београду, на Авали у распореду Црвене армије
напао је на Немце, при чему је имао успеха. У борби је
убио 20 Немаца. По овлађивању Авалом под командом
пуковника Никитина батаљон је кренуо и заузео с. Кумо-
драж. — V Срп. удар. бригада извршила је покрет правцем:
Ковачевац—М. Пожаревац. У М. Пожаревцу налазила се
је једна група Немаца у ж. станици опседнута од II Шума-

⁴ Вероватно с. Сепци.

⁵ Види док. бр. 158.

⁶ Реченица није завршена.

диске бригаде. Опсаду је прихватио један батаљон V Бригаде. Немци су се бранили не шжушавајући пробој кроз опсаду.

Штаб у покрету и у с. Поповићу.

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

(М.П.)

15 октобар 1944 год.

Време облачно.

Састав јединице: II Пролетерска, IV и V Бригада.

Распоред јединица и операције у току дана:

Задатак наше дивизије је да се повеже с V Крајишком дивизијом и дејствује ка Београду и Гроцкој.

Непријатељ гоњен од Црвене армије је у покрету ка Београду. Намера му је вероватно пробој кроз наше линије и спајање с већ опкољеним непријатељским снагама у Београду. У смислу постављеног задатка наше бригаде наставиле су усиљеним маршем ка Београду правцем ка с. В. М. Лугу.

II Пролетерска бригада главнином је кренула ка с. Врчину, обезбеђујући свој бок од правца Гроцке. Немци гоњени од Црвене армије појавили су се близу с. Заклопаче. Истурена побочница, јачине два батаљона, напала је непријатеља у Заклопачи и с. Болечу и водила борбу с њим од 15 до 18 часова. У тој борби садејствовали смо с Црвеном армијом. Главнина бригаде стигла је у 17 часова у В. М. Луг, где јој је издато наређење да крене Улицом краља Александра и дејствује на сектору Ул. к.[раља] Александра и Славије, повезујући се с јединицама I дивизије левим крилом, а десним крилом с јединицама V дивизије. Међутим непријатељ је на том сектору био ликвидиран. Ради координарања напада на непријатеља наша II Пролетерска бригада стављена је под команду I Дивизије, која јој је дала у задатак да наступа за III Крајишком бригадом и чисти непријатељска гнезда по кућама.

IV Срп. удар. бригада усиљеним маршем стигла је у 1.30 часова у с. Зуце, а одатле правцем Мокри Луг у циљу хитног поседања положаја, због наступања двеју немачких дивизија од Смедерева. Главни задатак пред бригадом је био изабрати добре положаје и затворити комуникацију која води од Гроцке за Београд. У том циљу бригада се је поставила око друма у Малом М. Луту и В. М. Лугу с планом ватре према Гроцкој. Десно с V Бригадом ухваћена је чврста веза. Предвиђена је околност непријатељског про-

Дирања у правцу Обреновца, у ком случају би бригада УДарила у бок непријатељу. IV батаљон бригаде у сарадњи с Црвеном армијом под командом пуковника Никитина водио жестоке борбе за овлађивање Звездаром. Из батаљона је издвојена једна група за упад у град преко Вождовца. Ова група се сјајно показала учествујући у свим борбама при ликвидацији непријатеља код Аутокоманде, код Карађорђевог парка, у Улмци књегиње Зорке, код Техничког факултета, Студентског дома, уз Александрову улицу и код Школе „Војислава Илића“.

V Срп. удар. бригада је имала исти задатак и истог непријатеља. Ради испуњења свог задатка поседнут је следећи положај: Забран кота 201 и косе према с. Болечу. Лево је била IV Срп. удар. бригада а деено XXI Шумадиска бригада. Касно у ноћ отпочела је борба с Немцима.

Резултат борбе:

Непријатељски губици: мртвих 360, заробљених 25.

Непријатељска авијација неактивна.

Штаб у покрету и у с. Кумодражу.

(М.П.)

Ађутант,
Мил. Д. Бошковић

БР. 189

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПОСЛАТИХ ДЕПЕША ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДО 12 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

№ 27 гр. 43 Наредили смо 13 бригади да крене у правцу
2.X одређеном. Са 17 бригадом стигли смо у село Белољин, и кренули смо данас у 14 час. ка Блацу.

№ 25 гр. 56 -Немамо радио-етаницу за 47 див. У на-
2.X шој див. имамо само једну радио-станицу. Две радио-станице које су послали и оне су покварене, враћене су на оправку, тамо су још.

Ћаловић²

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/7, к. 1078.

² Миле Ћаловић, командант Двадесет четврте НО дивизије

- № 27 гр. 92 1.X у 19 час. стигли смо са 17 бригадом у Блаце. Ухватили смо везу са 11 бригадом, са 2 дивизијом још нисмо успоставили везу. Да ли ћете ви 13-ој послати наређење да остане на истом положају или ми? Пошаљите Милана Беговића за комесара 17 бригаде. 1300 војника ове бригаде потпуно босих.
- № 26 гр. 40 Штаб дивизије — комесар и командант — са 2.X 17 бриг. вечерас у 20 час. у Прокупљу. Транспортујемо се у току ноћи за Бедол>ин.
- № 33 гр. 96 Састали смо се са II пролетерском див. Њихове јединице око ко^муникације Крушевац 7.X.44 —Разбојна сменили са нашим. Распоред: XI бригада: Степош—Дољане—Себечсвац. XVII бригада: Битановац—Буковица—Ломница—Трмчаре—Буци. Штаб дивизије: Наупара. II прол. див. лево од XI бригаде према Александровцу. 11.15 ћ
- № 34 гр. 94 Пошаљите нам Милана Беговића који је постављен за комесара XVII бригаде. Он се налази код Г. Ш. батаљон за обезбеђење. Нисте нам одговорили за капетана Живковића³ и Мргуда⁴, комесара болнице, можемо ли задржати да не иду у Штаб XIII к.[орпуса], где су позвани на нову дужност, јер су нам потребни.
- № 37 гр. 33 У покрету смо на падинама Малог Јастрепца. 9.X, 13.00 Заноћићемо у селу Радевце. Сутра, 9.X, бићемо у Кулини.
- Ћа[ловић]**
- № 38 гр. 24 Налазимо се у Добричу на сектору Орлане 11.X.1944 г. —Мрамор. Штаб дивизије у Бресту. ДДД **Ћаловић**
- № 35 гр. 36 Ваздухопловно оеобље из наше дивизије смештено је привремено код наше дивизиске области, списак код Воје Ристића, к-та вој.

³ Милорад Живковић. Био је тада начелник артиљерије Двадесет⁴ четврте дивизије.
⁴ Љубиша Вукановић-Мргуд

области.⁵ Болниду дивизијску имамо, њу смо оставили хтривремено код 13 бригаде са седиштем у Слишанима.

№ 21 гр. 50
12.X.44
13.30 Од сада нам шифрујте депеше са оним шифрама што имате за 13 корпус. Поелали смо вам једну депешу по корпусној шифри а док не почнемо да радимо са новом.

№ 38 гр. 53
12.X, 21.30
ДДД Данас код Мрамора водила 11 бригада борбу са Немцима који су надирали од Ниша — Мрамору. Резултат: 40 Шваба мртвих и много рањених, наших 9 мртвих и 13 рањених."

Ћ.

БР. 190

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПРИМЉЕНИХ ДЕПЕША ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

Бр. 287 XXXVII дивизији № 21

1) Данашњим радиограмским наређењем стављени сте под нашу команду. (Рађ. 10 окт.)

11 октобар, у **09,50** њ.

Радован²

Бр. 288

2) Преносимо вам сљедеће из наређења В. Ш. од данас:

Прво. Пресјечена је отступница њемачким трупама са југа преко Србије на сјевер. Једина могућност извлачења из Србије је преко Краљева за Вишеград, а из Метохије и Албаније преко Санџака ка Сарајеву, а из Албаније и Црне Горе приморском комуникацијом ка Далмацији.

Друго. Да би -се спријечило бјегство њемачких трупа наређујем да на вашем сектору порушите што солидније све комушжацкје, за коју сврху ангажовати све становништво и све расположиве снаге.

⁵ Односи се на Јабланичко војно подручје.

" Депеше су упућене Главном штабу НОВ и ПО Србије.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/10, к. 1253.

² Еадован Вукановић, командант Другог корпуса НОВЈ

Треће. У обзир нарочито долазе сљедеће комуникације:
Вишеградска пруга, пут и мост у Вишеграду.

Б) Путеви који воде од Нове Вароши, Сјенице и Бијелог Поља долином Лима преко Рудог и Вардишта.

В) Путеви од Пријепоља и Б. Поља преко Плеваља у Горажде, као и мост у Горажду.

Г) Пут који од Чакора води ка Беранама и Матешеву.

Д) Путеви који од Подгорице воде ка Никшићу и Цетињу и пут у Црногорском Приморју.

Ђ) Путеви од Фоче Калиновику, Сарајеву и Невесињу, а нарочито они путеви у Херцеговачком Приморју.

Четврто. Будно пратите покрет њемачких трупа и о том обавјештавајте.

Пето. По цијелој дужини рушити путеве, а у случају непр. повлачења постављати дубинске отпоре ради што дужег успоравања непријатеља.

Тито

У вези предњег све јединице нека одмах на свом отсјеку поступе и обавијестите о извршењу.

11 октобар, у 09.45 ћ

Радован

Бр. 289

№ 22

3) Одлуком претсједништва АВНОЈ-а одликовани су Војо Лековић орденом народног ослобођења првог реда, Видовић Жарко и Хаџимуртезић Халил орденом партизанске звијезде другог реда. Ови ордени налазе се код нас и биће вам првом приликом уручени.

11 октобар, у 10.00 ћ.

Радован

Бр. 290

- № 23

4) Одмах пошаљите предлог за одликовања из ваше дивизије јер су вам предлози раније достављени, враћени преко VIII бригаде да их допуните. Исто тако пошаљите предлог за судоко вијеће див. и за ислѣднике бригада.

11 октобар, у 10.10 ћ.

Радован

Бр. 291

XXXVII дивизији

№ 31

Заузмите Вишеград и срушите Соколовића мост. Извијестите.

11 октобар, у 14.40 ћ.

В. Ш.

Бр. 293 XXXVII дивизији № 45

1) Да ли се вама јавља Трећа бригада? Нама се не јавља већ пети дан. Одговорите одмах.³

11 октобар, у 15.50 ћ. За штаб — Милорад⁴

Бр. 295

3) Да ли је стигао Вељко⁵ и остали. Одговорите нам одмах.

11 октобар, у 15.48 ћ. Веселин⁶

Бр. 296 XXXVII дивизији № 32

Вјероватно су у Вишеграду биле јаче снаге. Због тога сте морали организовати озбиљнији напад са јачим снагама. Незгодно је да се у овом моменту када су четници свуда разбијени повлачите пред њима. То је дошло као последица недовољне моћне акције. Поправите ово и убудуће пазите на овакве ствари.

12 октобар, у 10.25 В. Ш.

Бр. 297 XXXVII дивизији № 46

Поводом настале ситуације урадили омо слједеће: Три батаљона оријентисали смо: Овчарско-Кабларска Клисуре — Гуча ради рушења комуникације и растјеривања четничких банди које се тамо групишу и мобилишу. Један батаљон према Бајиној Башти. Одред⁷ руши комуникацију Ужице — Вардиште, држи посаду у Ужицу и Пожези. Јавите⁸ нам правац даљих кретања наших снага из Вишеграда и Добруна.

12 октобар, у 15.38 ћ. Чедо⁸

Бр. 298 XXXVII дивизији № 25

Како иде са мобилизацијом у Санцаку? Какво је бројно стање ваших бригада? Извршите потпуну мобилизацију људства способног за војску. У одредима нека остану старији и мање способни људи. Седма црногорска нека као цјелина дејствује на сектору Сјеница—Рожај, јер ће Девета црногорска из области Берана извршити помјерање ка Плаву и Гусињу. Пета црногорска је код Подгорице. У Ко-

³ Трећа санџачка бригада налазила се тада на просторији Чајниче—Фоча—Пљевља.

⁴ Милорад Булатовић, шеф шифрантског одељења Тридесет седме НОУ дивизије

⁵ Вељко Мариновић, помоћник комесара Четврте санџачке бригаде

⁶ Веселин Булатовић, комесар Четврте санџачке бригаде

⁷ Ужички народноослободилачки партизански одред

⁸ Чедомир Друловић, командант Четврте савџачке бригаде

сову и Метохији врло мале њемачке снаге. Арнаутске труле у распаду.

13 октобар, у 11.36 ћ.

Радован

Бр. 299

XXXVII дивизији

№ 47

Од шест часова до дванаест водили смо јаку борбу са четницима Рачића, Калабића, Б. Тодоровића. Јачина им је 1500. Имали су намјеру да се пробију преко Ивањице и Ариља за Босну. Борба је вођена на просторији Гуча—Тијање—Зеоке. Одбијени су у правцу Чачка. Имали смо¹ 1 мртвог и 5 рањених. Убили смо 21, а заробили десет четника.

13 октобар, у 10.45 ћ.

Чедр

Бр. 300

XXXVII дивизији

№ 1

На путу смо од Бродарева за Сјеницу.

13 октобар, у 9.50 ћ.

Стругар⁹

Бр. 301

XXXVII дивизији

№ 26

Об. центру. Најхитније јавите стање непр. у Санцаку: имена јединица, јачину, намјере итд, као и стање сусједних вам гарнизона.

14 октобар, у 09.10 ћ.

Војо Зечевић

Бр. 302

XXXVII дивизији

№ 2

Непријатељ имао много ракета, па нам је тај знак неподесан, него наредите вашим јединицама паљење ватре докле су стигле.

14 октобар, у 11.30

Стругар

Бр. 303

XXXVII дивизији

№ 48

У Пожегу су ушли јуче Њемци и четници. Ми смо са три батаљона на положају: Годовик—Врање—Богојевићи. Веће четничке снаге групишу се на просторији Ивањица, Чачак, хоће за Босну. Јуче су четници имали избачених из строја преко 50.

14 октобар, у 11.46 ћ.

Чедо

Бр. 304

XXXVII дивизији

№ 49

Ситуација: хиљаду четника налази се око Ивањице, двије хиљаде Јелица—Чачак. У Пожези јаче снаге које надиру ка Благаји и Ужицу. Јутрос смо у Годовику и

⁸ Нико Стругар, командант Седме црногорске бригаде Треће НОУ дивизије. Ова бригада је садејствовала Тридесет седмој НОУ дивизији приликом ослобођења Сјенице.

Милићеву Селу из засједе и у борби убили 50 четника, ранили много. Заплијенили муниције 3 кола, али смо већи дио запалили. Заплијенили 2 машинке, 1 парабелум, 6 коша, нешто пушака. Наредите потребно хитно. .

14 октобар, у 15.45 ћ.

Чедо

Бр. 305 XXXVII дивизији № 5

Наше јединице у Сјеницу ушле у 24 часа. Непријатељ отступио у правцу Пештера.

15 октобар, у 9.40 ћ.

Стругар

Бр. 306 XXXVII дивизији № 50

Јбубу:¹⁰ Њемци, мање снаге, у Чачку, главнина у Краљеву. Пронесе се вијести да ће натраг за Ужице. 13 о.м. водили борбу са Церским чет. корпусом,, команд. Рачић. Јачина 1500. Убили, ранили и заробили око 50, протјерали их за Чачак. 14 о.м. у Пожеги око 1000 четника, Авалски корпус, изгледа и Дража. Наши су водили са њима борбу. Убили и ранили око 40, заробили 10 и убили 5 официра. Наши заплијенили 15 пушака, 2 машинке, парабелум, 200 ручних бомби, 500 метака, 5,јахаћих коња. Запалили 1 кола муниције. Наши губици: 1 мртав, 8 рањених. У Ивањици Пеливан и Калајџија са 600 четника.

15 октобар, у 19 ћ.

Марко¹¹

Бр. 307 , XXXVII дивизији №

У току јучерашњег дана вођена борба жилава на сектору Требина—Штаваљ. Уколико вечерас очистимо Сјеницу, молим да дође командант да се даље споразумијемо за распоред, јер по заповијести ми је немогуће толико истурати бригаду с обзиром да Лим није газан и да нема моста на Бродареву.

15 октобар, у 10 ћ.

Стругар

Бр. 309 XXXVII дивизији № 38

Наредио нам маршал Тито да вам пренесем слједеће наређење. Спријечите по сваку цијену било како непријатеља који продире од Вишеграда ка Ужицу. Рушите темељито комуникације.

15 октобар, у 13.25 ћ.

Пеко¹²

¹⁰ Љубо Радосављевић, обавештајни официр Тридесет седме НОУ дивизије

¹¹ Марко Радуловић, обавештајни официр Четврте санџачке бригаде

¹² Пеко Дапчевић, командант Првог пролетерског корпуса НОВЈ

Бр. 31-0

XXXVII дивизији

№ 33

Наше јединице хитају да заузму Чачак. По сваку цијену спријечите пробијање Њемаца од Вишеграда ка Ужицу, као и њихов покушај из Пожеге да побјегну ка Вишеграду. Порушите мост у Вишеграду, као и комуникацију Пожега—Вишеград. Затворите правац од Сјенице ка Пријепољу и порушите мост у Пријепољу и појачајте његову одбрану. Извијестите о извршењу.

15 октобар, у 14.15 ћ.

В. Ш.

Бр. 311

XXXVII дивизији

№ 27

Зачудило нас је бројно стање ваших бригада. Какав је узрок томе, као и вашој мобилизацији? Учврстите позадинске војне власти. Ако је потребно дајте добре и енергичне људе из војске. Нека команде подручја предузму потпуну мобилизацију. Тражићемо за вас оружје у Пљевљима. Јавите каква је војничка ситуација у Санџаку. Шта сте предузели у погледу рушења комуникација и мостова? У чијим је рукама Вишеград?

15 октобар, у 14.15 ћ.

Радован

Бр. 312

XXXVII дивизији

№> 39

Ослободили смо Београд до Теразија уз попогођ руске моторизације и артиљерије. Борба се продужава и вјероватно ће данас или сјутра до подне главни град наше домовине бити слободан. (Рађена 15 окт.)

16 октобар, у 06.30 ћ.

Плави¹³

БР. 191

ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ ПОСЛАТИХ ДЕПЕША ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ДО 15 ОКТОБРА 1944 ГОДИНЕ¹

— В. ш. —

Бр. 352

№ 62

Свакако сте погрешно разумјели нашу депешу од 134 групе, № 59, или је рђаво дешифрована.² Четници су у Вишеграду имали страшне губитке: 265 мртвих, међу којима

¹³ Мијалко Тодоровић, политички комесар Првог пролетерског корпуса НОВЈ

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/10, к. 1253.

² Види док. бр. 143.

више познатих зликоваца из овога краја. Поред овога велики се број утопио у Дрини. У наше руке пао је читав четнички збијег од 300, међу којима директор Боричић, судија Недић и други. Заробљена је четничка болница са цјелокупним особљем, међу којима 3 љекара из Београда. Заплијењено: 4 тешка бацача, 9 тешких митраљеза, 3 „шарца“, 3 пушкомитраљеза и друге спреме. Заплијењена је комора од 65 коња. Уништена композиција од 50 вагона. Ми смо имали 15 избачених из строја. Наше јединице су у Вишеграду и Добруну.

13 октобар, у 08.07 ћ.

Комесар
Мило Јовићевић

Бр. 356

VII црногор. бр.⁸

№ 1

Упутили смо вам заповијест за рад. У току 14/15 у ноћ ћемо извршити напад на Сјеницу.

14 октобар, у 11.50 ћ.

Жарко⁴

Бр. 358

— В. Ш. —

№ 63

Око 1500 четника Калабића, Рачића и Б. Тодоровића пакушали су преко Гуче и Ивањице да се пробију, али су од наших јединица одбијени уз губитке ка Чачку.

14 октобар, у 10.15 ћ.

Жарко

Бр. 359

— Радовану⁵ —

№ 21

Бројно стање наших бригада: Трећа и Пета по 500 бораца а Четврта 400. Мобилизација иде доста слабо.

14 октобар, у 09.15

Жарко

Бр. 360

— VII црногорској —

A[^] 2

За све јединице које нападају Сјеницу нека буду знаци ракетама: три испалене ракете које год боје у размаку од по шест секунди, у правцу Сјенице. Те знакове давати што чешће.

14 октобар, у 10 ћ.

Жарко

Бр. 362

— IV бригади —

№ 49

Немојте дозволити тим бандама да се пробију. Ми ћемо нападати Сјеницу.

14 октобар у 10.45 ћ.

Жарко

³ Ова бригада (из састава Треће НОУ дивизије) садејствовала је Тридесет седмој НОУ дивизији приликом ослобођења Сјенице.

⁴ Жарко Видовић, командант Тридесет седме НОУ дивизије

⁵ Радован Вукановић

Бр. 364*Бр. 365* — В. Ш. и Радовану — № 64; ЛБ 24

Њемци и четници ушли у Пожегу. Јаче четничке снаге се гругошху на просторији Чачак—Моравица. Вјероватно имају намјеру ка Дрини. Борбу са њима водимо.

14 октобар, у
В. Ш. у 17.00

Жарко*Бр. 367* — IV бригади —

№ 50

Евакуишите Ужице. Ужички одред нека се постави на просторији Крива Река—Чајетина—Шљивовица. Са читавом бригадом разбијајте четничке банде на сектору Ивањица првенствено и Аршве. По ликвидацији Сјенице упутићемо вам још два батаљона. Извјенггавајте што чешће.

14 октобар, у 18.52 ћ.

Жарко*Бр. 368* — VII бригади —

№ 4

Наредио Радован да ваша бригада дејствује на просторији Сјеница—Рожај. Детаљније преко телефона чим се успостави веза.

15 октобар, у 12.15 ћ.

Жарко*Бр. 369* — IV бригади —

№ 51

Заузели смв Сјеницу. Бошко⁶ ће са два баталона кренути од Сјенице правцем Љубиш—Сирогојно. Ухватите с њим везу. Вукосав⁷ ће са 2 батаљона од Б. Брда избити на Мачкат. Чедо⁸ ће примити команду над обје бригаде са задатком дејства на просторији Ивањица—Моравица—Пожега—Ужице—Чајетина. Наша војска са сјевера хита ка Чачку.

15 октобар, у 16.20 ћ.

Жарко**Ч**

⁶ Бошко Шкрбовић, командант Пете санџачке бригаде
⁷ Вукосав Бошковић, заменик команданта Пете санџачке бригаде
⁸ Тридесет седме НОУ дивизије
Чедомир Друловић

РЕГИСТАР

А

Абрамовић Милан — 334;
 Авала — 338, 341, 374, 381, 370,
 472, 501, 519;
 Авдић Јусуф — 360;
 Адамовић Стево — 33;
 Азбресница — 335;
 Ајдучка Глава — 439;
 Александровац — 7, 12, 78, 84,
 506;
 Александрово — 429;
 Алексинац — 17, 193, 303, 331, 454;
 Аранђеловац — 39, 40, 41, 43, 57,
 72, 74, 75, 195, 199, 201, 298, 307,
 315, 318, 474;
 Ариље — 426, 530;
 Арнајево (с.) — 355;
 Арнаутско Брдо — 209;

Б

Бабина Лука — 129;
 Бабињача — 406, 407;
 Бабичко — 13;
 Бабушница — 12, 15;
 Багрдан — 356;
 Бадовинци (с.) — 67;
 Бајина Башта — 123, 124;
 Бајић Владо — 494;
 Баљеж Антун — 345;
 Бања (с. код Аранђеловца) — 41,
 43, 74, 75;
 Бањани (Г. и Д.) — 32, 112, 137,
 168, 170;
 Баре (с.) — 393;
 Барило др Казимир — 383;
 Барич (с.) — 191, 205, 229, 230, 231,
 232, 254, 266, 267, 270, 273, 298,
 299, 315, 317, 318, 322;
 Батаљон гвоји Шесте источнобо-
 санске НОУ бригаде — 276,
 277, 278, 279, 394, 419;

Батаљон други Шесте источно-
 босанске НОУ бригаде — 276,
 277, 278, 279, 395;
 Батаљон трећи Шесте источно-
 босанске НОУ бригаде — 276,
 277, 278, 279, 394, 419;
 Батаљон четврти Шесте источно-
 босанске НОУ бригаде — 276,
 278, 279, 280, 394, 419;
 Батаљон први Прве крајишке
 НОУ бригаде — 344, 345;
 Батаљон други Прве крајишке
 НОУ бригаде — 344;
 Батаљон први Четврте крајишке
 НОУ бригаде — 346, 349;
 Батаљон други Четврте краји-
 шке НОУ бригаде — 41;
 Батаљон трећи Четврте краји-
 шке НОУ бригаде — 346, 349,
 350;
 Батаљон четврти Четврте краји-
 шке НОУ бригаде — 73, 346,
 349, 350;
 Багаљон први Пете крајишке
 НОУ бригаде — 416;
 Батаљон други Пете крајишке
 НОУ бригаде — 416, 418;
 Батаљон трећи Пете крајишке
 НОУ бригаде — 416, 418;
 Батаљон четврти Пете крајишке
 НОУ бригаде — 416, 418;
 Батаљон први Петнаесте маје-
 вичке НОУ бригаде — 421,
 422, 423;
 Батаљон други Петнаесте маје-
 вичке НОУ бригаде — 420, 421,
 422, 423;
 Батаљон трећи Петнаесте маје-
 вичке НОУ бригаде — 420,
 421, 422, 423;
 Батаљон четврти Петнаесте ма-
 јевичке НОУ бригаде — 420,
 421, 422, 423;

- Батаљон пети Петнаесте мајевичке НОУ бригаде — 420, 421;
Батаљон први Прве пролетерске бригаде — 32, 33, 34, 35;
Батаљон други Прве пролетерске бригаде — 33, 34;
Батаљон трећи Прве пролетерске бригаде — 32, 34, 35;
Батаљон четврти Прве пролетерске бригаде — 33;
Батаљон шести Прве пролетерске бригаде — 33, 34, 35;
Батаљон трећи Друге пролетерске бригаде — 421;
Батаљон први Тринаесте пролетерске бригаде „Раде Кончар“ — 36, 38, 340, 341, 342, 412;
Батаљон други Тринаесте пролетерске бригаде „Раде Кончар“ — 37, 38, 340, 341, 412;
Батаљон трећи Тринаесте пролетерске бригаде „Раде Кончар“ — 37, 38, 340, 341, 412;
Батаљон четврти Тринаесте пролетерске бригаде „Раде Кончар“ — 37, 38, 340, 341, 412;
Батаљон пети Тринаесте пролетерске бригаде „Раде Кончар“ — 340, 341, 412;
Батаљон први Треће санџачке НОУ бригаде — 406;
Батаљон други Треће санџачке НОУ бригаде — 406, 407;
Батаљон први Пете санџачке НОУ бригаде — 406;
Батаљон други Пете санџачке НОУ бригаде — 406;
Батаљон четврти Пете санџачке НОУ бригаде — 406;
Батаљон први Треће српске НОУ бригаде — 265, 301;
Батаљон други Треће српске НОУ бригаде — 300;
Батаљон трећи Треће српске НОУ бригаде — 265, 301, 303, 304;
Батаљон први Седме српске НОУ бригаде — 398, 399, 400;
Батаљон други Седме српске НОУ бригаде — 398, 400, 401, 402;
Батаљон трећи Седме српске НОУ бригаде — 398, 399, 401;
Батаљон четврти Седме српске НОУ бригаде — 399, 400, 401;
Батаљон други Девете српске НОУ бригаде — 180;
Батаљон први Тринаесте српске НОУ бригаде — 161;
»Јатаљон други Тринаесте српске НОУ бригаде — 161;
Батаљон трећи Тринаесте српске НОУ бригаде — 161;
Батаљон четврти Тринаесте српске НОУ бригаде — 161;
Батаљон други Четрнаесте српске НОУ бригаде — 243;
Батаљон четврти Четрнаесте српске НОУ бригаде — 243;
Батаљон четврти Двадесете српске НОУ бригаде — 22;
Батаљон први Осме црногорске НОУ бригаде — 339;
Батаљон други Осме црногорске НОУ бригаде — 339;
Батаљон трећи Осме црногорске НОУ бригаде — 339;
Батаљон четврти Осме црногорске НОУ бригаде — 338;
Баћевац — 316, 318, 320, 390;
Бачевина — 220;
Бегалица (с.) — 343;
Беговић Милан — 522;
Бела Паланка — 12, 156, 174, 175, 331, 454;
Бели Брег — 121, 438;
Бели Камен — 126;
Бели Поток (с.) — 340, 341;
Бело (Масуричко) Поље, —14, 84, 151, 156, 157, 175, 239, 335, 409, 448, 454, 456;
Белосавци (с.) — 165, 195, 196, 200/228, 307;
Бејлина (с.) — 42, 73, 466;
Београд — 29, 41, 72, 137, 156, 163, 164, 174, 192, 194, 204, 222, 232, 235, 244, 266, 269, 270, 271, 273, 284, 287, 289, 291, 298, 299, 305, 337, 338, 341, 351, 364, 369, 370, 376, 381, 385, 387, 391, 411, 415, 424, 470, 472, 477, 491, 492, 503, 520, 521;
Бербатово — 361, 362;
Бербеш — 52;
Берда — 450;
Бершићи (с.) — 278;
Бетањ — 59;
Бечевица — 97;
Бешлић Немања — 360;
Бијела Брда — 329;
Блажево — 65;
Блаце — 64;
Бобиште — 219;
Бованска Клисура — 18;
Богатић (с.) — 45, 46, 89, 114, 115;

- Богдановић Илија — 322;
 Богојевац — 219;
 Богосавац — 77;
 Бодирожа Вид — 76, 228, 314, 350;
 Бождаревац — 42, 73;
 Божењевац — 151;
 Божовић Милан — 120, 161;
 Болеч (с.) — 473, 520;
 Бољаре (с.) — 442;
 Бољевац — 7, 16, 19, 444, 448, 450;
 Бољетин — 55;
 Бор — 22, 29, 51, 52, 53, 99, 160, 244, 246, 284, 285, 286, 289, 293, 399, 405, 436;
 Борач (с.) — 96, 98;
 Борицац — 180, 182, 216, 241, 242, 401;
 Босут (р.) — 11;
 Бошковић Вукосав — 427, 530;
 Бошковић Д. Милош — 510, 512, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521;
 Брајићи (с.) — 125;
 Браљина — 303, 304, 335, 454;
 Братмиловце — 437;
 Брачин (с.) — 22;
 Брђани (с.) — 279;
 Брезовац (с.) — 43, 166;
 Брестовац — 97;
 Брзан — 238;
 Бригада прва бабичка — 79, 80;
 Бригада десета војвођанска — 116, 298, 316, 318;
 Бригада прва власотиначка — 146, 179;
 Бригада космајска — 352, 356, 386;
 Бригада мачванска — види Бригада тридесет друга Једанаесте НОУ дивизије;
 Бригада прва Прве пролетерске дивизије — 32, 36, 68, 108, 122, 195, 196, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 341, 376, 377, 378, 411, 412, 462, 463, 466, 486, 487, 488, 490, 496, 499, 501, 502, 503, 504;
 Бригада трећа Прве пролетерске дивизије — 36, 68, 108, 125, 129, 195, 196, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 341, 349, 376, 377, 378, 412, 462, 466, 467, 483, 484, 485, 586, 487, 490, 491, 494, 499, 503;
 Бригада осма Прве пролетерске дивизије — 108, 124, 196, 249, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 263, 338, 341, 362, 376, 377, 378, 411, 413, 485, 487, 488, 490, 502, 503;
 Бригада тринаеста „Раде Кончар“ Прве пролетерске дивизије — 36, 70, 73, 108, 256, 257, 258, 259, 260, 340, 376, 377, 378, 411, 463, 486, 487, 488, 500, 501, 503, 504;
 Бригада трећа српска Друге пролетерске дивизије — 198, 263, 265, 300, 302, 303, 435, 437, 442, 443, 445, 447, 452, 455, 457, 460, 504, 505, 506, 507, 508, 509;
 Бригада четврта пролетерска Друге пролетерске дивизије — 198, 264, 379, 380, 442, 445, 447, 449, 450, 451, 453, 457, 461, 505, 506, 507, 508, 509;
 Бригада шеста српска Друге пролетерске дивизије — 93, 198, 380, 435, 437, 442, 443, 446, 447, 449, 453, 455, 457, 505, 506, 507, 508, 509;
 Бригада прва крајишка Пете НОУ дивизије — 41, 43, 73, 109, 165, 166, 200, 201, 202, 225, 226, 305, 306, 307, 308, 311, 342, 343, 344, 382, 413, 414, 469, 470;
 Бригада четврта крајишка Пете НОУ дивизије — 39, 40, 41, 42, 44, 73, 74, 165, 166, 200, 201, 202, 225, 226, 227, 305, 306, 307, 313, 342, 343, 344, 346, 382, 383, 414, 471;
 Бригада десета крајишка Пете НОУ дивизије — 39, 40, 41, 44, 73, 166, 200, 201, 202, 226, 308, 311, 344, 382, 383, 414;
 Бригада двадесет прва (шумадијска) Пете НОУ дивизије — 41, 74, 166, 201, 202, 225, 226, 306, 308, 311, 342, 343, 344, 345, 382, 383, 414;
 Бригада прва пролетерска Шесте пролетерске дивизије — 134, 135, 136, 352, 353, 354, 355, 356, 386;
 Бригада друга пролетерска Шесте пролетерске дивизије — 134, 135, 136, 203, 351, 353, 354, 355, 356, 385, 386, 421;
 Бригада трећа пролетерска Шесте пролетерске дивизије — 135, 136, 202, 275, 352, 353, 354, 355, 356, 386;
 Бригада пета (козарачка) Једанаесте НОУ дивизије — 59, 103, 111, 112, 204, 229, 230, 231, 266, 267, 268, 271, 315, 316, 387, 390, 415;

- Бригада дванаеста крајишка Једанаесте НОУ дивизије — 111, 112, 205, 229, 230, 231, 266, 267, 273, 316, 388, 390, 417;
- Бригада тридесет друга српска (мачванска) Једанаесте НОУ дивизије — 90, 111, 112, 205, 229, 267, 316, 388, 390, 478;
- Бригада прва војвођанска Шеснаесте НОУ дивизије — 45, 46, 94, 115, 116, 117, 138, 139, 167, 233, 234, 235, 236, 257, 317, 319, 321, 391, 392;
- Бригада друга војвођанска Шеснаесте НОУ дивизије — 45, 76, 77, 115, 116, 117, 138, 168, 233, 234, 236, 275, 317, 318, 319, 391, 393;
- Бригада четврта војвођанска Шеснаесте НОУ дивизије — 45, 46, 94, 114, 115, 139, 168, 235, 275, 317, 319, 320, 391, 393;
- Бригада друга крајишка Седамнаесте НОУ дивизије — 47, 140, 143, 208, 209, 237, 239, 277, 358, 360, 466, 469;
- Бригада шеста источнобосанска Седамнаесте НОУ дивизије — 47, 48, 140, 141, 142, 144, 173, 208, 209, 237, 276, 358, 359, 360, 393, 419, 465, 468, 472;
- Бригада петнаеста мајевичка Седамнаесте НОУ дивизије — 47, 140, 141, 142, 143, 209, 357, 359, 394, 419, 420, 473, 511;
- Бригада друга пролетерска Двадесет прве НОУ дивизије — 95, 211, 212, 424, 425, 463, 473, 509, 510, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520;
- Бригада четврта српска Двадесет гтве НОУ дивизије — 97, 211, 425, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521;
- Бригада пета српска Двадесет прве НОУ дивизије — 211, 323, 425, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521;
- Бригада осма српска Двадесет друге НО дивизије — 49, 78, 80, 145, 146, 442, 451, 456;
- Бригада десета српска Двадесет друге НО дивизије — 50, 79, 80, 146, 175, 176, 178, 179, 240, 361, 363, 434, 439, 456;
- Бригада дванаеста српска Двадесет друге НО дивизије — 50, 79, 80, 145, 146, 175, 176, 177, 179, 239, 240, 362, 456;
- Бригада седма српска Двадесет треће НОУ дивизије — 17, 21, 22, 30, 31, 52, 99, 100, 118, 119, 180, 182, 213, 215, 216, 241, 242, 244, 285, 286, 293, 396, 434;
- Бригада девета српска Двадесет треће НОУ дивизије — 17, 21, 22, 30, 99, 106, 118, 119, 182, 213, 214, 215, 243, 244, 285, 286, 292, 293, 401, 434, 436;
- Бригада четрнаеста српска Двадесет треће НОУ дивизије — 17, 18, 21, 30, 52, 99, 100, 182, 213, 214, 215, 241, 242, 243, 244, 285, 286, 292, 293, 401, 434, 436;
- Бригада једанаеста српска Двадесет четврте НО дивизије — 71, 248, 324, 325, 326, 327, 335, 435, 441, 454, 455, 522, 523;
- Бригада тринаеста српска Двадесет четврте НО дивизије — 82, 88, 120, 147, 161, 219, 249, 438, 440, 441, 442, 521, 522, 523;
- Бригада седамнаеста српска Двадесет четврте НО дивизије — 248, 249, 326, 434, 441, 521, 522;
- Бригада шеснаеста српска Двадесет пете НО дивизије — 20, 30, 31, 51, 55, 56, 251, 295, 296, 434, 435, 437, 450;
- Бригада осамнаеста српска Двадесет пете НОУ дивизије — 19, 20, 23, 30, 31, 51, 54, 55, 56, 101, 118, 213, 216, 218, 241, 242, 245, 247, 251, 252, 281, 283, 287, 290, 295, 296, 434, 435, 437, 438, 439, 450;
- Бригада деветнаеста српска Двадесет пете НО дивизије — 30, 51, 55, 56, 251, 283, 295, 296, 434, 450;
- Бригада бродска Двадесет осме НО дивизије — 149;
- Бригада трећа војвођанска Тридесет шесте НОУ дивизије — 103, 363;
- Бригада пета војвођанска Тридесет шесте НОУ дивизије — 103, 114, 363;
- Бригада шеста војвођанска Тридесет шесте НОУ дивизије — 114, 140, 363;
- Бригада тридесет прва Тридесет шесте НОУ дивизије — 363, 475;

- Бригада трећа санџачка Тридесет седме НОУ дивизије — 221, 329, 427, 428, 429, 525;
 Бригада четврта санџачка Тридесет седме НОУ дивизије — 426, 427, 428, 429, 529, 530;
 Бригада пета санџачка Тридесет седме НОУ дивизије — 406, 427, 428, 429;
 Бригада седма црногорска Тридесет седме НОУ дивизије — 426, 427, 428, 529, 530;
 Бригада двадесета српска Четрдесет пете НО дивизије — 17, 21, 22, 23, 332, 333, 452, 453, 454;
 Бригада двадесет трећа српска Четрдесет пете НО дивизије — 332, 333, 435, 436, 454, 455;
 Бригада двадесет четврта српска Четрдесет пете НО дивизије — 333, 454, 455;
 Бригада двадесет пета српска Четрдесет шесте НО дивизије — 84, 85, 87, 150, 151, 186, 408, 409;
 Бригада двадесет шеста српска Четрдесет шесте НО дивизије — 85, 86, 152, 175, 179, 186, 240, 362;
 Бригада двадесет седма српска Четрдесет шесте НО дивизије — 85, 86, 87, 151, 186, 408, 409;
 Бригада прва врањска Четрдесет шесте НО дивизије — 152;
 Бригада друга врањска Четрдесет шесте НО дивизије — 85, 86, 87, 186, 408, 409;
 Бригада прва сурдуличка Четрдесет шесте НО дивизије — 85, 86, 87, 152, 186, 408;
 Бригада друга сурдуличка Четрдесет шесте НО дивизије — 85, 86, 87, 152, 186, 408, 409;
 Бригада петнаеста српска Четрдесет седме НО дивизије — 79, 88, 121, 429, 440, 455;
 Бригада двадесет осма српска Четрдесет седме НО дивизије — 429, 451;
 Бригада двадесет девета српска Четрдесет седме НО дивизије — 89, 121, 122, 433, 455;
 Брњица — 54;
 Броз Јосип-Тито — 89, 524, 527;
 Брус — 12, 13, 64, 78, 84;
 Брусница — 212, 278;
 Бубањ — 448;
 Бујановац — 151, 156, 174, 185, 188, 335, 408, 410, 436, 454, 461;
 Букова Глав. — 295, 296, 450;
 Букова Јаруга — 271;
 Буковик — 17, 18, 22, 40, 41, 42, 111, 231;
 Буковица (код Аранђеловца) — 75;
 Букуља — 41, 43, 44;
 Булатовић Веселин — 525;
 Булатовић Милорад — 525;
 Бучје — 215, 399, 400;
 Бучумет (с.) — 447;
 Буштрање — 151;

В

- Ваљево — 32, 104, 127, 128, 129, 133, 137;
 Вапа — 406, 407;
 Варда — 125;
 Васићско Брдо — 450, 507;
 Велеријеч (с.) — 278;
 Велика Бара (брдо код Аранђеловца) — 43, 44, 57;
 Велика Копашница — 121;
 Велика Ломница — 178;
 Велика Моштаница — 229, 317, 319, 393;
 Велика Плана — 189, 199, 207, 210, 224, 225, 238, 298, 315, 318, 374;
 Велике Ливаде — 349;
 Велики Врачар — 382, 383;
 Велгаш Вујан — 279;
 Велики Крш — 180, 216, 283, 285, 286, 287, 442;
 Велики Мокри Луг — 382, 425;
 Велики Стрњак — 450;
 Велики Црљени (с.) — 69, 70, 107, 108, 257, 258, 462, 463;
 Велико Градиште — 54;
 Веље Брдо (к. 855) — 126;
 Вељковић Стева — 161;
 Венчане (с.) — 195, 196, 466;
 Венчац — 40, 43, 57, 72, 462;
 Веселиновац (с.) — 128;
 Веселиновић Љубиша — 97;
 Весов Гроб — 98;
 Видовић С. Жарко — 329, 330, 429, 524, 529, 530;
 Видровац — 21;
 Винарце (с.) — 219, 446;
 Виногради (к. 332) — 209;
 Висић (к. 232) — 202, 203;
 Витановац (с.) — 71, 445, 446, 451;
 Витојевци — 116;

- Витошевац (с.) — 22;
 Вишевац — 468;
 Вишеград — 123, 221, 222, 329, 528;
 Владичин Хан — 152, 186;
 Влаоле (с.) — 52, 53, 241, 247, 283,
 285, 288, 290, 401;
 Власе (с.) — 361, 362;
 Власотинце — 13, 14, 49, 50, 78,
 79, 81, 84, 88, 144, 145, 146, 155,
 156, 157, 174, 175, 177, 239, 240,
 439, 442, 448, 451;
 Влашка (с.) — 306, 310, 311, 382;
 Влашко Поље — 195, 255, 260;
 Војковци — 143;
 Вражалић Ешреф-Рагиб — 306;
 Вранић (с. код Обреновца) — 230,
 275, 316, 320;
 Вранићи (с. код Чачка) — 95, 96,
 421;
 Врање — 7, 150, 151, 152, 155, 162,
 186, 239, 335, 408, 410, 436, 454,
 461;
 Врањска (В. и М.) — 63, 104, 114,
 115;
 Врата — 180, 182, 214, 215, 241, 242,
 245, 247, 283, 285, 288, 290, 401;
 Врбица (с.) — 166;
 Врбовац — 18;
 Вреоци (с.) — 32, 36, 37, 38, 68, 69,
 70, 107, 108, 257, 258, 462, 463;
 Врмца — 18;
 Врњачка Бања — 379;
 Вровине (к. 376) — 131, 132;
 Врњеж — 154, 441;
 Врчин (с.) — 343, 381, 382;
 Вујетинци (с.) — 466;
 Вујовић Милутин — 274;
 Вујовић Ратко — 48, 142, 210, 359,
 361;
 Вукановић Љубиша-Мргуд — 522;
 Вукановић Радован — 329, 427,
 523, 524, 526, 527;
 Вукања (с.) — 250;
 Вукасовић Душан-Диоген — 90,
 364;
 Вукашиновац (с.) — 331;
 Вукићевица — 137;
 Вукосавци — 41, 73, 149;
 Вукотић М. Дукљан — 85;
 Вученовић Миле — 274;
 Вучјак (к. 184) — 33, 69;
 Вучје — 14;
 Вучковић Љубо — 15, 158;
- Г**
- Гавран — 448;
 Гавриловић Михајло — 305;
- Гаглово (с.) — 452;
 Гамзиград — 23;
 Гараше (с.) — 42, 44;
 Гаревина — 451, 507;
 Гацин Хан — 145, 456;
 Гвоздењак — 323, 469, 518;
 Гиндуша — 52, 241, 400;
 Главница (к. 316) — 110;
 Главни штаб НОВ и ПО Војво-
 дине — 89;
 Главни штаб НОВ и ПО Србије
 — 7, 12, 16, 65, 78, 88, 162, 193,
 252, 297, 335, 410, 433;
 Глибовац — 225, 228;
 Глоговица — 21, 30, 31, 51, 52, 99,
 106, 180, 182, 213, 216, 241, 242,
 398;
 Гложане — 121;
 Глумач — 140;
 Глушци (с.) — 45;
 Годовик — 526;
 Големи Дел (к. 995) — 19;
 Голеш (к. 860) — 126;
 Голи Врх (М. и В.) — 214, 402,
 446;
 Голи Крш — 399;
 Голубац — 54;
 Голубовац — 435, 461, 505, 509;
 Горња Јарушица — 211;
 Горњани (с.) — 19, 118, 180, 182,
 213, 214, 215, 241, 242, 243, 245,
 442;
 Горњачка Клисура — 51, 52, 100;
 Горњи Милановац — 40, 97, 358,
 419;
 Горун (к. 378) — 452;
 Грабовац — 195, 349;
 Грабовница — 121, 438, 439;
 Грабовци — 116;
 Градац — 29;
 Градашница — 177;
 Граница (с.) — 306, 310, 311, 314,
 349;
 Грачаница — 60;
 Грбавче (с.) — 333;
 Грделица — 7, 14, 151, 155, 186,
 239, 438, 439;
 Грделичка Клисура — 186;
 Гривац — 99;
 Гркљане — 450, 451;
 Гроцка — 312, 382, 424, 472;
 Грујић Владимир — 327;
 Грујић Периша — 12, 68, 93, 104,
 105, 192, 224, 254, 300, 478;
 Губеревац (с.) — 356;
 Гунцати (с.) — 73, 316, 320, 390;
 Гуча — 526, 529;

А

- Давидовац — 186;
 Дамјановић Здравко — 95;
 Дапчевић Пеко — 193, 368, 474,
 475, 476, 487, 488, 527;
 Даросава (сада: Партизани) —
 73, 110, 466;
 Дебела Коса (к. 649) — 452;
 Дебели Луг — 56;
 Дебели Рт — 496;
 Дебеляк (брдо) — 308, 313;
 Дебrc — 112, 138, 167, 168, 353,
 354, 462, 463;
 Дели Јован — 118, 182, 214, 215,
 216, 241, 243, 283, 285, 286, 287,
 400, 401, 434, 442, 446;
 Делиград (с.) — 331, 333;
 Десимировац — 423;
 Дивизија прва пролетерска НОВЈ
 — 68, 107, 108, 164, 194, 199, 200,
 255, 256, 314, 340, 366, 367, 376,
 381, 382, 413, 424, 462, 463, 464,
 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471,
 472, 483;
 Дивизија друга пролетерска
 НОВЈ — 12, 71, 78, 162, 193, 197,
 328, 335, 410, 437, 440, 442, 443,
 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450,
 451, 453, 454, 455, 457, 460, 504;
 Дивизија пета НОУ — 39, 57, 72,
 109, 163, 195, 199, 207, 210, 211,
 224, 255, 305, 307, 311, 313, 340,
 341, 342, 344, 346, 366, 367, 378,
 381, 412, 413, 424, 462, 463, 464,
 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471,
 472, 475, 488, 490;
 Дивизија шеста пролетерска
 НОВЈ — 32, 36, 126, 127, 128,
 134, 137, 195, 196, 229, 254, 255,
 267, 275, 298, 315, 318, 337, 338,
 351, 353, 365, 366, 368, 377, 380,
 381, 385, 388, 413, 417, 424, 462,
 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469,
 470, 471, 472, 474, 475, 476, 481,
 484, 491, 500, 502;
 Дивизија једанаеста НОУ — 59,
 62, 67, 103, 104, 111, 116, 138,
 170, 191, 192, 204, 222, 223, 229,
 230, 233, 235, 254, 266, 298, 299,
 300, 315, 320, 363, 370, 387, 390,
 417, 477, 479, 482;
 Дивизија шеенаеста НОУ — 11,
 45, 67, 76, 94, 103, 104, 113, 116,
 137, 167, 170, 191, 192, 223, 229,
 230, 233, 235, 267, 275, 299, 300,
 317, 318, 321, 337, 369, 370, 388,
 391, 392, 482;
 Дивизија седамнаеста НОУ — 47,
 140, 143, 173, 199, 207, 210, 211,
 212, 237, 238, 255, 357, 360, 367,
 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468,
 469, 470, 471, 472, 473, 475, 488;
 Дивизија двадесет прва НОУ —
 164, 199, 200, 207, 210, 255, 323,
 367, 368, 370, 381, 424, 462, 463,
 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470,
 471, 472, 473, 475, 488, 509;
 Дивизија двадесет друга НО —
 12, 13, 14, 49, 78, 88, 121, 144,
 156, 157, 158, 174, 178, 239, 249,
 361, 410, 434, 439, 441, 442, 444,
 445, 447, 449, 451, 453, 456, 459,
 460;
 Дивизија двадесет трећа НОУ —
 17, 18, 19, 20, 23, 24, 51, 99, 105,
 118, 153, 154, 159, 160, 180, 182,
 213, 214, 216, 217, 241, 244, 245,
 246, 281, 283, 285, 287, 290, 291,
 410, 434, 436, 437, 439, 440, 442,
 444, 446, 448, 449, 451, 453, 455,
 460;
 Дивизија двадесет четврта НО —
 12, 64, 78, 82, 147, 172, 184, 218,
 248, 249, 324, 325, 326, 327, 410,
 430, 434, 438, 439, 440, 441, 442,
 443, 444, 445, 446, 450, 454, 459,
 460, 505, 506, 521;
 Дивизија двадесет пета НО — 18,
 19, 20, 22, 23, 24, 53, 101, 153,
 154, 160, 245, 247, 248, 251, 285,
 287, 295, 410, 435, 436, 437, 438,
 440, 441, 442, 444, 446, 448, 460;
 Дивизија двадесет осма НОУ —
 67, 102, 104, 113, 149, 299, 320,
 336, 337, 370, 392, 474, 475, 477,
 478, 479, 480;
 Дивизија тридесет шеста НОУ —
 67, 90, 103, 116, 170, 191, 192,
 223, 230, 267, 275, 299, 316, 319,
 337, 363, 370, 479, 481;
 Дивизија тридесет седма НОУ —
 143, 173, 328, 426, 523, 524, 525,
 526, 527, 528;
 Дивизија четрдесет пета НО —
 24, 154, 162, 193, 244, 294, 331,
 410, 434, 435, 436, 438, 439, 443,
 444, 448, 450, 455, 459;
 Дивизија четрдесет шеста НО —
 12, 14, 84, 150, 151, 157, 185, 335,
 408, 410, 436, 447, 448, 454, 455,
 456, 461;
 Дивизија четрдесет седма НО —
 12, 14, 88, 121, 157, 158, 249, 250,
 410, 429, 439, 440, 446, 452, 453,
 456, 459, 461;

Дивци — 128, 129, 132, 133, 521;
 Добра Глава — 79, 88, 438;
 Добри До — 454;
 Добрујевац (с.) — 333;
 Добрун — 329;
 Докторовача — 76, 94, 115;
 Дољане — 71, 435;
 Дољевац — 82, 148, 219, 249, 442,
 446, 456, 505;
 Доња Бела Река — 153, 154, 159,
 398, 399, 400, 401;
 Доња Врбава (с.) — 98, 279;
 Доња Јарушица (с.) — 212;
 Доња Мутница — 331;
 Доње Синковце — 147;
 Доњи Матејевац — 17;
 Доњи Милановац — 20, 21, 22, 30,
 51, 55, 159, 296;
 Дотлић' Душан — 137, 356;
 Дош — 401;
 Драгобраћа — 419, 473;
 Дражевац — 270;
 Дрводеље — 13;
 Дрен (с.) — 228;
 Дрењар — 323;
 Дрина (р.) — 103, 113, 149, 328;
 Дрљевић Ђ. Саво — 180, 368;
 Дрмановина (к. 1022) — 276;
 Друловић Чедомир — 427, 428,
 525, 526, 527, 530;
 Дуб (с.) — 123, 124, 125;
 Дубље — 76;
 Дубоко (с.) — 276;
 Дубочане (с.) — 22;
 Дубрава (с.) — 66, 168;
 Дуваниште — 76;
 Дунав — 174;
 Дучина (с.) — 195;
 Душковци (с.) — 140;
 Душник (с.) — 252;

Ђ

Ђерам — 228;
 Ђорђевић Драгослав-Гоша — 50,
 81;
 Ђукић Драго — 228, 314, 394;
 Ђунис — 197, 263, 300, 301, 302,
 304, 335, 454, 507;
 Ђуринци — 255, 260, 468, 489, 492,
 494, 495, 498;
 Ђурић Љубодраг — 26, 106, 155;
 Ђурић М. Предраг — 66, 188;
 Ђурић Ђ. Радослав — 189;
 Ђуричић Блажо — 207, 230, 389;
 Ђуровић Милинко — 72, 198;

Е

Егић Душан — 64, 272, 418;

Ж

Жабаре (с. код Крушевца) — 71,
 435, 505;
 Жабаре (с. код Тополе) — 110;
 Жабари (код Свилајнца) — 410;
 Жагубица — 51, 52, 53, 99, 100,
 153, 156, 160, 175, 285, 288, 290,
 374;
 Жарић Јагош — 35, 109, 134;
 Жарково — 336, 337, 390, 415, 418,
 471, 472, 481, 482;
 Жежељ Милан — 38, 342, 501;
 Железник — 206, 298, 299, 315, 316,
 319, 336, 337, 392;
 Живковић Живко — 146, 178, 179,
 240, 363;
 Живковић Милорад — 522;
 Живковци — 73;
 Жилинци — 451;
 Житковац (с.) — 72, 198, 264, 507;
 Житорађа (с.) — 410;
 Жујовић Сретен — 478;
 Жуто Брдо — 34;

З

Забрдица — 130;
 Забрежје — 43;
 Завидинце — 51, 78, 239;
 Зајечар — 16, 18, 19, 20, 21, 31, 153,
 398, 410, 434;
 Заклопача — 473, 520;
 Западна Морава — 173, 452;
 Захировићи — 60;
 Звездан (с.) — 434;
 Зворник — 149;
 Зеоке (с.) — 526;
 Зечевић Војо — 526;
 Златар — 75;
 Златарић (с.) — 130;
 Златковић Ђура — 405;
 Злегиња — 451;
 Злот (с.) — 19, 153;
 Зољево — 121;
 Зорић Раде — 334;
 Зуце (с.) — 381, 382;

И

Ибар (р.) — 187, 253, 426;
 Ибрахимпашић Махмут-Маша —
 64, 418;

- Ивановић Миладин — 53, 100, 119, 181, 184, 213, 217, 218, 243, 246, 282, 284, 287, 289, 290, 294;
Ивањица — 426, 529, 530;
Иверак Пл. — 89;
Клино (с.) — 443;
- Ј**
- Јабланица — 13;
Јабучевац (с.) — 54;
Јагњило — 313;
Јанковац — 450, 506;
Јанковић Блажо — 380;
Јања — 117;
Јасенак — 270, 271, 272, 316, 319, 320;
Јасеница (р.) — 307;
Јасике — 279;
Јасиково (с.) — 52, 99, 100, 216, 247, 290;
Јастребац (пл.) — 145, 444, 461;
•Јастребац (с.) — 80, 439;
Јежевица (с.) — 142;
Јеленка (брдо код Словца) — 128, 129;
•Јелисавац Милан — 397;
Јеловик — 125;
•Јереничево — 241;
Јованић Ђоко — 352, 366, 386, 470;
Јовановић Васо — 70, 108, 197, 256, 366, 379, 470, 484, 490;
Јовановић Војин — 397, 405;
Јовановић Мирко — 35;
Јовановић Т. Радивоје-Брадоша — 29, 30, 31, 160, 375;
Јовић Радослав-Мишко — 476;
Јовићевић Мило — 429, 529;
Јосиповић Србољуб — 65, 248;
Јошаница (с.) — 18;
Југбогданавац (с.) — 429, 430, 455, 459;
Јужна Морава — 145, 157, 408, 429, 452;
- К**
- ТСазновићи — 188, 253;
Калабић Никола — 304;
Калиновац — 112;
Калуђерица (с.) — 382, 383;
Каменар (с.) — 57;
Капетанови Станови — 43, 44, 57, 402'
Каран' — 276, 277;
Карановац — 209, 422;
Карановић Владо — 423;
Караула (к. 378) — 110;
Караула (к. 312) — 131, 152;
Катун (с.) — 333, 448, 454;
Каштавар (с.) — 220, 438, 443, 446;
Кесар Саво — 89, 121, 433;
Кик — 271;
Китог — 115;
Кладарин, Ђуро — 149;
Кладница — 474;
Кличковић Никола — 445, 506;
Клисура (к. 557) — 279;
Клокочевац — 20, 22, 101, 105, 153, 159, 183, 436;
Кнежевац — 336;
Кнежевић Данило — 222;
Кнез Село — 17;
Кнић — 358, 394, 419, 463, 466;
Књажевац — 8, 16, 17, 20, 23, 331, 436, 448, 450;
Ковачевац — 165, 200, 224, 228, 306, 307, 308, 313, 346, 467, 498;
Ковиљача — 67, 89, 149;
Козуар — 137, 168, 179;
Кокољевац — 323;
Колари — (с.) — 343;
Колубара (р.) — 33, 128, 231, 269, 272;
Колунцић Антун — 90;
Коњарник (с.) — 382;
Коњуша — 97;
Кобаоник — 65, 66, 187;
Копљаре (с.) — 40, 74, 165;
Копривница — 99;
Корман — 264, 265, 300, 301, 335, 452, 454, 507;
Корњет — 444;
Корпус први пролетерски НОВЈ — 67, 189, 298, 376, 415, 417, 462, 470, 477;
Корпус Дванаести НОВЈ — 11, 67, 89, 102, 104, 123, 124, 125, 190, 222, 253, 298, 336, 376, 417, 470;
Корпус тринаести НОВЈ — 12, 155, 175, 410, 470;
Корпус четрнаести НОВЈ — 16, 29, 31, 105, 283, 287, 374, 410;
Косиште — 29;
Косјерићи — 125, 276, 278;
Космај — 57, 72, 260;
Костијерово (с.) — 61;
Коцељево — 32, 112, 116;
Кочане (с.) — 452;
Крагујевац — 164, 189, 194, 207, 208, 209, 210, 237, 238, 304, 357, 393, 394, 419, 468, 473;
Крајмировац — 151;
Краку Шукури — 296;
Краљевица (с.) — 20;

- Краљево — 8, 164, 304, 419, 426;
&раљево (с. код Алексинца) — 333;
Краљево Село — 436;
Крепољин — 100;
Крива Липа — 313, 314;
Кривель (М. и В.) — 51, 52, 99, 215, 217, 241, 244, 245, 246, 285, 286, 398, 399;
Криви Вир — 21, 331, 332;
Крст (код Бора) — 398;
Крупань — 61, 62, 67, 89, 103;
Крушар — 180, 182, 214, 215, 243, 323;
Крушевац — 7, 12, 71, 72, 78, 84, 197, 252, 300, 304, 379, 380, 410, 435, 443, 452, 453, 459, 508;
Крушевица (с.) — 177;
Кукољ С. Урош — 56, 101, 252, 290;
Кула (на Дунаву) — 22;
Кулмеа Начулин — 446;
Кулмеа Погори — 52;
Куманово — 84, 150;
Кумодраж — 415, 424, 472, 519;
Купиново (с.) — 168, 298, 315, 316, 318;
Куршумлија — 7, 8;
Кусадак — 199, 225, 226, 227, 228, 308, 494;
Кучево — 7, 51, 53, 154, 193, 285, 290, 295;
- Л**
- Лађевици (с.) — 96;
Лазаревац — 73;
Лазаревић (мајор) — 19;
Лазница (с.) — 99, 100, 247;
Лајковац — 126;
Лалинци (с.) — 333, 430;
Лебане — 7, 79, 448;
Лекић Данило — 93, 192, 224, 365, 470, 477, 481, 492;
Лесковац (с. код Зајечара) — 52;
Лесковац — 7, 12, 13, 17, 50, 78, 80, 82, 88, 120, 121, 145, 147, 148, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 174, 177, 185, 218, 219, 220, 239, 297, 433, 438, 440, 442;
ЛесковиК (к. 1174) — 19;
Лесково — 53, 100, 247, 290;
Лешница — 67, 89;
Лештане — 382, 425;
Липовац — 110, 166;
Липозица — 178, 240, 452;
Љтолист (с.) — 114, -115;
Лозница — 67, 89, 149;
- Лозница (с. код Словца) — 128, 129, 133;
Лубница (с.) — 17;
Лужничка Коса — 422;
Луке (с.) — 118, 153, 159, 160, 182, 214, 215, 399, 400, 401, 442, 444, 448;
Лукић Војкан — 361;
Лукић Реља — 49, 280;
Луково (с.) — 331, 332, 440, 446, 452;
- Љ**
- Љенобуд — 59, 60;
Љиг — 126;
Љубаци (с.) — 279;
Љубеш — 263, 297, 301, 335, 450, 452, 454, 507;
Љубинци — 452, 507;
Љубић (с.) — 95;
Љубићска коса — 96, 463;
Љубовија — 89;
Љуљаци — 465;
Љутовница — 278;
- М**
- Мајданпек — 7, 16, 29, 30, 51, 55, 56, 154, 160, 193, 216, 251, 281, 283, 285, 287, 288, 290, 295, 296, 401;
Мајдево — 451;
Мајур — 45, 76, 94, 115;
Макиш — 390, 392, 393, 482;
Маковиште — 401;
Мала Иванча — 343, 382;
Мала Јасикова — 99;
Мала Митровица — 45, 46, 117, 477;
Мала Моштаница — 205, 275, 315, 317, 319, 320, 321, 492;
Мали Мокри Луг — 382, 425, 471, 473;
Мали Пожаревац — 308, 311, 312, 343, 345, 382, 471, 499, 519;
Мали Шиљеговац — 304;
Мало Орашје — 345;
Малошиште — 361, 362;
Мандић Глигорије-Глиго — 48, 144, 174, 210, 238, 239;
Манојловић Милош — 198;
Манојловић Недељко — 53, 100, 213, 242, 247;
Марин С. Младен — 212, 426;
Мариновић Вељко — 525;
Марков Камен — 443;
Марков Таван — 41;

- Марковац (с.) — 15, 164, 166, 225, 496;
 Марковић Блажо — 197, 263, 379;
 Марковић Жика — 188;
 Марковић Момчило-Зоран — 98;
 Мартиновић Ратко — 42;
 Матерић Илија — 167, 202, 227, 344, 384;
 Матијевићи — 59;
 Мачва — 11, 67, 90, 115, 477;
 Машковић Саво — 33;
 Медведник — 90;
 Медвеђа Чука (к. 673) — 101, 160, 214, 439, 441;
 Медић Јово — 120;
 Међа — 438;
 Међулужје (с.) — 195, 305, 349;
 Међурово — 249;
 Мељак — 318, 319, 320, 356, 466, 485;
 Мердаре — 454;
 Мерошина — 335;
 Метковић (с.) — 63;
 Мех. Кладница — 34, 35, 69;
 Мешево — 435, 505;
 Мијатовићи (с.) — 276;
 Мијовић Арсо — 90;
 Милановац (с. код Жагубице) — 99, 100;
 Милатовица (р.) — 39;
 Милекић Гојко — 203; •
 Милићево Село — 527;
 Милићевци — 97;
 Миловановић Жив. — 405;
 Миловановићи — 98;
 Милојевић Милоје — 212, 367, 426;
 Милошева Кула — 153, 154, 160, 183, 216, 241, 242, 285, 441;
 Мионица (с.) — 126;
 Мира Чифлак — 219;
 Миријево (с.) — 382;
 Мирковић Јагош — 222;
 Мироч — 29;
 Мисача — 75, 313;
 Мисачко Брдо (к. 264) — 95;
 Митровић Богосав — 264, 265, 301, 303;
 Митровић Стефан — 93, 192, 224, 373, 481;
 Мислођин — 229, 231, 269, 271, 272, 316, 319, 320;
 Михаиловић Дража — 67, 90, 97, 117;
 Мишар — 104;
 Мишчевић Пера — 360;
 Младеновац — 110, 163, 164, 194, 195, 199, 224, 226, 255, 260, 292, 305, 306, 307, 308, 311, 313, 314, 336, 342, 346, 349, 374, 466, 467, 468, 469, 470, 476, 484, 486, 487, 490, 491, 492, 494, 495, 499;
 Мојсиње (с.) — 95, 96, 463, 466;
 Мокра Гора — 124;
 Момин Камен — 186, 408;
 Моравица (р.) — 329;
 Морача Милутин — 58, 73, 167, -202, 227, 306, 311, 344, 366, 384, 415, 471;
 Мосна (с.) — 159;
 Мрамор (с.) — 324, 325, 326, 327, 335, 429, 430, 454, 523;
 Мутањско Бр. — 462;
- Н**
- Наталинци (с.) — 164, 189, 199, 200, 211, 467, 468;
 Наупара (с.) — 71, 72, 446, 450;
 Неготин — 16, 21, 29, 30, 31, 51, 282, 284, 410, 438;
 Недељковић Раја — 29, 106, 160, 246, 375;
 Неменикуће — 255;
 Ненадовац — 316;
 Ненезић М. Радојица — 149, 477;
 Непричава — 131;
 Никољача (с.) — 66;
 Ниш — 12, 13, 17, 78, 80, 144, 145, 147, 155, 156, 158, 161, 162, 174, 175, 193, 197, 239, 248, 249, 331, 410, 444, 446, 447, 448, 455, 456, 459;
 Нишка Бања — 456;
 Нова Божурња — 430;
 Новаци (с.) — 506;
 Ново Село — 191-
 Ноћај (с.) — 45;
- О**
- Обреновац — 32, 102, 103, 111, 138, 167, 168, 190, 191, 192, 202, 203, 204, 205, 206, 222, 223, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 253, 258, 266, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 298, 299, 315, 316, 318, 319, 321, 337, 354, 370, 393, 463, 471, 480, 481, 492;
 Овсиште — 209, 238, 239;
 Одред НОП бабички — 13, 50, 146;
 Одред НОП зајечарски — 16, 26, 398;
 Одред НОП ибарски — 65, 66, 187, 446, 450, 454, 456;

- Одред НОП књажевачки — 16, 26;
Одред НОП космајски — 58, 73, 195;
Одред НОП крајински — 26;
Одред НОП мајданпечки — 26;
Одред НОП мачвански — 46;
Одред НОП неготински — 16;
Одред НОП озренски — 26;
Одред НОП пиротски — 15;
Одред НОП подгорачки — 16;
Одред НОП пожаревачки — 26;
Одред НОП сврљишки — 16, 26;
Одред НОП ужички — 173, 427, 525;
Одред НОП царибродски — 15;
Одред НОП чачански — 173, 279;
Окна — 241, 242, 245;
Опленац — 39, 109, 165, 201, 307;
Орашац — 40, 44, 74, 75, 104, 164, 170, 177;
Орељ Јован — 397;
Осаница — 100;
Осечина — 89;
Осоје — 74, 75;
ОСтружница — 298, 299, 31Ћ, 318, 319, 336, 337, 391, 392, 393, 471, 481;
Оштра Чука (к. 1074) — 19;
Оштрељ — 285, 286;
Оштриковац (к. 263) — 128;
- П**
- Паватлија (к. 1062) — 279;
Павловце (с.) — 408;
Пајазитово (с.) — 516;
Пајевић Љубивоје — 502;
Пајковић Милош — 418;
Паланка — види Смедеревска Паланка;
Палилула (ж. ст.) — 17;-
Пантелић Милојица — 56, 252, 297;
Панчево — 137, 193;
Параћин — 331, 440, 454;
Парлог — 435, 505;
Парцане — 58, 73;
Парцански Вис — 496;
Пасјак — 461, 509;
Патковача — 117;
Паур Бара — 41, 43;
Пеиновић Никица — 352, 386;
Пекић Мирко — 113, 207, 230, 268, 316, 389;
Перичин Марко-Камењар — 46, 96, 140, 169, 170, 234, 275, 318, 476;
Перућица Новак — 323;
Петковица (с.) — 105;
Петрже — 374;
Петричевић Бранко — 48, 210, 359, 361;
Петровац (с.) — 423, 436;
Петровац на Млави — 51, 53, 54, 55, 193, 244, 285, 288, 292, 293, 374, 410, 434;
Пећани (с.) — 393;
Пецка — 89;
Печењевце — 88, 219, 452;
Пешовић Душан — 66;
Пилетић Велимир — 70;
Пиносава (с.) — 225, 502;
Пирот — 7, 12, 14, 15, 80;
ПискупОво — 178;
Плавна — 20, 30, 31, 51, 101, 105,, 153, 160, 183, 436;
Пландиште — 69;
Пзшча — 335;
Пљевља — 222;
Подбетањ — 59;
Појаревац — 54, 160, 193, 305, 374, 460;
Полексић Момчило — 15, 158;
Попадија (с.) — 436, 438, 439;
Поповић (с.) — 343, 344, 383;
Поповић Војо — 53, 100, 119, 217, 218, 242, 243, 247, 294;
Поповић Јеша — 89, 121;
Поповић А. Коча — 248;
Поповић Раде — 83, 148, 185, 220,, 250;
Поповић Ј. Томица — 15, 87, 150, 152, 159, 187, 409;
Поповица (с.) — 21, 105, 106, 183г
Поречка Река — 22, 29;
Поружница — 18;
Поткрађе (с.) — 23;
Потој Чука — 52;
Поцерина — 67, 90, 103, 104;
Прањани — 278;
Прахово — 21, 51;
Превалац — 450, 451;
Предејане — 14, 186, 408;
Прељина — 95, 97;
Пресека — 41, 42, 43, 57, 74, 75,, 111, 166;
Прешево — 335, 454;
Прибој (с.) — 186;
Прилепац — 121, 219;
Приморац Рудолф — 8, 162, 410, 435, 437, 438, 440, 441, 443, 444, 447, 449, 451, 453, 455, 456, 460, 461;
Припор (к. 725) — 439, 441, 446;
Прислоница — 96;

Причиновић — 11;
Приштина — 8;
Прокупље — 7, 13, 14, 184, 249,
410, 430, 456;
Пуковац (с.) — 78, 452;
Пуста Река — 13, 14, 65;

Р

Рабровац — 228;
Равеница (р.) — 205;
Равна (с.) — 23;
Равна Дубрава — 13, 78, 79, 175,
179, 239, 454, 456;
Радаковић Лазо — 203;
Радовање (с.) — 212;
Радоичић Саво — 334;
Радујевац — 51;
Радуловић Марко — 527;
Радуловић Миладин — 66, 188;
Рађево Село — 129;
Ражана (с.) — 276, 277;
Ражањ — 17, 22, 331, 332;
Разбојиште — 128, 129;
Разбојна (с.) — 64, 71, 78, 435, 453;
Рајковац — 306, 310, 311, 313;
Раковић Предраг — 40;
Раковица (с.) — 340, 341, 381, 502;
Раља (ж. ст.) — 194, 255, 340, 341,
489, 494, 495, 496, 500, 501;
Рамаћа (с.) — 279;
Раниловић (с.) — 466;
Рановац — 374;
Расина (р.) — 64, 65, 78, 446, 506;
Ратари — 199;
Ратковац — 257;
Рауш Стево — 44, 111, 312;
Рача — 209, 238, 468;
Рачански Кључ — 11, 94, 104, 115;
Рашка — 8, 65, 66, 304;
Рвати (с.) — 205;
Рготина — 22, 99, 100, 398, 442;
Ребула Едуард — 46, 77, 95, 117,
140, 234, 236, 320, 392, 393;
Ресник — 336;
Рибарска Бања — 198;
Рипањ — 298, 315, 318, 470, 493,
500;
Ристино Гувно — 450, 506;
Ристић Воја — 522;
Ритопек — 497;
Рогача — 260;
Рогачица — 124;
Ромац Пашко — 234, 236;
Ропчево (с.) — 195, 260;
Росић Веселин — 46;
Ртањ — 18;

Рудна Глава — 101, 105, 154, 159,
160, 216, 242, 247, 251, 281, 285,
287, 288, 290, 295, 442, 444, 448;
Рудник — 40;
Рудница — 188, 253, 446;
Рујан — 151;
Рујевица (с.) — 18;
Румска — 103;
Рушадв — 255;

С

Сава (р.) — 11;
Салаш (с.) — 21, 22, 23, 31, 51, 52,
99, 100, 398, 436;
Самар — 401;
Сараново (с.) — 211;
Светиња (к. 459) — 237, 238, 280;
Светлић — 211;
Свињак — 242, 400, 444;
Свињица (с.) — 22;
Сврљиг — 8, 16, 17, 23, 193, 331,
333;
Себечевац — 435, 505;
Секирача — 454;
Сековиште — 349;
Секулић В. Војо — 374;
Селичевица (пл.) — 157, 177, 456,
459;
Семегњево — 124;
Сенаја (с.) — 306;
Сиге (с.) — 99;
Сиколе — 21, 105, 106, 154, 183;
Симурдић Петар — 44, 111, 312;
Синошевић — 114;
Сјеница — 329, 406, 407, 426, 529,
530;
Скакавци (с.) — 126;
Скела (с.) — 275, 315, 316;
Скобаљ — 69;
Скопље — 7;
Скорице (с.) — 22;
Сладна — 60;
Слатина — 13, 154, 399;
Слепчевић — 76, 116;
Словац — 107, 126, 127, 128, 132,
133'
Смедерево — 72, 312, 313, 343, 345,
460, 471;
Смедеревска Паланка¹ — 163, 199,"
207, 210, 211, 224, 225, 226, 228,
238, 307, 308, 313, 467, 488;
Совљак — 33;
Сокобања — 7, 18;
Соколово (с.) — 196, 355;
Соколска Планина — 89;
Сопот — 41, 73, 194, 496;

Софијанић Ратко — 50, 81, 146, 178, 179, 240, 363;
Сребрник — 59, 60;
Срем — 11, 67, 94, 103, 170;
Сремска Митровица — 11, 370;
Сремска Пољана — 280, 422;
Сремчица (с.) — 316, 319, 468;
Српска Митровица — види Мала Митровица;
Срчаник (с.) — 278;
Сталаћ — 8, 72, 197, 301, 303, 304, 446;
Станисављевић Бора — 18;
Станишић Милија — 15, 87, 152, 187;
Станковић Д. Драгољуб — 327;
Старац — 151;
Стари Ацибеговац — 212;
Стари Брод — 123;
Степање — 107, 131, 132, 258;
Степојевац — 36, 70, 258, 463;
Стијишић Жика — 95;
Стојаковић Мил. — 423;
Столице — 62;
Стопања (с.) — 219, 220, 444;
Страгари (с.) — 164, 209, 279;
Стрмово — 110;
Стругар Нико — 428, 526, 527;
Струњаш Јосиф — 407;
Сублине — 168, 204, 235, 269;
Суботинац (с.) — 333;
Суботић Никола — 324, 325, 328;
Суботица (с.) — 451, 507;
Сува Планина — 156, 174, 175;
Сува Чесма — 311, 312, 343, 345, 469, 499;
Суво Село — 168;
Суповац (с.) — 507;
Сурдулица — 7, 85, 152, 156, 175;

Т

Табановац — 436;
Табановић (с.) — 115, 116, 128;
Таванчић, (к. 549) — 279;
Тамнава (р.) — 33, 133, 257;
Танда — 118, 159, 180, 182, 214, 215, 241, 245, 285, 401, 439, 448;
Татарац Светислав — 29, 30, 31, 106, 375;
Тијање — 526;
Тилва ку Фрасињи — 444;
Тимок (р.) — 51;
Тодоровић Мијалко-Плави — 386, 475, 528;
Топла — 160, 401;
Топола — 39, 41, 109, 110, 163, 164, 165, 189, 194, 195, 199, 200, 201,

208, 224, 237, 255, 305, 307, 308, 311, 313, 336, 357, 359, 464, 465, 467, 468, 469, 484, 488, 490, 497;
Тополница (с.) — 154;
Топоница — 98, 325, 328, 514;
Трбушани — 421;
Требина — 527;
Трешњевица (Г. и Д.) — 41, 43, 44, 57, 72, 143;
Трикић Саво — 49, 280, 395, 419;
Трнинић Милан — 350;
Трњани (с.) — 160, 265, 452;
Трстеник — 252, 379;
Трубарево — 263, 302, 304, 335, 454, 507;
Трњак — 450, 507;
Тузла — 60;

Ћ

Ћаловић Миле — 65, 248, 521, 522, 523;
Ћелије — 451;
Ћеманов Мост — види Чеманов Мост;
Ћићевац — 332;
Ћићево — 452;
Ћовдин — 436;
Ћот — 131;

У

Уб — 32, 33, 34, 36, 68, 69, 70, 102, 104, 107, 108, 111, 112, 113, 116, 132, 133, 167, 168, 191, 462, 463, 474;
Угљаревац — 208, 279;
Ужице — 47, 48, 49, 123, 141, 173, 257, 426, 465;
Ужичка Пожега — 47, 141, 426, 463, 530;
Узвеће — 11;
Умка — 230, 253, 273, 298, 299, 315, 318, 319, 322, 336, 471, 481;
Умчари — 305, 308, 311, 343, 344, 345, 469, 499;
Урошевић Средоје — 72, 198, 248;
Ушће — 32;

Ф

Филиповић Душан — 427;

Х

Хаџимуртезић Халил — 222, 428, 524;
Хисар (брдо) — 219;

ХорватиН Валентин — 81, 146
179, 240, 363;
Хрибар Артур — 337, 373;

Ц

Дветић Радослав •— 66;
Цекић Буро — 397;
Цер (пл.) — 62, 63, 67, 90;
Церовац (с.) — 360;
Церово (с.) — 302, 335, 454, 508;
Циганско Гробље — 29;
Цинцаров Гроб — 42, 43, 44;
Црвена Табука — 32, 69;
Црна Бара — 11, 94, 240;
Црнајка — 153, 160, 213, 214, 216,
242;
Црни Врх (к. 655) — 29;
Црни Врх (код Варде) — 125, 126;
Црни Врх (к. 1135) — 153, 446;
Црни Врх (к. 902) — 279;

Ч

Чачак — 47, 96, 97, 141, 142, 304,
426, 463, 464, 528, 530;
Чеманов Мост — 32, 36, 69, 257,
474;
Черет — 399, 400, 401;
Чока Јанкули — 160;

Чока Рошија •— 399;
Чокешина — 11, 104, 114;
Чукарица (с.) — 337, 391, 471, 472,
482;
Чукљеник — 13;
Чумић — 211;

Ш

Шабач — 45, 67, 76, 77, 102, 103,
104, 111, 112, 113, 114, 116, 138,
139, 167, 168, 191, 478;
Шајиновац — 121;
Шарган — 124;
Шарлинце — 438;
Шаторња (Г. и Д.) — 41, 43, 57,
164, 208;
Шикола С. Бундо — 360;
Шиљаковац — 300, 337;
ШиљегоЕић Милош — 113, 207,
230, 268, 389, 391, 477;
Шишава — 442;
Шишулејка — 52, 217;
Шкрбовић Бошко — 407, 427, 530;
Шљивова — 62;
Шопић (с.) — 37, 38;
Штаваљ — 527;
Штитар — 115, 116;
Штубик (с.) — 20, 30, 31, 51, 101,
105, 153, 436;
Шћекић Владо — 70, 197, 379;

	Страна.
Извештај Штаба Шесте источнбосанске НОУ бригаде од 1 октобра 1944 год. Штабу Седамнаесте НОУ дивизије о ситуацији у Ужицу — — — — —	48 >
Извештај Штаба Двадесет друге НО дивизије од 1 октобра 1944 год. Штабу Тринаестог корпуса НОВЈ о резултатима борбе за ослобођење Власотинца — — — — —	49
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 1 октобра 1944 год. штабовима бригада за дејство на комуникацијама Салаш—Неготин, Бор—Жагубица и Горњачка Клисура—Петровац — — — — —	/ 51
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 1 октобра 1944 год. штабовима бригада да садејствују јединицама Црвене армије и појачају нападе у правцу Кучева и Петровца на Млави — — — — —	53
Извештај Штаба Пете НОУ дивизије од 2 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о борбама на сектору Аранђеловац—Космај — — — — —	57
Операциски извештај Штаба Пете крајишке (козарачке) ударне бригаде од 2 октобра 1944 год. Штабу Једанаесте НОУ дивизије о борбама у септембру 1944 године — — — — —	59
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 2 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије у вези с доласком на просторију Блаце—Разбојна — — — — —	64
Извештај Штаба Ибарског НОП одреда од 2 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борби против Немаца и четника код Рашке — — — — —	/ 65)
Писмо Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 3 октобра 1944 год. Штабу Двадесет осме НОУ дивизије о ситуацији у Мачви и Поцерини — — — — —	67
Извештај Штаба Прве пролетерске дивизије од 3 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о нападу на Уб и Вреоце — — — — —	68
Писмо Штаба Друге пролетерске дивизије од 3 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије у вези са координацијом дејства на просторији око Крушевца — — — — —	71
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 3 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на четнике и недићевце на просторији Аранђеловац—Космај, Београд—Смедерево — — — — —	72
Извештај Штаба Четврте крајишке ударне бригаде од 3 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о борбама против Немаца и недићеваца око Аранђеловца — — — — —	74
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 3 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о борбама против Немаца, недићеваца и белогардејаца код Шапца — — — — —	76
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 3 октобра 1944 год. штабовима бригада и Бабичком НОП одреду за предузимање положаја Двадесет четврте НО дивизије и даља дејства у правцу Ниша — — — — —	78
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 3 октобра 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде за напад на Лесковац — — — — —	82
Наређење Штаба Четрдесет шесте НО дивизије од 3 октобра 1944 год. штабовима бригада за затварање правца према Куманову и вршење притиска на немачке снаге у Белом Пољу и Лесковцу — — — — —	84

	Страна
Извештај Штаба Четрдесет седме НО дивизије од 3 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о ситуацији на положају дивизије — — — — —	88
Извештај Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 4 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Војводине о резултатима борбе у западној Србији и о стању у корпусу — — — — —	89
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 4 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о распореду јединица дивизије и прихвату бораца из Срема — — — — —	94
Извештај Штаба Друге пролетерске бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 4 октобра 1944 год. Штабу дивизије о борбама против четника на сектору Љубић—Прелина — — — — —	95
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 4 октобра 1944 год. Штабу дивизије о борбама против четника на простору између Чачка и Горњег Милановца — — — — —	97
Извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 4 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о ситуацији на положајима бригада — — — — —	99
Извештај Штаба Двадесет пете НО дивизије од 4 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о борби Осамнаесте српске НО бригаде против Немаца између Плавне и Клокочевца — — — — —	101
Заповест Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 5 октобра 1944 год. штабовима Једанаесте, Шеснаесте и Тридесет шесте НОУ дивизије за блокаду Шапца и Обреновца — — — — —	102
Наређење Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 5 октобра 1944 год. Штабу Шеснаесте НОУ дивизије за појачану блокаду Шапца — — — — —	104
Наређење Штаба Четрнаестог корпуса НОВЈ од 5 октобра 1944 год. Штабу Двадесет треће НОУ дивизије за концентрацију на простору Сиколе—Поповица — — — — —	105
Извод из оперативског дневника Прве пролетерске дивизије од 5 октобра 1944 год. о борбама дивизије од 20 до 30 септембра 1944 године — — — — —	107
Извештај Штаба Прве пролетерске бригаде од 5 октобра 1944 год. Штабу Прве пролетерске дивизије о резултатима борбе на сектору Уба — — — — —	108
Извештај Штаба Прве крајишке ударне бригаде од 5 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о нападу на Тополу — — — — —	109
Наређење Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 5 октобра 1944 год. штабовима бригада за блокаду Обреновца и рушење комуникација према Шапцу и Убу — — — — —	111
Заповест Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 5 октобра 1944 год. штабовима Прве, Друге и Четврте војвођанске НОУ бригаде за блокаду Шапца — — — — —	113
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 5 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о непријатељским снагама у Шапцу — — — — —	116
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 5 октобра 1944 год. штабовима Седме и Девете српске ударне бригаде за напад на немачке колоне правцем Луке—Танда—Горњани — — — — —	118
Извештај Штаба Тринаесте српске бригаде од 5 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о нападу на Лесковац — — — — —	120

	Страна
Извештај Штаба Четрдесет седме НО дивизије од 5 октобра 1944 год. Штабу Тринаестог корпуса НОВЈ о борбама јужно од Лесковца — — — — — — — — — —	121
Операциски извештај Штаба Прве пролетерске бригаде од 6 октобра 1944 год. Штабу Прве пролетерске дивизије о борбама у септембру 1944 године — — — — —	122
Извод из операциског дневника Шесте пролетерске дивизије од 6 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о покретима и раду јединица дивизије у времену од 20 до 30 септембра 1944 године — — — — —	134
Заповест Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 6 октобра 1944 год. штабовима бригада за пребацивање на просторију Козуар—Вањани—Вукићевица — — — — —	137
Извод из операциског дневника Седамнаесте НОУ дивизије од 6 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о борбама у времену од 1 до 6 октобра 1944 године	140
Заповест Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 6 октобра 1944 год. штабовима бригада за марш на просторију Горња и Доња Трешњевица—Војковци — — — — —	143
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада и Бабичком НОП одреду за дејства у правцу Ниша — — — — —	144
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 6 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама Тринаесте српске бригаде и о непријатељским снагама у Лесковцу — — — — —	147
Извештај Штаба Двадесет осме НОУ дивизије од 6 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о форсирању Дрине на сектору Зворник—Ковиљача — — — — —	149
• Наређење Штаба Четрдесет шесте НО дивизије од 6 октобра 1944 год. Штабу Двадесет седме српске НО бригаде за спречавање продора немачких снага из Куманова ка Врању — — — — —	150
Наређење Штаба Четрдесет шесте НО дивизије од 6 октобра 1944 год. штабовима Двадесет пете, Двадесет шесте, Двадесет седме, Друге врањске, Прве и Друге сурдуличке српске бригаде за затварање правца Бујановац—Врање—Грделица — — — — —	151
Писмо заменика команданта Главног штаба НОВ и ПО Србије од 7 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ поводом опкољавања немачких јединица на простору Луке—Црнајка—Клокочевац—Плавна — — — — —	153
Наређење Штаба Тринаестог корпуса НОВЈ од 7 октобра 1944 год. штабовима дивизија за надирање у правцу Ниша, блокаду Лесковца и затварање правца Врање—Грделица	155
Наређење Штаба Четрнаестог корпуса НОВЈ од 7 октобра 1944 год. штабовима дивизија за напад на немачке јединице на простору Луке—Топла — — — — —	159
Извештај Штаба Тринаесте српске НО бригаде од 7 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о ситуацији на положају бригаде — — — — —	161
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 8 октобра 1944 год. Штабу Четрдесет седме НО дивизије за вршење притиска на Лесковац и за дејства на комуникацији Врање—Ниш — — — — —	162

	Страна.
Заповест Штаба Пете НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на Тополу и на комуникације према Младеновцу и Смедеревској Паланци — —	163
Наређење Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада за затварање правца Шабац—Уб и Шабац—Обреновац — — — — — • — — — —	167
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о пребацивању на простор Козуар—Бањани—Орашац и о пријему нових бораца из Срема — • — — — — — — — — — —	170
Извештај Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о нападу на Ужице и о распореду јединица дивизије — — —	1731'/
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада за наступање у правцу Ниша	174
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на немачке снаге на простору В. Ломница—Липовица—Пискупово — • — —	178
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. Штабу Четрнаесте ударне бригаде за спречавање продора немачких јединица од Тандеи Горњана у правцу Великог и Малог Крша — — — — — • — — — —	180
Писмо Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 8 октобра 1944 год. Штабу сто тринаесте дивизије Црвене армије о садејству против немачких јединица на просторији Глоговица—Лукв'—Дели Јован — — — — — — — — — —	182
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 8 октобра 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде за покрет у правцу Прокупља — — — — — — — — — — — —	184
Наређење Штаба Четрдесет шесте НО дивизије од 8 октобра 1944 год. штабовима бригада за спречавање продора немачких јединица од Бујановца у правцу Лесковца — —	185
Извештај Штаба Ибарског НОП одреда од 8 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама против Немаца, белогардејаца и четника у долини Ибра — — • —	187
Наређење Штаба Првог пролетерског корпуса НОВЈ од 9 октобра 1944 год. штабовима Седамнаесте и Двадесет прве НОУ дивизије за затварање правца Крагујевац—Топола	*
—Наталинци и напад на Велику Плану — — — — —	189 {/
Наређење Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 9 октобра 1944 год. штабовима дивизија за напад на Обреновац — —	190
Радиограмска наређења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 9 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ за надирање Двадесет треће и Двадесет пете дивизије у правцу Мајданпека, Кучева, Петровца и Пожаревца и оријентисање Четрдесет пете НО дивизије према Нишу	193
Наређење Штаба Прве пролетерске дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на Младеновац и железничку пругу Младеновац—Раља — • — — — — — —	194
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на комуникације Крушевац—Сталаћ и Ниш—Ђунис—Сталаћ — • — — — —	197, •
Заповест Штаба Пете НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на Тополу и затварање правца према Аранђеловцу, Младеновцу и Палашди — —	199

	Страна
Заповест Штаба Треће НОУ бригаде Шесте пролетерске дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима батаљона за напад на Висић	202 уУ.
Наређење Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на Обреновац и наступање у правцу Београда	204
Заповест Штаба Седмнаесте НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за затварање правца од Крагујевца у циљу обезбеђења извршења задатка Пете и Двадесет прве НОУ дивизије	207 ј/
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. штабовима бригада за марш и напад на Велику Плану	210 ~
Наређеше Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. Штабу Седме српске НОУ бригаде за разбијање једне немачке јединице код с. Глоговице и наступање у правцу Црнајке и Горњана	213
Извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о борбама против немачких јединица на простору Дели Јован—Црнајка—Горњани—Врата	214
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. Штабу Четрнаесте ударне бригаде да затвори правце Кривељ—Крст и Кривељ—Шишудејка	217
Извештај Штаба Двадесет четврте НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије и Штабу Тринаестог корпуса НОВЈ о борбама око Лесковца	218
Извештај Штаба Треће санџачке ударне бригаде Тридесет седме НОУ дивизије од 9 октобра 1944 год. о ослобођењу Вишеграда	221--
Наређење Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 10 октобра 1944 год. штабовима дивизија за блокаду Обреновца и за марш у правцу Београда	222
Заповест Штаба Пете НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. штабовима бригада и артиљериском дивизиону за ослобођење Паланке и Тополе	224
Извештај Штаба Четврте крајишке ударне бригаде од 10 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о дејству јединица у ноћи између 9 и 10 октобра	227
Наређење Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. штабовима бригада за блокаду Обреновца и марш у правцу В. Моштанице	229
Извештај Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о нападу на Обреновац и Барич	230
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о неуспелом нападу на Обреновац	233
Наређење Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. штабовима бригада за блокаду Обреновца и марш у правцу Београда	235
Наређење Штаба Седмнаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Друге ударне бригаде да затвори правца Крагујевац—Топола	237 у
Наређење Штаба Седмнаесте НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Петнаесте ударне бригаде за избијање на комуникацију Крагујевац—Рача	238

	Страна
Наређење ХПтаба Двадесет друге НО дивизије од 10 октобра 1944 год. штабовима бригада за марш у правцу Ниша —	239
Извештај Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о распореду и задацима подређених јединица — — — — —	241-
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. штабовима бригада да се јединице прикупе на просторији Бор—Кривељ у циљу попуње људством и материјалом — — — — — • — — — — —	244
<i>Писмо</i> Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 10 октобра 1944 год. команданту дивизије о новим задацима дивизије —	246
Обавештење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу друге пролетерске дивизије о распореду и задатку својих јединица — — — — —	248
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Тринаесте српске бригаде за марш у правцу Прокупља — — — — — • — — — — —	249"
Извештај Штаба Двадесет пете НО дивизије од 10 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о распореду и дејству јединица — — — — — • — — — — —	251
Ратни извештај Главног штаба НОВ и ПО Србије од 11 октобра 1944 год. о дејствима јединица НОВ на територији уже Србије — — — — —	252 >"
Наређење Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 11 октобра 1944 год. Штабу Шеснаесте НОУ дивизије да избије код Умке на комуникацију Обреновац—Београд — — — — —	253
Наређење Штаба Прве пролетерске дивизије од 11 октобра 1944 год. штабовима Прве пролетерске и Осме црногорске ударне бригаде за појачано дејство на правцима Ђуринци—Раља и Неменикуће—Влашко Поље — — — — —	255
Извод из операциског дневника Штаба Прве пролетерске дивизије од 1 до 10 октобра 1944 године — — — — —	256
Извештај Штаба Треће српске бригаде од 11 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о борбама код Ђуниса	263
Извештај Штаба Треће српске ударне бригаде од 11 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о рушењу железничке пруге код села Трњана и Кормана — — — — —	265
Наређење Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. штабовима бригада за блокаду Обреновца — — — — —	266
Извештај Штаба Пете крајишке (козарачке) ударне бригаде од 11 октобра 1944 год. Штабу Једанаесте НОУ дивизије о борбама за ослобођење Обреновца — — — — —	268
Извештај Штаба Пете крајишке (козарачке) ударне бригаде од 11 октобра 1944 год. Штабу Једанаесте НОУ дивизије о поновном нападу на Обреновац — — — — —	271
Извештај Штаба Дванаесте крајишке ударне бригаде од 11 октобра 1944 год. Штабу Једанаесте НОУ дивизије о нападима на Обреновац 10 и 11 октобра — — — — —	273
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о ослобођењу Скеле и о припремама за напад на М. Моштаницу • — — — — • — — — — —	275
Извод из операциског дневника Штаба Шесте ударне бригаде	
Седамнаесте НОУ дивизије од 4 до 11 октобра 1944 године	276 ^
Наређење Штаба Двадесет треће НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. Штабу Осамнаесте бригаде Двадесет пете НО дивизије за напад на непријатељске колоне које су се	

	Страна
извличиле комуникацијом Рудна Глава—Мајданпек	281
Штаб Двдесет треће НОУ дивизије преноси наређење Штаба Четрнаестог корпуса од 11 октобра 1944 год. Штабу Двдесет пете НО дивизије да предузме гођење непријатеља у правцу Мајданпека	283
Наређење Штаба Двдесет треће НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. штабовима бригада за прикупљање на просторији Бор—Кривељ—Оштрељ у циљу реорганизације и попуње људством и материјалом	285
Двдесет трећа НОУ дивизија преноси наређење Штаба Четрнаестог корпуса НОВЈ од 11 октобра 1944 год. Штабу Двдесет пете НО дивизије да онемогући непријатељу повлачење у правцу Београда	287
Наређење Штаба Двдесет треће НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. Штабу Осамнаесте бригаде Двдесет пете НО дивизије да се задржи на просторији Врата—Влаоле—Јасиково и контролише правце Јасиково—Мајданпек и Јасиково—Жагубица	290
Наређење Штаба Двдесет треће НОУ дивизије од 11 октобра 1944 год. штабовима бригада и командама јединица за покрет у правцу Београда	291
Извештај Штаба Двдесет пете НО дивизије од 11 октобра 1944 год. Штабу Четрнаестог корпуса НОВЈ о распореду и дејству бригада	295
Ратни извештај Главног штаба НОВ и ПО Србије од 12 октобра 1944 год. о ослобођењу Лесковца	297
Заповест Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 12 октобра 1944 год. штабовима дивизија за блокаду Обреновца и даље наступање у правцу Београда	298
Извештај Штаба Треће српске ударне бригаде Од 12 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о борбама код Крушевца, Кормана и Ђуниса	300
Извештај Штаба Треће српске ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о ослобођењу Ђуниса и Трубарева	302
Извештај Штаба Треће српске ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о ослобођењу Браљине	303
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 12 октобра 1944 год. штабовима Прве крајишке бригаде и артиљериског дивизиона за ослобођење села Умчари на прузи Београд—Пожаревац	305
Извештај Штаба Пете НОУ дивизије од 12 октобра 1944 год. Штабу Првог пролетерског корпуса НОВЈ о борбама бригада од 9 до 12 октобра	307
Извештај Штаба Прве крајишке ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о нападу на село Умчари	311
Извештај Штаба Четврте крајишке ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о борбама од 9 до 12 октобра	313
Заповест Штаба Једанаесте НОУ дивизије од 12 октобра 1944 год. штабовима бригада за блокаду Обреновца и прихват нових бораца	315
Извештај Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 12 октобра 1944 год. Штабу Дванаестог корпуса НОВЈ о нападу на село М. Моштаницу	317

	Страна.
Заповест Штаба Шеснаесте НОУ дивизије од 12 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на немачке снаге у Умки, Остружници и Железнику — — — — —	318
Извештај Штаба Прве војвођанске ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Шеснаесте НОУ дивизије о нападу на М. Моштаницу — — — — —	321
Извештај Штаба Пете српске ударне бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о борбама против Немаца на линији Гвоздењак—Кокољевац — — —	323
Извештај Штаба Једанаесте српске бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о уласку Немаца у село Мрамор — — — — —	324
Извештај Штаба Једанаесте српске бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о ослобођењу Мрамора — — — — —	325
Извештај Штаба Једанаесте српске бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о борби у селу Мрамору — — — — —	326
Извештај Штаба Једанаесте српске бригаде од 12 октобра 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије о борби против Немаца код села Мрамора — — — — —	327
Извод из књиге послатих депеша Штаба Тридесет седме НОУ дивизије у времену од 9 до 12 октобра 1944 године — —	328
Заповест Штаба Четрдесет пете НО дивизије од 12 октобра 1944 год. штабовима бригада за садејство јединицама Црвене армије на просторији Алексинац—Ниш — — — —	331
Извод из књиге послатих депеша Главног штаба НОВ и ПО Србије од 13 октобра 1944 године — — — — —	335 —
Заповест Штаба Дванаестог корпуса НОВЈ од 13 октобра 1944 год. штабовима дивизија за напад на Остружницу, Железник и Жарково — — — — —	336
Наређење Штаба Осме црногорске ударне бригаде од 13 октобра 1944 год. штабовима батаљона за напад «а Београд правцем: Дедиње—Железничка станица»—Савски мост—Савско пристаниште — — — — —	338
Наређење Штаба Тринаесте пролетерске бригаде од 13 октобра 1944 год. штабовима батаљона за марш правцем: Раља—Бели Поток—Раковица — — — — —	340
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 13 октобра 1944 год. штабовима бригада за наступање у правцу Београда —	342
Извештај Штаба Прве крајишке ударне бригаде од 13 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о ослобођењу Умчара	344
Извештај Штаба Четврте крајишке ударне бригаде од 13 октобра 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије о ослобођењу Младеновца — — — — —	346
Заповест Штаба Шесте пролетерске дивизије од 13 октобра 1944 год. штабовима бригада за напад на Београд правцем Рипањ—Пиносава—Раковица—Топчидер — — —	351
Извод из операциског дневника Штаба Шесте пролетерске дивизије од 1 до 10 октобра 1944 године — — — — —	353
Заповест Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 13 октобра 1944 год. штабовима бригада за ослобођење Крагујевца — —	357 —
Наређење Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 13 октобра 1944 год. штабовима Друге и Шесте бригаде да остану на истим просторијама — — — — —	360 I-
"Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 13 октобра 1944 год. штабовима бригада за пребацивање на просторију Влазе—Бербатово—Малошиште — — — — —	361

